

Property of

CLgA

Please return to

Graduate Theological

Union Library

Moral prof

348.1
W.497

13.8

SYNOPSIS

THE HISTORY OF THE
RELIGIOUS REFORMATION

IN THE
NINETEENTH CENTURY

BY
J. H. W. L. S. S. S.

THE
RELIGIOUS REFORMATION
IN THE
NINETEENTH CENTURY
BY
J. H. W. L. S. S. S.

THE
RELIGIOUS REFORMATION

PONTIFICIA UNIVERSITAS GREGORIANA

IUS CANONICUM

AUCTORE

P. FRANCISCO XAV. WERNZ S. I.

AD

CODICIS NORMAM EXACTUM

OPERA

P. PETRI VIDAL S. I.

IN PONTIFICIA UNIVERSITATE GREGORIANA PROFESSORIS

TOMUS III

DE RELIGIOSIS

Property of
CLgA

Please return to
Graduate Theological
Union Library

ROMAE

APUD AEDES UNIVERSITATIS GREGORIANAE
in Piazza della Pilotta

1933

1506

BX

1935

W4

v.3

IMPRIMI POTEST

P. ADULPHUS MARIOTTI S. I.

Praepositus Prov. Romanae

Romae, die 2 Februarii 1933

IMPRIMATUR

† AUGUSTINUS MANCINELLI

Episcopus Aquinaten., Soran. et Pontiscurvi

Sorae, die 25 Martii 1933

PRAEFATIO

In praecedenti tomo « De personis » sola prima pars libri II Codicis fuit explanata, quae est de clericis in genere et in specie cum generali quaestione de officiis ecclesiasticis, cum qua inseparabili fere nexu tractatio de beneficiis connectitur.

Secunda pars, quae tractat de religiosis, et tertia pars quae unice fere versatur in exponendo iure de associationibus ecclesiasticis laicorum, fuerunt reservatae huic separato tomo, qui nunc in lucem prodit; cum ne liber « De personis » in nimiam molem excresceret, tum quia haec altera pars non usui dumtaxat scholarium facultatis canonicae erat destinanda, sed aliorum plurium utilitati consulere poterat, omnibus videlicet religiosis, quorum est probe cognoscere quae ad ipsorum peculiare ius pertinent.

Quae tractatio « De religiosis » in opere desiderati R. P. Wernz uno dumtaxat titulo, solido illo quidem et copioso, absolvebatur in tom. III de iure administrationis Ecclesiae. Sed maior amplitudo, quam in Codice obtinuit illa iuris pars, uberiores et ampliores requirebat explanationem, quam pro virili parte conatus sum exhibere in hoc altero tomo « De personis », cui titulus inscriptus est « De religiosis ».

Faxit Deus, ut labor in hoc opere impensus, cum aliis de hac materia iam publicatis egregiis commentariis, aliquid conferat ad promovenda studia canonica nunc in Ecclesia tantopere necessaria.

Romae in festo S. Thomae Aquinatis, 7 Martii 1933.

PETRUS VIDAL S. J.

INDEX ANALYTICUS

	PAG.
<i>Praenotationes</i>	1
CAPUT I. - De natura status religiosi	3
CAPUT II. - De varietate et divisione status religiosi	19
CAPUT III. - De origine et historia status religiosi	29
CAPUT IV. - De usu et vi verborum in quaestionibus de religiosiis	41
CAPUT V. - De regulis et constitutionibus	49
CAPUT VI. - De praecedentia inter religiosos	53
CAPUT VII. - De institutione, innovatione, extinctione religionis	55
Art. 1. - De ipsa religione instituenda, innovanda, supprimenda	55
Art. 2. - De institutione, innovatione, extinctione provinciarum	63
CAPUT VIII. - De institutione, innovatione, extinctione conventuum	67
CAPUT IX. - De religionum regimine.	77
Art. 1. - Regimen externum religiosorum	77
Art. 2. - De interno religiosorum regimine.	83
Art. 3. - De Constitutione Superiorum.	99
Art. 4. - De potestate et officio Superiorum	108
Art. 5. - De Superiorum officiis	120
CAPUT X. - De confessariis et capellanis.	133
Art. 1. - De confessariis in religione clericali	133
Art. 2. - De confessariis religiosarum	140
I. - Confessarius ordinarius	141
II. - Confessarius extraordinarius (generalis)	145
III. - Confessarius extraordinarius (specialis)	147
IV. - Confessarii supplementares	150
V. - Nominatio confessariorum pro religiosiis feminis	152
VI. - Confessarius occasionalis religiosarum.	156
VII. - Confessarius religiosarum in gravi corporis infirmitate.	161
VIII. - Forum sacramentale religiosorum in religione laicali	163

	PAG.
IX. - De capellanis religionis laicalis	164
X. - De conscientiae manifestatione	166
CAPUT XI. - De bonis temporalibus eorumque administratione	168
Art. 1. - De bonorum ordinaria administratione	172
Art. 2. - De bonorum alienatione et obligatione	178
Art. 3. - De reddenda ratione et de largitionibus prohibitis	183
CAPUT XII. - De admissione in religionem.	186
Principia	186
Art. 1. - De postulatu	191
Art. 2. - Impedimenta admissionis ad novitiatum	195
I. - Impedimenta validae admissionis	195
II. - Impedimenta licitae admissionis	206
III. - Impedimentorum dispensatio	214
CAPUT XIII. - De superiore ad admissionem competente	215
Art. 1. - Informationes ad admissionem praeviae	217
Art. 2. - De religiosarum dote	220
CAPUT XIV. - De novitiatu et novitiorum institutione	229
Art. 1. - Generalia de novitiatu	229
Art. 2. - De novitiorum iuribus et officiis	247
Art. 3. - Dispositio de bonis durante novitiatu	249
Art. 4. - De votis devotionis et in articulo mortis et de novitiatus cessatione	256
CAPUT XV. - De professione religiosa.	261
Art. 1. - De professione religiosa in genere	261
Art. 2. - De professione temporanea et perpetua ex iure Codicis	273
Art. 3. - De professione servitio militari addictorum	291
Art. 4. - De professione perpetua solemnī	296
Art. 5. - De effectibus professionis	309
CAPUT XVI. - De ratione studiorum in religione clericali.	320
CAPUT XVII. - De obligationibus religiosorum	327
Art. 1. - De obligatione ad perfectionem et ex votis religiosi	328
Art. 2. - De obligationibus ex voto castitatis	360
Art. 3. - De obligationibus ex voto obedientiae	362
CAPUT XVIII. - De aliis obligationibus peculiaribus religiosorum	374
I. - De obligatione servandi regulam	374
II. - De obligatione vitae communis etc.	379
CAPUT XIX. - De obligatione clausurae	383
CAPUT XX. - De cultu divino et ministerio sacro	397
CAPUT XXI. - De iuribus et privilegiis religiosorum	402
CAPUT XXII. - De privilegio exemptionis	415

	PAG.
CAPUT XXIII. - De iure seu privilegio quaestuarii	438
CAPUT XXIV. - De obligationibus et privilegiis religiosi ad ecclesiasticam dignitatem promoti vel paroeciam regentis	441
CAPUT XXV. - De transitu ad aliam religionem	449
CAPUT XXVI. - De egressu a religione atque imprimis de egressu non coacto	457
Art. 1. - De exclaustatione et saecularizatione	458
Art. 2. - De apostasia et fuga	465
CAPUT XXVII. - De religiosorum dimissione	470
I. - Praenotiones.	470
Art. 1. - Dimissio quae ab ipso iure decernitur	474
Art. 2. - De dimissione religiosorum qui vota temporaria nun- cuparunt	476
Art. 3. - De dimissione religiosorum a votis perpetuis in religione clericali non exempta vel in religione laicali	479
CAPUT XXVIII. - De dimissione perpetui professi sive solemniter sive sim- pliciter in religione clericali exempta	481
Art. 1. - De dimissione in casibus ordinariis	481
I. - Previa ad processum	481
II. - Processus iudicialis instructio	485
III. - De sententia ferenda in tribunali Superioris Ge- neralis	487
Art. 2. - De dimissione in casu extraordinario et urgenti	489
CAPUT XXIX. - De statu iuridico religiosi a religione dimissi	491
CAPUT XXX. - De societatibus in communi viventium sine votis	496
Appendix. - De fidelium associationibus	502
CAPUT XXXI. - De fidelium associationibus in genere.	503
Art. 1. - Generales leges de associationibus	509
Art. 2. - De fidelium associationibus in specie	521
I. - De tertiis Ordinibus saecularibus	522
II. - Confraternitates et piae uniones	525
III. - De archiconfraternitatibus et primariis unionibus	530

PRAECIPUI AUCTORES CONSULENDI

Ante Codicem

- ANGELUS A SS. CORDE O. Carm., *Manuale iuris communis et specialis Carmelitarum discalceatorum*. Gandae 1899.
- P. BASTIEN O. S. B., *Directoire canonique à l'usage des Congrégations à vœux simples*. Maredsous 1904, p. XVII-442.
- A. BATTANDIER, *Guide canonique pour les Instituts à vœux simples*. Paris 1888 ss.
- BERINGER-MAZOYER. *Les Indulgences (versio)*. Paris, 1905.
- BESSON S. I. *Compendium Instituti Societatis Iesu*. Tolosae, 1896.
- A. BIZZARRI, *Collectanea in usum Secretariae S. Congr. Episc. et Reg.* ed. 2. Romae 1885.
- D. BOUIX, *De iure Regularium*. 2 vol. Parisiis 1876.
- E. CHOKIER, *De iurisdictione Ordinarii in exemptos*. 1620.
- A. FERRARI O. Barn., *De statu religioso comment. ad usum praesertim Cleric. S. Pauli*. Ed. 2. Romae 1899.
- L. FERRARIS, *Prompta Bibliotheca canonica*, etc.
- M. HEIMBUCHER, *Die Orden und Kongregationen der kath. Kirche*. 3 vol. Paderborn 1907.
- R. MOLITOR O. S. B., *Religiosi iuris capita selecta*. Ratisbonae 1909.
- J. NERVEGNA, *De iure practico Regularium*. Romae 1900.
- A. PASSERINUS DE SEXTULA O. Pr., *De hominum statibus et officiis*. Romae 1663.

PIATUS MONTENSIS O. M. Cap., *Praelectiones iuris regularis*. Ed. 3^a. 1900.

PIRHING S. I., *Ius canonicum*.

D. M. PRÜMMER O. Pr., *Manuale iuris ecclesiastici. tom. II: Ius Regularium speciale*. Friburgi 1907.

REIFFENSTUEL O. S. Fr., *Ius canonicum universum*.

Fr. M. ROTARIUS O. Barn., *Theologia moralis Regularium*. Bononiae 1720-1722.

J. B. SÄGMÜLLER, *Lehrbuch des kath. Kirchenrechts*. 3. Aufl. Freiburg, Herder, 1914, p. 390-431.

R. SCHERER, *Handbuch des Kirchenrechts II*. p. 708-880.

SCHMALZGRUEBER S. I., *Ius ecclesiasticum*.

F. SUAREZ S. I., *De statu religioso. Opera omnia, tom. XVI et XVI bis*. Parisiis 1877.

A. TAMBURINI Ord. Vallumb., *De iure Abbatum et aliorum Praelatorum*. Lugduni 1640.

— *De iure Abbatissarum et Monialium*. Romae 1638. Col. Agripp. 1691.

A. VERMEERSCH S. I., *De religiosis Institutis et Personis*. Brugis 1902. — *Periodica* 1905 ss.

VICTORIUS AB APPELTERN O. M. Cap., *Compendium praelectionum iuris regularis P. Piatii Montanen*. Editio altera, Tornaci 1913.

F. X. WERNZ S. I., *Ius decretalium*. Romae 1908, vol. III, Pars II. p. 245-427.

Post Codicem

ANGELUS A SS. CORDE O. Carm., *Manuale iuris communis Regularium et specialis Carmelitarum Discalceatorum ad normam Codicis accommodatum a Nicolao a P. C. M. Burgis*. El Monte Carmelo 1929, p. XVI-536.

S. D'ANGELO, *La esenzione dei Religiosi nella vigente disciplina ecclesiastica*. Torino, Berrutti, 1929, p. XII-98.

C. BADI, *Institutiones Iuris Canonici*. Editio altera. Florentiae, Libreria Fiorentina, 1921, p. 268-332.

- H. BALMES, *Les Religieux à vœux simples d'après le Code*. Paray-le-Monial 1921, p. XV-239 s.
- M. BARGILLIAT, *Praelectiones Iuris Canonici*. Parisiis, Berche et Tralin, 1921, Edit. 34^a, tom II. p. 206-306.
- P. BASTIEN O. S. B., *Directoire canonique à l'usage des Congrégations à vœux simples*. Edit. III. Bruges, Beyaert, 1923, p. XVI-416.
- A. BATTANDIER, *Guide canonique pour les constitutions des Instituts à vœux simples*. édit. VI. Paris, Gabalda, 1923, p. XL-492.
- BERINGER-STEINEN, *Die Ablässe*. Ed. 15, t. II. Paderborn, 1921.
- J. BIEDERLACK-FÜHRICH. *De Religiosis* - Oeniponte 1919.
- A. BLAT O. Pr., *Commentarium Textus C. I. C. Liber II De personis*. Editio altera. Romae, F. Ferrari, 1921, p. 523-748.
- A. BONDINI O. M. Conv., *De Privilegio exemptionis seu de Regularium immunitate ab Ordinariorum locorum iurisdictione prout in novo I. C. Codice sancitur*. Romae, Desclée, 1919, p. 144.
- J. BRYs, *De piis Associationibus* — Coll. Brug. 30 (1930) p. 121-125.
- F. M. CAPPELLO S. I., *Summa iuris canonici*. vol. II. Romae 1930. *De Religiosis*, p. 107-248.
- J. CHELODI - E. BERTAGNOLLI, *Ius de Personis iuxta Codicem Iuris Canonici, praemisso tractatu de principiis et fontibus I. C. Tridenti* 1927, p. 401-502.
- G. COCCHI Cong. Miss., *Commentarium in Codicem Iuris Canonici, De Personis*. Taurinorum Augustae 1922, p. 333.
- Commentarium pro Religiosis*. Publicatio mensilis opera et studio Missionariorum Filiorum Immaculati Cordis Beatae Mariae Virginis. vol. I. Romae, Via Giulia 131, 1920 ss.
- MATTHAEUS CONTE A CORONATA O. M. Cap., *Institutiones iuris canonici*. vol. I. Taurini 1928, p. 583-922.
- J. CREUSEN S. I., *Religieux et Religieuses d'après le droit ecclésiastique*. 3 édit. Bruxelles 1924, p. XVI-288.
- J. CREUSEN - E. JOMBART S. I., *Revue des Communautés religieuses*. vol. I. Louvain, Museum Lessianum, 1925. ss.
- L. FANFANI O. P., *De iure Religiosorum ad normam C. I. C.* Editio altera. Taurini-Romae 1925, p. XXVIII - 599.

- J. B. FERRERES S. I. *Las Religiosas según la disciplina del nuevo Código de D. C. Quinta edición primera después del Código*. Madrid, Administración de Razón y Fe, 1920, p. VI-471.
- *Instituciones de derecho canónico* II vol. Barcelona, Subirana, 1926.
- *Las Cofradías y Congregaciones eclesiásticas*. Barcelona, Gili, 1907.
- *Compendium Theologiae moralis*. Barcelona, Subirana, 1932.
- GAUTRELET-CHOUPIN, *Nature et obligations de l'état religieux*. 1923.
- S. GOYENECHÉ C. M. F., *Literatura canonica super Religiosis — Commentarium pro Religiosis*. Romae, vol. II (1921) p. 210-217; 287-291; 330-340; 353-361.
- J. JANSSENS S. I., *Le service militaire des Religieux et ses effets sur l'époque de la profession* — *Nouv. Rev. Théol.* 54 (1927) p. 299-303.
- A. JARDÍ O. F. M., *El derecho de las Religiosas, según las prescripciones vigentes del Código canónico y civil*. Vich, Editorial Seráfica, 1923, p. XVI-423.
- *Los confesores de Religiosas y el gobierno espiritual de las mismas, según las prescripciones vigentes del Derecho canónico*. Barcelona, Editorial Seráfica, 1920, p. VIII-124.
- *Los ayunos y abstinencias de los Religiosos*. 2. edición. Vich, Editorial Seráfica, 1927.
- A. LARRAONA C. M. F., *Commentarium Codicis (De Religiosis) — Commentarium pro Religiosis I* (1920) p. 16 ss.; *II* (1921) p. 134 ss.; *III* (1922) p. 45 ss.; *IV* (1923) p. 9 ss.; *V* (1924) p. 1 ss.; *VI* (1925) p. 13 ss.; *VII* (1926) p. 30 ss.; *VIII* (1927) p. 22 ss.; *IX* (1928) p. 23 ss.; *XI* (1930) p. 20 ss.
- M. LEITNER, *Das Ordensrecht. Handbuch des katholischen Kirchenrechts auf Grund des neuen Codex. Dritte Lieferung*. 2. Auflage. Regensburg. F. Pustet, 1922, p. 273-516.
- E. MAIRE, *Histoire des instituts religieux et missionnaires*. Paris, Lethiel-leux, 1930, p. 356.
- Ph. MAROTO C. M. F., *Adnotationes ad decreta — Comm. pro Religiosis I* (1920 ss).
- *De licentia requisita ad hoc ut Religiosus votorum sollemnium possit actus proprietatis in foro civili nomine proprio exercere — Comm. pro Religiosis IV* (1923) p. 266-272; *V* (1924) p. 10-20; 94-98; 270-277; 378-389.

- A. DE MEESTER, *Iuris Canonici et Iuris Canonico-Civilis Compendium*. Ed. 2. Brugis, 1923, tom. II, p. 362-521.
- A. MELO O. F. M., *De exemptione Regularium*. Washingtonii 1921, p. 182.
- D. M. PRÜMMER O. Pr., *Manuale Iuris Ecclesiastici*. Editio tertia. Friburgi, Herder, 1922, p. 255-348.
- D. RAMOS C. M. F., *De exemptione saecularium in Domibus Religiosorum*. — *Comm. pro Religiosis VI* (1925) p. 28-32; 82-86; 136-140; 187-190; 324-329.
- REGATILLO S. I., *Cuestiones canónicas de « Sal Terrae »* 2 vol. Santander 1927-28.
— *Casos de derecho canónico*. 2 vol. Santander 1931.
— *Interpretación y jurisprudencia del Código canónico*. 2 vol. Santander 1929-30.
- T. SCHÄFER O. M. Cap., *De religiosis*. Münster i. W. 1931.
- J. STEIGER S. I., *De propagatione et diffusione vitae religiosae Synopsis historica*. Romae 1924.
- A. VERMEERSCH - J. CREUSEN S. I., *Epitome Iuris Canonici*. Editio quarta, Mechliniae, H. Dessain, 1929, I. p. 335-522.
— *Periodica*, tom. IX ss.
-

LIBER SECUNDUS

DE PERSONIS

PARS SECUNDA

DE RELIGIOSIS

(can. 487-682)

1. Praenotiones. Ordo librorum, quibus constabat Collectio Gregorii IX, designari solebat celebri versu: *iudex, iudicium, clerus, sponsalia, crimen*; in quo ordine cum aliis quaestionibus de clericis in libro III (*clerus*) variis sparsis titulis agebatur de regularibus. Qui tituli, licet propter evidentem connexionem cum quaestionibus de clericis, legitimam sedem habebant in libro III, tamen ipsi tituli ex ordine legali quamdam materiae divisionem et logicam inter se connexionem non exhibebant. Qui relicto ordine legali Decretalium aut illo paululum immutato, systematicum quemdam ordinem pro tradenda doctrina canonica excogitarunt, sub diversis criteriis ius regularium acceperunt et diversam sedem ipsi tribuerunt. R. P. Wernz in suo « Ius Decretalium » sub iure *administrationis* ius regularium subsumendum esse putavit (Cfr. Proemium tom. III. P. I.) et postquam egit De Administratione Magisterii ecclesiastici et De Administratione regiminis ecclesiastici tractavit De

Administration Cultus divini atque Sacramentorum et Sacramentalium et in hac parte sub rubrica « De sociali cultu divino » exposuit ius « De ordinibus religiosis ». (Cfr. cit. tom. III. n. 587).

Codex in libr. II. De personis, inter partem primam huius libri, quae est *de clericis*, et partem tertiam, *de laicis*, inserit partem secundam « De religiosis », qui coetum quemdam medium constituunt inter clericos et laicos, tum ex ipsorum in Ecclesia destinatione, tum quia religiosi in magna parte sunt clerici et qui clerici non sunt plerisque clericorum privilegiis et pluribus clericorum iuribus in Ecclesia donantur.

Nostra ergo tractatio « De religiosis », sub eadem generali rubrica « De personis », est continuatio tomi praecedentis, in quo ius de clericis fuit explanatum.

2. Iuris religiosorum fontes : *Gratianus* sparsim pluribus locis agit = D. 58, c. 2. sq.; C. I. q. 2; C. XVI, q. 1; C. XVIII, q. 1. 2; C. XIX, q. 1. 23; C. XX, q. 1-4; C. XXVII, q. 1. 2; C. XXXIII, q. 1. — Ius Decretalium plures habet titulos agentes de regularibus, qui tamen quamdam materiae *divisionem* et logicam connexionem inter se non servant: Cfr. Decret. Gregor. IX (III, 31) « de *regular.* et transeuntib. ad *religionem* »; (III, 32) « de convers. coniugat. »; (III, 34) de voto; (III, 35) « de *statu* monach, et canonich. regulas »; (III, 36) « de religios. domib. ut Ep. sint subiectae »; (III, 37) « de capell. monach. et alior. religios. » — Decret. Bonif. VIII, libr. III, tit. 14, 15, 16, 17, 18; Const. Clem. V. tit. 9, 10, 11.; Extravg. Joann. XXII, tit. 6, 7; Extravg. comm. tit. 8, 9 — Conc. Trident. sess. XXV, de regular.; sess. VI, cap. 3. de ref.; sess. VII, cap. 14, 15 de ref.; sess. XIV, cap. 10, 11. de ref. sess. XXII, cap. 8, 9 de ref.; sess. XXIII, cap. 18 de ref. et sess. XXIV, cap. 6, 9, 10, sess. XXV, cap. 8. de ref. — Decret. Clem. Pp. VIII, ed. *Sentis* p. 72 sq. ubi quamplurima alia decreta S. Sed. a Conc. Trident. usque ad reformat. Pii IX, recensentur. — Leonis XIII. Const. « *Conditae a Christo* » 8. Dec. 1900 de instit. votor. simplic. Normae S. C. Episc. et Reg. in approband. nov. inst. vot. simplic. 28, lun. 1901 (1). Harum normarum nova recensio 6. Mart. 1921 (A. A. S. 13, 312 sq.) —

(1) Catalogum praecipuarum Constitutionum RR. PP., quae circa religiosos plurima statuerunt exhibet *Schäfer* n. 4 d.; plenius vero, *Vermeersch*, De Religiosis. - Supplementa et monumenta, ubi nihil, quod desiderari potest, deest, non neglectis decisionibus SS. Congregationum.

Collectanea in usum Secretariae S. C. Ep. et Reg. ed. Bizzarri — Act. S. Sedis collectio. — Collect. Lac. v. Moniales, Regularis; Synod. Sciarf. (a. 1888) p. 287 sq.; Synod. prov. Ruten. (a. 1891) p. 159. sq. — Demum Act. Ap. Sed. i. e. Comment. officiale.

In Codice ius religiosorum continetur in L. II. De personis, P. II. De religiosis (canones 492-672). Quorum canonum ultimi, sub tit. XVII, agunt de Societatibus, quae sensu proprio Religiones non sunt.

3. Pro **litteratura canonica** de iure status religiosi, praeter Doctores dogmaticos et morales, consulatur praemissus catalogus; nec pro singulis Capitibus tractatus speciales, fontes aut singulares Auctores proponentur, sed opportune suis locis, prout res postulaverit, indicabuntur.

Cum pauci sint tituli in quos Codex distribuit satis amplam materiam de Religiosis, relictā divisione in titulos, integer tractatus dividetur in Capita, adiecta, ubi opus fuerit, subdivisione in Articulos.

CAPUT I

DE NATURA STATUS RELIGIOSI

4. **Status religiosus** dicit particularem statum vitae christianae, in quo Deus perfectius colitur; quippe religio est virtus, qua Deo debitus cultus et servitium tribuitur; religiosi autem se divino cultui et servitio strictiori lege, supra id quod omnibus praecipitur, sese libere mancipant.

Status in genere est *stabilis vitae conditio ex causa permanente nec facile mutabili*: quae stabilitas praesertim consideratur in tali vivendi modo, cui quis libere renunciare non potest. Talis est status *matrimonialis*, qui propter matrimonii indissolubilitatem, sola morte unius coniugis amittitur; status *sacerdotalis*, cui quis addictus est tum indelebili caractere in ordinatione animae impresso, tum solemni voto castitatis ordini adnexo, tum lege Ecclesiae illud votum adnectente atque etiam independenter a voto certum perpetuum vivendi modum sacerdoti praecipiente; status *religiosus*, de quo hic agendum est.

Ex variis statibus in Ecclesia, hoc loco praesertim considerandus est *status vitae christianae* i. e. in ordine ad salutem et vitam ae-

ternam, qui distinguitur in *statum vitae communis*, et in *statum perfectionis christianae* (1); is denuo subdividitur in *statum perfectionis exercendae* et in *statum perfectionis acquirendae* sive in *statum religiosum* (2). Cum status vitae communis ordinetur ad *substantialem* caritatem per *observantiam mandatorum*, status religiosus tendit ad *perfectum gradum caritatis* non solum per *observantiam mandatorum*, sed *etiam* per tria consilia evangelica votis firmata (3).

5. Perfectio christiana est igitur *finis* status religiosi. Porro christianae vitae perfectio essentialiter in caritate consistit, per quam homo arctissime coniungitur Deo, ultimo suo fini, in qua coniunctione perfecta sistit hominis perfectio. Atque omnes quidem homines ad perfectionem sunt vocati in quantum sunt vocati ad observanda praecepta, sine quorum observatione caritas esse non potest, nec in caritatis praecepto mensura aliqua adest, cum omnes teneantur diligere Deum ex toto corde suo, ita ut nihil supra eum aut contra eum aut aequaliter ei diligatur. Absoluta tamen perfectio non consistit in solo habitu caritatis, sed in tali caritate, qua homo constanter id facit ad quod caritas impellit seu, ut ait S. Thomas, perfectio habetur, in quantum ab affectu humano excluditur illud omne quod caritati contrariatur et praeterea illud omne quod impedit ne affectus mentis totaliter dirigatur in Deum (4). Importat ergo permanentem dispositionem, ut quis facile et prompte agat secundum id quod caritas exigit. Quoniam autem a caritate deficitur in quantum quis immoderate afficitur ad bona temporalia et immoderate refugit mala temporalia, illa alacritas et facilitas ad agendum secundum id quod caritas exigit non habetur nisi in quantum do-

(1) Suarez l. c. tract. VII, l. I. cap. 1, 2; Schmalzgr. l. III, tit. 35, prooem.; Biederlack-Führich n. 2.; Bouix, De iure regular. l. p. 4. sq.

(2) Qui *status* perfectionis christianae distinguendi sunt *ab ipsa perfectione christiana* sive perfecta caritate, quae *extra statum* perfectionis christianae v. gr. in multis Sanctis reperitur; illi enim habuerunt permanentem dispositionem acquisitam prompte et constanter agendi secundum praecepta virtutum, suas domabant passiones, posuerunt actus *ultra* praecepta atque ita pervenerunt ad *actualement* caritatem moraliter continuam. Vicissim potest quis esse constitutus in *statu* perfectionis christianae, licet a perfectione christiana *actu* obtenta multum alienus sit. Cfr. S. Thom IIa, IIae, qu. 184, act. 1 sq. De perfectione vitae spiritualis; Suarez l. c. cap. 3, 4, 5, 14 sq.; Pesch, Prael. dogmat. t. VIII, n. 662 sq.; Bouix l. c. p. 14 sq., n. 35 sq.; Vermeersch l. c. pag. 1 sq.

(3) Cfr. l. Corinth. VII, 25 sq.; Matth. XIX, 12, 21; Suarez l. c. cap. 6 sq.; Piat l. q. 2.

(4) 2, 2. q. 184, art. 2.

mantur passiones, quae inclinant ad bona temporalia et a malis temporalibus refugiunt, quod non fit sine frequenti virtutum exercitio. Radicaliter quidem et fundamentaliter virtutum omnium exercitium quo domantur passiones habetur in ipsa caritate, quae ad illud exercitium impellit in quantum movet ad auferenda impedimenta caritatis et illo exercitio ipsa caritas crescit et augetur. Sed inde sequitur exercitium ceterarum virtutum antecederet ad perfectionem caritatis et munditiam cordis perfectam conferre ad perfectionem tamquam via ad illam et dispositiones ac media utilissima et necessaria ad illam consequendam. Obtenta autem caritate in gradu quodam excellenti, eadem virtutes cum non perfecte operentur nisi ex motione caritatis, sunt veluti instrumenta seu facultates, quibus ipsa caritas utitur ad perfectos illarum actus exercendos. Quarum virtutum possessio, licet comparative ad caritatem in abstracto, sit perfectio secundum quid seu accidentalis, relate vero ad subiectum est vera et formalis perfectio subiecti ac proinde concurrit cum caritate ad reddendum hominem perfectum.

Status ergo religionis est status perfectionis, quia est stabile vitae institutum externum et visibile ordinatum ad perfectionem obtinendam et exercendam, firmatum votis, quibus praecipua impedimenta perfectionis remouentur, dum vi ipsorum ac proinde ratione status obligatur religiosus ad servanda praeter praecepta etiam consilia evangelica et ita disponitur ad actus caritatis sive elicitos sive imperatos frequenter ponendos.

Discrimen proinde inter statum communem vitae christianae et statum religiosum (statum perfectionis) in eo est positum, quod qui vitam perfectionis profitentur (religiosi), *specialem* obligationem habent faciendi quaedam, quae de perfectione sunt, seu adhibendi certa media efficacia ad perfectionem obtinendam; qui vero in vita communi versantur ad illa media et opera perfectionis non tenentur ex *speciali* obligatione, sed tenentur solum generali obligatione vitandi quodlibet peccatum ideoque ad agendum in omnibus iuxta virtutem sine speciali obligatione ad determinata media.

6. Illa divisio status perfectionis in statum perfectionis *acquirendae* et in statum perfectionis *exercendae* practice coincidit cum distinctione passim fieri solita in statum religiosorum et statum Episcoporum, et significatur religiosos vi status esse veluti in studio et schola, in qua edocentur et exercentur in ordine ad perfec-

tionem obtinendam, Episcopos vero vi status ordinari ad perfectionem exercendam i. e. ad alios perficiendos ex obligatione connexa cum munere pastorali. Quae divisio status perfectionis proponitur a S. Thoma (5), quem passim theologi sequuntur, et optime explicari potest. Nam cum status religiosus sit vere status perfectionis acquirendae, quod omnes admittunt, etiam status Episcoporum est status perfectionis non quidem acquirendae, cum non sese obligent ad specialia media ad perfectionem acquirendam ordinata, sed utique exercendae, ideoque datur duplex species status perfectionis. Sane status Episcoporum status perfectionis est, in quantum est conditio personae ad magnam ipsius dignitatem et perfectionem pertinens, quae ex natura sua requirit in persona magnam sanctitatem et affert obligationem illam exercendi, nec sine propria perfectione fieri possit, quod ad munus Episcoporum pertinet, alios sc. docere et illuminare verbo et exemplo, subditos tollerare, benigne suscipere, patienter ferre, eorum necessitatibus subvenire atque ita diligere oves ut animam pro eis ponat si oportuerit, quae omnia continentur in munere pastorali, peculiari ratione Episcoporum proprio. Nec deest ipsi stabilitas et immutabilitas moralis cum obligatione perpetua permanendi in tali munere, mandato enim Rom. Pontificis ipsi imponitur et sub conditione et quasi-pacto talis implendi mandati ipsi confertur, nec licite aut valide ipsi ex proprio arbitrio renunciare potest sine consensu et acceptione Rom. Pontificis. Nihil ergo deest Episcopali muneri, ut Episcopum constituat in statu perfectionis, utique exercendae; licet autem tale exercitium non de necessitate absoluta importet perfectionem iam esse adquisitam, certe tamen exigit actus qui pertinent ad perfectionem, quos in omni eventu occurrente ponere facile non poterit, qui perfectionem ad illos requisitam non habeat aut studiose saltem illam quae rat (6).

7. *Notio. Status religiosus sive religio* (7) nunc definiri solet: *Stabilis in communi vivendi modus fidelium ad christianae caritatis*

(5) Ep. S. Thom. 2, 2, q. 184, art. 4,⁵; Opusc. de perfect. vitae spirit. c. 15. sq.

(6) Cfr. de hac quaestione egregie disputantes: *Suarez*, De relig. tract. VII, libr. I. cap. 14 sq.; *Passerini*, De Statibus vol. I. p. 70 sq.; *Vermeersch*, De religiosis I. n. 18 sq.; *Biederlack-Führich*, n. 4.

(7) Status religiosus si vocatur *religio*, (cfr. c. 25. Conc. Arelat. II. (a. 443-452) — c. 69. D. 50.; c. 16. Conc. Agath. (a. 506) — c. 6. D. 77.; cap. 3. de regul. III. 14. in Sext.; cap. unic. de vot. III. 15. in Sext.) istud *vocabulum* sen-

perfectionem tendentium editis tribus substantialibus votis perpetuis paupertatis, castitatis, obedientiae ab Ecclesia approbatus (8), sive est status, quo fideles per tria vota perpetua paupertatis, castitatis, obedientiae atque stabilem communemque vivendi modum ab Ecclesia approbatum tendunt ad perfectionem caritatis christianae acquirendam. Consonat can. 487, iunct. can. 488, 2°.

8. Elementa. Ex data notione ad *essentiam* status religiosi partim ex natura rei iureque *divino* partim ex iure *ecclesiastico nunc* vigente *quatuor* requiruntur:

1. *Observatio trium consiliorum evangelicorum* paupertatis, castitatis, obedientiae. Nam status religiosus est *completus* quidam status perfectionis acquirendae; at in Ecclesia catholica is inepte diceretur religiosus, qui vi sui status contentus esset *sola* observantia mandatorum. Neque a religiosis exigitur, ut *actu* iam perfectionem *assecuti* sint eamque solummodo *exerceant*; ergo in illis sufficit peculiare illud *studium* perfectionis acquirendae. At *completus status perfectionis* acquirendae omnino exigit ablationem *omnium*, non aliorum tantum impedimentorum perfectionis christianae, quae oriuntur ex *triplici* concupiscentia, et insuper vim quandam omnes actiones generaliter dirigendi ad spiritualem perfectionem; ad hoc autem observatio *trium consiliorum evangelicorum* prorsus requiritur et sufficit. Nam status religiosus considerari potest, ut est exercitium quoddam tendendi ad perfectionem christianam, aut quatenus homines liberat ab exterioribus impedimentis et sollicitudinibus, aut prout est holocaustum, quo homo sese totaliter divino servitio mancipat; iam vero

sum habet magis limitatum. Etenim non adhibetur ad designandam *virtutem religionis* vel totam *religionem christianam* sive *universalem societatem* religionis, quae dicitur Ecclesia Christi, sed ad significandas illas communitates *particulares*, in quibus « *religiosi* » (cfr. c. 11. Concil. Tolet. (a. 400) — c. 21. C. XXIV. q. 3.) sese per excellentiam totaliter specialique modo *cultui divino* quasi holocaustum dedicant. Quae dedicatio totalis profecto habetur, cum quis in ordine religioso nuncupat tria vota substantialia cum *professione* sive traditione coniuncta. Cfr. *S. Thom.* I. c. q. 186. a. 1.; *Ferrari* I. c. p. 11. sq. Quodsi *religio* etiam dicebatur *ordo* (cfr. cit. cap. 3. de regul. III. 14. in Sext.), cuius socii appellantur *regulares* (cfr. rubr. I. III. t. 31. 35. X.), denominatio magis desumebatur a *regula* vel ordine, cui *religiosi* ultra *praecepta* omnibus fidelibus communia vitam suam conformant. Utrumque elementum apte videtur enuntiari duplici illo vocabulo « *ordinis religiosi* ».

(8) *Schmalzgr.* I. III. t. 31. n. 2. aliiq. passim y. g. *Piat* I. c. q. 1. not. 2.

sub omnibus istis respectibus observatio consiliorum evangelicorum omnino requiritur.

Quod ex natura rei est demonstratum, id luculenter confirmatur ex auctoritate doctorum catholicorum, qui communiter tradiderunt ad essentiam status religiosi omnino necessariam esse observationem *trium* consiliorum evangelicorum (9). Qua de re tandem suprema Rom. Pontificum sententia omne dubium sustulit (10). Demum Codex in primo de religiosis canone (c. 487) expresse idem exigit.

II. *Vota perpetua*, quibus observatio *trium* consiliorum evangelicorum firmatur. Nam status religiosus ut status debet habere convenientem firmitatem et *stabilitatem* ex causa permanente, quae sit *vinculum* quoddam, unde inducatur *obligatio perpetua* servandi tria consilia evangelica. Quod vinculum non potest esse *extrinsecum* i. e. per *legem* impositum; etenim universus status religiosus eiusque fundamenta principalia, i. e. tria consilia evangelica, nec ex natura rei nec lege divina vel ecclesiastica cadunt sub praeceptum, nisi homo sponte sese obliget: quodsi illa fundamenta in lege divina sunt *consilia*, non praecepta, sunt talia consilia quae comprehendunt etiam actus mere internos, ad quos praecipiendos non sese extendit potestas legifera Ecclesiae ideoque ex tali lege imponi non possunt; ergo ex extrinseco legis elemento vinculum illud stabile provenire non potest, quod ad statum religiosum est necessarium. Intrinsecum igitur requiritur vinculum voluntatis, quod unice reperitur in tribus votis *perpetuis*, quoniam *propositum* vel *traditio homini facta* non sunt causae quaedam permanentes firmitati et stabilitati religiosi status proportionatae (11).

(9) S. Thom. l. c. art. 2. 3. 4. 5.; Suarez l. c. l. 2. cap. 1. 2.; Schmalzgr. l. c. n. 15. sq.; Bouix l. c. p. 24. sq. 37. sq.; Piat l. c. q. 6.; Nilles in Act. theol. Oenipont. t. X. p. 251. sq.

(10) Innoc. III. cap. 6. X. de stat. monach. III. 35.; cap. 1. (i. f.) 3. (princ.) 5. tit. 14. de signif. verb. in Extrav. Ioann. XXII.

(11) Leonis XIII. Litt. Apost. « *Testem* » 22. Ian. 1899., ubi contra falsas « *Americanismi* » opiniones praeclare vindicat vitam religiosam atque « *vota, quae ordines religiosi nuncupant* »; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 1. de reg.; S. Thom. l. c. q. 186. art. 6.; Suarez l. c. cap. 3. sq.; Piat l. c. q. 7.; Nilles l. c. p. 253. sq.; Bouix l. c. p. 44. sq. Praeter tria vota *essentialiter* ad statum religiosum requisita etiam *alia vota* in ordinibus et congregationibus religiosis aut *immediate* aut magis *remote* professioni per se possunt esse adnexa v. g. de speciali cura infirmorum vel promovenda educatione iuventutis etc. Quae vota pro natura *professionis*, cui *immediate* coniunguntur et diversa *efficacia* ab Ecclesia concessa aut *solemnia* aut *simplicia* sunt. Cfr. Suarez l. c. cap. 5. n. 18. cap. 13. n. 22.; Nilles l. c. t. XIII. p. 270. sq. de solemnibus votis *accidentaliter*

Nuncupatio illa votorum *externa* sit necesse est. Status enim religiosus est essentialiter *externus* et *visibilis*, ut patet ex natura status, qui non tantum attenditur in ordine *ad Deum*, sed *ad homines*; praeterea debet visibili modo manifestare mirabilem sanctitatem et pulchritudinem *Ecclesiae*. At nequit esse visibilis et externus, nisi assumatur actibus externis ipsi specificè propriis i. e. tribus votis substantialibus. Ergo ad constituendum statum religiosum requiritur *externa* votorum nuncupatio (12).

III. *Communis vivendi modus* legitime susceptus per *professionem* vel *traditionem* nomine Ecclesiae rite acceptatam in aliquo instituto vel ordine religioso.

Vita communis ex natura rei ad statum religiosum non est praescripta; nam olim etiam anachoretæ potuerunt esse veri religiosi, atque regulares extra ordinem ex legitimo exclaurationis indulto versantur, (praecedenti iure etiam saecularizati); deinde qui ad dignitatem episcopalem promoti sunt et qui vivunt extra communitatem, nihilominus veri religiosi manent.

At Ecclesia pro sua potestate, quam habet in regendo statu religioso et in ordinanda professione votorum cavere *potuit*, ne extra vitam communem *status religiosus* suscipiatur, atque *de facto* ex disciplina iamdiu vigente ad *validam* susceptionem *status religiosi* vita coenobitica est rigorose praescripta (13). Qua posita lege, si

bus religionis, ubi impugnat *Suaresii* sententiam de essentia *strictae* solemnitatis votorum et cum *V. de Buck* aliam theoriam argumentis non omnino persuasivis sustinet.

At « *in praesens S. Sedes non admittit, ut in huiusmodi (novis) institutis alia vota emittantur praeter tria consueta;... nam cetera in voto obedientiae comprehenduntur* ». Cfr. S. C. Ep. et Reg. 13. Aug. 1887. 16. Septembr. 1888. 22. Sept. 1892. Quod votum obedientiae etiam in congregationibus votorum simplicium « *per se primo et principaliter fit Rom. Pontifici* », cui omnes religiosi tenentur obedire etiam vi voti obedientiae (can. 499). Cfr. Conc. plen. Amer. lat. (a. 1899). n. 331.

A nonnullis Doctoribus vota temporanea elapso tempore renovanda dicuntur vota *virtualiter* perpetua. *Chelodi* n. 243. Doctrinae in textu propositae non opponitur can. 637, nam libertas discedendi aut dimittendi expleto tempore votorum temporaneorum fundatur in causa post votorum emissionem superveniente, non autem in reservatione libertatis tempore emissionis facta, quae reservatio est exclusa.

(12) *Suarez* l. c. l. 1. cap. 12. n. 7. sq. l. 2. cap. 5. n. 16. sq.

(13) Cap. 9. X. de relig. domib. III. 36.; cap. unic. eod. III. 17. in Sext.; S. C. Ep. et Reg. 11. Aug. 1889. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 2159.; *Suarez* l. c. l. 2. cap. 4. n. 1. sq. 9. sq. 11. sq. 16. cap. 16. n. 4. 21. 25. sq. l. 6. cap. 1.

quis ipsum *statum religiosum* in forma solitaria suscipere vellet, esset in statu rebellionis, non perfectionis. At vita eremitarum licet ad statum religiosum nunc non amplius *pertingat*, tamen ab Ecclesia *non est prohibita*; nec etiam est prohibitum extra institutum aliquod ecclesiasticum tria perpetua vota emittere etiam obedientiae (v. gr. confessario aut alii ecclesiastico Superiori), sed inde emittens vota non constitueretur in statu religioso, quamvis media susciperet perfectionis acquirendae.

Quae vita coenobitica suscipitur per *professionem* vel *traditionem*, qua quis se totaliter et in perpetuum ad servitium divinum mancipat *immediate ordini* seu *instituto religioso* et per ordinem vel institutum *ipsi Ecclesiae*, atque vicissim ordo religiosus *nomine Ecclesiae* huiusmodi traditionem firmiter acceptat, unde speciale ius in religiosum acquirit; ipse vero religiosus eidem ordini ut verum membrum incorporatur divinoque cultui non iam ex *privata* devotione, sed ex *publica* Ecclesiae auctoritate ut *persona sacra deputatur* (14).

2. 12. tract. IX. l. 1. cap. 2. n. 1. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 20. sq.; *Bouix* l. c. p. 53. sq. 64. sq.; *Nilles* l. c. t. 10. p. 247. sq. 255. sq.; *Piat* l. c. q. 17.; *Kirchenlex.* v. v. Einsiedler, Inklusen. Cfr. de transitu ad vitam quandam eremiticam, *postquam* quis vitam *coenobiticam* professus est atque exercuit: Synod. Mont. Liban. (a. 1736.) in Collect. Lac. t. II. col. 377. sq.; *Suarez* l. c. tract. IX. l. c. l. 1. cap. 2. n. 9.; *Nilles* l. c. p. 248. not. 3.; *Kirchenlex.* l. c.

Ex conditione vitae communis *nunc* ad statum religiosum requisitae consequitur, antiquam *divisionem* ordinum religiosorum in *eremiticos* sive anachoreticos et *coenobiticos* pro diversa professione vitae *solitariae* aut *coenobiticae* ex disciplina vigente per se non amplius habere practicam utilitatem, sed solummodo momentum historicum. Cfr. *Suarez* l. c. cap. 2.; *Heimbucher* l. c. t. I. p. 5. sq.

(14) Cap. 20. X. de convers. coniug. III. 32.; cap. 13. X. de regular. III. 31.; S. C. Ep. et Reg. 21. Mart. 1885. 9. 29. Sept. 1892.; cit. decr. S. C. Ep. et Reg. 11. Aug. 1889., ex quo facile colligitur sodalitates pias utut laudabiles, quarum socii non vivant in *communitate* vel vota mere *privata*, non *publica* nomine *Ecclesiae* a legitimo Superiore *acceptata* emittant, ad essentiam formalis religionis vel formalis veraeque congregationis religiosae non pertinere. Quae traditio vel professio quamvis distinguenda quoque sit ab ipsa nuncupatione trium substantialium *votorum*, quae saepe sensu lato pariter vocatur traditio vel holocaustum (cfr. *Suarez* l. c. tract. VI. l. 1. cap. 14.), tamen non eo extendenda est, quasi sit stricta quaedam traditio *Deo* immediate facta, unde *ipse* in religiosum ex *traditione* vel professione religiosa obtineat speciale et novum quoddam ius dominii plane distinctum a iure ex acceptance *votorum* quaesitum. Cfr. *Suarez* l. c. tract. VII. l. 2. cap. 4. n. 7. 8. 9. sq. cap. 7. n. 10 sq. cap. 9. n. 1. 5. l. 6. cap. 2. n. 14. 16., ubi manifeste huiusmodi exaggeratam sententiam de *traditione* religiosa relicit tanquam alienam ab ordinaria providentia. Nam

Ex hoc quod de iure ecclesiastico status religiosus in sola forma sociali agnoscatur, explicatur notio religionis quae traditur can. 488, n. 1.

IV. *Approbatio Ecclesiae* (i. e. *iudicium intellectus de honestate instituti et licentia voluntatis* illud inchoandi et exsequendi v. g. per aggregationem sociorum) ordinis vel instituti religiosi, cui religiosus per professionem adscribitur. Qua in re sane ad statum religiosum constituendum *ex natura rei* requiritur *negativa* Ecclesiae *approbatio*, qua modus quidam specialis assumendi statum religiosum nec *prohibetur* nec *irritatur*; nam status perfectionis prohibitus vel irritatus est manifesta contradictio. Similiter si quis solummodo in forma quadam *solitaria* vel in communitate privata voluerit nuncupare tria vota substantialia, per se et ex natura rei *positiva* quaedam *approbatio* Ecclesiae non fuit necessaria, ut patet ex antiqua disciplina ecclesiastica et argumentis internis (15). Verum ad suscipiendum statum religiosum ut statum externum et *publicum* in Ecclesia etiam in communitate quadam particulari intra fines unius dioecesis sita, saltem ex disciplina nunc vigente, praevia *approbatio positiva* illius instituti religiosi per competentem Superiorem ecclesiasticum omnino requiritur. Qui Superior, obsoleta contraria dispositione iuris Decretalium, Ordinarius loci erat. Per Decr. autem d. d. 16 Iul. 1906 « *Dei providentis* » Pius X constituit, ut Ordinarii ad concedendum vel approbandum novum Institutum religiosum prius licentiam S. Sedis datis litteris per S. C. Ep. et Reg. obtinuerint (16).

quamvis illa traditio fiat *intuitu Dei*, tamen *subiectum* iuris fit *ordo religiosus* vel Ecclesia, *non Deus*, quia is non est capax illius privati imperfectique domini neque in se suscipit gubernationem alicuius rei per modum causae proximae et particularis. Cfr. quoque Bouix l. c. p. 49. sq.; Nilles l. c. p. 254. sq.; Biederlack-Führich l. c. n. 6, 88; Lehmkühl l. c. t. I. n. 493. sq.; Chelodi n. 243.

(15) Suarez l. c. tract. VII. l. 2. cap. 15. sq.; Bellarmin., De monach. cap. 4.; Bouix l. c. p. 56. sq.; Piat l. c. p. 16. sq.

(16) Quamvis enim ex antiquo iure Decretalium novae religiones vel congregationes religiosae introduci non potuerint absque *praevia approbatione Sedis Apostolicae* (cfr. cap. 9. X. de relig. dom. III. 36.; cap. 43. § 5. de elect. l. 6. in Sext.; cap. unic. eod. III. 17. in Sext.; cap. 1. eod. III. 11. in Clem.; cap. unic. tit. 7. de relig. dom. in Extrav. Ioann. XXII. iunct. Suarez l. c. cap. 15. n. 10. sq. 14. sq. cap. 16. n. 1. sq. 25. sq. 28. sq. cap. 17. n. 1. sq. 15. sq.; Schmalzgr. l. c. n. 22.), tamen huiusmodi lex iam pridem ita in desuetudinem abiit, ut *nunc* a Sede Apostolica *approbatio* novae *congregationi* religiosae non soleat concedi, nisi postquam ipsa de licentia *Ordinarii* loci fuerit erecta et experientia comprobata. Cfr. Bizzarri, Methodus, quae a S. C. Ep. et Reg. ser-

Ad instituendam veram religionem sive congregationem religiosam, quae *universae* Ecclesiae ut modus quidam vivendi honestus et sanctus et via conveniens ad perfectionem christianam acquirendam per authenticam et definitivam *declarationem* proponatur simul cum *licentia* Praelatis illius religionis data recipiendi Christi nomine in verum statum religiosum ex universo orbe catholico, quotquot vitam illam profiteri velint, approbatio supremae auctoritatis ecclesiasticae prorsus est necessaria (17). Quae approbatio antiquioribus religionibus pro necessaria illarum propagatione concessa est a magisterio et regimine disperso Ecclesiae universalis per tacitum quendam consensum; at novis ordinibus religiosis illico ad instar societatum universalium fundatis expresse per R. Pontificem fuit data (18), et ex disciplina etiam vigente approbatio religionum formalium sive solemnium sive simplicium votorum tanquam causa maior ex compluribus titulis Sedi Apostolicae reservatur (19). Quam disciplinam iamdiu praxi et peculiaribus Sedis Apostolicae documentis sancitam solemniter ratione firmavit Codex can. 492.

vatur in approband. nov. instit. vot. simplic. in Collect. eiusd. auct. p. 828. sq.; *Piat* l. c. p. 21. sq.; *Lehmkuhl* l. c. vol. I. n. 492. sq.

Quare optimo consilio complures Episcopi ad tramites iuris antiqui (cfr. *Suarez* l. c. cap. 15. n. 17. cap. 18. n. 1. sq.; *Schmalzgr.* l. c.) in Conciliis provincialibus ultimo saeculo celebratis expresse statuerunt: Sicut nova *religio formalis* seu ordo religiosus in Ecclesia *fundari* nequit sine approbatione SS. Pontificum, ita nec nova congregatio cum regula et votis simplicibus sine *Episcopi* approbatione. Cfr. Collect. Lac. t. IV. col. 144. 278. 352. 532. 604. 908.; Conc. plenar. Americ. lat. (a. 1899.) n. 322. sq.; Benedict. XIV. Const. « *Quamvis iusto* » 30. Apr. 1749. §§ 13. sq. 18. iunct. cap. 4. X. qui cler. IV. 6.; S. C. Ep. et Reg. 11. Apr. 1862.; *Piat* l. c. p. 22.

(17) S. C. de Prop. F. 6. Iul. 1885.; *Suarez* l. c. l. 2. cap. 15. n. 1. sq. 10. sq. cap. 17. n. 1. sq. 15. sq.; *Zitelli*, Apparatus iur. eccl. p. 240. sq.

(18) *Suarez* l. c. cap. 15. n. 16. sq. cap. 17. n. 4. sq. 15. sq.

(19) Cap. 9. X. de rel. dom. III. 36.; cap. unic. eod. III. 17. in Sext.; cap. unic. eod. tit. 7. in Extrav. Ioann. XXII. iunct. Bened. XIV. cit. Const. « *Quamvis iusto* » § 13.; S. C. Ep. et Reg. 11. Aug. 1889.; *Suarez* l. c. cap. 17. n. 15. sq. 30.; *Piat* l. c. p. 17. sq.; *Bizzarri*, Collectanea p. 796. sq.; *Bouix* l. c. p. 187. sq. Quodsi *Heuser* in Kirchenlex. v. Congregationen II. 2. alique ad *essentiam* omnis congregationis *religiosae* requisiverunt approbationem *pontificiam*, id non est accuratum. Nam ex iis, quae supra exposita sunt, quibus consonat citatus can. 492. certe sequitur congregationem quandam a *solo Episcopo* post obtentam licentiam S. Sedis approbatam, posse habere *essentiam status religiosi*, cui idcirco essentia saltem congregationis religiosae non est neganda. Cfr. Conc. plenar. Amer. lat. (a. 1899.) n. 322. sq.

9. Paulo largior datus est in Codice conceptus status religiosi, dum can. 488, n. 1° decernitur salvari etiam in votis *temporaneis*, elapso tamen tempore *renovandis*; per quam renovationem, ex obligatione generali instituendam et requisitam in intentione tum statum amplectentis tum ad eum admittentis, obtinetur illa firmitas propria veri status religiosi, quam vota dumtaxat temporanea de se non afferunt. Inde apparet iam constitui in statu religioso is, qui vota temporanea emisit in instituto votorum perpetuorum, quae ex praescripto iuris communis professioni perpetuae sunt praemittenda, quippe illa professio temporanea ordinatur ad professionem perpetuam, expleta temporanea, emittenda; atque idem est dicendum de votis temporaneis, quae sola in aliquo instituto emittantur, elapso tamen tempore renovandis. Inde deducitur ad statum religiosum non esse admittendum eum, qui vellet ligari votis temporaneis sine intentione eadem elapso tempore renovandi, nec per talia vota cum exclusione renovationis emissa is fieret verus religiosus, licet in foro externo ob non cognitam internam intentionem, *statui* religionis contrariam, haberetur talis.

10. Vota illa debent esse et sunt *publica*, in quantum emissa in instituto religioso ab ecclesia approbato, i. e. nomine Ecclesiae a legitimo Superiore ecclesiastico acceptata (can. 488, n. 1. iunct. can. 1308): nam status religiosus est status in Ecclesia publicus, iuridice recognitus ut status ecclesiasticus atque iuridice deputatus ad publicum seu socialem cultum divinum imprimis per ipsum holocaustum in honorem Dei factum et in ipsa votorum nuncupatione contentum, deinde per varia opera pietatis, quibus haud raro accedunt opera caritatis (20). Ubi illa vota per legitimos Superiores ecclesiasticos nomine Ecclesiae non acceptantur manent in conditione votorum *privatorum* et continent actum cultus mere privati (21).

(20) Publicitas de qua est sermo est publicitas iuridica, quae non requirit ut vota coram plurimis aut in loco, in quo publicus est accessus, emittantur. Non raro *publicum* dicitur per oppositionem ad votum *occultum*, sed non est hic sensus in quo illa vox hoc loco usurpatur. Publicitas iuridica, independens a publicitate notitiae, habetur hoc ipso quod vota emittantur legitime in instituto religioso ut tali ab Ecclesia approbato.

(21) Cfr. Decret. S. C. EE. et Reg. 11. Aug. 1889, in quo differentia sin minus unica saltem praecipua inter Congregationem religiosam et piam sodalitatem, in qua non habetur status religiosus proprie dictus, illa assignatur,

11. Ex qua notione religionis sequitur quamlibet religionem esse personam moralem per modum societatis, quam conditionem obtinet per approbationem expressam auctoritatis ecclesiasticae, quae approbando illam erigit in personam moralem tribuitque existentiam iuridicam. Ipsa autem vita communis, sub qua de iure unice status religiosus nunc haberi potest, natura sua exigit et proprios superiores et proprias leges quibus communitas regatur; nec de facto nunc aliqua religio approbatur nisi sub determinatis regulis, seu constitutionibus quae superiori ad approbationem competenti exhibeant formam vivendi hodiernae religiosorum disciplinae conformem. Singulae religiones sunt coetus fidelium ad perfectionem tendentium, et hic coetus ut talis per Ecclesiae approbationem obtinet moralem seu iuridicam personalitatem ad modum societatis cum suis Superioribus et subditis. Quare religiones et Congregationes non sunt personae morales collegiales, sicut non est persona collegialis Status, Provincia aut Municipium, nec Ecclesia, dioecesis aut paroecia; sed sunt personae non collegiales ad modum instituti iuridici, licet forte nonnulli actus gubernationis non possint poni nisi collegialiter a certis religiosis, cum casus occurrat, per modum collegii adunatis. Cfr. *Wernz-Vidal*, De personis n. 28. de distinctione personae moralis non collegialis in Institutiones, instituta et foundationes seu pias causas. Quae fere applicari possunt singulis monasteriis et domibus religiosis, quae reguntur per domus seu monasterii Superiorem; licet nonnulli actus a tali Superiori poni non possint nisi in Capitulo domus, capitularibus ad modum collegii concurrentibus, aut in adunando collegio consiliariorum, seniorum etc. Domus ergo religiosa est ad modum familiae, seu parvae Societatis cum suo capite i. e. Superiore, cui ius pluries v. gr. can. 1653 § 6 tribuit familiae repraesentationem.

12. **Corollaria.** I. Omnes *piae sodalitates*, quae aut nulla vota aut non omnia *tria vota substantialia* in *perpetuum* emittunt, ad essentiam status religiosi non pertingunt. Item ordines illi militares,

quod in pia sodalitate vota, si quae fiant, privata censentur, non publica, nec nomine Ecclesiae a legitimo superiore acceptata. Porro agebatur de piis societatibus quae consilia Evangelica sequerentur et, non secus ac verae religiosae Congregationes, a Sede Apostolica laudatae fuerant atque adeo suorum statutorum approbationem obtinuerant. Quibus sodalitatibus haud raro etiam fuerat applicata vox Congregatio.

quorum equites nuncuparunt votum tantum *castitatis coniugalis*, non *perfectae*, sub stricto statu religioso non comprehenduntur (22). Quae assertio profecto ad equites S. Ioannis Hierosol. (Melit.) vel ordinis Teutonici nequit extendi, qui etiā nostra aetate omnia tria vota substantialia cum perfecta castitate in religione approbata vovent (23).

13. II. *Regula* quoque *certa* per se et ex natura rei ad essentiam status religiosi non requiritur. Nam directio personalis Superiorum ex sese sufficit, atque Ecclesia potest approbare ordinem religiosum, antequam ille certam et accurate determinatam regulam habeat. Id quod revera accidit in Societate Iesu, quae a Paulo III. Const. « *Regimini* » 27. Sept. 1540. obtinuit approbationem, postquam S. Ignatius solummodo *brevem quandam formulam de rebus principalibus novi instituti* Rom. Pontifici praesentavit. Illud autem animadvertendum est ex disciplina nunc vigente formales religiones atque congregationes religiosas definitivo modo non approbari, nisi cum certa et determinata regula scripta (24), ex cuius examine melius dignosci potest an peculiaris modus consilia evangelica sectandi et media ad perfectionem assequendam proposita approbationem mereantur.

14. III. *Clausura stricta* ex natura rei ad essentiam status religiosi non est necessaria, ut patet ex antiquis anachoretis, regularibus eiectis, ad Episcopatum promotis aut extra claustra degentibus. At quamvis clausura pro diversitate religionum formalium vel congregationum religiosarum sedulo sit servanda, tamen stricta clausura papalis pro votis *solemnibus* monialium adeo rigore requi-

(22) Ita recte Soto aliique v. g. *Bened. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 12. n. 9. contra Suarez l. c. tract. IX. l. 1. cap. 4. cum non paucis scriptoribus, qui argumentis externis et internis non omnino efficacibus oppositam sententiam tuetur, atque tandem n. 15. sq. 21. suis responsis ad principalem difficultatem ex voto illius imperfectae castitatis a natura veri status religiosi omnino alieno non nimium videtur confidere. Cfr. quoque Scherer l. c. t. II. p. 731. not. 3., ubi recte contra Waltnoefer in Arch. f. k. K. t. 62. p. 93. sq. tenet huiusmodi Suaresii sententiam etiam ex Constitutionibus Apostolicis ibidem allegatis non posse probari v. g. Pauli III. Const. « *R. Pontifex* » 3. Aug. 1540., Pii IV. Const. « *His quae* » 1. Febr. 1564., Gregor. XIII. Const. « *Christiani* » 16. Sept. 1572.

(23) Suarez l. c. n. 5.; Indultum Leonis XIII. ordini Teutonico 16. Martii 1886. concessum, vi cuius equites futuro tempore solummodo nuncupant vota simplicia; Nilles in Act. theol. Oenip. t. XI. p. 398. sq. 186. sq.

(24) Cap. 9. X. de relig. dom. III. 36.

ritur, ut secus professio in tali conventu emissa ex iure communi et secluso indulto apostolico sit invalida (25).

15. IV. *Solemnitas substantialis votorum* pariter statui religioso *non est essentialis*. Quae opinio olim vehementer fuit impugnata (26); at hac in re omnis controversia iamdiu est dirempta. Nam Gregorius XIII. Const. « *Quanto* » 1. Febr. 1583. et Const. « *Ascendente* » 26. Maii 1584. expresse declaravit eos, qui iuxta morem Societatis Iesu vota simplicia emisissent, veros fuisse et esse et fore religiosos, non propter *privilegium* quoddam extrinsecum, sed propter elementa constitutiva interna. (« *Triaque huiusmodi vota Societatis, tametsi simplicia* ab hac Sede fuisse admissa, illaque emittentes in statu religionis vere constitui »). Cuius decisionis Rom. Pontifex hanc dat rationem: « *Quippe qui per ea ipsa sese Societati dedicant atque actu tradunt seque divino servitio in ea mancipant* » (27). Eadem sententia quoque comprobatur ex ordinatione Pii IX., qua in omnibus ordinibus religionis post novitiatum professionem votorum simplicium atque nonnisi triennio elapso solemnia vota emittere iussit.

Idem autem ius a Leone XIII, per decretum « *Perpensis* ». 3. Maii 1902 applicatum fuit monialibus votorum solemnium. Qui professi votorum simplicium certe essentia status religiosi non carent (28). Denique vix in dubium vocari potest in congregationibus Passionistarum et SS. Redemptoris essentiam status religiosi reperiri, licet illarum sodales vota tantum simplicia emittant atque in Curia Romana *vere regularibus* sive sociis religionum formalium (in odiosis et favorabilibus) non simpliciter adnumerentur (29). Ex allegatis declarationibus Gregorii XIII deducitur cum *Benedicto XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 11. n. 29, et *Suaresio* l. c. tract. X. l. 3. cap. 3. n. 7. *posse* Rom. Pontificem congregationem

(25) Bened. XIV. Const. « *Quamvis iusto* » § 13.; *Bizzarri* l. c. p. 96. sq. 445. sq. 778. sq. 668. not. 1.; *Piat* l. c. p. 14. sq.

(26) *Suarez* l. c. tract. VII. l. 2. cap. 5. n. 1. sq. 16. sq. cap. 14.; *Schmalzgr.* l. c. n. 14. 15. 16.; *Bouix* l. c. p. 53. 66. sq. 116. sq.; *Piat* l. c. p. 7. sq.

(27) Cfr. quoque cap. unic. de vot. III. 15. in Sext.; *Nilles* l. c. p. 249. sq.

(28) Litt. encycl. S. C. super stat. reg. 19. Mart. 1857. iunct. decret. eiusd. S. C. 17. Iul. 1858. et *Bizzarri* l. c. p. 796. sq. 800. not. 1.

(29) Clem. XIV. Const. « *Salvatoris* » 15. Nov. 1769.; S. C. Ep. et Reg. 16. Sept. 1864. iunct. *Bizzarri* l. c. p. 796. sq.; *Biederlack* l. c. p. 14. sq.; *Pennacchi*, Comment. in Const. *Apost. Sedis* t. I. p. 778. sq.

religiosam, in qua vota tantum simplicia nuncupantur, tanquam formalem religionem ita approbare, ut eius socii *sensu stricto* sint *regulares*. At *de facto* Sedes Apostolica ea tantum vota simplicia acceptat ad constituendum *vere regularem*, quae emittuntur in ordinibus religiosis, in quibus saltem *alicui parti* sociorum vota *solemnia* per Sedem Apostolicam sunt concessa. A quo principio Sedes Apostolica in cit. indulto ordini equitum Teutonicorum dato nondum penitus recessit. Nam etiamsi equites, qui sunt pars principalis illius ordinis militaris, nunc vota tantum *simplicia* emittunt, tamen *sacerdotes* ordinis Teutonici *solemnem* professionem votorum facere pergunt (30).

16. V. *Traditio* quoque et acceptatio mutua, absoluta, perpetua ad cultum divinum per pactum bilaterale *utrimque pari modo* irrevocabile inter ordinem religiosum et professum *ex natura rei* non est de essentia status religiosi, ut denuo luculenter demonstratur ex professione votorum simplicium in Societate Iesu aliisque ordinibus religiosis (31), quae non fit cum illa mutua et *perpetua* et *absoluta* traditione et acceptatione utrimque irrevocabili professioni *solemni* (32) necessario *coniuncta*. Inde autem minime consequitur traditionem quandam et acceptationem inter religionem et professum *ex iure positivo Ecclesiae* non esse praescriptam. Etenim status religiosus secundum disciplinam vigentem valide tantum in *communitate* religiosa suscipitur; at huiusmodi incorporatio in communitatem religiosam nequit fieri, nisi per illum contractum, quo quis in ipsa votorum nuncupatione sese simul *communitati religiosae* tradit, atque illa ex sua parte traditionem saltem conditionate acceptat (33). Quae traditio et acceptatio certe est minus firma ubi coniuncta est cum votis temporaneis, tametsi renovandis.

17. Traditio requisita ad statum religiosum in vita communi ducendum iam aliqua ratione inchoatur per primum ingressum, sed

(30) *Lehmkuhl*, Theolog. mor. t. I. n. 502.; *Nilles* l. c. t. XI. p. 399.

(31) S. C. super stat. regul. 12. lun. 1858.; *Suarez* l. c. tract. VII. l. 2. cap. 4. 14. n. 4. sq. 10. sq.; *Bouix* l. c. p. 64. sq.

(32) Cap. 13. X. de regul. III. 31.; *Suarez* l. c. cap. 14. n. 10. iunct. cap. 6. n. 8. sq. 18. l. f. cap. 7. n. 1. sq. l. 6. cap. 2. n. 1. sq.

(33) Gregor. XIII. cit. Const. « *Ascendente* »; S. C. Ep. et Reg. 11 Augusti 1889. iunct. not. 13. h. tit.; *Suarez* l. c. l. 2. cap. 4. n. 9. sq. cap. 18. n. 27. sq. tract. X. l. 3. cap. 3. n. 8.

non completur nisi per professionem, per quam religiosus Religioni in qua profitetur, et per eam Ecclesiae, se penitus dat, ut secundum regulam et constitutiones sub superiorum obedientia vitam suam instituat. Professione a superioribus nomine Ecclesiae acceptata, desinit esse sui iuris et transit sub ius Praelati et iam ad cultum divinum non ex privata devotione tantum sed ex publica Ecclesiae auctoritate ut persona sacra deputatur. Quae traditio, licet sit a votis religiosis inseparabilis, a votis distinguitur, etiam a voto obedientiae: vota enim Deo immediate fiunt, sunt promissio Deo facta; traditio, donatio, Deo immediate non fit sed Religioni. Ipsius effectus est in religioso ut transeat sub ius Praelati (qui v. gr. poterit irritare actus subditi qui iuri a se acquisito repugnent); in religione ex vi acceptionis efficitur ut pariter religio religioso devinciatur, ita ut eius vitae tum corporali tum spirituali consulere debeat, eum ut membrum eiusdem familiae ac per Superiores paterne gubernare debeat, nec possit illum pro lubitu eiicere. Ergo per professionem inducitur mutuum vinculum, quo invicem obligantur, inter religiosum et Institutum religiosum. Quod vinculum nihil vetat quominus proveniat ex traditione, quae ex parte profitentis sit perpetua et absoluta ne desit firmitas quae est propria status; ex parte vero religionis acceptatio non ita sit perpetua et absoluta, ut ex rationabili, gravi et proportionata causa solvi non possit, dummodo illa facultas sit restricta intra certos determinatosque limites et in casu dimissionis dimissus penitus solvatur ab obligationibus votorum in professione emissorum; quemadmodum declaravit Gregorius XIV const. « Ecclesiae catholicae » (a. 1591) de simpliciter professo in Societate Iesu. Quam declarationem Pius IX decr. « Sanctissimus » (12 iun. 1858) extendit ad simpliciter professos aliorum Ordinum, postquam triennium votorum simplicium post novitiatum solemnem professioni praemittendum instituit.

18. Dignitas et praecellentia status religiosi iam ex ipsa eius generali notione sufficienter deducitur cum ex dictis sit status perfectionis superaddens observationi praeceptorum praxim consiliorum evangelicorum ideoque perfectam Christi sequelam, ideoque multum excedens communem statum vitae christianae. Media autem essentialia ad vitam illam perfectam assequendam adhibet tria vota obedientiae, castitatis et paupertatis, quae cum sint publica et ab Ecclesia nomine Dei acceptata tribuunt religiosis specialem quamdam

et publicam deputationem ad cultum divinum, unde publice ab omnibus fidelibus habendi sunt religiosi ut personae sacrae. Merito igitur sancitur can. 487, status religiosus « *ab omnibus in honore habendus est* ».

Cui excellentiae adiungitur utilitas pro singulis hominibus et pro tota societate humana. Status religiosi existentia iam a primordiis Ecclesia eiusque perpetua permanentia etiam inter innumeras insectationes est validissimum argumentum, quo sanctitas numquam defutura et origo divina religionis christianae et Ecclesiae catholicae demonstratur; est perpetuum ornamentum Ecclesiae et validissimum ipsius praesidium; innumerae utilitates societati cum civili tum ecclesiasticae derivantur ex vita et operibus religiosorum.

Longum esset referre laudes et defensiones quibus Ecclesia statum religiosum promovit atque munivit. Ut antiquiora praeteream, cfr. v. gr. Litteras Pii VI « *Quod aliquantum* » 10 Martii 1791, contra Expositionem super principiis Constitutionis cleri; eiusdem Pii VI. const. « *Auctorem fidei* » 28 Aug. 1794.; Leonis XIII, litt. « *Testem benevolentiae* » ad Card. Gibbons 22. Ian. 1899; ad Card. Richard 23. Ian. 1900; ad Superiores Generales religiosorum 29. Iunii 1901. etc.; Pii XI. Const. « *Unigenitus Dei filius* », 18. martii 1924.

De comparatione inter statum episcoporum, sacerdotum et religiosorum cfr. S. Thomam 2, 2 q. 184, art. 6 et 8; q. 188, art. 6; Opusc. « *De perfectione vitae spiritualis* » cap. 17, et S. Thomae Commentatores, velut Suarez, De statu relig. L. I. cap. 18 sq.; Passerini, De statibus, q. 184 art. VI sq.

CAPUT II

DE VARIETATE ET DIVISIONE STATUS RELIGIOSI

19. Omnes ordines religiosi profecto conveniunt in *substantia* i. e. status religiosi, in *fine primario* et generali atque *mediis essentialibus*. Qui finis primarius et generalis consistit in intendenda perfecta caritate erga Deum et proximum, in imitatione et sequela Christi Domini perfectae illius caritatis praestantissimi exemplaris hominibus dati; media autem essentialia habentur in renuntiatione saeculi per *tria vota traditione* firmata, qua quis in vita communi sese totum mancipat divino cultui atque servitio. Quare

diversitas ordinum religiosorum principaliter repetenda est ex fine *secundario* sive particulari aut ex *mediis* et exercitiis *specialibus*, quibus religio secundum regulas vel constitutiones proprias in finem suum tendit (1). Quae diversitas *secundarii finis* et *mediorum* potest esse non raro exigua et magis accidentalis quam substantialis, ita ut religiones quaedam potius distinguantur *numero* atque diverso *regimine*, cui subsunt, quam *specifico* quodam discrimine (2); id quod manifestum fit quoad modernas Congregationes in ipsa perfecta similitudine Constitutionum, quibus reguntur. At quoniam etiam in secundariis sive particularibus finibus aut mediis potest esse magna et rationabilis diversitas, nec omnibus hominibus, temporibus, regionibus idem modus vivendi est accommodatus, ideo magna quoque varietas ordinum religiosorum est rationabilis atque Ecclesiae utilis (3) nec cum antiquis et novis adversariis carpenda atque argumentis inefficacibus impugnanda (4). In sequela autem et imitatione Christi, attempta infinita perfectione et imitabilitate exemplaris quae nulla virtutum exercitatione exauriri potest, multi possunt dari modi prout una vel alia virtus peculiari ratione intendatur v. gr. oratio seu contemplatio, poenitentia ad Deum placandum, opera misericordiae spiritualis vel corporalis, zelus apostolicus in conversione peccatorum, haereticorum, infidelium, institutio iuventutis in vita christiana etc. Cui assertioni non obstat, quominus etiam in *varietate* societatum religiosarum possit esse *excessus*, qui ab Ecclesia merito coerceatur (5).

(1) S. Thom. 2. 2. q. 188. art. 1.; Suarez l. c. tract. IX. l. 1. cap. 1.; Piat l. c. p. 25. sq.; S. Bellarminus, De monachis, cap. 3.; S. Bernardus, Apologia cap. 3.

(2) Suarez l. c. n. 6. sq.

(3) Gregor. XIII. Const. « Ascendente » § 18.; Suarez l. c. n. 12. sq.; Biedlerlck in Act. theolog. Oenipont. t. XXI. p. 192; Vermeersch p. 40 sq.

(4) Pii VI. Constit. « Auctorem fidei » 28. Augusti 1794. §§ 82. 84.; Leon. XIII. Litt. Ap. « Perlectae » 22. Oct. 1880. et « Dolemus » 13. Iulii 1886.; Pius XI, Epist. Apost. « Unigenitus » 19. Mart. 1924, A. A. S. XVI, 133; Suarez l. c. n. 1. sq. 13. sq.; Schäfer n. 53.

(5) Cap. 9. X. de domib. relig. III. 36.; cap. unic. eod. III. 17. in Sext.; Battandier l. c. p. 2. sq.: « La S. Congrégation » (Ep. et Reg.) a examiné, en 1897, la question de la multiplication de ces instituts et a adopté des règles très sages pour empêcher les inconvénients et les abus qui pourraient provenir de cette floraison par trop exubérante. Ces règles devant servir à la Commission pour l'approbation des nouveaux instituts n'ont pas été promulguées »; Suarez l. c. cap. 10., ubi tamen n. 7. de operibus misericordiae corporalis a monialibus exer-

20. *Mulieres* quamvis omnino excludantur a statu *clericali*, tamen viris *aequiparantur* in prosecutione finis ultimi atque vitae sanctitate procuranda atque idcirco ad *statum religiosum* admittuntur. Quare a primis Ecclesiae saeculis habetur, illa fundamentalis diversitas inter ordines religiosos *virorum regularium* et *monialium*, quibus deinde *servata proportione* sequentes quoque divisiones applicari possunt; nequaquam enim convenit, ut moniales in omnibus servili penitusque inepta ratione velint imitari religiones virorum regularium. Quinimo divisio illa in *viros regulares* et *moniales* saepissime (at non semper) ita habet locum, ut *easdem regulas* sancti fundatoris non solum viri, sed quantum fieri potest, etiam feminae sequantur et quasi *eiusdem ordinis* duo sint coetus, e quibus congregatio monialium *regulariter* sese habeat ad instar *accessorii* instituti, quod a *principali* congregatione virorum *dependeat*, quatenus ius canonicum (cfr. S. C. Ep. et Reg. 11. Apr. 1862. apud *Bizzarri* l. c. p. 166.) non obstat. Cfr. *Suarez* l. c. tract. IX. l. 1. cap. 12. n. 6. sq.; *Heimbucher* l. c. t. I, p. 58. sq. 84. sq. 193. sq. p. 214. sq. 353. sq. 434. sq. 463. sq. 505. sq. 578. sq. t. II. p. 27. sq. 283. 305. sq.; *Scherer* l. c. t. II. p. 726. sq. — Quae divisio inter ordines virorum et mulierum multo magis applicanda est Congregationibus religiosis.

21. Si attendatur *ratio formalis* sive *essentia* status religiosi, triplex species *distingui* potest:

I. Status religiosus *completus* sive *proprius* et *stricte* dictus, sub quo comprehenduntur *religiones formales* sive ordines religiosi sive virorum sive mulierum, in quibus *tota essentia* status religiosi *cum votis solemnibus* invenitur. Omnes illorum professi, e quibus saltem *pars* quaedam vota *solemnia* emittit, iuxta canonicas sanctiones tum in favorabilibus tum in odiosis *soli* veniunt nomine *regularium*. Quibus ordinibus religiosis adnumerandi sunt v. g. religiones S. Basilii, S. Benedicti, S. Dominici, S. Francisci, congre-

cendis pro disciplina suo tempore magis recepta defendit sententiam, quae nunc severior esset dicenda.

Huic praecise fini impediendi nimiam multiplicationem Institutorum religiosorum similium consuluit Pius X memorato Decreto « *Dei providentis* » 16. Iulii 1906, quo Ordinariis imponitur obligatio obtinendi licentiam S. Sedis antequam novum Institutum religiosum condant seu approbent.

gatio clericorum regularium S. Pauli (Barnabitae), Societas Iesu, aliaeque (6).

II. Status religiosus *completus* sive *proprius*, sed *minus stricte* dictus. Huc spectant omnes *congregationes religiosas*, quae *totam* quidem *essentiam* status religiosi habent; tendunt enim ad perfectam caritatem per tria vota substantialia et perpetua cum traditione professi et acceptance congregationis coniuncta; sed minorem firmitatem habet vinculum quo religiosi Deo et religioni devinciuntur. Nam vota, licet non sint *privata*, sed *publica*, utpote nomine Ecclesiae *acceptata*, tamen in *omnibus* professis simplicia sunt et solemnitate *substantiali* carent; haec autem solemnitas in traditione disciplinari Ecclesiae maiorem praestat firmitatem. Quare congregationes huiusmodi religiosas in iure canonico religionibus formalibus non adnumerabantur, imo haud raro potius dictae sunt *congregationes saeculares*; hinc ex iure communi nec favores regularibus concessos participant nec in odiosis ligantur iisdem sanctionibus canonicis, nisi per *analogiam* quandam aut *expressam* iuris extensionem. Quae conditio canonica eiusmodi congregationum, quibus certe aptius nomen nunc usitatum *religiosarum* quam saecularium convenit, procul dubio fuit ratio, ob quam Sedes Apostolica illarum alumnos constanter negavit esse « *vere regulares* »; ex iure tamen Codicis veniunt simpliciter sub nomine religiosorum; et inde distinctio inter statum religiosum *strictum* et *minus strictum* licet proprium haud parum infirmata est. Inter congregationes religiosas huius speciei eminent congregatio Passionistarum atque congregatio SS. Redemptoris (7).

III. Status religiosus *improprius* atque *late* acceptus, in quo *tota essentia* status religiosi *non* habetur, sed tantum aliqua *pars* velut unum alterumve votum aut tria quidem vota, sed ad tempus vel mere *privatim* emissa nec ab Ecclesia vel a congregatione nomine Ecclesiae acceptata, aut vita communis et stabilis forte cum iuramento perseverantiae. Ad istam speciem referri possunt non paucae societates recentiores, quae dicuntur *instituta religiosa* vel *congrega-*

(6) Innocent. XI. Const. « *Ecclesiae catholicae* » 29. Mart. 1687.; Clem. XI. Const. « *Ex debito* » 3. Apr. 1710.; Bouix l. c. p. 46. sq. 186. sq. 314. sq. 335. sq.; Biederlack, De iure regular. p. 13. sq.; Ferrari l. c. p. 12. sq.; Kirchenlex. v. v. Congregationen, Orden; Heimbucher l. c. t. I. p. 1. sq. t. II. p. 278. sq.

(7) S. C. Ep. et Reg. 16. Sept. 1864. iunct. decreto eiusdem S. C. 11. Aug. 1889; Conc. plen. Amer. lat. (a. 1899). n. 322. sq.; supra h. tit. not. 26. 36.

tiones sive *sodalitates piae* v. g. Oblati S. Philippi, in quibus « *religiosa professio proprie dicta* » non emittitur (8). In Codice veniunt sub nomine *societates*, et eorum sodales dicuntur non designari nomine religiosorum, licet illis possint et soleant praebere efficacia media ad perfectionem obtinendam.

22. Ex *vita*, quam ratione *finis proximi* agunt ordines religiosi, dividuntur:

I. In *contemplativos*, quorum alumni, ut ipsum nomen insinuat, *principaliter* et *ex professo* vacant orationi et rerum divinarum contemplationi atque generatim *monachi* appellantur saltem ex originali ipsorum institutione, v. g. monachi S. Basilii, S. Benedicti (9), Cistercienses, Camaldulenses, Carthusiani.

II. In *activos*, qui *principaliter* ad exercenda opera misericordiae praesertim corporalis instituti sunt v. g. ordines hospitalarii et militares (10).

III. In *mixtos*, qui utramque vitam tum contemplativam tum activam *per se* et *principaliter pari* quadam ratione coniungunt et potissimum opera misericordiae *spiritualis* magis minusve restricto modo ut finem specialem et specificum prosequuntur. Huc spectant tum *canonici* et *clerici regulares* tum *mendicantes* v. g. Praemonstratenses, Carmelitani, Franciscani, Praedicatorum, Theatini, Barnabitae, Patres Soc. Iesu alique religiosi praesertim recentiorum congregationum (11). Hanc vitam mixtam etiam plures Ordines monastici hodie profitentur, licet ex originali institutione potius ad contemplativam vitam erant fundati (12). De relatione quoad perfectionem inter tres species, vide S. Thom. 2, 2, q. 182, art. 1 et ad 6, q. 188, art. 6, a. 1.

(8) S. C. Ep. et Reg. 11. Aug. 1889.; *Heimbucher* l. c. t. II. p. 278. sq. 326. sq.

(9) S. Thom. l. c. q. 179. sq.; *Suarez* l. c. cap. 5. n. 9. sq., ubi admissa per se sufficientia divisionis in vitam contemplativam et activam recte docet maioris claritatis causa huic divisioni addi tertium membrum de vita mixta; *Ferrari* l. c. p. 30. sq.

(10) S. Thom. l. c. q. 188. a. 2. 3.; *Suarez* l. c. cap. 3. 4. (de ordinibus militaribus); *Nilles* l. c. t. XI. p. 186. sq.

(11) Leonis XIII. Litt. Ap. « *Testem* » 22. Ian. 1899.; S. Thom. l. c. a. 4. sq. 6.; *Suarez* l. c. cap. 5. n. 12. sq. 17. sq. cap. 6.

(12) Quae probata immutatio, ut plurimum, debetur ordinibus clericalibus iam a maxima parte membrorum receptis, cum primis temporibus generatim essent laici vel ipsi etiam Abbates et praepositi; porro ordinatio maxime respicit aliorum salutem et perfectionem per exercitium sacri ministerii. Cfr. Reg.

23. *Ex clericatu* alii ordines sunt *clericales*, alii *non clericales* sive laicales vel *monachales* sensu *latiori* (13). Clericales dicuntur, qui ex *primaeva* et canonica institutione *principaliter* ordinantur ad *ministeria clericorum* obeunda v. g. Theatini, Barnabitae, Patres Soc. Iesu, atque idcirco appellantur *clerici regulares* (Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 16. de regular.), penes quos *fratres laici* tantum habentur ratione *necessitatis* et *numero* per necessitatem et convenientiam determinato (14). Quae religiones denuo subdividuntur in religiones simplicium *clericorum* vel *presbyterorum* regularium et *canonicorum regularium* (15). *Monachales* vero religiones sunt, quorum sodales ex *primitiva* institutione ad ordinationes et munera clericorum *regulariter* non fuerunt suscepti, nisi ex speciali causa vel necessitate, vel ad summum paulatim *secundario* loco ministeriis sacris vacant (16).

24. *Ex regula* (17) distinguuntur ordines religiosi, qui observant unam ex *quatuor regulis antiquis*, et instituta religiosa potissimum recentiora, quae *proprias* sequuntur *constitutiones* sive regulas a

s. Benedicti cap. 62, iunct. can. 28, 34, 37. C. 16, q. 1.; *Suarez*, tract. 9, L. 1. cap. 7, n. 2. — De sacerdotio monachorum cfr. *Molitor*, Religiosi iuris etc. n. 211 sq.

(13) Lib. III. tit. 35. X. de statu monachor. et canonic. regular; *Suarez* l. c. cap. 7.; *Bouix* l. c. p. 173. sq.

(14) *Suarez* l. c. cap. 7. n. 3. sq. iunct. tract. X. l. 1. cap. 5. n. 1. sq. 7.; *Ferrari* l. c. p. 32. sq.

(15) Cap. 10. X. de maior. l. 33.; cap. 4. 5. 6. X. de stat. mon. et can. reg. III. 35.; *Suarez* l. c. tract. IX. l. 1. cap. 9. n. 1. sq. 6. sq.; *Ferrari* l. c.; *Scherer* l. c. t. II. p. 859.; *Kirchenlex. v. Canonici regulares*.

(16) Cfr. c. 28. 34. 37. C. XVI. q. 1.; cap. 1. § 8. de stat. monach. III. 10. in Clem.; *Suarez* l. c. cap. 7. n. 2. cap. 8. n. 1. sq. Cur monachales opponantur clericalibus, attenta primitiva institutione, ea est ratio, quod primitus vitae monasticae propria et fere exclusiva intentio fuerat singulorum sanctitas seu perfectio, quae cura propriae perfectionis certe non excludit clericatum sed etiam non includit.

(17) Quodsi in aliquo ordine religioso *regula* opponitur *constitutionibus*, nomine « *regulae* » intelligi solent normae quaedam *generales* ad perfectionem religiosam obtinendam, quae ut plurimum sunt ab *antiquo* quodam Antistite conditae, a Rom. Pontifice *approbatae*, et in aliqua religione *perpetuae*. Cfr. cap. 9. X. de relig. dom. III. 36.; *Suarez* l. c. tract. VIII. l. 1. cap. 1. *Constitutiones* vero sunt normae *particulares* (a Capitulis vel Praelatis religionum haud raro sine approbatione Rom. Pontificis conditae et pro varietate temporum mutatae), quibus « *regula* » magis determinatur et in praxi applicatur. Cfr. Collect. Lac. t. II. col. 525. 526.; *Bouix* l. c. p. 192. sq.; *Kirchenlex. v. Ordensregeln; Schmalzgr. l. c. n. 8.*

quatuor illis *antiquis* et magnis regulis distinctas v. g. Carthusiani, Congregatio clericorum regularium S. Pauli (Barnabitae), Societas Iesu, ordo Minorum S. Francisci, S. Camilli (18).

Quatuor antiquae regulae sunt:

I. *Regula S. Basilii*, quae praesertim a monachis orientalibus observatur (19).

II. *Regula S. Benedicti*, quam adoptarunt etiam Camaldulenses, Cistercienses, Olivetani alique (20).

III. *Regula S. Augustini* (ex eius scriptis excerpta) observatur a Canonicis regularibus v. g. a canonicis Lateranensibus et Praemonstratensibus, insuper a Theatinis, Somaschis, Praedicatoribus, Servitis aliisque (21).

IV. *Regula S. Francisci*, quae triplex potius regula est: una pro Fratribus Minoribus, qui nunc in triplicem dispertiuntur Familiam sc. Fratres Minores, Fratres Minores conventuales et Fratres Minores Cappuccinos, et *primum* constituunt Ordinem; *altera*, pro mulieribus (Monialibus Clarissis) in formalem religionem coadunatis; *tertia regula* destinata est Tertiariis i. e. hominibus sive viris sive feminis, qui pie in saeculo vivere volunt et *tertium* efformant Ordinem. Qui Tertiarii non raro vitam quandam communem adoptarunt, unde denuo *tertius regularis Ordo* S. Francisci tum virorum tum mulierum et immunerae pene *Congregationes* votorum simplicium prodierunt cf. c. Pii XI « *Rerum conditio* » 4. oct. 1927. (22).

25. Pro *diversa paupertate* distinguuntur religiones *non mendicantes* et *mendicantes*, quae denuo subdividuntur in mendicantes *sensu stricto* et in mendicantes *sensu lato*.

I. *Mendicantes sensu stricto* sunt illi ordines religiosi, qui *vi primaevae* institutionis sive ex regula sive ex constitutionibus etiam

(18) Ferrari l. c. p. 36. sq.; Biederlack-Führich n. 13.

(19) Collect. Lac. t. I. v. Regul. n. 48. sq.; Synod. Sciard. (a. 1888.) p. 287. sq.; Synod. prov. Ruthen. (a. 1891.) p. 159. sq.; Scherer l. c. p. 709. sq.

(20) Arch. f. k. K. t. 54. p. 78. sq.; Walter, Praecipua ord. monastici elem. e reg. S. Bened.

(21) Reg. S. Aug. apud Migne, P. L. XXXVIII. 1377. sq.; c. 25. C. XVIII. q. 2. — c. 26. 27. Conc. Later. II. (a. 1139.); cap. 7. X. qui cler. IV. 6.; Kirchenlex. v. Canonici regul.

(22) Seraphicae legislat. textus originales; Regula et constitutiones generales Fratr. Minorum; Ehrle in Act. theol. Oenip. t. XI. p. 725. sq.; cit const. Pii XI, iunct. Litt. Bened. XV, in A. A. S. XIX, 361, XIII, 130.

post Concilium Tridentinum non possunt in communi ut propria possidere bona immobilia vel mobilia ipsis aequiparata, ex quibus de iure actione civili munito certos stabilesque redditus in sustentationem religiosorum percipiant, sed de « incerta mendicitate » vivunt (23). Huiusmodi mendicantes sunt Fratres Minores de observantia et Capuccini, quos Concilium Tridentinum Sess. XXV. cap. 3. de regul. disertis verbis a privilegio possidendi in communi excludit; item v. g. Societas Iesu et ordo Carmelitarum discalceatorum, a quibus privilegio per Conc. Trid. l. c. concesso cum aliqua restrictione renuntiatum est (24).

II. *Mendicantes simpliciter, sed sensu latiori dicuntur, qui vi primaevae institutionis sive ex regula sive ex constitutionibus etiam in communi non possederunt bona cum redditibus certis et stabilibus, at nunc utuntur concessione sive dispensatione a Conc. Trid. l. c. vel antiquiore indulto apostolico ad possidendum in communi concessa v. g. Conventuales, Praedicatores, Eremitae S. Augustini alique (25).*

III. *Mendicantes sensu plane improprio appellantur illi ordines non mendicantes, quibus tantum concessa est communicatio in pri-*

(23) Cap. 4. 6. X. de stat. monach. III. 35.; cap. unic. de relig. dom. III. 17. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 3. de regul.; Pii V. Const. « *R. Pontifex* » 3. Oct. 1567.; Suarez l. c. tract. IX. l. 1. cap. 8. n. 3. 4. 11. 12. iunct. tract. VII. l. 8. cap. 8. 17. n. 1. sq. 10. sq.

(24) Pii V. Const. « *Cum indefessae* » 7. Iul. 1571. *declaravit* Societatem Iesu ac singulas illius personas vere et non fide mendicantes fuisse, esse et fore. Cuius declarationis imprimis ea est ratio interna, quod Societas Iesu principaliter constet professis votorum solemnium et coadiutoribus formatis cum votis simplicibus et publicis, qui in domibus professis vel residentiis independentibus etiam in communi possidere nequeunt. Quodsi *domus probationis* et *collegia* Societatis Iesu stabiles redditus habere possunt, inde v. g. scholastici votorum simplicium ibidem habitantes nequaquam desinunt esse mendicantes. Etenim primo loco sunt membra *Societatis* et *provinciae*, non stabiliter alicui *domui* addicti; Societas vero ut Societas, vel provincia ut provincia bona in *communi* nec de facto possident nec de iure possidere possunt. Porro bona temporalia domibus probationum vel collegiis sunt propria ut *pitiis foundationibus*, non a scholasticis possidentur per modum *corporationis ecclesiasticae* et *cum iure* ex redditibus illorum bonorum percipiendi honestam sustentationem. Quod ius nemini de Societate in bona collegiorum competit, atque vel ipsi scholastici a Superioribus adigi possunt, ut extra collegia v. g. in domibus professis ex eleemosynis vivant, atque in ipsis collegiis non sustentantur *pro suo iure*, sed ad instar *pauperum*, in quorum favorem aliqua fundatio facta est. Cfr. Suarez l. c. tract. X. l. 4. cap. 7. sq.; Biederlack-Führich l. c. p. 18. sq.; Schmalzgr. l. c. l. III. t. 31. n. 12., ubi tamen rationibus minus efficacibus probat scholasticos S. I. vere, non tantum *extrinseco* privilegio esse mendicantes.

(25) Suarez l. c. tract. IX. l. 1. cap. 8. n. 4. sq.

vilegiis cum mendicantibus v. g. Cisterciensibus, Camaldulensibus, Theatinis, canonicis Lateranensibus aliisque. Cum divisione ex paupertate petita aliquo modo connexa est illa in ordines religiosos *calceatos* et *discalceatos* (26).

26. Si ratio habeatur diversi interni *regiminis*, aliae religiones v. g. ordines mendicantes in suo regimine *interno* per aliquam imitationem *hierarchiae* ecclesiasticae sunt *hierarchice ordinatae* i. e. a Superioribus per tres vel quatuor gradus distinctos unique supremo moderatori *vere subordinatos* (Superiores locales, Provinciales, (Commissarios), Generales) gubernantur atque in *unam* societatem *universalem* et stricte *iuridicam* coalescunt (27). Regiminis forma hierarchica a saec. XIII potissimum fuit introducta; illam enim assumpserunt Ordines mendicantes S. Francisci et S. Dominici eo tempore exorti, quam deinde sequutae sunt familiae religiosae post illud tempus exortae. Vicissim aliae v. g. religiones quaedam monachales *hierarchice* ordinatae non sunt, sed singula monasteria sunt sui iuris et constituuntur ac reguntur ad instar *familiarum* ab invicem *independentium*, quae *uni* supremo et communi Superiori non subiacent, et nonnisi vinculo quodam *morali*, non iuridico inter sese in unam congregationem colligantur (28).

Attento vero *regimine externo* distinguuntur religiones *exemptae*

(26) *Piat* l. c. t. II. p. 101. sq.; *Heimbucher* l. c. t. I. p. 7. sq.; *Kirchenlex v. Barfuesser*.

(27) *Suarez* l. c. tract. VIII. l. 2. cap. 1. n. 1. sq.; *Piat* l. c. t. I. p. 489. sq. t. II. p. 7. sq.; *Battandier* l. c. p. 11. sq. p. 155. sq. 180. sq. 224. sq.

(28) Cap. 7. X. de statu monach. III. 35. — cap. 12. Conc. Later. IV. (a. 1215.); Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 8. de regul. Concil. Later. IV. l. c. praescripsit, ut monasteria *independentia* in aliquo regno vel provincia existentia in unam congregationem coadunarentur, quemadmodum iamdiu obtinebat ex longa consuetudine in Ordine Cistercensinum. Quam praescriptionem innovavit Conc. Trident. l. c. quoad monasteria exempta et quidem sub sanctione amittendae exemptionis, saltem si instante metropolitano non efficeretur, subdendo illa monasteria Episcopis tamquam Sedis Apostolicae delegatis. Profecto nostra aetate, qua tot societates religiosas et civiles « *viribus unitis* » suos fines prosequuntur, etiam ordines religiosi solitariis monasteriis compositis in congregationes perfectiore regiminis forma constitutas efficacius reguntur. Cfr. Leon. XIII. Const. « *Summum* » 12. Iul. 1893. et decret. S. C. Ep. et Reg. 16. Sept. 1893. — Plures tamen existunt Congregationes monasticae, quae licet constent monasteriis sui iuris, haec monasteria habent coniuncta vinculo vere iuridico, ita ut ex illis exurgat vera religio seu verus ordo religiosus, licet modus subordinationis non sit idem ac in familiis religiosis hierarchice ordinatis. Cfr. *Mollitor* l. c. p. 330. sq. praesertim. n. 272 sq.

et non exemptae. Illae generatim Rom. Pontifici *immediate* subiiciuntur et a iurisdictione episcopali sunt immunes, nisi in casibus a iure exceptis, quibus ordinariae vel delegatae potestati *Episcoporum* subduntur (29). In non exemptas *Episcopi* regulariter suam ordinariam vel delegatam iurisdictionem exercere possunt; at *postquam* aliqua religio vel religiosa congregatio obtinuit approbationem *pontificiam*, non amplius possunt *mutare* regulas a Sede Apostolica confirmatas vel regimen internum vel *supprimere* huiusmodi approbatum institutum vel ullum eius conventum (30).

Cum praecedenti divisione non coincidit illa divisio in religiones *iuris pontificii* et *religiones iuris dioecesiani*. Priores sunt, quae obtinuerunt ab Apost. Sede *decretum laudis*; posteriores quae nondum obtinuerunt. Sed per decretum laudis non eximuntur ab Episcopi iurisdictione, licet is non possit immutare Constitutiones, nec cognoscere de re oeconomica aut in internum regimen se ingerere.

27. Scholion. Quodsi ordines religiosi etiam distinguuntur in *arctiores* sive strictiores et *laxiores*, huiusmodi divisio aliquantulum odiosa non est confundenda cum illa in religiones observantes vel non observantes. Attamen ex communi usu loquendi religio vocatur arctior (non perfectior), quae in exterioribus corporis observantiis est asperior et rigidior. Quo sensu religio Carthusianorum censetur omnium arctissima. Cfr. *Suarez* l. c. tract. VIII. l. 3. cap. 8. sq. tract. X. l. 1. cap. 4. 7. sq. 9. n. 1. sq.; *Piat* l. c. t. I. q. 34. q. 199.; *Heimbucher* l. c. t. I. p. 9. sq.

(29) Quae exemptio a iurisdictione Episcoporum *monialibus* quoque competere potest, ita ut aut immediate subsint Rom. Pontifici, (Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 9. de regular.), qui illas per aliquem delegatum regat (id quod raro accidit), aut directe subordinentur *Praelatis regularibus* ordinis religiosi exempti, cuius regulam sequuntur. *Quandoque* etiam congregationes religiosas votorum simplicium v. g. Patres Passionistae et congregationis SS. Redemptoris eodem exemptionis privilegio gaudent. S. C. Ep. et Reg. 21. Sept. 1771. et 16. Sept. 1864.; Act. S. Sed. vol. I. p. 97.; *Bizzarri* l. c. p. 53. 474. sq. 166. sq. 169. sq.; *Piat* l. c. t. I. p. 22. t. II. p. 1. sq.

(30) Bened. XIV. Const. « *Emanavit* » 21. Ian. 1758.; S. C. Ep. et Reg. in caus. Rhedonen. 27. Febr. 1863. apud *Bizzarri* l. c. p. 169. sq. iunct. p. 479. not. 1.; *Battandier* l. c. p. 2. 4. 125. sq. 187. sq. 58. sq. 64. 165. sq.; *Piat* l. c. t. I. p. 22.; *Scherer* l. c. t. II. p. 739. sq. 861.

CAPUT III

DE ORIGINE ET HISTORIA STATUS RELIGIOSI

28. Universa disputatio de origine status religiosi ad novum testamentum est restringenda; omnino enim concedi debet *in vetere testamento* ad summum reperiri aliquam *adumbrationem*, non substantiam status religiosi (1). Imo in *lege* quoque *gratiae particulares ordines religiosi* cum suis specialibus determinationibus nequaquam immediate a Deo originem repetunt, sed a viris sanctis, non proprio arbitrio, sed Spiritu sancto ductis secundum sanctiones canonicas de conditionibus admissionis, novitatus, votorum, professionis et traditionis, inhabilitatum Ecclesia approbante instituti sunt (2), atque hac ratione *iuris ecclesiastici* dici possunt. Neque quidquam obstat, quominus *particularis* quidam ordo ab Ecclesia supprimatur, vel sanctiones illae canonicae immutentur. Quare universa quaestio de origine *divina* status religiosi reducitur ad statum religiosum *in genere* et *quoad substantiam*. Cui quaestioni recte *Suaresius* hisce verbis respondit: « *Status religiosus secundum se et quoad substantiam suam ab ipso Christo Domino immediate traditus et institutus fuit atque ita dici potest esse de iure divino, non praecipiente, sed consulente. Haec est sententia omnium catholicorum recte sentientium* » (3).

(1) *Suarez* l. c. tract. VII. l. 3. cap. 1. n. 1. sq. 4. sq. 8.; *Schegg*, Bibl. Archaeol. p. 474. sq. 512.; *Heimbucher* l. c. t. l. p. 11. sq.; *Schiwietz*, Vorgesch. d. Moenchthums in Arch. f. k. K. t. 78. p. 4. sq.

(2) Decreta Martini V. et Conc. Constantiensis (a. 1418.) contra errores *Wikleffii* apud *Denzinger Bannvart*, Enchiridion n. 601, sq. 625.

(3) *Suarez* l. c. l. 3. cap. 2. n. 3. 8.; *Schmalzgr.* l. c. n. 3. 4.; *Piat* l. c. t. l. p. 22. sq.; *Bouix* l. c. t. l. p. 123. sq. Ab illa sententia probe *distinguenda* est altera opinio, quam *Suarez* l. c. n. 9. 10. fusius exponit scilicet Christum etiam religionem quandam in *particulari* instituisse, ad quam *Apostolos* suos congregavit, qui per emissionem *votorum* veri facti sint *religiosi*. Cfr. *S. Thom.* l. c. q. 88. a. 4. ad 3.; *Suarez* l. c. tract. VII. l. 8. cap. 7. n. 24. sq. cap. 8. n. 8. sq. l. 9. cap. 1. n. 20. cap. 14. n. 1. sq. l. 10. cap. 1. n. 9. sq. cap. 9. n. 9. tract. IX. l. 1. cap. 7. n. 3. sq. tract. X. l. 1. cap. 5. n. 6. sq.; *Scherer* l. c. t. II. p. 730. not. 1., ubi *duplicem* *Suaresii* sententiam non satis videtur distinguere. Quae secunda opinio *Suaresii* sane est possibilis atque intrinseca quadam probabilitate non caret, at directis et concludentibus argumentis historicis non probatur. Neque diffitendum est *Apostolos* (sicut *Episcopos*) fuisse constitutos in statu *perfectionis exercendae*, ad quem ex natura rei praeter praecepta requiritur observatio *aliquot consiliorum*, at non *necessario* v. g. consilii paupertatis et obedientiae. Cfr. *Bouix* l. c. p. 35. sq.; *Biederlack-Führich* n. 7. sq.

Nam Christus merito dicitur statum religiosum immediate instituisse, si tum verbis tum factis ad tria consilia evangelica votis perpetuis firmanda hortatus est; in his enim substantia status religiosi consistit. At profecto verbis Christi: « *Omnis, qui reliquerit domum vel fratres aut sorores aut patrem aut matrem aut uxorem et filios aut agros propter nomen meum, centuplum accipiet et vitam aeternam possidebit* » (Matth. XIX. 29. 16. sq.; Luc. XIV. 26.), manifeste consulitur *paupertas*. Neque minore perspicuitate consilium *castitatis* per Christum promulgatum traditur apud Matth. XIX. 12. et I. Cor. VII. 25. sq. Denique si divinus redemptor iuvenem, qui statum *vitae communis* hucusque egerat, hisce verbis invitat *ad perfectionem*: « **Si vis perfectus esse**, vade, vende, quae habes, et da pauperibus et habebis thesaurum in coelo et **veni sequere me** (Marc. X. 17. sq.), *etiam coniunctim* ad tria consilia evangelica hortatur; etenim *paupertas* et *obedientia* directe, *castitas* vero implicite consuluntur; nam sine illa *stricta* imitatio Christi esset impossibilis (4).

Porro *forma* naturalis firmandi propositum ex amore Dei *irrevocabiliter* est votum perpetuum; sed Christus Dominus hortatus est ad statum vitae irrevocabilem (Luc. IX. 57. sq. XVIII. 18 sq.); ergo etiam implicite ad vota perpetua (5).

29. Quae institutio a Christo non solum facta est per modum *doctrinae*, qua ad assumendum statum religiosum hortatus est, sed etiam per *potestatem*, quam *Ecclesiae* in admittendis, regendis, supprimendis ordinibus religiosis concessit (6) plane independentem a

(4) Consilium obedientiae S. Thom. a sequela et imitatione Christi repetit in Summa q. 186, a. 5. sed contra est; art. 8. ad 1.; quod alii eruunt ex perfecta sui abnegatione quam commendat apud Matth. 16, 24.

(5) Schema Conc. Vat. apud Martin, Coll. doc. C. V. p. 54. sq.; Suarez l. c. tract. VII. l. 2. cap. 2. n. 3. sq. l. 3 cap. 2. n. 5. sq. l. 8. cap. 1. sq. cap. 8. n. 8. sq. l. 9. cap. 1. n. 1. sq. l. 10. cap. 1. n. 1. sq. 8. sq. 15. sq. Si quis paullisper examinet verba ipsius sacrae scripturae, certe introductionem vitae monasticae in Ecclesia Christi non debet repetere ex aliqua imitatione — *fratrum Serapis* (ut vult Weingarten in Herzog, Real-Encykl. v. Moenchthum) vel — *Buddhismi*, (ut coniicit Hilgenfeld in Zeitschr. f. wis. (prot.) Theol. t. XXI. p. 148. sq.) vel — *Neoplatonismi*. Cfr. Brueck, Lehrb. d. Kirchengeschichte § 3. not. 6. sq. § 72. not. 1. sq.; Schiwietz Vorgeschichte des Mönchtums, in Archiv für K. R. p. 8. sq.; Knabenbauer, Comment. in evang. sec. Matth. t. II. p. 158. sq.; Heimbucher l. c. t. I. p. 15. sq.; Steiger Synopsis historica n. 5.; Besse, Monachisme in Dic. apolog. III, 860.

(6) Suarez l. c. l. 3. cap. 2. n. 11. sq.; Cavagnis, Instit. iur. publ. eccl. P. II. p. 304. sq.

potestate *civili* (7). Qua in potestate Ecclesiae potissimum eminent praerogativa infallibilitatis Romani Pontificis vel Concilii oecumenici in definitiva approbatione religionis (8), facultas admittendi vel etiam reprobandi certas votorum religiosorum nuncupationes (9), potestas introducendi non paucas inhabilitates (10), dispensandi in votis etiam solemnibus (11), imponendi reformationem (12), postquam regulae observantia fuit relaxata, concedendi speciales favores regularibus tanquam personis ecclesiasticis.

30. Consilia Christi non potuerunt manere irrita; unde operante divina gratia omnibus Ecclesiae aetatibus plurimi utriusque sexus doctrinam divini magistri de consiliis evangelicis secuti sunt. Cfr. cit. schema Conc. Vatic. not. 5. h. cap.

Quare status religiosus, quatenus est publica quaedam consiliorum professio, qua Ecclesia ob sanctitatis praerogativam iugiter fulgere debet, aliquo modo indefectibilis in Ecclesia dici potest (13).

Cuius professionis consiliorum antiquissima exempla reperiuntur in nuncupatione voti *castitatis* (14). Nec vestigia desunt liberae

(7) Quae independentia non solum constat argumentis internis ex natura status religiosi et fine Ecclesiae petitis, sed praesertim authenticis declarationibus Rom. Pontificum. Cfr. v. g. Pii VI. Const. « *Quod aliquantum* » 10. Mart. 1791.: « *Quapropter regularium abolitio a conventu nationali (Galliae) plaudentibus haereticorum commentis decreta laedit statum publicae professionis consiliorum evangelicorum* »; Syllab. Pii IX. propos. 52. 53.; Pii IX. Encycl. « *Quanta cura* » 8. Dec. 1864.; *Nussi*, Conventiones p. 145. sq.; *Martin*, Collect. doc. C. V. p. 54. sq.; *Cavagnis* l. c.; *Battandier* l. c. p. 30. sq., ubi tradit ex praxi S. C. Ep. et Reg. in constitutionibus ne mentionem quidem esse faciendam de approbatione gubernii *civilis*.

(8) *Suarez* l. c. l. 2. cap. 17. n. 15. sq. 18. sq. 22. sq., ubi contra Melchiorum Canum etiam de *opportunitate* iudicii approbatorii per R. Pontificem dati disserit; *Pesch*, Praelectiones dogmaticae t. I. n. 544. sq.

(9) Cap. unic. de relig. dom. III. 17. in Sext; cap. unic. de relig. domib. tit. 7. in Extrav. Ioann. XXII.; *Suarez* l. c. l. 10. cap. 2. n. 14.

(10) *Suarez* l. c. l. 2. cap. 2. n. 11. 12. cap. 6. sq.; *Cavagnis* l. c. p. 306. sq.

(11) *Suarez* l. c. l. 6. cap. 16. 17. 18. l. 8. cap. 18. l. 9. cap. 26. l. 10. cap. 12.

(12) *Suarez* l. c. l. 10. cap. 8. n. 11. sq. 14. sq.

(13) *Bouix* l. c. p. 172. sq.; *Piat* l. c. p. 24.

(14) Act. Apost. XVIII, 18; XXI, 23. sq.; I. Timoth. V. 12. iunct. *Euseb.* Hist. eccl. cap. 25.; *S. Ignat.* ad Polyc. cap. 5. n. 1.; *Tertulianus* De veland. virg. cap. 11.; *Kraus* Real-Encykl. v. Geluebde, Asceten. At cum solo voto castitatis completus status religiosus non constituatur, virgines, quae primis temporibus unice voto castitatis Deo fuerunt consecratae, sensu stricto « *religiosae* » dici nequeunt. Cfr. *Suarez* l. c. tract. VII. l. 3. cap. 3. n. 2. iunct. *Schiwietz* l. c. p. 13. sq. 17. 20. 326. 330. sq. 473. 481. Nihilominus virgines constituerunt ordi-

renuntiationis *bonorum temporalium* (15) atque perfectioris obedientiae et sequelae Christi, quae est opus consilii, non ex praecepto debitum (16). At ex indubitatis documentis historicis certo probari nequit primis Ecclesiae temporibus iam exstitisse completum perfectumque statum religiosum a fidelibus per tria vota coniunctim susceptum (17).

31. Postquam per *ascetas* (18) vita religiosa fuit praeformata, inde ex saeculo tertio praesertim in desertis Aegypti non pauci fideles modum vivendi *eremiticum* sive anachoreticum sive monasticum amplexi sunt. Novae illius vitae asceticae, cui persecutio Decii (a. 249.-251.) saltem ex parte ansam dedit, dux et antesignanus fuit S. Paulus Anachoreta (c. a. 234.-347.); at multo magis S. Antonius (a. 251.-356.) et S. Hilarion († a 371.) vitam monasticam promoverunt. Illi enim quamplurimos congregarunt discipulos, quos in *societates* quasdam coadunarunt (19). Principalis vero

nem ecclesiasticum a populo distinctum, cuius indicium aliquod remansit in liturgia, in officio feriae VI in Parasceve, ubi in adhort. tertia: « Oremus et pro omnibus Episcopis... virginibus... etc. » (*Steiger* l. c. c. II, n. 2): unde etiam in ecclesia privilegiatum locum sibi assignatum occupabant, ut docent Tertullianus, De exhort. cast. 11. (P. L. 2, 975); Const. Apost. l. 2, cap. 57; De Lapsu virg. c. 6. n. 24 inter op. dubia S. Ambrosii (P. L. 16, 374).

(15) Act. Apost. II. 44. sq. IV. 34. sq. V. 1. sq. iunct. *Euseb.*, Hist. eccl. I. III. cap. 37.; *Suarez* l. c. I. 8. cap. 1. 2. n. 17.; *Schiwietz* l. c. p. 324. sq.

(16) *Suarez* l. c. I. 10. cap. 1.

(17) *Heimbucher* l. c. t. I. p. 12. sq. 30. sq.; *Suarez* l. c. I. 3. cap. 3. n. 3. sq. exorbitantem illam sententiam nonnullorum doctorum reiicit, qui existimant tempore Apostolorum v. g. Hierosolymis totam congregationem fidelium tum virorum tum mulierum fuisse « *quasi unam religionem* ». Porro antiquiores scriptores, qui ut plurimum genuina habuerunt opera *Dionysii Areopagitae*, institutionem *monachorum* sine solido fundamento ipsi aetati apostolicae vindicarunt. Cfr. v. g. *Suarez* l. c. I. 3. cap. 3. n. 2. 9. Denique cum *Essenos* quosdam et *Therapeutas*, qui potius fuerunt *sectae* quaedam *Iudaeorum*, putarent esse *christianos* atque adeo *religiosos*, etiam exinde perperam collegerunt nimiam quandam antiquitatem vitae religiosae et monasticae. Cfr. v. g. *Euseb.*, Hist. eccles. I. II. cap. 16. 17.; *Bouix* l. c. p. 153. sq.; *Nirschl*, D. Therapeuten aliique, a quibus recte deducunt *Valesius* in ed. *Euseb.* ad cit. cap., *Orsi*, *Mamachi*, *Hergenroether*, *Brueck*. Aliter *Harnack* in *Herzog*, Real-Encykl. v. Therapeuten. Cfr. *Schiwietz* l. c. p. 459. sq.; *Steiger* l. c. c. I, n. 3 sq.

(18) *Kraus*, Real-Encykl. v. Asceten; *Schiwietz* l. c. t. 78. p. 3. sq. 14. sq. 305. sq.; *Steiger*, l. c. c. I, n. 1.

(19) *Euseb.*, Hist. eccles. I. VI. cap. 42. I. VIII. cap. 6. 9. 10. 13.; *Schiwietz* l. c. p. 453. sq. 473. sq., ubi refutat *Weingarten* aliosque acatholicos scriptores; *Hergenroether*, Handb. d. allg. K. t. I. p. 191. sq.; *Heimbucher* l. c. p. 31. sq.

auctor vitae *coenobiticae* et antiquissimae *regulae* monasticae factus est S. Pachomius (a. 292.-345.) (20).

32. Quibus fundamentis iactis S. *Basilii* († a. 379.) in Ecclesia orientali institutum monachorum ad maximam perfectionem adduxit (21), ita ut usque ad nostram aetatem habeatur Patriarcha monachorum orientalium, pro quibus regulam conscripsit prudentia et suavitate plenam. Eodem fere tempore S. Augustinus in suo monasterio vitae communis *clericorum* celeberrimum in Occidente constituit exemplum (22). S. *Benedictus* (c. a. 480.-543.) vero vestigia S. Basilii secutus inter fundatores ordinum *monasticorum* Ecclesiae occidentalis parem auctoritatem consecutus est (23). Nam eius *regula* sapienter ordinata paulatim in plerisque monasteriis occidentalibus, praesertim in regno Francorum (24), sublati aliis regulis (25) v. g. S. Columbani († a. 615.) est introducta. Cum ex regula S. Benedicti singula monasteria constituent totidem familias vel communitates independentes stricto vinculo iuridico sub *uno* communi Superiore *generali* non colligatas, mirum non est, quod paulatim ordo S. Benedicti in complures congregationes vel potius novas religiones fuerit divisus. Quae divisio non solum eum habuit scopum, ut consuleretur *reformationi disciplinae* antiquo

(20) *Holsten*. Codex Regular. t. I. p. 26. sq. t. II. p. 38. sq.; *Hergenroether* l. c. p. 437. sq.; *Scherer* l. c. p. 710. not. 6.; *Heimbucher* l. c. p. 36. sq. Quae vita monastica non a solis *viris*, sed mox etiam a *mulieribus* fuit suscepta. Cfr. *Heimbucher* l. c. p. 48. 58. sq. 84. sq. Cfr. quoque *Steiger* l. c. c. 2. n. 5. ubi in illis monasteriis arcto vinculo spirituali et oeconomico colligatis reperit veram quamdam congregationem in sensu moderno huius vocis.

(21) *Holsten*. l. c. t. I. p. 67. sq.; *Hergenroether* l. c. p. 440. sq.; *Heimbucher* l. c. p. 44. sq. Regulam S. Basilii adhuc hodie sequuntur monachi orientales, nec solum uniti sed etiam schismatici.

(22) *Holsten* l. c. t. I. p. 129. sq.; supra not. 50. h. tit.; *Hergenroether* l. c. p. 441.; *Heimbucher* l. c. p. 388. sq. 66. sq.

(23) *Archiv. für K. R.* t. 54, p. 78 sq.; *Wolter*. Praecipua ord. monastici elem. et reg. I. Bened.; *Hergenroether* l. c. p. 441. sq. de S. Benedicto atque de aliis *monachis* occidentalibus inde a S. Athanasio, qui a. 340. Romae notitiam vitae monasticae divulgavit; *Mabillon*, Annales ordinis S. Bened.; *Kirchenlex. v. Benedictinerorden*; *Heimbucher* l. c. p. 92. sq.; *Suarez* l. c. tract. IX. l. 2. cap. I. sq.

(24) *Conc. Germanic.* (a. 742). c. 7.; *Synod. gener. Mogunt.* (a. 813.) cap. 11.

(25) Cfr. de regulis antiquis a *Benedicto Anianensi* († a. 821.) collectis; *Migne*, P. L. CIII. 393. sq.; de regula Columbani: *Migne* l. c. LXXX. 209. sq.; *Kirchenlex. v. v. Columba, Columban*; *Heimbucher* l. c. p. 63. sq. et p. 68. sq. de SS. Martino, Honorato, Caesario, Ioanne Cassiano. aliisque.

rigori restituendae, sed etiam perfectiori *unitati* atque *ordini sociali* (26).

Ex congregationibus ordinis S. Benedicti antiquissima et celeberrima est congregatio *Cluniacensis*, quae S. Odonem, secundum Abbatem monasterii Cluniacensis (a. 927.-941.), suum habuit auctorem (27).

Camaldulenses (28), qui S. Romualdum († a. 1027.) venerantur fundatorem, *Vallumbrosani* a S. Ioanne Qualberto († a. 1073.) instituti (29), *Carthusiani* (30), quorum parens fuit S. Bruno (a. 1084.), quamvis adoptarint regulam S. Benedicti, tamen illam suis *consuetudinibus* et *constitutionibus* ita modificarunt, ut potius novos atque independentes constituerent ordines religiosos. Idem dicendum est de *Cisterciensibus* (31), qui originem quidem repetunt a S. Roberto

(26) Kirchenlex. v. v. Benedictinerorden, Ordensregeln; *Heimbucher* l. c. p. 112. sq. Cfr. quoque cap. 2. (Alex. III. c. 10. Conc. Later. III. a. 1179.), 6. (Innoc. III. a. 1202.), 7. (Innoc. III. c. 12. Conc. Later. IV. a. 1215.), 8. (Honor. III. a. 1216-1227.) X. de stat. monach. III. 35.; Bened. XII. Const. « *Summi magistri* » 20. Iun. 1336., quae est una ex celeberrimis et efficacissimis Constitutionibus Apostolicis medio aevo ad reformationem Ordinis S. Benedicti publicatis.

(27) *Hefe* in Kirchenlex. v. Clugny; ibidem v. Benedictinerorden; *Heimbucher* l. c. p. 116. sq.

(28) Alex. IV. Const. « *Officii* » 23. Iul. 1258.; Kirchenlex. v. Camaldulenser; *Heimbucher* l. c. p. 125. sq. 203. sq.

(29) Urban. II. Constit. (approb.) « *Cum universis* » 6. April. 1090.; Kirchenlex. v. Vallombrosaner.

(30) Alex. III. Const. (approb.) « *Cum vos* » 2. Sept. 1176.; Iul. II. Const. « *Dum ad* » 16. Iun. 1508.; *Heimbucher* l. c. p. 251. sq.

(31) Callixt. II. Const. « *Ad hoc* » 23. Dec. 1119. approbavit « *Chartam caritatis* », quam composuerat S. Stephanus († a. 1134.), qui fuit tertius Abbas monasterii Cisterciensis; Kirchenlex. v. Cistercienserorden; *Ianauscheck*, Origin. Cisterc., Der Cistercienserorden; *Heimbucher* l. c. p. 218. sq.

Qui ordo Cisterciensis eam quoque ob causam tanta praeditus fuit auctoritate et efficacia, quod Patres Concilii Later. IV. (a. 1215.) c. 12. — cap. 7. X. de stat. monach. III. 35. secundum exemplum Cisterciensium etiam aliis ordinibus religiosis praescriberent capitula generalia aliasque salutare normas, quibus perfectiori disciplinae, unitati, firmitati regiminis consuleretur. Cfr. *Heimbucher* l. c. p. 129. sq. 225. sq.

Ex variis reformationibus ordinis Cisterciensis (cfr. v. g. Alex. III. a. 1159-1181. cap. 3. X. de stat. mon. III. 35.) speciali mentione digna est, quam potissimum Ioannes Bouthillier de Rancé († a. 1700.) in praxim deduxit, unde orti sunt *Trappistae* (a monasterio La Trappe). Qui cum pro diversa observantia in complures congregationes divisi essent, a Leone XIII. per decr. S. C. Ep. et Reg. 8. Dec. 1892. et Const. « *Pastoralis* » 17. Mart. 1893. sub Superiore generali Romae residente in *unam* congregationem convenire iussi sunt. Cfr. *Heimbucher* l. c. p. 244. sq.

(a. 1098.), Abbate Cisterciensi; attamen *S. Bernardum* († a. 1153.) principalem habuerunt promotorem.

33. Quodsi ordines religiosi huc usque recensiti potissimum *vitae monasticae sive monachali* fuerunt addicti, paulatim ex antiquis Capitulis canonicorum ecclesiarum cathedralium vel collegiarum, qui vitam quandam communem, non stricte religiosam agebant, novae religiones vel congregationes *canonicorum regularium* ortae sunt. Nam dissoluta illa vita communi alia Capitula simpliciter mutata sunt in collegia canonicorum, qui absque tribus votis religiosi suas distinctas haberent praebendas atque simpliciter viverent more clericorum saecularium; alia vero Capitula aucto rigore quoad substantiam adoptarunt statum religiosum atque ex saeculo duodecimo *canonici regulares* (32) facti sunt. Ex ordinibus canonicorum regularium, qui usque ad nostram aetatem existunt, principem locum etiam nunc occupant ordo canonicorum Lateranensium (33) atque ordo Praemonstratensis a S. Norberto (a. 1120.) institutus et ab Honorio II. 17. Febr. 1126. atque 1131. approbatus (34).

34. Pro singulari indole equitum medii aevi et propter frequentia bella cum infidelibus in terra sancta, Hispania aliisque regionibus gerenda, veri quoque ordines religiosi et *militares* (35) fundati sunt. Ordo « *pauperum commilitonum Christi* » sive « *Templariorum* » (a. 1118.) institutus et ab Honorio II. (a. 1128.) approbatus iam a. 1312. per Clementem V. in Conc. Viennensi suppressus est (36); nostra aetate duo solummodo ordines militares retenta substantia status religiosi, sed immutato scopo practico incolumes

(32) Cfr. c. 4. Synod. Later. (a. 1059.); cap. 4. (Clem. III. a. 1187-1191.), 5. (Innoc. III. a. 1201.) X. de stat. monach. et canonic. regul. III. 35.; Bened. XII. Const. « *Ad decorem* » 15. Maii 1339. (reform.); Kirchenlex. v. v. Canonica sive communis vita, canonici regulares; *Heimbucher* l. c. p. 392. sq.

(33) Anastasius IV. Const. « *Potestatem* » a. 1154. iam confirmat privilegia et possessiones canonicorum regularium ordinis S. Aug. in Lateranensi ecclesia; at traditio de institutione ordinis canonicorum Lateranensium per Gelasium Papam († a. 496.) non habet solidum fundamentum historicum; *Heimbucher* l. c. p. 398. sq.

(34) Kirchenlex. v. Norbert; *Heimbucher* l. c. t. I. p. 416. sq. Ex anno 1869, Praemonstratenses subsunt uni Abbati generali. Ex *quamplurimis aliis* congregationibus canonicorum regularium nunc nonnisi paucissima supersunt claustra. Cfr. *Heimbucher* l. c. p. 400. sq. 406. sq.; Kirchenlex. v. Kreuzherrn.

(35) *Suarez* l. c. tract. IX. l. 1. cap. 3. 4.; *Heimbucher* l. c. p. 49. 150. 226. sq.

(36) *Hefele*, Conciliengesch. t. VI. p. 521.

manserunt scl. ordo S. Ioannis Hierosolymitani vulgo equites Melitenses (a. 1118.) et ordo Equitum Teutonicorum (a. 1190.) (37).

35. Ecclesia catholica postquam sub Innocentio III. superatis quamplurimis dissidiis summam quandam et efficacem obtinuit auctoritatem singulari splendore unitam, in producendis *ordinibus mendicantibus* luculenter quoque suam internam manifestavit vim et foecunditatem et contra spiritum mundanum exemplo et opere fratrum mendicantium et evangelizantium nova et legitima obtinuit subsidia (38). S. Franciscus († a. 1226.) fundavit ordinem *Fratrum Minorum* sub uno *Ministro generali in veram et universalem societatem* religiosam coadunatum, quem Honorius III. Const. « *Cum dilecte* » lun. 1219. et Const. « *Solet* » 29. Nov. 1223. solemniter approbavit (39). Ordo Fratrum Praedicatorum, quem S. Dominicus († a. 1221.) ab initio ut religionem *canonicorum regularium* instituerat, iam ab Honorio III Const. « *Religiosam* » 22. Dec. 1216. pontificiam approbationem obtinuit, at post mortem S. Dominici in veram religionem mendicantium commutatus est (40). *Carmelitani* attento tempore approbationis apostolicae per Honorii III. Const. « *Ut vendi* » 30. Ian. 1226. tertio loco inter ordines mendicantes recen-

(37) *Heimbucher* l. c. p. 498. sq.

(38) *Heimbucher* l. c. t. I. p. 264.; *Kirchenlex.* v. Bettelorden.

(39) *Wadding*, *Annales Minorum*; *Suarez* l. c. tract. IX. l. 2. cap. 7.; *Heimbucher* l. c. p. 264. sq.; *Kirchenlex.* v. Franziscanerorden. Qui ordo S. Francisci praesertim ob diversam paupertatis doctrinam et praxim post non leves controversias (cfr. v. g. cap. 3. de verb. signif. V. 12. in Sext.; cap. 1. eod. V. 11. in Clem.; cap. 1. sq. tit. 14. eod. in Extrav. Ioannis XXII.; *Suarez* l. c. cap. 7. n. 6. sq. iunct. tract. VII. l. 8. cap. 7. 8. 9.; *Heimbucher* l. c. p. 295. sq.; *Kirchenlex.* l. c.) a Leone X. Const. « *Ite* » 29. Maii 1517. definitivo modo divisus est in Ordinem Fratrum Minorum *Conventualium* et in Ordinem Fratrum Minorum *de observantia*, qui iterum fuerat distinctus in complures « *observantias* », donec a Leone XIII. Const. « *Felicitate* » 4. Oct. 1897. omnes familiae diversarum observantiarum denuo perfectius unirentur. Quam familiam Minorum Pius X const. « *Septimo iam pleno* » 4. Oct. 1909 denominavit ab Unione Leoniana. Ex Ordine Fr. M. de observ. prodiit inde ab a. 1525. Ordo F. M. Capuccinorum, cui Clem. VII. Const. « *Religionis* » 3. Iul. 1528. approbationem impertitus est, atque Paulus V. Const. « *Alias* » 23. Ian. 1619. omnimodam independentiam ab aliis familiis religiosis S. Franc. concessit. Cfr. *Kirchenlex.* v. Kapuzinerorden; *Heimbucher* l. c. p. 315. sq., ubi p. 380. sq. enarratur historia Ordinis Fratr. Minorum S. Francisci de Paula († a. 1507.) atque Ordinis religiosi de poenitentia (fund. a. 1752.), qui cum ordine mendicante S. Franc. Assis. magnam habent similitudinem. Cfr. quoque *Kirchenlex.* v. Buesserorden.

(40) *Suarez* l. c. tract. IX. l. 2. cap. 6.; *Heimbucher* l. c. p. 540. sq.

sendi sunt (41). Denique quartus ex principalibus ordinibus mendicantibus medii aevi sunt Fratres Eremitae S. Augustini, quos Alex. IV. Const. « *Iis, quae* » 31. Iulii 1255. et Const. « *Licet* » 4. Maii 1256. ex variis congregationibus particularibus in unum ordinem mendicantium sub Priore generali convenire iussit (42).

Cum non obstante decreto Concilii Later. IV (cap. 9. X. de relig. dom. III. 36.) etiam post a. 1215. novae religiones praecipue mendicandum inventae essent, Conc. Lugdun. II. a. 1274. (cap. unic. de relig. dom. III. 17. in Sext.) malum radicitus evellere studuit. Quare omnes ordines mendicantes *post* Concilium Later. IV. inventos *nec* a Sede Apostolica confirmatos illico perpetuo prohibuit, reliquos vero *etiam* a Sede Apostolica approbatos exceptis quatuor ordinibus mendicantibus modo enumeratis successivae cuidam extinctioni subiecit (43). Quod decretum ordini Servorum B. M. V. a. 1233. a septem sanctis viris Florentinis fundato et ab Alexandro IV. Const. « *Deo grata* » 23. Mart. 1256. approbato non levia creavit pericula tandem feliciter superata (44).

36. Detectis trans oceanum novis Americae regionibus et deficientibus in Europa non paucis populis a fide catholica, per divinam providentiam factum est, ut novi ordines religiosi novis temporibus accommodati fundarentur, atque antiquae religiones ad novum redirent zelum et splendorem. Qui novi ordines religiosi ab aliis religionibus tum monachalibus tum mendicantibus distincti constituerunt *novum* quoddam *genus* status religiosi scl. *clericorum* sive *presbyterorum regularium* (45).

(41) Suarez l. c. cap. 10.; Heimbucher l. c. t. II. p. 1. sq.

(42) Suarez l. c. cap. 8. 9.; Heimbucher l. c. t. I. p. 443.; Kirchenlex. v. Augustiner. Quodsi in divisione ordinum religiosorum nimia quaedam vis tribuatur *regulae generali* adoptatae, multi alii ordines religiosi virorum ac mulierum non leviter inter sese ratione *finis, mediorum, constitutionum* discrepantes sub Universali rubrica « *Augustinianorum* » subsumi possunt, at melius aliis religionibus aggregantur v. g. Mercedarii, Paulini, Alexiani, Hieronymitae, Fratres misericordiae S. Ioannis de Deo, Ursulinae, Salesianae etc. Cfr. Heimbucher l. c. p. 467. sq.

(43) Heimbucher l. c. t. I. p. 129. sq.

(44) Heimbucher l. c. p. 471. sq.

(45) Suarez l. c. tract. IX. l. I. cap. 7. 9.; Silos, Histor. clericor. regular.; Heimbucher l. c. t. II. p. 33. sq. Ad instar typi ordinis religiosi monialium, qui novis temporibus esset accommodatus, S. Franciscus Salesius fundavit « *Ordinem de visitatione B. M. V.* » sive *Salesianarum*; etenim sorores huius congregationis, quae post foundationem a. 1610. factam iam a. 1618. a Paulo V. ut

Si tempus originis spectetur, primo loco recensendi sunt *Theatini* (46), quos S. Caietanus et Petrus Caraffa (Paulus IV.) approbante Clemente VII. a. 1524. instituerunt. S. Antonius Maria Zaccaria sociis sibi iam a. 1530. adhibitis Bartholomaeo Ferrari et Iacobo Morigia Mediolani pariter ex facultate Clementis VII. Const. « *Vota* » 18. Febr. 1533. concessa iecit fundamenta congregationis clericorum regularium S. Pauli decollati, qui vulgo *Barnabitae* dicuntur (47). Institutum *Somaschorum* a. 1532. a S. Hieronymo Aemil. († a. 1537.) auspicatum per Pauli III. Const. « *Ex iniuncto* » 5. Iun. 1540. *approbationem* obtinuit atque tandem a Pio V. a. 1568. ut religio cum votis solemnibus confirmatum est (48).

Eodem anno 1540. etiam S. Ignatius († a. 1556.) suum consecutus est finem exoptatum, ut *Societas Iesu* a se fundata a Paulo III. Const. « *Regimini* » 27. Sept. 1540. in veram atque formalem religionem erigeretur (49).

Quibus institutis religiosis postea accesserunt: *Clerici regulares ministrantes infirmis*, qui a S. Camillo a. 1584. fundati primum a Sixto V. Const. « *Ex omnibus* » 18. Mart. 1586. ut simplex congregatio ecclesiastica et deinde a Clem. VIII. Const. « *Illius* » 21. Sept. 1591. tamquam vera religio sunt approbati; porro *clerici pauperes Matris Dei scholarum piarum* S. Iosephi Calasancii. Quae congregatio postquam a. 1597. institui coepta est, a Paulo V. Const. « *Ad ea* » 6. Mart. 1617. ad instar simplicis congregationis religiosae et tandem feliciter variis superatis difficultatibus et vicissitudinibus a Clemente IX. Const. « *Ex iniuncto* » 23. Oct. 1663. praeunte Gregorio XV. Const. « *In supremo* » 18. Nov. 1621. *denuo* in veram *religionem* cum votis *solemnibus* fuit erecta. Similiter *clerici regulares Matris Dei*, quos B. Ioannes Leonardi a. 1583. coadunarat in societatem quandam piam, postea a Clemente VIII. a. 1593.

vera religio cum votis solemnibus approbata est, ex fine suo secundario ad curam pauperum et infirmorum atque nunc potissimum ad educationem puelarum destinantur. Cfr. *Heimbucher* l. c. t. I. p. 523. sq.

(46) *Holsten.* l. c. t. V. p. 347. sq.; *Heimbucher* l. c. t. II. p. 247. sq.

(47) Pauli III. Const. « *Dudum* » 25. Iul. 1533.; *Ferrari* l. c. p. 36. sq.; *Kirchenlex.* v. Barnabiten; *Heimbucher* l. c. p. 256. sq.

(48) *Holsten.* l. c. t. III. p. 199. sq.; *Heimbucher* l. c. p. 259. sq.

(49) Institutum Societatis Iesu ed. Prag. 1757. et ed. Rom. a. 1869. sq., in quo post Litteras Apost. principem locum occupant « *constitutiones* » a S. Ignatio compositae; *Suarez* l. c. tract. X.; *Kirchenlex.* v. Iesuiten; *Heimbucher* l. c. p. 34. sq.

ad congregationem religiosam votorum simplicium evectam, demum per Gregorii XV. Const. « *In supremo* » 3. Nov. 1621. ad statum religionis cum tribus votis solemnibus promoti sunt (50).

37. Si ratio habeatur *iuris antiqui* (cap. 9. X. de relig. dom. III. 36.) et a Pio V. v. g. Const. « *Circa* » 29. Mai 1569. constituti *congregationes religiosas*, in quibus *solummodo* emittebantur *vota simplicia*, deficiente approbatione apostolica diu essentia status *religiosi* atque *legitima* exsistentia videbantur esse destitutae (51). At quoniam viri docti magnae auctoritatis v. g. Caietanus rigidas iuris sanctiones interpretarentur in mitiorem partem (52), et paulatim tolerantia atque adeo approbatio Sedis Apostolicae accederet (53), congregationes religiosas cum solis votis simplicibus mirum in modum auctae sunt.

Quae congregationes religiosas potissimum praeformatae sunt a *Tertiariis* variorum ordinum religiosorum vitam communem profitentibus (54). At ex saeculo decimo septimo aliae congregationes religiosas virorum ac mulierum omnino independentes ab antiquis ordinibus religiosis ortae sunt. Ex his speciali modo commemorandae sunt: *Congregatio Fratrum scholarum christianarum* a S. Ioanne de la Salle a. 1679. ut institutum non clericale sive *laicale* fundata et per Bened. XIII. 7. Febr. 1724. approbata (55); *congregatio clericorum excalceatorum ss. crucis et passionis D. N. I. C. sive Passionistarum*, quam approbante Benedicto XIII. a. 1725. S. Paulus de cruce inchoavit, atque deinceps complures Rom. Pontifices v. g. Bened. XIV. a. 1741. et Clemens XIV. Const. « *Salvatoris* » 15. Nov. 1769. confirmarunt (56); *congregatio* (sacerdotum sub titulo) *SS. Redemptoris* sive *Redemptoristarum* vel *Liguorianorum* a S. Alphonso a. 1732. fundacione primae domus feliciter auspicata per Benedic-

(50) *Heimbucher* l. c. t. II. p. 262. sq.; *Kirchenlex. v. Piaristen*; *Bouix* l. c. p. 189. sq.

(51) *Suarez* l. c. tract. VII. l. 2. cap. 15. 16; *Bouix* l. c. t. I. p. 520. sq. 193. sq. 207. sq.

(52) *Apud Suarez* l. c. cap. 16. n. 4. sq.

(53) *Cfr. supra* cap. 1. not. 16.

(54) *Suarez* l. c.; *Heimbucher* l. c. t. I. p. 370. sq.

(55) *Heimbucher* l. c. t. II. p. 280. sq. 338. sq.; *Kirchenlex. v. v. Schulbrueder*, *Schulschwwestern*, ubi etiam alia instituta fratrum et sororum *scholis* habendis destinata recensentur; *Battandier* l. c. passim.

(56) *Heimbucher* l. c. p. 285. sq.

tum XIV. 25. Febr. 1749. Sedis Apostolicae obtinuit approbationem, cui Pius VI. Const. « *Sacrosanctum* » 21. Aug. 1789. per extensionem etiam privilegium exemptionis Passionistis iam 21. Sept. 1771. concessum pariter adiecit. Assumptionistae a Jos. Mauritio d'Alzon a. 1864; Filii Immac. Cordis Mariae ab A. M. Claret a. 1849; Societas Verbi Divini ab Arnolfo Ianssen 1825. fuerunt fundatae. etc. Congregationes virorum et mulierum ultimis duobus saeculis fundatas enumerare nimis esset laboriosum (57).

36. Ex congregationibus sive *sodalitatibus piis*, quae *totam* substantiam status religiosi *non* habent (58), profecto antiquissimae sunt asceteria vel conservatoria (59) virginum solo voto castitatis Deo consecratarum. Nec tempore *medii aevi* similia instituta defuerunt (60). Cum ex saeculo *decimo sexto* in dies cresceret necessitas novorum operariorum in vinea Domini, novae sodalitates piae simpliciiori forma et minoribus obligationibus praeditae militanti Ecclesiae suppetias tulerunt. Huc spectant: *Congregatio Oratorii S. Philippi Neri*, cuius prima fundamenta ab eodem Sancto a. 1564. iacta fuerunt. Quae nova societas post erectionem canonicam per Gregor. XIII. Constit. « *Copiosus* » 15. Iul. 1575. cum iure condendi statuta concessam a Paulo V. Const. « *Christifidelium* » 24. Febr. 1612. approbationem suorum statutorum consecuta est (61).

Congregatio Oblatorum SS. Ambrosii et Caroli a. 1578. originem duxit a S. Carolo atque post suppressionem a. 1844. peractam denuo Mediolani a. 1848. et praesertim in Anglia a. 1857. restaurata est (62).

(57) *Heimbucher* l. c. p. 288. sq.; *Bizzarri* l. c. p. 796. sq.; Arch. f. k. K. t. XVII. p. 452. sq. Inter congregationes religiosas *mulierum*, quae sunt numerosissimae, saltem speciminis causa pro diversitate operum misericordiae allegari possunt: Sorores S. Caroli Borromaei, Boni Pastoris, S. Ioseph, SS. Cord. Iesu, Virgines Anglicanae aliaeque. Cfr. *Heimbucher* l. c. p. 307. sq.; *Kirchenlex.* v. v. Barmherz. Schwest., Engl. Fraeulein, Herz Iesu.

(58) Cfr. supra. n. 21; *Heimbucher* l. c. t. II. p. 278. sq.

(59) *Suarez* l. c. tract. IX. l. 1. cap. 10. iunct. *Wilpert* in Act. theol. Oenip. t. XIII. p. 302. sq.; *Schiwietz* in Arch. f. k. K. t. 78. p. 14. sq.; *Kirchenlex.* v. Nonnen; *Heimbucher* l. c. t. I. p. 58. sq. 60. sq. 84. sq.

(60) Cap. 43. § 5. de elect. l. 6. in Sext.; cap. 1. de relig. domib. III. 11. in Clem.; *Suarez* l. c. tract. VII. l. 2. cap. 16. n. 21. tract. IX. l. 1. cap. 9. n. 1. sq.; *Heimbucher* l. c. t. II. p. 326. sq. 442. sq.

(61) *Heimbucher* l. c. p. 341.; *Kirchenlex.* v. Philipp Neri.

(62) *Heimbucher* l. c. p. 336. sq.; *Kirchenlex.* v. v. Ambrosianer, Oblatencongregationen.

Congregatio doctrinae christianae sive *Doctrinariorum* a canonico de Bus a. 1592. fundata, cui Clemens VIII. Const. « *Exposcit* » 23. Dec. 1597. approbationem dedit, post revolutionem gallicam paucas communitates retinet (63).

Congregatio presbyterorum missionis sive *Lazaristarum*, in quam S. Vincentius a. 1624. primos coadunavit sodales ab Urbano VIII. Const. « *Salvatoris* » 12. Ian. 1632. et Alexandro VII. Const. « *Ex commissa* » 22. Sept. 1655. approbatione Sedis Apostolicae singulari quodam modo munita est (64). Praeter congregationes *S. Sulpitii* et *Eudistarum* et alias quasdam minores saec. 17. vel 18. institutas, ultimo saeculo complures congregationes a viris religiosis et gloriae Dei atque saluti proximorum studiosis fundatae sunt v. gr. pia Societas *Pallottinorum*, *Congregatio S. Spiritus*, et *Immaculae Cordis Mariae*, institutum *Salesianorum* et aliorum, quos recensere nimis esset longum (65). Multo minus enumeratio, praesertim completa, etiam ad pias sodalitates *feminarum* potest extendi (66).

CAPUT IV

DE USU ET VI VERBORUM IN QUAESTIONIBUS DE RELIGIOSIS

39. Usus diversorum verborum in quaestionibus spectantibus statum religiosum fuit varius in progrediente evolutione vitae religiosae. Ne autem propter diversum usum eiusdem vocis confusio et dubium in ipsa lege oriantur, merito Codex in renovanda et ordinanda integra legislatione canonica de religiosis, diversorum verborum usum et vim can. 488 definivit, in hac materia sequens legislatorem romanum, qui in ultimo libro Pandectarum specialem titulum apposuit « De verborum significatione (L, 16); dum extra hanc materiam vis et usus alicuius vocabuli prout occasio sese offert aut res postulat explicatur.

40. Religio, licet passim significet peculiarem virtutem, qua Deo debitus cultus tribuitur, nonnumquam sumitur pro societate vi-

(63) *Heimbucher* l. c. p. 338. sq.; *Kirchenlex.* v. *Doctrinarier*.

(64) *Heimbucher* l. c. p. 335. sq.

(65) *Heimbucher* l. c. p. 326. sq.; 384. sq.

(66) *Heimbucher* l. c. p. 422. sq.; 450. sq.

sibili eorum qui verum Deum colunt, ut cum dicitur religio christiana; nonnumquam significatione magis particulari pro communitate seu societate personarum, quae per specialem vivendi modum sese divino obsequio mancipant, quod peculiari ratione praestatur per emissionem votorum, sic dicitur religionem ingredi, religionem profiteri, et distinguuntur varii coetus huiusmodi hominum seu variae familiae religiosae v. gr. religio Dominicanorum etc. Hoc ultimo sensu sumitur hoc loco.

Quare in iure Codicis vox *religio* est commune et generale nomen quo designantur diversae familiae religiosae, in quibus substantia status religiosi ad normam novi iuris servatur. Antiquo iure vocabulum *religio*, praesertim cum addito formalis, designabat familiam religiosam cum votis solemnibus; et vocabulum generale et commune ad designandas quasvis familias religiosas immediate ante Codicem erat *institutum religiosum* (1), unde partitio institutorum religiosorum in instituta votorum solemnium et votorum simplicium; quae partitio in iure Codicis applicatur verbo *religio* et distinguuntur religiones votorum solemnium et votorum simplicium.

Declaratio vocabuli *religio* in memorato can. 488 continet particularis status religiosi notionem, dum dicitur esse: « societas a legitima ecclesiastica auctoritate approbata, in qua sodales, secundum proprias ipsius societatis leges, vota publica, perpetua vel temporanea, elapso tamen tempore renovanda, nuncupant, atque ita ad evangelicam perfectionem tendunt »; quae descriptio continet omnia elementa status religiosi supra proposita.

41. Ordo religiosus et Congregatio religiosa sunt duo vocabula quibus nunc omnes familiae religiosae dispescuntur in duplicem classem; et vocabulum *Ordo* reservatur illis familiis religiosis, in quibus vota solemnia ex instituto nuncupantur, non quidem necessario ab omnibus sodalibus, sed saltem ab aliquibus prout cuiusque religionis ferant Regulae et Constitutiones; vox vero *Congregatio* illis religionibus reservatur, in quibus vota dumtaxat simplicia emit-

(1) Normae S. C. Ep. et Reg. 28. Iun. 1901 Congregationes religiosas votorum simplicium nomine *Instituti* votorum simplicium designarunt; quae appellatio adhuc recurrit post Codicem in Normis reformatis n. 6. (A. A. S. XIII, 312) et in Decr. S. C. de Relig. (30. Nov. 1922) de relatione quinquennali (A. A. S. XIV, 278). Quare etiam post Codicem appellatio *Institutum religiosum* adhiberi potest ut synonyma vocis *religio*.

tuntur sive perpetua sive temporanea, nec de iure communi fieri potest ut in aliqua congregatione religiosa aliqui ex religiosis ligentur votis religiosis solemnibus, cum vel per ipsum legitimum transitum religiosi solemniter professi ad Congregationem aliquam, emissis in hac votis, solemnitas ipso iure extinguitur, ut edicatur can. 636.

Congregatio monastica. Prout nunc existunt et secundum Codicis conceptum, sunt plurium monasteriorum sui iuris inter se coniunctio sub eodem Superiore. Coniunctio est inter ipsa monasteria non inter singulos religiosos, atque eo spectat ut facilius conservetur regularis observantia et vitetur relaxatio v. gr. per visitationem diversarum domorum a Superiori Congregationis institutam, sine detrimento tamen autonomiae singulis domibus competentis. Quae consociatio seu moralis coniunctio duplici ratione fieri solita est, vel quia plures domus ab una praecipua traxerunt originem vel quia plures domus eandem receperunt reformationem. Multiplicatae autem sunt huiusmodi Congregationes postquam ex praescripto Conc. Tridentini (sess. XXV. cap. 8. de regul.) et ad normam const. Innocentii III (cap. 7. X. de statu monach. III, 35) plena quadam exemptione non debebant gaudere ea monasteria, quae generalibus capitulis non subessent nec suos haberent ordinarios regulares visitatores. Plures tales Congregationes fundarunt Patres Benedictini sub Leone XIII sub Praesidentia unius ex Abbatibus unitorum monasteriorum: et praeterea ex variis Congregationibus nova unio seu foederatio inita fuit, cui praeest Abbas Primas, Romae residens (2).

42. Religio exempta ea dicitur, quae iurisdictioni Ordinarii loci subducta est. Quae exemptio ex iuris communis privilegio competit omnibus Ordinibus sive virorum sive etiam mulierum, modo agatur de ordine mulierum cuius religiosae subsint Superioribus regularibus (can. 615 iunct. can. 488, 7°). Congregationes religiosae de regula non sunt exemptae; quae vero exemptionem habent, eam habent ex speciali concessione seu indulto, cuius terminis stricte standum est; tales sunt Passionistae et Congr. SS. Redemptoris.

(2) Cfr. Const. « Summum » 12. Iul. 1893, iunct. S. C. Ep. et Reg. 16. Sept. 1833 in A. S. S. XXVI, 371, 743. De Archiabbatibus, Abbatibus Generalibus, Praesidibus qui praepositi sunt huiusmodi Congregationibus cfr. ex antiquis, *Tamburinium*, De iure abbatum I, d. 3, pag. 14 sq., ex recentioribus *Molitor*, Iuris regul. selecta capita, passim. Cfr. *Chelodi*, De personis n. 245.

Religiones iuris pontificii vel dioecesani. Priores illae sunt, quae aliquam approbationem pontificiam obtinuerunt saltem per decretum laudis; posteriores illae sunt, quae ab Episcopis, praehabita licentia S. Sedis, erectae sunt, sed nondum aliquam pontificiam approbationem obtinuerunt nequidem per decretum laudis.

Religio clericalis illa dicitur in qua plerique sodales sacerdotio augentur. Plerique significat potiore notabilem partem, quam constituunt qui iam actu sacerdotio aucti sunt aut ad sacerdotium destinantur et praeparantur. **Laicalis** dicitur religio cuius sodales nec sunt sacerdotio aucti nec ad sacerdotium destinantur, tametsi nonnulli adsint sodales religiosi pro spirituali servitio aliorum sacerdotio aucti. Cfr. supra n. 23 de antiqua oppositione inter ordines *clericales* et *monachales*.

43. Domus religiosa est domus seu particulare domicilium alicuius religionis; quae dicitur **regularis** si pertineat ad aliquem Ordinem. Iure praecedenti domus religiosa erat vox generica designans praeter monasteria omnia loca pia auctoritate Episcopi aut similis Praelati erecta, velut ecclesias, templa, sacella, xenodochia pro peregrinis pauperibus, nosocomia pro infirmis, orphanotrophia pro pueris aut puellis expositis vel orphanis educandis; item confraternitates, congregationes, montes pietatis aliaque loca ad caritatis, misericordiae, religionis opera aliumve pium usum destinata (3). Dicebatur autem domus (vel locus) *religiosa* per oppositionem ad domum (vel locum) *piam*, quae videlicet ad finem pium seu religiosum ex privata fidelium voluntate sine deputatione auctoritatis ecclesiasticae essent destinatae.

Ad designandam domum religiosam a Codice etiam adhibetur vox monasterium, non solum loquendo de monialibus, sed etiam de religiosis viris quoad domos religiosas, quae sunt sui iuris seu independentes. Cfr. v. gr. can. 632 sq. — De facto etiam ante Codicem, sicut pro mulieribus monasterium significavit domum ubi esset vel esse deberet clausura papalis, ita praesertim pro domibus reli-

(3) Cfr. rubr. tit. 36. L. III. Decretalium « De religiosis domibus, ut Episcopo sint subiectae » et Commentatores in hunc tit.; cap. 4 et cap. fin. h. t.; can. 23. C. 23. q. 8. Cfr. *Van de Burgt*, de ecclesiis pag. 264 sq., 273 sq. Cfr. quoque Codic. Iustinianum l. I. tit. 2, 3.

giosorum virorum monachorum adhibebatur vox coenobium, monasterium, domus monachorum (4).

Quae domus religiosae dividuntur in **formatas** et **non formatas**. Ut sit formata requiritur, ut in ipsa degant *sex* saltem *religiosi professi*, quorum saltem quatuor sint sacerdotes si agatur de religione clericali.

Provincia dicitur plurium religiosarum domorum inter se coniunctio sub eodem Superiore, partem constituens eiusdem religionis. Talis Superior dicitur Provincialis, habens auctoritatem propriam ac mediam inter Superiorum Generalium et Superiorum localium auctoritatem. Quae divisio Ordinis in provincias proprie dictas supponit Ordinem hierarchice organizatum: unde illa primo facta est a S. Francisco in Capitulo generali a. 1217; simili modo inducta est in capitulo generali PP. Praedicatorum a. 1220. Qui praelatus medius solet deesse in Ordinibus monachalibus atque etiam in monialibus. A provincia sensu huius canonis intellecta differt unio mere moralis plurium conventuum seu monasteriorum, quae non reguntur a Provinciali.

Quoad singularia membra religiosi instituti, dicuntur *religiosi* qui vota nuncuparunt in aliqua religione, unde novitii non proprie appellandi sunt religiosi nisi cum addito religiosi novitii. Dicuntur autem *religiosi votorum simplicium* qui vota nuncuparunt in aliqua Congregatione religiosa; quoniam autem etiam in Ordine, ante solemniam vota, simplicia vota sunt praemittenda, etiam hi qui nondum solemnibus votis sunt adstricti dici possunt religiosi votorum simplicium talis ordinis vel melius professi votorum simplicium. *Regulares* dicuntur qui vota professi sunt in aliquo *Ordine* sive solemnibus sive simplicibus dumtaxat votis sint adstricti (5). Quoad

(4) Monasteria monachorum etiam dicuntur *Abbatiae*, quia ipsis praest Abbas. Vocabulum *conventus* proprie adhibitus fuit ad designanda domicilia mendicantium. Nonnullae domus religiosae speciali nomine designantur ex fine ad quem destinantur: inde nomina novitiatus, collegium, residentia et alia similia.

(5) Ante Codicem erat res controversa an vocabulum *regulares*, extra Societatem Iesu, pro qua aderat sollemnis declaratio Gregorii XIII. const. « *Ascendente Domino* » (25. Maii 1584), posset applicari professis votorum simplicium in Ordinibus religiosis, imo vel ipsa appellatio *stricte religiosi*; quae ultima quaestio potius versabatur de denominatione iuridica, non de ipsa essentia status religiosi quae omnino habetur in professione votorum simplicium. Cfr. discussiones habitas apud S. C. EE. et Reg. post Pii IX decret. « *Neminem* » 19. mart. 1857 apud *Bizzarri*, Collect. p. 802. p. 796: in qua praecedente denominatione iuridica videtur facta distinctio inter appellationem *vere religiosi* et *stricte religiosi*.

religiosas feminas, *sorum* nomine designantur religiosae votorum simplicium; *monialium* nomine religiosae votorum solemnium, itemque religiosae, quarum vota ex instituto sunt solemnium sed pro aliquibus locis ex Apostolicae Sedis praescripto sunt simplicia, nisi ex rei natura aut ex sermonis contextu appareat agi de feminis religiosis solemnium voto adstrictis. — Huc pariter pertinet appellatio professus (vel *a*) votorum simplicium aut solemnium, perpetuorum vel temporaneorum.

44. Superiores Maiores ex iure Codicis dici debent: Abbas Primas, Abbas Superior Congregationis monasticae; Abbas monasterii sui iuris licet ad monasticam Congregationem pertinentis, Supremus religionis Moderator, Superior provincialis, eorumdem Vicarii alique ad instar provincialium potestatem habentes, quales sunt in nonnullis Ordinibus Visitatores (6).

Verus conceptus monasterii seu domus sui iuris is videtur esse, quod communitas religiosa, quod ad universam religiosam disciplinam attinet, seipsam regat per Praelatum religiosum non a Superiore altiore deputatum sed a se electum, praeter quem in interno regimine alium non habeat ordinarium Superiorem. *Vermeersch*, Pe-

(6) Cum etiam Abbates monasterii sui iuris ex hoc solo quod praesunt tali monasterio dicantur Superiores maiores, satis apparet hanc appellationem non pendere ab eo, quod qui tali nomine designatur habeat sub se Superiores minores, nam in pluribus monasteriis sui iuris illi Superiores minores sub Abbate non habentur, et qui designatur nomine *Prioris* ut plurimum non est nisi officialis ornatus potestate ab Abbate delegata Cfr. *Molitor*, Relig. iuris capita etc. n. 486. Porro Abbatiae dantur quae non habent domos a monasterio dependentes. Potius ergo appellatio desumitur ab eo quod in eadem religione non habeat Superiorem altiore a quo omnino dependeat in gubernatione subditorum; tali Superiori ius tribuit ampliorem competentiam etiam ad maiores actus, quos ius reservat Provinciali ubi domus non sui iuris est membrum alicuius provinciae.

Inde etiam videtur inferri Abbatissam posse dici Superiorissam maiorem, quamvis ob defectum iurisdictionis ecclesiasticae ipsi non competant plura quae ius tribuit Superioribus maioribus. Cfr. *Vermeersch*, Periodica t. X p. (9); nec subordinatio, quam monialium monasteria habent erga Episcopum et fortasse etiam erga Superiorem regularem, impedit quin illa sint sui iuris, si modo Superiorissima quae monasterio praeest non habeat suam potestatem dependentem et limitatam per subordinationem ad Superiorissam altiore internam. Cfr. *Molitor* op. cit. n. 444.

Per se non videtur repugnare quod etiam in Congregationibus religiosis aliqua existat domus sui iuris. *De Meester*, Iuris can. comp. II. p. 383, not. 7.; *Vermeersch* l. c.

riodica X, p. 7: *De Meester* l. c. II, p. 383. not. 7. Cui conceptui non obstat unio in monasticam Congregationem, quae ex can. 488 est praecise unio plurium monasteriorum *sui iuris* sub eodem Superiore; nec ratio habetur abbatiae vel prioratus dependentis, qui unum constituunt cum monasterio cui subordinantur nec proinde uniuntur directe et per se sed consequenter ad unionem monasterii a quo dependent. Quare monasteria quae sunt et manent *sui iuris*, dum in Congregationem monasticam coeunt, sunt monasteria inter se foederata, non alia aliis subordinata et altior Superior qui Congregationi praest, potius quam superiorem gradum auctoritatis, habet inspectionem, vigilantiam in domos unitas et fortasse earum repraesentationem quoad certa negotia externa pari ratione ad interesse omnium domorum pertinentia. Cfr. *Vermeersch* l. c. p. [8] ubi horum Generalium Superiorum auctoritatem satis apta similitudine aequiparat auctoritati Vicarii foranei vel Metropolitae. Fatendum est in nonnullis casibus non statim apparere utrum aliquis Ordo vel Congregatio sit plurium monasteriorum mera foederatio, an potius organizata sit ad modum Ordinum et Congregationum recentiorum; cum non desint antiqui Ordines qui modernis in hac parte assimilentur, sicut alii non adeo antiqui cum moderna organizatione plura retineant, quae sunt vestigia antiquae organizationis monachalis (7).

45. Ad usum verborum in iure Codicis pertinet etiam can. 490, ubi sancitur: « Quae de religiosis statuuntur, etsi masculino vocabulo expressa, valent etiam pari iure de mulieribus, nisi ex contextu sermonis vel ex rei natura aliud constet » (8). Ut per se patet regula non valet sensu inverso.

(7) *Vermeersch* l. c. Commemorat *Cistercienses* tamquam retinentes monasteria *sui iuris*, excepta tamen Congregatione italica antiquae observantiae; Congregationem *Vallumbrosanam* monasteria habentem sine antiqua autonomia, dum abbates locales generali subordinavit. Pariter exhibet canonicos *Praemonstratenses* retinentes adhuc abbatias *sui iuris*, quibus iam carent canonici *Lateranenses* et *Crucigeri*. Ex litteris Pii X 4. Aug. 1912 ad Ministrum generalem Ord. Praedicatorum, quibus ipsis fit lex sodales ad Provinciam, non ad determinatam domum adscribendi, apparet apud PP. Praedicatores satis diu durasse morem adscribendi religiosos determinato coenobio, quod proprium fuerat monachorum.

(8) Etiam in iure Romano similis aderat dispositio, quae iuridicum sermonem reddit expeditiorem. v. gr. *Ulpianus* in L. 195, D. 50, 16: « Pronuntiatio sermonis in sexu masculino, ad utrumque sexum plerumque porrigitur »; et

46. Personae familiae religiosae. Religiones, si solummodo consideretur relatio ad statum religiosum (praescindendo a hierarchia ordinis vel iurisdictionis) potissimum constituuntur *novitiis* atque *professis* votorum simplicium vel solemnium, temporaneorum vel perpetuorum. Quibus gradibus pro diversitate religionum ante novitiatum accedunt alii quidam ordines praeparatorii veluti *postulantium*, *oblatorum*, *donatorum* (9), de quibus iura particularia religionum sunt consulenda.

In plerisque ordinibus atque in pluribus quoque Congregationibus illa constitutio viget, *quae in hierarchia ordinis* suum habet fundamentum. Alii enim sodales sunt *clerici* aut saltem ad clericatum destinati, alii sunt *laici* ad labores domesticos deputati, qui ad clericalem statum transire *non possunt* neque partes habent in regimine religionis (10). Quae distinctio ab antiqua constitutione monasteriorum, in quibus omnes tere monachi erant *laici*, prorsus fuit aliena. At postquam S. Gualbertus saeculo undecimo gradum fratrum laicorum vel conversorum in sua congregatione introduxit, mox alia instituta religiosa etiam *monachalia* eius exemplum sunt secuta, et praesertim ordines mendicantium et clericorum regularium pro sua deputatione *ad ministeria sacra* (11). Quod discrimen inter presbyteros et laicos etiam in congregatione religiosa non ita est exaggerandum, « *ut non unam, sed duplicem congregationem constituent* » (12).

Gaius in L. 152. eod.: « Hominis appellatione tam feminam quam masculum contineri non dubitatur »; cfr. quoque L. 84, 116, 172 eod. — Propter clausulam exceptivam haud raro aderunt difficultates in applicandis mulieribus praescripta omnia Codicis masculino vocabulo expressa v. gr. non omnes consentiunt circa can. 488, n. 8., si inde inferatur quod Abbatissa parvuli monasterii 12 monialium veniat sub nomine Superioris Maioris.

(9) Cap. 3. X. § 4, cap. 24. X. de privil. V, 33; cap. 9 de privil. V, 7. in Sext.; cap. 1. de decim. III, 8. in Clem.; Conc. Trid. sess. XXIV, cap. 11. de ref. (de antiquis donatis et oblati); Anal. iur. pont. t. VIII, col. 2191 sq. (de oblati ord. relig.); *Heimbucher* l. c. t. I. p. 129, t. II. p. 268; *Benedictus XIV*, De syn. dioec. l. VI, cap. 3. n. 3. sq.; *Ferrari* l. c. p. 22, 55, 117 (de Barnabitis); S. C. Ep. et Reg. 24. Febr. 1860 (de Carthusianis) apud *Bizzarri* p. 902; *Battandier* l. c. p. 85 sq. (de postulantiibus). Quod institutum *postulantium* in Codice firmatum fuit can. 539.

(10) Cap. 32, § 1. de elect. I, 6. in Sext.; *Piat* t. I, pag. 101.; *Bouix* t. II. p. 506.; *Ferraris*, Bibl. v. Regularis professio n. 89.

(11) *Heimbucher* l. c. t. I. p. 128 sq. 210; *Battandier* p. 46.

(12) S. C. Episc. et Reg. 2. Mart. 1861, ad 4; *Battandier* p. 47. sq.

Ipsae quoque monialium et sororum congregationes, exceptis sororibus S. Vincentii et recentiori tempore aliis pluribus, hanc distinctionem imitatae sunt; constitui enim solent *choristis* (velatis), ad *chorum* (magisterium) deputatis et *conversis*, quae curant rem domesticam nec votum habere solent in capitulis (13) nec ad statum choristarum transire possunt (14). Porro S. C. Episc. et Reg. *tertiam* quamdam classem sororum v. gr. « *parvarum sororum* » non solebat approbare atque exigebat, ut singulae domus instituti religiosi permixtim ex sororibus choristis et conversis constituerentur (15).

CAPUT V

DE REGULIS ET CONSTITUTIONIBUS

47. Ut supra n. 24 not 17 dictum est in illis religionibus in quibus Regulae opponuntur Constitutionibus, *regula* significavit normas quasdam *generales* ad perfectionem religiosam obtinendam ab Antiquo quodam Antistite conditas; Constitutiones normas *particulares* ad regulam magis determinandam et in praxi applicandam plerumque a Capitulis vel Praelatis religionum conditas. Illae haud raro obtinuerunt Pontificiam approbationem, et ideo vel ex hoc titulo vel ex auctoritate sancti fundatoris considerabantur ut perpetuae, immutabiles; porro cum continerent generalia principia vitae spiritualis et religiosae poterant esse communes pluribus religionibus; constitutiones vero maioris mutabilitatis characterem habebant. Sic tres primi Ordines S. Francisci habent eandem Regulam, sed diversis utuntur Constitutionibus.

Recentiori tamen usu a saec. XVI Constitutiones significarunt regulas primarias et fundamentales; regulae vero dictae sunt magis minutae et particulares normae. Ita haud raro apud clericos regulares.

(13) *Heimbucher* l. c. t. I. p. 212; *Battandier* p. 46 sq. Cfr. de iure eligendi conversarum ob consuetudinem particularem approbato, S. C. EE. et Reg. 18. April. 1698, 4. Dec. 1669 apud *Ferraris* v. Abbatissa n. 25.

(14) S. C. EE. et Reg. 9. Iun. 1860. ad 12.; *Battandier* p. 47.

(15) S. C. EE. et Reg. 16. Aug. 1891, 9. Sept. 1892; *Battandier* p. 48 sq. 132 sq.

Normae autem pro approbandis novis Institutis, cap. 4. n. 22 decernunt excludendos esse a textu Constitutionum terminos iuris canonici qui Congregationibus religiosis applicari non possunt, ex. gr. Regula etc. quorum loco respective dicendum est Constitutiones etc.

Idcirco Codex can. 489. cum de vi iuris particularis religiosorum sub novo iure Codicis agit commemorat Regulas et particulares Constitutiones; et can. 488. n. 1. Regulis et Constitutionibus dat nomen legum.

48. Habemus ergo quod religiosi ut tales (1) regantur 1° legibus iuris communis pro ipsis constitutis (ius singulare religiosorum); 2° deinde regulis, constitutionibus, statutis, quae possunt esse leges in sensu stricto vel solum in sensu lato prout procedant a potestate legifera vel a potestate mere oeconomica seu dominativa. Sunt autem religiones, v. gr. mendicantes, quae habent potestatem veras leges condendi pro communitate religiosa, quin necessaria sit approbatio R. Pontificis; in his si observatae sint omnes conditiones pro usu potestatis legiferae tenendum est praecepta ita imposita religioni habere rationem verae legis. Quodsi regulae vel constitutiones pontificiam approbationem obtinuerunt, haec approbatio potuit esse data in forma communi vel in forma specifica. Approbatio in forma communi data regulis vel constitutionibus, earum naturam non mutat sed relinquit in propria ipsarum vi, et ex natura rei talis approbatio est conditionata, si videlicet nihil contineant contra ius commune, cui derogare potestas inferior non potest; cum autem talis approbatio datur, quae sine examine non datur, supponitur illa conformitas cum iure communi, quam tamen non supplet, si desit. Si vero Constitutiones sint approbatae a Rom. Pontifice in forma specifica, ipsis tribuitur vis aut legis particularis Pontificiae, quae iuri communi contraria esse potest, aut potius privilegii praeter vel contra ius commune, cum Rom. Pontifex non intendat in danda tali approbatione convertere Constitutiones in veras leges Pontificias sub peccato obligantes. 3° Tandem religiosi reguntur privilegiis et indultis a Sede Apostolica concessis sive praeter ius sive contra ius commune aut particulare religiosorum,

(1) Per se patet religiosos in quantum sunt fideles vel clerici regi iure communi pro fidelibus aut pro clericis constituto.

quibus privilegiis magna ex parte sistitur discrimen inter varias religiones eandem speciem vitae religiosae profitentes.

49. Relatio novi iuris cum Regulis et Constitutionibus. Regulis et Constitutionibus, ut proprio suo et peculiari iure reguntur religiones. In can. 488, I. dicuntur propriae religiosorum *leges*, et, ut ex eodem canone deducitur, complectuntur totum ius peculiare religiosorum, sive sint regulae, sive constitutiones, sive alia legitima statuta vel ordinationes. Eodem promiscuo modo significatur ius peculiare religiosorum a iure communi distinctum aliis locis; v. gr. 495, § 2. per verbum legis, can. 507 per verbum constitutiones; can. 163, 168 per verbum peculiaris vel particularis legis, per verbum statuta can. 20, 160; per ius particulare can. 101.

Regulae et Constitutiones possunt esse, ut dictum est, verae seu strictae leges, vel simplicia statuta, praescripta, ordinationes; aliquae enim religiones potestatem habent legiferam, qua aliae carent. Canon 489, ubi declaratur relatio cum novo iure, praescindit a natura iuridica et refert ius peculiare religiosorum, quod venit sub nomine Regularum et Constitutionum, sive harum praescripta naturam habeant verae legis, sive strictae legis vi careant.

50. Possunt esse datae: 1° ex potestate externa infra Rom. Pontificem, vel ex potestate interna sive legifera sive non. Plerumque erunt approbatae a S. Sede in forma communi seu cum clausula generali quae earum naturam iuridicam non mutat. His plene applicatur praescriptum can. 489. Sc.: a) si sint praeter ius et canonibus novi Codicis non sint contrariae, *vim suam servant*. Eas can. 489 expresse praeservat, ideoque applicationem obtinet generale principium can. 6. n. 6. Quae praeservatio efficit ut in multis casibus statutum praeservatum naturam induat iuris suppletorii iuris communis Codicis, velut dum Codex modum cuiusdam rei exequendae praescribit et praeservat alium modum in Constitutionibus designatum (Cfr. v. gr. can. 494, § 2; 532; 560. etc.); nonnumquam vero potius induit naturam iuris completorii, quo complentur et magis determinantur iuris communis praescripta; nec tamen inde naturam iuridicam induit verae legis Pontificiae, illa enim praeservatio, cum feratur in statutum in particulari non cognitum non potest habere vim nisi approbationis in forma communi seu generali.

b) Si Regulae vel Constitutiones, de quibus hoc loco, sint canonibus Codicis contrariae, abrogatae manent per Codicis promul-

gationem, nisi ipse Codex in particulari de contrario caveat. Quae abrogatio can. 489 statuta cohaeret cum generali principio can. 6. n. 1., modo oppositio sit vera et certa; nam in casu dubii potius obtinet principium can. 6. n. 4. Quodsi in illa Regula vel Constitutione contineatur aliquod privilegium usque ad publicationem Codicis vicens et canone Codicis contra quem militat non revocatum, ut per se patet, manet iam ex ipso generali principio can. 4., nec in tali casu habetur oppositio vera cum novo iure Codicis, quod complexive sumendum est, sed cum determinato dumtaxat canone, qua oppositione non obstante, praeservatur (cfr. v. gr. can. 505, 580 etc.). Complexus universi iuris in Codice expressus non solum continet praecepta et prohibitiones, sed etiam privilegia contra illa praescripta et legitimas consuetudines. Unde infertur non abrogari per Codicem, cui vere non opponuntur, illos Regulae vel Constitutionum articulos, qui continent legem communem tunc vigentem cum illi articuli conditi sunt, licet illud ius commune propter silentium Codicis sit abrogatum (can. 6. n. 6); non enim illa norma Constitutionum redditur opposita Codici, per hoc quod ius antiquum sit abrogatum; est manetque praeter ius Codicis, nec per abrogationem legis antiquae abrogatum est ius peculiare religionis in illo articulo contentum et novo iuri non contrarium.

2°) Illa Constitutionum praescripta, quae fuerunt approbata a Rom. Pontifice in forma specifica, licet in Constitutionibus referantur, per talem approbationem iuridicam naturam mutarunt et ad instar legis Pontificiae nacta sunt ac induunt naturam privilegii fundantis ius quaesitum, ideoque manent tametsi novo iuri contraria, nisi expresse reprobentur.

51. Scholion. Principia hoc can. 489 sancita, lucem praebere debent correctionibus inducendis in Regulis vel Constitutionibus ante Codicem legitime vigentibus ut conformentur Codicis praescriptis. Quas correctiones fieri praescripsit S. Congregatio de Religiosis eiusdem Congr. examini subiciendas. Cfr. Decreta 26 Iunii 1918 (A. A. S. X, 290); 31 Mart. 1919 (A. A. S. XI, 233); 26 Oct. 1921 (A. A. S. XIII, 538).

CAPUT VI

DE PRAECEDENTIA INTER RELIGIOSOS

52. Praecedentia est ius aliquod, vi cuius una persona physica vel moralis honoratiorem locum prae aliis tenet in congressibus aut anteponitur aliis in aliquo actu peragendo v. gr. in emittendo suffragio. Si canon noster conferatur cum can. 106, ubi ponuntur generalia principia de praecedentia, apparet praecedentiam immediate fundari in excellentia et maioritate et spectare ad constituendum ordinem inter personas, non praecise subiectionem; quare maioritas, quae iurisdictionem importat, etiam in conceptu subiectionis aliorum in quos illa iurisdictio habetur simul dicit excellentiam supra personas subiectas, cui debetur reverentia et consequenter honoratior locus aut primus locus in actu aliquo ponendo.

53. Praecedentia potest considerari: a) inter religiosos et laicos; b) inter religiosos diversarum religionum; c) inter religiosos et clerum saecularem.

a) Quamvis religiosi, praecipua quadam ratione teneantur, quantum in ipsis est, sequi Christi D. consilia, ut videlicet velint potius ad exemplum Christi D. aliis ministrare et nulli anteponi, nihilominus ut debitus ordo servetur ius ipsis tribuit praecedentiam supra laicos ob peculiarem mancipationem divino servitio, quam faciunt in sua professione qua constituuntur personae sacrae; quam praecedentiam habent sive seorsim sive collectim procedant. Ius ipsos aequiparat clericis, quorum privilegia participant et a laicis fidelibus in honore habendi sunt. Haec autem praecedentia ipsis non debetur, praesertim in congressibus civilibus, si simul inveniuntur cum laicis in alta dignitate civili constitutis, licet etiam ab his debeantur alia honoris et aestimationis signa (1).

b) Inter ipsas religiones, 1° religiones clericales praecedunt laicalibus, licet hae ratione votorum solemnium, antiquitatis, exem-

(1) Quae praecedentia religiosorum, etiam religiosarum, supra simplices laicos optimum fundamentum habet in hoc quod religiosi omnes assimulantur clericis, quorum privilegia participant; intimius vero fundamentum est *specialis* deputatio ad cultum divinum, quae deficit in laicis. At illa praecedentia per se sistit in rebus sacris et religiosis, non in actibus seu congressibus civilibus.

ptionis praestent; 2°) canonici regulares, qui de se constant religiosis sacerdotio auctis, praecedunt monachis, qui de se ratione originis non erant clerici; 3°) monachi proprie tales praecedunt ceteris regularibus etiam mendicantibus; 4°) regulares, Congregationibus religiosis; 2°) Congregationes iuris pontificii, Congregationibus iuris dioecesani. Quae regula valet de religionibus, ut sunt personae morales, licet ipsa religio repraesentetur per aliquot dumtaxat membra ipsam religionem repraesentantia; si enim varii religiosi seorsim conveniant, eorum praecedentia regitur praescriptis can. 106. Pariter in eadem specie v. gr. inter duos ordines vel duas Congregationes religiosas ad normam cit. can. 106. n. 5° illa praecedit, quae est in pacifica quasi possessione praecedentiae et, si de hoc non constet, quae prius in loco, ubi quaestio oritur, instituta est.

Sicut autem clerus saecularis non praecedit religiosis clericilibus in istorum ecclesiis (can. 491, § 2), nec Episcopus in propria dioecesi cedit nisi legato Rom. Pontificis, Cardinali aut proprio Metropolitae, ita ex analogia videtur dicendum religionem clericalem in propria ecclesia non cedere locum aliis religionibus; quae tamen in re comitas et urbanitas erga invitatos aliud potest postulare (2).

54. Si quae privilegia ante Codicem fuerunt concessa et tempore promulgationis Codicis in usu adhuc erant et non fuerant revocata, per Codicem non auferuntur, cum clausula derogatoria in can. 491 et 106. non fuerit addita (Cfr. can. 4) (3). Praeterea, attento can. 2, per citatos canones non videtur derogatum praescriptis Cerimonialis Episcoporum, v. gr. cap. 23 et 31 ubi dantur specialia praescripta de ordine thurificandi et de ordine sedendi in synodo dioecesana et provinciali.

55. Quae regulae de praecedentia inter religiones, has directe respicit ut sunt personae morales, non singulos religiosos; quare valent pro casu quo collegialiter aut repraesentando religionem plures religiosi alicui actui interveniant. Quoad religiosos ut singulos praecedentia regitur can. 106.

(2) S. R. C. 22 Dec. 1770 (Decr. auth. n. 2409) iam declaraverat Abbatem non praecedere Capitulo eccl. cathedr.

(3) *Vermeersch - Creusen* I, 454 et *De Meester* II, 934 referunt privilegium Canonicorum Lateranensium praecedendi clerum saecularem et PP. Praedicatorum praecedendi saltem in processionibus ceteris mendicantibus,

Etiam inter religiones categoriae diversae, quae pertinet ad speciem superiorem non videtur posse sibi vindicare praecedentiam supra inferiorem in propria istius ecclesia, nisi agatur de religione laicali.

Quodsi agatur de adunatione plurium religionum ad functionem seu publicum actum independentem a loco ubi materialiter celebratur, ubi fortasse aliqua ex religionibus concurrentibus domum non habet, res tota videtur determinanda ab Episcopo ex aequo et bono ratione habita generalium principiorum, ad quod videtur extendi potestas quae ipsi fit par canonem 106 (4).

De interna praecedentia inter religiosos eiusdem instituti aut eiusdem domus consulendae sunt respectivae Constitutiones vel in earum silentio peculiaria statuta aut consuetudines.

CAPUT VII

DE INSTITUTIONE, INNOVATIONE, EXSTINCTIONE RELIGIONIS

Art. 1. — De ipsa religione instituenda, innovanda, supprimenda.

56. Ordo religiosus, in quo vota *solemnia* saltem ab aliqua parte alumnorum nuncupantur, iuxta disciplinam iam antea vigentem mera *privata* fidelium voluntate vel ex *Episcoporum* auctoritate etiam in Conciliis particularibus congregatorum neque licite neque valide *institui* vel erigi potest (1), sed omnino requiritur, ut suprema Ecclesiae potestas i. e. R. Pontifex vel Concilium oecumenicum interveniat per praeviam et expressam approbationem religionis *ut religionis formalis* seu veri ordinis religiosi, non qualicunque gradu *inferiori* concessam v. g. per approbationem solius finis vel regu-

(4) Cfr. Gregorii XIII constit. « *Exposcit* » 15 Iulii 1583. et doctores fusius de hac minuta quaestione tractantes, velut *Schaefer* n. 57 sq.; *Larraona* in Comm. pro Relig. IV p. 210 sq. 273 sq., 331 sq., 360 sq.

(1) Cfr. cap. 9. X. de relig. dom. III. 36.; cap. unic. eod. III. 17. in Sext.; cap. 1. de relig. dom. III. 11. in Clem.; cap. unic. de rel. dom. tit. 7. in Extrav. Ioannis XXII.; Pii V. Const. « *Lubricum* » 17. Nov. 1568; *Suarez* l. c. tract. VII. l. 2. cap. 15. sq.; *Schmalzgr.* l. III. t. 36. n. 46. sq.; *Bouix* l. c. t. I. p. 186. sq.; *Piat.* l. c. t. I. p. 16. sq. Cfr. quoque Collect. Lac. t. IV. col. 144. 278. 352. 532. 604. 908.

larum vel constitutionum vel instituti votorum *simplicium* (2). Quae approbatio ad instituendam *congregationem religiosam* cum votis simplicibus sive virorum sive mulierum non amplius est necessaria, sed licentia *Ordinarii* loci sufficit planeque requiritur (3). Ipsa formula can. 492, qua Episcopis conceditur ius erigendi Congregationem religiosam, implicite excludit potestatem erigendi ordinem, attempta praesertim praxi iamdiu vigente; ex qua supposita necessitate interventus auctoritatis ecclesiasticae retenta fuerat antiqua reservatio ad erigendam societatem religiosam in verum ordinem pro tota ecclesia, relicta Episcopis facultate, denuo in Codice firmata, erigendi Congregationem cum publica professione votorum, quae de se ad ambitum dioecesis Episcopi approbantis est restricta. Quare si fuerunt Episcopi, qui cum clausula irritante prohiberent, ne confessarii votum obedientiae ullius poenitentis etiam cum iuramento sibi factum reciperent (4), optimo iure alii Episcopi interdixerunt vota, quae inscio aut non approbante Episcopo edantur a quibuscumque fidelibus tamquam membris alicuius congregationis votorum simplicium, salvis tamen privilegiis a S. Sede alicui instituto concessis. Res enim periculis atque incommodis manifeste non caret, si mulieres vel viri laici vel simplices sacerdotes absque ulla interventione saltem auctoritatis episcopalis vota religiosa publice recipiant (5).

Imo Sedes Apostolica instituto religioso, quod *ultra limites unius dioecesis* sese extendere studet, tametsi non intendat constitui in verum ordinem, absque *praevia* approbatione Episcopi et diuturniore experimento perfectiorem suam magisque efficacem approbationem concedere non solet. Vicissim congregatio religiosa, quae uni

(2) Bened. XIV. Const. « *Quamvis iusto* » 30. Apr. 1749. § 13. de virginibus Anglicanis; S. C. Ep. et Reg. 11. Aug. 1889.; S. C. Ep. et Reg. 25. Apr. 1896. ad 15. et 22. Febr. 1897. ad 7.; Conc. plen. Amer. lat. (a. 1899.) n. 323.; *Battandier* l. c. p. 25. sq. 11.

(3) Leon. XIII. Const. « *Conditae* » 27. Nov. 1900. cap. I.; Collect. Lac. l. c.; Conc. plen. Amer. lat. (a. 1899.) n. 322, 323.; *Bouix* l. c. p. 210. sq. 521. sq.; *Battandier* l. c. p. 6. sq.; *Piat* l. c. p. 21. sq.; *Bizzarri* l. c. p. 828. sq.; *Ferrari* l. c. p. 42. sq.; Act. S. Sed. vol. XIX. p. 84. 86.

(4) Conc. prov. Rothomag. (a. 1850.) in Collect. Lac. t. IV. col. 529. sq.

(5) Conc. prov. Burdigal. (a. 1850.) in Collect. Lac. t. IV. col. 604.; Conc. plen. Amer. latin. (a. 1899.) n. 322. 323. iunct. Bened. XIV. Const. « *Quamvis iusto* » 30. Apr. 1749. § 18.; S. C. Ep. et R. 9. Sept. 1892. ad 10. et 21. Mart. 1855. ad 32. apud *Battandier* l. c. p. 87. sq.; *Suarez* l. c. tract. VII. l. 10. cap. 2. n. 14.; *Bouix* l. c. p. 465. sq.

diocesi est destinata, secundum praxim receptam non solet donari approbatione pontificia (6); ad quam obtinendam in praxi requiritur quod et praecesserit experimentum regiminis episcopalis et congregatio per aliquot dioeceses iam sit propagata et Episcoporum commendationes ad S. Sedem mittantur.

Qua in erectione religionum vel congregationum, quae *legitimo titulo* sunt insigniendae, potissimum curandum est, ut *finis primarius* sanctificationis propriae per tria vota substantialia *imprimis* ob oculos habeatur et exacte *distinguatur a fine* secundo, qui habetur in propriis instituti religiosi operibus. Insuper finis *secundarius* sive specialis rite et prudenter est circumscribendus neque ad nimis multa obiecta, imo forte ad res ex approbata Ecclesiae disciplina reprobatae est extendendus. Cfr. v. g. S. C. Ep. et Reg. 9. Sept. 1892. ad 1., 26. Apr. 1890. ad 1. Nec minore cura et praecisione definienda sunt *media*, quae ad finem primarium vel secundarium specialiter conducunt. Cfr. *Battandier* l. c. p. 22. sq. 32. sq. 40. sq.; *Suarez* l. c. tract. X. l. 1. cap. 1. 2. 3. Cfr. quoque *Normas* (a. 1921.) S. C. de Rel. n. 13. sq.

57. Ergo revocata ipsa praxi antiqua prohibitione ab Innocentio III in Conc. Lateranensi IV, cap. 13. facta et a Gregorio X in Conc. Lugdunensi II. (a. 1274) confirmata et ampliata, itemque Const. S. Pii V. « *Circa pastoralis* » pro monialibus et const. « *Lubricum vitae genus* » etiam pro viris, de iure vigenti erectio seu approbatio novi Ordinis est reservata Rom. Pontifici, a quo tamen non solent approbari novi Ordines, praesertim si non praecessit Congregatio approbata et experientia ipsa nota. Ultimus Ordo, qui approbationem obtinuit fuit Ordo Fratrum Poenitentiae, dicti in Italia Scalzetti, quem fundavit Servus Dei Ioannes Alphonsus Valera (1752) et approbavit Pius VI. const. « *Ex debito pastoralis officii* » (1784). Ex alia parte, quod ipsa praxi ultima iam obtinebat, et lege sancitum fuerat a Leone XIII Const. « *Conditae a Christo* » 8. Dec. 1900, erectio seu approbatio novae Congregationis permissa est Episcopis, non autem Vicariis Generalibus vel Capitularibus. Sed Codex pariter retulit limitationem factam a Pio X, const. « *Dei*

(6) Cfr. supra h. cap. not. 3. At inde nequaquam sequitur huiusmodi institutum nonnisi confirmatione *Sedis Apost.* obtinere v. g. *personalitatem iuridicam* et ius *recipiendi socios*; haec enim iura consequitur iam ex erectione et approbatione *Episcopi*, ut patet ex paritate cum confraternitatibus.

providentis » 28, Iun. 1901. de requirenda prius *licentia* Sedis Apostolicae: « sed eas ne condant (i. e. ipsi ut fundatores), neve condinant (i. e. ab aliis sive clericis sive laicis) *inconsulta Sede Apostolica* ». Per quam limitationem et necessitatem licentiae S. Sedis, Congregatio post obtentam talem licentiam ab Episcopo condita seu erecta nullo modo fit iuris pontificii nec dicenda est a S. Sede approbata vel laudata, sed est manetque iuris mere dioecesani, quamvis decursu temporis ad plures dioeceses diffusa, donec, servatis servandis, obtinuerit *Decretum laudis*.

58. Erectio ab Episcopo fieri debet per formale decretum in scriptis datum, cuius exemplar tam in tabulario Instituti quam in Archivo dioecesano est custodiendum, monita etiam S. Congregatione atque ad eam transmissio decreti exemplari cum peculiari informatione circa Institutum ita erectum (7). Huius decreti effectus est, ut institutum ita legitime erectum acquirat propriam personalitatem iuridicam et fiat vera religio, persona moralis ecclesiastica; eius bona fiunt bona ecclesiastica; eius membra gaudent privilegiis clericorum; Episcopus potest domui talis Instituti concedere exemptionem a parocho etc.

Consequenter ad permissionem Episcopis factam erigendi novas Congregationes in Const. « *Conditae a Christo* » lege firmatam: cum Congregationes ab Episcopis conditae soleant adspirare ad pontificiam approbationem, S. C. Episc. et Reg. 28. Iun. 1901, edidit « Normas secundum quas S. C. in novis religiosis Congregationibus approbandis procedere solet ». Quas normas S. C. de Religiosis revisit et novo Codici accommodavit (8). In nova hac recensione incorporata sunt praescripta Pii X in Const. *Dei provi-*

(7) S. C. de Rel. 30 Nov. 1922, in A. A. S. vol. XIV. pag. 644; cuius decreti praescripta iubentur suppleri pro religionibus antiquis, in quibus formalis erectio omissa fuisset, ne anceps haereat et incerta eorum conditio iuridica.

(8) In Normis antiquis duplex habebatur sectio; in altera sectione ponebatur « Schema Constitutionum », quam sectionem reddidit non necessariam Codex, cui Constitutiones conformari debent. In prima sectione continebantur plures praescriptiones, quae canonibus Codicis erant accommodandae; hoc praestitum est in nova recensione, omissa altera sectione, et quoad ipsam primam sectionem plura relicta sunt, quia in canonibus Codicis expressa, ad quos ipsae Novae Normae remittunt, sicut remittunt etiam ad probatos Commentatores antiquarum Normarum, v. gr. ad *Battandier*, Guide canonique etc. 1908; ad *Bastien*, Directoire canonique 1911; ad *Vermeersch*, De religiosis, II. Supplem. 10.

dentis contenta pro concedenda Episcopis expetita licentia novum Institutum religiosum condendi.

59. Itaque 1° pro concedenda S. Sedis licentia praedicta, Episcopus illam requirens debet praesertim docere: « quis qualisque sit novae Congregationis auctor et qua is causa ad eam instituendam ducatur; quibus verbis conceptum sit Congregationis condendae nomen seu titulus; quae sit forma, color, materia habitus a novitiis et professis gestandi; quot et quanam sibi opera Congregatio assumptura sit; quibus opibus tuitio eiusdem contineatur; an similes in dioecesi sint Congregationes, et quibus illae operibus insistant ».

60. Deinde 2° approbatio S. Sedis solet fieri per varios gradus.

a) Primus gradus est *Decretum laudis*, qui conceditur post elapsam a prima foundatione congruum tempus, si nova Congregatio satis diffusa fuerit et dederit fructus pietatis, observantiae religiosae et spiritualis emolumenti ex testimonialibus Ordinariorum in quorum dioecesi domos vel domum habeat.

Requirat autem: 1°) Supplicem libellum ad Summum Pontificem, subsignatum a suprema Moderatrice cum suis Assistentibus seu Consiliariis.

2°) memoratas litteras testimoniales Ordinariorum subsignatas et sub secreto missas.

3°) relatio de origine et statu Congregationis subsignata a supremo Moderatore et Consiliariis et ab Episcopo domus principis confirmata.

4°) Constitutiones ab Episcopo recognitae et approbatae, lingua latina, vel italica vel gallica conscriptae et typis impressae.

5°) si agatur de Congregatione tertiariorum, testimonium Moderatoris Gener. primi Ordinis, quo constet de legitima aggregatione.

b) Alter gradus est *Decretum approbationis*. Requiritur ut exhibeatur novus supplex libellus, nova relatio de origine et statu, novae commendatitiae Ordinariorum, nova exhibitio Constitutionum. Inde debet constare: instituti firma compago, Constitutionum accommodatio et vicens observantia, regiminis recta ratio, religiosorum studium servandae disciplinae in vinculo caritatis ad intra, et zelus in adimplendis operibus suae Religionis propriis ad extra.

Licet communiter requiratur satis diuturnum temporis experimentum inter decretum laudis et decretum approbationis, raro tamen decretum definitivae approbationis conceditur quin praecesserit decretum laudis, cum iam tunc conditiones in favorem novae religionis sint omnibus numeris absolutae.

c) *Approbatio Constitutionum* pariter per gradus fieri solet. Quorum primus est *Dilatio cum animadversionibus*; alter *Approbatio ad experimentum*; tertius *Approbatio definitiva*. — Non raro tamen Constitutiones cum factis correctionibus approbantur saltem ad experimentum una cum approbatione Instituti.

61. Scholion. In memoratis Normis cap. II. recensentur congregationes quae non sunt approbandae, vel nonnisi caute admodum; cap. IV. declarantur ea quae sunt excludenda a textu Constitutionum; cap. V. quae omnino requiruntur in Constitutionibus; cap. VI. speciatim agit de titulo Congregationis. Quae prae oculis habenda sunt ab Episcopis in approbandis novis Institutis, cum ex generali praxi non admittantur ad pontificiam approbationem nisi praecesserit experimentum in conditione simplicis Congregationis iuris dioecesani. Porro approbatio Constitutionum in Congregatione iuris dioecesani ad eum pertinet Episcopum qui illam condit vel erigit.

Congregationis iuris dioecesani ea est indoles, ut ab Episcopo condi seu erigi nequeat nisi pro sua dioecesi, ad hanc enim restricta est Episcopi iurisdictio. Non tamen prohibitum est, quominus Congregatio sic erecta in alia dioecesi domos constituere possit; sed ad hoc requiritur ut consentiat uterque Ordinarius, tum loci ubi est domus princeps, tum loci quo velit commigrare; imo Ordinarius loci, unde excedit, consensum sine gravi causa denegare non debet (can. 495, § 1.); et contra irrationabilem denegationem pateret recursus ad S. Congregationem, quae faciles aures, ut plurimum praebebit illi recursui, nisi Institutum male procedat et potius extinctioni sit destinandum.

Corollarium. De iure ergo communi Codicis nec Ordo nec Congregatio iuris pontificii haberi potest sine S. Sedis approbatione. Illa tamen approbatio S. Sedis quoad Congregationem iuris pontificii fit, per gradus supra expositos, per organum S. Congregationis; religiosi vero Ordinis fundatio seu approbatio fit per litteras apostolicas sive in minus solemni forma sive in alia solemniori

per Bullam pontificiam. Quae maior solemnitas actus pontificii videtur postulari ab ipsa natura votorum solemnium, quibus adiuncta est vis irritandi actus voto contrarios, quae maior efficacia talibus votis adiuncta videtur postulare specialem interventum Rom. Pontificis, quem iam ipsa historica iuris evolutio vindicat.

62. Innovatio Ordinis vel Congregationis. Ordo legitime institutus, *absque interventione Sedis Apostolicae* nequit ita *innovari*, ut reducatur ad statum congregationis votorum simplicium, vel tollatur *exemptio*, vel per immutationes in *fine* etiam *secundario* atque mediis substantialibus praesertim circa votorum solemnitatem et regulas a Sede Apostolica approbatas, quasi in novam transformetur religionem, vel dividatur in diversas religiones plane independentes, vel ex diversis religionibus per *unionem* in novum ordinem religiosum constituatur (9).

Quae principia servata proportionem etiam ad innovationem congregationum religiosarum a Sede Apostolica approbatarum applicanda sunt. Nam immutatio constitutionum alicuius congregationis religiosae, quae semel a Sancta Sede approbatae fuerint, sine licentia S. C. etiam quoad minimam variationem neque ab ipsis congregationibus religiosis neque ab Ordinariis loci fieri potest (10): porro in ordine ad hanc qualemcumque mutationem faciendam iam per ipsum Decretum Laudis res manet S. Congregationi reservata, cum iam inde facta sit iuris pontificii (11).

In institutis religiosis, quae fines *dioecesis*, in qua primitus fundata sunt, non excedunt, immutatio constitutionum pleno iure

(9) S. C. Ep. et Reg. 28. Mart. 1851.; Conc. plen. Amer. latin. (a. 1899.) n. 307. 308.; Suarez l. c. tract. VII. l. 2. cap. 11.; Bouix l. c. t. I. p. 83. sq.; Heimbucher l. c. t. II. p. 274. sq. (de Piaristis); Nilles in Act. theol. Oenip. t. XI. p. 398. sq. de indulto apostolico 16. Martii 1886. equitibus « *Ordinis Theatonici* » concessio futuris temporibus, « *simplicia dumtaxat vota* » emittendi; Bouix l. c. p. 466. sq. de variis decretis antiquioribus Sedis Apostolicae circa solemnitatem votorum et exemptionem Trappistarum; Heimbucher l. c. t. I. p. 401. 490. t. II. p. 310. sq. 314. sq. 339. 341.

(10) S. C. Ep. et Reg. 27. Febr. 1863.; Bizzarri l. c. p. 849. n. 19; Conc. plen. Am. lat. (a. 1899.) n. 334.; Battandier l. c. p. 2. sq. 16. sq. 42. sq.; Heimbucher l. c. t. II. p. 402.; Piat l. c. p. 22.

(11) S. C. Ep. et Reg. 1. Iul. 1866.; Conc. plen. Am. lat. (a. 1899.) n. 324.; Battandier l. c. p. 4. sq. Cfr. de promovenda per Episcopum *unionem* congregationum exiguarum: Conc. prov. Burdig. (a. 1850.) in Collect. Lac. t. IV. col. 604.; Battandier l. c. p. 2. sq.

pertinet ad Ordinarium illius loci. Quatenus autem huiusmodi instituta etiam in *alias dioeceses* diffusa reperiantur, tunc immutatio vel minima *constitutionum* fieri non potest, nisi de consensu singulorum Ordinariorum, in quorum dioecesibus aedes habeat. At immutari ab Ordinariis sine speciali facultate non possunt ea, quae ut haberetur licentia institutum condendi Sedi Apostolicae iam fuerunt subiecta (can. 495, § 2), nec ipsae Constitutiones si iam delatae fuerunt examini S. Congr. et haec earum examen acceptavit *manum-que apposuit*.

63. Scholion. Potestas civilis in instituendis et approbandis ordinibus vel congregationibus religiosis *de iure* intervenire non potest (*Battandier* l. c. p. 30. sq. 139. sq.), neque *de facto* intervenire solet, nisi agatur de *generali* quadam *recognitione* alicuius ordinis vel congregationis aut de erectione *conventus* cuiusdam particularis vel de iuribus *privatis* regularium in foro civili, salvis specialibus privilegiis. Cfr. concord. Austr. (a. 1855.) art. 28.; *Bouix* l. c. t. I. n. 389. sq.; *Scherer* l. c. t. II. p. 746. sq. 790.; *Friedberg-Ruffini*, Tratt. d. dir. eccl. p. 356.

64. Semel condita religio potest *cessare seu exstingui*, vel *supprimi*:

I. Cessatio obtinet *morte* omnium sodalium absque ulla spe novae vitae (12): qui defectus spei, cum sit aliquid vagum et indeterminatum, determinationem accepit in Codice can. 102, § 1 dum de qualibet persona morali decernitur extinctio si per centum annorum spatium esse desierit sc. sociis deficientibus.

II. *Suppressio* Rom. Pontifici est reservata etiamsi fuerit iuris dioecesani et unica constet domo, sive suppressio fiat per sententiam iudicalem sive per extraordinariam provisionem administrativam; est ergo causa maior et quidem ex natura rei si agatur de suppressione ordinis religiosi, et post definitivam Sedis Apostolicae approbationem saltem consequenter suppressio Congregationis iuris Pontificii; expressa autem reservatio fit can. 493. (13). Post statutam

(12) Pauli V. Const. « *Cum sicut* » 24. Dec. 1612.; *Heimbucher* l. c. I. p. 212. sq.; *Bouix* l. c. t. I. p. 354. sq. 360. sq. Cfr. can. 102.

(13) Cfr. cap. unic. de relig. dom. III. 17. in Sext. = c. 28. Conc. Lugd. II. a. 1274.; Clem. V. Const. « *Vox clamantis* » 22. Mart. 1312.; Pii V. Const. « *Quemadmodum* » 7. Febr. 1571.; Clem. XIV. Const. « *Dominus ac redemptor* » 21. Iul. 1773.; Syllab. Pii IX. prop. 53.; *Hefele* l. c. t. VI. p. 152. not. 1. p. 523.

suppressionem pariter ad Rom. Pontificem spectat, ut *personis* ordinis religiosi suppressi congrua ratione provideat secundum naturam *votorum*, quibus ligati sunt, atque pariter disponat de *bonis temporalibus* servata lege caritatis et aequitatis canonicae simulque attenta piorum fundatorum voluntate (14).

Quare *Ordinarii* postquam institutum quoddam *votorum simplicium* in sua dioecesi approbarunt, illud extinguere amplius non possunt, tametsi concurrant graves causae et consentiant Episcopi, quorum in ditione fuerit, licet hoc ipsis concesserat Const. *Conditae a Christo* cap. 4, n. VI.

Art. 2. — De institutione, innovatione, exstinctione provinciarum.

65. Nomine *provinciae* hic intelligitur coniunctio plurium domorum sub uno Superiore, constituens partem religionis. Ergo intra ipsam religionem certus numerus domorum sub regimine Superioris altioris constituit unitatem distinctam ab alia unitate seu provincia, et novam personam moralem cum propria administratione ab administratione generali distincta, quamvis eidem subordinata. Quae unitas omnino differt ab unione monasteriorum sui iuris, quae fit per eorum confederationem, relicta singulis monasteriis propria ipsorum autonomia.

Multi ordines religiosi inde ab origine sua nequaquam sese limitarunt ad unum monasterium, atque mox divina favente gratia per regiones plane dissitas numerosos fundarunt conventus nequaquam independentes velut in Ordine S. Benedicti vel Visitationis B. V. M. (Salesianarum), sed in veram societatem *universalem* et *iuridicam* compactos. Inde orta est necessitas complures conventus eiusdem regionis in societatem particularem sive provinciam congregandi, cui praeesset Superior a Superioribus singulorum conventuum atque Superiore generali universae societatis religiosae distinctus (15).

sq.; *Heimbucher* l. c. t. I. p. 405. 486. sq. 489. t. II. p. 107. sq. 274. sq. Leon. XIII. Const. « *Conditae* » 27. Nov. 1900. cap. 1. n. 6.; Conc. plen. Am. lat. (a. 1899.) n. 322. ad tramites S. C. Ep. et Reg. in caus. Montis-Pessulani.

(14) Cfr. cit. Const. *Dominus ac redemptor* § 27-29: Act. S. Sedis vol. I. p. 225, sq. vol. XXII, p. 693.

(15) *Suarez* l. c. tract. VII. l. 2. cap. 15. n. 16. 17; *Heimbucher* l. c. t. I. p. 282. sq.; *Battandier* l. c. p. 1. sq. 155. sq. 216. sq. — *Scherer* l. c. p. 732. asseruit ordines religiosos de se et obiective esse *instituta iuris*, at non *personas iuridicas*; stricte loquendo tantum *singula* et *independentia* monasteria, quae iu-

Quae divisio ordinis religiosi in provincias praeformata est antiquissima illa praxi, qua complures conventus eiusdem religionis et observantiae in unam coaluerunt *congregationem*, ut v. g. accidit in Cluniacensibus (16). Propius iam ad disciplinam postea introductam accesserunt illi ordines religiosi, quorum monasteria non solum convenerunt in unam congregationem universalem atque capitulum generale, sed etiam in particularibus regionibus vel provinciis complura monasteria uni monasterio *principali* vel capitulo *provinciali* subordinarunt, v. g. Cistercienses atque postea congregatio S. Mauri Patr. Benedictinorum in Gallia (17). At disciplina, qua nunc utimur, suam originem potissimum debet *ordinibus mendicantibus*. Nam quamvis S. Franciscus in primo capite regulae declaret omnes Fratres Minores sibi suisque successoribus esse subiectos, tamen iam in capitulo generali a. 1217. celebrato universus ordo S. Francisci in *duodecim provincias* cum suis ministris provincialibus fuit distributus. Quae ordinum religiosorum divisio *in provincias* postea passim v. g. a. 1220. in capitulo generali Patrum Praedicatorum communi praxi fuit recepta (18).

66. Antiquitus institutio et innovatio provinciarum nequaquam reservata fuit R. Pontifici, sed per capitula generalia, imo quandoque per solos Superiores generales facta est (19). Qua in re doctores iuris canonici quoad ipsas religiones formales ex rationibus

ribus corporationis donata sint, personis iuridicis esse adnumeranda. At ista *generalis* assertio *de ordinibus religiosis* non habet solidum fundamentum. Nam omissis ordinibus religiosis, quorum conventus vinculo quodam mere *moralis* uniuntur, generatim *etiam* ordines religiosi *ut ordines*, provinciae *ut provinciae* sunt *personae iuridicae*, quae insuper sunt subiecta capacia possessionum *communium*, nisi specialis probetur exceptio. Cfr. *Battandier* l. c. p. 216. sq. 224. sq.; *Analect. iur. pontif.* t. III. col. 198. sq. At recte *Scherer* l. c. p. 747. sq. not. 51. falsam sententiam de unico subiecto domini in ordine religioso reiecit.

(16) Cap. 7. X. de stat. monach. III. 35. (Conc. Later. IV. a. 1215.); Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 8. de regular.; *Heimbucher* l. c. t. I. p. 116. sq.; *Kirchenlex.* v. Congregationen.

(17) Bened. XII. Const. « *Summi magistri* » 20. Iun. 1336., ubi praeter alias ordinationes etiam universum ordinem S. B. in triginta sex divisit provincias ad promovendam disciplinae reformationem; *Heimbucher* l. c. t. I. p. 221. sq. 151. sq. 173. sq.

(18) *Heimbucher* l. c. t. I. p. 275. 289. 548. t. II. p. 5. sq. 55. sq.

(19) Cfr. praecedent. not. 17. Pii VII. Const. « *Sollicitudo* » 7. Aug. 1814.; *Bouix* l. c. t. I. p. 356. sq. de *extinctione* provinciae.

theoreticis et analogicis paulatim communius pervenerunt ad severiorem opinionem, quae hoc negotium Sedi Apostolicae reservatum esse tenuit (20). Quae reservatio erat indubitata, si agatur de congregationibus vel institutis votorum simplicium; nam saepe S. C. Ep. et Reg. v. g. 5. Aug. 1897. ad 1. et 16. Febr. 1888. ad 23. declaraverat: « *Pro divisione instituti in provincias necnon pro erectione uniuscuiusque provinciae recurrendum erit ad S. Sedem* » (21). At eadem S. C. 6. Decembr. 1872. ad 5. respondit: « **Subdivisio provinciarum** in dioeceses seu dipartimenta uti noviter invecata haud approbanda videtur ».

67. Ius ergo Codicis ex iam praeformata iuris prudentia, hoc est, ut salvis privilegiis alicui forte Ordini concessis, ab Ordinaria competentia Superiorum et Capitulorum subtracta sit quaelibet divisio in provincias, vel etiam provincias iam constitutas coniungere diminuto earum numero, aut aliter circumscribere seu statutos limites immutare, vel novas condere aut suppressere iam conditas, idque non solum in ordinibus sed etiam in qualibet Congregatione iuris pontificii, et totum hoc negotium Sedi Apostolicae reservatum est; unde etiam fuit exclusa competentia Episcoporum (can. 494, § 1.). Pari modo ibidem reservatur S. Sedi monasterium sui iuris separare a Congregatione monastica cui subest et illud alteri unire. Unde etiam a fortiori erit reservatum certum numerum monasteriorum ab una Congregatione monastica separare et novam Congregationem monasticam erigere (22). Hic alter modus regulatur diversa Constitutionum dispositione.

Pariter non habetur erectio provinciae Superiorum competentiae subtracta, si missioni dependenti ab aliqua provincia et iam valde evolutae per plures domus vel stationes praeponatur Superior cum facultatibus valde amplis, fere ad instar Provincialis, si ille Supe-

(20) Cfr. *Piat* l. c. t. I. p. 619., ubi expressos *iuris communis* textus non affert, sed mere arguit ex erectione *sedium episcopalium* et *quasiepiscopalium* iurisdictione *Provincialium*. Quae *paritas* non videtur subsistere nec peremptorium suppeditare argumentum. Quare potius recurrendum erat ad praxim constanter receptam S. C. Ep. et Reg. et specialia decreta S. Sedis v. g. Innoc. XI. Const. « *Iniuncti* » 17. Nov. 1677. § 2. Cfr. *Anal. iur. pont.* III. col. 168. sq., ubi quamplurima exempla afferuntur.

(21) S. C. Ep. et Reg. 2 Iul. 184. (de Redemptoristis); *Battandier* p. 224 sq., 227 sq., 237.; *Anal. iur. pontif.* l. c. col. 169. sq.; *Ferraris* l. c. p. 44.

(22) *Heimbucher* l. c. t. I. pag. 275, 289, 548; t. II. p. 5. sq. 55. sq.

rior adhuc dependet et subordinatur Provinciali illius provinciae cui adhuc manet unita missio (23).

68. Aucto numero provinciarum per se fieri potest, ut *aliquot provinciae* forte *eiusdem regni* uniantur in novam congregationem, quae medium occupet locum inter provinciam et universam religionem atque *a vero Superiore* v. g. ab aliquo Commissario vel Vicario Generali gubernetur. At cum multiplicatio Superiorum non raro difficilem reddere possit religionis administrationem, unio illa provinciarum saepe non fit per modum *novae societatis* cum proprio Superiore. Potius pro singulis provinciarum unionibus certae linguae et regionis deputatur vir religiosus (assistens, definitor), qui *consilio et opera* ut consultor, non ut Superior ipsum Generalem ordinis adiuvet ad faciliorem magisque ordinatam expeditionem negotiorum (24).

69. Extincta provincia de eius bonis statuere, nisi Constitutiones aliud caveant, ad Capitulum generale spectat vel extra tempus Capituli ad Moderatorem generalem cum suo consilio, sed salvis iustitiae legibus et fundatorum voluntate. (can. 494, § 2). Quae iustitiae leges ante omnia sunt servandae v. gr. si provincia debita habeat, haec imprimis sunt solvenda. Deinde faciendum est satis fundatorum vel benefactorum voluntati, si v. gr. aliqua bona provinciae sint data pro aliquo utili vel pio opere, in hoc impendenda sunt. Tertio loco attendendae Constitutiones et tandem subintrat Capitulum generale vel Generalis Moderator. Generatim valere debet criterium propositum can. 1501, quo decernitur « extincta persona morali ecclesiastica, eius bona fiunt personae moralis ecclesiasticae immediate superioris » cum exceptionibus iam enumeratis.

Nihil dicitur in Codice de divisione in provincias Congregationis diocoesanae. Quamdiu religio in unica dioecesi manet, vix erit casus necessitatis aut convenientiae talis divisionis, nam causae quae eam suadeant vix possunt verificari: si tamen casus occurreret, res videtur pertinere ad competentiam Ordinarii, non tamen contra suffragium ipsius Instituti. Quodsi in plures dioeceses sit

(23) Cfr. quoque *Vermeersch*, Epitome n. 542.

(24) Cfr. in A. A. S. vol. XII p. 102 Litt. Apost. in forma Brevis, quibus Benedictus XV novam erigit Congregationem Benedictinam *Annuntiationis B. M. Virginis* e seiunctis monasteriis a Congregatione *Beuronensi* et a *Brasileensi*.

diffusa, tunc in divisione videntur debere consentire omnes Ordinarii, in quorum dioecesi domus habentur; atque idem videtur dicendum de nova circumscriptione provinciarum iam erectarum, aut de earumdem suppressione: hoc videtur deduci ex analogia cum fundatione novae domus in aliis dioecesibus.

CAPUT VIII

DE INSTITUTIONE, INNOVATIONE, EXSTINCTIONE CONVENTUUM

70. Ius praecedens. Primis temporibus erectio conventus, cum esset institutio ordinis religiosi ad terminos dioecesis restricta, facile facta est ex tacita quadam Episcopi approbatione (1) atque cum nondum orta essent incommoda expressis legibus non fuit ordinanda. At cum ex arbitraria erectione et destructione monasteriorum per diversas dioeceses gravia damna oriri coepta essent, Concilium Chalcedonense (a. 451.) c. 4. prohibuit, ne quis construeret monasteria sine conscientia Episcopi, atque c. 24. statuit monasteria consilio Episcopi semel dedicata debere perpetuo manere nec posse ultra fieri habitacula saecularia (2). Quae lex de licentia Episcopi ad aedificandum monasterium deinceps a Conciliis particularibus repetita et inculcata (3) constituit ius commune usque ad Bonifacium VIII, qui cap. unic. de excess. Prael. V. 6. in Sext. (a. 1298.) *omnibus mendicantibus* prohibuit sub poena nullitatis nova monasteria recipere vel recepta mutare vel alienare sine speciali et expressa *licitia Sedis Apostolicae* (4). Postea Conc.

(1) Suarez l. c. tract. VII. l. 2. cap. 15. n. 16. 17. cap. 17. n. 1. sq.; Schmalzgr. l. III. t. 36. n. 28. sq.

(2) Cfr. c. 10. C. XVIII. q. 2. et c. 4. C. XIX. q. 3.; Hefele l. c. t. II. p. 509. 525.; Fagnan., Com. in cap. 1. X. de inst. III. 7. n. 55. sq.

(3) Cfr. c. 27. Conc. Agath. (a. 506.) = c. 12. C. XVIII. q. 2.; c. 18. Conc. Epaon. (a. 517.) = c. 11. C. XVI. q. 3.

(4) Cfr. quoque cap. 3. de poenis V. 8. in Clem. Quodsi Bened. XIV., De Synod. dioec. l. IX. c. 1. n. 9. ex cit. cap. unic. de excess. Prael. in Sext. atque adeo ex cap. unic. § 1. de relig. dom. III. 17. in Sext. deduxit *omnes* regulares *nunc* (i. e. suo tempore) sine licentia *Sedis Apostolicae* non posse erigere novos conventus, *huiusmodi* argumentatio a Fagnano l. c., Bouix l. c. t. I. p. 252. sq., Scherer l. c. t. II. p. 789. recte non fuit admissa. Perperam enim id, quod cit. tit. de excess. Prael. ob speciales rationes statutum fuerat de *solis mendican-*

Trident. Sess. XXV. cap. 3. de reg. solummodo commemorat *licentiam Episcopi* loci, sine qua ordines religiosi monasteria erigere nequeant, non sublato iure antiquo saltem quoad ordines vere mendicantes praesertim Fratres Minores de observantia et Capuccinos. Clemens VIII. Const. « *Quoniam* » 23. Iulii 1603. et Gregorius XV. Const. « *Cum alias* » 17. Aug. 1622. maxime urgent *licentiam Episcopi*; imo Urbanus VIII. Const. « *R. Pontifex* » 28. Aug. 1624. speciatim revocavit omnia privilegia erigendi conventus *absque licentia Ordinarii loci*. At postquam Innocentius X. Const. « *Instaurandae* » 15. Oct. 1652. pro Italia et insulis adiacentibus, non ubique, ad *singula monasteria* omnium religionum erigenda requisivit *specialem* (non generalem) et expressam *licentiam Sedis Apostolicae, ex praxi styloque Curiae Romanae* (5) necessitas huiusmodi *licentiae* apostolicae in *favorem* regularium et propter ipsorum *exemptionem* et ad *praecavendas* querelas merito transiit in disciplinam *universaliter* vigentem. Quae disciplina per Leon. XIII. Const. « *Rom. Pontifex* » 8. Maii 1881. in quamplurimas regiones *extensa* accepit gravissimam approbationem (6). Beneplacitum Sedis Apostolicae speciatim redditum est necessarium in *erigendo* unoquoque *monasterio monialium* (sensu stricto), praesertim postquam ob vota solemnia et clausuram monialium aliaque adiuncta inde a Pio V. iuris rigor auctus est (7).

71. Ius Codicis. (can. 497, § 1). Requiritur beneplacitum *Sedis Apostolicae*: I. Ad erigendam domum religiosam *exemptam*, sive

tibus, ad omnes regulares etiam monachos et canonicos clericosque regulares extendebatur. Multo minus canon ille singularis Conc. Lugd. II. (a. 1274.) = cap. unic. de dom. rel. in Sext. de solis *quibusdam* religionibus mendicantibus *extinctioni* subiectis, applicari potuit ad omnes ordines religiosos *vitae* atque *universalis propagationi* destinatos. Cfr. Act. S. Sed. vol. I. p. 721. sq. 726. 729. sq.; *Biederlack-Führich* n. 18, p. 27. not. 1.

(5) *Benedict.* XIV. l. c. p. 82. sq.; Act. S. Sed. vol. I. p. 714. sq.

(6) Quae *licentia apostolica* certe ad erigenda *hospitia saecularia* non requiritur, sed consensus Ordinarii loci sufficit; secus dicendum, si *hospitia vere regularia* sint erigenda. Cfr. Alex. VII. Const. « *Alias* » 12. Februarii 6. Aug. 1663.; *Bened.* XIV. l. c.; *Piat* l. c. t. II. p. 278. sq.; *Ferraris* l. c. p. 44.

(7) *Ferraris* l. c. v. Moniales art. 2. n. 6.; *Bizzarri* l. c. p. 85. not. 1. p. 6. 549. sq. 650. sq.; *Piat* l. c. q. 340.; tandem etiam *Fagnan.* l. c. n. 69. sq. et Com. in cap. 19. X. de off. iud. ord. l. 31. n. 53.; *Bouix* l. c. p. 249. sq. 305. sq.; Acta S. Sed. vol. I. p. 728. sq. vol. XXVII. p. 636., ubi S. C. Ep. et Reg. 22. Mart. 1895. rigidiores quendam sententiam consultoris non admisit.

formatam sive non formatam. Quare non amplius quaerenda est in hac parte distinctio inter domum regularem et domum Congregationis, sed in omni religione iuris pontificii, si agatur de domo *exempta* requiritur S. Sedis beneplacitum.

II. Ad erectionem monasterii monialium, etiamsi ex instituto moniales sint sub iurisdictione Superiorum regularium.

III. Ad erectionem cuiuslibet *domus religiosae* in locis S. C. de Propaganda fide subiectis. Quae necessitas licentiae Apostolicae non est extendenda ad domos Vicariatus vel Praefecturae apostolicae v. gr. schola, valetudinarium, statio missionis seu quasi — paroeiae, tametsi in illis servitia praestent religiosi ex commissione Vicarii vel Praefecti Apostolici; illas enim domos pro sua competentia erigunt praedicti Ordinarii nec ex solo labore religiosorum fiunt domus Instituti religiosi.

Praeterea consensus *Episcopi* loci qui ex decreto Concilii Tridentini atque allegatis Constitutionibus Clementis VIII., Gregorii XV., Urbani VIII. fuit necessarius ad erectionem omnium monasteriorum tam virorum quam mulierum, etiam non mendicantium, salvis specialibus privilegiis apostolicis, nunc quoque *praeter* licentiam Sedis Apostolicae requiritur in tribus supra memoratis casibus. Qui consensus debet dari *in scriptis*, non solis verbis aut factis concludentibus, et ad vitandas inutiles ambages convenienter petitur, *antequam* ad Sedem Apostolicam recurratur (8).

72. Quae duplex licentia Sedis Apostolicae et Ordinarii loci ex disciplina vigente etiam est necessaria, si conventus legitime erectus in alios *usus* sit *convertendus*, qui limites *interioris* administrationis *excedant* atque in primitiva licentia non fuerint contenti; v. g. si nova aedificanda sit *ecclesia* vel simplex hospitium convertatur in collegium pro discipulis saecularibus; non vero, si salvis foundationis legibus, convertatur constituta domus in distinctum usum pertinentem ad internum regimen et disciplinam religiosam (can. cit. § 4) v. gr. novitiatus fiat domus studiorum pro regularibus (9). Quae lex non obligat in simplici *translatione* conventus ex uno *situ*

(8) Pii IX. epist. ad Arch. Paris. 26. Oct. 1865.; Leon. XIII. Const. « *Rom. Pontifices* »; *Piat* I. c. II. q. 321, q. 335.; *Bouix* I. c. t. I. p. 260. sq.; *Piat* I. c. q. 321 not. 6, 7 de praxi S. C. Ep. et Reg.

(9) Cap. unic. de excess. Prael. V. 6. in Sext. iunct. Leon. XIII. Const. « *Rom. Pontifices* »; *Piat*. I. c. II, q. 339.

in alium *eiusdem loci* vel civitatis, nisi res recidat in novam fundationem vel iura aliorum regularium laedantur (10), nec in mera *reaedificatione* vel *recuperatione* domus religiosae, in quam regulares ius antiquum *legitime* (v. g. ob liberum discessum vel decretum pontificium) nunquam amiserunt v. g. per iniustam expulsionem (11).

Semel tamen legitime erecta domo etiam religionis exemptae, pro qua proinde iam obtenta fuit licentia S. Sedis, ut in eodem loco aedificentur et aperiantur schola, hospitium vel similis rationis aedes a domo separata v. gr. orphanotrophium, necessaria est et sufficit specialis Ordinarii scripta licentia (can. 497, § 3). In hac necessitate specialis licentiae non est comprehendenda nec acquisitio villae seu granciae ad rusticandum; nec multo minus alicuius praedii ad excolendum et percipiendos fructus, qui est unus ex modis probatis ad investiendas pecunias. In Monasteriis monialium quae vota dumtaxam simplicia emittunt (in Gallia et Belgio) religiosae sunt nihilominus vere moniales ad normam can. 488, n. 7°, et tametsi exemptae non sint sed iurisdictioni Ordinariorum obnoxiae, tamen erectio monasterii huiusmodi fieri non potest sine licentia S. Sedis. Cfr. S. C. de Relig. 23 Iunii 1923 (A. A. S. XV, 357.) iunct. eiusd. S. C. decisioni 11. Oct. 1922 (A. A. S. XIV, 554).

Si requisita licentia omissa fuerit, erectio iuridica nullitate laborat, nec talis domus est domus religiosa, nec religiosi in ea comorantes suis localibus privilegiis ibidem frui possunt; sed consensus ab Episcopo non datus si accedat post erectionem domus pro qua obtenta fuit S. Sedis licentia, habere potest vim ratihabitionis et defectum sanare.

Pro aliis domibus religiosis erigendis sc. Congregationis non exemptae vel iuris dioecesani, sufficit Ordinarii loci licentia, (can.

(10) S. C. Ep. et Reg. 9. Maii 1642. et 14. Dec. 1635.; *Piat.* l. c. q. 338., *Bouix* l. c. p. 258. sq. At cum *Ferraris* l. c. p. 46. fatendum est Leon. XIII. Const. « *Rom. Pont.* » etiam translationibus in *eodem* loco non favere, et in praxi ordinarie iam propter alienationem *prioris* domus licentia Sed. Apost. requiretur.

(11) S. C. Ep. et Reg. 17. Nov. 1617.; S. C. Ep. et Reg. 7. Martii 1890. In Act. S. Sed. vol. XXII. p. 688. sq.; *Piat* l. c. q. 339. sq.; *Bouix* l. c. p. 309. 354. sq. 364. sq., ubi tamen in iuribus regularium defendendis videtur modum excedere, si *diuturno* tempore circumstantiae penitus sunt mutatae, ob quas arbitraria recuperatio conventus omissis omnibus solemnitatibus menti et praxi Sedis Apostolicae non videtur esse satis conformis. Perseverante eadem persona iuridica, ipsi competit *ius postliminii*. Cfr. can. 102.

487, n. 1) quae ut scripto detur expresse non exigitur, sed certe suadenda est forma scripta, ut in posterum probatio efficax habeatur (157).

73. De domibus quibusdam singularis exceptio est statuta et requiritur licentia S. Sedis v. g. pro erectione *vel* translatione domus *novitiatus* (can. 554), pro *translatione* domus *principalis* si ita ferant Constitutiones, de *erectione* domorum pii instituti in *terris missionum* ut supra dictum est (12).

74. Antequam *Episcopus* concedat licentiam ad erigendum novum conventum congruae *sustentationi* religiosorum provisum sit necesse est; regula enim absoluta est: « Nulla religiosa domus erigatur, nisi iudicari prudenter possit vel ex redditibus propriis vel ex consuetis eleemosynis vel alio modo congruae sodalium habitationi et sustentationi provisum iri » (can. 496). Sufficit ergo iudicium prudens, non requiritur determinata provisio aut cautio iuridica. Non requiritur per se determinatus numerus religiosorum. Iure praecedenti debebat esse congrue provisum sustentationi *duodecim* religiosorum, qui numerus requirebatur ad habendum conventum *formatum*; conventus qui ad illum numerum non pertinebat, certe non illico prohibebatur, sed « *formatus* » non erat, atque etiamsi pertineret ad religionem exemptam, minime gaudebat privilegio exemptionis a iurisdictione episcopali (13). At S. Congregatio Ep. et

(12) Cfr. S. C. Ep. et Reg. 6. Iun. 1860. ad 17., 27. Iul. 1860. ad 7.; *Battandier* l. c. p. 235. sq.; *Bouix* l. c. t. I. p. 257. sq.; *Piat* l. c. t. q. 324; S. C. Ep. et Reg. 23. Maii 1850. ad 7., 10. Febr. 1890. ad 10., 9. Iun. 1873. ad 23.; *Battandier* l. c. p. 68. 183. sq. 195. 202. sq. 236. sq.

(13) Greg. XV. Const. « *Cum alias* » 17. Aug. 1622.; decr. S. C. C. ab Urbano VIII. confirm. 21. Iun. 1625. § 14. cum declar. n. 19.; Innoc. XII. Const. « *Nuper* » 23. Dec. 1697. § 10.; *Bizzarri* l. c. p. 679. sq. 370. 396. sq.; *Bouix* l. c. p. 303. sq.; *Ferraris* l. c. v. Conventus art. 1. n. 28. sq.; *Piat* l. c. t. II. q. 16.; *Leinz* in Arch. f. k. K. t. 69. p. 55. sq., de supernumerariis in conventibus. Quo in iure ab Urbano VIII. constituto quoad conventus *post* d. 21. Iun. 1625. fundandos certe nihil est immutatum per Leon. XIII. Const. « *Rom. Pontifices* », ubi in parte *historica* mitior sententia de sufficientia sex sociorum ad servandam exemptionem generaliter videtur asseri. At ex citata Const. Leonis XIII. et responsis S. C. de Prop. F. ibidem allegatis indubitanter colligitur regulares etiam in parvis conventibus sive residentiis vel hospitiis *missionum* commorantes esse exemptos a iurisdictione Ordinariorum. Cfr. quoque Collect. S. C. de Prop. F. n. 410. 412. Cui rei nunc clarius provisum fuit per canonem 617, ut dicitur in textu.

Reg. non solebat urgere, ut Episcopi *uterentur* iure suo visitandi conventus minores sive non formatos ordinum exemptorum, nisi numerus esset valde exiguus v. g. infra sex, vel speciales circumstantiae id exigent; imo interdum expresse *suasit*, ut Episcopi ab exercitio iuris *abstinerent* (14).

Codex alia ratione providit, dum ex una parte iam per sex religiosos constituitur domus *formata* (can. 488, n. 5); infra hunc numerum domum constituit sub « *peculiari vigilantia* » Episcopi, quatenus, si abusus irrepserint et fidelibus scandalo fuerint, ipse per se possint interim providere (can. 617, § 2) (15).

75. Praeter alia requisita (16) ad conventum legitimum necessaria *Episcopus* praevie examinare debuit, num iura et privilegia *tertiarum* personarum praesertim regularium non laederentur (17). Quodsi Ordinariis loci iam aliunde constaret novos conventus religiosos absque detrimento aliorum posse erigi v. g. dotata monasteria monialium, sine ulterioribus formalitatibus et citationibus poterat (18), imo debuit dare licentiam ad novi conventus aedificationem (19), nisi aliunde obstaret legitimum impedimentum, salvo quoque iure regularium *appellandi* ad Sed. Apost. v. g. ad S. C. competentem cum effectu *suspensivo*. At si Ordinario loci de illo detrimento non satis constabat, ad erectionem novi conventus praesertim mendicantium non erat ipsi procedendum, nisi vocati et auditi

(14) S. C. Ep. et Reg. 20. Mart. 1857. 16. Mart. 1866. in Act. S. Sed. vol. II. p. 155. 151. sq.; S. C. C. 26. Aug. 1873. l. c. vol. VII. p. 626. sq. 630.; S. C. Ep. et Reg. 12. Maii 1741. apud *Bizzarri* l. c. p. 396. sq.

(15) Numerus *duodenarius* in erigendis monasteriis monialium (cum votis solemnibus et clausura papali) constanti praxi et S. C. Ep. et Reg. *stricte et absolute* retinebatur. Pro conventibus Congregationum cfr. *Battandier* p. 236. S. C. Ep. et Reg. 6. Iun. 1605. iunct. 5. Maii 1690. 27. Aprilis 1855.; *Piat* l. c. p. 281.; *Ferraris* l. c. v. Moniales art. 2. n. 6.; *Bizzarri* l. c. p. 548. sq. 650. sq. 691.; *Bouix* l. c. p. 307. sq., ubi ob non cognitam praxim S. C. Ep. et Reg. haesitat.

(16) Conc. Trid. Sess. XXV. c. 5. de reg.; *Bizzarri* l. c.; S. C. C. mense Iul. 1586.; *Piat* l. c. t. II. q. 330. sq.

(17) Clem. VIII. Const. « *Quoniam* » 23. Iul. 1605.; Greg. XV. Constitut. « *Cum alias* » 17. Aug. 1622.; *Piat* l. c. q. 343. sq., ubi disserit del privilegio « *cannarum* » (canna — 2. metra et 23 cent.) ordinibus religiosis concesso, intra quas possint vel non possint aedificare conventum.

(18) Cit. Const. Greg. XV.; *Reiffenstuel* l. c. n. 42; *Bouix* l. c. p. 266. sq. 307.; *Piat* l. c. q. 321 sq.

(19) Greg. XV. cit. Const. « *Cum alias* » § 4.; *Reiffenstuel* l. c. n. 50.; *Piat* l. c. q. 322.; *Bouix* l. c. p. 262. sq.

fuissent talique erectioni consensissent Superiores aliorum conventuum illius loci et per quatuor millia passuum circumvicinorum *aliquo* interesse habentes (20). Quamvis inter illos « *interesse habentes* » saltem regulariter *parochi* loci non comprehenderentur (21), tamen ex aequitate canonica erat concedendum, illos parochos, qui vel ipsi ex *solis* spontaneis oblationibus fidelium recipiunt congruam sustentationem, posse habere iustam causam querendi de *vera iurium* laesione (22).

Huiusmodi solemnitates in Codice non commemorantur, sed sola habetur praescriptio can. 496. Practice tamen, ut Episcopo constare possit de congrua sustentatione religiosorum in nova domo alendorum, similis quaedam inquisitio ab ipso erit perficienda; pro qua criterium desumere poterit ex memoratis praescriptis, in Codice quidem non relatis, sed legibus Codicis non oppositis. Insuper ipsi attendenda erunt privilegia in sensum illarum formalitatum, alicui forte ordini concessa et adhuc perseverantia.

76. Effectus erectionis legitimae domus religiosae, praeter personalitatem iuridicam domui ex erectione competentem (23), in religiosis exoritur facultas sacra ministeria peragendi et alia pia opera propria instituti exercendi; sacra autem ministeria exercenda sunt, servatis de iure servandis; (v. gr. pro confessionibus audiendis recipienda est ab Episcopo iurisdictio); pia vero opera instituti propria, omnia exerceri possunt nisi in concedenda licentia novae do-

(20) Cfr. cit. Const. Clem. VIII. et Greg. XV.; *Piat* l. c. q. 324. sq. *Schmalzgr.* l. c. n. 28. sq., ubi tamen n. 30. 35. 36. 41. nonnullas assertiones minus accuratas tenet.

(21) *Bouix* l. c. p. 268. sq.; *Piat* l. c. q. 325.

(22) Cap. 1. sq. X. de nov. op. V. 32.; *Bouix* l. c. p. 301. in illa limitatione admittenda tandem convenit cum *Reiffenstuel* l. c. n. 33., ubi is *unice* defectum *sustentationis* in favorem parochi adducit. At in probatione *defectus* congruae sustentationis vel *laesionis strictorum iurium parochialium* recursus parochorum ad Sedem Apostolicam raro habebit felicem exitum. Cfr. S. C. C. 12. Mart. 1693.; *Bouix* l. c. p. 287. sq.

(23) Erectio non fit per licentiam obtentam, quae potest longo intervallo temporis praecedere novae domus constitutionem v. gr. si domus adhuc aedificanda est. Erectio fit per decretum ipsius instituti religiosi, nisi agatur de abbazia sui iuris quae fit decreto S. Sedis aut de religione dioecesana quae fieri solet per Episcopum. Ex decreto religionis non oritur personalitas iuridica, quam dare non possunt Superiores religiosi iurisditione ecclesiastica carentes, sed ab ipso iure domus legitime erecta obtinet iuridicam personalitatem.

mus aliquam limitationem Ordinarius apposuerit: quam limitationem Ordinarius nonnisi ex gravi et rationabili causa apponere potest; nam in Institutis quae approbationem pontificiam obtinuerunt, ex tali approbatione in ipsis exoritur ius quaesitum, servatis servandis, fundandi in universa Ecclesia et ibidem vivendi et operandi secundum modum ab ipsa S. Sede probatum in approbatione Instituti et Constitutionum. Stante vero illo iure Episcopi opportunum erit, ut de usu facultatum et de exercitio operum Instituti cum Ordinario conventio ineatur ante ipsam domus erectionem (can. 497, § 2).

77. Quoad religiones *clericales* permissio data ab Ordinario ad fundandam novam domum secumfert facultatem habendi ecclesiam vel publicum oratorium ideoque illud extruendi. Sed quoniam ex can. 1162, § 4. Ordinarii est iudicare, utrum expediat in determinato loco ecclesiam aedificare, religiosi qui obtinuerint consensum novae domus in dioecesi vel civitate constituendae, novam Ordinarii loci licentiam obtinere debent ut in determinato loco ecclesiam vel oratorium publicum aedificent. Satius ergo erit pro religione clericali in petenda licentia simul proponere locum in quo et domus et ecclesia aedificanda sit, ut simul obtineatur licentia pro utroque.

Etsi determinatio loci pro Ecclesia aut oratorio publico dependeat a consensu Ordinarii, non ita dependet ut is ius sibi vindicare possit impediendi ne religio clericalis sibi ecclesiam aut publicum oratorium aedificet, quod ius inutilem redderet praescriptionem can. 497, § 2 (24); in rigore iuris id posset quoad religionem non clericalem etiam exemptam aut quoad moniales, quibus solum permetteret oratorium semipublicum internum, quamvis pro his vix causa rationabilis ad denegandam ecclesiam vel oratorium publicum dabitur (25).

78. Scholion. Licentia potestatis *civilis* ad erectionem novi conventus neque ex natura rei neque iure ecclesiastico requiritur, nisi iure speciali (cfr. v. g. concord. Austr. a. 1855. art. 28.; *Nussi*, *Conventiones* p. 146. sq.) praescribatur. Neque interventio auctoritatis saecularis necessaria est, ut conventus habeat personalitatem

(24) *Matthaeus a Coronata* n. 524.; *Chelodi* n. 249. *Schäfer* n. 84; *Vermeersch*, *Periodica* XVIII, 92*.

(25) Etiam pro oratorio semi-publico interno, si est necessarius Ordinarii consensus, non apparet qua ratione ille consensus denegari possit, iis qui nec ecclesiam nec publicum oratorium habeant.

iuridicam sive causae piae; illam enim acquirit ipsa erectione *canonica*. At de facto illa licentia vel solo iure civili praescripta temere non est negligenda, ut gravia incommoda vitentur; imo quatenus videatur esse opportunum, etiam expressa recognitio vel concessio iuris corporationis in foro civili poterit implorari. Cfr. *Aichner*, Compend. iur. eccles. p. 469. sq.; *Scherer* l. c. t. II. p. 732. sq. 790. sq. 749. sq.; *Meurer*, D. Begriff u. Eigenth. an h. Sach. t. II. p. 227. sq., cuius opiniones de personalitate iuridica Ecclesiae vel institutorum ecclesiasticorum probari nequeunt.

79. Mutatio seu innovatio domus religiosae iam legitime erectae potest esse mere *materialis* seu referri ad solum aedificium reparandum aut amplificandum, ad quod non requiritur specialis licentia, nisi debita sint contrahenda aut facienda aliqua alienatio vel disponendum sit de bonis contra fundatorum voluntates aut in huiusmodi voluntatibus commutatio aliqua sit necessaria (26).

80. Solemnitates praescriptae in erectione novae domus religiosae ex iam dictis etiam servandae sunt in *innovatione*, quae in novam erectionem redundat, v. g. si ex uno conventu principali prodeant alumni ad fundandum conventum filialem (27). Secus dicendum, si innovatio regimen internum non excedat (28), salva necessitate licentiae, ut domus de novo destinetur ad novitiatum.

81. Suppressio domus religiosae. Ex canone 498: I. Si agatur de domo religionis *exemptae*, suppressio fieri nequit sine beneplacito apostolico. Ordinarii licentia non requiritur, sed ex natura rei ei notitia dari debet.

II. Si domus religiosa pertinet ad religionem *non exemptam*, *pontificii* tamen *iuris*, ea domus suppressi potest a supremo Mode-

(26) Ita iam const. *Romanos Pontifices* Leonis XIII. n. 22, cui consonat canon noster. Nonnulli a necessitate licentiae habendae excusant translationem conventus ex uno situ in alium eiusdem loci, nisi recidat in novam fundationem. *Chelodi* n. 249. d.; *Matthaeus a Coronata* n. 525. Quod admitti non potest si in nova sede sit aedificanda ecclesia aut coniungatur cum alienatione vetita.

(27) Cfr. v. g. « *Charta caritatis* » Cisterciensium cap. 3. « *de generatione filiarum Abbatiarum* »; *Heimbucher* l. c. t. I. p. 221. sq.; Act. S. Sed. vol. XXII. p. 688. sq. in caus. Hildesheim. d. 7. Mart. 1890. a S. C. Ep. et Regul. decisa.

(28) Cap. unic. de excess. Praelat. V. 6. in Sext. (quod per se de solis mendicantibus agit) iunct. Leon. XIII. cit. Const. « *Romanos Pontifices* »; *Gallemart*, SS. Conc. Trid. p. 724. n. 16.

ratore, consentiente Ordinario loci. Suppressionem facit seu decernit superior Generalis, sed decretum efficax non est nisi consentiat Ordinarius.

III. Si domus pertineat ad Congregationem *iuris dioecesani*, suppressio fieri potest ab Ordinario loci, audito Congregationis Moderatore, nisi agatur de unica Instituti domo, quae aequivaleret suppressioni Instituti S. Sedi reservatae.

In *tribus* hisce casibus, ut videtur, saluus manet recursus in *suspensivo* ad Sedem Apostolicam, iis competens quorum interest ne domus supprimatur. Cuinam *bona temporalia* conventus suppressi vel dissoluti cedenda sint, eruendum est aut ex ipso indulto apostolico aut ex natura illorum bonorum temporalium, quae forte conventui solummodo in administrationem et usum quemdam fuerunt concessa, vel potius ex vero iure dominii sive absolute libero sive fundatorum pia voluntate multum limitato (conditionato) propria sunt (29). Generatim loquendo erit applicandum praescriptum can. 1501.

82. Conventus seu domus religiosorum legitime erectae, *iniusta vi guberniorum civilium* supprimi nequeunt, sed salva manent ipsorum iura, nisi forte Sedes Apostolica aliter disposuerit, vel saltem quoad usum iurium non amplius verificentur *conditiones* ipso iure canonico statutae (30). Neque etiam *ab ipsis regularibus* propria auctoritate deseri vel dissolvi sive alienari possunt (31), nisi in casibus ipso iure iam concessis (32) aut obtento speciali indulto apostolico (33) et forma canonica servata (34).

(29) Syllab. Pii IX. prop. 52. 53.; R. I. 52. 64. in Sext. iunct. S. R. C. 17. Dec. 1857. 20. Dec. 1864. et 17. Dec. 1875.; S. C. Ep. et Reg. 14. Dec. 1855.; S. C. C. 8. Ian. 1867. 21. Aug. 1869.; S. Poenit. 28. Iunii 1866. 18. Apr. 1867. 27. Apr. 12. Sept. 1872. 21. Iun. 1880.; S. C. super discipl. reg. 5. Aug. 1872.; S. C. Ep. et Reg. 30. Iul. 1881.; Bouix I. c. p. 345. sq.; Piat I. c. t. I. q. 228. sq. q. 231 sq.; Act. S. Sed. I. c.

(30) Cap. unic. de excess. Praelat. V. 6. in Sext. iunct. cap. unic. de reb. III. 4. in Extrav. com.; Piat I. c. in not. praec.; Scherer I. c. p. 853. sq.

(31) Leon. XIII. Const. « Rom. Pont. » iunct. Conc. prov. Westmonaster. (a. 1855.) in Collect. Lac. t. III. col. 981. VI. VII.

(32) Cfr. cit. text. in not. 29 h. cap.

(33) Conc. plenar. Baltimor. II. (a. 1866.) in Collect. Lac. t. II. col. 509.; Conc. prov. Westmon. II. (a. 1855.) I. c.

(34) Piat I. c. supra; Scherer I. c. p. 747. 732.

CAPUT IX

DE RELIGIONUM REGIMINE (can. 499-537)

Codex — De Superioribus et Capitulis (can. 499-517)

83. Praemittendum. Instituta religiosa cum constituent veram quamdam societatem fidelium, partim societati perfectae partim familiae similem, habeant oportet speciales Superiores a quibus regantur; et quae ad huiusmodi regimen pertinent primo loco ponuntur hoc titulo Codicis, cum pertineant quoad substantiam ad ipsam constitutionem instituti religiosi. Religiosi autem regendi sunt in foro externo et in interno. De Superioribus externi fori agitur prius; deinde vero de eorum regimine in foro interno et sacramentali. Cum autem religiosi ut tales ad hierarchiam regiminis divinitus constitutam non pertineant, huic hierarchiae manent subordinati nec aliam seipsos regendi habent potestatem, praeter eam quam accipiunt a supremo fonte omnis iurisdictionis in Ecclesia: unde ex natura rei distinguendi sunt pro religiosis Superiores *externi* et Superiores *interni*. Externi sunt illi Praelati pertinentes ad hierarchiam divinitus constitutam pro regimine Ecclesiae vel ad gradus pro eodem regimine ab Ecclesia adiectos; interni sunt ipsi Praelati regulares alique Superiores assumpti ex membris proprii instituti religiosi, quibus directe et immediate promittitur obedientia et a quibus religiosus admittitur et in familiam religiosam incorporatur (1).

Art. 1. — Regimen externum religiosorum.

84. I. Romanus Pontifex est cuiusvis Instituti religiosi *supremus* sed vere etiam *immediatus* Superior ratione regiminis externi seu iurisdictionis et etiam ratione regiminis interni seu vi voti obedientiae sodalium, qua religiosi sunt. Cuius Superioritatis fundamentum est imprimis plenitudo potestatis Rom. Pontificis in Primatu contenta, quae est potestas iurisdictionis; deinde etiam votum obedientiae

(1) Conc. Trident. sess. XXV de reg. cap. 1, 2, 4, 6, 7, 8, 9, 20, 21, 22. de regim. interno; cap. 3, 4, 5, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 22 de regim. externo; Leo XIII. const. « *Conditae a Christo.* »

quod imprimis censetur praestari Rom. Pontifici, unde simul cum professione religiosa derivatur potestas dominativa orta ex traditione ipsius religiosi, (2) quae per se est restrictior, in quantum votum et professio fit iuxta regulam et constitutiones determinati instituti (3). Non deerant instituta religiosa, in quibus etiam expressa professio obedientiae Rom. Pontifici fieri deberet ex Regula. Cfr. R. S. Franc. cap. 1. et specialem promissionem obedientiae circa missiones quam tenentur facere professi Soc. Iesu, quae certe habet rationem veri et specialis voti (Constit. Soc. Iesu P. V, c. 3, n. 3.). Praesumendum tamen est Rom. Pontificem etiam in materia voto subiecta non praecipere vi voti, nisi contrarium ex ipso modo praecipiendi constet; sed uti sua ordinaria potestate Primatus (4).

85. Post Rom. Pontificem ab omnibus religiosis obedientia debetur Sacris Congregationibus Romanis pro diversa ipsarum facultate et participatione in regimine universalis Ecclesiae; speciatim vero S. Congregationi de Religiosis, quae generalem habet competentiam circa negotia omnia religiosorum, eorum regimen, disciplinam, studia, bona et privilegia (can. 251), ubi exceptio non est facta v. gr. quoad negotia spectantia ad S. Officium, vel ad SS. Congr. Concilii, de Sacramentis aut Propagandae Fidei vel pro Orientali Ecclesia (5). Quae potestas SS. Congregationum in religiosos est

(2) Cfr. De diverso modo rem explicandi *Suarez*, l. c. tr. 7. l. 10, cap. 11 n. 13, cui contradixerat *Vermeersch*. l. c. n. 388. Cfr. quoque *Chelodi* l. c. n. 387, not. 1.

(3) Qua ratione explicetur quod S. Pius V. potuerit imponere clausuram vide *Suarez* l. c. tr. 8, l. 1. cap. 8, n. 6 sq. et *Bouix* l. c. t. 2. p. 603 sq.

(4) Quae Rom. Pontifex religiosis praecipit, non qua religiosis, sed in quantum sunt fideles, clerici etc. vel in quantum habeant officium aliquod non proprium religionis sed commune cum aliis v. gr. parochis, Episcopis etc., haec sub ambitu obedientiae religiosae non comprehenduntur nec sub voto obedientiae. Cfr. *Suarez* loco supra citato sc. L. 10. cap. 11. n. 9. sq.

(5) Quoniam iurisdictio et competentia S. C. de Rel. ex ipso textu canonum 251, 250, 249, 252, est coordinanda cum competentia aliarum Congregationum, facile in casibus practicis occurrere potest dubium de spectantia negotii ad unam vel aliam Congregationum. Quae dubia solvenda sunt a coetu Cardinalium, quos Rom. Pontifex singulis vicibus designaverit (can. 245). Decisionum, quae iam prodierunt, en breve compendium.

Coetus Cardinalium 24. Mart. 1919 declaravit spectare privative ad S. Congr. de Relig. 1º « omnes quaestiones seu instantias, quae attingant aliquod ius aut commodum (seu interesse) alicuius familiae religiosae aut sodalium religiosorum — sed in sensu can. 251 » — Quae limitatio videtur referri ad ea quae in § 2. praedicti canonis dicuntur sc. « sed si quaestio vertatur inter religiosum sodalem et personam non religiosam, ipsa (S. C.), praesertim ad in-

potestas iurisdictionis, nec videtur ipsis adscribenda potestas saltem ordinaria praecipiendi vi voti, tametsi agatur de materiis voto subiectis, nam quae dicuntur expresse de potestate Rom. Pontificis non videntur transferenda ad dicasteria Romana, nisi ipsis tributa fuerit specialis delegatio.

86. II. *Cardinalis Protector* (6). A. Iure Codicis (can. 499, § 2) clare et expresse venit exclusa vera iurdictio Cardinalis Protectoris in religionem aut in singulos ipsius sodales; imo nec est ipsi permissum sese admiscere interiori disciplinae et bonorum administrationi, nisi ea dumtaxat ratione quae pertineat ad promovendum consilio et patrocinio ipsius religionis bonum; sed quaevis decisio deferenda est ad S. Congregationem de Religiosis, si excedat competentiam internorum Superiorum. Unde proprie dicta obedientia a religiosis Cardinali Protectori non debetur, sed tantum ea observantia quae respondet eius dignitati, et quam meretur is cuius est consilio et patrocinio religionem adiuvere. Ex speciali tamen rescripto maior

stantiam partis, potest quoque, si aequum iudicaverit, eandem quaestionem ad aliam Congregationem vel tribunal mittere ».

2º) « concedere, servatis consuetis normis, sanationes et condonationes quoad praeteritum et reductiones quoad futurum relate ad capellanas et alia legata, quae, licet concredita non sint Ordini aut Familiae religiosae, qua tali, erecta tamen aut translata reperiuntur in ecclesiis religiosorum — sed solum quoadusque legatorum administratio et adimplementum concredita sint religiosis ».

3º) « competentiam de dispensatione ad ordines sacros recipiendos a Religiosis, sive ex defectu aetatis, sive ab irregularitate, sive de aliis conditionibus, quae ad conferendos ordines requiruntur, sive quod ad studia pertinet, quae sacris ordinationibus sunt praemittenda ».

4º) Competentiam de religiosis dispensandis, qui propter morbum vel alia de causa a *Missae celebratione* physice vel moraliter impediuntur, veluti si pedibus consistere non valent » — (A. A. S. XI, 251.)

Coetus Cardinalium 13 et 27 Nov. 1922. resolvit pertinere ad S. C. de Rel, facultas concedendi Sodalibus religiosis utriusque sexus dispensationem super lege ieiunii eucharistici ad sacram Synaxim recipiendam. (A. A. S. XV, 39). Sed pro missa a non ieiuno etiam religioso celebranda competentia privativa est S. Officii (can. 251, § 3).

Idem coetus resolvit pariter pertinere ad S. C. de Rel. ad normam can. 1993 decernere « quae respiciunt obligationes ordinibus maioribus adnexas vel validitatem sacrae ordinationis, quoad sodales religiosos ».

(6) Cfr. Card. *De Luca*, Rel. Curiae Rom. dis. 42; Card. *Petra*, in Const. 4. Gregor. XI, (tom. 4. p. 161); *Lucidi*, De visitat. t. 2. cap. 5. art. 4.; *Bouix* l. c. P. V., sect. 2. cap. 4; *Piat* l. c. tom. I, q. 587, tom. II, q. 454.; *Plati*, De Cardinalis dignitate et officio cap. 33. Multa apud *Melata*, De Cardinali Protectore — Romae. 1902.

quaedam potestas dari haud raro solita est, praesertim ad singularia religionis negotia. Praeterea quaedam privilegia honorifica ipsis competunt tum relate ad domus tum relate ad ecclesias religionis, cuius sunt protectores. Solet autem S. Congregatio, cui subduntur sodales religiosi, in omni supplici libello ad ipsam directo, exigere quoad religiosas commendationem proprii Cardinalis Protectoris atque eidem committere rescripti executionem.

B. Varia fuerat in hac re disciplina. Atque imprimis praxis dandi Cardinales protectores videtur praeformata in antiquo usu, quo monasteria passim recurrebant ad habendam protectionem aliquius domini potentis, qui ea protegeret contra externos hostes. Sed in ordine ad habendam protectionem etiam iis, quae pressius pertinent ad bonum statum religiosum determinati monasterii aut totius Ordinis, institutum Cardinalis Protectoris videtur derivari ex S. Francisco Assisiensi, qui a Romano Pontifice petiit aliquem Cardinalem, qui, ut dicitur in cap. 12. Regulae, esset « gubernator, protector et corrector » ordinis, ut omnes fratres subditi et subiecti Ecclesiae, « stabiles in fide catholica, paupertatem et humilitatem et S. Evangelium D. N. Jesu Christi » quod promiserant, observarent. Quae ampla potestas fere videtur confundi cum potestate regiminis interni. Ad imitationem Franciscanorum, quorum primus protector fuit Card. Ugolinus, postea Gregorius IX, alii quoque Ordines suos protectores obtinuerunt et paulatim non soli Ordines regulares sed alia quoque religiosa instituta atque adeo aliqua particularia monasteria protectorem ex Cardinalibus nacta sunt. Quorum officium et potestas in religiosos cum initio esset nimis ampla atque disciplinae religiosae ex ipsa experientia parum consona, si inde haberetur duplex gubernatio religiosorum independens, ad modestiores terminos fuit reducenda, ut factum est v. gr. per Sixtum V. (cons. « *Ad Romanum* » 26. Oct. 1588), Urbanum VIII (decr. Sacra Congregatio 21. Sept. 1624), praesertim vero per Innocentium XII (const. « *Christi fidelium* » 17. febr. 1694), qua ordinaria iurisdictio in religiosos ipsis detracta est; cuius praescriptis consonant litterae Secretarii Status 9. Maii 1715 (apud *Bizzarri* p. 325.). Iure autem Codicis nulla fit distinctio inter Ordines et Congregationes religiosas sororum (7).

(7) Iuxta C. Petra (in cap. 4. Custos Gregorii XI, tom. 4. pag. 162) eius officium est: « Ordinem sibi commendatum in quieto et pacifico statu conservare et augere, ab impugnationibus et molestantibus protegere et tueri, ac etiam

Potest tamen, ut per se patet, Rom. Pontifex vel per speciale indultum aut praescriptionem vel per approbationem constitutionum maiorem quamdam potestatem delegare Cardinali Protectori in Institutum eius patrocínio commissum (8).

87. III. Quoad Ordinarios Locorum, saltem in aliquibus, religionum subiectio omnino est asserenda, ideoque praedicti Ordinarii aliqua saltem ratione sunt Superiores externi in vim iurisdictionis ordinariae, qua praesunt proprio territorio aut saltem ratione delegationis acceptae. Sed in hac re accurate distinguendi sunt religiosi *non exempti* ab *exemptis*.

Religiosi *exempti* non subduntur locorum Ordinariis nisi in casibus in iure expresse determinatis, ideoque modo permanenti non sunt subditi Ordinarii loci, sed per suos Religiosos Praelatos subiiciuntur ipsi Capiti Hierarchiae Romano Pontifici. Atque haec est formula, qua religionum exemptorum definitur huiusmodi privilegium exemptionis tum Constitutionibus RR. Pontificum, tum communi doctorum sententia ut suo loco expressius erit declarandum.

Instituta vero, quae privilegio exemptionis non gaudent, ut plerumque evenit in Congregationibus votorum simplicium, licet in his quae pertinent ad regularem disciplinam stricte acceptam generatim non subiaceant Ordinariis locorum cum iuris Pontificii sunt facta, (saltem per Decr. laudis), in ceteris generatim subduntur Ordinariis locorum, salvo praescriptionibus iuris communis ac regulis, constitutionibus et statutis legitime approbatis cuiusvis Instituti: quare in his Institutis regula generalis est de subiectione intra tamen ambitum competentiae Episcopalis; immunitas ab illa potius in singulis casibus est probanda. Quae subiectio illos religiosos supponit iurisdictioni Ordinariorum, non eorum potestati dominativae, quae nec vi voti obedientiae nec vi professionis religiosas Episcopis competit, sed eorum propriis Superioribus.

invigilare cum regulis prudentialibus potius quam iurisdictionalibus, ne subditi a Superioribus opprimantur, iuxta S. Sedis intensionem»: Cfr. quoque *C. de Luca*, Relatio rom. Curiae, disc. 42.

(8) Ex praxi hodie recepta solent nominari per litteras Apostolicas in forma Brevis, ad instar gratiae perpetuae, cum munus daret ad vitam ipsius Card. Protectoris. Generatim postulatur et designatur Card. Curiae Romanae; raro Episcopus residentialis Cardinalitia dignitate fulgens.

88. Exemptionis privilegio gaudent *regulares* viri et mulieres cum eorum domibus et ecclesiis (can. 615); quae exemptio in ordine regulari laicali haud parum distat ab exemptione pleniori ordinis regularis clericalis. Immo licet moniales, quae ex propria regula sub iurisdictione Superiorum regularium sunt, per subiectionem ad huiusmodi Praelatos regulares de eorum exemptione licet minus plene participant; quae illam subiectionem ex regula non habent de exemptione regularium etiam eiusdem ordinis non participant, sed Ordinariis subduntur perinde ac congregationes feminarum. Moniales in Gallia et Belgio, quorum vota ex instituto debebant esse solemnia et iurisdictioni Praelatorum regularium debebant esse obnoxiae, ab uno saeculo et amplius substabant de facto, ex speciali dispositione S. Sedis, iurisdictioni Ordinariorum; quam subiectionem S. Sedes denuo confirmavit (Benedictus XV, per decis. S. Congr. 13 Maii 1919 in A. A. S. XI, 240). Quare moniales directe iurisdictioni Episcoporum subiectae, non solum qua *fideles* seu in communibus iuribus et obligationibus ipsis subduntur, sed etiam qua religiosas in ipsa regulari disciplina, salvis tamen iuribus legitimi collegii; dum ceteri sodales cuiusvis religionis non exemptae potius qua *fideles* subduntur locorum Ordinariis, qui in res ad internum regimen et administrationem spectantes non possunt se immiscere, nisi in casibus a iure expressis (can. 1512, 118). Nulla autem virorum religio sine speciali apostolico indulto potest sibi subditas habere religiosas Congregationes mulierum, aut earum religiosarum curam et directionem retinere sibi specialiter commendatam (can. 500,53).

89. Congregationes vero *dioecesanae* omnino subiiciuntur Episcopis, sed, ut dicitur in can. 492, § *ad normam iuris*; quae limitatio ut minimum significat, debere ipsis relinqui saltem eam libertatem, quae a iure tribuitur *Collegiis* in Ecclesia legitime constitutis et etiam illam quam ius vult tributam Congregationibus religiosis, cuius peculiaria praescripta Episcopus transgredi non potest. Quodsi talis Congregatio in plures dioeceses diffusa est, Ordinarii locorum *aequalem* habent auctoritatem in domos sui respective territorii, nec specialis quaedam praerogativa competit Ordinario domus principis, nisi expresse ius aliud statuatur (cfr. v. gr. can. 495, § 1); de legibus vero nihil mutari potest, idemque dicatur de aliis negotiis quae totum institutum concernunt, nisi id decernatur unanimi con-

sensu Ordinariorum, audito supremo gubernio ipsius Instituti. — S. C. de Rel. 3. Iul. 1921 (A. A. S. XIII, 481).

Art. 2. — De interno religiosorum regimine

90. Internum regimen seu interna Religionum hierarchia invenitur in Superioribus et Capitulis, in auctoritate videlicet personali et collegiali simul. (can. 501, § 1).

91. In quocumque Ordine vel Congregatione potest triplex regiminis modus concipi, in quantum potestas vel est collegialis vel singularis vel mixta. *Collegialis* ea est quae competit Capitulis seu adunationibus religiosorum; *singularis* ea est quae competit Superioribus, quae est absoluta si non temperetur potestate Capituli seu Definitorii aut Consilii; quodsi ita temperetur est *mixta*. Definitores porro (vel alio aequivalenti nomine designati) sunt Consiliarii Superioris, qui in aliquibus negotiis vocem non consultivam tantum habent sed definitivam, fere perinde ac membra collegii; et praesertim per definitivam vocem Consiliariorum efficitur restrictio potestatis Superioris, quae proinde ex tali dependentia fit mixta ex singulari et collegiali.

92. Generatim loquendo regimen religiosorum hodie (9) potest dici monarchicum sed temperatum aliquatenus aliqua forma aristocratica vel democratica. Monarchicum quidem quia singularis persona habetur in culmine hierarchiae internae. Sic etiam in monasteriis sui iuris, regimen supremum habetur ab Abate, qui tamen in pluribus exquirere tenetur consensum Capituli, et in hoc sensu ex dictis vocari potest mixtum cum regimine democratico. Vicissim in religionibus hierarchice organizatis cum diversis Superiorum gradibus, forma regiminis monarchica tam in gradu supremo quam in medio et infimo solet esse temperata et mixta cum forma aristocratica, cum in pluribus Superiores dependeant a consilio atque adeo a consensu potiorum quorundam sodalium, qui veluti religionis

(9) Statim ac sublata fuit forma *eremitica* vitae religiosae et introductus fuit modus vivendi *coenobiticus* exorta est singularis illa necessitas ordinati regiminis communitatis per Superiores legitime deputatos; qui ex natura rei potuerunt esse collegium quoddam vel consilium.

aristocratiam constituunt: insuper eorum potestas aliunde solet limitari, quod Superiores non habent potestatem veras leges condendi, quae reservatur Capitulis Generalibus, et institutum regere tenentur secundum leges in illis Capitulis latas et ad summum possunt imponere praecepta specialia et condere ordinationes, quae ad naturam verae legis non pertingunt. Praeterea saltem Superior supremus constituitur per electionem Capituli, a quo saltem in hac parte participatur potestas.

Capitulum in religionibus solet esse generale, provinciale et locale prout universam religionem aut solam provinciam aut solam domum cum suo capite repraesentat. A cuiusque religionis Constitutionibus pendet utrum dentur tres illae Capituli species, quae res in ipsis sunt tractandae et decidendae, tempus et modus convocationis. Illud tamen commune esse solet, ut suprema religionis potestas sit penes Capitulum generale, cui vel ipse Superior Generalis in pluribus subest.

Superiores varii sunt in diversis religionibus, sed generatim reduci possunt ad tres classes: generales, provinciales et locales, prout praesint omnibus religionis domibus, vel domibus alicuius provinciae vel uni dumtaxat domui. Non omnes tamen gradus in qualibet religione sunt (nam adsunt instituta religiosa in provincias non divisa), nec eadem potestas in omnibus adest, sed ubi adsunt certe differunt gradu potestatis. Diversis nominibus in diversis religionibus designantur (10).

Pro *monachis*, generatim loquendo, licet monasteria habeant sui iuris, nihilominus ex dictis diversa monasteria coeunt in varias Congregationes seu uniones plurium monasteriorum; huic praeest Abbas generalis (variis nominibus designatus); deinde habentur

(10) Superiores medii, qui ut plurimum provinciales dicuntur, in antiquis monachorum religionibus non inveniuntur, sed fuerunt proprii mendicantium et nunc passim inveniuntur in qualibet religione hierarchice organizata et iam satis evoluta. — Nonnumquam inveniuntur Commissarii veluti medii inter Generalem et Provinciales, vel etiam Custodes inter Provinciales et Guardianos (Suarez tr. VIII, l. II. l. 2. cap. 5, 6; Piat vol. I q. 884 sq.) — In singulis domibus est Praelatus vel Superior (Abbas, Rector, Guardianus, Prior, Praepositus, Corrector etc.), qui ceteris officialibus tribuit suae potestatis partem secundum prudens arbitrium aut ex norma in ipsis Constitutionibus praefixa. — Haud raro Praelatus conventualis praeter conventum vel domum propriam, alias regendas habet, quae conventui principali tamquam stationes aut residentiae dependentes adnexae sunt; in illis habet Vicarium, qui domui dependenti immediate praest.

monasteria sui iuris cum proprio Abbate, i. e. locali. Adest praeterea quoad monachos Benedictinos confoederatio cum proprio Superiore, qui dicitur Abbas Primas.

Servatis servandis quae dicta sunt de viris transferenda sunt ad religiosas feminas, quamvis nomina quibus Superiorissae appellantur haud raro sint diversa.

93. Potestas qua religiones reguntur. Can. 501. § 1 Superiores et Capitulis ad religionis gubernationem tribuit potestatem *dominativam* in subditos, exercendam ad normam Constitutionum et iuris communis; in religionibus autem clericalibus exemptis insuper attribuit iurisdictionem ecclesiasticam.

Est autem potestas *dominativa* (11), quae etiam dicitur *oeconomica*, illa facultas, quae capiti cuiusvis societatis competit praecipiendi, dirigendi atque moderate corripiendi seu castigandi membra eiusdem societatis in ordine ad assequendum finem societati propositum. Id evenit sive in societate naturali, ut est familia, sive in conventionali, ut sunt Ordines et Congregationes religiosae.

Superiori quippe in genere debetur obedientia: alii autem sunt Superiores ab ipsa natura ut parentes quoad filios; alii sunt Superiores ex pacto libero saltem implicito, sic herus relate ad familiam, Superior religiosus, in genere in omni societate, quam homines inter se libere ineunt, rector societatis quovis nomine designetur. In omni enim societate necessarium est ut socii ad finem per aliquem dirigantur, cui proinde ceteri, qui societati sese adscribunt, saltem implicite promittunt sese obedientiam praestituros in his quae ad societatis finem pertinent. Illa potestas quam in omni societate habet superior regendi subditos, etiam per praecepta, in iis quae sunt ad finem societatis, dicitur potestas *dominativa*. Quam aliqui distinguunt a potestate domestica oeconomica; sed hae potius sunt species vel partes potestatis dominativae (12).

(11) *Suarez*, De legibus l. 1. c. 8. n. 4 sq.; De religione tr. VII, l. 2. a. 18; tr. VIII, l. II. cap. 1.; De Instit. Soc. Iesu l. IV. cap. 12, n. 3.; *Schmalzgr.* l. 1. tit. 31. n. 32 sq.; *Piat* II q. 735 sq.; *Ferreres*, Inst. I. n. 809.; *Bied.-Führ.* n. 26, 36; a *Coronata* n. 534, 603.; *Schäfer* n. 105 sq.; *Vermeersch-Creusen*, Epitome 573.; *Molitor* n. 152 sq.

(12) Cfr. *Bied.-Führ.* n. 36. et *Vermeersch-Creusen*, Epit. 573 qui distinguit potestatem domesticam a dominativa, quem alii nonnulli sequuntur; sed eadem specie potestas potest habere diversam originem seu ex diverso fonte immediato derivari, ut est manifestum; et quaecumque subiectio ex natura rei oritur erga caput familiae, ea ex voluntaria traditione aut pacto exoriri potest.

Ex qua notione infertur necessitas saltem huius potestatis dominativae ad gubernationem religionis, sive integra spectetur, sive eius pars v. gr. provincia aut singularis domus. Sed etiam sola potestas dominativa *per se* sufficit in Superiore religioso ad gubernandum institutum, et a fortiori in Superiore locali ad gubernandam propriam peculiarem communitatem; nam etiamsi deficiat potestas iurisdictionis intrinseca ipsi instituto, religiosi, non tantum ut ceteri fideles, sed vi ipsius professionis et in his quae ad vitam religiosam pertinent subsunt iurisdictioni extrinsecae aut Episcoporum, aut, si institutum est exemptum, Rom. Pontificis. Ecclesia enim accepit auctoritatem ad dirigendos homines in omnibus quae ad vitam supernaturalem pertinent ideoque etiam religiosos ad perfectionem; quae iurdictio iure divino cohaeret cum Supremo Pontificatu et Episcopatu subordinato; nec instituta religiosa aliam auctoritatem habent nisi quam ab Ecclesia acceperunt.

In Superiore religioso dominativa potestas immediate oritur ex traditione sui, quam religiosi faciunt in professione religioni eiusque Superioribus. In novitiis quidem nondum est facta illa traditio et manet libertas se retrahendi a religione; nihilominus per ingressum in novitiatum implicite se obligant ad obediendum Superiori, cui se submitunt ut in disciplina domus dirigantur; nec repugnat conceptui potestatis dominativae, ut possit quis se subtrahere ab illa cui est suppositus, ut apparet in professione temporanea, in egressu legitimo, in transitu legitimo ad aliam religionem. Vel ipsa potestas parentalis, quae est naturalis, et non est de se perpetua non extenditur ad filium iam emancipatum et constituentem novam familiam.

Potestas dominativa, nisi oriatur ex facto naturali, in coetibus seu societatibus liberis ascendit a subditis ad Superiores; et in hoc differt a potestate iurisdictionis ecclesiasticae, quae tota quanta capiti Ecclesiae tributa est a Christo Domino et per eius Vicarium in ceteros omnes descendit quotquot in Ecclesia habent, et venit sub nomine potestatis clavium. Insuper iurdictio est potestas publica regendi, dum potestas dominativa potius habet characterem potestatis privatae, inter privatas personas seu inter partes imperfectae communitatis.

Huiusmodi potestas dominativa habetur etiam in religionibus laicalibus v. gr. monialium seu sororum, quarum Superiores de iure communi nequidem sunt capaces iurisdictionis et convenienter reguntur sub vigilantia externa Superiorum seu Praelatorum vera

iurisdictione pollentium. Per illam iubent etiam in virtute obedientiae, urgent observantiam regulae vel in singulis casibus ab ea dispensant, coercent domestica correctione reluctantes, contumaces dimittunt, vota irritant (can. 1312), bona administrant, novas domos erigunt et cetera praestant ad gubernationem pertinentia.

94. Hanc ergo potestatem dominativam, ut dictum est, habent omnes cuiusvis religionis Superiores et Capitula: illi in religionibus *clericilibus* exemptis adiicitur potestas iurisdictionis ecclesiasticae (13). Quae attributio iurisdictionis ex logica consequentia iuridica sequitur exemptionem: haec enim subtrahit exemptos religiosos a iurisdictione Episcoporum et immediatae eos subiicit Rom. Pontificis iurisdictioni: porro Rom. Pontifex non potest convenienter omnes religiosos per se immediate gubernare, nec expedit ut faciat per meros suos delegatos, quia in omni congregatione necessarii sunt pastores ordinarii, quibus eius cura ex officio incumbat; praecisis ergo Episcopis necessarium erat ut haberent praelati proprii cuiusque religionis. Suarez. tract. VIII, l. II. cap. 1. n. 6. sq. 16.

Quodsi iurdictio vel ipsis Episcopis non immediate a Deo conceditur sed per mandatum Apostolicum, id multo minus de Praelatis regularibus est asserendum. Ipsorum enim *officia* in se et quoad substantiam (secus ac in Episcopis) nituntur *institutione mere humana*, quoniam iuris divini nullum extat vestigium. Quare universa illa hierarchia Praelatorum regularium in tres potissimum gradus distincta sc. Generalium, Provincialium, Abbatum vel Superiorum localium cum Capitulis regularibus ad instar Conciliorum, pariter ex iure humano suam repetit originem (14). Hoc ipsum con-

(13) Potestate dominativa plerumque utuntur etiam Praelati regulares duplici potestate praediti in ordinario modo quo sua praecepta imponunt. « Si ordinarium modum gubernandi inspicimus (ait Suarez tr. VII. cap. 18) quoad vim directivam, quae est in praeciando, videntur Praelati uti potestate dominativa, quae fundatur in traditione seu promissione; quoad vim autem coactivam, quando necessaria est, utuntur potestate iurisdictionis ». Hoc tamen minus placet Lugoni (De Poenit. disp. 16. n. 174), qui assertionem in praxi videtur limitare ad casum quo Praelatus vult imponere praeceptum grave; quo in casu ipsa gravitas praecepti potest esse ratio cur exigit a subdito rem praeceptam ex potiori et magis efficaci potestate, qualis est illa quae venit sub nomine iurisdictionis.

(14) Cap. 2. 7. 8. X. de stat. reg. III, 35; cap. 3. 17. X. de privil. V, 33; cap. 2. de rescript. I, 2. in Clem.; Conc. Trid. sess. XXV, cap. 6. 7. 8. 11. de reg.; Leon. XIII Const. « *Summum* » 12. Iul. 1893.; S. C. Ep. et Reg. 16. Sept.

firmit historica evolutio iuris de huiusmodi Praelaturis earumque iurisdictione.

95. Illa vera iurisdictio competens Superiori religionis exemptae est fori tum interni tum externi. Ex parte fori interni assimilatur potestati quae dicitur curae animarum; ex parte fori externi assimilatur potestati gubernandi propriae Praelatorum et complectitur potestatem legiferam, iudicalem et coactivam, cuius limitationes in diversis Superioribus religiosis determinantur in Constitutionibus. Inde est, quod cum ex can. 110. Praelati dicantur qui communitati praesunt cum potestate ordinaria fori externi, licet illa iurisdictio non sit plena aut sit vicaria (v. gr. in Vicario Generali), *Praelati* regulares sunt omnes Superiores regulares supremi, medii et infimi seu locales; quamvis ultimi non veniant nomine Ordinarii, quam appellationem et respondentem auctoritatem can. 198. reservat Superioribus Regularibus Maioribus (15).

96. Superiores variis modis distinguere possunt velut in *temporales* et *perpetuos*; *ordinarios* et *extraordinarios*: praesertim vero Codex distinguit Superiores in *maiores* et *minores* (cfr. can. 488, n. 8.), atque inter maiores enumerat: Abbatem Primatem, Abbatem Superiorem Congregationis monasticae, Abbatem monasterii sui iuris licet ad monasticam Congregationem pertinentis, Supremum Moderatorem religionis, Superiorem provincialem et horum Vicarios aliosque ad instar provincialium potestatem habentes. Tales solent esse Superiores missionum, Visitatores, Custodes, Vice-provinciales, modo non sint meri delegati v. gr. ad aliquod negotium, sed praediti sint

1893; *Bizzarri* pag. 168, 47, 74 sq. 153 sq.; *Suarez* tract. VIII, l. II. cap. 1. n. 7. sq., cap. 2. n. 1 sq.; *Bouix* tom. II. p. 348 sq. 382 sq.; *Piat* I, q. 618 sq.; *Heimbucher* t. I. p. 151 sq.

(15) *Suarez* tr. VIII. l. II. cap. 1. n. 6, cap. 2. n. 2.; *Schäfer* n. 103; *Ferreres*. Instit. n. 809; *Larraona*, Comm. pro relig. IV, p. 75 sq., VI, p. 420; *A Coronata* n. 534. *Aliter Chelodi* n. 252, b, not. 1. ubi sequitur *Bied-Führ* qui n. 43. in nota, ancipiti modo loquitur et varia dubia proponit. At can. citatus non exigit determinatum gradum aut amplitudinem iurisdictionis fori externi; multo minus requirit in Praelato iurisdictionem *quasi-episcopalem*, quae appellatio quasi-episcopalis iurisdictionis de industria in Codice non habetur, nec eius notio ex Codice erui potest, licet frequentis usus esset in doctrina doctorum qui ante Codicem scripserunt.

potestate ordinaria licet vicaria, quod ex iure peculiari cuiusque Ordinis est eruendum (16).

Superioris maioris praerogativa est, in religione clericali exempta, ut possit constituere notarios, sed tantum pro negotiis ecclesiasticis suae religionis (can. 503).

Generatim loquendo Superiores religiosi non sunt perpetui, sed ad determinatum tempus constituuntur, quod solet determinari in Constitutionibus. Can. 505. ita de hac re disponit: « Superiores maiores sint temporanei, nisi aliter ferant Constitutiones; Superiores autem *minores locales* ne constituentur ad tempus ultra triennium; quo exacto, possunt ad idem munus iterum assumi, si Constitutiones ita ferant, sed non tertio immediate in eadem religiosa domo ».

97. Extensio potestatis Superiorum. Supremus religionis Moderator potestatem obtinet in omnes provincias, domos, sodales religionis, exercendam secundum Constitutiones (cum. 502). Unde patet eius iurisdictionem esse immediatam in omnes religiosos, in quos utramque potestatem dominativam et iurisdictionalem exercere potest independentem a ceteris Superioribus sibi subordinatis; atque idem dicatur de domibus, ita ut aliquam determinatam domum possit sibi immediate subiicere eximendo illam a potestate Provincialis. Ceterorum Superiorum auctoritas coercetur finibus proprii muneris (can. 502). Quare localis Superior praeest communitati potestate locali et personali; Provincialis praeest communitatibus Provinciae,

(16) Attento can. 490. Abbatissa vel Priorissa monialium videtur venire sub nomine *Superioris maioris*; quod videtur evinci ex can. 504. ubi de requisitis in Superiore maiori et fit mentio Antistitae in monialium monasterio. Non impedimento est quod sit subiecta aut Ordinario loci aut Superiori regulari, cum agatur de Superiore externo et inde non impediatur quominus monasterium sit sui iuris.

Abbates et Priores generales in religione monastica centralizata veniunt sub nomine Moderatoris supremi ideoque sub nomine Superioris maioris. Etiam Superiores domorum sui iuris, tametsi titulum Abbatis non habeant quia dignitas Abbatialis non admittitur v. gr. apud Camaldulenses et Carthusianos.

Priores conventuales monasterii sui iuris Ordinis S. B., tametsi illud monasterium non sit Abbatia, etiam videntur esse Superiores maiores, si prioratus conferatur in titulum.

Qui vero in pluribus monasteriis dicitur *Prior claustralis*, saltem in O. S. B. non venit nomine Superioris localis in ordine ad can. 505, sed est officialis qui Abbatem supplet potestate delegata. Idem dicendum videtur de Prioratu simplici, qui non est sui iuris, sed est domus religiosa dependens a monasterio sui iuris, in quo Prior claustralis dependet in omnibus ab Abbate.

quae solet esse definita certis finibus geographicis, quamvis ad provinciam pertinere possunt domus extra hos fines sitae v. gr. in missionibus et nihil per se vetat, quominus eius potestas exerceatur erga sodales etiam singulares extra fines provinciae commorantes cum eius potestas sit etiam personalis.

98. Quae generatim de superiore supremo, medio, infimo valent non sunt extendenda ad Abbatem Primatem et ad Superiorem Congregationis monasticae. Antiqui enim ordines monastici constituerunt monasteria inter se independentia sub dependentia proprii Abbatis sine subordinatione ad alium Superiorem eiusdem Ordinis, quorum sodales affixi erant determinato illi monasterio in quo professionem faciebant cum promissione stabilitatis. Solum postea, a saec. X, paulatim plura monasteria inter se unita sunt et efformarunt Congregationes monasticas dependentes a Superiore communi, vel quia illa monasteria immediate vel mediate originem ducebant ex monasterio antiquiori cui manebant subordinata, vel quia profitebantur specialem reformationem, vel tandem quia Ecclesia ad hoc adiecit illa monasteria (17). — Recentius ex quatuordecim diversis Congregationibus benedictinorum habitus nigri auctoritate Leonis XIII efformata est quaedam foederatio sub dependentia Abbatis Primatis, qui simul est Abbas collegii seu monasterii S. Anselmi de Urbe, quorum alumni desumuntur ex omnibus promiscue abbatiis; nulla ex Congregationibus foederatis alteri subiicitur et salva manent iura et privilegia cuiusque Abbatiae. Ergo ille Abbas Primas (hodie est unicus) et Superiores Congregationis monasticae (sc. qui dicuntur Abbates Praesides vel Abbates Generales vel Praesides Generales aut Arch-Abbates etc.) non habent omnem potestatem vel iurisdictionem quam ius commune tribuit Superioribus maioribus; sed eorum potestas et iurisdictio desumenda est ex propriis Constitutionibus et ex peculiaribus S. Sedis decretis, can. 501, § 3 (18).

(17) Cfr. Conc. Later. IV. cap. 12 — cap. 7. X. de stat. monach. III, 35.; Conc. Trid. sess. XXV. cap. 8. de reg.

(18) De Abbate Primato cfr. Const. Leonis XIII 12, Iulii 1893 et Decr. S. C. Ep. et Reg. 16 Sept. 1893 in A. S. S. vol. 26 p. 371 et in Analect. Eccles. vol. p. 347, 395. Ceterum coniunctio illa sub Abbate Primato non est nisi mera foederatio diversarum Congregationum. E contra Congregatio monastica est verus ordo, vera religio, quae tamen exclusis provinciis (si excipiatur Congregatio monastica Sublacensis) constat monasteriis sui iuris.

Codex de potestate iudiciali Abbatum, qui Congregationi monasticae praesunt, aliquid expresse statuit canonibus 655, 1579, 1594.

99. Addenda est quoad omnes Superiores religiosos illa limitatio, qua can. 501, § 2. ipsis districte prohibetur quominus in causis ad S. Officium pertinentibus se intromittant, de quibus conferendus can. 247 et 1555 (19).

100. Duratio muneris Superioris. Ut supra dictum est, can. 505. nihil in particulari determinat de officii duratione quoad Superiores maiores, sed remittit ad Constitutiones; supponit tamen plerumque debere esse temporaneos « sint temporanei nisi aliter ferant Constitutiones ». Sed iurisprudentia et peculiares decisiones rem magis determinant.

101. Itaque I. quoad Superiores maiores: 1°) Adsunt ordines et nonnullae Congregationes, in quibus approbatum fuit, sive in ipsa foundatione sive etiam postea, ut supremus religionis Moderator ad vitam eligatur. Tales antiquae decisiones fundant ius quaesitum, quod a solo Rom. Pontifice tolli potest. — Generatim in Ordinibus sunt temporanei.

2°) In monasteriis Monachorum Abbates de regimine plerumque ad vitam eliguntur, ut fert usus antiquus et supponitur haud raro in constitutionibus pontificiis: certe Abbates infulati qui solemni ritu benedicuntur perpetui esse solent, itemque in monasteriis in quibus monachi iure et obligatione stabilitatis reguntur et ab alio monasterio non dependent (20).

3°) Abbatissae ex Const. Gregorii XIII « *Exposcit debitum* » 1. Ian. 1583 non poterant eligi nisi ad triennium, quo finito debebant vacare per integrum triennium: quae Constitutio fuerat data pro Italia (21); ideo extra Italiam Abbatissae potuerunt ad longius tempus eligi, vel in perpetuum aut iterato post munus expletum. Cum ergo ex Codice sint considerandae ut Superiores maiores, non subiacent legi de triennio quae valet pro Superiore locali *minore*; et

(19) Cfr. eiusdem S. O. decret. 15. Maii 1901 in A. S. S. vol. 34. p. 383.

(20) *Molitor* l. c. p. 452 sq.

(21) Ita communiter, licet adsit contrarium responsum S. C. Ep. et Reg. 4. Maii 1901 in Anal. iur. Pontif. 1901 p. 491 et apud *Vermeersch*, De Rel. vol. II. pag. 445. Etiam Iulius II pro Priorissa Monialium PP. Praedic. subiect. et Sixtus V pro Monialibus S. Clarae simile praescriptum dederunt, sed hae sunt leges speciales. *Piat* l. q. 621.

S. C. de Rel. (9. Mart. 1910) declaravit servandas esse in hac re extra Italiam Regulas et Constitutiones a S. Sede approbatas et consuetudines immemorabiles (22). — Demum in Italia, ex mandato Benedicti XV, monialium Antistitae seu Abbatissae non possunt (ut statuerat Gregorius XIII) monasteriorum regimen habere ultra triennium et ad reelectionem indigent apostolica dispensatione, quae sat facile datur ubi deficient aliae aptae moniales, quod facilius accidit in monasterio separato seu sui iuris (23).

4°) Quoad Superiores Generales in Congregationibus religionis, S. C. non amplius permittit ut eligantur ad vitam, sed ad duodecim annos et quod frequentius obtinet ad sexennium cum facultate tamen reelectionis pro altero sexennio, excluso tertio sexennio. Quare S. C. declaravit post 12 annos haberi veram inhabilitatem ad novam electionem pro tertio sexennio, ideoque solum posse fieri postulationem ad S. Sedem dirigendam, quae ab hac nec facile nec nisi post diligens examen admittetur, dummodo duae tertiae partes suffragiorum in eam concurrant (24).

5°) Praeterea eadem S. C. de Rel. negavit, *fundatores* et fundatrices Congregationum religiosarum vel piarum Societatum more religiosorum viventium, quae funguntur in sua Congregatione munere Superioris aut Superiorissae Generalis, habere ius illud retinendi ad vitam, tametsi Constitutiones Superiorem Generalem exigant temporaneum et eius reelectionem prohibeant. Solum ergo indultum apostolicum illud ius concedere potest (25).

Haec valent etiam de Instituto religioso dioecesano, cum nulla in decisione fiat distinctio.

102. II. quoad Superiores minores locales, qui distinguuntur a Superioribus localibus (v. gr. Abbatibus, Abbatissis) qui recensentur inter *maiores* licet locales, de iis valet universaliter regula quae prohibet ne constituentur ultra triennium, quo exacto ad alterum triennium assumi possint sed non ultra in eadem domo, licet possint in alia. Quae praescriptio non impedit speciale privilegium, si habeatur, et est obnoxia S. Sedis dispensationi, sicut etiam est ex-

(22) S. C. de Relig. 3. Iunii 1910 in A. A. S. II. 483.

(23) Litterae circulares S. C. de Rel. in A. A. S. XII, 365.

(24) Citatae Litterae circ. S. C.

(25) S. C. de Relig. 6 martii 1924 in A. A. S. XIV, 163.

clusa reelectio ad alterum triennium, si Constitutiones illam prohibeant. In casu electionis, pro tertio triennio locum habebit postulatio.

Quae praescriptio can. 505. nec ex formula legis, nec ex contextu vim habet irritandi ipsò iure actum contrarium (26); ob hanc causam in praxi res non videtur esse ad vivum resecanda (27).

Multae difficultates factae sunt circa huius canonis praescriptum et ideo debuerunt dari in hac re responsa. En praecipua:

a) Praescriptum de triennio non prorogabile ultra aliud triennium applicatur quoque « Superioribus seu Directoribus scholarum, hospitalium et aliarum piarum Domorum — si praedicti sint simul Superiores religiosorum, sub sua potestate habentes alios religiosos, etiam quoad religiosam disciplinam » — (Comm. Codic. 2-3 Iunii 1918). A. A. S. IX, 344.

b) Praescriptum de triennio non applicatur Superiori domus stricte filialis, qui potestate delegata ad nutum Superioris domus principalis communitatem regit, ut declaravit S. C. de Rel. 5. Dec. 1923 (A. A. S. XVI, 95). Addidit tamen S. C. *mentem*, ut sc. apte nihilominus applicentur normae iuris, quae pressius versantur de relationibus inter subditos et praepositos: quae non servarentur si Superior domus principalis numquam commorationem faceret in domo filiali vel per modum habitus audiret confessiones religiosorum domus filialis etc. Quae S. C. mens fundatur in magna diversitate domorum filialium, quibus generalis et uniformis regula difficulter applicari possit.

103. De capitulis Religiosorum.

Quemadmodum in *hierarchia iurisdictionis* Episcopi et clerici solent convocari ad *Concilia* vel *Synodos*, ita in ordinibus religionis *capitula* sive *generalia* sive *provincialia* sive *conventualia* legitimorum vocalium sive capitularium ad celebrandas electiones vel tractanda

(26) Schäfer n. 118; A Coronata n. 538; Vermeersch, Epit. I. n. 577.

(27) Quare dummodo non fiat in fraudem legis, non est urgenda lex in casu extraordinario v. gr. belli si Superior mutari non potuit, aut gubernationem domus continuat donec novus Superior advenerit, ex Superioris delegatione. Si Superiores constituentur ad biennium, quod non est contra canonem, nihil impedit quominus pro tertio biennio confirmentur, quia non exceduntur sex anni. Nihil impedit quominus triennia computentur a Capitulo ad Capitulum, tametsi sequens Capitulum non celebretur in eodem praecise die, si Superiores in Capitulo nominentur.

graviora negotia *possunt* aut etiam quandoque *debent* rite coadunari (28).

Capitulum in religionibus est religiosorum coetus legitime adunatus ad religionis negotia tractanda et per legitimam suffragationem decidenda. Differt a consilio paucorum, qui ex iuris dispositione adsistunt Superioribus eiusque auctoritatem aliquatenus coarctant, aut temperant, in quantum pro determinatis negotiis eorum votum sive consultivum sive etiam deliberativum ab illis est exquirendum et insuper Superiori continuam adsistentiam praebent pro ordinato et prudenti regimine. *Capitulum* autem est vera auctoritas in religione cum propria potestate distincta a potestate Superioris, quae aut integram religionem, aut aliquam eius partem repraesentat vel singularem domum seu communitatem, et res decernit ad modum collegii per verum suffragium Capitularium. — Est autem locale, provinciale, aut generale prout domum seu singularem comunitatem aut integram religionem repraesentat.

104. Capitula iam a primis vitae religiosae temporibus habita sunt; siquidem videmus iam tunc pluribus monasteriis a Rom. Pontificibus esse concessum, ut Abbas a propriis monasterii Fratribus eligeretur; quae prima capitula, ut patet, erant conventualia. Postquam autem instituti sunt Ordines mendicantes, quorum conventus in plures provincias sub auctoritate Generalis et Provincialium adunati sunt, communiter evenit, ut tria Capitulorum genera haberentur, conventualia, provincialia et generalia. — Cum decursu temporis praecipuo cuidam monasterio alia, etiam Abbatiae, subordinari coepissent, efformatae sunt variae Benedictinorum familiae et earum Abbates sese adunare coeperunt in Capitula. Urbanus II. (a. 1090) decrevit ut Abbas generalis Vallumbrosanus ab aliis eiusdem Congregationis Abbatibus nominaretur. Paschalis II (a. 1120) approbat nonnulla Clunacensium statuta, « quae consensu et deliberatione Abbatum et Fratrum monasteriorum vestrorum, Ordini vestro et loco necessaria videbantur ». Eugenius III (a. 1152) confirmavit quaedam statuta Ordinis Cisterciensis, et in particulari

(28) Cap. 2. 6. X. de his, quae fiunt a Prael. sine consensu capituli III. 10.; cap. 1. X. de his, quae fiunt a maiore parte capituli III. 11.; cap. 7. X. de stat. III. 35.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 8. de reg.; Leon. XIII. Const. « *Conditae* » cap. II. n. 1.; *Piat* I. c. t. I. p. 613. sq.; *Ferraris* I. c. p. 283. sq.; *Battandier* I. c. p. 155. sq. 224. sq. 249. sq.

« ut omnes Abbates de Ordine singulis annis ad generale Capitulum Cisterciense conveniant. Idem invenitur praescriptum Ordini Praemonstratensium. Immo Innocentius III. in Conc. Later. hanc generalem regulam statuit, quae deinceps in corpus iuris transiit (cap. 7. X. De statu monach. III, 35), et fuit firmata a Conc. Trid. sess. XXV, cap. 8. *de Regul.*

Cum novi ordines praesertim clericorum regularium et deinde Congregationes essent hierarchicae organizatae, ex natura rei debuerunt habere Capitula; sed sicut in Congregationibus monachorum plerumque desunt capitula provincialia, ita in modernis Congregationibus abest Capitulum locale.

105. A. Capitula generalia a Superiore generali vel ab eo, qui vices eius gerit, sunt *convocanda tempore et loco* specialibus decretis Sedis Apostolicae vel constitutionibus ordinis religiosi stabilitis (29).

Quinam sint *sodales religiosi*, quibus per legitimam convocationem capitulum generale constituatur, ex iisdem fontibus est eruendum; ex praxi vero communi vocales solent esse Generalis vel eius Vicarius, Definitores sive Assistentes, Provinciales cum duobus deputatis uniuscuiusque provinciae, dummodo nullo impedimento canonico sint irretiti (30).

Praesidet capitulo generali, qui illud convocavit, nisi ex iure speciali praesit Protector ordinis religiosi aut apud *moniales* (non pro congregationibus *virorum* etiam non exemptis) Ordinarius loci (per se vel per alium) tanquam Sedis Apostolicae Delegatus (31).

Celebranda sunt capitula generalia in forma legitima per tempus necessarium. Hinc regulariter *negotia* per *vota maiora* sunt expedienda aliisque formalitatibus servatis, quae iure particulari magis determinari solent (32).

(29) Decretum Pii IX. 23. Maii 1862. apud *Bizzarri* l. c. p. 168. iunct. *Piat* l. c. t. I. p. 616.; S. C. Ep. et Reg. 27. Iul. 1860. ad 4.; 3. Sept. 1892. ad 5., 24. Aug. 1887. ad 12.; *Bizzarri* l. c. p. 832. n. 2.; *Ferraris* l. c. p. 283. not. 1.; *Battandier* l. c. p. 156. sq.

(30) S. C. Ep. et Reg. 2. Mart. 1861. ad 1.; *Piat* l. c. p. 616.; *Battandier* l. c. p. 159. sq.; *Besson* l. c. p. 248. sq.

(31) Leon. XIII. Const. « *Conditae* » cap. II. n. 1.; S. C. Ep. et Reg. (a. 1863.); *Battandier* l. c. p. 250. sq. 165. sq.

(32) Cap. 1. X. de his, quae III. 11.; S. C. Ep. et Reg. 3. Sept. 1892. ad 5.; *Battandier* l. c. p. 164. sq. 167. sq.

106. B. Modernae Congregationes in iis, quae pertinent ad gubernationem, solent omnes conformari regulis Statutis in Normis, sine qua conformitate difficulter approbantur.

Iam vero in Normis distinguitur duplex modus Constitutionis Capituli: a) in instituto, *quod provinciis caret*. Capitulum generale constituitur Superiore Generali, eius Consiliariis, Secretario generali, Oecono generali, qui pergunt habere partem tametsi in Capitulo fiat aliorum electio. Praeterea partem habent omnes Superiores locales domorum, quae 12 religiosis constent. Item unus delegatus ex qualibet dictarum domorum qui sit professus votorum perpetuorum, in cuius electione vocem habent omnes professi etiam votorum temporaneorum. Domus *minores* coniunguntur inter se ut habeantur 12 religiosi et deputant unum ex Superioribus et unum delegatum a votis perpetuis: si domus inter se nimis distant adiunguntur religiosis maioris domus ut cum eis deputent delegatum.

b) Si in instituto adsunt provinciae in Capitulo partem habent soli Provinciales et duo delegati ex unaquaque provincia in Capitulo provinciali electis.

Convocatio fit a Generali vel ipso deficiente a Vicario; est *ordinarium* si fit sexto quoque vel duodecimo anno i. e. ad electionem, quae occurrit expleto tempore muneris Superioris Generalis; *extraordinarium* si alio tempore occurrit illius muneris vacatio. Ad cogendum Capitulum ad sola negotia, requiritur facultas S. Congregationis, nisi specialis concessio iam facta sit in Constitutionibus. Si agitur de electione apud sorores, huic praeest Episcopus per se vel per delegatum; sed electione peracta praesidentia devolvitur ad Superiorem internum.

107. *Potestas capitulorum generalium est suprema et plena in ordinibus religiosis; etenim totam religionem vel congregationem religiosam repraesentant et praeterea ex specialibus privilegiis Rom. Pontificum perfecta iurisdictione ecclesiastica donabantur, nisi excipiantur instituta laicalia et non exempta: quae concessio iurisdictionis generali modo facta est per canonem 501. Itaque capitula generalia, quae illa iurisdictione pollent, veras leges condere possunt universam religionem ipsumque Generalem obligantes; eligunt Generalem cum sua curia aliisque officialibus eumque etiam corrigere vel deponere valent, nisi specialis prohibitio obstet; non prohibentur censuras infligere, casus reservare; nequeunt tamen reducere onera*

Missarum, nisi forte in limine foundationis id fuerit concessum ad normam can. 1512. (33).

Confirmatio sive *approbatio* decretis capitulorum generalium in compluribus ordinibus religiosiis antecederet ex privilegio pontificio in forma communi censetur esse data (34), sed S. Congr. Ep. et Reg. a recentioribus congregationibus votorum simplicium haud raro exegit, ut acta et decisiones capitulorum generalium ad S. Sedem transmittantur, ut ibidem approbentur (35).

Quae capitula Generalia in religione laicali etiam exempta et in Congregatione non exempta licet iurisdictione ecclesiastica careant, habent tamen ex cit. can. 501. potestatem dominativam, vi cuius possunt imponere praecepta etiam in conscientia obligantia sub gravi vel sub levi prout materia ferat, sub poena vel sub culpa et poena secundum ipsius Capituli intentionem. Nec obstat quod in determinata quadam religione, ut non raro evenit, Constitutiones dicantur ut tales non inducere obligationem sub culpa; haec enim declaratio de norma permanenti sub qua religiosi in illo instituto debent tendere ad perfectionem, non excludit, ut per se patet, usum seu exercitium potestatis dominativae, quod tamen in Congregatione laicali est rarior et ex natura rei quoad materiam restrictior, nec exerceri potest nisi ad normam Constitutionum et iuris communis (36).

108. B. Capitula provincialia servata proportionem eadem fere ratione *convocantur* v. g. a Provinciali, *constituuntur* v. g. Superioribus localibus et uno deputato singulorum conventuum, *celebrantur* legitimo loco et tempore v. g. singulis trienniis praesidente Superiore provinciali, ut fit in capitulis generalibus. Sed aliis quoque criteriis designantur deputati.

(33) Suarez l. c. l. 2. cap. 8. n. 4.; Piat l. c. q. 817. sq.; Ferraris l. c. p. 283. sq.

(34) Suarez l. c. tract. X. l. 1. cap. 4. n. 12.; Piat l. c. p. 617.

(35) Cfr. S. C. Ep. et Reg. 22. Maii 1896. ad 35., 30. Iul. 1875. ad 10., 2. Mart. 1861. ad 1.; Battandier l. c. p. 179. sq. 250.

(36) Cfr. Schäfer n. 109. ubi de ipso Ordine Minorum refert ex const Sixti IV, l. dec. 1481 Superiores per statuta praeter Regulam non posse ad mortale obligare. — Normae vero S. C. de R. art. 250, statuit: « Ordinationes generales in vigore manent usque ad proximum capitulum »; art. 251. negat Capitulo facultatem « Constitutiones a S. Sede approbatas modificare, vel authentice interpretari, nisi accedente confirmatione eiusdem S. Sedis ».

Potestas capitulorum provincialium est multo minor. Nam praeter *electiones* quasdam, saepe ex iure particulari v. g. Praedicatorum, Soc. Ies., Carmelitarum *statuta perpetua* condere nequeunt atque etiam a casibus *reservandis* prohibentur, haud raro ad postulata proponenda et minora quaedam negotia expedienda limitantur; ideoque etiam specialis et expressa *approbatio* actorum et decisionum capituli provincialis requiri non solet (37). Ius Codicis nihil in particulari determinat de potestate.

Cum capitula generalia et provincialia non adeo frequenter celebrari possint, Generales et Provinciales ad deliberationem de negotiis ordinariis suos solent habere *Definitores* vel *Assistentes* vel *Consultores*.

109. C. *Capitula conventualia* vel localia, quae ex constitutionibus particularibus non paucorum institutorum usu sunt recepta, *convocantur* ab immediato Superiore locali vel eius Vicario atque in iisdem legitimi *vocales* sunt, quibus pro diversitate religionum maiori minorive ambitu ius suffragii in *electionibus* et *negotiis* localibus competit. In aliis religionibus et praesertim in recentioribus congregationibus votorum simplicium tres vel quatuor *consultores* Superioris localis in compluribus negotiis praeter *electiones* suppleant capitulum conventuale (38); non solet adesse Capitulum locale ordinarium, nisi faciendae sint electiones vel habendum sit improprie dictum capitulum culparum.

110. A Capitulo omnino differt Consilium, quod Superioribus adstitit in ordinario regimine communitatis vel societatis religiosae. Cum Capitula generalia et provincialia non adeo frequenter celebrari possint, ad deliberandum de negotiis ordinariis adiuvant Superiores *Assistentes*, *Definitores*, *Consultores* qui componunt coetum stabilem et fixum, a quo in exercitio suae potestatis multipliciter limitantur dum adstringuntur necessitate audiendi aut etiam amplexendi sententiam ipsius. Hunc coetum Consultorum habere debent omnes Superiores maiores, excepto Abbate Primate, et praeterea

(37) S. C. Ep. et Reg. 12. Iul. 1861. ad 4., 20. Iul. 1897. ad 6.; *Ferraris* l. c. p. 290. sq.; *Piat* l. c. p. 619. sq.; *Battandier* l. c. p. 159. sq. 226. sq. 202. sq.

(38) S. C. super stat. reg. 16. Ian. 1891., 12. Iun. 1858. n. 8., 7. Febr. 1862. n. 1.; S. C. Ep. et Reg. 22. Maii 1897. ad 37.; *Ferraris* l. c. p. 291.; *Piat* l. c. p. 134. sq.; *Battandier* l. c. p. 162. sq. 141. sq.

Superiores locales minores saltem domus formatae. De numero et qualitate personarum, qui praedictum Consilium constituunt, de modo quo eliguntur et de tempore quo in munere perseverant, cum Codex nihil magis in particulari determinet, consulendae sunt Constitutiones; a quibus etiam est eruendum in quibus negotiis Consilium in quibus forte Capitulum locale sit audiendum et utrum, praeter casus iam a iure definitos, consensus Consilii aut merum ipsius consilium sit requirendum.

Cum adunatur sub Superioris praesidentia, post communem deliberationem, a singulis dandum est suffragium sive deliberativum sive solum consultivum, servatis regulis quae de actibus collegialibus dantur can. 101, 105.

Art. 3. — *De Constitutione Superiorum*

111. Superiores religiosi variis modis constitui possunt:

1º) Per electionem ab ipsis religiosis factam, qui est modus ordinarius designationis Superioris generalis et est modus necessarius, si Rom. Pontifex nolit uti sua suprema potestate in eius designatione.

2º) Per nominationem factam a Superiore altiori v. gr. a Superiore maiori cum interventu aliorum vel sine illo interventu saltem decisivo.

3º) Modus subsidiarius electionis est postulatio.

112. I. Habilitas ad munus Superioris. Non possunt designari Superiores sive per electionem sive per simplicem officii collationem nisi ii, qui iure sive communi sive particulari vel peculiari religionis habent omnes qualitates *positivas* requisitas et nullo *impedimento* canonico detinentur.

Codex *inhabiles* declarat ad munus Superioris *maioris*:

a) quoad *professionem*, illos, qui non sunt professi a decem saltem annis a prima professione computandis;

b) quoad *statum*, illos qui non sint nati ex legitimo matrimonio: at legitimatio per subsequens matrimonium satis est ad reddendos illos habiles (can. 1117), exceptio namque facta (39) pro dignitate Cardinalatus, Episcopatus et pro Abbate vel Praelato nul-

(39) Cfr. can. 232, § 2, n. 1.; can. 331, § 1, n. 1.; can. 320, § 2.

lius, non est facta pro officiis et Praelaturis regularibus nisi v. gr. Superioris maioris munus coniungatur cum Abbatia aut Praelatura nullius aut aliter sit dicendum ex privilegio vel iure particulari. Cfr. can. 991, § 3. de legitimatione per dispensationem, quae, sicut illa quae fit per vota solemnia (can. 984, n. 1.), non habilitat ad Praelaturas seu ad munus Superioris maioris, saltem in religione clericali exempta exercendum (40);

c) quoad aetatem, eos qui requisitam aetatem non habeant i. e. annos quadraginta expletos, si agatur de supremo religionis Moderatore aut de Antistita in monialium monasterio, annos vero triginta, si de aliis Superioribus maioribus.

Si vero Constitutiones aut maiorem aetatem aut alia potiora requisita exigant, Constitutionibus standum est (can. 504).

De Superioribus *localibus* nihil in particulari statuit Codex, et qualitates eruendae sunt ex legitimis Constitutionibus; et de omnibus Superioribus habendae prae oculis sunt generales praescriptiones de omnibus officiis ecclesiasticis datae in quantum officiis quoque religiosis sint applicabiles; v. gr. ex can. 514 § 1. inferri debet in religione clericali exempta, atque adeo per se in qualibet religione clericali, Superiores debere esse sacerdotes, cum officium curatum habeant respectu propriae familiae; item qui careant voce passiva aut alias iure communi inhabiles sint, non possunt eligi Superiores.

113. De electione Superiorum regularium.

Electio si sensu lato accipiatur, significat designationem Superioris uno ex modis canonicis admissis pro assumptione ad officia ecclesiastica. In sensu stricto est designatio per voces Capitularium in Capitulo facta. Electio stricta semper fit de Supremo religionis Moderatore. Profecto Pontifex per *liberam collationem* potest conferre supremas Praelaturas religionum vel indulgere aut tolerare iura quaedam *praesentandi* sive nominandi ad dignitates regulares (41);

(40) Schäfer n. 115; Fanfani n. 34, 2; A Coronata n. 538; Vermeersch, Epit. I. 576.

(41) Reg. 2. Canc. Apost. (nunc parum practica) de monasteriis iunct. *Riganti*, Comment. in cit. R. C. Ap. n. 1. sq. 44. sq. Multo magis a disciplina vigente plane alienum est, quod R. Pontifex, qui unice esset competens, novos constituat *Abbatas commendatarios* antiquitus receptos, sed regularibus ut plurimum parum acceptos. Cfr. *Thomassin*. l. c. P. II. l. 3. cap. 10. sq.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 21. de reg.; *Riganti* l. c. in R. C. A. 43. n. 20. sq.

Pauci Abbates commendatarii, qui ultimo tempore supererant v. g. *inter*

at nisi speciali modo sibi provisionem Praelaturae regularis *reservet* vel alteri nominationem permittat vel pro solo vacationis tempore designationem Vicarii per praedecessorem quandoque approbet, ex iure ordinario promotionem saltem ad *supremam* religionis Praelaturam relinquit *liberae electioni* regularium legitime celebratae in Capitulo. Quae electio supremi Praelati optime respondet *obedientiae* regularium *libere* susceptae, atque per publicum electionis testimonium novo Superiori conciliat *aestimationem* et *fiduciam* suorum subditorum adeo necessariam ad efficacem gubernationem universi ordinis religiosi (42).

114. *Ius eligendi* supremum Superiorem aliosque officiales maiores ordinis vel congregationis est penes capitulum generale iuxta sanctiones iuris communis et statuta singularum religionum vel congregationum religiosarum rite convocatum et celebratum. Codex expresse iniungit, ut serventur praescripta iuris communis contenta in canonicis 160-182 praeter cuiusque religionis Constitutiones eidem non contrarias. Ex iisdem statutis particularibus eruendum est, utrum inferiores Superiores et officiales a capitulis provincialibus vel conventualibus sint eligendi, an a supremo Superiore designandi (43) sive libere sive requisito consilio aut consensu respectivi coetus consultorum.

Qui *electores* in capitulis debent esse *professi* illius ordinis religiosi (44). Praeter incapaces actus humani excluduntur censura vel infamia iuris affecti post sententiam tamen condemnatoriam aut declaratoriam, *inhabilitate* ad vocem activam irretiti sive ob senten-

Cardinales, habebant potius administrationem quandam quasiepiscopalem ad instar Praelatorum nullius, at in internum regimen Abbatiarum omni carebant iurisdictione.

(42) Cfr. c. 2. 3. C. XVIII. q. 2. (Gregor. M.); Concilia Carthagin. (a. 525. et 535.); decret. Conc. Rom. (a. 601.); Suarez l. c. cap. 3. n. 1.; Piat l. c. t. I. q. 619. sq. p. 526. sq. Cfr. de electione « *Antistitae* » a sororibus vel in ipsis institutis dioecesanis cum *confirmatione Episcopi* facienda: Leon. XIII. Const. « *Conditae* » l. 9. et *Normas S. C. de R.*

(43) Const. S. Ignat. P. IX. cap. 3.; Bizzarri l. c. p. 153. sq.; Suarez l. c. cap. 4. n. 1. sq. cap. 6. n. 1. sq.; Battandier l. c. p. 167. sq. 230. sq.; Piat l. c. q. 822; Ferraris l. c. p. 283. sq.

(44) Cap. l. 47. X. de elect. l. 6.; Piat l. c. q. 631 sq.; Battandier l. c. p. 159. sq. 162. 164.

tiam sive ob ius vel statutum particulare (45), laici in Instituto clericali (46), non vero in instituto laicali virorum vel monialium, (ubi pariter solae sorores *choristae*, non conversae admittuntur) (47), salvo singulari iure quo utatur quoad capitulum conventuale determinata quaedam religio (48).

115. *Eligibiles* sunt ad Praelaturas regulares, qui ex iure communi et particulari habent omnes qualitates *positivas* neque ullo *impedimento* canonico detinentur (49).

Quaenam sint impedimenta canonica supra dictum est, atque ibidem notatum praeter impedimenta iure communi codicis constituta etiam attendenda esse quae iure peculiari cuiusque religionis sint legitime statuta aut in Constitutionibus sint expressa, ut aperte insinuant can. 504 et 507.

Codex silet de inhabilitate regularis transeuntis ab ordine mendicantium ad non mendicantium (50); renovat autem inhabilitatem ad vocem activam et passivam religiosi, qui demisso cardinalatu vel episcopatu redierit, ut debet, ad religionem can. 629, § 2 (51). Porro qui gaudet indulto exclaurationis, perdurante indulti tempore voce activa et passiva caret (can. 639); a fortiori saecularizatus qui a religione penitus separatus manet (can. 640).

Si regularis labore inhabilitate, quae dispensari solet, non obstante dignitate tantum *postulari*, non *eligi* potest. can. 179. iunct. cap. 13. X. de elect. l. 6.; cap. 27. 28. de elect. l. 6. in Sext.; cap. unic. de postul. l. 2. in Extrav. com.

(45) *Piat* l. c. t. II. p. 563. sq. 589., ubi catalogus censurarum et inhabilitatum, quae regularibus sunt inflictæ, ad Codicem est aptandus, salvo iure singulari cuiusque religionis.

(46) Cap. 32. § 1. de elect. l. 6. in Sext. iunct. cap. 2. de aet. l. 6. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 4. de ref. et decl. S. C. C. l. Febr. 1653.; *Piat* l. c. t. l. q. 631.; *Passerini*, De elect. can. cap. 10. n. 54.; *Schmalzgr.* l. c. n. 84.

(47) Conc. Trident. Sess. XXV. cap. 7. de reg.; *Suarez* l. c. tract. VIII. l. 2. cap. 6. n. 18; *Piat* l. c. q. 631.; *Battandier* l. c. p. 161. 164.

(48) Urban. VIII. Const. « *Exponi* » 22. Mart. 1641.; Innoc. X. Const. « *Exponi* » 27. Sept. 1647.

(49) Cap. 27. 37. 38. 49. X. de elect. l. 6.; cap. 28. de elect. l. 6. in Sext.; cap. 1. de elect. l. 3. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 10. de ref., Sess. XXV. cap. 21. de regul.; S. C. super stat. reg. 16. Ian. 1891.; *Piat* l. c. q. 649. sq.; *Battandier* l. c. p. 181. sq. 232. sq.

(50) Clem. 1. De regul. trans. ad relig.; *Schmalzgr.* l. III, tit. 31, n. 239; *Passerini*, De Stat. 189, VIII, 162; *Suarez* tr. VIII l. III, c. XV, n. 7.

(51) Cfr. Const. « *Ut Sacra* » Pauli IV; *Passerini* l. c. 185, IV, 92; VIII, 274.; *Piat* q. 213.

116. *Forma electionis* ordinaria in religiosis est *scrutinium*; subsidiarie admittitur *postulatio* et etiam *compromissum*, exclusa antiqua acclamatione et quasi inspiratione (52). Nam tametsi ex Concilio Tridentino Sess. XXV. cap. 6. de reg. electiones omnium officialium apud regulares per *secreta vota* fieri debent, tam *postulatio* quam *compromissum* fieri potest emissis secreto suffragiis.

Quod *scrutinium* generatim fiat necesse est ad tramites iuris communis et speciatim servatis canonibus 169-171, nisi iure singulari regularium vel specialibus religiosorum ordinum statutis legitima immutationes vel additiones fuerint introductae. Quare etiam electiones regularium celebrandae sunt *libere*, absque *simonia* et *subornatione*, legitimo loco et tempore (53), per *suffragationem* rite et cum omnibus ceremoniis factam. Quae *suffragatio* fit ordinarie per vota *absolute maiora*, nisi forte iure speciali ob gravitatem officii aliasque ob causas requirantur *duae tertiae partes*, vel in officiis minoris momenti sufficiat numerus votorum solummodo *relative maior*. Praesertim in electionibus Abbatissarum vel Priorissarum monialium servanda sunt, quae Concilium Tridentinum Sess. XXV. cap. 7. de reg. cum Gregor. XV. Const. « *Inscrutabili* » 5. Febr. 1622. et declar. S. C. C. (cfr. ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 409. sq.) de *praesidentia* Episcopi et etiam Superioris, si quis de iure intervenire debeat, accurate praescripsit, in quantum per Codicem immutata non sint (54).

Can. 506. renovatur a Codice antiqua obligatio omnibus et singulis de Capitulo imposita sese adstringendi sub iuramento promisorio « ad eligendos eos quos secundum Deum eligendos esse existimaverint. Quae obligatio dumtaxat urgetur in religionibus virorum et quoad solam electionem Superiorum maiorum (55).

(52) Cfr. de iure praecedenti: S. C. C. 3. Oct. 1585.; S. C. Ep. et Reg. 9. Iun. 1883. ad 20.; *Reiffenstuel* l. I. t. 6. n. 348.; *Fagnan.*, Comment. in cap. 42. X. de elect. l. 6. n. 25. sq.; *Piat* l. c. 627 sq.; *Battandier* l. c. p. 168.; *Ferraris* l. c. p. 280.

(53) *Suarez* l. c. cap. 5. n. 1. sq.; *Passerin.* l. c. cap. 4. sq. 9. sq.; *Piat* l. c. q. 661 sq.

(54) Cap. 42. 48. 55. X. de elect. l. 6.; *Piat* l. c. II, q. 114.; *Ferraris* l. c. v. Abbatissa n. 28. Cfr. de electionibus Abbatissarum praesertim in *discordia* factis: Cap. 43. § 1. de elect. l. 6. in Sext.; *Ferraris* l. c. n. 17. sq.; *Schmalzgr.* l. I. t. 6. n. 89.; de electionibus Superiorissarum etc. in congregationibus religiosis: *Battandier* l. c. p. 165. sq. 171. sq.

(55) Cfr. Decr. Clementis VIII « *Nullus omnino* »; *Ferraris* v. *Electio* IV, 7. sq.; *Tamburini*, De Abbat. t. I. d. V, q. 5, 6.

117. Can. 507. § 2. graviter prohibetur directa vel indirecta suffragiorum procuratio tam pro seipsis quam pro aliis. Quae electorum subornatio pariter erat prohibita iure praecedenti (56). Non tamen exclusi sunt tractatus consultorii ordinati ad capiendas informationes, quibus agnoscantur merita aut forte demerita eorum qui verisimiliter eligi possint, et responsiones secundum veritatem datae inquirenti de personarum qualitatibus; quin potius huiusmodi informationes pro pluribus capitularibus erunt necessariae, ut secundum conscientiam suffragium ferre possint de digniori et utiliori.

118. In electionibus apud *moniales* et *sorores* haec speciatim servanda sunt. Apud *moniales*, si subiectae sunt Ordinario loci, comitiis eligendae Antistitae praeest Ordinarius loci aut eius delegatus cum duobus sacerdotibus scrutatoribus, extra clausuram tamen ad ipsius clausurae cancellos. Quodsi subiectae sint Regularibus, comitiis praeest, ut supra, Superior regularis, ex analogia, cum duobus scrutatoribus sacerdotibus, qui non possunt esse ipsarum monialium confessarii ordinarii: sed etiam in hoc casu Ordinarius loci tempestive moneri debet de die et hora electionis, cui potest una cum Superiore regulari per se ipse vel per alium assistere, et, si assistat, praeesse (can. 506. § 2, 3.). Etiam *delegatus* Episcopi praeest, licet adsit Superior regularis. Comm. Codic. 24. Nov. 1920.

119. In mulierum Congregationibus propria sua auctoritate praeest electioni Antistitae *generalis* Ordinarius *loci*, in quo fit electio per se vel per alium, eaque peracta mere *declarat* et *promulgat* electionem factam, quae ipsius confirmatione non eget; at si agatur de Congregatione iuris dioecesani ad Ordinarium loci (57) pertinet electionem confirmare vel rescindere, sed pro conscientiae officio

(56) Cit. Decr. Clementis VIII. Cfr. *Piat* I. q. 683 sq., ubi distinguit inter subornationem *bonam*, quae fiat in bonum finem, ut sc. eligatur dignior et adhibitis mediis licitis, exclusa vi, minis, precibus importunis, et subornationem *malam* seu in malum finem aut pravis mediis adhibitis factam, et poenas affert antiqui iuris. Procuratio suffragiorum etiam ad bonum finem videtur esse prohibita.

(57) Ordinarius loci, ubi electio peragitur, non Ordinarius domus principalis Congregationis. S. C. Rel. 2. Iulii 1921 in A. A. S. XIII, 481. Cfr. Const. « *Conditae* » Leonis XIII. cap. II. § 1. quod attinet ad Congregationes iuris pontificii; *Vermeersch*, Periodica X (1922) p. 361.

i. e. non arbitrarie, non pro lubitu, sed propter graves rationes ad commune bonum instituti pertinentes (58). In his Institutis, scrutatrices sunt sorores ad hoc electae. Ceterae electiones officialium, nisi aliter statuunt Constitutiones, fiunt sub praesidentia Antistitae electae. Ipsum Capitulum convocatur ab eo, qui Instituto praest (Sup. Generali vel Vicaria), ad quam etiam pertinet loci designatio, nisi Constitutiones illum designent, excluso Ordinario etiam in Congregatione iuris dioecesani, cum sit res interna collegii (S. C. Rel. 17. iunii 1921 in A. A. S. XIII, 481).

120. Finita suffragatione et publicato *decreto electionis*, sequi debet *electi acceptatio*, per quam electio generatim de iure communi Codicis perficitur. Iure vero peculiari, pro quo consulendae sunt singulae Constitutiones, haud raro requiritur, praesertim in supremo Praelato regulari, electionis *confirmatio* per competentem Superiorem ecclesiasticum facta v. gr. per S. Congregationem, vel Generalem Ordinis quoad Superiores inferiores, vel Ordinarium loci, ut dictum est de Congregatione dioecesana. Qua confirmatione requisita, antequam ipsa legitime data sit, Superior vel Superiorissa possessionem officii capere atque administrationem suscipere nequit. E contra non raro religiones v. g. Praedicatorum, Fr. Minorum, clericorum regularium Soc. Iesu gaudent privilegio, quo *Generalis* statim, postquam legitime electus est, eo ipso habetur confirmatus a R. Pontifice et verus Generalis cum plena et libera potestate administrandi (59).

(58) Practice, ad vitandas dissensiones praestabit non denegare confirmationem, ubi servata iuris norma persona idonea electa fuerit.

(59) Cfr. S. C. Ep. et Reg. 23. Aug. 1897. ad 14., 21. Dec. 1888. ad 12.; *Piat* l. c. q. 701. sq. 707. sq.; *Battandier* l. c. p. 173. sq. Quae dicuntur in textu prae oculis habenda sunt, quia in plerisque religionibus et congregationibus religiosi etiam supremi Superiores (vel Superiorissae) eliguntur ad *determinatum tempus* v. g. ad tres vel sex vel duodecim annos (cfr. Pii IX. decret. 23. Maii 1863. apud *Bizzarri* l. c. p. 168.; *Suarez* l. c. cap. 7.; *Piat* l. c. vol. I. q. 650.); insuper ex iure particulari instituti religiosi vel decretis pontificiis non raro prohibetur, ne eadem persona transacto officii tempore *statim* per novam electionem in eodem munere confirmetur, aut saltem nonnisi certis cautelis et conditionibus servatis denuo *immediate* reeligere permittitur. Qua ratione *generatim Superiorissae generales* (vel Abbatissae) ad alterum sexennium (vel triennium) iterum eligi possunt, quin requiratur dispensatio S. Sedis; at *secunda* confirmatio in officio non est valida, nisi duae tertiae partes suffragiorum in eandem personam conspirent, et insuper electio a S. Sede approbetur. Cfr. Gregorii XIII. Const. « *Exposcit* » l. Ian. 1583. (pro Italia); S. C. Ep. et Reg. 22. Maii 1896. ad 12.; *Ferraris* l. c. v. Abbatissa n. 53. sq.; *Piat* l. c. q.

120. Scholion I. Obtenta confirmatione *Abbates* etiam exempti infra tres menses a die electionis computandos, solemnem benedictionem *ab Episcopis*, in quorum dioecesibus monasteria consistunt, rite suscipere, vel saltem ter ab iisdem humiliter petere *tenentur*, nisi habeant indultum apostolicum suscipiendi a quocumque Antistite vel a Superioribus generalibus proprii instituti ad tramites Bened. XIII. Const. « *Commissi* » 6. Maii 1725. Cfr. cap. 43. X. de sim. V. 3.; Pontif. Rom. tit. de bened. Abb.; S. C. C. 12. Febr. 1724. apud *Richter* l. c. p. 198. n. 14.; *Biederlack* in Act. theol. Oenip. t. XIX. p. 748. sq.; Arch. f. k. k. t. II. p. 199. sq. *Molitor* n. 361. sq. Huiusmodi indultum, si dioecesis vacet vel Episcopus loci sit impeditus, concessit Benedictus XV Abbatibus foederatis Ord. S. Benedicti (A. A. S. XIII, 416.).

Abbatissae quoque monasteriorum, in quibus *Abbatissae solitae* sunt benedici, iure praecedenti infra annum a die confirmationis computandum munus benedictionis debebant suscipere, secus munere suo excidebant. Cfr. 2. de stat. III, 10. in Clem.; Kirchenlex. v. Abtissin; *Molitor* l. c. n. 363. sq.

121. Scholion II. *Postulatio*, ut dictum est, iure Codicis non est exclusa etiam in electionibus religiosorum; imo S. C. de Rel. declaravit Moderatricem generalem, quam sorores tertio habere velint, non eligi, sed canonice postulari debere (A. A. S. XII, 365). Respicit autem postulatio casum extraordinarium, (can. 507, § 3) modo etiam pro casu extraordinario Constitutiones illam non excludant. Verificatur ille casus dum electioni illius, quem electores aptiorem putent et praeferant, obsit impedimentum, quod dispensari possit et soleat (v. gr. defectus aetatis aut temporis professionis); subsidiarie succurritur per suffragium postulativum loco electivi ad normam can. 179 sq.

122. Scholion III. Etiam electio *per compromissum* iure Codicis est permissa, cum can. 172 generali modo compromissum accenseat inter formas legitimas electionis. Electio per compromissum tunc habetur, cum capitulares praesentes facultatem eligendi transferunt

650. In congregationibus religiosis *virorum* S. C. Ep. et Reg. eandem sequitur praxim; imo si Superior generalis illico ad *duodecim* annos eligatur, in suo munere pro *insequenti* duodecennio absque licentia S. Sedis confirmari nequit. Cfr. S. C. Ep. et Reg. a. 1863.

in unum vel plures idoneos viros, qui omnium vice eligant (60). Otiosa ex dictis est disputatio olim habita utrum haec forma electionis esset contra praescripta Tridentina (sess. XXV. *de regul.* cap. 6.) quemadmodum videbatur significari in nonnullis decisionibus S. C. C. apud *Passerini*, De elect. I, 59 et apud *Fagnanum* in cap. *Quia propter* 42. De elect. Cum Codex cit. can. 172 exigit unanime et *scriptum* suffragium electorum, nihil impedit secretum a Tridentino requisitum et in Codice firmatum.

Cum Codex admittat compromissum absolutum et conditionatum seu limitatum, nunc multo magis admitti potest illud compromissum *limitatum* et *mixtum* cum electione, de quo erat sermo in iure Decretalium (61), quem modum iam passim admittebant etiam illi Doctores, qui compromissum absolutum exclusum volebant in electionibus Regularium.

123. Scholion IV. Generatim loquendo in electionibus religiosorum electores convocati tenentur ad electionem convenire; nam ius seu facultas eligendi (vox activa) datur ad id quod bono communis necessarium est et inde ex natura rei recipientem obligat ad iuris seu facultatis exercitium, non enim ipsi datur in proprium commodum. Quae obligatio ex natura rei potest esse gravis vel levis, prout fuerit damnum communitati ex abstentione obveniens; et inde etiam patet ab illa obligatione ex natura rei posse dari causam excusantem v. gr. elector gravi morbo detentus evidenter excusatur ab ipsa obligatione naturali, si ad exercitium vocis activae deberet se alio transferre cum gravis damni periculo. Quae obligatio in religiosis solet magis urgeri iure positivo, cum generatim loquendo convocatio fiat per verum praeceptum cui obediendum est. Quae omnia debent magis determinari propriis cuiusque religionis constitutionibus; ubi enim in locum excusati, impediti vel dispensati de iure subintrat alius, facilius ex qualibet rationabili causa admitti potest excusatio vel dari dispensatio (62).

(60) *Passerinus*, De elect. XX, 5.; *Schmalzgr.* I, VI, § 1; *Reiffenstuel* I, VI, 68; *Piat* I. q. 628.

(61) Cfr. cap. 32. X. de elect. I, 6; cap. 23, 29. eod. in Sext. Videlicet compromissarii singillatim et secreto singulorum electorum voluntatem scrutabantur, et deinde tenebantur eligere eum, in quem maior pars electorum consentiret.

(62) Cfr. *Piat*, I. q. 643 sq.; *Passerinus*, De elect. XI, 19 sq.; *Suarez*, De stat. rel. tract. VIII l. 2. cap. 5. n. 2. — De facto in nonnullis ordinibus electio non praesentatur electo ad acceptationem.

Etiam electus in religionibus haud facile poterit electionem de se factam non acceptare, licet non sit ipsi prohibitum quin rationes exponat, ob quas a praelatura sese eximendum putet; nam etiam in hoc subiectus est obedientiae religiosae (63).

124. Institutio praelatorum seu superiorum infra Generalem, de iure communi non necessario fieri debet per electionem Capituli v. gr. Capituli provincialis pro eligendo Provinciali; sed haud raro permissa est Superiori Generali cum consilio aut consensu suorum Consultorum. Qua de re servandum est quod in statutis probatis cuiusque religionis fuerit constitutum.

Generatim loquendo in Capitulo generali solent nominari per electionem praecipui officiales v. gr. Consultores seu Definidores, haud raro Secretarius, Oeconomus generalis et Procurator generalis ad normam propriarum Constitutionum.

Art. 4. — De potestate et officio Superiorum

125. Ex dictis Superioribus religiosis omnibus ad gubernationem religiosorum competit potestas dominativa in proprios subditos; cui in religione clericali exempta accedit potestas iurisdictionis ecclesiasticae tam interni quam externi fori (can. 501). Quinam sit ambitus utriusque potestatis breviter exponendum.

126. Atque imprimis illa potestas quatenus innixa professione religiosa et limites *dominativae* potestatis non excedens, continet ius *praecipendi, investigandi, puniendi*; at cum potestas illa non sit *iurdictio ecclesiastica*, huiusmodi Superiores religiosi sive virorum sive *monialium* non valent veras *leges* ecclesiasticas condere vel *iudicia* exercere vel gravioras *poenas* corporales vel spirituales imponere, quae potestatem domesticam omnino superant (64). Vigilantia pertinet ad observantiam Constitutionum et disciplinae domesticae et ad studium perfectionis et ad praecavenda pericula.

(63) *Passerinus* l. c. XX, 21. iunct. De Statibus 185, VIII. 211; *Piat* l. q. 703. De facto haud raro Constitutiones etiam expresse urgent obligationem etiam in hac re praestandi obedientiam.

(64) Cfr. c. 9. C. XVI. q. 2.; cap. 10. X. de poenit. V. 38.; *Suarez* l. c. tract. VIII. l. 2. cap. 1. 2. sq. cap. 2. n. 7. sq.; *Bouix* l. c. t. II. p. 397. sq. 424. sq. 436. sq.; *Piat* l. c. l. q. 737.; *Battandier* l. c. p. 183. sq. 200. 229.

Ad haec urgenda poenae domesticae et poenitentiae imponere possunt. Praecepta vero non solum singulis dare possunt sed etiam toti communitati aut instituto, quae tamen ex natura rei cessant resolutio iure praecipientis, nisi a successore renoventur. Normae pro Institutis votorum simplicium vel de ipsis ordinationibus Capituli Generalis n. 250. statuunt: « Ordinationes Capituli Generalis in vigore manent usque ad proximum capitulum ». Sed non omnes Constitutiones id referunt.

127. Superiores ordinum clericalium *exemptorum* a iure obtinent iurisdictionem ecclesiasticam, atque adeo saltem *capitula* generalia veras possunt condere *leges ecclesiasticas*. Supremi quoque Praelati religionum *soli* regulariter potestate legifera carent (65); sed quandoque iure particulari non impediuntur, quominus promulgent *ordinationes perpetuas*, quae quamvis auctoritatem *constitutionum* fundamentalium vel *decretorum capitulorum generalium* non attingant, tamen habent vim regularum sive *simplicium legum ecclesiasticarum*, quae ad *administrationem* spectant; omnibus enim notis essentialibus verarum legum praeditae sunt.

128. Porro Praelati regulares valent suas suorumque praecessorum vel inferiorum Superiorum ordinationes authentice *interpretari* (vel abrogare vel immutare); at ipse Generalis nequit authentice interpretari fundamentales leges ordinis vel decreta capitulorum generalium, nisi forte provisorio quodam modo, aut si saltem pro praxi specialem acceperit *interpretandi* (et dispensandi) potestatem. Quae potestas ad abrogationem vel immutationem constitutionum religionis nequit extendi (66).

(65) *Suarez* l. c. cap. 8. n. 1. sq. 4. sq. 19. sq.; *Bouix* l. c. t. II. p. 411. sq.; *Piat* l. c. q. 743. sq.

(66) *Piat* l. q. 748. ubi quaestionem versat, utrum saltem Capitulum Generale possit immutare Constitutiones. Qua in quaestione, quoad instituta votorum simplicium approbanda, in Normis S. C. de Rel. art. 251 edicitur: « Capitulo fas non est Constitutiones a S. Sede approbatas modificare, vel authentice interpretari, nisi accedente confirmatione eiusdem S. Sedis ». — De quaestione vero generali solet fieri distinctio utrum confirmatae sint in forma specifica vel cum clausula irritante licet in forma communi et tunc negari solet potestas immutandi sive propter efficaciam clausulae irritantis in approbatione *communi*, sive quia approbatio specifica dat vim legis pontificiae; admittitur potestas si approbatio fuerit data in forma communi. At alii admittentes memoratam vim approbationis in forma specifica, concedunt potestatem

Si agatur de domibus sui iuris ordinum in quibus desunt praelati intermedii et supremi, potestas leges vel ordinationes perpetuas ferendi, non residet in Praelato solo, sed in Praelato cum Capitulo.

129. Quem ambitum habeat potestas Capituli provincialis in propria provincia, determinandum est Constitutionibus cuiusque religionis, salvis generalibus iuris principiis v. gr. quod nihil possit contra potestatem superiorem ipsius ordinis.

130. Cum potestate interpretandi intime connexa est facultas quaedam Superiorum regularium *dispensandi* in casibus particularebus super statutis proprii ordinis religiosi, ubi natura rei vel specialis prohibitio non obstant (67).

Solet potius in Constitutionibus tribui illa facultas saltem Superiori Generali. Et Normae, licet Moderatrici generali art. 266 negent facultatem « Super Constitutionibus *generaliter* dispensandi » « bene tamen illis conceditur auctoritas eximendi ab observatione *alicuius* praescriptionis Constitutionum *particulares* sorores ad tempus ». — Superiores intermedii et locales etiam solent habere ad hoc potestatem ordinariam sed magis circumscriptam et limitatam, ampliabilem tamen ex delegatione seu facultate accepta a Moderatore Generali. Omnes autem ad licitam dispensationem indigent sufficienti causa, et qui potestate delegata utuntur etiam ad validam dispensationem (cfr. can. 84). At dispensatio data a Superiori generali in suis vel sui praedecessoris ordinationibus aut in inferiorum statutis sufficienti causa ad valorem non indiget.

131. A vera potestate dispensandi differt *concessio licentiae* ad aliquem actum non prohibitum absolute, qui tamen poni non possit

si in ipsis Constitutionibus tribuitur facultas Constitutiones in aliquo abrogandi, quia tunc haec ipsa facultas dicenda est approbata in forma specifica. Quoad approbationem vero in forma communi datam, sed cum adiecta clausula irritante, dicunt non auferri facultatem, sed redditur lex irritans, sed non subtrahitur potestati eorum, qui non existente clausula irritante Constitutiones mutare possent. Cfr. *Biederlack-Führich* n. 37.

(67) Cfr. Pii V. Const. « *R. Pontificis* » ; S. C. C. 15. Dec. 1725; *Suarez* l. c. cap. 12. sq.; *Piat* l. c. I, q. 754.; *Ferraris* l. c. p. 242. sq.; *Battandier* l. c. p. 234., ubi S. C. Ep. et Reg. 6. Sept. 1897. ad 15. rescripit: « *In casibus vero particularibus et pro personis particularibus Superiorissa generalis et imo necessitate urgente Superiorissa localis private interpretando possunt super constitutiones dispensare* ».

sine consensu Superiorum. In tali hypothesis concessio licentiae non est dispensatio seu relaxatio legis, sed potius est legis executio; per ipsam non aufertur obligatio legis, statuti vel Constitutionis, sed conceditur operatio, ut fiat iuxta modum a lege vel statuto praescriptum. Quare ex natura sua non requirit proprie dictam iurisdictionem, sed potius est actus dominii vel Superioritatis et potest esse tantum conditio quaedam praerequisita v. gr. ex voto vel alia simili causa ad licite operandum, nec repugnat ut sit praerequisita conditio etiam ad valide operandum (*Suarez, De legibus* l. VI. cap. 11. n. 11.).

Quae licentia valide semper datur a supremo Moderatore, qui tamen peccare potest si illas licentias ita sine sufficienti rationabili causa passim concedat, ut inde facile inducatur disciplinae religiosae relaxatio. Vicissim inferiores Praelati eas dare possunt in quantum Constitutiones vel Praelatus supremus aut consuetudo ipsis permittat; quos limites si excedant licentia invalida est nec subditos tutos reddit in conscientia, si ea utantur.

132. *Potestas dispensandi in legibus ecclesiasticis communibus.*

Cum est quaestio de legibus communibus hoc loco non solum intelliguntur leges communiter obligantes omnes promiscue fideles, sed etiam leges latae a communi legislatore de religiosis. Cum haec potestas pertineat ad exercitium iurisdictionis voluntariae, non potest esse quaestio de Superioribus laicis viris aut mulieribus qui verae et propriae iurisdictionis sunt incapaces. Idem dicendum est de Superioribus Congregationis religiosae clericalis non exemptae, sed non propter incapacitatem, cum iurisdictionis ecclesiasticae capaces existant; quare eorum potestas in hac parte erit ea, quae habeatur delegata ab habentibus iurisdictionem ordinariam, quae est quaestio facti.

133. Praescindendo a peculiaribus privilegiis ius commune certis Praelatis dat facultatem nonnumquam dispensandi in communi lege ac proinde in lege Superioris, quae potestas cum ab ipso iure antecederet et perpetuo modo adnectatur eorum officio dicenda est *ordinaria*, licet non sit propria sed vicaria (can. 197). Principium generale, communiter admissum, erat quod Praelati regulares exempti ea pollebant potestate dispensandi proprios subditos, quae gauderent Episcopi pro suis dioecesanis; atque inferebatur ex Const.

S. Pii V « *Romani Pontificis* » 21. Iulii 1571. Codex non retulit eodem modo illud principium, sed distinxit can. 198. inter *Ordinarios loci* et *Ordinarios* et inter hos ultimos accenset omnes Superiores Maiores religionis clericalis exemptae: cum ergo ius tribuit aliquam facultatem Ordinariis, illa pro suis subditis pollent praedicti Superiores maiores, iisdem limitibus circumscripta. Quare v. gr. in vim can. 81 dispensare possunt ex urgente omnino causa ibi descripta; a lege ieiunii et abstinentiae ex causa publicae valetudinis etiam cum integro conventu vel forte integra provincia (in vim can. 1245, § 2). Porro non solum religiosos, inclusis novitiis et postulantes, sed etiam cum famulis, qui sint commensales et intra domus religiosae septa habitent, cum alumniis seu convictoribus qui a religiosis reguntur, cum hospitibus et infirmis in domo commorantibus. Cit can. 1245 § 2. et 3. iunct. can. 514, § 1 et 875, § 1.

134. Speciatim, eadem ratione atque Episcopi, suos subditos, quos ad ordines praesentant, dispensare possunt ab irregularitate ex delicto occulto proveniente, excepta irregularitate ex occulto homicidio voluntario vel ex procuracione abortus affectu secuto aliave irregularitate ad forum iudiciale deducta (can. 990, § 1) (68). Irregularitas vero ex defectu natalium orta, emissa solemnii professione ipso facto cessat in ordine ad sacros ordines recipiendos, quamvis pergat esse impedimentum relate ad praelaturas et dignitates, quod per ordinariam suam potestatem. A Superiori maiori auferri non potest (can. 991, § 3).

Alumni Congregationis non exemptae ab Episcopo, intra ambitum competentiae episcopalis vel directe a S. Sede dispensationem obtinere debent.

135. *Specialis potestas quoad vota subditorum.* I. Cum can. 1312 tribuat habenti potestatem dominativam in voluntatem voventis po-

(68) Eadem facultas Praelatis regularibus etiam ante Codicem dicebatur concessa quoad proprios subditos cum eadem limitatione vi Const. S. Pii V. « *Romani Pontificis* » 21. Iulii 1571. (Wernz, *lus Decret.* II. n. 149: *Piat* I. q. 757; *Hilarius a Sexten*, De cens. et irreg. p. 295. sq. et alii communiter). Ampliores etiam facultates obtinuerant sed ex specialibus privilegiis, quibus standum est, in quantum illa privilegia suam vim retinuerunt non obstantibus limitibus a Conc. Trident. sess. XIV, cap. 7. de ref. et Sixto V et Gregorio XIV. statutis. *Piat* I. c. q. 752 sq.;

testatem eius vota irritandi semper valide et ex iusta causa etiam licite, hanc potestatem quoad vota privata a suis subditis emissa habent omnes Superiores religiosi, non solum Ordinis vel Congregationis, sed etiam Superiores medii et locales etiam Abbatissa vel Superiorissa cuiusvis Congregationis etiam dioecesanae; omnibus enim sine distinctione can. 501 asserit potestatem dominativam in proprios subditos. Quae irritatio est directa, in eo fundata quod qui alteri plene subiectus est quoad suam personam et proprias personales actiones, nullam actionem *firmiter* promittere potest, sed solum dependenter a consensu et voluntate sui Superioris, et eo contradicente promissio facta corrui; hoc autem communiter asserebatur de solemni professione, at ex citato canone nunc est asserendum de omni professione, etiam simplici et temporanea. Qua irritatione facta, nullo in casu obligatio per tale votum suscepta reviviscit, quia per irritationem obligatio penitus extincta est (69).

II. Vota vero emissa in saeculo aut tempore novitiatus per professionem religiosam suspenduntur donec vovens in religione permanserit (can. 1315). Quae suspensio generaliter cit. canone asseritur de omnibus votis, et de qualibet professione religiosa, ac proinde etiam de *simplici* atque adeo *temporanea* (70). Quae iuris

(69) Cfr. *Suarez* I. 6. de voto cap. 7. n. 19.; I. 6. cap. 7. n. 5.; cap. 1. n. 1. sq. *Ballerini-Palmieri* II, n. 672 sq.; *Biederlack-Führich* n. 41.; *Schmalzgr.* III, 34. n. 85. 86 ubi nimis restringit potestatem Abbatissae. At illa potestas Superiorum quoad vota *privata* a professo emissa, sese non extendit in vota *essentialia* status religiosi, quae publica sunt et S. Sedi reservata.

(70) Iure praecedenti satis communiter fieri solita est distinctio inter solemnem professionem et simplicem: per professionem solemnem *vota praecedentia* sive personalia sive realia dicebantur *extingui*, nisi ageretur de votis realibus a tertio acceptatis, quia per ipsam professus irrevocabiler transferetur in statum quovis alio voto meliorem, idque evenire sive iure divino ex ipsa rei natura sive saltem ex iure ecclesiastico, argumento cap. 4, X de voti redempt. III, 34. atque id obtinere etsi professus hac de re non cogitavit. Quodsi professus *vellet* retinere priora vota cum statu religioso *compatibilia*, nova hac voluntate et quasi renovatione votis prioribus ligatur, ita tamen ut directe a praelato irritari possint. *Suarez*, tract. VII, I. 6. cap. 3. n. 20.

Quod professionem simplicem admittebat doctrina per se non extinguere vota praecedentia, quae cum statu religioso essent compatibilia, nisi ab ipso professo commutarentur in statum religiosum, id quod propria auctoritate fieri poterat, aut a Praelato competente irritarentur vel dispensarentur. Sin vero illa vota cum statu religioso essent incompatibilia, docebant per subsecutam professionem simplicem solummodo *suspendi*; quodsi professus ex instituto religioso discederet, denuo *reviviscere*. At si commutatio facta fuisset *auctori-*

communis praescriptio difficultatem non habet, cum totum id manifeste contineatur in potestate Rom. Pontificis, qui potest profecto irritare, suspendere et dispensare vota ex iusta causa, qualis profecto est, quod per professionem religiosam plenissime satisfit singularibus obligationibus per vota susceptis atque amplissime solvitur id quod Deo ratione praecedentium votorum debetur. Quodsi talis iusta causa semper habetur, potest per legem statuere quod in singulis casibus potuit praestare, ut patet in solutione matrimonii rati per subsequentem solemnem professionem.

III. Superiores religionis clericalis exemptae etiam locales possunt insuper cum suis subditis dispensare potestate sua ordinaria in votis non reservatis, nec solum cum professis sed etiam cum novitiis et aliis personis de quibus in canone 514, § 1., dummodo adsit iusta causa et dispensatio non laedat ius aliis quaesitum. (can. 1313, § 2.). Alii Superiores solummodo hoc possunt ex potestate delegata seu facultate ipsis facta v. gr. etiam ab Episcopo.

IV. Ex negata potestate Praelatorum regularium, iam in Conc. Trident. sess. 25. cap. 1. de ref., relaxandi vota religiosa, seu ea, quae ad substantiam regularis vitae pertinent, dicendum est contineri etiam exclusionem potestatis irritandi in iis votis, quae secundum Constitutiones in variis Ordinibus superadduntur votis substantialibus: licet enim ad substantiam vitae religiosae generatim sumptae illa vota non pertineant, pertinent profecto ad substantiam specialis religiosae vitae determinati Ordinis, ubi illa vota coniungenda sunt cum tribus votis substantialibus in qualibet religione emittendis. Cfr. *Biederlack-Führich*. loc. n. 41. in fine.

136. *Potestas* quoque *iudicialis* Superioribus regularibus exemptis competit; quae pariter viris religiosis laicis vel monialibus propria esse non potest, nec de facto ex sese continetur in munere Superioris cuiusvis Congregationis non exemptae.

137. Quae potestas, quatenus est *fori interni*, privatum subditorum bonum et internum eorum statum respicit, et vi ipsius valide

tate Superioris et fuisset sine culpa dimissus, illa reviviscentia locum non habebat.

Magnum discrimen saltem practicum inter praecedentem doctrinam et canonis 1315 praescriptum non adest, admissa illa facultate privata auctoritate commutandi praecedentia vota in vota religiosa professionis etiam simplicis.

et licite in sacramento poenitentiae suos subditos a peccatis absolvunt; aliis vero sive suis subditis sive non subditis, cum sit potestas ordinaria, eandem absolvendi facultatem concedunt seu delegant, sive plenam sive limitatam per reservationes casuum legitime factas. Superiores religiosi *non exempti* sese conforment necesse est facultatibus, quas Episcopi loci ipsi vel *aliis* impertiuntur.

In *foro externo* iidem Praelati regulares *exempti* habent potestatem iudicalem sive in materia litigiosa nullitatis professionis sive in causis criminalibus rite exercenda (71), neque carent potestate subditos suos ex *informata conscientia* etiam a confessionibus audiendis suspendendi Cfr. can. 2186. (72). Quae facultates Superioribus religiosis *non exemptis*, etiamsi clerici fuerint, v. g. in recentioribus congregationibus religiosis, non competunt (73). Qua ratione et a quibus Superioribus illa potestas iudicialis sive in contentiosis sive in criminalibus exercenda sit libro IV Codicis decernitur, cuius canones in praxim deducendi sunt attentis etiam praescriptis propriarum Constitutionum. Huc etiam pertinent quae in cit. libr. IV decernuntur de variis instantiis et de appellatione.

138. Ab hac potestate processum criminalem instituendi plane differt potestas *inquirendi*; quae inquisitio, licet possit esse ordinata ad delicta comperienda et in iudicio criminali damnanda, competit tamen etiam Superiori ut tali ad iudicium sibi efformandum tam de levioribus defectibus quam de gravibus criminibus in ordine ad corrigendos et emendandos subditorum mores atque ad promovendum per talem emendationem commune bonum communemque subditorum aedificationem. Quae potestas inquirendi hoc altero fine exercita iurisdictionem ecclesiasticam non exigit, ideoque omnibus Superioribus etiam laicis atque mulieribus competit. Cui ex parte subditorum respondet ius et non raro obligatio denuntiationis sive paternae sive etiam canonicae.

(71) Cap. 24. X. de accus. V. 1.; cap. 3. 26. X. de appell. II. 28.; *Reifenstuel* l. V. t. n. 313. sq.; *Bouix* l. c. p. 440. sq.; *Piat* l. c. t. II. q. 451. sq.; *Suarez* l. c. cap. 11.; *Passerinus*, Regulare tribunal; *Lugo*, De iust. disp. 37. n. 162. sq. Commentatores libri IV. Codicis.

(72) Cap. 5. X. de temp. l. 11.; Conc. Trid. Sess. XIV. cap. 1. de ref.; S. C. Ep. et Reg. 2. lul. 1627. 2. Mart. 1866. apud *Bizzarri* l. c. p. 26. 809. sq.

(73) S. C. Ep. et Reg. 28. lul. 1837. 30. Dec. 1757. ad 7. apud *Bizzarri* l. c. p. 474. sq.; *Piat* l. c. t. I. q. 444. sq. 776. sq.

139. Denique *potestas coercitiva* vi iurisdictionis fori externi regularibus Praelatis *exemptis* (non Superiorissis vel Superioribus congregationum religiosarum non exemptis) generatim eadem ratione competit, qua Episcopis est concessa, ex generali principio canonis 2220 sq., nisi speciales limitationes sive ex iure communi sive ex iure particulari religionis sint appositae. Hanc potestatem requirit ipsa exemptio a iurisdictione Episcoporum. Sicut enim exemptio efficit, ut religiosi exempti indigeant aliqua auctoritate infra Rom. Pontificem, quae legiferam potestatem in ipsos exercent, ita indigent auctoritate, quae transgressionem sive propriarum legum sive communium in ipsis coercent; quae auctoritas, si Episcopi excluduntur, convenienter non habetur nisi in propriis Praelatis. Quare Praelati exempti ex *poenis spiritualibus* ab Ecclesia secundum disciplinam vigentem admissis certe possunt *personis* sibi subditis infligere *censuras* velut excommunicationem, suspensionem, interdictum saltem *personale* earumque absolutionem ad tramites can. 2246, sibi reservare (74); item valent decernere poenas *vindicativas* v. g. *privationem* officiorum et vocis activae atque passivae, porro *inhabilitates*, quae referuntur ad interna religionis officia et ad actus ab *ipsa religione* pendentes aut ex iuris communis sanctione sunt executioni mandandi. At aliunde iam ex principiis generalibus iuris Superiores religiosi nequeunt infligere *irregularitates* vel decernere atque exequi *degradationes* praesertim in casibus a iure non expressis (75).

140. De potestate absolvendi a censuris et dispensandi a poenis valent principia generalia in libro V. Codicis proposita.

Superiores religiosi vi iurisdictionis ecclesiasticae certe non arcentur ab infligendis iis poenis *temporalibus* vel poenitentiis *corporalibus*, quae iam vi potestatis *dominativae* vel ab ipsis Abbatissis decerni possunt; omnino autem caveant necesse est, ne praetextu iurisdictionis ecclesiasticae imponant poenas *temporales* a vigente

(74) Cap. 10. X. de maior. l. 33.; Suarez l. c. cap. 2. n. 14. cap. 9. n. 1. sq.; Bouix l. c. p. 436. sq.; Piat l. c. t. I. q. 442. sq. Cfr. de Abbatissis: Cap. 12. X. de maior. l. 33. iunct. Suarez l. c. cap. 9. n. 10. sq.

(75) Cap. 32. X. de simon. V. 3.; Suarez l. c. cap. 9. n. 7. sq.; Piat l. c. p. 591., ubi putat Superiores regulares in poenam posse clericum religiosum transferre *ad statum laicalem*; at argumenta allata rem non evincunt. Cfr. quoque Suarez l. c. n. 9.

disciplina plane alienas aut propter leges civiles ipsis Superioribus periculosas v. g. flagellationes publicas olim per alios executioni mandatas, incarcerationes sive temporaneas sive perpetuas (76); in hac enim re etiam Superiores religiosi tenentur praescriptis iuris communis, ubi poenae canonicae vigentes sunt taxative enumeratae.

141. Ex vi status seu professionis religiosae, ideoque ex potestate dominativa inde orta in Superiores etiam laicos, iurisdictionis ecclesiasticae incapaces, Superiores religiosi omnes possunt imponere eas poenas sive spirituales sive corporales, quae inserviant ad subditorum correctionem et ex communi usu ac prudentium iudicio sese continent intra limites domesticae providentiae, et tendant non solum ad subditorum spirituale bonum, sed etiam ad commune bonum per efficacem conservationem regularis disciplinae. Haud raro ipsae Constitutiones, praesertim antiquae, referunt conspectum culparum cum apposita respectiva sanctione. Poenitentiae et poenae correctoriae pro religiosis in Codice non recensentur; sed a communi usu et praxi non est recedendum.

142. Superiores regulares suam potestatem, pro more aliorum Praelatorum ecclesiasticorum in non pauca obiecta specialia extendunt.

I. De *doctrina catholica* sane nequeunt dare *iudicia authentica* v. g. per proscriptionem propositionum vel librorum; at suis subditis concedunt servatis servandis licentiam ad publicationem *librorum*. *Missionem canonicam* ad praedicandum verbum Dei ex iure Codicis tam clericis saecularibus quam religiosis etiam exemptis dat Ordinarius loci pro toto territorio ipsius, et Superior religionis exemptae auctoritatem concionandi solum dat pro concione habenda ad ipsos suos religiosos vel ad illos qui ad normam can. 514, § 1.

(76) Cfr. de antiqua disciplina: Cap. 24. X. de sent. excom. V. 39.; cap. 8. § 8. de haeret. V. 2. in Sext.; cap. 3. de poenis V. 9. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 6. de ref.; Clem. VIII. Const. « Nullus » 25. Iun. 1599. § 20.; Ferraris l. c. v. Poena art. 2. n. 16.; Suarez l. c. cap. 10.; Bouix l. c. p. 440. sq.; Piat l. c. I, 781; Scherer l. c. t. II. p. 773. not. 80. At postea S. C. Ep. et Reg. 29. Mart. 1889. ad 18. rescipsit: « Poena carceris seu reclusionis » (est ex constitutionibus expungenda); Battandier l. c. p. 133. sq.

habentur quasi pertinentes ad familiam religiosam (77). Qui vero facultatem concionandi ab Ordinario loci acceptam habent, si sunt religiosi, ea uti licite nequeunt sine proprii Superioris licentia.

II. *Administratio bonorum temporalium*, quae sunt in *dominio* conventus vel provinciae vel ordinis religiosi, pleno iure est penes Superiores regulares et officiales legitime deputatos velut Procuratores generales, provinciales, conventuales. Qua in re non valde dispar est ratio servanda etiam in Congregationibus sive virorum sive mulierum. Sed de his infra sub propria rubrica.

III. *Cura animarum* suorum subditorum regularium et familiarium monasterii spectat ad Praelatos regulares exemptos (78). Quod ius ex natura rei oritur, supposita exemptione et deducitur ex canone 464. Quid hac in re possint Superiores congregationum religiosarum, quarum sodales ad ordinem presbyteratus promoventur, sed Episcoporum iurisdictioni manent subiecti, partim ex natura rei, cum plura a parochis erga religiosos praestari non possint, partim ex Leonis XIII. Const. « *Conditae* » cap. I. n. 11. cap. II. n. 8. 11. ex pluribus canonibus Codicis v. gr. ex can. 514, et particularibus ordinationibus Episcoporum est eruendum.

Aliqua ratione ad curam animarum pertinet *ius* et *officium* Superioribus cuiusvis religionis clericalis, sive exemptae sive non exemptae, « sive per se sive per alium aegrotis professis, novitiis aliisque in religiosa domo diu noctuque degentibus causa famulatus aut educationis aut hospitii aut infirmiae valetudinis, Eucharisticum Viaticum et extremam unctionem ministrandi ». Haec profecto sunt *officia pastoralia*, quae in can. 514, § 1. *expresse* ad Superiores *non exemptos* extenduntur. Quod munus in monialium domo assignatur confessario ordinario vel ei qui ipsius vices gerit (cit. can. § 2); in alia vero religione laicali parochus loci vel cappellano quem Ordinarius parochus suffecerit ad normam can. 464. § 2. (cit. can. § 3). —

(77) Cfr. can. 1337. Inde patet non parum in Codice restrictam esse potestatem Superiorum regularium; nam iure praecedenti regulares ut in propriis ecclesiis concionari etiam populo possent sola indigebant *benedictione* Ordinarii loci, ad concionandum vero in alienis ecclesiis opus habebant sola Episcopi seu Ordinarii loci *licitia*, missionem vero canonicam a suis Superioribus obtinebant. (Cfr. Conc. Trid. sess. V. cap. 2. de ref.; Gregorius XV. const. « *Inscrutabili* »; Clement. X. const. « *Superna* »; Ferraris. v. Predicare n. 80; Pignatelli, Cons. can. t. IV. cons. 206, n. 20, 64 sq., 67.

(78) Cap. 16. X. de excess. V. 31.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 11. de regul.

Huc quoque spectat *cura catechesis et piae exhortationis*, quam in domibus religionis habere plerumque parochi esset impossibile, et Codex can. 509, § 2, 2° adiudicat Superiori locali, cum ad parochialia munera respectu parochianorum pertineat. Bis saltem in mense iniungitur illa instructio catechetica impertienda religionis conversis et familiaribus, totidem vicibus pia exhortatio ad omnes de familia praesertim in religionibus laicalibus.

Superiorissae monialium vel Superiores institutorum laicalium curam animarum sibi usurpare non possunt, sed confessariis ordinariis vel extraordinariis et capellanis rite deputatis legitimas partes relinquunt necesse est, salva tamen cura Superioribus imposita procurandi memoratam instructionem et piam exhortationem (79). Pro omnibus Congregationibus valet quod sancitur can. 464, ubi asseritur Episcopo ius religiosas familias, quae in parociae territorio sunt et a iure non sunt exemptae, a parochi cura subducere.

IV. Generales religionum exemptarum praediti sunt *iure interveniendi* in *Conciliis oecumenicis* cum suffragio decisivo. Quibus Generalibus non aequiparantur Abbates locales, sed solummodo Praesides sive Abbates generales monasteriorum, quae in congregationes sunt coadunatae (can. 223. § 1. n. 4.) (80).

V. *Abbates regulares de regimine* seu non mere titulares etiam nunc retinent antiquum ius conferendi suis subditis regularibus primam *tonsuram* et *ordines minores* magis praecise definitum can. 964. n. 1°; (81) atque praeterea compluribus privilegiis in functionibus *liturgicis* insigniti esse solent scl. usu pontificalium, mitrae, crucis, annuli, baculi (82). Alii Superiores ordinum exemptorum, qui *ipsi* tonsuram et ordines *conferre* non possunt, gaudent facultate

(79) Cap. 10. X. de poenit. V. 38.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 10. de reg.; Bened. XIV. Const. « *Pastoralis* » 5. Aug. 1748.; S. C. Ep. et Reg. 17. Dec. 1890. 17. Aug. 1891. 1. Febr. 1892.; *Kohn* in Arch. f. k. K. t. 42. p. 241. sq. et praesertim *Ioder* l. c. t. 78. p. 668. sq.; *Battandier* l. c. p. 143. sq. 114. sq. 200.

(80) Cfr. *Granderath-Kirch*. Gesch. d. Vatik. Konzils t. I. p. 98 sq.

(81) Conc. Trid. sess. XXIII, cap. 10. de ref.; Benedictus XIV, De Syn. dioec. l. II. cap. 11. n. 9. sq.; *Many*, De sacr. ord. n. 50 sq. 56 sq.; Benedict. XIII, Const. « *Commissi* 6. Maii 1725.

(82) Cap. 6. de privil. V. 7. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XIII. cap. 4. de ref.; decr. S. R. C. 27. Sept. 1657. ab Alex. VII. approb.; *Heuser* l. c. v. Abt; *Ferraris* l. c. v. Abbas n. 30. sq.

sodalibus religiosis proprii instituti concedendi litteras *dimissoriales* ad Episcopum iure communi vel ex speciali privilegio competentem pro *ordinibus sacris* recipiendis; praeterea complures possunt perficere *benedictiones* cit. can 964, n. 2, 3. (83); ceterorum vero religiosorum ordinatio regitur iure clericorum saecularium.

VI. *Iura temporalia*, quae ex iure antiquo Praelatis vel Abbatibus regularibus ad instar beneficii regularis in « *mensam* » abbatialem a bonis « *conventus* » distinctam competebant, in omnibus fere ordinibus religiosis a disciplina vigente sunt aliena (84); at *iura honorifica* praecedentiae aliaque insignia v. g. ius gestandi titulum Reverendissimi, annulum, crucem pectoralem ect. etiam nunc permanent (85).

Art. 5 — De Superiorum officiis

143. *Obligationes Superiorum regularium* partim cum aliis magistratibus sunt communes partim ex singulari natura status religiosi vel proprii instituti legibus derivandae. Speciali mentione ex iure communi commemorandae sunt:

I. *Professio fidei* ab initio officii suscepti emittenda, quae incumbit omnibus Superioribus religionis clericalis, ad normam can. 1406. (86).

(83) *Suarez* l. c. cap. 29. 30.; *Ferraris* l. c. p. 224. sq. 255. sq.; *Piat* l. c. t. II. q. 449 sq. Cfr. de ordinatione religiosorum votorum simplicium, qui exempti non sunt: S. C. Ep. et Reg. 6. Maii 1864.; Leon. XIII. Const. « *Conditae* » cap. II. n. 6.; *Battandier* l. c. p. 246. sq. Hodie vero haec ordinatio omnino regitur can. 964 n. 4.

(84) Cap. 21. X. de resc. l. 3.; cap. unic. de supplend. l. 5. in Clem.; *Thomassin*. l. c. P. III. l. 2. cap. 26. 27.

(85) *Bened. XIV.*, De Synod. dioec. l. III. cap. 10. n. 6.; *Scherer* l. c. p. 768. Cfr. quoque S. C. Ep. et Reg. 30. Iul. 1897. ad 4.: « *Non convenit, quod Superiorissa generalis vocetur Reverendissima Mater Praeposita* », 9 Maii 1860. ad 4.: « *Haud approbandum est, ut Moderatrix generalis, quando discedit, benedictionem sororibus in ecclesia impertiatur* ».

(86) Ex responso S. Officii 22 Martii 1918 cum formula quae habetur initio Codicis coniungenda est formula contra errores Modernismi praescripta in Motu proprio « *Sacrorum Antistitum* » 1. Sept. 1910, cum modernismi periculum nondum cessaverit (A. A. S. II, 669). Lex Pii IV de fidei professione (const.

II. *Residentia* muneri proportionata (can. 508); at *poenae* canonicae in beneficiatos non residentes statutae ad Superiores regulares hac in re negligentes extendi non possunt, qui potius aliis poenis vel poenitentiis coercendi sunt. Evidenter diversa est et magis stricta in Superiori locali, minus in Provinciali, cuius est domos visitare quoties necessitas occurrat.

III. *Applicatio Missae* diebus dominicis et festis pro suis subditis eodem modo, quo Episcopis et parochis incumbit, in iure communi Superioribus regularibus non reperitur iniuncta; salva autem maneat necesse est obligatio *orandi* et *sacrificandi* pro animis sibi commissis, quae ex *natura curae* pastoralis consequitur atque forte particularibus religionis statutis accuratius est determinata et etiam ad curanda suffragia pro *sodalibus defunctis* et *benefactoribus* extensa (87).

IV. Omnibus Superioribus can. 509 imponitur obligatio promovendi notitiam et executionem decretorum Sanctae Sedis, quae religiosos respiciunt. Superiorum enim est cura procurandi, ut proprii subditi suis obligationibus satisfaciant, inter quas evidenter primum locum tenent et dignitate et vi ligandi quae promanant ex S. Sedis decretis. Pro diversitate casus illa cura magis urgebit Superiores maiores quam immediatos: bene tamen animadvertendum notitiam per Superiorem dandam non esse illorum decretorum promulgationem communitati religiosae factam, sed esse meram divulgationem decretorum iam obligantium cum adiecta cura procurandae executionis. Modus divulgationis plerumque aut in Constitutionibus erit praescriptus aut usu ipso. Quae inducunt obligationem in religiosis laicis ex natura rei erunt legenda in vulgari lingua, et ubi opus fuerit erunt commentanda et per exhortationes erit promovenda executio.

V. Cum praecedenti obligatione connexa est obligatio eodem can. 509 Superioribus imposita curandi ut saltem semel in anno,

« *Iniunctum nobis* » 13. Nov. 1564) in variis locis executioni non mandata, in aliis contraria consuetudine obrogata, can. 1468 efficaciter in usum deducta est per reprobationem consuetudinis contrariae.

(87) *Gasparri*, De ss. euchar. n. 506, 514, 534; *Battandier* l. c. p. 146. sq.; *Lehmkuhl*, Theol. mor. II, 196; Conc. Trid. XXIII, cap. 1. De ref.; *Giraldi*, Expos. iur. pont. P. II, sed. 85.

statis diebus publice legantur Constitutiones, itemque ea decreta quae S. Sedes praescripserit, ad eum modum quo ante Codicem aderat obligatio legendi certa decreta et Instructiones, quae per Codicem non fuit renovata.

144. VI. Visitatio subditorum. A. Haec *visitatio* in religionibus exemptis (88) per Superiores regulares *rite et statis temporibus* facta est unum ex efficacissimis mediis ad conservandam et promovendam disciplinam regularem; hinc ex natura rei, iure antiquo et novo, statutis ordinum ad instar visitationis episcopalis graviter praescripta est tum in spiritualibus tum in temporalibus. Est autem visitatio canonica accurata inquisitio de singularum domorum regimine et de disciplina religiosa. Cavendum autem est ne illa visitatio Superiorum regularium degeneret in *meram* inquisitionem *criminalem* aut extrinsecam *formalitatem* (89).

145. B. Obiectum visitationis nonnisi generico modo designatur a Codice, magis in particulari designari solet in Constitutionibus.

Sed quoniam gubernatio Instituti religiosi non in sola religione exempta datur, sed in qualibet religione, et eius pars est vera notitia quae fere non acquiritur nisi per visitationem, Codex obligationem visitationis imponit omnibus. Iam *Normae* de ipsis Institutis mulierum statuerat « Moderatrix (generalis) totum Institutum sive per se sive per aliam sororem delegatam singulis trienniis vel etiam pluries, si opus fuerit, visitabit ». Codex urget obligationem in *Superioribus maioribus*, sed qui designantur in Constitutionibus: in instituto valde diffuso Superior Generalis aut non poterit aut solum rarius et per partes. In praxi hoc munus pertinet ad Provinciales, qui de visitatione peracta rationem reddere debent Superiori generali, et generatim fit singulis annis, quamvis quoad tempus Codex etiam remittit ad Constitutiones. — Ex natura rei haec obligatio est gravis, ab illa enim, praesertim rite peracta, maxima ex parte pendet disciplina religiosa.

(88) Cfr. de congregationibus religiosis *non exemptis*: Leon. XIII. Const. « *Conditae* » cap. I. n. 10 cap. II. n. 9. sq.; *Bizzarri* l. c. p. 474. sq.; *Battandier* l. c. p. 185. sq. 187. sq.

(89) Cap. 7. X. de stat. III. 35.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 1. 8. 20. de reg.; S. C. Ep. et Reg. 19. Iul. 1895. ad 23.; *Piat* l. c. t. I. p. 674, q. 863 sq.; *Ferraris* l. c. p. 273. sq.; *Battandier* l. c. p. 186. sq.

146. C. *Iura Ordinarii loci quoad visitationem*. Suae etiam partes Ordinario loci tribuuntur in visitandis domibus religiosorum, cuius iura et officia in hac parte describuntur canone 512. 1°) Quoad monasteria monialium quae sibi vel Sedi Apostolicae immediate subiecta sunt, singula huiusmodi monasteria debet visitare per se vel per alium quinto quoque anno. 2°) Etiam monasteria monialium exempta, pariter quinto quoque anno, visitare debet: a) circa observantiam *clausurae*, tametsi a Superioribus regularibus quibus subduntur visitentur, custodia quippe clausurae speciali quadam ratione est commissa vigilantiae Ordinarii loci; b) quodsi Superior regularis a quinque annis visitationem non peregit, visitatio Ordinarii extenditur ad alia omnia (90).

3°) Omnia monasteria monialium quoad rem oeconomicam (can. 535.).

4°) Quod attinet ad *Congregationes dioecesanarum* plenum ius visitandi est penes Ordinarium loci, qui singulas domos saltem quinto quoque anno visitare debet. Salvum semper manet ius et officium visitandi Superioribus maioribus ut supra competens.

5°) Quoad *Congregationes clericales* iuris pontificii, Ordinarius loci habet ius visitandi in iis quae pertinent ad *ecclesiam, sacramentum, oratorium publicum, sedem ad sacramentum poenitentiae*, et hoc tametsi dictae *Congregationes* sint *exemptae* (91). Inde apparet exemptionem harum Congregationum non esse plenam, cum non excludat ius visitationis Ordinarii loci; et solas *domus regulares* a visitatione Ordinarii loci esse *omnino exemptas*, quales sunt omnes domus Ordinis religiosi, tametsi non sint domus formatae (92).

(90) Com. Codicis (24 Nov. 1920) declaravit ius esse Ordinario loci visitandi monialium monasteria, quae regularibus *etiam exemptis* subduntur, circa ea quae clausurae legem spectant (A. A. S. XII, 575).

(91) Oratorium semipublicum, quod pertinet ad internam vitam communitatis, nec erigitur auctoritate Episcopi, sed sola ipsius licentia requisita (can. 1192, § 1), non videtur comprehendi in periodica visitatione domus Congregationis exemptae, cum non enumeretur hoc can. 512; nec proinde obstat can. 344.

(92) Quoad Ordines virorum votorum solemni Praeses Commissionis Codicis, ob can. 1261, qui allegabatur pro iure visitandi ecclesiam regularem, declaravit Ordinarium loci non posse facere *ordinariam periodicam* visitationem templorum Societatis Iesu in sua dioecesi existentium, nequidem in casu legis dioecesanae seu synodalis, qua non nova quaedam materia iuxta can. 1261 inducta fuerit sed solum urgetur lex communis, sed solum in casu quo lex dioecesana peculiare quid statuerit et in quantum positivam habeat notitiam legem particularem a se latam, de materia can. 1261, in ecclesiis regularium

6º) Ius visitandi competit Ordinario loci in domos *Congregationis laicalis iuris pontificii*, et quoad has non solum in rebus n. 3º dictis, sed etiam in rebus pertinentibus ad disciplinam quae hoc pacto enumerantur can. 618, § 2. n. 2º: « potest ac debet inquirere num disciplina ad constitutionum normam vigeat, num quid sana doctrina morumque probitas detrimenti coeperit, num contra clausuram peccatum sit, num Sacramenta aequa stataque frequentia suscipiantur; et, si Superiores de gravibus forte abusibus admoniti opportune non providerint, ipse per se consulat; si qua tamen maioris momenti occurrant, quae moram non patiantur, decernat statim; decretum vero ad S. Sedem deferat ».

147. D. Quae canonica visitatio sive internorum Superiorum sive Ordinarii loci in casibus huic permissis vel iniunctis, ut efficaciam habeat nec sive bona sive mala fide frustrari possit, sapienter prospicit can. 513, ubi religiosis obligatio imponitur, qua Visitatori inquirenti tenentur respondere secundum veritatem, et omnes praesertim Superiores severe prohibentur eos ab hac obligatione avertere aut aliter visitationis scopum impedire. Quae prohibitio etiam sanctione poenali munitur can. 2413, hoc pacto: « hi Superiores vel Superiorissae qui post indictam visitationem, Visitatore non consentiente, aliquem religiosum vel respective religiosam in aliam domum transtulerint, et omnes sive Superiores sive subditi, qui per se vel per alios, directe vel indirecte religiosos induxerint ut interrogati a Visitatore taceant vel veritatem quoquo modo dissimulent aut non sincere exponant, vel eisdem, ob responsa quae Visitatori dederint, molestiam, sub quovis praetextu, attulerint, inhabiles ad officia assequenda, quae aliorum regimen secumferant, a Visitatore declarentur et Superior officio quo fungitur privetur » (ctr. § 2. eiusd. can.). Inde patet in pluribus durante visitatione suspensam manere Superioris localis vel respective provincialis potestatem.

148. E. *Finis* visitationis, licet in genere sit conservatio disciplinae religiosae, seu abusus reformare et virtutem promovere, et Concilium Trident. (sess. XXV, cap. 1. De regul.) illam exhibeat

exemptorum non observari. (Acta Romana S. I. vol. V. p. 41). Simile responsum obtinuisse videntur Augustiniani Escorialenses. — Alii casus in Codice non continentur. De bonis vero temporalibus in capite sequenti.

tamquam aptissimum medium ad praecavendam relaxationem vel ad observantiam instaurandam, complete ordinata fuit ad hoc, ut pastor vultum pecoris sui cognoscens, contra regularem observantiam peccantes corrigit, castiget et emendet, bene ambulantes in bono confirmet et ad maiora exstimulet, quemvis iuxta qualitates et merita promoveat, media convenientia contra defectus vel excessus praescribat, sicque observantiam et disciplinam regularem restituat, conservet et augeat (*Reiffenstuel* V, 1, n. 271).

Ex quo fine eruitur in Superiore obligatio de se gravis; nec a gravi culpa excusari potest Superior, qui ob neglectam visitationem gravem relaxationem induci permittat.

Inde etiam infertur quoniam a Visitatore in visitatione inquirenda sint, quae ad haec praecipua capita facile reduci possunt:

1°. Circa disciplinam regularem. 2°. Circa orationem mentalem. 3°. Circa frequentiam Chori, ubi obligatio chori adest. 4°. Circa Missae celebrationem. 5°. Circa vitam communem. 6°. Circa ieiunia et abstinentias. 7°. Circa modum agendi Superioris cum subditis. 8°. Circa charitatem inter fratres. 9°. Circa obedientiam et reverentiam Superioribus debitam. 10°. Circa Missarum eleemosynas, earumdemque exonerationes. 11°. An statutis temporibus ad mensam publice legantur praescripta Decreta et Constitutiones. 12°. An lex de casibus conscientiae proponendis et solvendis servetur. 13°. An lectores suum adimpleant officium cum studentium profectu. 14°. An statis temporibus habeatur culparum Capitulum, ubi illud praescribitur. 15°. An aliquod delictum commissum sit, quod Visitatori pro bono communis innotescere debeat. 16°. An rite administrentur bona communis. *Piat* I. q. 875.

149. F. *Modus procedendi* in genere est paternus, nam quae de visitatione Ordinarii loci can. 345 habentur, valent pro qualibet visitatione canonica characteris generalis; salva tamen manet via iudiciaria ubi aut natura rei aut necessitas illam postulet, nisi via iudiciaria ex qualitate rei sit reservanda Superiori altiori: nam can. 513, § 2. expresse sancit: « A decretis Visitoris recursus datur *in devolutivo tantum*, » seu firma obligatione servandi decretum dum recursus pendet apud Superiorem altiozem; sed expresse additur « nisi Visitor ordine iudiciario processerit. »

Quare cum iuri Superioris in visitatione inquirendi correspondeat in subditis denuntiatio, haec plerumque erit paterna seu evan-

gelica, facta Superiori tamquam patri, ut bono spirituali denunciati ex paterna caritate provideat, fierique potest aut etiam debet, quoties in bonum denunciati cedit. Quam, licet generatim praecedere debeat fraterna correctio, facile in Ordinibus et Congregationibus religiosis omitti poterit ob varias rationes, quia v. gr. denuntiatio paterna plerumque fit sine detrimento denunciati, quia non raro magis prodest denunciato quam fraterna correctio, quia in multis institutis religiosi cedunt iuri naturali quod habent ut prius fraterna correctione moneantur.

A denuntiatione paterna fieri non potest transitus ad punitionem vel ad inquisitionem iudiciariam; quamvis Superior, cum hoc exigit bonum commune, potest commonere paterne denuntiantem de obligatione quam habet procedendi ad denuntiationem canonicam, (can. 1935, § 2), quae est fundamentum inquisitionis iudicariae et processus criminalis ad normam can. 1939 et sq. instituendae. Cfr. *Piat* I. q. 876 sq.; *Wernz-Vidal*, De process. n. 716 sq.

150. VII. A. Relatio de statu religionis quinto quoque anno, vel saepius si ita ferant Constitutiones ad S. Sedem mitti debet ab Abbate Primate et a Superiore Congregationis monasticae, necnon a Moderatore supremo religionis iuris pontificii. Documentum subsignatum esse debet ab ipso Moderatore supremo cum suo Consilio, et, si agatur de Congregatione mulierum etiam ab Ordinario loci in quo suprema Antistita cum suo Consilio residet (can. 510).

Non obligantur Abbas monasterii sui iuris nec Superiorissa monasterii monialium (93), tametsi veniant nomine Superiorum maiorum. Ex canone vero 675 tenentur Societates religiosorum in comuni viventium etsi sine votis.

B. *Status religionis*, de quo reddere rationem debent, complectitur statum disciplinarem, materiale, personale et oeconomicum. — Ceterum quomodo conficienda sit illa relatio facile addiscitur, cum Moderatores vel Moderatrices generales Institutorum vota simplicia profitentium habeant propositum schema seu paradigma interroga-

(93) Pro monialibus viventibus in monasteriis independentibus, si non includuntur in hac obligatione relationem exhibendi, satis provisum est per relationem de statu dioecesis ab Ordinario loci periodice faciendam; idemque dicatur de Congregatione dioecessana. Cfr. *Elenchum pro Relatione dioecessana* n. 80, 83. (A. A. S. X, 500).

tionum, a S. C. elaboratum et promulgatum 25. martii 1922 (A. A. S. XIV, 161), quibus respondere debent, (A. A. S. XIV, 277) (94).

151. C. Obligatio relationem exhibendi disposita est per periodos temporis fixas incipiendo a die primo mensis Ianuarii 1923: et pro religiosis viris ordo designatur secundum religiones; pro religiosis feminis secundum diversas regiones, relicto ultimo quinquennii anno pro Societatibus mulierum sine votis vel cum votis privatis.

Ergo: I. ex Religionibus *virorum*:

a) In primo quinquennii anno: Canonici regulares, Monachi, Ordines militares.

b) In altero: Mendicantes.

c) In tertio: Clerici regulares.

d) In quarto: Congregationes votorum simplicium sive clericales sive laicales.

e) In quinto: Societates virorum more Religiosorum viventium, sine votis aut cum votis privatis.

II. Ex Religionibus *mulierum* distributio annorum fit *per regiones*, in quibus exstat Domus princeps instituti, seu ubi sedem *ex officio* habet Moderatrix generalis, hoc pacto:

a) In primo anno quinquennii ex Italia, Hispania et Lusitania.

b) In altero: ex Gallia, Belgio, Hollandia, Anglia et Hibernia.

c) In tertio: ex reliquis Europae regionibus.

d) In quarto: ex utriusque Americae partibus.

e) In quinto: ex aliis Orbis partibus, et insuper Societates mulierum sine votis more Religiosarum viventium vel cum votis privatis.

Memoratum Decretum de exhibenda relatione, quoad Moderatores supremos Ordinum regularium et earum Congregationum etiam votorum simplicium aut Societatum more religiosorum viventium, quae ad relationem mittendam ante Codicis promulgationem non tenebantur, non eos obligat ad exarandam relationem per responsiones ad quaestiones propositas in Instructione S. Congreg., sed permit-

(94) Est schema propositum per decret. « *In approbandis* » 16. Iulii 1906, cum correctionibus a novo iure requisitis.

tuntur exarari ea ratione et forma, quae Instituti naturae aptior videntur.

Attendenda pariter est nova formula relationis quinquennalis S. C. de P. F. exhibendae pro Episcopis, Vicariis Praefectisque Apostolicis ac Missionum Superioribus in locis eidem S. Congregationi subiectis, in cuius cap. IV plures quaestiones fiunt de Institutis religiosis (A. A. S. XIV, 287).

152. VIII. Reliqua officia Superiorum religiosorum facile uno verbo *executionis* comprehenduntur. Ipsorum enim est universam communitatem singulosque sodales conservare et promovere in via perfectionis atque in observantia regulari secundum proprium institutum. Quem scopum ut Superiores attingant, profecto ut boni pastores imprimis *Dei auxilium* implorent atque *exemplo* praecedant, deinde *verbis* et, si opus fuerit, etiam *severioribus* mediis cum prudentia et caritate, verum etiam cum fortitudine et constantia urgeant *cognitionem* et *executionem* eorum, quae *iure communi religiosorum* aut *particularibus constitutionibus suae religionis* ordinata sunt (95).

153. Superiorum interni adiutores — Consilium Consultorum. (can. 516).

Partim in adiutorium, partim etiam ad constringendam intra certos limites nimiam Superiorum libertatem can. 516, § 1, praecipit ut Superiori Generali, Moderatori monasticae Congregationis, Superiori Provinciali et etiam Superiori locali saltem formatae domus adiungantur proprii quidam *Consilarii*, qui Superiori adsistant, quorum consensum aut consilium praedicti Superiores teneantur requirere ad normam Constitutionum et sacrorum canonum. Praedicti consilarii cum respectivo Superiore constituunt *Consilium* generale, provinciale aut locale, de quo saepius loquuntur canones.

154. De huiusmodi consiliis iam sermo erat in Normis S. C. Ep. et Regul. a. 1901. v. gr. n. 194, 203, 213, 221, 239, sq. 292, 293 etc.; in aliis pluribus S. C. Decretis ea de iure existere sup-

(95) Cfr. *Piat* I, P. IV. cap. 2. Appendix p. 663 sq.; *Molitor* l. c. n. 446, 485.

ponebantur: in Ordinibus vero religiosis iamdiu existerant definitoria; vel in ipsis Abbatiis regularibus praeter Capitulum abbatiale cum quo plura negotia ab Abbate sunt peragenda, existit consilium decanorum seu seniorum, quod in pluribus Abbas audire tenetur.

155. Nihil in particulare decernitur in Codice de numero huiusmodi Consiliariorum, de modo eosdem nominandi, de tempore quo illud munus durat, de qualitatibus requisitis; quare de hac re propriae Constitutiones aliaeque iura pecuniaria cuiusque religionis sunt consulenda. Fere ex natura rei est, ut Consilarii generales ab eodem Capitulo quo ipse Superior Generalis eligantur, cum partem habeant in generali religionis gubernatione. Alii Consilarii (Sup. Provincialis vel localis) vel eodem modo vel a Superiore altiore eligantur oportet, non ab eodem cui a consiliis esse debent. Numerus congruus esse debet, aut fixus et semper idem, aut respondens numero circumscriptionum, in quas Institutum sit divisum. Ius determinat quibus in rebus Consilii votum deliberativum sit requirendum, aut consultivum tantum sit necessarium; quibus casibus peculiari iure religionis alii addi possunt; insuper licet Superiores alios de re peritos consulere possunt, hoc tamen Consilium negligere non debent, cum ex criterio iuris sit ipsis adsignatum tamquam ordinarium adiutorium et ut temperamentum in usu suae potestatis, « ibi autem salus ubi multa consilia », habita prae oculis prudentissima norma, quam can. 105 sancit de sequendo huiusmodi consilio. Cum de iure sit requirendum consilium et praesertim consensus, non singillatim sunt audiendi Consilarii, sed legitime sunt convocandi, ut in communi deliberatione cum debita reverentia, fide ac sinceritate mentem suam seu sententiam aperiant ad normam eiusdem can. 105, n. 2°, 3°.

156. Oeconomus. Ex eodem can. 516. §. 2. habeantur oportet pro administratione rerum temporalium *Oeconomi*: *generalis* qui Religionis universae bona administret; *provincialis* qui provinciae, *localis* qui singularum domorum. Huiusmodi munus exerceri debet *sub directione Superioris*, non ex proprio arbitrio et auctoritate: non est in Ordine, Provincia aut domo peculiari seu conventu, unus Superior qui praesit rebus spiritualibus et disciplinaribus, alius qui

praesit rebus oeconomicis, sed utraque cura spectat ad Superiorem, qui de utroque debet respondere coram Deo, coram Religione et coram Ecclesia. Quare nec Superior nec Oeconomus, ut debent, muneri suo satisfaciunt, si hic non reddit rationem suae administrationis et ille non exigit; nec oekonomus potest disponere de bonis sine Superioris licentia, nec Superior potest illi illimitatam licentiam concedere (96).

Oeconomi Generalis et Provincialis munus in eodem can. 516. § 3. declaratur incompatible cum munere Superioris generalis vel provincialis, cumque Superior generalis et provincialis debeat cum suo consilio examinare gestionem oeconomi etiam non expedit, ex natura rei, ut sit unus ex Consiliariis; non est autem prohibitum, licet generatim sit minus expediens, ut oekonomus generalis vel provincialis sit simul Superior localis, praesertim parvae communitatis. Pariter in parvis domibus munus oeconomi localis componi potest cum munere Superioris, quamvis e mente Codicis sit, ut illa duo officia distinctum habeant titularem; ita enim fit ut in administratione duae distinctae personae interveniant, quo facilius avertitur periculum aut abusus aut negligentiae et melius evitantur malae administrationis damna, haud raro irremediabilia.

De modo oeconomum designandi servandae sunt Constitutiones, si de hac designatione cavent; si sileant designantur a Superiore maiore cum suo Consilio (can. 516, § 4); etiam duratio muneris pendet a Constitutionibus.

157. Procurator generalis. Quaevis virorum religio iuris pontificii tenetur habere Procuratorem generalem, qui, secundum Constitutiones designatus, negotia propriae Religionis apud S. Sedem pertractet. Si non deputatur ad tempus vitae vel ad tempus indefinitum, sed ad tempus designatum in Constitutionibus, ante expletum hoc tempus amoveri non potest, inconsulta Sede Apostolica (can. 517.). Quae Codicis praescriptio est extensio facta ad Congre-

(96) Cfr. Conc. Trid. sess. XXV, cap. 2, 3. de regul.; Leo XIII Const. « *Condita* » cap. II. n. 9, 11. Suarez l. VIII. cap. 25. sq.; Bouix t. II p. 269, sq. 350 sq.; Battandier p. 216. sq. 227. sq.; Bizzarri p. 53, 474 sq.; Piat l. q. 796.

gationes praxis iam existentis quoad Ordines (97). Pro religionibus mulierum illa praescriptio non est facta. Hae religiones, si exemptae sunt, possunt uti opera Procuratoris virorum, cui forte sint aggregatae; secus uti debent opera alicuius Agentis vel viri ecclesiastici autorizati aut per Curiam Episcopalem vel per Cardinalem Protectorem propria negotia in Curia Romana tractare debent.

158. Tituli honorifici in religiosis, quorum professio est professio humilitatis si mere honorifici sint, seu non respondeant dignitati et officio actu habiti, et sint tituli dignitatum et officiorum habitorum generatim prohibentur: solummodo, si Constitutiones id permittant, « *tolerantur tituli officiorum maiorum*, quibus religiosi in propria Religione reapse functi sunt » (can. 515). Quae prohibitio cohaeret cum illa religiosa humilitate, quam colere debent religiosi, quibus potius fugiendi sunt tituli vanitatem redolentes. Ergo de iure communi, salvis privilegiis peculiaribus, non amplius subsistunt Abbates mere titulares abbatiae non existentis, Generales et Provinciales honorarii qui numquam illud munus obierint, at, si Constitutiones permittant, manent tituli ex-generalis, ex-provincialis, ex-definitoris: quae tolerantia Codicis, non videtur explicanda, de tolerantia alicuius mali, sed de permissione rei honestae, quae tamen iuris favorem non habet. Praecesserat hac de re Motus proprius Pii X « *Quo magis* » pro Familia Minoritica, 23. Oct. 1911 (A. A. S. III. 556). Qui tituli dignitatum non sunt, velut doctoris, magistri, lectoris, in prohibitione non comprehenduntur; sed qui huiusmodi titulis insigniti sunt, ex illis, potius quam vanam existimationem et honorem, motiva petant oportet ut aliis exemplo sint tum ceteris virtutibus religiosis, tum praesertim vera animi demissione et ceterorum fratrum aestimatione.

(97) Residentiam habitualement Procuratoris gen. in Urbe expresse non requirit: illam requirit monitum S. C. de Rel. 4. Iun. 1920 (A. A. S. XII, 301). Ex natura rei patet eam requiri pro Religione quae valde ampla est, et inde plura negotia apud S. Sedem tractanda habeat; gravis est difficultas pro Religione, quae domum in Urbe non habeat, ad nationem aliquam longe ab Urbe dissitam restricta habeat domicilia et ex ipsa instituti natura pauca habeat negotia in Curia Romana tractanda; cui incommodo facile provideri poterit, per opportunam dispensationem, quae iam data esse dicitur. *Vermeersch-Creusen* I, n. 586.

159. De amissione potestatis et officii Superiorum regularium.

Quae amissio generatim fit iisdem modis, quibus etiam alii magistratus ecclesiastici sua officia amittere possunt. scilicet per *mortem, renuntiationem, privationem* et *depositionem* attentis praesertim singularum religionum statutis (98).

Quibus modis apud regulares accedit *lapsus temporis* vel *revocatio* ad *nutum* legitimi Superioris facta; etenim in plerisque religionibus et congregationibus religiosi officia suprema, v. gr. Generalis, Procuratoris generalis, Definitorum tantum conceduntur ad certum determinatumque *tempus*, quo elapso potestas per se expirat, nisi legitime prorogetur v. gr. usque ad adventum novi Superioris. At quandoque praeter supremum officium Generalis reliqua officia obtinentur regulariter quidem *ad tempus* quoddam determinatum, ipso vero lapsu temporis Superiores suam iurisdictionem non amittunt, sed per revocationem a legitimo Superiore factam.

Si officium Superioris regularis quacumque ex causa *vacat*, statutis particularibus diversarum religionum et congregationum determinatum esse solet, quis usque ad novi Superioris electionem interim per modum *Vicarii* conventum vel provinciam vel universum institutum regat. *Ferraris* op. cit. p. 282.

(98) Cap. 32. i. f. X. de simon. V. 3.; cap. 2. 6. X. de stat. III. 35.; *Suarez* l. c. cap. 2. n. 25.; *Piat* l. c. p. 591.; *Ferraris* l. c. p. 281. sq. In congregationibus religiosi votorum simplicium, si de depositione *Superioris* vel *Superiorissae generalis* agatur, directe ad S. Sedem est recurrendum « *exponendo casum et causas* » (cfr. S. C. Ep. et Reg. 23. Martii 1800. ad 8., 22. Dec. 1896. ad 54.; *Battandier* l. c. p. 200. sq.); alii Superiores (vel Superiorissae) ante lapsum temporis mutari vel deponi tantum possunt ex causa gravi et servata forma legitima. Cfr. Leon. XIII. Const. « *Conditae* » cap. 1. n. 8. cap. II. n. 1.; *Battandier* l. c. p. 230. sq.

CAPUT X.

DE CONFESSARIIS ET CAPELLANIS (can. 518-530)

160. Praeter regimen in foro externo per Superiores sive externos sive internos, quod fit respective per potestatem iurisdictionis vel dominativam, peculiare quoddam momentum habet pro religiosi regimen internum conscientiae, quod fit maxima ex parte per confessarios, quorum est esse etiam duces spiritualis vitae iuxta Superiores, quibus incumbit spiritualis disciplina non disiuncta ab spirituali sollicitudine circa exercitium virtutum et profectum in vita spirituali et in studio acquirendae perfectionis.

161. De hac re agunt canones huius capituli, quod in quatuor sectiones commode dividi posset: I. De confessariis et capellanis religiosorum; II. De confessariis et confessionalibus religiosarum; III. De manifestatione conscientiae; IV. De capellanis et aliis qui exhortationes habent. Brevius et commodius fit distinctio inter religiones clericales et laicales; pro prioribus provident can. 518 et 519; pro posterioribus canones 520-528, ex quibus can. 528 agit de confessariis religiosorum virorum, ceteri de confessariis religiosarum.

Art. 1. — De confessariis in religione clericali

162. *In religione clericali:* I. pro singulis domibus sunt deputandi *plures* confessarii ordinarii: numerus debet esse proportionatus sodalium numero, maior numeri determinatio non est facta. Sunt autem deputandi pro omnibus sodalibus domus, ita ut detur vera optio adeundi quemvis ex deputatis, nec proinde sint deputandi ea ratione ut unus sit confessarius pro una communitatis parte, alius pro alia parte communitatis exclusa quemvis adeundi optione.

II. Quae deputatio fieri debet servatis principiis de legitima approbatione seu de recepta competenti iurisdictione. Iam vero in religione clericali exempta *pro subditis religiosi* iurdictio confertur a Superioribus religiosi, quos Constitutiones designant, qui iurisdictionem conferre possunt non solum propriis subditis sed etiam aliis religiosi aut sacerdotibus saecularibus; nec solum ad absol-

vendos proprios subditos regulares professores aut novitios, sed etiam ad absolvendos extraneos in domo religiosa diu noctuque degentes causa famulatus, educationis, hospitii aut infirmæ valetudinis (can. 875) (1). At etiam Ordinarius loci, ubi confessio fit, potest iurisdictionem conferre ad excipiendas regularium virorum confessiones, quibusvis sacerdotibus; qua iurisdictione ab Ordinario loci recepta religiosi, extra casum exceptum, uti non debent sine licentia saltem præsumpta sui Superioris. — Casus exceptus ille est, de quo cavet can. 519. hoc pacto: « Si religiosus, etiam exemptus, ad suae conscientiae quietem confessarium adeat ab Ordinario loci approbatum, etsi inter designatos (a Superiore) non recensitum (sive religiosus ille sit eiusdem vel alterius religionis sive sit saecularis), confessio, revocato quolibet contrario privilegio, valida et licita est ».

III. Cum in religione clericali *non exempta*, Superiores iurisdictionem non habeant ex proprio munere nequidem sacramentalem (can. 501, § 1), designatio ordinariorum religiosae domus confessariorum, a Superiore huius religionis debet cadere supra sacerdotes delegata iurisdictione praeditos, quae sit concessa ab Ordinario loci ubi fit confessio (can. 874). *Qui* pariter sua iurisdictione uti non debent, sine licentia sui Superioris, salvo eodem casu excepto supra commemorato.

IV. Mens autem iuris ea est, ut confessio generatim seu de regula fiat apud unum ex confessariis pro domo religiosa designatis, inter quos libera datur optio, cum confirmentur Constitutiones id praecipientes aut suadentes, vel apud specialem confessarium alicui religioso speciatim concessum, cum pro illo sit ex concessione confessarius designatus. Quae libertas seu libera optio inter hos confessarios, iure communi concessa, minime derogat receptissimae sanae asceseos regulae, qua omnes boni christiani, multo magis religiosi, perfectionis christianae studiosi, confessarium stabilem ac prudentem habere docentur.

V. *Casus exceptus*, quo licet adire quemlibet confessarium ab Ordinario loci approbatum, ita circumscribitur: Ut primo haec li-

(1) Si ad absolvendas personas de quibus in can. 514, iurdictio tum ab Ordinario loci, tum a Superioribus religionis in religione clericali exempta conferri potest, in quantum collata ab Ordinario loci reservationibus ab hoc factis subiicitur; at in quantum a Superiore religioso exempto provenit reservationibus Ordinarii loci non afficitur.

centia a iure detur *ad propriae conscientiae quietem*; quae circumstantia satis verificari dicenda est, quoties religiosus vult serio confiteri ideoque debitas conditiones ad illam confessionem afferat, si enim nimis scrupulose exigeretur illa conditio, ad quietem conscientiae, cui ius vult favere, non inserviret; porro omnis confessio serio facta et cum debitis dispositionibus ex sua natura tendit ad reddendam conscientiae quietem. Quare omnis confessio praedicto modo facta ex cit. can. 519 est imprimis *valida*; praeterea est quoque *licita*, non obstante Constitutionum praecepto, quo iubeatur confessio fieri apud determinatos seu designatos confessarios. Tale enim praeceptum, quod de cetero per ius firmatur, est generalis et ordinaria regula, quae observari potest et debet, quin tamen nimis urgeatur contra libertatem a iure concessam et quin excludat casum a iure exceptum. Id certe excluditur, ut confessarius ex ratione casus excepti a religioso quaesitus, ab hoc convertatur in specialem suum ordinarium confessarium. Multo magis est exclusum, quod religiosus, sibi fucum faciens seseque decipiens, subsiliat ab uno in alium confessarium et, obtutu ac simulatione quaerendi animi quietem, aut confessionem praescriptam negligat aut spiritualem se-gnitiem nutriet aut refugiat confessarium a quo exstimuletur ad vincendum pravum affectum vel periculosam passionem extirpandam. Non enim omnis sacerdos est prudens confessarius, neque omnis confessarius est satis idoneus religiosi conscientiae moderandae; et Superiores ex sollicitudine de spirituali subditorum bono, per designationem selectorum confessariorum, tenentur curare, ut subditi a temerario aditu confessariorum minus prudentium avertantur. Quare in hac re cum vera libertate, quam vult Ecclesia, coniungenda est vera animi sinceritas, quam et Ecclesia et ipsum ius divinum exposcit.

VI. Casus exceptus verificatur, si religiosus confessarium ab Ordinario approbatum adeat, *servatis servandis*; inde quidem religiosus habet ius utendi occasione oblata sive intra sive extra religiosam domum, nec est necessarium ut a Superiore adeundi licentiam obtineat; sed etiam non habet ius *exigendi* ut Superior talem confessarium advocet, aut illum adeundi per egressum a domo, qui fiat neglectis regulis seu constitutionibus de tali egressu constitutis.

VII. Demum in toto hoc negotio iuxta libertatem religiosus per ius concessam, adest officium vigilantiae ex parte Superiorum, ex

quo ius habent inquirendi et sciendi, num religiosi subditi confessionem statis temporibus faciant et apud quem confessarium ordinarium, cum etiam haec regula seu constitutio per canonem 519 firmetur, et ad Superiorum vigilantiam generatim pertinet inquirere num regulae et constitutiones a singulis suis subditis servantur.

163. *Potestas horum confessoriorum.* Confessarii designati a Superiore congregationis exemptae, ita constitui debent ut habeant facultatem absolvendi etiam a casibus in religione reservatis (can. 518, § 1.); vult ius ut haec facultas ipsis tribuatur. Confessarius vero ab Ordinario loci approbatus, quem in casu excepto adeat religiosus religionis exemptae, ex ipso iure mutuam habet facultatem absolvendi a peccatis et censuris in religione reservatis. Prioribus facultatem ad reservata tribuit Superior, posterioribus ius: utriusque facultatis obiectum, idem dicendum est, licet diversis vocibus significetur, sc. tum peccata reservata tum reservatae censurae, vox enim casum utrumque complectitur.

164. Non sublata est Religioni exemptae facultas reservandi casus cum vel sine censura, quam implicite confirmat can. 518 et expressius asserit can. 893. De facto tamen reservatio illa in praxi ea ratione est minoris efficaciae, in quantum ius ipsum pluribus tribuit absolvendi facultatem. Adhuc tamen in praxi, non in sola theoria, reservatio effectum habet, cum Superior possit iurisdictionem ad suorum confessiones recipiendas concedere, exclusa seu non inclusa potestate ad reservata.

165. *Confessio apud Superiorem* per can. 518, § 3 valde manet restricta; nam imprimis vetantur Superiores religiosi, ne aut per se aut per alium, aliquem subditum inducant, multo magis ne quovis modo cogant, ut peccata apud se confiteatur. Sed praeterea iubentur ut per modum habitus subditorum confessiones non excipiant, nisi adsit gravis causa; licet possint confessionem excipere, quando subditus sponte et motu proprio eorum ministerium expostulet (2).

(2) Post decr. « *Sanctissimus* » Clementis VIII huic iuris praescripto iam praecesserat decretum S. Officii 5. Iulii 1899, ubi pro Urbe prohibitio datur, ne ullus Superior cuiusvis Communitatis, Seminarii aut Collegii suorum alumnorum in eadem domo degentium sacramentales confessiones excipiat, et so-

166. Ex facultate adeo ex novo iure extensa absolvendi a casibus in religione reservatis, pro quibus ex natura rei in vim reservationis adeundus esset Superior cui reservati sunt, consequitur pro confessariis, praesertim religiosis, hac facultate ex iure auctis, quod, si quando hac facultate uti debeant, eoipso substituuntur Superioribus poenitentis in illa provida cura, quam habere debent de salute spirituali subditorum ac de eorum praeservatione a periculis, propter quam reservatio casuum instituta est. (Cfr. in hanc rem etiam can. 886.) Ceterum nova disciplina in hac parte etiam pro ceteris fidelibus est mitior, et magis extensa, quam iure antiquo, facultas absolvendi a reservatis. Cfr. canones 895; 897; 899, § 2, 3; 900; 2237, 2254. Ceterum illa absolutio a reservatis pertinet ad solum internum forum, atque etiam in foro interno non se extendit nisi ad censuras a *peculiari iure* religionis reservatas, nec comprehendit censuras ab homine, quae ex can. 2245, § 2, 2253. 2°, sunt reservatae ei qui sententiam tulit. Quare Superiores religiosi eo diligentius in foro externo invigilare debent, ne ex relaxata disciplina religio damnum patiatur, quo facilior facta est remissio in foro interno obtinenda etiam ab illis confessariis, qui fortasse non sunt satis capaces ad ea cognoscenda quae ad internum religionis regimen necessaria sunt.

167. Ius praecedens. a) In antiqua disciplina religiosus confiteri debuit suo Superiori aut confessario Ordinis expresse ab illo delegatus, nisi aut ratione itineris illum non inveniret aut obtinisset licentiam cum alio confessionem faciendi (3): quemadmodum simplices fideles confiteri debebant proprio paroco, nec alieno sacerdoti confiteri poterant sine proprii sacerdotis licentia. In singulis domibus confessarius unicus esse solebat. Plures Ordines privilegium obtinuerant, vi cuius eorum religiosi aliis confiteri non pos-

lum excipitur rarus aliquis casus necessitatis, de quo eius conscientia oneratur. Ratio prohibitionis haec allegatur, quod ex una parte minuatur alumnorum peccata confitendi libertas ipsaque confessionis integritas periclitatur; ex altera vero Superiores minus liberi esse possunt in regimine communitatis, ac suspicioni exponuntur aut se notitiis in confessione habitis uti, aut benevolentiores se praebere erga alumnos quorum confessiones excipiunt.

(3) Cfr. cap. « *Omnis utriusque sexus* » 12. *De penitentiis et remiss.* iunct. Extrav. *Inter cunctas* 1. § 1. *De privilegiis.*

sent (4) — Clemens vero VIII. decr. « *Sanctissimus* » 26. Maii 1593, non solum restrinxit reservationes apud regulares, atque prohibuit ne Superiores subditorum confessiones audirent nisi quando peccatum reservatum admisissent aut ipsimet subditi sponte ac proprio nutu id ab iis petierint, sed etiam iniunxit ut in singulis domibus deputarentur duo aut plures confessarii pro subditorum numero ad quos religiosi pro confessione accederent; quibus voluit ut committeretur facultas in reservata, quoties casus occurreret, quo eam debere committi ipse confessarius iudicaret. Quod Decr. ab Urbano VIII 21. Sept. 1624 confirmatum illam accepit adiectionem, ut si in casu particulari facultas absolvendi a reservato Superior denegaretur, illa vice nihilominus praedictus confessarius regularis posset absolvere a tali peccato.

b) Recentiori tempore Pius IX decretum S. C. Ep. et Reg. de die 16. Aug. 1866 approbaverat, quo in parvis communitatibus Superiores iuebantur deputare *habitualiter* unum *confessarium ex religiosis* proprii Ordinis, qui facultatem haberet absolvendi a casibus et censuris in Ordine reservatis. Insuper in pluribus iubilaeis ultimi saeculi S. Sedes derogavit privilegiis cuiusvis Ordinis, licentiam dando religiosis, ut eo durante possent eligere confessarium, a quo absolverentur a reservatis in Ordine. Accessit decretum S. Poenitentiariae 14 Maii 1902, quo praesertim cavetur de usu facultatum a S. Poenitentia obtentorum etiam in favorem religiosorum (5). Pius vero X primum confessariis Urbis dedit per Vica-

(4) Cfr. v. gr. concessionem factam Patribus Praedicatoribus ab Innocentio IV. const. « *Cum supernae lucis* » 26. Mart. 1243., quae per communicationem ad plurimos ordines extensa fuit; item Const. « *Virtute conspicuos* » Clementis IV 21. Iulii 1265; Sixti IV Const. « *Regimini universalis* » 31. Aug. 1474 et alias.

(5) Cfr. *Ferreres*, Razon y Fe vol. 37. p. 375 sq.; *Piat* vol. I. q. 431 sq.

Omittendum non est, in mutationem criterii pro libertate confessionis et pro minori rigore in sustinendis reservationibus, influxum haud exiguum debuisse exercere factum in dies magis conspicuum, quod potissimum a saeculo 18, iuxta Ordines stricte dictos multiplicatae sunt Congregationes religiosae votorum simplicium, quarum sodales, nisi exempti essent, sola iurisdictione Episcopali absolvebantur, ideoque solis episcopalibus reservationibus poterant subiacere; exemptio autem Congregationum mansit res omnino rara. Vicissim cum primi religiosorum Praefecti seu Magistri potius gererent munus patris spiritualis religiosorum, et sine propria iurisdictione subicerentur iurisdictioni Episcoporum, etiam videmus antiquos illos religiosos haud raro usos esse libertate mutandi domum et Praelatum, ut constat ex vita Patrum. Exemptio ab episcopali auctoritate paulatim obtenta illud effecit, ut in eodem persona Abbatis seu Praelati coniungeretur utrumque munus et Patris et stricte dicti

riatum Urbis facultatem absolvendi quoslibet religiosos cuiusvis Ordinis ad se recurrentes sine requisita licentia respectivi Superioris regularis (8 Febr. 1913.); quam facultatem per decr. S. C. de Rel. ex audientia SS.mi extendit ad universum orbem addita facultate absolvendi a reservatis etiam sub censura et cum clausula cuiuscumque privilegii derogatoria (5. Aug. 1913) A. A. S. V, 431. — Et est praecise disciplina quae transiit in Codicem additis tamen illis verbis « *ad suae conscientiae quietem* », cuius vis supra manet explicata.

168. Scholion. Dubitari non potest quin Superiores Regulares iurisdictionem immediate a Romano Pontifice acceptam ante Tridentinum haberent; et inde etiam erat consequens, ut apud eos solos confiteri regulares possent, quibus facultas seu iurisdictio a Superiore regulari esset tributa, supposita ipsorum regularium exemptione. Nam iurisdictione iudicialis in non subditum exerceri non potest, facta ergo exemptione a iurisdictione Ordinarii loci, congruenter nec hic eos absolvere nec aliis facultatem absolvendi tradere potuit. Quae consequentia exemptionis, licet sit maxime congrua, non tamen dicenda erat necessaria, ut optime notat *Ballerini-Palmieri*, Opus morale vol. V. n. 329.; nam, ut alia praeterea, exemptio potest esse maior vel minor pro voluntate R. P. illam tribuentis, qui potuisset excipere iurisdictionem fori sacramentalis, sicut in Codice hanc ita temperavit ut cum Superiore regulari Ordinarius loci cumulativam haberet potestatem. (*Ferreres*, Derecho sacram. n. 235) — Nec Concilium Tridentinum immutavit ius, quo regulares iurisdictionem ad fidelium confessiones a R. Pontifice, mediis suis Superioribus accipiebant, dum induxit necessitatem approbationis Ordinarii loci, iis exceptis qui beneficium parochiale haberent, pro confessionibus saecularium audiendis (sess. XXIII, cap. 15. de ref.); nam approbatio illa pertinebat ad idoneitatem seu ad doctrinam aliasque qualitates pro tanto munere sacerdotali exercendo; de iurisdictionis collatione nihil immutavit in iure praecedenti (6). Nihilominus praxis, quae ultimo praesertim tempore

Superioris. Quare paulatim saltem ea ratione curata est evitari confusio utriusque muneris, quatenus munus patris, saltem quoad sacramentalem gubernationem demandaretur alicui religioso, qui in hac parte Superiori substitueretur.

(6) Cfr. *Lehmkuhl* II. n. 379, 382; *Ballerini-Palmieri* n. 343. sq.; *Vermeersch*, De religiosis I. n. 516; *Cappello* De Poenitent. n. 405. Praecise Con. Tridenti-

invaluerat, illa erat, ut Episcopi simul cum approbatione etiam iurisdictionem delegatam conferrent, et ita ex duplici titulo iurisdictionem haberent; qui duplex titulus, minus coepit considerari, cum iurdictio quae ex uno titulo habebatur, prodire non posset, quoad saeculares poenitentes, nequidem in actum validum sine Ordinarii approbatione, quae ex memorata praxi etiam continebat iurisdictionis collationem. Iure Codicis approbatio et iurdictio pro eodem sumuntur (Cfr. v. gr. can. 888, § 1., 882); aliunde vero de approbatione ut aliquid iurisdictioni superadditum non loquitur; solum ergo remanet necessitas approbationis, in quantum licite sive regularibus sive saecularibus iurisdictionem concedere Ordinarius non potest, nisi eos antecederet censeat idoneos ad munus confessarii exercendum.

Art. 2. — De confessariis religiosarum (can. 520-528) (7)

169. Moderatio per gradus inducta circa regimen sacramentale religiosorum, qua paulatim factum est, ut religiosi saltem pro particulari necessitate eam libertatem haberent, qua iamdiu gaudebant saeculares, adeundi quemlibet confessarium legitime approbatum, pari quadam ratione etiam introducta fuit pro religiosis feminis praesertim per decretum Pii X. « *Cum de Sacramentalibus* » 3. Febr. 1913, unde desumpti sunt canones Codicis, in quibus illius Decreti praescripta, potius sunt parumper ampliata, sicut Decr. Pii X partim fuit codificatio partim ampliatio praecedentis iurisprudentiae.

num voluit conciliare privilegiatam regularium iurisdictionem cum Ordinariorum auctoritate, quod praestitit exigendo approbationem pro confessione saecularium in quos illa auctoritas episcopalis exercetur.

(7) Cfr. Conc. Trident. sess. XXV. de reg. Reform.; Const. Gregorii XV. « *Inscrutabili* » 5. Febr. 1622.; Innocentii XIII const. « *Apostolici ministerii* » 23. Maii 1723; Benedicti XIV. const. « *Pastoralis curae* » 5. Aug. 1748; Decret. *Quemadmodum* S. C. EE. et RR. 17 Dec. 1890; Leonis XIII, const. « *Conditae* » 8. Dec. 1900; Normae S. C. EE. et RR. in approb. novis instit. 28 Iunii 1901; S. C. de Rel. Decr. « *Cum de sacramentalibus* » 3. Febr. 1913 in A. A. S. vol. V. p. 62. sq.

Praeter commentatores de integro iure religiosorum Cfr. *Larraona* in Com. pro Relig. X (1929) p. 446 sq.; *Confessions de Religieuses* in: *Revue des Comm. relig.* II (1926) p. 184 sq.; *Mostaza* in: *Cuestiones canónicas ex Sal Terrae* vol. I. p. 721 sq.

Ex illius Decreti articulis et ex Codicis canonibus facile distinguuntur variae species confessariorum sc. ordinarii, extraordinarii, speciales, supplementares, fortuiti seu occasionales. Insuper providetur casui sororis vel monialis aegrotantis.

I. - Confessarius ordinarius.

170. Singulis religiosarum feminarum domibus *unicus confessarius ordinarius* est assignandus, qui sacramentales confessiones universae communitatis excipiat (can. 520, § 1.) — Fit eodem canone exceptio pro casu, quo vel magnus religiosarum munus vel alia iusta causa exigat ut alter vel plures assignentur.

Illa assignatio fieri debet ex praesupposito principio, quod nullus sacerdos sive saecularis sive religiosus, cuiusvis sit gradus aut officii licite et valide potest recipere confessiones quarumcumque religiosarum vel novitiarum, nisi acceperit ad hoc peculiarem facultatem, revocata qualibet contraria particulari lege vel privilegio, salvo privilegio Cardinalium et casu excepto confessarii fortuiti sive occasionalis (can. 876, §); quam iurisdictionem specialem conferre unice potest Ordinarius loci, ubi religiosarum domus sita est (can. 876, § 2). Quare illa iurdictio nec censetur data in generali approbatione pro omnibus fidelibus, nec data pro uno monasterio valet pro aliis monasteriis etiam eiusdem ordinis. Nec specialem facultatem habet parochus vi officii, nec sufficit generalis approbatio pro mulieribus.

Lex illa de unico confessario comprehendit tum Ordines votorum solemnum tum Congregationes atque etiam Instituta mere dioecesana cum votis privatis aut sine votis (can. 675) respectu omnium religiosarum et novitiarum, exclusisulantibus, quae in canone non enumerantur. Unitas internae et spiritualis directionis, ordinariis confessariis commissae, unicitatem ordinarii confessarii ex natura rei postulat; neque enim moraliter haberi potest uniformis directio, ubi ea pluribus diverso criterio praeditis sit commissae (8). Ceterum hoc praescripto varii possibiles praeciduntur abusus. Cfr. *Battandier* n. 251.

(8) Unicum confessarium iam praescripserant: Conc. Trid. sess. XXV. cap. 10. de Reg., Benedictus XIV, const. *Pastoralis curae*; Decretum *Quemadmodum* et Normae. art. 140 Cfr. *Ferreres*, Las Religiosas n. 111. sq.

Praeter numerum nimis magnum religiosarum, admittitur *alia iusta causa*, cur plures confessarii ordinarii designari possint; talis esset casus in quo in eadem communitate essent religiosae diversae linguae, quae nec facile in lingua confessarii ordinarii conscientiam aperire possent, ne confessarium intelligere nisi in propria ipsarum lingua, toto illo tempore quo haec circumstantia perdurat. Licet possit Ordinarius, in talibus casibus exceptis, partem communitatis uni confessario ordinario assignare, aliam partem alii, et convenienter hanc distributionem faciat; minus convenienter prohiberet ne etiam in casu particulari aliqua soror ad alium ex confessariis ordinariis accederet (9).

171. Quae obligatio designandi confessarium ordinarium pro singulis domibus, urget, etsi agatur de domo non formata seu sex religiosas non habente, in quantum possibile sit; nam Commissio Codicis (Praeses) ad dubium Episcopi Osnabrugensis 16 Ian. 1921 respondit: «provisum in can 520, 521» (10); quo responso videtur firmari dubium propositum esse resolvendum per simplicem applicationem canonis, in quo distinctio non fit inter varias domus (11).

(9) Nihil vetat, quominus idem sacerdos possit nominari confessarius ordinarius pro pluribus religiosis domibus sive eiusdem sive diversarum religionum, nec antiquum decret. S. C. EE et RR. 4 Martii 1591 (*Bizzarri* p. 12) fuit innovatum; quin potius ipsa S. C. 1. Sept. 1905 ad Episcopum Habanensem responsum in sensum contrarium dedit. *Ferreres* l. c. n. 117.

(10) Qui modus respondendi, permittit benignam interpretationem pro casu gravis difficultatis, et pro tali casu applicationem responsi S. C. de Rel. Ordinario Linciensi dati in hunc sensum benigniorem, licet eadem S. C. ad Ordinarium Pragensem 10. Ian. 1920 responderit «Serventur praescriptiones can. 520». Cfr. Archiv. f. k. KR. v. 97, p. 85 sq., v. 100. p. 47., vol. 101, p. 61.; *Vermeersch-Creusen*. Epit. I. n. 590; *Mattheus a Coronata* p. 658. not. 1., in hypothesi quod paucae illae sorores sinantur adire ecclesiam, ubi confessionem more saecularium faciant, quod etiam praestari potest apud eundem confessarium. Aliter *Chelodi* n. 257. not. 4.; *Cappello*, De Poenit. n. 458, 3. Sed fortasse potius est quaestio de morali impossibilitate seu, quod in idem recidit, de gravi difficultate. Ceterum dubitari non potest quin valide et licite sint confessiones peractae a sororibus parvae seu non formatae domus, quae fiant in ecclesia paroeciali apud parochum designatum confessarium ordinarium, qui ad domum, ut deberet, non accedit, sed sorores obligat ut ad ecclesiam accedant.

(11) Iure praecedenti non solum pro religiosis et personis ad modum religiosarum viventibus, sed etiam pro puellis in conservatoriis et collegiis communiter viventibus leges pleraeque de confessariis monialium fuerunt in pluribus locis applicatae (Cfr. Const. *Pastoralis curae* § III et const. *Conditae* cap. 2. n. VIII) iuxta declarat S. C. EE. et RR. 20 Iul. 1875 (A. S. S. vol. 24. p. 712). Eadem tamen S. C. 7 Dec. 1906. declaravit leges de confessariis ordi-

172. *Duratio muneris.* Confessarius *ordinarius* constitui non debet ultra triennium (can. 526) (12). Conceditur tamen Ordinario loci ut possit illum confirmare ad secundum imo ad tertium triennium, atque assignatur pro hac facultate duplex causa sc.: a) si propter sacerdotum idoneorum penuria aliter provideri nequeat; (13) b) si *maior pars* omnium religiosarum, earum quoque quae in aliis negotiis non habent ius ferendi suffragii, in eiusdem confessarii confirmationem, per *suffragia secreta*, convenerit, seu petierit ut confessarius in munere confirmetur. Tunc autem religiosis dissentientibus, providendum est per assignationem alterius confessarii ordinarii; atque hic est casus expresse exceptus in lege de confessario ordinario unico (14). Consequenter inferendum est, ultra tertium triennium confessarium non posse confirmari sine S. Sedis licentia. Quae praescriptio eo spectat, ut evitetur periculum ne per nimiam durationem cogantur religiosae ad manifestandam conscientiam sacerdoti in quem fiduciam aut plenam libertatem non habent, aut ne per nimis brevem durationem et consequentem nimiam mutationem detrimentum capiat unitas directionis. Illa mutatio non videtur esse necessaria pro novitiis, si hae habent specialem confessarium cum ipsae novitiae continuo mutantur (15). Quae obligatio muta-

nariis non pertinere ad collegia puellarum. (A. S. S. vol. 40. p. 79 sq.) Cum de hac re Codex sileat, attento can. 6, n. 6° et can. 20. Episcopus *poterit* assignare speciales confessarios, sed si faciat oportet ut etiam provideat de extraordinariis. Ceterum plerumque ex variis causis illa assignatio pro collegiis erit moraliter impossibilis; leges autem de possibilibus dantur. *Ferreres* l. c. n. 131, 308 sq.

(12) Hanc triennalem durationem iam praescripserat S. C. EE. et RR. probante Gregorio XIV. 4. Martii 1591 (*Bizzarri* l. c. p. 12.). Cfr. quoque eiusdem S. C. responsum 4. Maii 1696 apud *Lucidi*, De visit. vol. 2. p. 224; et per eiusdem S. C. responsa ad Episc. Trident. 20 Ian. 1846, et ad Arch. Oregonopolitan, 20 Iul. 1875 extensa fuit praescriptio ad Congregationes votorum simplicium et ad Instituta mulierum in communitate viventium etiam sine votis. — Pari ratione pro omnibus idem praescripserunt *Normae* a. 112. *Ferreres* l. c. n. 199; *Mostaza* l. c. n. 1013.

(13) Evidens est penuriam sacerdotum causam esse posse, cur mutatio confessarii reddatur absolute vel moraliter impossibilis: ut autem salutaris praescriptio locum habere possit, nunc non amplius est prohibitum, quominus idem sacerdos plurium domorum religiosarum confessarius constituatur, et antiqua prohibitio (cfr. *Bizzarri* l. c. p. 12) iamdiu obsolevit.

(14) Antea requirebatur licentia S. C., quae pro secundo triennio exigebat duas tertias partes suffragiorum, pro tertio ut adesset omnium consensus: etiam ad talem confirmationem solebat dare Episcopis specialem facultatem.

(15) Cfr. *Ferreres* l. c. n. 217. sq.

tionis respicit liceitatem non validitatem confessionis respectu confessarii, cuius triennium expiravit; ut enim valide confessiones excipiat, satis est deputatio Episcopi, licet ab hoc requisitum de triennio non fuerit servatum, atque ipsum factum quod non fuerit facta substitutio novi confessarii continet implicitam iurisdictionis specialis prorogationem (16); accedit can. 206, § 2.

173. Remotio. Cum quaestione de *duratione* et *mutatione* confessarii ordinarii connexa est praescriptio can. 527., ex quo loci Ordinarius confessarium religiosarum tam ordinarium quam extraordinarium, gravem ob causam amovere potest, tametsi monasterium regularibus subdatur et confessarius sit regularis. De qua amotione non tenetur reddere rationem nec cuiquam amotionis causam significare, nisi soli Apostolicae Sedi, si ab hac requiratur: quodsi moniales regularibus subdantur Superiorem regularem de amotione monere debet, ut is officium expleat alium confessarium Ordinario praesentandi (17).

Hoc ius est corollarium iuridicum illius iuris praescripti, quod iurisdicatio ad confessiones conceditur ab Ordinario loci, etiam illa specialis, quae requiritur ad confessiones religiosarum (can. 876 § 2, can. 525); quam iuridicam sequelam expresse intulit can. 880, et ideo in can. 527, remittitur ad illum canonem per clausulam *ad normam can. 880*; in quo ad remotionem vel suspensionem muneris confessarii requiritur gravis causa, qua existente, removeri vel suspendi potest etiam parochus vel canonicus poenitentiarius, salvo recursu in devolutivo ad Sedem Apostolicam.

174. Etiam ad *durationem* et *mutationem* pertinet, quod can. 524. § 2 sancitur, videlicet confessarium ordinarium non posse renunciari extraordinarium, nisi post annum ab expleto munere, itemque non posse deputari de novo ordinarium in eadem communitate nisi post annum a quo cessavit in illo munere, salva tamen

(16) S. C. EE. et RR. 6. Fabr., 22. Aprilis 1872; 16. Febr. 1877. *Ferreres* l. c. n. 206; *Mostaza* l. c. n. 1014.

(17) Per se patet confessiones factas apud confessarium a munere remotum vel suspensum fore invalidas, nisi verificetur error communis; nam per talem actum Ordinarii aufertur iurisdicatio *specialis* requisita ad confessiones religiosarum, tametsi retineatur *communis* iurisdicatio ad confessiones fidelium v. gr. in parcho vel canonico poenitentiario.

facultate Ordinariis facta confessarium ordinarium confirmandi pro secundo et pro tertio triennio ad normam can. 526 et ob causas in praedicto canone admissas (18). Quae praescriptio eadem nititur ratione, propter quam generali modo praescribitur confessarii ordinarii mutatio, ut ita melius consulatur libertati conscientiae religiosarum. Cui libertati non officitur si confessarius extraordinarius, cuius designatio non necessario fit ad tempus determinatum transeat etiam immediate per Ordinarii deputationem in confessarium ordinarium, ideoque hoc non est prohibitum; pariter ob eandem rationem non est prohibitum quin confessarius ordinarius expleto tempore sui muneris, fiat *extraordinarius pro casu aliquo particulari*, aut detur alicui religiosae ut confessarius *specialis* (19).

II. - Confessarius extraordinarius (generalis).

175. Ad ipsum finem prospiciendi conscientiarum libertati pertinet obligatio assignandi religiosis confessarium extraordinarium, quam obligationem ad normam Decreti « *Cum de sacramentalibus* » ita determinat can. 521, § 1. « Unicuique religiosarum communitati detur confessarius extraordinarius, qui quater saltem in anno ad domum religiosam accedat et cui omnes religiosae se sistere debent, saltem benedictionem recepturae ». Citatum Decretum a. 3. exigebat ut daretur *pluries* in anno.

176. Huius canonis praescriptum suum fundamentum habet iam in ipso Conc. Tridentino (sess. 25, cap. 10 de Regul.), ubi

(18) Iure praecedenti Decretum « *Cum de Sacramentalibus* », in cuius n. 9. iam referebatur Codicis praescriptio, confessarius ordinarius, expleto munere, non poterat licite nominari de novo ordinarius, nisi transacto integro *triennio*; nec poterat toto illo *triennio vacante* nominari *extraordinarius generalis* pro omnibus monialibus, licet posset nominari extraordinarius *particularis* ad audiendam confessionem monialis a qua vocatus fuisset. Cf. *Ferreres* l. c. n. 210.

(19) Quae statuuntur de religiosis feminis quoad mutationes confessariorum, nullo modo pertinent ad confessarios religiosorum, cum de tali mutatione nihil habeatur in respectivis canonibus: ceterum religiosis viris aliis mediis provisum est maiori adhuc libertati confessionis. Pariter si novitiae proprium habeant confessarium, cum post unum vel alterum annum professionem faciant, non perdurat talis confessarius ultra triennium.

Dispensationes in hac mutatione, ex rationabili causa, praesertim ex maxima mutationis difficultate a. S. C. non denegantur, si modo aliis mediis consulatur conscientiarum libertati. *Vermeersch-Creusen*, Epit. I. n. 590.

tamen respiciebantur proprie dictae moniales; cuius praescripta sicut de confessario unico ita de extraordinario, primum usu, deinde peculiaribus responsis pontificiis et tandem vera lege applicata sunt omnibus feminarum religiosis Institutis. Quibus in documentis bis vel ter in anno ut minimum confessarium extraordinarium dari praescribebant (20), donec Benedictus XIV const. *Pastoralis curae*, secundum interpretationem iam a Clemente XI (21) de Tridentino datam, admonuit Praelatos ut saltem quater in anno v. gr. in Quatuor anni Temporibus extraordinarium darent; id quod canone 521 firmatur, ex quo menti Ecclesiae deducitur esse conforme ut potius pluries quam rarius illud commodum a religiosis habeatur.

177. Iam vero confessarius extraordinarius non subiicitur legi de triennio, ac proinde licet expediat, in quantum possibile sit et generatim loquendo ut idem quater ut minimum in anno accedat (22), per se non est contra legem si detur diversus, nec etiam si indefinito modo unus nominetur extraordinarius, qui non cesset a munere donec alius substituatur.

178. Cui confessario extraordinario plena relinquenda libertas in sui muneris impletionem, et alienum a mente Ecclesiae est, ut dum ipse munus suum obit, accedat confessarius ordinarius; aliunde vero

(20) Cfr. Normae art. 143.; S. C. EE. et RR. 20 Iulii 1875. III. Ad Archiep. Oregonopolitan. *Mostaza* l. c. n. 1016.

(21) Edictum 12. Decembris 1708.

(22) Non desunt doctores, qui inde petunt convenientiam, ut idem sit extraordinarius qui quater in anno audiat in sede confessionali omnes religiosas, quia inde praesto sit religiosus modus obtinendi ab extraordinario, si malint, directionem spiritualem satis stabilem et continuam. *Vermeersch-Creusen* l. c. n. 591.: *Mostaza* l. c.; quae ratio, attenta maiori difficultate assignandi aptum confessarium ordinarium quam extraordinarium, suo valore non caret. Quodsi quaestio fit, num possit confessarius extraordinarius pluries quam quater in anno accedere ad excipiendas confessiones, videtur dicendum id non posse relinqui arbitrio ipsius confessarii, secus facile posset se substituere confessario ordinario, ideoque citra licentiam Ordinarii non debet accedere nisi statis quatuor temporibus, quae ex probata consuetudine solent esse Quatuor anni Tempora, et praeterea tempus exercitiorum spiritualium, praesertim ubi non adest satis generalis consuetudo ut director exercitiorum, his durantibus, sit etiam confessarius extraordinarius; at per se, salvo usu contrario probato, confessarius extraordinarius potest pro lubitu advocari a singulis sororibus ad casum, licet destinetur ad audiendas confessiones omnium religiosarum. *Vermeersch-Creusen* l. c.; *Mostaza* l. c.

munere expleto recedere debet et dare locum confessario ordinario in directione spirituali religiosarum, nec per se expedit ut directionem religiosarum per litterarum commercium continuet (23).

179. Omnes religiosae, nulla excepta, confessario extraordinario se sistere debent, saltem benedictionem recepturae, licet nec habeant confessionis necessitatem, nec reputent sibi expediens propriam illi conscientiam aperire. Et Superiorissis onus incumbit procurandi, ut hoc iuris praescriptum ab omnibus sororibus servetur, nec ipsi licet se ab illo excusare (24).

180. Tempus quo debet durare munus confessarii extraordinarii in singulis accessibus ad confessiones recipiendas, non est in iure determinatum, nec facile universaliter determinari potest, cum pendeat et a numero sororum, et etiam ab aliis confessarii occupationibus; prudentiae ergo confessarii determinandum relinquitur, ubi Ordinarii determinatio non adsit; tale autem esse debet ut omnes sorores possint accedere etiam pluries, si indigeant. Haud raro fuerunt assignati 15 dies, vel una hebdomada; ubi determinatio facta est, ipsi est standum (25).

III. - Confessarius extraordinarius (specialis).

181. Iam Benedictus XIV, const. *Pastoralis curae* § VI, providerat casui, quo aliqua religiosa, ob invincibilem repugnantiam,

(23) Clement XI gravius in cit. Edicto prohibuit ne sive ordinarius sive extraordinarius confessarius, expleto officio, aut accederet ad confessiones aut litteras daret ad aliquam religiosam vel ab ea acciperet sine speciali licentia. Strictius eandem prohibitionem ursit Benedictus XIV, cit. Const. *Pastoralis curae* sed quoad solos confessarios extraordinarios. *Ferreres* l. c. n. 207 sq.; *Mostaza* l. c. Quae prohibitiones nec in Codice nec in praecedenti Decreto *Cum de sacramentalibus* fuerunt innovatae; praebent tamen optimum criterium tum pro ipsis confessariis, tum maxime pro Ordinariis ad abusos vitandos, qui illarum prohibitionum causae fuerunt.

(24) Clemens XI cit. Edict. voluit ut Superiores et Superiorissae sorores forte renitentes castigationibus vel poenitentiis corporalibus adigerent.

(25) Cfr. *Schäffer* toto n. 174; qui in fine notat, confessario extraordinario toto tempore sui muneris competere iurisdictionem peculiarem can. 876 pro valida absolutione requisitam, nisi aliter sit cautum, qua etiam licite uti possit in casu 521, § 3; atque ita ut plurimum est constitutum ab Ordinariis. Illud etiam, frequenter est constitutum, ut, confessario ordinario impedito, suppleat extraordinarius.

recusaret adire confessarium ordinarium, iniungendo ut ipsi assignaretur confessarius extraordinarius specialis seu, ut dici etiam solebat, particularis. Decret. vero « *Quemadmodum* » ad illam constitutionem provocabat n. IV. dum Praesules Superioresque admo-nebat, ne extraordinarium religiosis denegarent confessarium, quoties ut propriae conscientiae consuleret ad id religiosa adigeretur, quin iidem Superiores rationem inquirerent aut id aegre ferre demonstrarent. Tandem Const. Leonis XIII. « *Conditae* » n. VIII. urgebatur eadem praescriptio Benedictinae Constitutionis et Decret. « *Quemadmodum* ». Illis praescriptis insistebant « Normae S. C. EE. et RR. » 28. Iun. 1901. magis expresse praeformando ius Codicis. Nam in art. 144. dicebatur: « *Praeter confessarium, sorores quandoque obtinere poterunt peculiarem confessarium, cuius consilio et opera, iustis de causis, indigere se arbitrentur* ». Pressius definitivam formam proposuit concessionis huius confessarii specialis Decr. « *Cum de Sacramentalibus* », art. 5, quam Codex fere ad verbum excripsit hoc pacto:

« Si qua religiosa, ad animi sui quietem, et ad maiorem in via Dei progressum, aliquem specialem confessarium vel moderatorem spiritualem postulet, eum facile Ordinarius concedat; qui tamen invigilet ne ex hac concessione abusus irrepant; quod si irrepserint, eos caute et prudenter eliminet, salva conscientiae libertate » Can. 520, § 2.

182. Agitur ergo de confessario speciali habituali vel quasi-habituali, quo aliqua religiosa indigeat. Et causae sunt aut obtinenda animi seu conscientiae quies, aut maior in via Dei progressus (26); ob unam vel alteram causam alicui religiosae potest non sufficere pro sua quiete confessarius assignatus aut permissus communitati. Potest enim ipsa experientia esse comprobatum communes directores seu confessarios practice impares fuisse conciliandae paci animae v. gr. scrupulis agitatae, aut religiosam exstimulandi tepiditate depressam; potest accidere, quod nimia praecedens familiaritas aut gravis animi aversio religiosam impediatur a sincere aperienda conscien-

(26) Alterutram causam sufficere optime videtur inferri a Chelodi (n. 257, a, not. 1.) ex hoc quod licet duae causae iungantur particula *et*, haec saepe habet sensum disiunctivum, et in Codice praeceditur a commate; insuper canon desumptus est ex decreto *Cum de Sacramentalibus*, cuius authenticae versiones, in A. A. S. V, 159, 240 sq. publicatae, particulam *et* reddunt particula aliqua disiunctiva.

tia; potest quoque accidere ut gratiae impulsus religiosam videantur ducere per tales sanctitatis vias in quibus ductu indigeat prudentioris, doctioris et magis experti confessarii. Non vult ius ut talis religiosae necessitati vel utilitati desit id, quod quivis saecularis libere et facile quaerere et invenire potest; inde praecipit Ordinario ut *facile* concedat talem directorem seu magistrum spiritus (27).

183. Potest autem designari libere sive ex clero saeculari sive ex religiosis, nec a Superiore religioso praesentari debet, nec peculiaris aetas requiritur. Nihil quoque vetat, quominus designetur aut confessarius extraordinarius generalis, aut confessarius, qui triennium explevit etiam non expleto integro anno a cessatione muneris. Porro non pro determinato tempore concedendum est, sed quamdiu ratio necessitatis aut utilitatis pro sorore illum petente perseveraverit, ut declaravit S. C. de Relig. (28).

184. Abusus, qui in hac parte occurrere possent, per Ordinarii vigilantiam sunt praecidendi, non abusus probabiles seu possibiles, sed existentes; Superiorissae est, non per se providere, sed abusus forte existentes ad Ordinarium deferre, ut ipse provideat, salva tamen conscientiae libertate. Si religiosa in petitione duceretur speciali affectione vel amicitia, primum esset remedium negando confessarium expetitum, sed offerendo alios probos, doctos et discretos inter quos religiosa eligat. Si exceptiones in communitate nimium multiplicarentur, facile hoc esse posset signum, quod non satis deligerentur apti confessarii ordinarii et extraordinarii generales aut non mutaretur ordinarius expleto triennio; in hoc autem esset quaerendum remedium, non in arctanda libertate conscientiae et fiduciae necessariae ad hoc ut confessiones fini ipsarum inserviant. Ceterum qui efficacius in plerisque casibus abusus potest praecavere est ipse confessarius, qui, vitato quovis periculo laedendi sigillum, si intelligat nulla vera causa necessitatis vel utilitatis vocari et adhiberi, religiosam prudenter dimittat ad normam Decret. *Cum de Sacramentalibus*, n. 13.

(27) *Mostaza* l. c. n. 1022.

(28) S. C. de Relig. 22. Apr. 1917 in A. A. S. IX, 276 sq. Cfr. *Ferreres* l. c. n. 119.; *Cappello*, De poenit, n. 466 sq.; *Vermeersch-Creusen* n. 592; *Mostaza* l. c. n. 1023; *Schäffer* n. 173.

IV. - Confessarii Supplementares.

185. Hi etiam dici solent *adiuncti, suppletorii, ad casum* etc.

De his etiam quoad substantiam iam caverat Benedictus XIV, sua Const. *Pastoralis curae*. Normae S. C. EE. et RR. art. 145-147 hac ratione ad illam Constitutionem Benedictinam provocant:

« Benedictus XIV Episcopos enixe monet, » « *ut non adeo difficiles se praebeant peculiaribus sororibus, extraordinarium confessarium aliquando expetentibus; quin potius, nisi aut sororis postulantis, aut confessarii requisiti qualitas aliter faciendum suadeat, earum iustis precibus obsecundare studeant* » — iuxta exemplum S. Francisci Salesii, « qui non solum solebat suis monialibus Visitationis B. M. V., quater in anno, videlicet in singulis hebdomadis quatuor temporum confessarium extraordinarium deputare, verum etiam respectivis superioribus commendatum reliquit, ut singulis monialibus, quae non ex animi levitate, neque ex indiscreta affectionis singularitate confessarium extraordinarium peculiariter peterent, haud se difficiles in eo concedendo praeberent » — Inde S. C. hanc regulam petiit: « Quoties ergo soror quaedam, *pro animi quiete atque ulteriori in via Dei progressu* (Bened. XIV), vel *ut quocumque modo propriae conscientiae consulat*, confessarium extraordinarium postulaverit, Superiorissae hunc illi non denegent, *quin ullo modo petitionis rationem inquirant*, aut aegre id ferre demonstrent »: cui regulae, haec altera in complementum adiungitur: « Ubi autem Episcopi, iuxta decreti « *Quemadmodum* » monitionem, *idoneos sacerdotes facultatibus instructos* ad hoc designaverint, Superiorissae ad quemlibet ex istis recurrere poterunt, quin necessarium sit, Episcopum ipsum adire ». En institutum canonicum confessarii extraordinarii *adiuncti*, vel, ut alii dicunt, *supplementarii*: adiunguntur confessario extraordinario, qui solum statis temporibus integrae communitatis confessiones excipit, alii, quos singulae sorores pro peculiari necessitate, quovis anni tempore accersere per Superiorissam possunt.

186. Ad modum legis hoc institutum firmavit Decret. « *Cum de sacramentalibus* » n. 4., unde legem excripsit Codex his verbis: « Ordinarii locorum, in quibus religiosarum communitates existunt, aliquot sacerdotes pro singulis domibus designent, ad quos pro sacramento poenitentiae in casibus particularibus recurrere eae fa-

cile possint, quin necessarium sit ipsum Ordinarium toties quoties adire ». Can. 521, § 2.

Qua lege providetur necessitati facile occurrenti, quod soror aliqua, in casu quodam peculiari nec fiduciam nec libertatem habeat sufficientem peragendi confessionem apud confessarium ordinarium, nec possit cum quiete conscientiae expectare tempus, in quo confessarius extraordinarius ad domum religiosam (v. gr. quater in anno) accedat suum munus expleturus (29).

187. Ut autem illa praescriptio sit efficax, nec usus facultatis factae impediri possit, adiicit § 3. cit. can. 521. rigorosum praeceptum Superiorissis, hoc pacto : « Si qua religiosa aliquem ex iis confessariis expetat, nulli Antistitae liceat nec per se nec per alios, neque directe neque indirecte, petitionis rationem inquirere, petitioni verbis aut factis refragari, aut quavis ratione ostendere se id aegre ferre ». Quod praeceptum est de se grave, et habet adnexam gravem sanctionem, quae in casu reincidentiae est depositio ab officio (30).

188. Huiusmodi confessarii ad casum libere nominantur ab Ordinario indiscriminatim ex utroque clero, etiam pro illis communitatibus, quae viris regularibus subiectae sunt, nec adstringuntur lege triennii (31), ideoque ab Ordinario assignari possunt pro quovis tempore sibi bene viso.

189. Confessarius ad casum advocandus est a Superiorissa (32), ad petitionem sororis, quae potest eligere inter designatos (33); nec petitioni resistere potest Superiorissa ob peculiare suas rationes, quas rationes non prohibetur exponere Ordinario, cuius est provi-

(29) Tum Decretum *Quemadmodum* n. 11, 12, tum varia S. C. responsa, hunc etiam scopum habebant; at stricta obligatio Episcopis non erat imposita et dicebantur cavendi possibili abus; multis saltem locis per nimis rigorosam interpretationem contra rationabilem libertatem factam, tranquillitati conscientiae religiosarum, earum spirituali profectui, communitatum paci in praxi satis nondum erat provisum, licet mens Ecclesiae relata ad illos fines esset manifesta. *Mostaza* l. c. n. 1019; *Ferreres* l. c. n. 134. sq.

(30) *Ferreres* l. c. n. 142. cum aliis Doctoribus.

(31) S. C. EE. et RR. 7. Dec. 1906.

(32) S. C. EE. et RR. 17 Aug. 1891. ad l. *Ferreres* l. c. n. 137. Cfr. quoque Normas n. 147.

(33) S. C. EE. et RR. 17. Aug. 1891. ad III. *Ferreres* l. c. n. 138.

dere. Iudicium, utrum religiosa ad bonum suum spirituale et ideoque rationabiliter ex mente iuris, confessarium expetivit, ad ipsum confessarium pertinet, qui, remoto quovis periculo violandi sigillum, religiosas dimittet, (v. gr. per denegationem absolutionis), si viderit se nulla iusta causa necessitatis vel utilitatis spiritualis fuisse vocatum (34); semper tamen erit per se valida absolutio data (35).

V. - Nominatio confessariorum pro religiosis feminis.

190. a) Iure Tridentino, quoad moniales exemptas et subiectas obedientiae Praelatorum regularium, hi designabant confessarios et iurisdictionem conferebant, salva necessitate (ad validitatem) approbationis Ordinarii loci, in cuius territorio situm esset monasterium. Quodsi moniales subiectae essent Episcopo tamquam Ordinario vel tamquam Delegato Apostolico generali, utpote immediate subiectae S. Sedi, ad Episcopum pertinebat, salvo speciali privilegio deputa-

(34) S. C. EE. et RR. 5. Aug. 1904. *Ferreres* l. c. n. 139 sq.

(35) Posse vocari, ut confessarium ad casum, confessarium approbatum cum clausula *etiam ad moniales*, videtur esse tenendum, cum clausula illa non sit praesumenda apposita tantum *ad honorem*. *Ferreres* l. c. n. 149.; 258. sq. *Cappello* l. c. n. 469, 12. Posse vocari ad casum confessarium extraordinarium generalem tenet *Vermeersch-Creusen* Epit. l. n. 593; qui merito argumentum desumit ex hoc, quod in § 3. can. 521. clausula *si qua religiosa aliquem ex iis confessariis* videatur referri ad duas paragraphos praecedentes. Id tamen videtur esse intelligendum, seclusa contraria praescriptione Ordinarii, qui praescripta iuris ad se pertinentia, modo contra illa non faciat, exequi potest ea ratione, quae ipsi melior visa sit, nec ius commune violaret, si excluderet confessarium extraordinarium generalem, quem valide etiam remove potest. Quem vero deputavit confessarium extraordinarium generalem, minus congruenter videtur excludere, ne possit advocari ad casum.

Quodsi Ordinarius Superiorissae concedat, ut pro habendo confessario extraordinario ad casum recurrat ad Superiorem Provincialem alicuius Ordinis religiosi, nisi aliter Ordinarius facultatem concessam explicaverit, videtur ea sic intelligenda, ut praedictus Provincialis possit mittere quemvis ex suis subditis, quem prudenter idoneum reputet, dummodo sit approbatus ad confessiones, tametsi non habuerit specialem facultatem ad religiosas; in praxi haec mens Ordinarii est praesumenda ex pluribus factis Ordinariorum, qui ita modo practico volunt consulere libertati religiosarum. *Ferreres* l. c. n. 150. 155. — Praeterea. Card. Gennari in *Monitore* (vol. 11. p. 39) sustinet praxim, qua absente confessario ordinario, possit, absentia durante, suppleri ab aliquo ex confessariis extraordinariis, qui profecto habent iurisdictionem specialem ad religiosas confessiones requisitam. *Ferreres* l. c. n. 153.

tio confessarii et concessio approbationis et iurisdictionis (36). Ex quo etiam Communitates votorum simplicium, subiectae fuerunt iuri statuto pro monialibus, ut requireretur in confessario specialis Episcopi approbatio, factum consequenter est, ut a solo Episcopo haberetur confessariorum nominatio.

b) Ex novo iure iam inducto per Decret. *Cum de sacramentalibus* art. 6., can. 525 ita definit ius nominandi confessarios religiosarum sine distinctione inter moniales et alias religiosas: « Si religiosarum domus Sedi Apostolicae immediate subiecta sit vel Ordinario loci, hic eligit sacerdotes a confessionibus tum ordinarios tum extraordinarios; si Superiori regulari, hic confessarios Ordinario praesentat, cuius est eosdem pro audiendis illarum monialium confessionibus approbare et Superioris negligentiam, si opus sit, supplere ». Supplet autem Episcopus, si negligente Superiore praesentationem tempore opportuno faciendam, ipse nominat sine praesentatione (37).

c) Manet tamen, quod confessarius specialis et supplementarii libere, sine praesentatione Superioris regularis, nominantur ab Episcopo. Quae libertas, cum valde expediat ut confessarii designandi mereantur religiosarum fiduciam, nihil impedit, quominus Superiorissae ipsae *Ordinariis* locorum sua optata manifestent, qui huius religiosarum desiderii pro sua prudentia rationem habeant. Ita enim edicatur in Normis art. 141.: « Quamvis superiorissae liceat Episcopum rogare, ut talem vel talem confessarium, quem suae communitati utiliorem futurum esse sperat, deputet; tamen iudicio Episcopi et eius ordinationi omnino acquiescendum est ».

191. Qualitates requisitae in nominandis. Ad normam Decr. *Cum de Sacramentalibus* art. 7., canon 524, § 1 has condiciones requirit: « In munus confessarii religiosarum et ordinarii et extraordinarii deputentur sacerdotes, sive e clero saeculari, sive religiosi

(36) Gregorii XV, const. *Inscrutabilis*; Clementis X, const. *Superna*; Benedicti XIV. const. *Pastoralis curae*. Cfr. *Ferreres* l. c.

In Hispania ex Litteris S. C. EE. et RR. 10. Dec. 1858 « *Peculiaribus inspectis* », omnia monasteria monialium quae Regularibus subdebantur, subiectae fuerunt iurisdictioni Ordinariorum loci: quae specialis dispositio innovatur singulis triennis.

(37) Quoad confessarios associationis Puellarum Charitatis, quae subduntur Superiori Generali Presbyterorum Missionis cfr. *Ferreres* l. c. n. 171; itemque de iure religiosarum Visitationis, quae acceperunt ius sibi eligendi confessarium ordinarium inter approbatos ab Ordinario cfr. *Ferreres* l. c. n. 206.

de Superiorum licentia, morum integritate et prudentia praestantes; sint insuper annos nati quadraginta, nisi iusta causa, iudicio Ordinarii, aliud exigat, nullam potestatem in easdem religiosas in foro externo habentes ».

Quoad personas unde desumendi sunt confessarii hoc iure novo dumtaxat manent exclusi a munere confessarii sive ordinarii sive extraordinarii omnes Superiores ecclesiastici respectu illarum religiosarum, in quas fori externi potestatem habeant sive ordinariam sive delegatam, quales sunt Episcopi et Praelati regulares, quibus iurisdictionaliter subiectae sint domus seu conventus religiosarum, Vicarii Generales et Capitulares et sic dicti Visitatores, qui in nonnullis dioecesibus adhibentur (38).

Quae nova et antiqua disciplina, de excludendis a munere confessarii monialium habentibus in moniales potestatem externi fori, eo spectat ut ex una parte libertas conscientiae non minuatur reddendo impossibilem suspicionem ne forte Superior notitiis fori interni utatur in externa gubernatione, et ex alia parte ne Superior impediatur ab externis providentiis forte necessariis, ne illam suspicionem excitet. Ideo quod de monialibus erat statutum, praecedente iam praxi, ad omnes religiosas fuit generali modo extensum.

192. Iure praecedenti praesertim antiquiore: a) Monialibus Episcopo immediate subiectis, quibus aequiparabantur illae quae Rom. Pontifici essent immediate subiectae (Conc. Trid. sess. XXV, cap. 9. *De regularibus*), dari non poterant regulares ut confessarii ordinarii (39); licet ut *extraordinarii* etiam regulares passim assumerentur (40), b) prohibitionem saepius repetita a munere confessarii ordi-

(38) Cfr. quae scite notat de parochis *Vermeersch-Creusen*. l. c. n. 590, 2. et prohibitiones iure antiquo datas pro parochis infra in nota allegatas, quae non sunt innovatae et iamdiu non servabantur.

Illam prohibitionem Superioribus habentibus potestatem fori externi non ita videtur esse absoluta, ut peculiari aliquo casu, cum illa incommoda omnino non sunt timenda et libere ac sponte confessio petatur, non possit Superior licite uti iurisdictione, quam habet et aliis communicare potest. *Mostaza* l. c. n. 1028; *Boudinhon*, Le Canoniste Cont. XXXVI, 337.

(39) Cfr. *Bizzarri* l. c. p. 425 iunct. *Pallottini* Sac. Poenit. n. 177.

(40) Cfr. Const. Benedicti XIV Const. *Pastoralis curae*; *Bizzarri* p. 346, 357; *Pallottini* l. c. n. 179; *Ferraris* v. Moniales V, 85.; *Analecta iuris Pontif.* IV. 1294, n. 46; VIII, 2171; IX 603 567 sq. 583 n. XV; XIV, 52, n. 58. *Piat* tom. I. q. 589.

narii Monialium etiam parochi fuerunt exclusi, imo etiam canonici, praesertim Poenitentiarii (41); c) Vicarii generales (42).

193. Ex ipso tenore canonis Ordinarius tenetur licentiam habere Superioris religiosi, si aliquem religiosum velit deputare in confessarium religiosarum, et revereri legitimum et non revocatum privilegium, quo aliquis Ordo vel Congregatio religiosa liberatur ab onere suscipiendi munus saltem confessarii ordinarii alicuius communitatis religiosarum.

Quoad qualitates personales confessarii, praeunte Decreto *Cum de sacramentalibus* n. 8, can. 524, § 1. exigit, sine distinctione inter ordinarios et extraordinarios (43), ut morum integritate et prudentia praestent et ut annum quadragesimum habeant, nisi iusta causa, iudicio Ordinarii, aliud exigat, modo aliae dotes non desint.

194. Confessariorum obligationes. Praeter obligationem explendi munus confessarii v. gr. accedendi si vocatus ad confessionem fuerit, toties quoties fuerit vocatus, quae obligatio resultat ex ipso munere imposito et acceptato, praecipua obligatio *specialis* confessariis imposita illa est, quam Codex refert can. 524, § 3. his verbis: « Confessarii religiosarum tum ordinarii tum extraordinarii interno vel externo regimini nullo modo sese immisceant ». Qua in re praeter periculum saltem imprudenter violandi sigillum sacramentale, sub plena illa ratione quae a iure exigitur, adest etiam periculum aut defectus independentiae in directione sacramentali, aut in communitatem inducendi dissensiones, quae potius ex bona directione cuiusque religiosae sua auctoritate patris et iudicis et doctoris debet evitare.

(41) Quae prohibitio erat facta propter incompatibilitatem cum parochiali et canonicali munere, si exinde chori servitium vel animarum cura aliquod pateretur detrimentum. Cfr. declarationes apud *Pallotini* v. Sacr. Poenitentiae 178; *Ferraris* v. Moniales V, 25; *Bizzarri* p. 368.; *Analecta Iuris Pontif.* IV, 1283, n. 20 sq., 1297. n. 56 sq.; IX, 578 n. XV et XVI etc.

(42) Cfr. plures praecedentes declarationes de Vicario Generali apud *Ferraris* v. Moniales V, 24, apud *Pallottini* Sacr. Poenit. 178 et *Analect.* iur. Pontif. IV, 1282 n. 17, 18. De Episcopo vero fuit declaratum non expedire ut Episcopus nonnullarum Monialium directione sese oneret. *Anal. iur. Pontif.* IV, 1285, n. 19.

(43) Decretum *Cum de Sacramentalibus* etiam ad munus confessarii *specialis* requirebat easdem qualitates; quae omissio in canone acta, Episcoporum facultatem relinquit magis liberam relate ad aetatem, si ceterae qualitates non desint. Quae Codicis praescriptiones sicut dirimunt controversias existentes de aetate (Cfr. *Card. Gennari*, Consultat. II, 256) ita moderato modo exigunt aetatem, quod iure praecedenti potius usu quam lege requirebatur.

195. Superiorissae obligationes. Prima et principalis in hac materia est consulere ad normam iuris libertati conscientiae suarum subditarum, dando ipsis confessarium extraordinarium, quoties ipsae ex propria necessitate vel utilitate spirituali petant. Monentur quidem religiosae, « ut facultate sibi concessa, specialem petendi confessarium sic utantur, ut, rationibus humanis sepositis, tantummodo spirituale bonum et maiorem in religiosis virtutibus progressum intendant » (Decr. *Cum de sacramentalibus* n. 13). At nisi res sit notoria, non ad Superiorissam spectat iudicium de insufficientia aut irrationalitate causae, sed ad ipsum confessarium, cuius est poenitentem monere atque in ipsa confessione, si casus ferat, dimittere. Imo « nulli Antistitae licet, per se vel per alios, neque directe neque indirecte, petitionis rationem inquirere, petitioni verbis vel factis refragari, aut quavis ratione ostendere se id aegre ferre; quodsi ita se gesserit, a proprio Ordinario moneatur; si iterum id ipsum peccaverit, ab eodem deponatur, audita tamen prius S. Congregatione de Religiosis ». Cit. Decret. n. 11. Quae poena etiam in Codice firmata fuit can. 2414., sicut ipsa obligatio Antistitae imposita et habetur in can. 521. § 3., illa mutatione in poena facta, ut non debeat ad eius applicationem *prius audiri* S. Congregatio, sed potius haec, poena applicata, certior quamprimum fieri debet.

Inde autem patet vel ex ipsa gravi poena, gravitas transgressionis, quae iam aliunde petitur ex gravitate damni spiritualis quod inferri potest religiosae ex illa agendi ratione et abusu auctoritatis ex parte Superiorissae, praesertim ex periculo peccandi contra confessionis integritatem. Quam gravitatem, admissa ut per se patet parvitate materiae, communiter Doctores et novi iuris interpretes admittunt (44).

VI. - Confessarius occasionalis religiosarum.

196. Confessarius *occasionalis* hic intelligitur ille confessarius, qui approbatus pro mulierum confessionibus, quin acceperit specialem iurisdictionem requisitam ad religiosarum confessiones, nihilominus religiosam valide et licite occasionaliter absolvit, ex iuris permissione in favorem religiosae confessionem peragentis facta.

(44) *Mostaza* l. c. n. 1035 sq.

197. *De iure praecedenti.* Vel ipsae moniales, quoties extra claustra versabantur, poterant facere confessionem apud confessarium approbatum pro utroque sexu (45). Quoad ceteras religiosas, etiam cum particulari iure exigebatur specialis approbatio ad earum confessiones excipiendas, in legitimis tamen absentiis a domo religiosa libera aderat facultas talibus religiosis adeundi pro confessione quemlibet confessarium generaliter approbatum pro fidelibus (46), sine necessitate licentiae aut Episcopi aut propriae Superiorissae. Quae disciplina solemni modo firmata fuit in *Normis* S. C. a. 1901, ubi in n. 149 dicebatur « Quoties sorores in aliqua publica ecclesia confessionem suam peragunt, apud quemcumque sacerdotem ab Episcopo approbatum confiteri poterunt ». Porro ubi sorores propriam ecclesiam vel sacellum non haberent, in publica ecclesia confessionem facere poterant (47). Quodsi ageretur de propria sororum ecclesia vel oratorio, et religiosa adiret confessarium pro fidelibus simpliciter approbatum in confessionario omnibus patenti sedentem, solide inferebatur etiam in tali casu sororis confessionem non solum validam sed licitam quoque esse (48).

Demum Decretum « *Cum de sacramentalibus* » omne dubium sustulit, atque facultatem occasionaliter peragendi confessionem apud sacerdotem simpliciter pro fidelibus approbatum ita in favorem libertatis conscientiae pro religiosis feminis firmavit: « *Si quando Moniales aut Sorores extra propriam domum, quavis de causa versari contigerit, liceat iis in quavis ecclesia vel oratorio, etiam semipublico, confessionem peragere apud quemvis Confessarium pro utroque sexu approbatum. Antistita neque id prohibere, neque de ea re inquirere potest, ne indirecte quidem; Religiosaeque nihil Antistitae suae referre tenentur* » (Cit. Decr. n. 14).

(45) S. C. EE. et RR. 27. Aug. 1852.

(46) S. C. EE. et RR. decr. cit. iunct. *Card. Gennari*, Consultazioni, Consult. 81. n. 6. p. 739. Ead. S. C. 22. Apr. 1872, 20 Iul. 1875.; *Card. Gennari* l. c. et in *Quistioni teol. — mor.* n. 639. Nec deerant Doctores, qui negarent id posse prohiberi ab Episcopis in re iure communi positive et expresse permissa; solum indirecte, licet ex memorata ratione parum rationabiliter, poterant impedire talem confessionem, si confessariis negarent iurisdictionem ad absolvendas religiosas, non praecise qua tales, sed ut simplices fideles qui accedunt ad tribunal poenitentiae, in quo sedeat confessarius generaliter approbatus. *Mostaza* l. c. n. 1043. c.; *Gennari* Consult. cit. n. 9.

(47) S. C. EE. et RR. 22. Aprilis 1872.; *C. Gennari* Consultat. 81. cit.

(48) *Card. Gennari*, *Monitore* X, 2 p. 165.

198. Ius vicens citato S. C. Decreto conforme, potius ampliata quam restricta illius Decreto amplitudine, continetur in canone 522, his verbis: « *Si, non obstante can. 520, 521., aliqua religiosa, ad suae conscientiae tranquillitatem, confessarium adeat ab Ordinario loci pro mulieribus approbatum, confessio in qualibet ecclesia vel oratorio etiam semipublico peracta, valida et licita est, revocato quolibet contrario privilegio; neque Antistita id prohibere potest aut de ea re inquirere, ne indirecte quidem; et religiosae nihil Antistitae referre tenentur* ».

Comparato textu canonis cum praecedenti Decreto « *Cum de sacramentalibus* » statim apparet multo expressius in Codice declarari legislatoris intentionem favendi libertati conscientiae religiosarum, et hanc anteponi quibusvis difficultatibus quae allegari possent ad illam restringendam. Hoc ostendit: *a)* provocatio ad praecedentes canones 520, 521, quibus continetur ordinaria disciplina de confessariis religiosarum hactenus explicata, per quam satis commode illi libertati erat provisum. Hoc non obstante illa libertas ampliatur per novum ius in can. 522 constitutum; *b)* non requiritur expresse, ut religiosa extra propriam domum versari contingat; sed satis est, ut quovis modo adeat confessarium generaliter approbatum; *c)* causa quaerendi tranquillitatem conscientiae in canone expressa magis clare prodit scopum illi libertati favendi; *d)* revocatur quodlibet contrarium privilegium, quo posset praescripto canonis derogari.

Praeterea Commissio Codicis 21 Nov. 1920 hanc edidit declarationem: « *Canon 522 ita est intelligendus, ut confessiones, quas ad suae conscientiae tranquillitatem religiosae peragunt apud confessarium ab Ordinario loci pro mulieribus approbatum, licitae et validae sint, dummodo fiant in ecclesia vel oratorio etiam semi-publico, aut in loco ad audiendas confessiones mulierum legitime deputato* » (49).

(49) Dubium propositum erat, utrum confessio *extra locum* (ecclesiam vel oratorium) *non tantum esset illicita, sed etiam invalida*. Ex quo apparet Commissionem noluisse directe respondere dubio prout proponebatur; sed satius existimasse insistere in sensu positivo illius libertatis conscientiae, quam canon religiosis concedit, quam explicat per motivum impellens ad confessionem, et restringit per iuris generalem dispositionem, qua confessiones mulierum, religiosarum vero potius a fortiori, excipi non debeant nisi in loco legitime deputato. Cfr. *Regatillo*, Cuestiones canonicas I. n. 1045, ubi hanc interpretationem vocat extensivam i. e., attentis Doctorum disputationibus, benigniorem.

Quae interpretatio nobis prodit intelligentiam canonis 522 etiam in sensu favorabiliore libertati conscientiae, cum Commissio noluerit respondere de illicitate et invaliditate confessionis, sed dare sensum positivum canonis, quod licita et valida sit absolutio data, non in oratorio aut ecclesia tantum, sed etiam *quovis loco* legitime deputato ad mulierum confessiones. Adest respectu huiusmodi libertatis conscientiae plane cohaerens iuris dispositio cum illa quae de confessione religiosorum virorum datur can. 519, cum hoc solo discrimine, quod horum confessiones etiam in aedibus privatis excipere licet, mulierum vero, extra casum infirmitatis vel verae necessitatis, solum in sede confessionali legitime ad confessiones deputata.

199. Quod ad practicam applicationem huius canonis attinet, praeter generale criterium ut vere secundum intentionem legislatoris consulatur libertati conscientiae religiosarum, facile plures controversiae exortae vitabuntur, si rite applicentur principia interpretationis.

Quare: 1º) canon 522 dici non potest debere interpretari stricte, idcirco quod deroget can. 876, quo specialis requiritur iurisdictio ad religiosarum confessiones excipiendas: citatus can. 876 expresse praeservat canonem 522. ergo non exigit specialem iurisditionem pro hoc casu, seu quod in idem recidit eam, quatenus opus est, ius ipsum concedit seu extendit ad hunc casum. Non magis derogatur canon 876 per can. 522, quam per can. 523; non magis quam v. gr. per canones 899, 900, canon 893. Sunt canones de eadem materia, qui simul sumpti constituunt disciplinam in illa materia vigentem, ut optime notat *Vermeersch - Creusen*, Epit. I. 594; nec est ius dicendi a legislatore intendi unum et huic intentioni partialiter derogari per aliud, sed a legislatore eodem modo intenditur unum et aliud, praesertim in Codice per modum unius legis promulgato (50).

2º) In verbis *in qualibet ecclesia vel oratorio vel loco legitime deputato* nulla ratione excludi potest *proprium* sororum oratorium vel ecclesia, eo vel magis, quod in Codice omissa est circumstantia quod soror extra propriam domum versetur (51). Circumstantia ta-

(50) Cfr. apud *Regatillo* l. c. n. 1046 disputationem exortam de novo post memoratum responsum Commissionis.

(51) Ita generatim docebant Doctores, etiam qui ante Codicem aliud docuerant ex textu Decr. « *Cum de sacramentalibus* ». Post responsum vero Commissionis magis in particulari enumerabant varia loca, in quibus (praeter

men loci ex novo responso Commissionis (28. Dec. 1927) constat pertinere ad valorem confessionis (52).

At ex hoc eodem responso collato cum praecedenti patet verbum *adeat* non ita esse intelligendum, ut confessarius advocari nequeat per ipsam religiosam ad loca confessionibus mulierum vel religiosarum legitime destinata; *adeat* ergo significat idem ac confessionem peragat, sive soror veniat ad confessarium sive accedat vocatus per ipsam religiosam vel per religiosae Superiorissam, quae tamen non tenetur petitioni assentiri, si non sit confessarius designatus, sicut nec tenetur sorori licentiam e domo exeundi concedere nisi ad normam Constitutionum (53).

3°) Ex eodem ultimo responso satis apte deducitur esse locum usui facultatis, non solum in sede confessionali legitime deputata pro excipiendis confessionibus mulierum saecularium, sed etiam in sede deputata ad confessiones religiosarum, hoc enim ponebatur in dubio proposito (« ad loca confessionibus *mulierum vel religiosarum* legitime deputata ») (54); quae disiunctio duplicis sedis confessio-

ecclesiam vel oratorium) legitime fieri poterant mulierum confessiones. Cfr. v. gr. *Schäfer* n. 176. d. cum *Maroto*, Comm. pro Religiosis II (1921) p. 38.

(52) A. A. S. XX, 61. — Dubia haec erant: I. « *Utrum confessio religiosarum peracta extra loca de quibus in can. 522 et in responso 4. Nov. 1920 sit tantum illicita an etiam invalida* ». R. « *Negat.* » ad I. « *Affirm.* » ad II.

II. « *An verbum adeat can. 522. sit ita intelligendum, ut confessarius advocari nequeat per ipsam religiosam ad loca confessionibus mulierum vel religiosarum legitime destinata* ». R. « *Negative* ».

Praecedentem hac de re disputationem fovebat respons. S. C. de Rel. 3. Iulii 1916 ad Ordinarium Lincensem in A. A. S. non publicatum Cfr. Archiv. für k. KR. 103 (1923) p. 138-143.

(53) Cfr. Responsum S. C. de Rel. 1. Dec. 1921 ad Episc. Osnabrugensem. *Nouv. Rev. Theol.* 1923, p. 491.

(54) Cfr. *Ferreres*, Derecho sacramental (ed. 4ª) n. 238; Instituciones canonicas I. n. 832., cui videtur necessarium ut confessio non fiat in sede confessionali solis religiosis reservata, ex vere gravi illa ratione, ne pereat principium de iurisdictione speciali in can. 876. requisita. Quem gravem doctorem alii passim in hac re secuti non sunt, praesertim post responsum Commissionis citatum de die 28. Decembris 1927. Cfr. *Regatillo* l. c. n. 1047.; *Vermeersch*, Epit. I, 594. Ceterum haud raro illud etiam notant, in contraria sententia beneficium can. 522 eripi monialibus strictae clausurae, pro quibus plerumque est maioris opportunitatis. Notat autem *Maroto* Comm. pro Relig. 1921 p. 36 seq. can. 910. circa locum confessionis excipere casum *infirmittatis* et casum verae *necessitatis*; et inde putat inferri, quod ubi confessarius approbatus pro mulieribus (verificato duplici casu excepto) posset excipere mulieris saecularis confessionem, ibi etiam excipi posset in iisdem casibus confessio religiosae

nalis (*mulierum* vel *religiosarum*) non videtur excludere sedem solis religiosae reservatam. Quod vero attinet ad generalem necessitatem specialis approbationis (can. 876), satis haec remanet ex hoc, quod sororibus non licet uti can. 522, nisi occurrente casu necessitatis ad propriae conscientiae tranquillitatem, cui ius voluit providere. Ceterum Superiorissa non potest vocare nisi confessarium extraordinarium vel supplementarem, nec tenetur alium pro mulieribus approbatum vocare ad religiosae petitionem; ideoque, si hic vocatus accedat, non desinet esse confessarius *occasionalis* apud quem valida et licita sit confessio; si vero non habens specialem iurisdictionem religiosam adire vellet, ut confessionem eius audiret, confessio esset invalida, cum talis sacerdos pro mulieribus simpliciter approbatus non sit confessarius *occasionalis* et nec ab Episcopo nec a iure sit approbatus ad religiosae confessionem, nisi religiosa arrepta occasione ipsius praesentiae in domo ex motivo can. 522 ipsum vocaret seu adiret.

4°) Si confessarius debet esse *pro mulieribus* approbatus, non constat approbationem debere esse generalem, aut pro mulieribus saecularibus (55).

VII. - Confessarius religiosarum in gravi corporis infirmitate.

200. Religiosae infirmae versari possunt aut in mortis articulo aut in mortis periculo aut citra verum mortis periculum in gravi corporis morbo. *Articulus* mortis adest cum vitae exitus est moraliter certus ac imminens seu proximus sive ratione ipsius morbi sive ob aliquam morbi circumstantiam v. gr. ob necessariam et periculosam operationem chirurgicam. *Periculum* adest mortis cum morbus est talis, ut vere sit probabile, quod ex ipso infirmus decedat iudicio medicorum aut alterius personae in hac re peritae praesertim ex assidua experientia, attenta conditione et viribus ipsius infirmae. Ubi hoc periculum prudenter timeri non debeat, erit casus morbi gravis; quae gravitas ex experientia, ex morbi qualitate et ex medicorum iudicio est deducenda.

tum a confessario speciali iurisdictione pollente tum ab occasionali ad normam can. 522.: hunc sequuntur *Regatillo* l. c. n. 1048, *Schäfer* l. c. n. 176; *Cappello* n. 449, 451.

(55) *Regatillo* l. c. n. 1049; *Vermeersch* l. c.; *Cappello* l. c. n. 446.

Spirituali saluti et consolationi infirmarum religiosarum esse modo speciali providendum, ipsa vocationis religiosae natura persuadet, cum idcirco vocationem divinam secutae saeculo valedixerint, ut arctius sese devoverent divino servitio et perfectiori modo sese praepararent ad felicem et sanctum huius vitae exitum. In illis autem circumstantiis uberioribus opus esse auxiliis non est dubitandum.

201. *Iure praecedenti*, profecto quod Conc. Tridentinum pro omnibus fidelibus (sess. XIV. cap. 7) statuerat, ut fideles in periculo mortis possent absolvi a quolibet sacerdote, sublata quavis reservatione peccatorum aut censurarum, obtinebat etiam in favorem religiosarum periculose aegrotantium. Benedictus vero XIV const. « *Pastoralis curae* » gravissimis verbis urgebat Praelatos et Superiores ut religiosis infirmis eum confessarium concederent, quem ipsae pro sua consolatione postularent, addita ipsis iurisdictione delegata ad supplendam negligentiam Superiorum, quibus religiosae essent subiectae. Quae praecepta ipsa iurisprudencia fuerunt firmata, cuius expressio iam per modum regulae facta est in *Normis*, in cuius art. 148, sic proponebatur: « Sororibus in mortis periculo constitutis Superiorissae ultro sponteque aliquem extraordinarium confessarium offerant, vel ab ipsa petitum concedant ».

202. *Ius vigens*. Codex can. 523 retulit quoad substantiam disciplinam iam contentam in Decr. « *Cum de sacramentalibus* » art. 15 leviter dumtaxat immutatam sed etiam adiecta prohibitionem roboratam.

In cit. Decr. art. 15 dicebatur: « Moniales omnes aut religiosae, cum graviter aegrotant, licet mortis periculum absit, quemlibet sacerdotem *ad confessiones excipiendas approbatum* arcessere possunt, eique, perdurante gravi infirmitate, quoties voluerint, confiteri ».

In can. 523 ita lex proponitur: « Religiosae omnes, cum graviter aegrotant, licet mortis periculum absit, quemlibet sacerdotem *ad mulierum confessiones excipiendas approbatum, etsi non destinatum religiosis*, arcessere possunt eique, perdurante gravi infirmitate, quoties voluerint, confiteri, *nec Antistita potest eas sive directe sive indirecte prohibere* ».

203. Hoc legis praescripto confessario approbato pro mulieribus ius ipsum tribuit iurisdictionem specialem, salva facultate canone 882

facta cuilibet sacerdoti pro mortis periculo: sororibus autem hoc canone conceditur strictum ius, cui derogari non potest, eiusque exercitium impedire Superiorissa vetatur sive directe sive indirecte v. gr. per ostensionem gravis displicentiae quae moralem quandam coactionem inducat. Gravis infirmitas, citra mortis periculum, habetur generatim loquendo, cum medicus necessario advocandus iudicatur, cum ob levem infirmitatem medicus in domum religiosam non soleat advocari; ubi etiam attendenda est infirmitatis duratio.

204. Scholion. Obligationes, quae in canonibus de confessariis, imponuntur Superiorissis, attento fine ad quem ordinantur, sunt de se graves, ut etiam ostendit sanctio contra violationem imposita. Nam Superiorissa, quae contra praescripta can. 521, § 3, 522, 523 se gesserit, a loci Ordinario dicitur monenda atque iterata violatione etiam officii privatione punienda, monita tamen statim S. C. de Relig. (can. 2414). Si Superiorissa prudenter putet aliquam religiosam abuti libertate conscientiae, quam ius religiosis asserit, remedium debet quaerere in deferenda re Ordinario, cuius decisioni ipsa stare debet, nec arbitraria ratione potest ipsa libertatem concessam restringere.

VIII. - Forum sacramentale religiosorum in religione laicali.

205. Confessariis horum religiosorum providet can. 528, cuius praescripta, attentis etiam canonibus praecedentibus, ad haec reducuntur.

a) Hi religiosi semper valide confitentur apud quemlibet confessarium ab Ordinario loci approbatum, quem etiam licite adeunt ex quavis rationabili causa.

b) Manet tamen obligatio pro religiosa domo deputandi unum vel plures, quos libere adeant. Haec deputatio ab Ordinario loci facienda est in religione non exempta; in exempta vero a religionis Superiore.

c) Etiam confessarius extraordinarius, praeter ordinarium est deputandus, quem tamen adire non tenentur religiosi statis anni temporibus, nequidem benedictionem recepturi, quemadmodum praescribitur religiosis feminis.

d) Praeterea confessarium specialem habitualemente religioso postulanti facile concedere debet Superior, qui nec debet inquirere petitionis rationem nec demonstrare se illud aegre ferre.

e) Iurisdictio in confessariis habetur ab Ordinario loci in quo est domus religiosa; sed pro confessariis, qui in domo religiosa, sive ut ordinarii sive ut extraordinarii, confessiones excipiunt, in religione exempta Superior religiosus illos proponit Ordinario.

Scholion. De confessariis novitiorum, infra sub rubrica de novitiatu quae specialia sunt proponuntur.

IX. - De capellanis religionis laicalis (can. 529).

206. *Capellani* religiosorum, praesertim vero religiosarum, intelliguntur illi sacerdotes, qui habitualiter destinati sunt ad functiones sacerdotales in domo religiosa exercendas. Capellano indigent religiosi laici et praesertim religiosae ad celebrationem missae et dispensationem Eucharistiae, necnon ad conciones seu exhortationes spirituales: quae duo tamen non necessario coniungenda sunt in una persona capellani; sed bene potest munus capellani esse restrictum ad sacra conficienda, dispensanda et ministranda; munus vero instructionis seu concionis vel exhortationis potest esse demandatum alii vel aliis.

207. Si religio *laicalis non est exempta*, sive sit virorum sive mulierum, Ordinarii loci est sacerdotem a sacris designare et a concionibus probare. Qui sacris peragendis designatur est qui proprius dicitur capellanus; ipse autem vel alius potest designari seu probari pro concionibus habendis.

In religione *laicali exempta virorum*, ipse Superior designat sacerdotes et concionatores, quos tamen tenetur eligere inter eos, qui facultatem acceptam habent ab Ordinario loci (can. 1338, § 3).

In religione *exempta monialium*, designantur a Superiore regulari cui subiectae sint, qui eos debet eligere inter approbatos ab Ordinario loci, vel pro designato petere specialem approbationem (can. 1338, § 2).

In praxi solet ita procedi ut Superior vel Superiorissa quaerat sacerdotem, cuius ministerium communitati censetur utilius, et approbationem electi ab Ordinario petit. Valde autem confert utilitati,

paci et consolationi religiosorum, si Ordinarius generatim liberam optionem inter idoneos et probatos relinquat Superioribus domus religiosae, praesertim ad exercitia spiritualia communitati tradenda.

208. In religione *clericali*, siquidem sit *exempta*, Superior regularis designat tum sacerdotem qui sacra peragat pro communitate, tum concionatores: et facultatem concionandi ad religiosos vel ad familiares etiam potest concedere sacerdoti de alia religione vel de clero saeculari, modo ille a proprio Superiore, hic vero a proprio Ordinario fuerit idoneus indicatus (can. 1338, § 1). Si religio clericalis *exempta* non fuerit, facultas concionandi ab Ordinario impetranda est: ergo Superior designavit vel unum ex approbatis vel pro designato postulabit approbationem opportunam ab Ordinario loci.

209. Capellanus, quoad *iura* et *obligationes*, satis communiter ab interpretibus aequiparari solet ecclesiarum rectoribus: quae aequiparatio non est plena ut apparet ex can. 479, § 2.: insuper capellanus potest haberi a religiosis, quae nec ecclesiam nec oratorium publicum habeant. Si domus religiosa a potestate parochi non fuerit subducta sive totaliter sive saltem partialiter, functiones stricte paroeciales ad parochum spectant non ad capellanum. Cum autem illam exemptionem possit Ordinarius concedere, amplitudo iurium capellani multum dependet ab arbitrio Ordinarii, salvis tamen his quae iure communi expresse capellano addicuntur.

Ad capellanum pertinet eas sacras functiones peragere in ecclesiis vel oratoriis communitatis religiosae, quae non sint parochiales et parochi reservatae ad normam can. 462. Quoniam autem loci Ordinarius ex can. 464, § 2. eximere potest a iurisdictione parochi religiosas communitates in dioecesis territorio existentes, si hanc exemptionem decernat, ut practice fieri solet, ad capellanum et non ad parochum spectat Viaticum et Extremam Unctionem religiosis ministrare (can. 514, § 3); dum in monasteriis monialium hoc ius, non ad capellanum, sed ad ordinarium confessarium pertinet (can. 514, § 2). Ut autem religiosarum confessiones excipiat, speciali approbatione indiget capellanus perinde ac quilibet alius sacerdos.

Capellani munus in genere est servitium spirituale communitatis, cui praesto esse debet pro functionibus ordinariis et etiam pro extraordinariis quae ex peculiari causa occurrant; ad quas praestant-

das obligatur non ex mandato Superioris vel Superiorissae, sed ex Episcopi nominatione: ipse tamen non est proprie rector ecclesiae vel oratorii communitatis, ut apparet ex can. 479, § 2.; quare iustis et rationabilibus exigentiis communitatis, cuius spirituali servitio addicitur, morem gerere debet.

X. - De conscientiae manifestatione (can. 530).

210. Manifestatio conscientiae de qua hic est sermo semper intellecta est manifestatio quam quis de seipso alteri facit etiam quoad interiora, ut ab eo intime cognoscatur tam in moribus quam in affectibus vel propensionibus suis, in finem praesertim obtinendi spirituales directionem (56); et ponitur hic in titulis de religiosis, quia licet fideles omnes spirituali directione indigeant, speciali tamen ratione illa directione indigent, qui se totos dant studio perfectionis et omnes suas occupationes ad finem perfectionis acquirendae ordinare debent. Quoniam autem Superiori religioso, praeter externam gubernationem, ex domestica et paterna potestate incumbit spiritualis sollicitudo circa profectum subditorum, illa manifestatio conscientiae, praeter confessarium, solita est considerari respectu Superioris religiosi. Eo ergo pertinet, ut sub consilio confessarii vel Superioris recte ordinentur religiosi communionem, corporis afflictationes aliique mortificationis et abnegationis modi; ut iuvamen obtineatur in dubiis, tentationibus aliisque luctis spiritualibus. Ergo per se et directe tendit ad bonum subditi religiosi, et solum indirecte consulitur bono statui religionis vel communitatis, qui, ut per se patet, multum dependet a perfectione religiosa membrorum (57).

(56) *Suarez*, De relig. tr. 10, l. 10, cap. 6. n. 2.; *Ferreres*, Las religiosas n. 312; *Schäfer* l. c. n. 183.

(57) Ut optime notat *Vermeersch*, De religiosis n. 489, non intelligebatur Superior impediri quominus, sine damno aut positivo incommodo subditi ac proinde sine secreti revelatione, cognitionem habitam ad bonum Instituti ordinaret v. gr. arcendo subditum a ministerio pro ipso periculoso, unde etiam detrimentum in Institutum redundaret, in quam rem subditus censendus esset tacite consentire. *Suarez* l. c. n. 13. Quare iure merito insistebatur in stricta obligatione iustitiae rigorosum servandi secretum et naturale et commissum, etiam relate ad Superiores altiores eiusdem Instituti, et in absoluta prohibitione usus notitiae in damnum subditi v. gr. ad eum e religione dimittendum. *Suarez* l. c. n. 11, 13, 16, 17.; *Vermeersch*, l. c. n. 489.

211. Quare manifestatio conscientiae omnino differt: 1°) a *confessione* tum *obiecto* tum *fine*: nam confessio ut talis fit peccatorum; ratio conscientiae complectitur tentationes, propensiones et actus bonos: confessio dirigitur ad munditiam conscientiae per gratiam obtinendam ex opere operato; ratio conscientiae ad positivum profectum spiritualem cum auxilio gratiae ex opere operantis. 2°) ab inquisitione propria iudicis vel Superioris, quae ordinatur ad publicum bonum instituti seu communitalis et procedit ex suspitione exterius collecta de factis quae communitati damnum inferre possint. 3°) ab inquisitione etiam paterna, quae licet ordinata ad privatum bonum subditi, sistit tamen in iis, quae externe patent, nec ad plenam internam communicationem ordinatur (58).

212. Usus aperiendi conscientiam Superiori religioso extra confessionem antiquissimum esse et professioni perfectionis maxime consentaneum praeclare ostendit *Suarez* l. c. l. X. cap. 6. n. 4. sq. allegatis regulis antiquorum fundatorum. Negari tamen non potest animarum regimen et directionem esse rem valde difficilem, quae requirat non solum magnam prudentiam sed etiam scientiam theologiam, quae sperari non potest in his qui sacerdotes non sunt, praesertim vero in mulieribus; quibus deficientibus facile exoriri possunt varii generis abusus (59). Ob tales abusus S. Congregatio iam a. 1860 coepit in Constitutionibus religiosarum suo examini subiectis suppressere quicquid relationem haberet ad rationem conscientiae Superiorissis reddendam (60), donec a. 1899 publicavit Decr. « *Quemadmodum* », cuius a. II et III. quoad substantiam relati fuerunt in can. 530 cum extensione facta ad omnes Superiores.

213. Quare: 1°) omnibus Superioribus religiosis, sine distinctione inter religiones mulierum et virorum et inter religiones laicales et clericales, districte prohibetur, ne personas sibi subditas quoquo modo inducant ad conscientiae manifestationem sibi peragendam. Etiam inter subditos nulla fit distinctio.

(58) *Vermeersch* l. c.

(59) Cfr. de huiusmodi abusibus *Ferreres*, *Las religiosas* n. 315. not. 3.

(60) Cfr. *Bizzarri* Collect. p. 776: *Analect. Iur. Pontif.* serie 9. col. 272, n. 13; *Ferreres* l. c. n. 315 ubi refertur declar. S. C. 15. April. 1891 de prohibitionem extensa ad Institutum Puellarum caritatis.

2°) Non tamen prohibentur subditi quominus libere ac ultro valeant aperire animum suum Superioribus; imo declaratur expedire ut filiali cum fiducia Superiores adeant, ac eis, si sint sacerdotes, dubia quoque et anxietates suae conscientiae candide aperiant.

Quod prohibetur hoc canone est: 1°) quod Superior exigat rationem conscientiae, abrogatis in hac parte quibusvis Constitutionibus, Directoriis, Manualibus, ubi ratio conscientiae Superiori reddenda praescribatur necnon contrariis usibus aut consuetudinibus etiam immemorabilibus (61). 2°) quod Superior ad manifestationem conscientiae sibi faciendam inducat directe vel indirecte v. g. praecepto, consilio, timore, minis aut blanditiis (62); vel etiam laudando subditos qui illam praxim adhibent, sese exhibendo aversum ab iis qui illam negligant, exaggerate ponderando pericula quibus sese exponunt ex tali negligentia etc. (63).

Ex communiore sententia Superiorum nomine non veniunt nec Magistri novitiorum nec Praefecti spiritus studentium, quibus proinde, seclusa constrictione, prohibitum non est ut suadeant praxim a magistris vitae spiritualis commendatam. Cfr. *Vermeersch - Creusen* I. n. 593; *Schäfer* n. 183, *Ferres* I. c. praesertim n. 321-342.

Semper tamen e mente Codicis est, non obstante permissione omnino liberae manifestationis, ut vera dubia veraeque anxietates conscientiae regulariter non manifestentur Superioribus qui non sunt sacerdotes et Superiorissis, sed pro his rebus recurratur ad confessorium seu sacerdotem.

CAPUT XI

DE BONIS TEMPORALIBUS EORUMQUE ADMINISTRATIONE (can. 531-537).

214. Principia. Principii instar ponendum est non solum Ecclesiam Catholicam et Sedem Apostolicam esse legitimum subiectum iuris ad bona temporalia, cum potestate eadem libere et independenter acquirendi, retinendi et administrandi ad fines sibi proprios consequendos (can. 1495, § 1); sed etiam ecclesias singulares et personas

(61) Decr. *Quemadmodum* n. I.

(62) Decr. *Quemadmodum* n. II.

(63) *Card. Gennari*, Consultazioni vol. I. cons. 132, n. 4.

morales sub suprema auctoritate Rom. Pontificis possidere posse cum vero dominio bona temporalia, quae legitimo titulo acquisierint, eaque administrandi ius et obligationem habere ad normam sacrorum canonum (can. 1495, § 2, 1498, 1498, § 2).

Cum non solum integra religio, sed etiam provinciae, et singulae domus sint personae morales iuridica personalitate donatae, ipsis competit ius acquirendi et possidendi bona temporalia etiam cum redditibus stabilibus seu fundatis, nisi capacitas haec in regulis et constitutionibus excludatur vel coarctetur (can. 531.). Legitimi modi acquirendi declarantur canonibus 1499-1517; regulae generales seu communes in eorum administratione servandae canonibus 1518-1528.; quibus salvis, practica applicatio ad instituta religiosa fit canonibus huius capituli.

215. Exceptio de incapacitate, pro qua attendendae sunt regulae et constitutiones, verificatur inprimis de domibus fratrum S. Francisci Capuccinorum et eorum qui Minores de Observantia vocantur, et de aliis stricte mendicantibus, qui facultati a Concilio Tridentino, etiam mendicantibus factae possidendi in communi (sess. 25. de Regul. cap. 3) cum aliqua restrictione renuntiarunt, velut Societas Iesu et Ordo Carmelitarum discalceatorum (1). Qua supposita exceptione, hoc loco sermo esse potest de bonis religionis, provinciae et singularum domorum, quae habentur in modernis religionibus hierarchice organizatis (2). Quoad antiquiores religiones, quae talem hierarchicam organizationem non habuerunt, consulendae sunt regulae, sub quibus facta est unio plurium monasteriorum in Congregationem monasticam, ut subiectum iuris quoad determinata bona cognosci possit; facile enim illa unio potuit esse facta sub diversis statutis et pactis, legitime, ubi opus fuerit, approbatis.

(1) Cfr. supra n. 25, et infra ubi de voto paupertatis.

(2) In hypothesi quod singulae domus ius habent proprietatis bonorum illi domui legitime acquisitorum, Superior Maior et ipse Generalis nequit pro lubitu de singularum domorum bonis disponere, quae libera dispositio violaret domorum iura. Non prohibetur tamen Superior maior imponere domibus iustas praestationes, tametsi illae non sint in Constitutionibus definitae; hoc enim est proprium illius qui praeest alicui societati cum munere eam gubernandi. In modernis Institutis solent illae praestationes, quoad quantitatem, in ipsis Constitutionibus esse definitae; et Normae n. 294. praescribunt ut quaelibet domus ex eo quod in fine anni, rationibus consolidatis et omnibus deductis expensis, superest pecuniae, tertia pars tradatur capsae provinciali, et quaelibet provincia eodem modo tertiam partem eorum quae sibi supersunt, tradat arcae Instituti.

Exclusio vel limitatio iuris seu capacitatis possidendi temporalia bona, quam pleraeque civiles leges induxerunt pro religiosis familiis, in foro ecclesiastico nullam vim habere possunt, nisi in quantum Ecclesia de suis iuribus aliquid remittat, v. gr. per concordata. Ne tamen gravia damna subeant, religiosae familiae tales limitationes ignorare et negligere non debent.

216. Quibus principiis in alia Codicis parte firmatis, hoc loco specialia statuuntur: 1°) de ordinaria administratione bonorum; 2°) de eorum alienatione ac de obligationibus contrahendis; 3°) de iuridica imputabilitate contractae obligationis; 4°) demum de enlargementibus factis ex bonis communibus familiae religiosae.

217. Praeviae notiones. Cum omnes familiae religiosae sint personae morales ecclesiasticae, bona ad ipsas ut tales spectantia sunt bona stricte ecclesiastica destinata ad fines et usus Ecclesiae proprios.

Possunt autem esse: a) vel *corporalia*, quae sensu corporeo attingi possunt, velut praedia, pecuniae; vel *incorporalia*, quae solo intellectu percipiuntur v. gr. actiones, iura, obligationes.

b) *Immobilia*, quae loco moveri non possunt, sive naturaliter v. gr. agri; sive civiliter v. gr. fenestrae, portae, quae cum ad perpetuam quamdam utilitatem rei immobilis sint destinatae, accessorie vel civiliter dicuntur immobilia. *Mobilia* vero dicuntur quae de loco moveri possunt. Mobilia vero dicuntur *fungibilia*, si uno usu consumuntur atque servando servari non possunt v. gr. frumentum alique fructus; *non fungibilia* sive servabilia, si servando servari possunt. Ad res fungibiles reducitur pecunia, cuius praecipuus usus est ut erogetur; sed cum collocari possit, eam convertendo in alia bona etiam frugifera, in aequivalenti re induit naturam capitalis vere frugiferi.

Iura autem et *obligationes* conditionem sequuntur *rei*, cui inhaerent ideoque partim immobilibus partim mobilibus accensentur.

c) *Pretiosae* dicuntur res magni valoris, *non pretiosae* res valoris exigui.

d) Aliae res dicuntur *communes* sive profanae, aliae vero *sacrae* sive religiosae. Prioribus accensentur illa bona seu res; quae *in se speciali* quadam consecratione vel benedictione vel deputatione ca-

rent (3) et intra commercium humanum existunt, velut silvae, agri, animalia; licet cum sunt in dominio ecclesiae vero quodam sensu etsi non stricto et speciali, sacrae dici possint, ratione finis sacri seu ecclesiastici et ratione subiecti domini; unde in eorum usurpatione *sacrilegium* admittitur. Sensu *specifico* sacris accensentur res *in se* temporales, quae per consecrationem vel benedictionem speciali ratione ad cultum divinum deputantur et extra commercium humanum versantur, velut ecclesiae, calices; quae sanctitas rebus illis manet, etiamsi ex dominio *Ecclesiae* in dominium *privatum* transeant.

218. Administratio bonorum est cura seu gubernatio ipsorum, secundum eorum naturam et fines eorum proprios. Natura bonorum quae servari possunt postulat, ut salva retineatur substantia ab eo cui praedicta cura incumbit; frugiferorum ut fructus suos afferant; eorum quae primo usu consumuntur, ut utiliter in propria vel aliena specie consumantur. Finis quoque singulorum bonorum est attendendus, cum plura bona ecclesiastica a pio benefactore proveniant, qui suae largitioni potuit onus determinatum praestituere vel conditionem usus aut conservationis designare (4). Quare administratio bonorum, quatenus distinguitur ab acquisitione et alienatione, omnes illos actus denotat, qui ad conservationem et meliorationem substantiae bonorum acquisite aut ad legitimam perceptionem, conservationem, meliorationem et applicationem fructuum referuntur. Atque hi sunt actus administrationis *ordinariae*; tamquam actus *extraordinarius* ad administrationem referri potest alienatio, nonnquam necessaria aut utilis personae morali quae subiectum est possessionis vel proprietatis bonorum.

219. Alienatio in sensu ecclesiastico est quilibet actus, quo alicuius rei dominium in alium transfertur vel concessio iure in re diminuitur. Inde sub hoc vocabulo comprehenditur venditio, donatio, permutatio, pignoratatio, hypothecae vel servitutis passivae admissio, census realis constitutio, activae servitutis remissio in quantum valorem oeconomicum rei diminuat. Alienatio non habetur in acceptione mutuae pecuniae sine hypotheca vel pignore, vel in repudia-

(3) *D'Annibale*, Summ. vol. III n. 1. sq.

(4) *Vermeersch*, Epit. n. 601.

tione lucri. At, quoad regulas servandas, ad alienationem refertur locatio ad tempus diuturnum i. e. ex iure Codicis ultra novennium, si agatur de praedio rustico ad normam can. 1541. § 1, 2 (5).

220. Collocatio pecuniae. Pecunia collocatur sive investitur cum convertitur in bona quae servari possunt praesertim frugifera. Ad bona frugifera hodie reducuntur nomina seu tituli crediti v. gr. tituli debiti publici, schedae bancariae, actiones et obligationes societatum. Sed ad administrationem pecuniae pertinet etiam ipsius *asservatio*; quae asservatio hodie secure et fructuose fieri potest eam deponendo in argentaria etiam cum modico fenore, unde cum necessitas eam expendendi occurrat repeti possit. Tandem pecunia, ex sui natura inservit, ut *erogetur* v. gr. res necessarias aut utiles emendo, vel extinguendo aliquod debitum vel eam donando. Nec pecunia proprie dicitur alienari, nisi cum constituit capitale ex quo percipiuntur fructus seu redditus et hoc capitale convertitur in bona sterilia v. gr. si dos monialis, quae servari debet ut capitale, impendatur in amplianda aut reparanda domo religiosa.

Art. 1. — De bonorum ordinaria administratione.

221. Ex natura rei bonorum administratio pertinet ad ipsam personam sub cuius dominio sunt, religionem ipsam, provinciam, domum religiosam; quae cum sint personae morales per se generatim agere non possunt, et ideo bonorum administratio pertinet ad Superiores religiosos respectivos, supremos, intermedios et locales respectu bonorum religionis, provinciae aut domus, cum eadem subordinatione inferiorum ad superiores, quae datur in aliis omnibus actibus gubernationis et servatis normis generalibus iuris communis et peculiaribus praescriptis Constitutionum (can. 532, § 1; 1495, § 2).

Ex iure communi deputandi sunt alii officiales ad munus administrandi peculiariter designati, sc. *oeconomus* generalis et provincialis ab ipso Superiore distinctus; *localis* vero, licet id generatim non expediat, si tamen necessitas exigit, praesertim in parva domo, potest oeconomi munere fungi ipse Superior. Huiusmodi oeconomi eliguntur modo in Constitutionibus determinato; et si Constitutiones sileant, a Superiore maiore cum consensu sui Consilii (can. 516).

(5) Wernz, l. Decret. III. n. 154; Schäfer n. 135.; Chelodi n. 261.; Matth. a Coronata n. 553.; Vermeersch l. c. n. 504.

222. Tam Superiores quam oeconomi expensas et actus iuridicos *ordinariae administrationis valide* faciunt, dummodo limites suae competentiae non egrédiantur (can. 532, § 2). Quae administratio *ordinaria* eos omnes complectitur actus, per quos ope pecuniarum et reddituum liberae dispositioni communitatis permissorum, communitati suppeditantur quae ipsi necessaria sunt secundum consuetam et legitimam agendi et vivendi rationem v. gr. procuratio eorum quae victui, vestitui, suppellectili sunt necessaria, taxarum et tributorum solutio, retributio capellano, medico etc. solvenda. Pariter ad hanc ordinariam administrationem pertinet conservatio et melioratio bonorum, collectio fructuum, eorumque usus et venditio et perceptio reddituum; semper cum subordinatione ad Superiorem et observatis Constitutionum praescriptis. Quodsi redditus certorum bonorum a pio benefactore seu largitore certo onere sunt gravati *ordinariae administrationis* est eos in praedictum onus exsolvendum impendere.

Quae specialia sunt cuiusque Instituti ab oeconomis religiosis accurate servanda sunt v. gr. si ad expensas certam quantitatem excedentes, tametsi fiant pro conservatione et melioratione substantiae bonorum, requiratur expressus consensus Superioris; porro dubitandum non est, quin Superior ex iusta causa oeconomo aut simili officiali determinatum actum iuridicum imponere aut prohibere possit.

Statuta vero generalia de omnibus administratoribus bonorum ecclesiasticorum, nisi ex ipsa praescripti natura non conveniant religiosis, procul dubio etiam ab his observanda sunt, velut: *a)* vigilare ne bona suae curae concredita pereant aut detrimentum capiant; *b)* accepti et expensi libros bene ordinatos habere; *c)* documenta et instrumenta, quibus iura in bona nituntur, rite ordinare et custodire; *d)* item servare quae praescribuntur can. 1524 de honesta iustaque mercede operariis solvenda, de eorum pietate fovenda, de moderando labore iisdem imposito etc. Cfr. can. 1523, 1524.

223. *Collocatio pecuniae*, si caute et tuto fiat, est actus non excedens ordinariam administrationem, nec in collocatione pecuniae intervenit alienatio requirens beneplacitum Apostolicum, quaecumque demum pecuniae quantitas collocanda seu investienda sit. Iure antiquo pecunia praecipiebatur investiri in fundis stabilibus seu

immobilibus (6); sed iis bonis nunc aequiparantur tituli debiti publici et actiones vel obligationes honestarum societatum industrialium vel commercialium iam constitutarum, modo sint securae et absit quodvis periculum vel species negotiationis clericis et religiosis prohibita.

Sed quoniam in hac re grave detrimentum facile pati possent familiae religiosae aut eorum domus, interventus Ordinarii loci requiritur in *collocanda pecunia* itemque *quoties collocatio mutanda sit*. Itaque ex can. 533 pro collocanda pecunia et pro collocationis mutatione consensum Ordinarii loci debet habere:

1° Antistita *monialium* et Superiorissa religionis iuris *dioecesani* pro cuiusvis pecuniae collocatione; quodsi monasterium monialium subest Praelato regulari, huius quoque consensus requiritur. Illa internum superiorem altiore non habet; dioecesana vero Congregatio Ordinario loci obnoxia est.

2° Antistita Congregationis iuris *pontificii*, si pecunia dotem professarum constituat; pro alia pecunia domus vel provinciae collocanda tali consensu non indiget. In ceteris pertinentibus ad rem oeconomicam administrandam sunt independentes ab Ordinario loci (7).

3° Superior vel Antistita *domus* Congregationis religiosae, si qui fundi tributi aut legati sint ad Dei cultum vel beneficentiam eo ipso in loco impendendam (8).

224. In hoc tertio casu agitur de Superiore vel Superiorissa *locali*. Quare quae pecuniae tributae aut legatae fuerint Superiori Maiori in praedictos fines, ut tuto collocentur a praedicto Superiori non videtur de necessitate requiri Ordinarii loci consensus, saltem si provincia religiosa fines unius dioecesis excedat et agatur de religione iuris pontificii (9). Atque idem dicatur de aliis bonis, quae

(6) Cfr. *Trombetta*, Praxeos regulae circa contractus rer. eccl. p. 171. sq.; *Aichner*, Compendium iur. can. § 220, 229, 230; *Wernz* lus Decret. vol. III n. 153.

(7) Pecunia data in dotem, habet clausulam resolutivam ex iure intellectam, restitutionis religiosae discedenti faciendae, in qua re habet speciale interesse Ordinarius loci, cui ut simplex fidelis subiicietur religiosa in saeculum reversa.

(8) De huius canonis praescriptis conferenda est Const. Leonis XIII « *Condita a Christo* » (8. Dec. 1900) praesertim n. IX et XI, unde haec praescripta quoad substantiam desumpta sunt.

(9) Etiam in Const. « *Condita* » agebatur de fundis *certae domui* in illos fines attributis. Cfr. quoque *Biederlack-Führich* n. 54.; *Schäfer* n. 197.; *Vermeersch-*

sub nomine fundi hoc loco veniunt, si commodius sit illa bona convertere in pecunias securo et frugifero modo collocandas (10).

225. 4° Regulares certe non tenentur requirere consensum Ordinarii loci ad collocandas pecunias sive provinciarum sive peculiarum domorum, tametsi pecunia data vel legata sit ad Dei cultum beneficentiamve eo ipso in loco promovendum.

Utrum regularibus aequiparentur in hac re Congregationes exemptae, inter novi iuris interpretes in controversia est. Non desunt qui id probabiliter affirmant (11), tum ex communi ratione exemptionis (cfr. v. gr. can. 617, § 1), tum ex omissione clausulae « etiam exemptae » quae alias poni solet v. gr. can. 512, § 2, 2°, tum etiam ex canone 1550, in quo pro cultu in suis ecclesiis huiusmodi Congregationes exemptae a proprio Superiore maiori dependent etiam quoad foundationes (12). Qui modus sentiendi attenta variorum canonum necessaria coordinatione sua probabilitate non

Creusen, Epit. n. 606.; *Larraona* in Comment. a. 1932 pag. 32. Paulo aliter *Chelodi* n. 260, c. in nota; ubi a litterali interpretatione, quam ipse admittit, putaret esse recedendum ex paritate rationis et ex analogia, ita ut praescriptum applicaretur provinciae et religioni. Quae analogia in lege expressa et clara et bene determinata, nequidem ob paritatem rationis videtur esse attendenda. Insuper analogia videtur esse neganda et ipsa rationis paritas. Nam interesse Ordinarii est fundamentum interventus ipsi concessi; ideoque non requiritur, si non in ipso loco, sed in alio, ad quem non sese extendit iurisdictio Ordinarii pecuniae redditus impendendi sunt: porro ubi provincia aut religio fines dioecesis excedit, haec ut talis nulli Ordinariis subduntur. Ergo analogia non datur, ob quam recedendum sit ab obvia interpretatione vel potius a littera legis. Multo minus fieri vis potest in decisione Signaturae Apostolicae (Acta A. S. XII, 252 sq.), in qua non erat quaestio de bonis provinciae aut religioni relictis, sed domui.

Illud tamen omnino tenendum, nomine domus intelligi etiam ecclesiam domus, quae huius pars est.

(10) Ex natura rei, cum agitur de collocatione pecuniae, nomine fundi intelligitur pecunia collecta ex venditione rei ad finem cultus vel beneficentiae relictæ. Unde res relicta non est bonum inalienabile, nisi quando ipsa (si apta sit) est destinata fini praescripto, aut quando in aliam rem aptam mutata aut in capitale vel rem frugiferam conversa, rei vel capitalis obtenti fructus seu redditus tali destinatione sunt affecti seu illi destinationi applicati.

(11) Cfr. *Bastien*, Directorio can. n. 316; *Vermeersch-Creusen* n. 606; *De Meester* II. n. 980; *Vromant*, De bonis Eccl. n. 234, 354.

(12) Huic sententiae adstipulantur: *Biederlack-Führich* n. 54.; *Chelodi*, De personis n. 260; *Schäfer* n. 197; *Larraona* in Comment. pro relig. (1932) p. 24 sq.; *Pejska*, De relig. p. 64 et alii. velut *Cappello*, Summa iuris II. n. 592.

videtur carere. Nihilominus probabilius dicendum videtur sub n. 3° can. 533, de necessitate consensus Ordinarii loci etiam Superiores Congregationis clericalis exemptae comprehendi. Nam cum canon loquatur de Superiore *Congregationis*, hoc vocabulo comprehenduntur etiam Congregationes exemptae, nec ad hanc comprehensionem requiritur adiectio clausulae *etiam exemptae*, ut apparet etiam ex n. 4. eiusdem canonis. Nec exemptio alicuius Congregationis religiosae, licet dicenda sit similis Regularium exemptioni, per aliquod principium generale nec ante nec post Codicem equiparata fuit exemptioni Regularium; insuper doctores communiter sentiunt independentiam Congregationis clericalis exemptae a iurisdictione episcopali in Codice auctam esse (13); cum quo optime cohaeret quod in re singulari, de qua est quaestio, tale augmentum non receperit, ideoque non licet argumentum ducere a pari vel ex omissione clausulae « *etiam exemptae* ». Ob similem rationem non est satis efficax argumentum deductum ex can. 1550; nam principium generale citato canone enuntiatur restrictionem accipit per praescriptum peculiare can. 533. n. 3°, iuxta notum axioma *generi per speciem derogatur* (14).

(13) Cfr. v. gr. *Pejska* l. c. p. 48.

(14) De concordando can. 533 3° cum canone 1550 multae sunt factae disputationes et propositae solutiones. Putant nonnulli in ultimo canone agi de foundationibus stricte talibus in ecclesiis propriis religiosorum, in can. 533 de alia re distincta v. g. de bonis quae non constituent foundationem stricte dictam, vel non sint relictæ ecclesiae sed domui, aut ecclesiae quidem sed quae religiosorum non sit propria; ac proinde cum agatur de re distincta non adest oppositio si sub canone 1550 veniunt Congregationes exemptae, quae non includuntur in can. 533. Vix quisquam inducetur ad admittendum, quod sub clausula « fundi tributū legative sint ad Dei cultum beneficentiamve eo ipso in loco impendendam » non comprehendantur strictae foundationes, licet etiam significari possint alia bona; itemque sub nomine *domus* religiosae non venire etiam ecclesiam propriam religiosorum, quae evidenter domus religiosae pars est. Multo simplicior et planior est illa coordinatio canonum, si dicatur can. 1550 Superioribus Congregationis exemptae, perinde ac Superiori Regulari, propriis foundationibus in eorum ecclesiis etiam paroecialibus factis, tribuere iura et officia de quibus in canonibus 1545-1549, exceptis tamen foundationibus, quae pertinent ad Dei cultum vel beneficentiam eo ipso in loco impendendam, in quibus evidens interesse habet Ordinarius loci; quare sicut pro collocanda pecunia ad illos fines data indigent consensu Ordinarii loci, tametsi non agatur de stricta foundatione, ita eodem consensu indigent pro collocanda pecunia quae naturam habeat strictae foundationis ad eosdem fines; quo consensu non indigent si collocanda sit pecunia ad alios fines relictæ. Cfr. *Larraona* l. c. p. 29.

226. 5° Ad collocandam pecuniam, quae data est paroeciae aut missioni aut religiosis intuitu paroeciae vel missionis, religiosi, etiam regulares, praevisio consensu Ordinarii loci indigent (ex eod. can. 533, 4°). Missionis nomine venit territorium determinatum pro cura animarum ad normam can. 216, 3.

Ordinarius loci, cuius consensus requiritur est Ordinarius loci ad cuius iurisdictionem pertinet missio vel paroecia. Pecunia collocanda debet esse recepta pro determinata missione aut paroecia. Quare quae religiosus accipit pro missionibus in genere, vel pro missionibus in quibus laborat religio ad quam religiosus pertinet, cum non intuitu determinatae missionis sint data, pecuniae administratio et collocatio pertinet ad ipsum religiosum sub dependentia proprii Superioris. Idem dicendum de donationibus religioso factis quatenus est membrum determinatae communitatis religiosae. Nam bona, quae parochus religioso obveniunt intuitu paroeciae cui praeficitur, ipsi paroeciae acquirit; cetera acquirit ad instar aliorum religiosorum (can. 630, 5 § 3): proinde in prioribus habet interventum Ordinarius loci, cui paroecia subiicitur, non in posterioribus (15).

(15) Si paroecia est vere regularis, in ecclesia propria Regularium erecta et domui seu conventui incorporata, ita ut monasterium ipsum sit parochus quod paroeciam regat per vicarium religiosum a superiore designatum ad normam can. 1425, § 2. tum quoad fundationes in ecclesia factas tum quoad donationes quasvis videtur unice pendere a Superiore religioso vicarius religiosus illi paroeciae praepositus (can. 1550, 630, § 4 in fine). Aliud est dicendum de paroecia mere religiosis commissa sine incorporatione, quo casu tenet praescriptum can. 630, § 3. et huius can. 533, § 1, n. 4°.

Quae donationes sint factae religioso *intuitu paroeciae vel missionis* non est facile definire per aliquam generalem regulam, quae nulli exceptioni sit obnoxia. Nam certe imprimis spectanda est ipsius donatoris voluntas, quae dum clara et certa est aliis regulis est anteposenda, cum illae regulae iam alias datae, praecise respiciant interpretationem illius voluntatis et constituent varias iuris praesumptiones, quae cedere debent expressae aut certo modo probatae donatoris voluntati. (Cfr. Regulas contentas in Const. *Romanos Pontifices* § 26 et S. C. de P. F. II, n. 1552 cum allegatione Conc. Westmonasteriensis II.) Sicut enim ex praesumptionibus desumptis ex regulis iam datis colligitur, citra contrariam probationem, donantis voluntas, ita ex adiunctis personae, loci, modi aliisque clara apparere potest, ut appareat intentio favendi religioso qua tali aut qua amico aut qua membro talis instituti. (Cfr. can. 1536, § 1. « nisi contrarium probetur »). Certe: a) parentes, cognati, amici religiosi vel religionis seu communitatis, multo facilius adducuntur ad liberalitatem exercendam Religioni, potius quam paroeciae vel missioni. b) occasio donationis v. gr. gratitudinis ostensio ob accepta beneficia, cuius fiat a donatore professio; c) ipsa doni natura, quod potius habeat characterem personalem; etc. Cfr.

Art. 2. — De bonorum alienatione et obligatione. (can. 534)

227. Cum ius alienationibus rerum et bonorum ecclesiasticorum non faveat, aliunde vero nonnumquam possunt esse necessariae, peculiares ab ipso iure praescriptae sunt cautelae ut illae permissae habeantur.

Quare imprimis quae generatim statuta sunt de necessitate beneplaciti apostolici pro alienandis rebus pretiosis aut rebus quae excedant valorem 30.000 libellarum seu francorum, etiam sunt servanda a religiosis pro bonorum temporalium religiosorum alienatione (cfr. can. 1531), et de facto in can. 534 § 1. speciatim inculcantur (16). Cetera item generalia praescripta can. 1531 a religiosis sunt obser-

Vermeersch, Periodica VI, suppl. 17, pag. 40. sq.; *Creusen*, Religieux et Religieuses, n. 127.; *Larraona*. Comment. pro Rel. XIII p. 95 sq.

(16) Res pretiosae intelligendae sunt ad normam can. 1497, cuius practica declaratio difficultate non caret, dum aliqui Doctores rem declarant exemplis (v. gr. vasa sacra antiquissima, codices rarissimi) praecisione facta ab ipso valore seu aestimatione per pecuniae summam; alii *notabilem* valorem ponunt ultra 10.000 libellarum; alii inter 1000 et 10.000 libellas; nec desunt qui exigant pro re pretiosa in sensu can. 534 ut eius valor 30.000 libellas excedat, quae ultima sententia non videtur admittenda propter disiunctivam *aliisve*, in qua *quorum valor* refertur ad alterum disiunctionis membrum; Cfr. *Matthaeum a Coronata*, Instit. I. pag. 677, not. 3.

Illud autem addendum, quod can. 1281 dicitur de reliquiis insignibus et de aliis reliquiis et imaginibus, quae (etsi in se imagines pretiosae non sint) propter magnam populi venerationem, speciale habent pretium religiosum; ad eorum alienationem vel perpetuam in aliam ecclesiam translationem requiritur beneplacitum apostolicum, tametsi agatur de diversa ecclesia eiusdem Instituti religiosi.

De *donariis votivis*, conferendae sunt decisiones S. C. C. 12. Iulii 1919 (A. A. S. XI, 416); 14. Ian. 1922 (A. A. S. XIV, 160), ex quibus inferitur, independentem ab intrinseco valore huiusmodi donariorum, ea non posse alienari sine beneplacito apostolico, tum quia extra commercium esse censentur, tum quia id esset generatim loquendo contra donatorum voluntatem, si vere votiva sint, quod praesumendum est quousque de contraria offerentis voluntate non constet. Quae alienatio, sine praedicta licentia est prohibita, tametsi pretium perceptum ad cultum, ornatum vel reparationem templi, cui oblata sunt, intenderetur impendi. Cfr. *Chelodi*, De personis n. 261, not. 6.; *A Coronata*, pag. 677, not. 3.; *Vermeersch*, Periodica XI, pag. 8. sq.

Omnino videtur assentiendum iis doctoribus, qui velut *Chelodi*, l. c. *A Coronata* l. c., *Vermeersch* l. c. in Epit., tenent pretium, de quo in nostro canone, esse referendum ad monetam auream, non ad chartaceam, ut apparet vel ex ipsa paritate inter libellas et francos, quae refertur ad aurum, et ex absurdis, quae secus sequerentur loquendo de lege per se universali et perpetua.

vanda: sc. 1° ut facta aestimatione rei a probis peritis minori pretio non alienetur, quamquod in aestimatione fuit indicatum; 2° ut publice nota reddatur, si fieri possit, ut plures concurrere possint ad eam acquirendam, et ei concedatur, qui, omnibus perpensis, plus obtulerit modo pro religione alienante utiliori; 3° ut iusta adsit causa necessitatis vel evidentis utilitatis; 4° ut pecunia ex alienatione obtenta, tuto et utiliter collocetur in commodum personae moralis, ad quam res alienata pertinebat; 5° aliae quoque cautelae, quas ad damna vitanda, legitimus Superior praescripserit, diligenter observandae sunt.

Pro rebus non pretiosis et pro aliis bonis, quorum valor summam 30.000 libellarum non excedat, *requiritur* et *sufficit* licentia, in scriptis data, Superioris ad normam Constitutionum cum consensu sui Capituli seu Consilii per secreta suffragia manifestato. Quodsi agatur de monialibus aut de sororibus iuris dioecesani, insuper accedere debet consensus, in scriptis praestitus; Ordinarii loci, necnon Superioris regularis, si monialium monasterium eidem subiectum sit.

Ex solemnitatibus enumeratis, ea sola ad validitatem actus seu contractus pertinet, quod non ponatur sine licentia legitimi Superioris. Et certissime quando requiritur licentia Sedis Apostolicae, haec ad valorem actus seu contractus pertinet. Nec apparet cur non idem sit dicendum de ipso Superiore religioso; nam in hoc canone directe agitur de valore, ergo *requiritur* et *sufficit* ad valorem refertur; insuper hic supponitur pro religiosis id, quod can. 1530 § 1, 3° generaliter statuitur pro quolibet instituto ecclesiastico « licentia legitimi Superioris, sine qua alienatio invalida est ». Quod licentia in scriptis detur, seu modus licentiae dandae, non videtur pertinere ad validitatem sed esse praescriptum ad probationem. At votum deliberativum Capituli seu Consilii consensum in alienationem praestantis ex generali principio can. 105, 1° omnino pertinet ad valorem.

228. Pro debitis seu obligationibus contrahendis requiruntur ad valorem eadem solemnitates licentiae Apostolicae vel Superioris religiosi cum consensu Capituli seu Consilii pro diversa quantitate debiti seu obligationis.

Tum ad alienationem tum ad debita vel obligationes refertur consensus, qui debet accedere et in scriptis dari pro monialibus et pro sororibus iuris dioecesani, et insuper pro monialibus consensus Superioris regularis, si monasterium sit ipsi subiectum.

229. Canon loquitur de contrahendis *debitis et obligationibus*. Debitum contrahitur pecunia mutuo accepta sive formaliter sive aequivalenter; quae acceptio sine hypotheca sub alienatione non comprehenditur, ideoque, si requiratur beneplacitum apostolicum, hoc est ex speciali praecepto huius canonis 534 pro religiosis et solum quando debitum superat summam 30.000 libellarum; infra hanc summam requiruntur et sufficiunt aliae formalitates. Nihil autem interest quod pecunia mutuo accipiatur sine onere fœnoris solvendi.

Pariter *debitum* contraheretur, si, emeretur fundus, pretio non soluto, quia v. gr. pretium solvendum non habetur. Quodsi pretium solvendum non habetur, v. gr. pecunia vel valores, et solum differitur solutio, cavendo per hypothecam in ipsum fundum emptum constitutam, ad hoc ut maiori securitate et cum minoribus taxis fundus emptus possideatur, non haberetur prohibita susceptio aeris alieni (17).

Obligatio sc. oeconomica, licet contrahatur etiam ab accipiente aes alienum, tamen aliis quoque modis suscipi potest; et significat alias obligationes legales, quibus qui ligatur, tenetur solvere data die summam pecuniae, quam in promptu non habet, et ideo manet ligatus debito illius summae. Ita obligatio oeconomica, distincta ab acceptione aeris alieni, susciperetur v. gr. emendo fundum, recepto onere solvendi ipsius domino, praeter pretium conventum, annuam pensionem. Ad determinandam summam, quam repraesentat obligatio oeconomica suscepta, oportet praestationes ad quas quis se obligat capitalizare, ut aiunt, seu determinare capitale necessarium ad obligationem plene extinguendam (18).

Quemadmodum in alienatione ad evitandam rescripti nullitatem, si agatur de alienanda re divisibili, opus est ut in petenda licentia exprimantur partes rei antea alienatae (can. 1532, § 4), ita in precibus pro obtinenda licentia ad contrahenda debita vel obligationes, exprimi debent alia debita vel obligationes, quibus ipsa persona moralis, religio vel provincia vel domus, iam gravatur, secus obtenta licentia invalida est (can. 535, §) (19).

(17) Praecesserat Instruct. « *Inter ea* » S. C. de Rel. edit. 30. Iulii 1909., cuius rigor valde temperatus fuit in Codice. Cfr. *Vermeersch*, Periodica V. p. 15. sq.; idem in Epitome I, n. 609.

(18) Cfr. *Matthaeum a Coronata* p. 678; *Ferreres*, Las Religiosas (5. ed.) n. 360.

(19) Debita separata ex causis diversis non cumulantur, nisi fiat in fraudem legis: coalescunt si pro eodem fine et causa fiunt partialia debita cum intentione perveniendi ad prohibitam summam 30.000 lib.

230. Non contrahuntur debita et obligationes prohibitae per actus ordinariae administrationis oeconomicae; v. gr. pro occurrentibus expensis ad victum et alia domui necessaria, quae solent solvi post mensem, post trimestre etc., quae in magna aliqua domo facile excedere possunt summam 30.000 libellarum.

Poenae contra male alienantes decernuntur can. 2347, quae videntur respicere solam alienationem stricte dictam per translationem dominii (20).

Praescripta de debitis complet can. 536, § 5. ubi Superioribus religiosis iniungitur, ut caveant, ne debita contrahenda permittant, nisi certo constet ex consuetis redditibus posse debiti foenus solvi et intra tempus non nimis longum per legitimam amortizationem reddi summam capitalem.

231. Quis respondeat de obligationibus a religioso contractis. Haec quaestio tum Instituti religiosi tum eorum qui cum religiosis contrahant peculiariter interest. Quaestio vero huc redit: religiosus ex voto paupertatis, neque de bonis suis, si habeat, neque de bonis religionis disponere potest nisi sub determinatis conditionibus, praesertim vero sine Superioris licentia, quae ex natura rei requiritur et ex ipso voto paupertatis. Si ergo religiosus erga alium vel alios sese oeconomice obligat, quis respondere debet de obligatione contracta et de damnis illatis?; quem persequi potest creditor per actionem iudicalem ad obtinendam crediti solutionem et damni forte passi reparationem?

232. Haec solvuntur praescriptis canonis 536, ubi fit distinctio inter obligationem ortam ex actu iuridico ipsius personae moralis, et eam quae oriatur ex actu religiosi.

a) Si *ipsa persona moralis* (religio, provincia, domus) debita et obligationes contraxerit, etiamsi intervenerit Superiorum licentia, ipsa persona moralis tenetur de debitis respondere. Superior dans licentiam non redditur responsabilis; nec si licentia habita est a Superiore Provinciali, hic respondere debet de debitis ab aliqua domo religiosa sibi subordinata infeliciter contractis; atque idem dicatur de debito contracto ab aliqua provincia ex licentia Superioris Generalis, vel a domo quavis religiosa ex licentia Episcopi

a iure requisita. Aliud est dare mandatum, aliud omnino diversum dare simplicem licentiam. Licentia simplex est requisitum ut persona moralis, quae illa indiget, licite agat; at persona paciscens seu contrahens est ipsa persona moralis, non Superior qui licentiam dat. Quare si persona moralis obligata impar fiat solvendo, non potest onus refundi in aliam v. gr. a domo in provinciam, a provincia in religionem.

b) De obligationibus a *singulis religiosis* contractis tres fieri possunt hypotheses:

1°) Quod religiosus contrahat de licentia Superioris et gerendo vices personae moralis, seu gerendo negotia religionis. In hoc casu respondet ipsa persona moralis; illa videlicet cuius negotia egit religiosus cum licentia Superioris.

2°) Quod religiosus non agit religionis negotium, contraxit tamen cum Superioris licentia. Tunc respondet persona moralis, cuius Superior licentiam dedit, si agitur de *regulari*; respondet ipse religiosus si est votorum simplicium. Cuius discriminis ea est ratio, quod regularis propria bona non habet atque ea habendi et obligationem oeconomicam contrahendi incapax est; quidquid ergo per contractum acquirit, cuius sine licentia incapax est, monasterio acquirit. Si ergo se obligat, licentiam dante Superiore, ipsam religionem obligare censendus est, ideoque de debito respondere debet religiosa persona moralis, cuius Superior licentiam dedit. E contra religiosus votorum simplicium est capax bona habendi et sese obligandi et bona conservat, non obstante paupertatis voto; si ergo non possit probare se gessisse negotium religionis, ipse respondet; nam licentia non est mandatum. Idem dicendum putant nonnulli de religioso votorum simplicium in ordine exempto ante emissam solemnem professionem, ex paritate rationis iuridicae, quia adhuc retinet propria bona (21); dum alii id negant, eo quod veniat sub nomine regularis. Utraque ratio suam habet vim et rem relinquit dubiam.

3°) Si vero religiosus contraxerit sine ulla Superiorum licentia, ipsi religioso etiam regulari imputantur debita, non religioni, provinciae vel domui. Facile quippe esset cuivis religioso, gravissima nocumenta religioni afferre, si de eius actibus, quos inscio et non consentiente Superiore posuit, respondere deberet religio. Qui cum

(21) Cfr. Vermeersch in Epit. n. 611; Schäfer n. 210, 3; Matthaeus a Coronata, n. 562.

religioso contrahit, sibi cavere debet, sicut ille qui contrahit cum filio-familias, qui nihil habet: imo si agitur de regulari, cum primum Superior in notitiam veniat, potest agere de nullitate actus sine sua licentia positi; in religioso vero votorum simplicium saltem ex obligatione voti potest interponere suum praeceptum ut a negotio desistat (22).

233. Ex eodem can. 536, § 4. semper manet ius, contra eum, in cuius rem aliquid ex inito contractu versum est, actionem instituendi; vi cuius, qui damnum passus est, repetere potest a persona morali religiosa id, quo ditior facta sit ob pactum illegitimum religiosi vel etiam a tertia persona; quae actio pariter competit, tametsi contractus ob non obtentam licentiam fuerit invalidus, relate ad commodum quod ipsa persona moralis vel tertia persona reputavit ex tali actu invalido (23). Quare quando ad normam huius canonis de debito vel contractu respondere debet religiosus, non autem ipsa religio seu persona moralis, haec erga tertiam personam, quae illegitime cum suo administratore contraxit, in ea dumtaxat mensura est responsabilis, in qua ex contractu illegitimo sibi commodum aliquod obvenerit, non ultra.

Art. 3. — De reddenda ratione et de largitionibus prohibitis.

234. I. - Reddenda ratio administrationis (can. 535). Ex natura rei, cum Superiores ecclesiastici bonorum quae administrant

(22) Cfr. causam decidam a Commissione Cardinalium in A. A. S. VII, 104; S. R. Rota 16. Aug. 1915 (A. A. S. VIII, 232).

(23) Est actio Romana *de in rem verso* (D. XV, 3; Inst. IV, 7 § 4), quae iure Romano data est creditori contra patremfamilias aut contra dominum ex negotio filii sub potestate constituti aut ex negotio servi.

Etiam praescriptio § 2. nostri canonis innititur in iure Romano; nam applicabilis est in casu *regularis* qui cum licentia Superioris egit *actio quod iussu*, quae iure Romano erat plane distincta ab actione *mandati*; nam pro personis sub potestate constitutis *actio quod iussu* non eam habuit vim ut requireretur patrisfamilias praeceptum, secundum notionem vocis *iussu* hodie vulgarem, sed meram importabat adhaesionem, consensum, licentiam patrisfamilias, per quam censebatur in se suscipere sequelas iuridicas contractus initi a persona sub potestate constituta. At ubi agitur de professo votorum simplicium nisi licentia data sit ad gerendum religionis negotium, simplex licentia data ad contrahendum religiosum relinquit cum obligatione respondendi ex suis, salva semper actione *de in rem verso* contra personam moralem, si quid ex contractu religiosi obtinuit. Cfr. *Girard*, *Droit Romain* (ed. 3a) p. 658. sq.

domini non sint, sed meri administratores, rationem suae administrationis reddere debent. Quibus autem sive Superiores sive oeconomi rationem reddere debeant, generatim in Constitutionibus determinari solet, quibus ante omnia standum est. Certe Superiores, quibus visitatio incumbit domorum religiosarum, speciatim de administratione temporali cognoscere debent. Superiores vero supremi S. Sedi generatim rationem reddere debent (24).

235. Relate ad loci Ordinarium, huic rationem reddere debent:

1°) Antistita monasterii monialium, etiam exempti, idque semel in anno aut etiam saepius si id in Constitutionibus praescribatur, de universa administratione oeconomica; quodsi monasterium regulare sit subiectum etiam Superiori regulari ratio reddenda est. Quae ratio gratis est exigenda, nec pro suo labore quidquam Ordinarius exigere potest. Quae administratio si ab Ordinario non probetur, ab hoc praescribi possunt opportuna remedia, non exclusa, si res postulet, remotione oeconomae aliorumque administratorum: in monasterio vero subiecto regulari Superiori Ordinarius loci prius praedictum Superiorem regularem admonere debet ut prospiciat (25); et si ille neglexerit (26), tunc demum ipse remedium adhibere potest et debet (cit. can. § 1).

2°) In quavis mulierum religione iuris pontificii Ordinarius loci ius habet exigendi rationem administrationis bonorum, quae dotes constituunt, tum occasione visitationis, tum extra visitationem quoties necessarium duxerit (cit. can. § 2). De reliqua administratione Superiorissae rationem reddunt S. Sedi.

3°) Eidem Ordinario loci competit ius: a) cognoscendi de rationibus oeconomicis cuiusvis domus religiosae iuris dioecesani etiam virorum (27). b) rationem exigendi de administratione fundorum vel legatorum, quae cuilibet domui Congregationis religiosae tributa sint ad Dei cultum vel beneficentiam eo ipso in loco impendendam (cit.

(24) S. C. de Rel. Decr. « *Sancitum est* » 8. Mart. 1922; quod decr. adnexum habet elenchum quaestionum, quibus responderi debet.

(25) Commissio Codicis et Ordinario loci et Superiori regulari, cui monasterium subicitur dandam esse rationem decidit 24. Nov. 1920. (A. A. S. XII, 573).

(26) Praecessit Const. Gregorii XV « *Inscrutabili* » 5. Febr. 1622.

(27) De administratione bonorum totius religionis iuris dioecesani rationem exigere, videtur pertinere ad Ordinarium loci domus principis, exclusis aliis. *Matthaeus a Coronata* l. c. n. 561.

can. § 3). c) Pari ratione Ordinarius ius habet cognoscendi de pecunia data paroeciae aut missioni vel religiosis intuitu paroeciae vel missionis, nisi agatur de paroecia vere incorporata religiosae domui exemptae, quae cum ipsa domo religiosa confunditur quamdiu vera et proprie dicta incorporatio, quae de se est perpetua, perdurat (28).

236. II. Largitio munerum est religiosis interdicta, quae fiat ex bonis domus, provinciae, religionis, nisi fiat ratione eleemosynae vel alia iusta de causa, de venia Superioris et ad normam Constitutionum (can. 537).

a) Praecesserat Const. Clementis VIII « *Religiosae Congregationes* » 19. Iun. 1594 et Urbani VIII « *Nuper a Congregatione* » 16. Oct. 1640 aliquantulum priorem restringentis (29). Harum Constitutionum prohibitiones pertinebant ad *regulares*; et afficiebant non solum singulos, sed etiam Superiores et Capitula et Conventus (30). Prohibebatur donatio directa vel indirecta, per se vel per alium facta. Erant exceptae largitiones modestae et discretæ ex causa gratitudinis, conciliationis benevolentiae eiusque conservationis erga Religionem vel conventum, aliisque causis actum virtutis et meriti continentibus. Modesta et discreta quantitas non erat determinata in lege et erat proinde determinanda iudicio prudentis et docti Superioris, attempta qualitate personae cui fieret donum, causae moventis et etiam qualitate personae donantis — Erant pariter exclusa a prohibitione: a) leviora esculenta vel poculenta; b) quae ad religionem seu devotionem pertinerent; c) eleemosynae quae ex caritate vel pietate fiant. — Cum religiosi rerum donatarum dominium tranferre non possint,

(28) Per se patet administrationem paroeciae vere incorporatae non ita esse obnoxiam Praelato regulari, ut bona pro determinato fine cultus divini aut boni paroecianorum donata, possit in alium finem impendere aut in utilitatem familiae religiosae; sed praecise sunt impendenda in finem ad quem donata sunt; sicut donata paroeciae saeculari non alio modo sunt obnoxia Ordinario loci (can. 1514).

In regionibus Missionum maximam habet applicationem distinctio inter bona temporalia *Missionis* et bona temporalia *domus religiosae*; quam distinctionem longius persequi huc non spectat. Cfr. interim *Vromant*, De bonis Eccl. temporalibus n. 57-70.

(29) Cfr. *Piat*, Prael. iuris regul. l. q. 283, ubi doctorum commentaria adducuntur.

(30) Solebant excipi, praeter novitios, religiosi Episcopi, religiosi habentes beneficium ecclesiasticum, religiosi eiecti. *Piat* l. c.

accipiens tenetur ea restituere, et decernitur absolvi non posse nisi restitutio realiter facta sit; eaque facienda est monasterio ex cuius bonis res donata fuerit, nec restitutio remitti possit. Decernuntur gravissimae poenae in transgressores (31).

b) In canone 537 prohibitio comprehendit religiosos quoslibet; causae excusantes substantialiter eadem sunt; moderatio in illis constitutionibus requisita eadem; expensae in excipiendis benefactoribus, protectoribus, Ordinariis, etiam nunc, tales esse debent quae decentiae status religiosi non sint contrariae. Superior, cum non sit dominus bonorum monasterii seu domus religiosae, si sine iusta causa vel excedendo potestatem suam, de quo consulendae Constitutiones, largitiones fecerit, invalide agit nec acceptans munera facit sua cum obligatione restitutionis; idem dicendum de largitione facta a simplici religioso sine Superioris licentia (32). Poenae antiquae non sunt innovatae; atque idem dicatur de reservatione absolutionis illius qui munera acceptavit ante *realem* restitutionem. Non desunt (33) qui asserant facile in casu incurri posse poenas canonis 2346. (34).

CAPUT XII

DE ADMISSIONE IN RELIGIONEM

Principia

237. *Regula generalis* de personis quae admitti possunt can. 538 ita proponitur: In Religionem admitti potest quilibet catholicus qui nullo legitimo detineatur impedimento rectaque intentione moveatur et ad religionis onera ferenda sit idoneus. Cum status religiosus sit professio consiliorum evangelicorum, per se omnibus patet; sed cum subsit moderationi et gubernationi Ecclesiae, ab hac nonnulli excludi possunt.

(31) *Piat* l. c. q. 284.; *Rotarius*, Theol. mor. reg. II, III, III, III, 12.

(32) *Matthaeus a Coronata* l. c. n. 560, 3°.

(33) *Biederlack-Führich* l. c. n. 58.

(34) Speciatim prohibitum est religiosis alienare manuscripta ad hoc ut ab aliis edantur. S. C. de Rel. 13. Iul. 1913 in A. A. S. V, 366; *A. Coronata* l. c. n. 560; *Schäfer* n. 231, 605.

238. In genere ab Ecclesia quatuor requiruntur. I. Fides catholica. Quare excluduntur acatholici omnes, sc. apostatae a fide, haeretici, schismatici, qui iuridice habentur ut excommunicati communibus christianorum iuribus non fruantes, donec cum Ecclesia reconciliati in eam recipiantur. Pari modo excluduntur non baptizati, tametsi sint catechumeni, nam ante baptismum personae iura in ecclesia non habentur.

II. Requiritur immunitas a legitimo impedimento. Quae impedimenta aut sunt dirimentia quae invalidam reddunt admissionem et professionem, aut prohibentia quae solum illicitam reddunt admissionem.

Utraque possunt inniti in iure naturali aut in iure mere ecclesiastico. Quae iuris ecclesiastici sunt in Codice taxative enumerantur, salvo rigidiore iure peculiaris Instituti religiosi legitime approbato.

Ex ipso naturali iure arcentur: a) infantes aut usu rationis actu carentes velut furiosi, amentes.

b) Praescindendo ab aetate iure positivo requisita, impuberes licet ex naturali iure admitti possent valide, illicite admitterentur sine parentum consensu, quibus ius est filios impuberes apud se retinendi; expleta autem aetate canonica ius illud parentum quiescit, cum in causa spirituali, maxime de statu vitae, minores a parentum voluntate non debeant dependere (Cfr. can. 89 iunt. can. 1648, § 3.). Quare in ordine ad ingressum in religionem ex can. 555 in decimo quinto aetatis anno completo tacita emancipatio a parentum potestate habetur.

c) Attento can. 987. n. 4. servi servitute propria sine minorum consensu, quibus ius legitime adquisitum suffragatur, sicubi servitus legitime constituta habeatur.

d) Infames ex ipsa natura rei perdurante nota infamiae licite admitti non possunt et plerumque ipsae Instituti Constitutiones directe vel indirecte ipsos excludunt: atque huc quoque pertinent informationes ex iure positivo capiendae de candidatorum recipiendorum vita et moribus.

e) Ex natura rei, cum agatur de contractu, requiritur plena libertas in ingrediente et in recipiente. Cui *planae* libertati consulit ius irritando actus vi metuve gravi positos (can. 522, n. 1.; can. 572, § 1. n. 3, 4) et imponendo sanctionem poenalem excommunicationis latae sententiae omnibus, qui quoquomodo virum vel mu-

lierem cogant ad ingrediendam religionem aut ad professionem emittendam (can. 2352).

Quae libertas, cum ex natura rei sit requisita, numquam adfuit legislatio ipsi difformis, et antiquus mos, quo parentes infantes monasteriis offerebant, rite est explicandus (1).

III. Recta intentio. Quae substantialiter habetur, dum is qui ingressum petit intendit finem proprium status religiosi sc. perfectionem christianam per observantiam votorum et Constitutionum determinatae Religionis.

IV. Requiritur tandem animi et corporis idoneitas ad onera religionis ferenda et officia religiosa implenda.

239. Quae quatuor requisita si habeantur, adest in subiecto vocatio ad vitam religiosam iuridice inspecta, quam Superiores ad

(1) Quod infantes non sint admittendi in domum religiosam, suo tempore libere professionem emissuri, id iam non ex iure naturae sed ex iure positivo est repetendum. Quare in hac re potuit esse diversitas disciplinae. Cfr. de infantibus et impuberibus a parentibus olim monasteriis *oblatis*: Decret. Grat. C. XX. q. 1. 2.; c. 6. X. de vit. et honest. III. 1.; cap. 2. 11. 12. 14. X. de regular. III. 31. Benedict. XIV, const. « *Postremo mense* » § 43. *Principia* de illo instituto oblatorum nunc antiquato exponunt: S. Thom. Summ. Theol. q. 189 a. 5.; Suarez tract. VII, l. 5. cap. 2. 3.; vicissitudines historicas recensent: Seidl, D. Gottverlobung von Kindern; Heimbucher l. c. t. I. p. 90. 102. 129.; Kirchenlex. v. v. Oblati, Oblatae; Bened. XIV., De Synod. dioec. l. VI. cap. 3. n. 2. sq. Qua in re antiquiores quidam canones (cfr. v. g. c. 1. 2. 3. 6. C. XX. q. 1.) atque scriptores (cfr. Rhaban. M., De oblat. pueror., Migne, P. L. CVII. 419.) duriora videntur continere verba, quasi istis pueris *absoluta* quaedam et *perpetua* obligatio ad statum religiosum fuerit imposita. At quamvis devotio et voluntas parentum in rigore iuris potuerit efficere, ut impubes *usque* ad adeptam pubertatem debuerit *manere* et *habitare* in monasterio educationis causa, tamen absque manifesta absurditate nemo invitus per *alienam voluntatem* potuit *fieri monachus*. Nam status religiosus essentialiter requirit tria vota substantialia ab ipso religioso personaliter emissa, (cfr. Schmalzgr. l. III. t. 31. n. 150. sq.), neque ullo modo quis votis ab alio nuncupatis ligari potest. Quare ex c. 8. 9. C. XX. q. 1.; cap. 1. 2. 8. 11. 12. 14. X. de regul. III. 31. et genuina doctrina canonica (cfr. Suarez l. c. cap. 2. n. 1.; Schmalzgr. l. c.) impuberes, postquam ad annos pubertatis pervenerunt, sui iuris erant quoad amplectendum statum vitae, ideoque cogi non poterant absque sua voluntate ad assumendum habitum et emittendam professionem religiosam, ut evidenter *supponit* Concilium Tridentinum Sess. XXV. cap. 17. de regul. Neque ullo unquam tempore praeter *personalem* professionem religiosi sive *expresse* sive *tacite* emissam *alius* modus legitimus existere potuit *ingrediendi* ordinem religiosum cum obligationibus huic statui adnexis. Cum praxis, ut non raro in aliis materiis accidit, non semper esset conformis iuri, atque praepotens voluntas parentum laederet libertatem filiorum *etiam* post adeptam pubertatem, paulatim ex saeculo undecimo institutum oblatorum merito in desuetudinem abiit.

quos spectat admissio verificare debent ac prudenti iudicio per examen candidati aestimare.

Utrum praeter hanc vocationem iuridice inspectam, requiratur praeterea *interna* divina vocatio *specialis* vel, ut alii dicunt, *personalis*, in controversia est. Est autem haec vocatio specialis, interna gratia quae a Deo relative paucis et determinatis personis fieret, impellens ad amplectendum statum religiosum, et distinguitur a generali vocatione, quae omnibus offertur dum omnes invitantur ad sectanda consilia evangelica. Dari multoties hanc vocationem seu gratiam specialem, distinctam, ut per se patet, a revelatione, res manifesta est et quotidianae experientiae. Illam esse necessariam ad hoc ut sine temeritate possit quis amplecti statum religiosum, hoc est praecise controversum; dum plures auctores praesertim antiquiores dixerunt sufficere vocationem generalem, nec proinde illam gratiam specialem esse expectandam ab eo, qui qualitates requisitas habeat, seu iuridice idoneus est, nec de ingressu nimis esse deliberandum, cum agatur de re certo bona atque adeo meliori quam status vitae communis.

Qua in controversia non nimis insisti potest in generali propositione consiliorum evangelicorum, quae omnibus sine discrimine fit; nam licet ingressus in religionem sit modus maxime aptus ad sequenda evangelica consilia, non est modus unicus nec est omnibus possibilis; ergo ex generali invitatione ad consilia non necessario sequitur invitatio ad statum religiosum, cum praesertim status religiosus non sit mera professio sectandi consilia evangelica sed importet vota *perpetua* quibus quis ad illa sequenda ex nova religionis obligatione adstringitur. Quae nova obligatio, per quam quis ponitur in statu vitae irrevocabili, videtur postulare specialem internam gratiam, per quam persona intelligat divinum adesse beneplacitum seu divinum consilium tamquam sibi datum, quod sine positiva imperfectione nequeat reiicere. Evidenter non est idem vocatio ad perfectionem et ad statum religiosum.

In tanta praeterea religionum varietate, quorum aliae sunt aliis multo rigidiores in vitae asperitate, aliae ab aliis multum differunt in mediis et in speciali vitae modo v. gr. contemplativae et apostolicae, vocatio generalis ad sectanda evangelica consilia non videtur sufficere, nisi accedat specialis impulsus ad determinatum modum vitae religiosae, quae non in abstracto sed concreto modo est du-

cenda in determinato instituto, licet motivum impellens fuerit minus determinatum v. gr. fuga saeculi.

Quare licet non argui potest de peccato saltem gravi, qui consilium ingrediendi religionem, etiam speciali vocatione invitatus non sequitur, nisi intelligat extra religionem versari se in gravi periculo amittendae salutis aeternae; ita sine vocatione speciali ad determinatum modum vitae religiosae in religionem ingredi per se *honestum* esse potest, seu *a gravi culpa immune*, modo adsit recta intentio, impedimentorum carentia et idoneitas ad officia propria illius religionis complete spectata; at sine aliqua temeritate id non videtur posse fieri si agatur de ingressu per professionem votorum perpetuorum et praescindendo a probationibus quae ex disciplina ecclesiastica praecedere debent professionem, praecise ad probandam vocationem illam specialem. Deus enim alios vocat proxime ad actuale ingressum sensu explicato intellectum, alios vocat remote, ut per orationem, pia opera et alia exercitia se praeparent ad recipiendam et agnoscendam divinam vocationem specialem.

In *signis* autem quibus manifestatur illa vocatio divina specialis, supposita vocatione seu habilitate iuridica, non est exaggerandum. Satis communiter doctores et magistri vitae spiritualis, dicunt sufficere propensionem supernaturalem, quae potest esse coniuncta cum sensibili repugnantia propter nimiam inclinationem ad res terrenas; et gaudium spirituale in cogitata possessione illius status; quod gaudium naturaliter consequitur possessionem rei desideratae. Unde facile patet in hac re consilium et directio confessarii, cui candidatus plene propriam conscientiam patefecerit, non esse negligenda (2).

(2) Cfr. de hac quaestione circa vocationem: *Vermeersch*, De Religiosis v. II. p. 28-58; vol. I, 126 sq.; *Biederlack-Führich* n. 60. sq.; *Suarez* tr. VII. l. 5. cap. 8, 9.; l. 4, cap. 1, sq.; *S. Thomas*, Summ. theol. IIa IIae qu. 189. art. 1. sq. 10; eiusdem *S. Thom.* opusculum « Contra pestiferam doctr. retrahentium homines a religionis ingressu ». *Vermeersch*, De vocat. sacerdot. et relig. (ed. 2°); idem, De Religiosis II. pag. 28 sq.; *Nouvelle Rev. Theolog.* v. 51, pag. 14 sq.; vol. 55. pag. 444 sq.; *Piat* I, q. 37. 40; *Ferreres*, Institut. vol. I. n. 847; *Chelodi*, De person. n. 263. ubi animadvertit securius agere, qui peculiarem divinae gratiae motionem percipiat. Ceterum in hac re quaestio magna ex parte potest esse de nomine. Nam si dicuntur sufficere tres conditiones: a) carentiam impedimentorum; b) rectam intentionem; c) idoneitatem ad onera ferenda; evidenter est quaestio de idoneitate *complete* sumpta, i. e. ad tria vota

240. Admissio in religionem stricto sensu non habetur nisi per professionem perpetuam sive simplicem sive solemnem, per quam admissus definitivo et perpetuo modo familiae religiosae incorporatur: at ex iure ad illam non devenitur nisi per gradus, qui etiam ordinantur ad plenam formationem religiosam. Quare inchoata quaedam admissio iam habetur in postulatu et novitiatu; multo magis vera quamvis non strictissima habetur admissio in professione temporanea, quae perpetuam plerumque praecedere debet. Unde cum inter conditiones requisitas habeatur immunitas ab impedimentis, et singulis modis ingressus sua peculiaria possint obstare impedimenta, dicendum videtur impedimenta pro novitiatu non extendi ad postulatum, ubi Codex silet de impedimentis: quare valide peractus haberi potest postulatus, si quis postea dispensationem ab impedimento iuris ecclesiastici pro novitiatu obtinuerit antequam novitiatum ingrediatur. Per se autem esset distinguenda duplex admissio: ad probationem et ad professionem: prima complectitur novitiatum et, ubi requiritur, postulatus seu praeivium quoddam tempus quod ipsam probationem praecedere nonnunquam debet; altera complectitur professionem tam temporaneam quam perpetuam; nam etiam temporanea incorporat familiae religiosae quamvis non definitive, ideoque aliqua ratione participat de statu probationis, sed in ea praevalet ipsa ratio dedicationis quae fit per vota religiosa.

Art. 1. — De postulatu. (can. 539-541).

241. Iam antiquo iure postulantes vulgo dicebantur illi, qui determinatam religionem ingredi volentes, cum Superioribus religionis agebant de sua admissione. Appellatio ducebatur ab illa negotiatione ingressus, non ab aliquo statu in quo versarentur in ipsa religione.

Sed retinendo illam significationem, iam multo ante Codicem in usu fuit in nonnullis Ordinibus praesertim mulierum, ut ante-

servanda, praeter propria opera religionis; at certe Christi adest admonitio, « non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est... » Matth. XIX, 11, 12.

Valde apte, clare et moderate de hac quaestione agit *Brouillard*, *Revue des Communautés Religieuses* a. IV. p. 130 sq., 164 sq.; itemque *Choupin*, *La vocation à l'état religieux*, a. 1925.

quam puellae admitterentur in novitiatum, iuberentur per aliquod tempus in domo religiosa habitare, in eum finem ut de ipsarum vocatione et aptitudine ad vitam religiosam plenior cognitio haberetur; qui usus haud raro in ipsis Constitutionibus erat praescriptus (3). Et paulatim ille usus quoad modernas Congregationes mulierum in ipsa approbatione Constitutionum fuit generali modo introductus. Vel in ipsis Ordinibus virorum ille usus obtinebat (4), praesertim quoad fratres laicos, qui ad modum familiarium prius in aliqua domo Religionis recipiebantur et solum post aliquot menses cum Superiorum satisfactione ibidem transactos, admittebantur ad novitiatum.

Praeformato per ipsam praxim illo postulatus instituto, prodiit prima lex generalis de postulatu edita a Pio X per Decr. S. C. de Rel. 1. Ian. 1911, in qua pro fratribus laicis omnium Religionum a votis perpetuis praescribebatur postulatus saltem 2 annorum atque de ipsorum ad vitam religiosam educatione plura decernebantur. Successit decr. eiusdem S. Congr. 15. Aug. 1912, in quo urgebatur postulatus ad normam Constitutionum et determinabatur eius duratio ad minimum per 6. menses in vestitu distincto ab habitu novitiarum et religiosarum. Demum a. 1916 (7. Novembris) iniungebatur clausura pro postulantibus monialium (5).

242. Ius praecedens paululum immutavit can. 539, dum postulatum generatim praescribit; 1°.) pro omnibus religiosis feminis etiam non monialibus, modo vota perpetua emitteere debeant; 2°) pro conversis Religionum virorum pariter a votis perpetuis (6). Quare Religionem, quae votis perpetuis caret, non coguntur habere postulatum, sed standum est earum Constitutionibus, sive quoad necessitatem

(3) Cfr. Constitutiones Religiosarum a « Notre Dame » seu Instituti fundati a S. Petro Fourier et approbati a Paulo V. a. 1615.

(4) V. gr. in Societate Iesu ante ingressum in novitiatum praescribitur sic dicta « prima probatio » qua per aliquot dies a 12 ad 20 et amplius sic dicti candidati ut hospites versantur in domo religiosa et instruuntur de vita et obligationibus Ordinis; sed illud tempus computatur intra biennium novitiatus quod in Constitutionibus praescribitur (Cfr. Examen Generale c. 1. § 13; Constit. P. I. c. IV, § 1, 2.; Reg. Mag. Novit. 9.).

(5) Responsum ad Dubia, in A. A. S. VIII, 446.

(6) Codex non definit postulatum, sed ex historica evolutione ipsius deducitur esse tempus assignatum iis qui postulant admitti in Religionem, quo in aliqua Religionis domo tenentur commorari ut eorum plenior cognitio habeatur. Est ergo quaedam probatio praevia ante formalem probationem novitiatus.

ipsius, sive quoad tempus et modum illum peragendi. Item ex iure communi non urget obligatio praemittendi postulatum novitiatui, nisi pro illa classe, quae vota perpetua emittit, si forte Religio aliam habeat classem quae vota dumtaxat temporalia emittit. (7).

Tempus postulatus sex saltem integros menses durare debet. Quod tempus Superiores maiores prorogare possunt, sed non ultra alios sex menses. Quodsi Constitutiones post Codicem approbatae aut saltem revisae, postulatum forte ultra annum potrahi posse statuunt vel infra sex menses contrahant, Constitutionibus standum est, secus si illa revisio post Codicem non est facta (8). Qui menses, cum rigor constitutus circa continuationem novitiatu ad postulatum non extendatur, non necessario debent esse *continui*, nisi morali tantum aestimatione, ita ut brevi absentia v. gr. 15 dierum non interrumpatur, modo ipsa probatio per sex integros menses perduret; imo haec ipsa brevis absentia in spatio sex mensium videtur posse computari in eo qui propositum religionis non mutavit,

(7) Utrum sub nomine *conversi* comprehendantur omnes sodales Religionis laicalis, etiam hi qui non destinantur officiis domesticis distinctis ab aliis operibus instituti v. gr. qui deputantur magisteriis propriis illius Instituti laicalis, minus certum videtur. *Vermeersch-Creusen* n. 616 hos excusat a postulatu attento iure communi. Potius e mente iuris esse videtur ut omnes ad postulatum teneantur; sed authentica declaratio desideratur.

(8) Posse post Codicem approbari a S. C. longius postulatus tempus dubium non est, cum ius exigit *saltem* sex integros menses; ultra annum sine iuris constituti derogatione non videtur posse. Inde doctrina in textu proposita, cum omnes Constitutiones Codicem praecedentes ad hunc debeant conformari. Cfr. *Biederlack-Führich* n. 33; *Fanfani* n. 158; paulo aliter *Vermeersch-Creusen* n. 617, qui in nota quaestionem ponit de valde longa separatione postulatus a novitiatu, quam non putat componi cum can. 541; et ideo triennium, quo fratres conversi in Ordine Fr. Praedicat. iubentur versari tamquam tertiarii post postulatum 6 mensium, putat debere computari in postulatu ita, ut habeant postulatum trium annorum et sex mensium. Sed haec sunt prorsus singularia, quae cum S. Sede agi debeant.

Propter eandem rationem quod canon exigit minimum tempus sex mensium, non autem determinat tempus maximum, sed permittat longius tempus in legitimis Constitutionibus determinatum, illa facultas Superioris maioris prorogandi postulatum de qua § 2. canonis videtur esse referenda tum ad minimum postulatum iuris communis (6. mens.) tum ad longius postulatum ex Constitutionibus: quare ubi legitime habeatur postulatus unius anni, post illum Superior poterit prorogare non ultra sex menses. Quibus in prorogationibus naturalis et canonica aequitas est servanda, ne candidatus status religiosi nimium diu detineatur in probationibus sub spe admissionis, et tum demum dimittatur, cum sibi alia ratione difficulter providere possit.

cum ipsa probatio propria postulatus sit minus determinata quam pro novitiatu.

Initium postulatus habet ab eo momento, quo ex mutuo Superioris et candidati consensu, incipit adspirantis commoratio in domo religiosa.

243. Cetera ad postulatum pertinentia determinat can. 540. Itaque *a)* locus est vel ipsa novitiatus domus vel alia domus Religionis in qua disciplina secundum Constitutiones servatur; *b)* *modus*, ut scilicet adspirans committatur speciali directioni probati religiosi, qui in domo novitiatus convenienter esse poterit ipse novitiorum magister; *c)* vestem debet induere modestam a veste novitiorum diversam, v. gr. ipsam vestem quam in saeculo habuerat modo sit modesta, quae domum religiosam non dedeceat; *d)* demum quoad postulantes monialium exigitur ut lege clausurae teneantur, seu intra ipsam recipiantur et quamdiu in proposito religionis perseverent sine licentia S. Sedis non egrediantur. Illicitus tamen egressus non subest censurae canonis 2342, § 3, quae contra solas *moniales* fertur.

Peculiaria exercitia aut determinatae probationes iure communi pro postulatu non requiruntur; quare, nisi Constitutiones iam aliquid in particulari praescribant, Superioris religiosi erit ordinare regimen postulatus in ordine ad finem ipsius. Ex can. 541 finis postulati imponitur per *exercitia spiritualia*, quibus ante novitiatum postulantes vacare debent per octo integros dies; adiungitur generalis praeteritae vitae confessio, nisi eam confessarius prudenter iudicet omittendam.

244. Postulatus legitime peractus non est conditio valoris pro subsequente novitiatu et professione; formula enim legis *peragant* sensum habet mere praeceptivum; unde standum est generali principio canonis 11. Aliunde autem non deducitur illa necessitas ad valorem: nam can. 572, qui agit de valore professionis, requirit novitiatum validum ad normam can. 555 in quo nihil de postulatu; can. 542 agit de his qui *invalidè* et de his qui *illicite* ad novitiatum admittuntur, firmo praescripto can. 539-541, ergo etiam determinate non exigit praemissum postulatum praecise ad valorem, sed aut ad valorem aut ad liceitatem, ergo iterum manet principium can. 11. Nec levis praeterea habetur confirmatio in hoc, quod postulatus non praescribitur omnibus.

Interim dum postulatus peragitur, exquiri et recipi poterunt, nisi iam antea collecta sint, varia documenta, quae can. 544 postulat inter requisita ut quis *in novitiatum* recipiatur (9), si antea collecta non fuerint v. gr. ob interpositas graves difficultates.

Art. 2. — Impedimenta admissionis ad novitiatum.

245. Haec impedimenta a Codice dispescuntur in duplicem classem: alia excludunt a *valida* admissione, et attento canone 572 n. 3. a subsequente valida professione; alia vero solum a *licita* admissione. Quae hoc loco numerantur sunt impedimenta iuris communis; sed per se patet ius speciale cuiusque Religionis legitime constitutum vel probatum posse adiungere alia impedimenta sive pro valida sive pro licita admissione aut impedimenta iuris communis ultra strictam interpretationem ampliare.

Iure praecedenti impedimenta proxime respiciebantur in ordine ad ipsam professionem: non esse admittendum ad novitiatum, qui a professione excludebatur, erat potius corollarium iuridicum, sed valor novitatus non erat exclusus si v. gr. post novitiatum peractum dispensatio ab impedimento professionis legitime obtineretur. Codex vero inverso modo procedit excludendo proxime et directe a legitima admissione et consequenter et mediate a professione. Atque hic alter modus est magis iuridicus et conveniens ipsi admittendo, si antecederet ad admissionem obtineatur dispensatio impedimenti dispensabilis, nec incurratur periculum ne post peractum novitiatum denegetur dispensatio ad professionem, quam legitimus Superior non tenetur concedere.

I. - Impedimenta validae admissionis (can. 542).

246. I. Adhaesio sectae acatholicae semel externe facta, licet postea revocata seu retractata (« *qui sectae acatholicae adhaeserunt* »). Interna haeresis professio sive praeterita sive etiam praesens hoc impedimentum non constituit; externa vero adhaesio sufficiens habetur non solum per hoc quod tali sectae nomen quis dederit et in eius

(9) Cfr. decr. « *Romani Pontifices* » 25. Ian. 1848 et declarat. 1 Maii 1851, ubi litterae testimoniales iubeantur peti antequam candidatus veste religiosa induatur, quod fit initio novitatus. *Vermeersch-Creusen* n. 618.

albo sese inscripserit, sed etiam per permanentem et habitualement frequentationem conventuum illius sectae qua se ostendat ad illam sectam pertinere atque etiam per publicam professionem vel defensionem dogmatum illius.

An per sectam acatholicam intelligenda sit solum secta christiana a catholico dogmate dissidens, vel etiam secta infidelium velut mohamedismus, budismus etc. in controversia est, quoniam utroque sensu vox acatholicus adhibetur in Codice (10). Qua in controversia, attenta praesertim authentica declaratione Commissionis Codicis (16. Oct. 1917 ad 7.), dicendum videtur altero ampliori sensu in hoc canone sumi sectam acatholicam (11). At societates massonicae, liberorum pensatorum, socialisticae et similes, quae sub religioso respectu non coeunt, non comprehenduntur.

In illo Commissionis responso declaratur hac lege non comprehendendi natos et educatos in haeretica secta, si postea intellecta veritate convertantur; quibus ad veram fidem redeuntibus et in vera fide probatis non congruenter praecluditur sed pervius relinquitur aditus ad statum perfectionis; licet etiam hi dispensatione ab irregularitate egeant si in religione clericali ad clericatum sint destinandi, nisi certo vel saltem solida et gravi probabilitate constet eos mere materialiter, non formaliter, fuisse haereticos. Quae Commissionis declaratio eos quoque videtur, ob paritatem rationis comprehendere, qui licet catholice baptizati ab infantili aetate in haeresi educati sunt, si postea ad catholicam convertantur (12).

247. II. Qui carent aetate requisita seu decimum quintum aetatis annum non expleverunt. (Cfr. can. 555) (13). A. Quae conditio aetatis requisitae sufficienter verificatur in eo qui ante professionem deci-

(10) In sensu non catholici adhibetur vox acatholicus in pluribus canonibus Codicis v. gr. can. 1089, 1102, 1350, 1399 etc. Gravius profecto est delictum et minor in fide stabilitas est supponenda in his catholicis qui ad gentilium sectam transeunt potius quam ad sectam haeticam sub christiano nomine; ideoque hi a fortiori videntur excludendi a valida in religionem admissione; aliis tamen, loco recurrendi ad legis finem et mentem legislatoris ostensam in legis motivo (can. 18), potius videtur recurri debere ad strictam interpretationem, quam dicunt esse sectandam in lege exceptionem continente et coarctante liberum iurium exercitium.

(11) *Maroto* in Comm. pro Relig. (1920) p. 161-163; *Schäfer* l. c. n. 220.

(12) *Schäfer* l. c. n. 220.; *Matthaeus a Coronata* n. 570.

(13) De computatione huius aetatis conferendus est can. 34, § 3, n. 3., ex quo constat diem ipsum nativitatis non computari.

num sextum aetatis annum in novitiatu explevit, licet ante decimum quintum fuisset v. gr. per errorem admissus; nam utile per inutile non vitiatur (14) et voluntas perseverans tum candidati petentis, tum Superioris admittentis suos pariunt iuridicos effectus quamprimum aetas requisita advenerit. Inde etiam patet in Religionibus, in quibus duo sunt anni novitiatus, nisi aliter Constitutiones statuunt, posse candidatum admitti ad novitiatum cum decimum quartum aetatis annum expleverit, nam ex can. 555. § 2. cum Constitutiones exigunt plus quam unum annum integrum et continuum novitiatus, longius illud tempus ad validitatem professionis non requiritur (15).

B. *Iure Decretalium* professio in Ordine religioso emissa valida non erat, nisi fuisset emissa post pubertatem (14 anno pro pueris, 12 pro puellis), salva votorum ante emissorum post pubertatem ratihabitione (16). De aetate et tempore novitiatus nihil erat determinate praescriptum. Quod ius ea ratione mutatum fuit a Conc. Tridentino, ut nulla esset habenda professio ante expletum decimum sextum annum vel quam non praecessisset integer probationis annus (sess. 25, de Regul. c. 15, 16). Ex decretis vero Clementis VIII, 19 Mart. 1603 conversi seu laici non erant recipiendi ante aetatis suae annum vigesimum. Quae lex a Pio X per decretum « *Sacro-santa* » S. C. de Rel. 1. Ian. 1911. (A. A. S. III, 30) fuit confirmata cum extensione ad annum 21 completum. Sed in Codice illa praescriptio relata non fuit, nec pro admissione ad novitiatum ulla fit distinctio inter conversos et alios, sed solum pro professione *perpetua* exigitur 21 annus expletus, cum decr. *Sacrosanta* exigeret 30 annos pro *solemni* professione. Eorum Ordinum statuta, quae maiorem aetatem sive ad novitiatum sive ad professionem requirunt, non sunt abrogata (17).

(14) Regula iuris 37 in 6º.

(15) Cfr. Inst. S. C. de Relig. 3. Nov. 1921 (A. A. S. XIII, 539; *Vermeersch*, Periodica X, 364 sq., Epitome I. n. 626.; *Matthaeus a Coronata* n. 570, 2º, ubi tamen negat id valere pro Congregationibus religiosis, quia *primus* annus est ad valorem requisitus, non *alter*; at hic *alter* est qui praecedit professionem et canonice requiritur, modo integre impendatur ad normam can. 565. et ad hunc actum non extendatur licentia S. C. facta in memorata instructione.

(16) Cap. 11, 12, X. De regul. III, 31.; *Reiffenstuel* in tit. 31. l. III. n. 68; *Pirhing* eod. n. 27; *Schmalzgr.* eod. n. 44; *Suarez* tr. VII, l. 5. cap. 13, n. 8.

(17) Cfr. *Piat* l. q. 81, et de Statutis variorum ordinum. tit. De Regul. n. 68, et de certis ordinibus militaribus *Pirhing* eod. tit. n. 27. Cfr. quoque quoad Moniales decr. « *Perpensis* » 3. Maii 1902.

248. III. *Qui religionem ingrediuntur vi, metu gravi aut dolo inducti, vel quos Superior eodem modo inductos recipit.* Supposita vis, metus et doli notione, professio religiosa ad quam praeparat novitiatus, ex vi, metu gravi et iniusto aut dolo substantiali emissa ex ipso iure naturae est aut invalida aut saltem, rescindibilis, cum professio implicitum contineat contractum inter profitentem et religiosum (Cfr. can. 103, 104); ex ipso enim naturae iure iniuste coactus per vim aut metum vel dolum iniustum in pristinum statum seu libertatem est restituendus, quod fit per nullitatem vel rescissionem illius contractus, et insuper ex eodem naturali iure nihil agat qui substantialiter errat ex dolo aut agit ex vi vel ex metu tali qui cognitionem auferat. Quod vero ipsum novitiatus ingressum nullum reddant hoc est ex positivo iure ecclesiastico; nam per se metus et error ex dolo proveniens durante novitiatu purgari possent, et novitio libera datur facultas egrediendi e novitiatu. Convenienter tamen impedimentum dirimens statuitur pro ipso ingressu et pro valore novitiatus; quo invalide peracto, ipsa professio subsequens redditur invalida, tametsi in actu professionis emittendae error aut metus iam cessavit. Novitiatus validus est praerequisitum validae professionis, et novitiatus illius qui ingressus est vi metu gravi aut errore inductus invalidus habetur.

Metus debet esse vere *gravis*, sive absolute sive relative attenta personae conditione, v. gr. pro puella perdurantes contumeliae aut gravis et diuturna parentum indignatio; multo magis minitatio gravis mali temporalis, independenter a conditione personae, gravem metum inducit.

Metus debet esse: a) *ab extrinseco* seu a causa libera inductus, non ab intrinseco aut a causa necessaria proveniens, tametsi gravis atque adeo gravissimus esse possit. Quare qui ex timore inferni religionem petit et obtinet, valide admittitur, tametsi timor inferni concipiatur ex tertiae personae actu, puta concione praedicatoris mundi et saecularis vitae pericula vivide proponentis, cum illa tertiae personae actio non influat nisi per propriam memoriam et voluntatem, nisi forte inde inducatur verus error v. gr. si persona simplex a sacerdote inducatur ad credendum certo se damnari nisi religionem ingrediatur et inde concepto metu inferni, quem vult vitare, ingressum peteret; quo casu ingressus esset invalidus ex errore substantiali. Item causa necessaria v. gr. naufragii, terremotus etc. periculum, si trepidationem animi propriam metus inducat, cum ille metus

ex propria apprehensione proveniat, invalidum ingressum non reddit, et cessante periculo satis providetur per liberum egressum, nisi ingressus fuerit promissus ex voto, quod facilius dispensari potest quam votum plane liberum (18).

b) Metus debet esse *iniustus*, quae qualitas in canone non ponitur, forte quia vix fieri potest in praxi, ut quis per graves minas *iuste* cogatur ad religionis ingressum; res tamen per se est possibilis, ut patet ex ipsa Doctorum disputatione, quae iure praecedenti versabatur circa ipsam professionem. Iniustitiam metus esse necessariam videtur inferendum ex memorata Doctorum disputatione, ex analogia iuris de matrimonio, de ordinibus, et ex generali principio can. 103 sancito, quo supponitur metum iuste incussum influxum in actus iuridicos non habere, iuridica consideratione dignum, et ex natura rei iusta coactio proveniens ex metu non exigit reparationem seu repositionem in pristinum statum: qui iusta patitur a quo reparationem exigit? Metus iuste incussus assimilatur metui ab intrinseco vel a causa necessaria proveniens, quem etiam expresse non commemorat Codex. Fatendum tamen est ut supra est animadversum, raro admodum in praxi eventurum, quod aliquis *iure* habeat compellendi alium per minas graves ad ingressum in religionem, et deficiente *iure* in minitante coactio ad statum religiosum erit iniusta (19).

Iniusta coactio viri vel mulieris ad ingrediendam religionem can. 2352 plectitur excommunicatione nemini servata.

Dolus substantialem errorem inducens ex ipso iure naturae inducit nullitatem ingressus seu admissionis; extra casum erroris substantialis ex positivo iure. Porro substantialia actus varia sunt pro actus diversitate, ita ut in hac materia videatur ad substantiam pertinere si puella inducatur ad ingressum in determinatum institutum religiosum, quem ex dolo decipientis putavit esse institutum votorum simplicium, cum sit clausurae papalis cum votis solemnibus vel sit prorsus relaxatum et ex dolo decipientis existimatum fuit perfecta observantia florere.

(18) Paulo aliter *Vermeersch* Epit. I. n. 627, III.

(19) Cfr. *Suarez* Tract. VII. l. 5. cap. 8, n. 8, 9; cap. 9. n. 1. 2 sq. Porro Conc. Trident. sess. XXV de regul. cap. 18. poenam minatur iis qui *coegerint* mulierem *invitam* ad ingrediendum monasterium « *praeterquam in casibus in iure expressis* » (v. gr. cap. 13, 20 X. de convers. coniug. III, 31 atque ibidem Commentatores); quae clausula exceptiva Conc. Tridentini probat in abstracto et theoretice posse dari metum iuste incussum, v. gr. ut votum exsolvat.

Dolus potest provenire sive a tertia persona, sive ab ipso instituto religioso, sive ab ipso candidato: ex parte candidati dolus haberetur, si malitiose reticeret morbos, quibus laborat, quibus cognitis in religionem non admitteretur (cfr. can. 647, § 2, n. 2°).

Quae de vi, metu et dolo dicta sunt respectu candidati admitendi cum proportionem valent de Superiore admittente, nec applicanda sunt admissioni ad postulatum, si causa cessavit ante ingressum in novitiatum.

249. IV. Coniux durante matrimonio. A. Sponsalia non obstant tametsi inita ad normam can. 1017; quae promissiones sponsalitiaae semper implicitam habent conditionem, nisi meliorem seu perfectiorem statum elegero, per quam electionem sponsalia valida rescinduntur, nec reviviscit obligatio si in statu religioso non perseveretur, modo fraus abfuerit; nam absolute solutis sponsalibus, sponsalitia obligatio non nascitur sine nova promissione (20). At matrimonium obstat sive sit consummatum sive manserit ratum perdurante adhuc vinculo, nec cessat impedimentum per divortii sententiam, quae vinculum non solvit; impedimentum autem habetur independenter a consensu alterius partis, nec cessat nisi cum vinculum solvitur v. gr. per mortem alterius coniugis aut per dispensationem a S. Sede datam in matrimonio rato et non consummato (21).

B. Ante Codicem: a) *inito matrimonio* et ante ipsius consummationem quilibet ex coniugibus religionem ingredi potuit et in ea solemniter profiteri etiam altera parte contradicente; cum autem per solemnem professionem solvatur vinculum matrimonii rati, etiam pars in saeculo relicta eadem gaudebat libertate vel etiam ad novas nuptias transire poterat. Idcirco ad tutandam illam libertatem perfectioris status amplectendi dabatur coniugibus post initum matrimonium bimestre tempus ad deliberandum de religioso statu amplectendo, quo tempore una pars ab altera cogi non poterat ad

(20) Aliter *Biederlack-Führich* n. 67. Cfr. l. IV, tit. 1 (X) de spons. et matr. et commentat. in hunc tit.

(21) Aliter *Matthaeus a Coronata* n. 570, 4°, cuius sententia non potest inferri ex can. 1130; nam illa mutatio in statum matrimonio contrarium intelligenda est servatis de iure servandis, seu obtenta dispensatione ab impedimento, quae nec facile dabitur coniugi ex cuius culpa divortium imperfectum fuit institutum; nec licet arguere ex iure praecedenti radicaliter mutato.

consummandum matrimonium, sed parti petenti coniugale debitum opponere potuit altera pars se deliberare de religiosa vita amplectenda (22). Quae facultas in iure erat facta pro ingressu in regularem Ordinem stricte dictum, in quo solo fit solemnis professio, quae vinculum matrimonii rati solvit. Quare libertas ingrediendi in Congregationem votorum simplicium non aderat, nisi prius per potestatem R. Pontificis solveretur vinculum matrimonii rati aut, citra solutionem matrimonii, dispensatio S. Sedis obtineretur. Quae iuris Decretalium libera facultas valde restricta fuit, postquam Pius IX omnibus religiosis virorum Ordinibus imposuit necessitatem praemittendi solemni professioni triennium votorum simplicium et idem novum ius Decreto « *Perpensis* » S. C. extensum fuit ad moniales. Quae decreta ius Decretalium directe et expresse non mutarunt, indirecte tamen difficile admodum reddiderunt, si coniux in saeculo relictus debuit expectare saltem 4. annos antequam per solemnem professionem alterius partis vinculum matrimonii solveretur: propterea iurisprudencia exigebat praeviam licentiam et quod esset cautum de evitando periculo incontinentiae partis in saeculo relictae, nisi R. Pontifex praevis solvisset matrimonium ratum.

b) *Matrimonio consummato* uni parti non licuit religionem ingredi sine expresso alterius partis consensu et professio aliter facta irrita erat (23), ac pars in saeculo relictā poterat alteram partem, ut dictum est invalide professam, in saeculum revocare. Qui consensus non requirebatur, si pars relictā iustam dedisset causam semipleni et perpetui divortii v. gr. per adulterium carnale aut per adulterium spirituale labendo in haeresim vel schisma (24), itemque in casu insanabilis perpetuae amentiae certo cognitae, quae coniugem ad vitam matrimonialē redderet prorsus et perpetuo modo inhabilem.

c) Alteri parti consentienti imponebatur onus aut religionem ingrediendi aut saltem votum perpetuae continentiae emittendi (25), si propter proveciorem aetatem et absentiam suspicionis de incon-

(22) Cfr. capita tit. de convers. coniugat. III, 32. et Commentat. in hunc tit.

(23) Cap. 1, 13, 16, 17. X. De conv. coniug. III, 32.; *Schmalzgr.* in cit. tit. n. 19, 21 sq.; *Piat* I. q. 62 sq.

(24) Cfr. c. 20. C. XXVII, q. 2.; cap. 13, 16, 19, X. cit. tit. III, 32; cap. 21. eod. iunct. cap. 6. X. de divort. IV, 19.; *Schmalzgr.* tit. 32, n. 20.; *Piat* I, q. 64.

(25) Cap. 8. X. de conv. coniug.; *Schmalzgr.* l. c. n. 32.; *Piat* I. q. 63, 64.

tinentia illud castitatis votum in saeculo emissum videretur sufficiens. Quare in praxi debebat, ex iurisprudencia, intervenire licentia S. Sedis, praesertim ad securius providendum coniugi relicto.

C. Quae omnia nunc sunt mutata hoc sensu, quod in quolibet casu requiritur pontificia dispensatio pro uno coniuge dum adhuc vivit alter coniux. Quae dispensatio, interveniente gravi causa et peculiaribus circumstantiis, a S. Sede datur, cum agitur de utroque coniuge volente religionem ingredi, praescriptis tamen debitis cautionibus singulis casibus accommodatis.

250. V. Qui obstringuntur vel obstricti fuerunt viculo professionis religiosae. Quamdiu fuit permissus de licentia proprii Superioris transitus ad aliam religionem saltem arctiorem, actuale vinculum professionis religiosae non erat impedimentum, sed transigebatur inter Superiorem dantem licentiam transitus et alium Superiorem admittentem. At consequenter ad praescriptum can. 632, quo pro transitu requiritur licentia Apostolicae Sedis, vinculum professionis, quo quis actu adstringitur uni religioni, ex natura rei est impedimentum impediens validum ingressum in aliam religionem, quamdiu in illo canone non sit dispensatum.

Quod attinet ad eos qui obstricti fuerunt et nunc ab illo vinculo sunt soluti, comprehenduntur omnes quotquot in Ordine vel Congregatione religiosa etiam iuris dioecesani emiserunt vota publica, a quibus quovis modo liberati fuerunt, sive dispensatione, sive dimissione, sive quia elapsum fuit tempus professionis temporanae et vota non fuerunt renovata, sive agatur de ingressu in aliam religionem sive in eamdem v. gr. in diversam provinciam: non includuntur novitii, nec etiam ii, qui promissionem iuratam perseverantiae emiserunt in societate votis publicis carente tametsi ab auctoritate ecclesiastica approbata, talis namque promissio non venit nomine professionis religiosae quae vota publica includit (26).

(26) Haec quoad substantiam partim severius partim mitius constituta fuerant a Pio X. decr. S. C. de Rel. « *Ecclesia Christi* » 7. Sept. 1909 (A. A. S. I, 700), quod prohibuerat admissionem eorum, qui: 1) a collegiis etiam laicis ob inhonestos mores vel crimina expulsi fuissent; 2) qui a seminariis et collegiis ecclesiasticis quacumque ratione dimissi fuissent; 3) qui sive ut professi sive ut novitii ab alio Ordine vel Congregatione dimissi fuissent; 4) qui iam admissi sive ut professi sive ut novitii in unam provinciam alicuius Ordinis vel Congregationis et ab ea dimissi, in eamdem vel in aliam eiusdem Or-

251. VI. *Hi quibus imminet poena ob grave delictum commissum, de quo accusati sunt vel accusari possunt.* — Prima conditio, ut verificetur hoc impedimentum ea est, ut delictum vere sit commissum a candidato, nec sufficit falsa diffamatio aut accusatio aut iniusta damnatio; praeterea debet esse delictum grave. Ex tali delicto gravi vere admisso opus est ut iam accusatus sit is, qui religionis ingressum petit et ideo ei immineat poena delicto gravi proportionata, quae est naturalis et ordinaria conclusio causae propter accusationem pendens, vel saltem ut accusari possit i. e. probabiliter seu verisimiliter seu cum spe quod accusatio admittatur. Hoc ultimum in genere evenit, si delictum tot sit notum personis ut in iudicio efficaciter probari possit. Per se quidem iuridica probatio haberi potest ex attestatione duorum testium omni exceptione maiorum: at scientia duorum testium non necessario est coniuncta cum probabilitate accusationis et consequentis inflictionis poenae, v. gr. si sunt personae graves et promittant se silentium servaturos; quo casu, ubi Constitutiones non prohibeant, admitti postulans potest, ceteris paribus.

Quaestio autem est de gravi delicto sive ecclesiastico, sive civili vel mixto, ideoque de poena, quae in alterutro foro immineat. Qui iam poenam expiavit aut in iudicio absolutus fuit, ex hac parte admitti non prohibetur. Quare iure Codicis impedimentum videtur statutum ad praecavendum periculum scandali inde orituri, si religiosus de gravi delicto damnetur praesertim in foro saeculari et ad arcendas molestias inde religioni impendentes. Inde novo hoc iure criminosis conversis iterum patet aditus ad religionem, ut ibi possint agere poenitentiam, Deo pro delictis satis facere, et suo exemplo peccatores ad conversionem allicere (27).

dinis vel Congregationis provinciam recipi niterentur. Quod decretum pro religiosis viris datum, 4. Ian. 1910 ad religiones mulierum fuit extensum (A. A. S. II, 63). Cfr. quoque huius decr. declarationes in A. A. S. II, 231.

(27) Sixtum V. immutasse ius praecedens vel potius praxim praecedentem exinde patet, quod ante editam Sixti V. Constitutionem non erat criminosis poenitentibus praeclusus aditus in religionem. S. Romualdus, Camaldulensium institutor, prius fuerat homicida: ipse S. Gulielmus, Dux Aquitaniae, qui postea reformavit ordinem Eremitarum S. Augustini; S. Bernardus alique Ordinum Supremi Moderatores, ut refert historia, publicos quoque latrones ad habitum receperunt; quod profecto non fecissent, si suo tempore extitisset illa prohibitio. Cfr. *Passerini*, De Statibus, Q. 189. arti. I, n. 34. sq.; *Piat*, I. qu. 70. — Cfr. quae scite disserit D. Thomas Opusc. XVIII, cap. 5. « Contra pestiferam

Hoc sensu mitigatus est rigor, quem induxerat Sixtus V. Const. « *Cum de omnibus* », qua certorum criminum reos, velut diffamatos circa homicidia, furti, latrocinia vel alia similia aut graviora, et ob illa crimina damnatos aut probabiliter damnandos, a religione excluderat, secundum modum ab ipso Sixto V. declaratum in alia Constitutione « *Ad Romanum spectat* » (28. Oct. 1588). Quibus Constitutionibus hoc temperamentum apposuerat Clemens VIII, Const. « *In Suprema* » ut invaliditas receptionis excluderetur (28).

252. VII. Episcopus sive residentialis sive titularis, licet a Rom. Pontifice sit tantum designatus. Designatio habetur cum nominationis notificatio nomine Rom. Pontificis est facta, ideoque haud raro ante praeconizationem in Consistorio. Iuridica ratio impediendi, secundum traditionem iuridicam desumptam ex canonibus spuriiis relatis in Decreto Gratiani (cfr. cap. 2, X. de transl. I, I.), est spiritualis connubii vinculum quod contrahunt cum sua ecclesia, ad quod dissolvendum per ingressum in religionem requiritur consensus ecclesiae per Rom. Pontificem praestitus. Quod etiam habetur in Episcopo titulari (29), qui suam quoque habet peculiarem ecclesiam, licet eam administrare non possit. Praeterea, secundum ea quae supra tradita sunt (cfr. n. 7), Episcopus ratione Episcopatus suscepti constituitur in statu perfectionis exercendae, ideoque minor est necessitas quaerendi alium statum perfectionis acquirendae in vita religiosa, per quam status mutationem in consideratione iuridica haberetur quidam quasi descensus ab altiori statu ad inferiorem. Quodsi ex

doctrinam retrahentium homines a religionis ingressu ». — Satis autem apparet, ad illa instituta religiosa, quorum sodales incumbunt in exercitium sacri ministerii vel curae animarum non facile esse admittendos criminosos etiam conversos, nisi forte in statu laici seu conversi: adsunt alia instituta, quorum sodales ministeria sacra in proximos vix exercent praesertim extra proprium monasterium, qualia sunt plura instituta vitae monachalis. Sed de hac re solent etiam cavere Constitutiones.

(28) Cfr. *Piat* I. c.: *Passerini* I. c.

(29) Cfr. *Andreucci*, Hierarchia eccl. tract. I. De Episcopo titulari cap. 1. n. 7; cap. 2. X. de transl. I, 7; cap. 10, § 11. X. de renunt. I, 9; cap. 18. X. de regul. III. 31.; *Schmalzgr.* I. III. tit. 31, n. 24; *Suarez* tract. VII, I. 6. cap. 8. n. 1. sq.; *Piat* I. c. Si *Suarez* I. c. n. 7. cum aliis putavit professionem sine dispensatione tantum esse prohibitam, non irritam, id iam sustineri nequit in iure Codicis. Cfr. iam de iure praecedenti *Wernz* I. III. n. 625.; *Vermeersch*, De religiosis I. n. 144; *Piat* I. q. 71, 4°; *Leuren P.* III. q. 809, 4; *Passerini*, De Statibus. 185, IV. 26, 189, VII, 6.

iusta causa illa mutatio sit expetenda, provideri potest per renuntiationem a Rom. Pontifice acceptatam, quod non ita raro accidit (30).

253. VIII. Clerici, qui ex instituto Sanctae Sedis iureiurando tenentur operam suam navare in bonum suae dioecesis vel missionum, pro eo tempore, quo iurisiurandi obligatio perdurat.

Non est quaestio de generali obligatione clericorum serviendi suae dioecesi; sed de obligatione speciali, quae habeatur ex instituto Sanctae Sedis, et in praxi contrahitur per iuramentum emittendum, a clerico. Fundata videlicet sunt nonnulla collegia pro regionibus, in quibus penuria habebatur sacerdotum, ut delecti iuvenes in bonos sacerdotes eligerentur, qui deinde in animarum cura illis in regionibus impenderentur (31), ad quod ipsi sive in ordinatione sive stato tempore iuxta Collegii statuta a S. Sede probata iureiurando sese obligant. Pariter adsunt collegia (v. gr. scholae apostolicae) fundata pro subministrandis ministris sacris missionibus infidelium, in quibus admittuntur iuvenes, qui secundum probata statuta sese iuramento obligant ad exercendum sacrum ministerium in missione infidelium aut ad ingrediendam religionem quae illas missiones infidelium habeat. De his institutis agitur in quibus probante S. Sede hoc iuramentum emittitur sive pro determinato annorum numero sive in perpetuum; quo iuramenti vinculo perseverante ex natura rei impeditur ingressus in religionem aut saltem in religionem determinatam, nisi dispensato iuramento.

Quare non pertinet ad hoc impedimentum iuramentum quod ex iure communi praestat domiciliatus et non originarius ut obtineat Episcopum proprium pro ordinatione in loco sui domicilii (cfr. can. 956); nec iuramentum quod ad tenorem can. 981 praestare debet ordinandus in ordine maiori et carens alio titulo congruae susten-

(30) Inde patet, omnes causas canonicas ad renuntiationem admissas, sufficere ad permittendum religionis ingressum. Iure Decretalium hae causae erant admissae: conscientia criminis, corporis debilitas, defectus scientiae necessariae qui facile auferri non possit, malitia plebis, scandalum populi quod nequeat aliter facile averti, irregularitas. Cfr. cap. 10. X. de renunt. I, 9; cap. 18. X. de regul. III, 31.; *Vernz-Vidal*, De personis n. 327.

(31) Alexander VII, const. « *Cum circa* » 20 Iulii 1660 Urbanus VIII. const. « *Sacrosantae* » prid. id. April. 1631; const. « *Ad uberes* » 18. Maii 1638; *De Martinis*, Iuris Pontif. de P. F. p. I. t. I. p. 128, 173; *Honorante*, Praxis Card. Urb. Vic. cap. XVII p. 172; Collect. S. C. P. F. n. 360 1179.; *Many*, De sacr. ord. n. 145.

tationis ut ordinetur titulo servitii dioeceseani; nec iuramentum quod excardinandus ab una dioecesi debet praestare ut incardinetur in alia ex can. 117, § 3.

Quod clericus in Seminario educatus sit sine propriis expensis, sed bonis Seminarii, non inducit hoc impedimentum: talia bona, si Seminarium est fundatum, praecise ad hoc pertinent ut sustententur et educentur pauperes candidati ad sacerdotium; si in defectu fundationis colliguntur in supplementum eleemosynae fidelium aut obtinetur fundatio bursarum pro studiis ecclesiasticis, ab iis qui gratis aluntur in Seminario vel ex bursa ipsis applicata non idcirco contrahitur iustitiae obligatio non ingrediendi religionem, nisi in casu particulari certo constet, id quod non est praesumendum sed probandum, pensionem eo praecise fine esse traditam ut alatur et educetur clericus saecularis (32).

Substantiale et dirimens impedimentum haberi etiam potest ultra enumerata in Codice ex iure singulari contento in Constitutionibus, cui a Codice non derogatur (33).

II. - Impedimenta licitae admissionis

254. Illicite sed valide admittuntur (34):

I. *Clerici in sacris constituti inconsulto loci Ordinario aut eodem contradicente ex eo, quod eorum discessus in grave animarum detrimentum cedat, quod aliter vitari minime possit.*

(32) Cfr. hac de re Benedictum XIV. const. « *Ex quo dilectus* » 14 Ian. 1747.; *Nilles*. De libertate clericor. religionem ingrediendi; *Vermeersch*, De religiosis II, n. 21.

(33) Generatim loquendo, ab impedimentis iure communi constitutis, quae de se S. Sedi quoad dispensationem sunt reservata, differunt quae ab ipsa religione sunt Constituta, quia ut plurimum haec religionis auctoritati subiacent tametsi ab Ecclesia fuerint probata. Cfr. Normas a. 61.

(34) Licet haec altera impedimentorum classis licitam dumtaxat admissionem impediat, fieri in nonnullis casibus poterit, ut etiam irritam reddant, si candidatus ea dolose reticeat, praesertim de ipsis expresse interrogatus; talis enim dolosa reticentia in re gravi inducit Superiorem ad admissionem, quam negaret impedimento cognito; censendus enim est Superior nolle agere contra iuris praescripta, quam negativam voluntatem satis per se manifestat, hoc ipso quod expressam faciat explorationem de talibus impedimentis. *Matthaeus a Coronata* n. 571; *Vermeersch* Epit. I, 641. Id praesertim est asserendum si ali-quod ex praedictis impedimentis in Constitutionibus habetur ut substantiale.

a) Formaliter expressum in lege prima vice occurrit hoc impedimentum. Pertinet autem ad solos clericos in sacris constitutos, non ad clericos inferiores, quibus implicite videtur dari permissio religionem, etiam inconsulto Ordinario, ingrediendi; sed notificatio ingressus sive proxime faciendi sive iam facti ex natura rei etiam quoad clericos minores est suadenda propter specialem subiectionem, qua clerici prae laicis subduntur Ordinario.

In sacris constituti consulere debent Ordinarium, ei manifestando propositum religionis, non ut licentiam obtineant, quae generatim denegari non potest, sed ob summam convenientiam et ob reverentiam Episcopo debitam; esset enim magnum inconveniens, si quis inscio Episcopo dioecesim relinqueret etiam studio perfectionis. Illa manifestatio proprii consilii, potest dici petitio licentiae in sensu lato, quae etsi non concessa idem valeat. Quodsi quis sit parochus aut alio beneficio auctus, evidenter ex natura rei non potest discedere, quin moneat Episcopum ut providere possit secundum diversam officii vel beneficii naturam.

Quodsi non agitur de diaconis et subdiaconis, qui peculiare ministerium in dioecesi habere non solent, illicitus, non invalidus, est ingressus sacerdotis contradicente seu prohibente Episcopo, a quo licentia est postulanda: at Episcopus hac sola de causa contradicere legitime potest, si discessus talis sacerdotis in grave detrimentum animarum cedat, quod aliter vitari non possit.

b) Praecedenti iure liberum erat clericis religionem ingredi absque Episcopi beneplacito sive haberent beneficium sive eo carerent, salva naturali obligatione petendi licentiam Episcopi saltem in his qui animarum curam gererent (35). Quod ius declaratum fuerat extendi etiam ad ingressum in religionem in quo solum vota simplicia emitterentur (36).

255. II. *Aere alieno gravati, qui solvendo pares non sint* (37). Hi obnoxii sunt actioni civili, qua in iudicio conveniri possunt a

(35) Cfr. can. 1. C. 19, q. 1. iunct. Const. Benedicti XIV. « *Ex quo dilectus* » 14. Ian. 1747.; S. Thom. 2. 2. q. 189. a. 7 in corp.; Passerinus, De Statibus 189. VII, 7. sq.; Schmalzgrueber l. III, tit. 31, n. 33.; Suarez tr. VII, l. I. cap. 17, n. 9, 17.; Bizzarri, Collect. n. 724.; Ferraris Bibl. v. Clericus VIII, 21.; Piat I. q. 72-74.

(36) S. C. Ep. et Reg. apud Bizzarri 478.

(37) Cfr. Sixt. V. Const. « *Cum de omnibus* » 26. Nov. 1586. iunct. Clem. VIII. Const. « *In suprema* » 2. Apr. 1602. § 3., qui nullitatem professionis debitis

creditoribus ad repetendum debitum; quod sine gravibus religionis molestiis fieri non potest, quas a religione vult ius arcere ita simul consulens bono ipsius religionis, ne haec insimuletur quasi protegeret aliorum laesionem. Aliunde obligatio solvendi debita fundatur in iure naturali et consiliis evangelicis est praeferenda salvis limitationibus *ex natura rei* ab omnibus admissis, scilicet si creditores in ingressum consentiant, nec ipse debitor in re vel in spe habeat, unde solvat debita, vel debita sint incerta, et restitutio pauperibus vel causae piae esset facienda. Nec debitor liberatur ab onere differendi ingressum, si *brevi tempore* et absque periculo animae suae ac alienae solvere potest. Quae obligatio *differendi* ingressum iuxta multos auctores urgeri non potuit, si nonnisi post *longum* tempus sit *certa* spes solvendi debita, et ex dilatione ingressus oriatur periculum animae. At *generaliter* dici nequit moraliter impossibile, quod *certa spe* post longum tempus fieri potest, nec secluis *specialibus* casibus ex dilatione imminet extraordinarium animae periculum. Insuper ob statuta religiosorum ordinum et difficultates nostra aetate ex legibus civilibus timendas huiusmodi debitor vix inveniet benevolum receptorem (38). Causa debiti debet esse onerosa et debitor certus, nec praestat impedimentum liberalis promissio. Gravati non censendi sunt qui vel amica compositione, vel certa et efficaci praescriptione aut bonorum cessione ab omni creditorum vexatione certo immunes sint. Ab ingressu quoque non videntur prohiberi qui assensum creditorum obtinuit, si inde plenam securitatem in foro externo obtineat. Sed in singulis casibus probe perpendendum erit, utrum horum ingressus cum bona religionis fama componi possit (39).

256. III. *Reddendae rationi obnoxii, aut aliis saecularibus negotiis implicati, ex quibus lites et molestias religio timere possit.*
A. Respicitur in hoc impedimento ipsius religionis opprobrium seu

oneratorum a Sixto V. l. c. statutam sustulit, at *prohibitionem* illos recipiendi (cfr. quoque Clem. VIII. Decreta generalia 19. Mart. 1603. § 20.) et *poenas* contra Superiores ordinum religiosorum hac in re praevaricantes omnino salvas esse voluit; Suarez l. c. lib. 5. cap. 7. n. 1. sq.; Schmalzgr. l. c. n. 25. 35. sq.; Piat l. c. q. 67.; Ferraris l. c. p. 63. sq.; Battandier l. c. p. 56., ubi S. C. Ep. et Reg. 2. Mart. 1861. ad 12. rescripit *congregationi votorum simplicium*: « *Iuri communi repugnat admittere novitios, qui aere alieno gravantur eorumque debita ab instituto assumi* ».

(38) Suarez l. c. n. 11 sq.; Schmalzgr. l. c.; Piat l. c.

(39) Vermeersch, Epitome I, n. 635.

infamia, Dei offensa et scandalum plurimorum, quae e talibus litibus vel similibus molestiis exoriri possent, si ii in religionem admitterentur.

Sunt obnoxii reddendae rationi qui aliquam habent rerum temporalium administrationem, vel eam habuerunt, sive agatur de publica sive agatur de privata administratione. Publici administratores sunt tributorum publicorum exactores, thesaurarii etc; ad privatam administrationem reducuntur munera tutoris, procuratoris, depositarii, executoris testamenti etc. Tam ex publica quam ex privata administratione facile timeri possunt lites et molestiae, ideoque in hoc impedimento de utraque habenda est ratio; quod confirmatur ex formula generaliori in codice adhibita « aut aliis saecularibus negotiis implicati » (40).

Periculum avertendum, quod est causa impedimenti, plerumque cessat: a) si patrimonium illius, qui ad ratiocinia obligatur, longe superat praestitae administrationis aestimationem; b) si praestita fuerit sufficiens et segura cautio, qua alii, tamquam fideiussores, in se susceperint obligationem reddendi ratiocinia pro religionis candidato. Quibus in casibus non videtur urgere obligatio in religionem non admittendi ad ratiocinia obligatum. Generatim tamen pro quiete necessaria praesertim ad initium vitae religiosae et ad finem ad quem ordinatur novitiatus, praestabit, ut ante ingressum in religionem sua quisque negotia apte componat.

B. *Ius praecedens*. Praecesserat Codicem ius constitutum per Const. Sixti V « *Cum de omnibus* », quae a Clemente VIII Constitutione « *In suprema* » quoad eam tantum partem revocata fuerat, quae illegitime ex hoc capite admissorum pofessionem invalidam declarabat (41).

257. IV. Filii qui parentibus, idest patri vel matri, avo vel aviae, in gravi necessitate constitutis, opitulari debent, et parentes quorum opera sit ad liberos alendos vel educandos necessaria. Quo impedimento firmatur obligatio iuris naturalis, ex qua liberi parentibus egentibus succurrere debent et qua vicissim parentes, si liberi ipsorum

(40) Ita iam iure praecedente sententia communis contra paucos: Cfr. v. gr. Suarez tr. VII, l. V. cap. 7. n. 20; Reiffenstuel III, tit. 31, n. 72; Schmalzgr. eod. n. 25, 6.; Pirhing, eod. n. 130.

(41) Cfr. Suarez tr. VII. l. 5, cap. 7 n. 1 sq. 20 sq.; Schmalzgr. h. t. 31. l. III. n. 25; Piat I. q. 69.

educatione et ope indigeant, ipsis debent alimenta et educationem (42). Parentibus, quibus egentibus filii succurrere debent, accenset etiam avum et aviam. Quod impedimentum de se est temporaneum, dum durat illa naturalis obligatio, quae posthaberi non debet ad exequenda opera quae sunt meri consilii.

Solet distingui triplex necessitas: *communis* quae solum ad parce et modeste vivendum adigit; *gravis* habetur necessitas, quando vita sustentari nequit sine magna difficultate, aut nisi cum magno dedecore vel notabiliter cadendo a proprio statu (43); *extrema* demum habetur illa necessitas, cum aliquem coniecit in tale vitae discrimen, ut, nisi ei subveniatur, moraliter certa est illius mors vel mortis periculum. Non est necessarium ut adsit extrema necessitas, sed gravis sufficit, ut verificetur impedimentum; communis vero generatim non est attendenda cum detrimento tanti boni, quale est ingressus in religionem, nisi in defectu subventionis brevi sit convertenda in extremam vel gravem. Quae obligatio succurrendi in filio aut respective in parente manet et religionis ingressum impedit, tametsi urgeret emissum votum ingrediendi religionem, quod obligare non potest ad actum naturali praecepto contrarium (44).

Quodsi filius non habeat, nec sperare possit media, quibus indigentiae parentum subveniat, cum ad impossibile non teneatur, non est ipsi praecludendus aditus ad religionem (45). Pariter admitti possunt, si parentibus indigentibus aequè providere possint ac in saeculo manentes vel alii filii adsint qui sufficienter providere possint et velint (46). Alius casus exceptus, quod filius in saeculo remanendo grave periculum incurreret amittendae salutis aeternae, vel quod ab ipsis parentibus ad peccata gravia provocaretur (v. gr. filiam vellet pater aut mater prostituere) nec filius tale periculum vitare posset nisi per religionis ingressum (47), generatim erit casus valde rarus.

(42) Cfr. can. 1. D. 30 = c. 16. Conc. Gangr. (343-381); Clemens VIII, Decreta gen. 18 Mart. 1603, § 22; Suarez tr. VII, l. V. cap. 5. 6.; Schmalzgr. III. t. 31. n. 26, 40 sq.; Passerini, De Statibus 189, IV. 15.; Piat I. q. 58, 59; D. Thom. 2-2. q. 189. a. VI.; Vermeersch Epit. I. n. 637.; Biederlack-Führich n. 74.

(43) Cfr. Suarez I. c. cap. 5. n. 2. sq. n. 13.

(44) Suarez I. c. cap. 5. n. 15; Schmalzgr. I. c.; Passerinus 189, VI, 16.; Piat I. c. q. 58, 2°.

(45) Schmalzgr. I. c. n. 40.; Reiffenstuel III, 31, n. 77; Passerinus I. c. n. 10.

(46) Suarez I. c. cap. 5. n. 6.

(47) Cfr. Schmalzgr. I. c. n. 40, 3.; Passerinus I. c. n. 31. sq.; Suarez I. c. n. 26; Piat I. c.

Si agatur de necessitate ordinis moralis vel spiritualis parentum, licet non constet de hac re versari impedimentum Codicis, cum tamen quoad substantiam in hoc impedimento respiciatur ipsum ius naturale, etiam necessitas illa ordinis moralis aliqua ratione dicenda est in canone comprehensa. At ad determinandam obligationem filiorum multa sunt simul considerata. Nam potest provenire ex pertinaci et plene voluntaria impietate, vel ex sola fragilitate: huius magis habenda ratio quam illius. Deinde pensandum est detrimentum filiorum in renuntiando vel nimis differendo ingressu in religionem. Tertio, attendenda aedificatio vel scandalum, quod praevideatur exoriturum ex ingressu. Tandem non est omittendum, quod in providentia supernaturali, quae regit oeconomiam divinae gratiae, facile sacrificium filiorum, eorum sancta vita in religione, ferventiores ipsorum preces, iuvamen spirituale parentibus indigentibus praestabunt efficacius quam ipsorum apud parentes praesentia, quae aliquo periculo certe non caret (48).

258. V. Ad sacerdotium in religione destinati, a quo tamen removeantur irregularitate aliove canonico impedimento.

Notae historicae: a) *Illegitime* geniti ex antiquo iure communi ab ingressu in religiosos Ordines non fuerunt exclusi, atque vel ipsa irregularitas ex defectu natalium iam in antiquis Decretalibus tollitur solemni professione religiosa in ordine ad sacros ordines usque ad *presbyteratum* legitime suscipiendos (49). At Sixtus V. Const.

(48) Cfr. *Vermeersch* l. c. in *Epit. et De religiosis* l. n. 146.

De egressu e religione ob parentum necessitatem quaestio ad hunc locum non pertinet, tametsi sint quaestiones connexae. Generatim ea probatur sententia: a) quod ante emissa vota, ideoque ante mutatum statum, nec vinculo cum religione adhuc contracto, egredi debeat novitius, nisi alio modo providere possit extremae vel gravi parentum necessitati; b) post emissa vota, prius rogandus est Praelatus religiosus, ut possit, sine egressu, per modos licitos nec suae professioni repugnantes parentibus opitulari; quae facultas a Praelato non est deneganda. Si illa opitulatio non sit possibilis sine egressu e claustro (retentis votis sed dimisso si necesse sit habitu), tenetur egredi si agitur de extrema necessitate. In casu vero gravis dumtaxat necessitatis, multi negant obligationem egrediendi, praesertim si illa gravis necessitas filii professionem subsequatur; si professionem filii necessitas parentum antecedit adhuc a pluribus vindicatur libertas filii in religione manendi, aliis tamen contradicentibus. Cfr. *Suarez* tr. VII, l. 6. cap. 9. n. 2. sq.; *Piat* l. c. l. qu. 59. ubi late versatur haec quaestio; *Biederlack-Führich* n. 74.

(49) Cap. 1. 18. X. de fil. presbyt. l. 17.; *Piat* l. c. l. q. 76, 1°; *Biederlack-Führich*. n. 75.

« *Cum de omnibus* » 26. Nov. 1587., cum illegitime nati non raro imitentur vitia parentum atque ob perversa motiva ad religionem confugiant, omnes ex incestu vel sacrilegio natos ab ipsa valida admissione et professione penitus reiecit.

Alii illegitime nati ad novitiatum et professionem admitti poterant, si ex inquisitione legitime facta constabat merita personalia candidati et utilitatem religionis supplere defectum natalium, salva tamen etiam in his inhabilitate « *ad gradus, honores et dignitates sui ordinis obtinendas* » (50).

At ipse Sixtus V. Const. « *Ad Romanum* » 21. Oct. 1588. iam declaravit legitimatos per subsequens matrimonium in sua prohibitionem non comprehendi. Denique Gregorius XIV. Const. « *Circumspecta* » 15. Mart. 1591. ita moderatus est Constitutiones Sixti V., ut generatim quosvis illegitime procreatos ad habitum et professionem admitti posse decerneret sicuti ante Constitutiones Sixti V., sed salva lege scrutinii sive inquisitionis atque clausula, « *dummodo tamen filius illegitimus in religione, in qua pater sive ante sive post nativitatem dicti filii professus fuerit, ipso patre vivente non admittatur* ». Neque quidquam immutavit in Const. Sixti V. quoad inhabilitatem illegitimorum ad honores, gradus, dignitates ordinis, nisi ipsi fuerint legitimati per subsequens matrimonium aut obtinuerint indultum apostolicum aut legitimam dispensationem a propriis Superioribus (Gener. vel Prov.) ad tramites privilegiorum apostolicorum. Postea Clemens VIII. Const. « *In suprema* » 2. Apr. 1602. expresse Const. Sixti V. quoad eam partem, per quam ob non servatam formam ibidem praescriptam et quoad alios casus, in quibus professio declaratur nulla, ad terminos iuris et sacrorum canonum reduxit; at poenas Sixti V. contra Superiores negligentes praeservavit neque clausulas limitantes vel facultates dispensandi Gregorii XIV. sustulit (51). Quod erat ius commune ante Codicem; at quandoque illegitime nati specialibus statutis ordinum religiosorum maiorem cum severitate admitti prohibentur (52).

b) Quaestio de aetate non amplius pertinet ad hunc locum, cum etiam ut impedimentum temporaneum, non amplius eius defectus recensetur inter irregularitates.

(50) Bizzarri l. c. p. 895. sq.; cit const. Sixti V. § 3. n. 75.

(51) Bizzarri p. 897; Thesaurus, De poenis v. Criminosi, v. illegitimi; Piat l. c.

(52) Ad Instituta votorum simplicium extensa fuerat in Normis a. 61 prohibitio recipiendi illegitimos rite non legitimatos.

Ceterae irregularitates ex defectu, ex ipsa irregularitatis natura, arcebant ab ingressu in religionem, nisi fuissent dispensatae, si ageretur de religioso ad statum clericalem promovendo, non vero impediabant ingressum pro statu conversorum (53).

c) Irregulares ex delicto censebantur inter criminosos, quibus prohibitus erat ingressus in religionem (54). Pontificiis vero Constitutionibus in nota allegatis non derogabatur privilegiis Praelatis et Confessariis regularibus dispensandi in hisce irregularitatibus intra certos limites.

Ius Codicis. Excludit a licita admissione eorum, qui ad sacerdotium destinentur, si a recipiendis ordinibus arceantur vel ob irregularitatem (impedimentum perpetuum) vel ob simplex impedimentum (impedimentum temporaneum).

Cum impedimenta iure Codicis non statuuntur pro professione, sed pro admissione, prius auferenda est irregularitas vel impedimentum canonicum, antequam candidatus legitime in religionem admittatur. Quare Superior admittens non debet praeverttere S. Sedis iudicium, praesumendo dispensationem obtentum iri, qua Superioris praesumptione non ligaretur libera voluntas S. Sedis in dispensationibus concedendis vel negandis; quod praesertim habendum est prae oculis in illis irregularitatibus, quae non ita facile dispensantur.

Prohibitio evidenter non tenet in illis irregularitatibus, quae per ingressum in religionem aut per solemnem professionem tolluntur sive ex privilegio sive ex iure communi: v. gr. sanatio defectus natalium, quae ex can. 984 obtinetur in solemni professione efficit ut possit in novitiatum recipi is qui tali defectu laborat a quo ante ordinationem liberabitur. Etiam illa impedimenta, quae ante ordinationem cessabunt, ingressum non impediunt. Praeterea attendenda est facultas, quae Ordinariis ac proinde etiam Praelatis regularibus datur per canonem 990 § 1. cum effectibus enumeratis in canone 991 § 3.

259. VI. Orientales in latinis religionibus sine venia scripto data a S. Congregatione pro Ecclesia Orientali. Si quis legitime ritum mutavit, impedimento non tenetur.

(53) Cfr. impedimentum ex defectu doctrinae in decr. « Cum ad Regularem » Clementis VIII.

(54) Cfr. cit. Constit. Sixti V. « Cum de omnibus », et « Ad Romanum », et Clementis VIII « In suprema ».

Praecesserat praescriptio S. C. de P. F. 1. Junii 1885. Leo vero XIII. cons. « *Orientalium dignitas Ecclesiarum* » 30 Nov. 1894, non absolute prohibuit, sed solum si non haberentur testimoniales litterae Ordinarii orientalis admittendi. Attamen litterae Card. Praefecti S. C. P. F. de die 15. Junii 1912 (A. A. S. IV, 534) prohibitionem urgebant, nisi haberetur dispensatio (55).

Recentius vero per responsum Commissionis Codicis, de die 10 Nov. 1925 ad VI (A. A. XVII, 582) declaratum est, licite sine speciali venia S. C. in religionibus latini ritus admitti posse orientales, qui, proprio ritu retento, praeparantur ad constituendas domus et provincias religiosas ritus orientalis (56).

III. - Impedimentorum dispensatio.

260. In omnibus impedimentis sive validam sive licitam admissionem excludentibus, dispensatio dari potest in quantum ex solo iure ecclesiastico proveniant. Quae dispensatio in impedimentis iuris communis de se est reservata S. Sedi; in his quae sunt propria alicuius Instituti religiosi ex Constitutionibus vel legibus illius instituti eruendum est, a quo dispensari possint vel etiam utrum intra ipsum institutum nullus sit qui ea dispensare valeat.

Invalide admissus certe novitiatum valide non peragit: si tamen vitium ob quod fuit invalida admissio auferri possit, non statim est expellendus, sed ablato impedimento v. gr. obtenta requisita aetate, vel impetrata dispensatione, vel praestito consensu libero qui ex metu vel dolo defuerat, in novitiatu retineri potest, sed verus validusque novitiatus tunc incipiet, cum impedimentum cessavit, nisi aut separatim a dispensatione vel simul cum ipsa obtenta fuerit peracti illegitime novitiatus S. Sedis ratihabitio, facilius obtinenda si impedimentum ignoratum fuerat.

Illicite admissi manere possunt in novitiatu, ut per se patet, cum ob impedimentum valore non careat; quodsi impedimentum ex se non cesset, sed permanens est, dispensationem sive ob ignorantiam sive ob malitiam non petitam tenentur petere, nisi ob dolum admissum dimittantur.

(55) Cfr. *Vermeersch*, Periodica VI, p. 243 sq.

(56) Cfr. *Vermeersch*, Periodica XIV, 177, 184.

Quodsi dolus in reticendo vel occultando impedimento interfuit, tametsi impedimentum non sit substantiale, nec causam dederit admissioni, certe parti deceptae seu Superiori religioso ius dat novitium dimittendi; quod ius strictum non habetur generatim loquendo post professionem emissam, nisi Constitutiones aliud caveant. Multo minus habetur tale ius post professionem, si omnino inculpabiliter impedimentum mansit occultum (57).

CAPUT XIII

DE SUPERIORE AD ADMISSIONEM COMPETENTE (can. 543)

261. Ex natura rei ingressus in aliquam societatem voluntariam, praeter voluntatem et petitionem ingredientis requirit consensum eorum qui societati praesunt seu societatis Superiorum. Oportet ergo scire quisnam Superior sit competens ad admissionem. Hanc rem clare et perspicue declarat can. 543. vindicando ius admittendi ad novitiatum et etiam ad professionem religiosam sive temporaneam sive perpetuam « *Superioribus maioribus religionis cum suffragio Consilii seu Capituli, secundum peculiare cuiusque religionis Constitutiones* » (1).

Cum haec statuuntur secundum peculiare cuiusque religionis Constitutiones, hae primo loco respiciendae sunt, ut sciatur: 1° quoniam Superiores maiores in unaquaque religione polleant potestate

(57) De implexa quaestione cfr. *Piat* l. q. 79, 83; *Suarez* tr. VII, l. 6. cap. 5. m. 10, l. 5. cap. 4. n. 18; tr. X, l. 2. cap. 3. n. 5.; *Passerini*, De Statibus 189, X; *Pellizari*, Manuale regularium l. tr. 3. cap. 2. n. 31 sq.; *Vermeersch*, Epit. l. n. 641. et De religiosis l. n. 154.

(1) Per se patet ius admittendi principaliter esse in *Rom. Pontifice*, qui tamen illo immediate uti non solet, sed proxime relinquit ipsi instituto religioso legitime approbato. Cfr. *Suarez* l. c. tract. VII. l. 5. cap. 10. n. 1. sq.; *Bouix* l. c. t. l. p. 155. sq.; *Piat* l. c. l. q. 48. sq. Cfr. de iure antiquo cap. 6. de regul. III. 14. in Sext., unde colligitur pro diversa *consuetudine* ius recipiendi novitios potuisse spectare *vel* ad *solum* Abbatem vel ad Abbatem *et* conventum; *Suarez* l. c. n. 4. sq. Quamvis liberi in electione status vitae religiosae sint independentes a *consensu parentum* (cfr. cap. 12. X. de regul. III. 31.; *Schmalzgr.* eod. tit. n. 41.), tamen S. Sedes omnino probat, si in praxi consensus parentum intercedat, sed prohibere solet, quominus ulla mentio fiat in Constitutionibus consensus parentum de admissione adolescentularum in instituto. Cfr. S. C. Ep. et Reg. 22. Febr. 1875. ad 2., 16. Iun. 1876. ad 7.

admittendi: certe Superior Generalis illam ubique habebit; Superior Provincialis poterit habere aut illimitatam aut limitatam et semper dependentem a Superiori Generali, cum agatur de re praecipui momenti.; 2° Ex Constitutionibus repeti debet utrum intervenire debeat Capitulum cum suo voto, an potius Consilium et formam interven-tus, utrum videlicet per suffragium deliberativum an consultivum tantum, vel solus Superior maior admittat praemisso examine religiosorum ad hoc deputationum. Quare, praecisa magis determinata dispositione can. 575, § 2., quoad admissionem ad novitiatum Superior maior debet procedere ad normam Constitutionum.

Iure praecedenti. a) quoad *regulares* ex citata Sixti V. const. « *Cum de omnibus* » § 5. novitiorum receptio debuit fieri in Capitulis Generalibus aut Provincialibus. Postea idem Pontifex, const. « *Ad Romanum spectat* » § 7. sq. permisit Provincialibus admissionem cum consilio trium Patrum ex antiquioribus; quae temperatio fuit firmata a Gregorio XIV, const. « *Circumspecta* » et a Clemente VIII, const. « *In suprema* ». Cui iuri communi admissa est derogatio per Regulam vel speciales Ordinis Constitutiones; b) quoad Congregationes iuris pontificii Const. « *Conditae a Christo* » c. 2. n. 1, ius illud Superioribus religionis adscribit sine ulteriori determinatione. *Normae* vero a. 63, 303 ius tribuunt moderatoribus generalibus et ubi adsunt provinciae etiam provincialibus cum suis consiliariis; c) quoad Congregationes dioecesani iuris cit. C. *Conditae* ius illud cap. 1. n. 7. vindicabat Episcopis.

Novum ius Codicis, etiam in Congregatione dioecesana facultatem admittendi, cum generatim de omni religione agat, tribuit religionis Superioribus internis, id quod magis est congruum naturae instituti religiosi; nullo autem loco Codex Ordinarium loci agnoscit tamquam Superiorem internum Congregationis dioecesanae. — In monasteriis monialium admissio solet spectare ad ipsas moniales per secreta suffragia capitulariter data; quod idem est ac dicere quod pertinet ad Abbatissam cum suffragio deliberativo et secreto capituli: non pertinet ad Episcopum, penes quem tantum est ius explorandi voluntatem atque pro diverso exitu *examinis* concedendi vel negandi licentiam. Multo minus Episcopus moniales invitas *cogere* potest, ut novitiam a se designatam in institutum religiosum admittant. Puella, quae habet conditiones canonicas ad ingressum in religionem, non potest ab Episcopo impediri, ne a Superiorissa Instituti, cui puella probatur, in Institutum etiam dioecesanum

admittatur, si per explorationem constat de plena libertate petentis admissionem.

Art. 1. — Informationes ad admissionem praeviae (can. 544-546).

262. Ius praecedens. I. Praevias informationes iam requisivit in regularibus Sixtus V. cit. const. « *Cum de omnibus* », et quidem ad valorem; at illis praetermissis, admissio et professio ex Clem. VIII. Const. « *In suprema* » non amplius destituebantur valore, sed illicitae erant; atque Superiores negligentes incurrerant poenas a Sixto V. statutas nec postea sublatas (2). Cum Superiores regulares in capiendis informationibus decipi possint, Pius IX. per decretum S. C. super statu reg. « *Rom. Pontifices* » 25. Ian. 1848. novum et universale publicavit decretum, vi cuius nemo in quacunque virorum religione vel congregatione religiosa etiam votorum simplicium licite ad habitum admittatur absque testimonialibus litteris tum Ordinarii originis tum etiam Ordinarii loci, in quo postulans post expletum decimum quintum annum aetatis suae ultra annum moratus fuerit.

Ordinarius debebat referre de postulantis natalibus, aetate, moribus, vita, fama, educatione, scientia; an esset inquisitus, censura, irregularitate aliove canonico impedimento irretitus, aere alieno gravatus vel reddendae rationi alicuius administrationis obnoxius (3).

Etiam violatio decreti Pii IX, inducebat gravissimas poenas privationis officiorum, vocis activae et passivae et inhabilitatis, quae omnes erant latae sententiae (4). Sed nec susceptio habitus nec subsequens professio irritabantur (5).

II. Pro puellis in religione monialium solum urgebat praeceptum Tridentinum sess. XXV cap. 17, 18, de praemittenda exploratione per Episcopum vel ab eo deputatum. Quae exploratio ex const. « *Conditae* » Leonis XIII etiam applicanda fuit puellis ingredientibus

(2) Cit. const. « *In suprema* » § 4.; Piat I. q. 82.

(3) Cfr. cit. Const. apud Bizzarri p. 882.

(4) Bizzarri p. 890. Ut apparet ex Decr. « *Regulari disciplinae* » 25. Iun. 1848. quae investiganda praecipiuntur reducuntur ad tria capita: a) de impedimentis; b) de idoneitate ad statum religiosum, seu de necessariis animi et corporis dotibus; c) de spiritu quo candidatus ducitur ad vitam religiosam.

(5) Declar. I. Maii 1851 ad 8 et 9. apud Bizzarri p. 892. Cfr. alias Declarationes apud Vermeersch, De relig. II. p. 108 sq. 119 sq.

in congregationem votorum simplicium; in omnibus autem congregationibus etiam virorum *Normae* art. 58 urgebant legem Pii IX de testimonialibus.

III. Huc referenda sunt: Decretum « *Ecclesia Christi* » 7. Sept. 1909 de quibusdamulantibus non admittendis; eius extensio ad instituta mulierum facta per decr. « *Sanctissimus* » 15. Febr. 1910; variae horum decretorum declarationes. Cfr. *Vermeersch*, *Periodica* vol. V. vol. XIII p. 1. sq. (6).

263. Ius Codicis. I. *Documenta afferenda.* In qualibet religione omnes adspirantes antequam admittantur afferre debent testimonium recepti *baptismatis* et *confirmationis*. (can. 544. § 1.) (7).

264. II. Litterae testimoniales: a) requiruntur pro admissione *virorum*, et debent peti ab Ordinario originis et cuiuscunque loci, in quo post expletum 14 aetatis annum moratus sit ultra annum moraliter continuum is de cuius admissione agitur. Quae obligatio ita urgetur pro omnibus religionibus, ut privilegia omnia hac in re concessa revocentur (can. 544, § 2). b) Si agitur de *clericis* necessarium est *testimonium ordinationis*; sed litterae *testimoniales* non debent peti nisi ab illis Ordinariis, in quorum dioecesibus ultra annum morati sint *post ordinationem*, nam de vita ante ordinationem acta iam debuerunt haberi testimoniales pro ipsa ordinatione (can. cit. § 4), salvo tamen sequenti praescripto; c) qui fuerunt in seminario vel collegio (8), aut in alius religionis postulatu vel novitiatu, praeter testimoniales litteras de quibus sub a), debent habere testimoniales litteras pro diverso casu a rectore seminarii vel collegii,

(6) Quae decreta in his quae non referuntur in Codice abrogata manent. Cfr. can. 22.

(7) In casu impossibilitatis vel nimiae difficultatis, unde induceretur nimia et damnosa aut nimis graviter onerosa dilatio ingressus, applicanda sunt generalia iuris principia de legum humanarum obligatione. Cfr. *Vermeersch*, *Epit.* I. 643; *Schäfer* n. 225; *Matthaeus a Coronata* n. 574.; *Bastien*, *Direttorio canonico* n. 76.

(8) Collegii nomine, cum canonis praescriptum desumptum sit ex declaratione S. C. de Relig. 5. April. 1910 ad II. et ad IV. merito plures interpretantur de solis illis collegiis, quae sint instituta quibus praeparantur clerici, religiosi et religiosae; quo sensu accepta merito adnumerantur inter seminaria, postulatum vel novitiatum, quae sunt instituta quae praeparant clericos vel religiosos. Ita *De Meester* II, 994. not. 5; *Schäfer* n. 225 c); *Fanfani* n. 182; *Vermeersch* *Epit.* I. n. 446. et in *Periodica* IX, 6, 7.; *Matthaeus a Coronata* n. 574, e); *Chelodi* n. 266.

audito Ordinario, aut a Superiore maiore religionis (cit. can. § 3) (9).
d) quodsi agatur de admittendo in aliqua religione sodali religioso, qui ad illam ex alia religione transit, cum iure Codicis ille transitus sine indulto apostolico fieri nequeat (can. 632), non aliae requiruntur testimoniales litterae, nisi dumtaxat Superioris maioris illius religionis a qua fit transitus (cit. can. § 5).

Qua ratione dandae. Litterae testimoniales sunt dandae *gratis* (10); sunt autem dandae non ipsis adspirantibus sed *Superioribus*; quamvis nihil vetet, quominus earum petitio fiat ab ipso religionis candidato; quae petitio tamen ipsius candidati iuridica non est ita ut obliget ad testimoniales dandas, sed ea sola est petitio iuridica illam obligationem importans quae fit a Superiore religioso sc. a Superiore maiore vel a Superiore domus novitiatus. Dandae vel mittendae sunt clausae et sigillo munitae intra trimestre spatium ab earum requisitione. Rectores collegiorum et Superiores religionum pro suis alumniis debent testimonia data iuramento confirmare (can. 545, § 1) (11).

Quid continere debeant. Exponere debent quid sciant de adspirantis natalibus, moribus, ingenio, vita, fama, conditione, scientia; sitne inquisitus, aliqua censura, irregularitate aut canonico impedimento irretitus; num propria familia eius auxilio indigeat; qua de causa dimissi sint aut sponte discesserint, si de iis agatur, qui in

(9) *Vermeersch* l. c. n. 649 refert responsum Commissionis Codicis die 28 Iul. 1918 datum Fratribus scholarum christianarum, quod pro alumniis sui *minoris noviciatus* litterae testimoniales *ab Ordinario loci* non sint requirendae *pro tempore quod in ista domo vixerint*; addit idem ius traduci posse ad scholas apostolicas.

(10) Cum posito praecepto de gratuita litterarum testimonialium traditione et non agatur de favore concedendo sed de imposita obligatione intuitu boni publici, ad officium Ordinarii loci pertinet illa gratuita attestatio. Quare de praestationibus forte contra ius exactis iudicandum erit secundum generalia iuris naturalis principia de obligatione restituendi, quod sine iuris titulo exactum fuerit.

(11) S. C. de Rel. insistit in eo quod testimonia sint iurata; quare 21. Nov. 1919 ad quaesitum, quid esset agendum, si Superior Religiosus aut Rector Collegii aut Seminarii renueret iuramento firmare, respondit: « Praescriptum canonum esse servandum, et Ordinarius, si agatur de Institutis iuris dioecesani aut laicalibus, sive Collegiis aut Seminariis; vel Supremus Moderator in Institutis clericalibus aut in Ordinibus Regularibus, contra tales Superiores renuentes procedant, eos cogendo etiam per poenas, usque ad privationem officii. Quodsi nihilominus litterae iuratae haberi non possint, res deferatur ad S. Congregationem » (A. A. S. XII, 17).

seminario, collegio vel religionis postulatu aut novitiatu fuerint (can. 545, § 4).

Obligatio secreti urgetur circa notitias habitas et personas quae illas informationes prae-buerunt. Quae obligatio in plerisque casibus erit obligatio iuris naturalis, cum moralibus sequelis ex talis obligationis violatione resultantibus.

Casus impossibilitatis. Impossibilitas potest provenire: a) ex eo quod qui litteras testimoniales tenetur dare iudicet ob graves rationes non posse ad ea respondere, de quibus in litteris testimonium dare debet; tunc intra idem tempus causae Apostolicae Sedi exponendae sunt; b) potest provenire ex eo quod adspirantem satis cognitum non habeat: tunc hoc ipsum Superiori requirenti testimonia responderi debet; Superior vero tenetur supplere defectum per aliam accuratam investigationem et fide dignam relationem. Quodsi Ordinarius nihil respondeat, Superior requirens de non accepta responsione Sanctam Sedem certiozem reddere debet (can. 545, § 2, 3). Facile in hac re sive ob negligentiam sive ob malitiam poterit intervenire violatio illius libertatis, qua a Deo vocatus gaudet respondendi divinae vocationi.

Demum ius admonet Superiores, quod praeter testimonia a iure requisita possunt alia quoque exigere, quae ipsis ad plene cognoscendos adspirantes necessaria aut opportuna videantur (can. 544, § 6.).

265. Pro religionibus *mulierum* praescribitur ne recipiantur, nisi praemissis accuratis investigationibus circa adspirantium indolem et mores (can. 544, § 7); illis autem etiam est applicandum quod supra de viris dictum est sub c). Insuper prae oculis habendum quod can. 552 praescribitur relate ad explorationem ab Ordinario loci per se vel per deputatum sacerdotem peragendam. Insuper adest quae-stio de dote.

Art. 2. — De religiosarum dote.

266. Licet tamquam manifeste *simoniaca* ut penitus reprobata habenda sit quaevis *pactio*, qua pro *sola* admissione in religionem concedenda exigatur pecunia sive pretium temporale (12), occasione

(12) Cfr. c. 3. C. I. q. 2. = c. 7. Conc. Melphit. (a. 1089); dict. Gratiani ante C. I. q. 3.; cap. 8, 19, 25, 30, 40, X. de simon. V, 3; cap. 2. X. de stat.

tamen ingressus iamdiu potuit et debuit postulari dos (13) in subsidium sustentationis et expensarum primum a *monialibus*, deinde vero idem obtinuit in omnibus familiis religiosis mulierum, quibus ius de monialibus conditum extensum fuit.

267. Dos, ex iure Codicis, praecedenti iurisprudencia iam praeformato, est certa summa pecuniae aut bonorum, quorum redditus inserviant pro religiosae sustentatione. Potest autem consistere vel in numerata pecunia fructuose collocanda, vel in obligationibus, actionibus aliisve titulis, vel in censu, praedio rustico vel urbano. Praedia tamen implexam habent administrationem, quae de regula generali minus convenit institutis religiosis in ordine ad finem propter quem affertur dos et in ordine ad obligationes circa ipsam dotem impositas (14).

mon. VII, 35; cap. 1. de simon. in Extravg. com.; Pii IX Const. « Apost. Sed. » (de reis simoniae realis ob ingress. in religion.); *Suarez* tract. III. l. 4. cap. 17, tract. VII, l. 5, cap. 9. n. 15 sq.; *Schmalzgr.* l. V, t. 3. n. 193 sq.; *Piat* l. q. 95. *Hollweck*, D. Kirch. Strafges. p. 181, sq., 187 sq.; *Kober* D. Suspens. p. 357 sq., ubi optimo sobrioque iudicio historiam dotis monialium exponit et ab extremis sententiis recedit. Dotes enim contra evidentes abusus iam saeculo decimo quinto grassantes fuerunt introductae atque *S. Carolum Borromaeum* a. 1565 primum habuerunt auctorem, cuius decreta tandem vel ipsae SS. CC. amplexae sunt.

(13) Cfr. cap. 19. Conc. Nicaen. II. (a. 787); S. C. C. 18, Sept. 1683, 26 Nov. 1650 in ed. *Richter* Conc. Trid. p. 417 sq. n. 5, 6.; *Suarez* tr. III, l. 4, cap. 17, n. 6. sq.; *Benedictus* XIV, De syn. dioec. l. XI, cap. 6. n. 1. sq. 7, 8.; *Ferraris* v. Moniales art. 2. n. 18 sq.; *Piat* l. q. 95, 96. S. C. Ep. et Reg., ut patet ex frequentibus animadversionibus in Constitutiones novarum congregationum, in his quoque, ad *procurandam* et conservandam dotationem domorum *novi instituti*, statuit esse exigendas *moderatas* et aequales dotes a singulis postulantibus; at simul *haud difficulter* in casibus particularibus concedebat *dispensationem*, ne forte magis dignae et idoneae excluderentur; et in casu voluntarii egressus vel legitimae dimissionis ex instituto integram restitutionem dotis iubebat, exceptis fructibus iam perceptis, qui in favorem instituti cedere debebant. *Bizzarri* in Indice v. Dos; *Analect.* iuris Pontif. IV, 1525; XXII, 750. Erat praeformatio iuris, quod postea transiit ad *Normas* eiusdem S. C. art. 91 sq.

(14) Cfr. *Ferreres* Las Religiosas n. 405, IV, ubi dicit dotes debere constitui in numerata pecunia, non in praediis aut censibus, licet nonnumquam in hac re dispensetur. Certe satis communiter hoc dicebatur cum respectu ad dotem monialium: Cfr. *Ferraris* v. Moniales II, 19; *Pellizarius*, Monial. III, 60; *Tamburini*, De iure Abbatiss. IV, 5, VI, 2.; *Lezana*, Dos monialium, 5.; *Analect.* iuris Pontif. IV, 1529, n. 15. sq.; *Piat* l. q. 96. Iure Codicis hic modus constituendi dotem certe non praescribitur expresse. Quodsi dos can. 549, post primam religiosae professionem, collocari iubetur in tutis, licitis ac fructiferis nominibus, videtur illa nomina iam pro dote recipi posse; quibus nominibus

Quodsi ex dote obtinetur ut singulae religiosae aliquid religioni inferant, unde haberi possit ex toto vel ex parte religiosae sustentatio, etiam illum habent scopum, ut monasterium ipsum et etiam aliae domus religiosae obtineant et conservent congruam quamdam et honestam dotationem, ut sodales religiosae, ab illa sollicitudine congruae habendae sustentationis liberae aut saltem non nimis anxiae, liberius et quietius vacare possint propriae perfectioni et operibus instituti, habita ratione discriminis inter moniales vitae contemplativae deditas et alias religiosas (15).

Evidentem habet analogiam cum matrimonio, in quo dotis nomine designantur bona ab uxore vel ab alio pro ipsa tradita marito ad sustinenda onera matrimonij. Atque ex hac eadem analogia numquam quaestio fuit de dote afferenda a viro in monasterium vel institutum religiosum ingrediente, licet agnosceretur a monasterio paupere aliquid posse exigi pro ingredientis sustentatione (16).

268. A quibus dos est afferenda. (can. 547, § 1, 3). Iure Codicis, sine distinctione inter monasteria paupera et opulenta, omnes *moniales* afferre debent dotem; ceteris sororibus obligatio

certe accenseri possunt census, nec apparet cur non sint aequiparanda praedia (v. gr. urbana), cuius fructus sint facili et securae perceptionis. Si nonnumquam data est dispensatio (*Bizzarri*, 432, 468), haud raro dispensationes dantur, quae stricte non sunt necessariae. Illud autem hodie caute curandum est, sive agatur de dote constituenda seu tradenda, sive de ea post traditionem collocanda, ne ita constituatur vel collocetur, ut periculum incurratur illam amittendi; quae pericula in dies multiplicantur.

(15) Cfr. S. Thom. 2. 2, q. 100, art. 3. ad 4; *Schmalzgr.* (V, 3) in n. 134.; *Reiffenstuel*, eod. n. 163.; *Suarez*, tr. III. l. IV, cap. 17, n. 16 sq.; *Pirhing* (V, 3) n. 59. Idem dicebatur de petenda sustentatione pro tempore novitatus; attamen S. C. E. et R. 30 Mart. 1838, ad I, tolerandam non esse consuetudinem, vi cuius *Fratres Minores Observantes* exigebant pensionem pro novitiorum sustentatione, apud *Bizzarri*, p. 85 sq.

(16) Evidens est discrimen inter moniales et sorores Congregationis religiosae. Moniales generatim vitae contemplativae sunt deditae non externis operibus; et inde, si non habeant in monasterio, difficulter sibi comparare possunt quo vivant, et contra eorum institutum esset, si necessitate compulsae exire e monasterio deberent, ut aut emendicando aut per laborem aliquid acquirerent; ceterarum sororum instituto plerumque non repugnat, ut aut eleemosynando aut per varios labores, diversaque opera necessaria ad vitam sibi procurent.

Ceterum introductioni dotis non parum contulerunt abusus, qui ex requisita *gratuita* receptione introducti fuerunt, cum non raro parentes filias ad ingressum in religionem cogerent, quo familiae patrimonium inter pauciora membra familiae liberius distribueretur.

iure communi Codicis non imponitur, sed ad Constitutiones remittitur. Ergo per se in Institutis votorum simplicium maxima in hac re varietas esse potest, nec in ius commune impingunt Constitutiones quae aut nullam exigant dotem aut a solis sororibus quae choro addicuntur, aut permittunt Superiorissae dotem reapse exactam imminuere in casibus peculiaribus, aut posse suppleri statuunt per diploma determinatae habilitatis aut per habilitatem ipsam v. g. ad docendum, ad pulsandum organum etc. secundum diversas necessitates instituti (17). Quoniam autem Constitutiones sunt subiiciendae examini S. Congregationis, haec vix umquam admittet, quod Constitutiones non praescribant saltem minimam quamdam dotem. Qua in re S. Congregatio ex praxi hodierna non solum respicit ad illum finem ut monasterium vel Institutum sufficientibus sint instructum redditibus, sed vult etiam consulere honestae sustentationi monialis vel sororis, si utcumque e monasterio vel Instituto egrediatur. Cui criterio respondet decisio eiusdem S. C. (2. Mar. 1924), quod non fiat satis canoni 643 per solam restitutionem dotis exiguae, non pertinentis ad rationabilem subsidii caritativi aestimationem, nisi suppleatur et compleatur ea quantitate, qua soror egressa modo tuto et convenienti domum redire et per aliquod tempus vivere possit. (A. A. S. XVI, 165).

Illud autem tenendum, quod sive iure communi sive ex Constitutionibus dos sit afferenda, dispensatio seu condonatio sive ex toto sive ex parte fieri nequit sine indulto S. Sedis in religionibus iuris pontificii, sine venia Ordinarii loci in religione iuris dioecesani (can. 547, § 4).

Cum canon de dote non reprobet contrarias consuetudines, ad normam can. 5 quae sint centenariae et immemorabiles servari adhuc possunt v. g. quod admittantur sine dote conversae; quod admittatur sine dote alia religiosa, si prius in hunc finem alia attulerit duplicem dotem. Multo magis permissum est, quod ex voluntate ingredientis cum dote superante taxationem, excessus destinetur constituendis dotibus pro candidatis, quae eam afferre non possunt. Etiam non videtur reprobatum quod ita a pio fundatore sint fun-

(17) Pro Congregationibus Sororum *Normae* art. 91. praescribebant: « Quodlibet Institutum Sororum praefigere debet dotem solvendam, aequalem pro sororibus chori; et etiam pro sororibus conversis dotem quidem minorem, sed pro earum singulis aequalem ».

datae dotes, quae mortuis religiosis, quae illis fruebantur, non incorporarentur bonis monasterii, sed aliis novis candidatis pauperibus inservire debeant (18).

Taxatio dotis seu determinatio *quantitatis* relinquitur Constitutionibus vel legitimae consuetudini (can. 547, § 1).

269. Dotis traditio, conservatio, administratio. Ubi de *monialibus* agitur, dos monasterio tradi debet ante susceptionem habitus, aut saltem eius traditio tuta reddenda est forma iure civili valida (can. 547, § 2). Per se hoc non est praescriptum de aliis sororibus, sed facile ipsis eadem praescriptio est applicanda: semper autem tradi debet ante primam professionem temporaneam, ut facile colligitur ex can. 549.

Conservatio dotis traditae ita rigore praescribitur, ut nullo in casu ante obitum religiosae impendi possit nequidem ad aedificandam vel restaurandam aut amplificandam domum, ecclesiam vel oratorium aut ad extinguendum aes alienum (can. 549), et speciali ratione commissa est vigilantiae Ordinariorum, qui, praesertim in

(18) Sed in hoc casu, ut optime animadvertit *Ferreres*, l. c. ne reliquae religiosae post primam practice admittantur indotatae, quo iuri communi derogaretur, opus est ut capitale ad illam fundationem tales det redditus quae duplicem aequent dotem, ita ut occurrente morte dotatae dimidia pars incorporaretur bonis monasterii, alia dimidia inserviet pro dote novae religiosae. Secus fundatio ita intelligenda erit, ut dotes non *continuo modo* dentur; sed quando adsint redditus aequantes dotem, postquam demortuae assignata dos fuerit incorporata bonis monasterii.

Quodsi dos fundata sit in favorem monasterii et religiosa fuit recepta sine dote, cum applicatione dotis fundatae in eius favorem factae, haec religiosae discedenti non est restituenda. Talis enim fundatio, unice ex intentione fundatoris destinata est religiosae alendae, directe tamen in favorem monasterii, quae illam debet alere, ex quo titulo percipitur dos: at numquam fuit intentio fundatoris, nisi id expressum fuerit, ut dos ita fundata et determinatae religiosae ingredienti applicata, fieret proprietas novitiae aut professae. Dum Codex obligat ad dotem religiosae discedenti *restituendam*, hoc ipsum verbum *restituere*, supponit dotem a religiosa ingrediente esse donatam monasterio; at in hypothesi nihil donavit quod restitui possit. Duo certe in tuto poni debent, ut et religio, praesertim monialium, habeat ex dote, unde religiosam sustentet, et ut religiosa discedens non versetur in gravi necessitati; at huic alteri necessitati alia ratione providet Codex per can. 643, § 2. et religiosa, quae non attulit dotem, sed dos ipsi ex fundatione applicata fuit, vere sine dote (i. e. propria) recepta fuit. *Bastien*, Direct. Can. n. 100, 3; *Creusen*, Religieux et Religieuses n. 152, 3; *Nouv. Rev. Theol.* 1924, 427. Cui sententiae, evidenter favet respons. S. C. de Relig. in A. A. S. XVI, 165.

sacra visitatione de dotium conservatione rationem exigere possunt et debent (can. 550, § 2) (19).

Administratio dotis commissa est monasterio vel Superiorissae Generali aut Provinciali (can. 550, § 2); et primus actus administrationis est eius frugifera collocatio, pro qua Antistita debet saltem audire suum Consilium, obtinere consensum Ordinarii loci et Superioris regularis, si domus ab hoc dependeat (can. 549).

270. *Restitutio dotis* fieri debet religiosae professae sive votorum solemnum sive simplicium quavis de causa a religione discedenti; reddenda autem est integra sine fructibus iam maturis (can. 551, § 1). Maturi fructus intelligi debent non per oppositionem ad fructus pendentes seu non collectos, sed debet intelligi in sensu proprio de fructibus, qui momento discessus religiosae apti sunt ut colligantur et ad usum destinentur. Vicissim si agitur de fructibus civilibus vel redditibus nominum seu titulorum, hi respondent praecise ratae parti temporis, tametsi non accipiantur seu solvantur nisi certis anni temporibus v. gr. singulis annis, vel bis aut quater in anno: quare religio retinere potest redditus seu fructus respondentes tempori, quo religiosa mansit in monasterio seu instituto, relictis religiosae discedenti illis qui respondent tempori subsequenti discessum (20).

Si religiosa professa ad aliam religionem ex apostolico indulto transierit, emissa nova professione, *dos* alteri religioni debetur. Perdurante novitiatu, quem in nova religione iterum peragere debet (can. 633, § 1), *fructus dotis* novae religioni sunt tradendi (can. 570, § 1), nisi forte nova religio nullam pro novitiatu pensionem exigat. Si transitus fiat ab uno monasterio ad aliud eiusdem religionis (quo casu nec novus novitiatus peragendus, nec nova professio emittenda, can. 633, § 3), *dos* iam a die transitus novo monasterio debetur (can. 551, § 2) (21).

(19) Dote irrevocabiliter monasterio seu instituto acquisita, libere potest incorporari communibus bonis monasterii vel instituti, nec ullo amplius vinculo subest, et potest libere impendi sicut alia bona ad monasterium vel institutum pertinentia, quae ex speciali titulo non sint vinculata.

(20) Cfr. *Vermeersch*, Epitome, I. n. 652. Paulo aliter *Matthaeus a Coronata* l. c. n. 577, 5°. Sed fructus civiles dicuntur percipi singulis diebus et dividuntur pro rata temporis cfr. *De Luca*, de Benefic. disc. 84. n. 4.; disc. 100, n. 21; de Pension. disc. 28, n. 6.

(21) Haec ultima ratio dabatur a canonistis classicis ad legitimandam dotis exactionem ex usu introductam; quae ratio evidenter importabat acquisitionem

271. *Dominium dotis.* Dos irrevocabiliter non acquiritur monasterio aut instituto religioso, nisi per obitum religiosae; quo interveniente transit dotis dominium, vel melius dos bonis monasterii aut instituti incorporatur, tametsi religiosa solam emisisset professionem temporaneam (can. 548). In Congregationibus, sive ex Constitutionibus sive ex probato usu erit eruendum, utrum dos incorporetur bonis determinatae domus, vel potius bonis provinciae aut totius religionis.

Sed ante obitum religiosae, dotis ad normam iuris iam traditae dominium penes quod subiectum erat? Codex non declarat, sed ex Codicis praescriptis est inferendum. Iam canonum coordinatio exigit, ut dicatur, dominium dotis traditae adquiri a monasterio vel

dominii dotis per monialis solemnem professionem. cfr. v. gr. *Schmalzgr.* libr. V. tit. 3, n. 196.

Cum de iure Codicis nulla possit esse quaestio, dubium exurgere potest, de causa pendente seu de transitu praecedentis iuris ad novissimum hodie vigens, et fit practica in hac specie facti, quod Monialis professionem solemnem ante Codicem emisit et post Codicem transeat in aliud Monasterium vel religionem. Practice res ipsa non videtur offerre difficultatem; nam cum hic transitus fieri nequeat sine auctoritate Apostolicae Sedis, S. Congr. non dabit profecto licentiam transitus, nisi obligando ad servandum can. 635, § 2, ad quem provocat can. 635, 2°. Theoretica tamen manet quaestio, si S. Congr. velit procedere per decisionem ex stricto iure datam, si facto transitu, monasterium *ad quod* reclamet dotem, et monasterium *a quo* recusat traditionem. Nam certe de iure praecedenti, moniali post a. novitiatus professionem solemnem emittente, et per talem professionem inhabilem redditam ad quodvis dominium, dos irrevocabiliter acquirebatur monasterio eiusque bonis incorporabatur, perinde ac quaelibet alia bona, quae non fuerint renunciata, aut quae postea legitimo titulo ad religiosam professam devolverentur, in cuius iura omnia succedebat monasterium. Porro *expressa praescriptio* can. 635, 2°, quae ex bonis monasterio *a quo* iam acquisitis, excipit dotem, non continebatur in iure praecedenti, ideoque monasterio non acquirebatur dominium dotis cum conditione resolutoria. Quod non erat praescriptum expressa lege, nec erat inductum ex praxi et consuetudine, unde ius petendi ab ingressuris dotem erat primitus introductum, nec iurisprudentia aut doctrina agnovit ius secum afferendi dotem moniali in aliud monasterium saltem voluntarie transeunti et sine culpa monasterii *a quo*. Cfr. *D'Ambrosio* in « Apollinaris » vol. I. 298 et iuris prudentiam et doctrinam ibique citatam ex *Bizzarri* p. 647, nominatim causam « *Neapolitanam* » ex *Pignatelli*, Consult. 432. tom. I, § 8, et caus. « *Baren. seu Tranen.* », in qua Monasterium *a quo*, ex titulo *caritatis* vel *aequalis* iussum est aliquid praestare pro monialis discedentis sustentatione in novo Monasterio, dum aliter providere sibi non poterat pro nova dote sibi constituenda. Quae obligatio administrative imposita probat strictum ius Monasterii *a quo* retinendi dotem, quae per solemnem professionem bonis Monasterii incorporata fuerat.

instituto religioso; adquiri autem cum conditione resolutoria pro casu cuiusvis discessus a religione, quam conditionem ius ipsum implicite adnectit traditioni et *acceptioni. Per hanc doctrinam fit satis fini dotis completo: nam consulitur saltem partialiter sustentationi religiosae ingredientis, consulitur religiosae egredienti quae ex dote restituta potest per aliquod tempus honeste vivere donec alio convenienti modo sibi in nova vita provideat; providetur denique monasteriorum seu institutorum stabilitati oeconomicae, quae sine subsidio dotium per obitum religiosarum paulatim patrimonium augmentum facile propter ingruentes necessitates et inopinatos casus ad inopiam redigerentur. Dominium monasterio vel religioni (22) adquiri postulat verbum traditio, quae debet fieri forma iure civili valida, quae nonnisi ad dominium referri possunt; idem dicendum de obligatione imposita Antistitae dotem fructuose collocandi et de prohibita alienatione etiam ad fines pios et necessarios; ipsa irrevocabilitas dominii per obitum religiosae supponit iam ante acquisitum verum dominium, quod tamen est evidenter obnoxium clausulae seu conditioni resolutoriae quae per obitum religiosae cessat (23).

272. Scholion I. Licet iure antiquo liceret, ex satis communi doctrina, saltem virorum monasterio *pauperi* (24) aliquid ad modum dotis exigere pro ingredientis sustentatione, Codex de hac re prorsus silet, nec sub nomine dotis aut alio aequivalenti quidquam statuit pro *viris* in religionem ingredientibus. At expresse providet de tempore postulatus et novitatus indiscriminatim pro omnibus religionibus in can. 570, § 1., ubi ponit regulam « nihil pro impensis postulatus et novitatus exigi potest »; sed addit exceptiones,

(22) Si monasterium aut religio est incapax dominii, hoc devolvitur ad S. Sedem.

(23) Cfr. *Vermeersch* l. c. n. 653; *D'Ambrosio* in « Apollinaris » vol. I. p. 173. sq. Inde apparet maxima similitudo instituti dotalis religiosarum, prout in Codice completa ratione ordinatur, cum instituto dotali iuris Romani pro matrimonio, etiam quoad dotis restitutionem, prout haec speciali modo ordinata est iure Iustiniano. Cfr. *Girard*, *Droit Romain* (3^a ed.) p. 941 sq. 953 sq.

(24) Ita S. Thom. 2-2, q. 100, a. 3, ad 4.; *Schmalzgr.* l. V, tit. III, n. 194.; *Reiffenstuel* eod. n. 163; *Pirhing*, eod. n. 59; *Suarez* tr. III. l. 4, cap. 17, n. 16 sq.; *Castropalao*, tr. 17, disp. 3, cap. 9. p. 4.

Idem fere doctores negabant id licitum esse monasterio opulento Cfr. *Piat* l. c. q. 95.

quae satis amplam dant facultatem, dum additur posse accipi ab ingrediente *pro alimentis et habitu* « si id caveatur in Constitutionibus vel in ineundo postulatu vel novitiatu id conventum sit ». Propter ipsam disiunctionem adhibitam videtur dicendum posse exigi nisi id Constitutiones prohibeant seu excludant; et, silentibus Constitutionibus, semper esse licitam conventionem cum candidato vel his sub quorum potestate sit, modo conventio fiat in postulatu vel in novitiatu ineundo, et conventio sit de alimentis et habitu pro tempore novitiatus (25).

Cum restitutione dotis similitudinem habet praescriptio eiusdem can. 570, § 2.: « quae adspirans attulerit et usu consumpta non fuerint, si e religione, non emissa professione, egrediatur, ei restituantur »; unde oritur obligatio ea accurate annotandi et conservandi. Similia statuta fuerant in *Normis* art. 82 quoad Congregationes iuris pontificii.

273. Scholion II. De exploratione voluntatis quoad religiosas, iam ante Codicem praescripta, accurate servandus est can. 552, qui hanc explorationem praecipit faciendam: 1°) ante admissionem in novitiatum; 2°) iterum ante professionem temporaneam; 3°) demum ante professionem perpetuam sive simplicem sive solemnem. Obligatio incumbit Ordinario loci, vel per se, vel in casu absentiae aut impedimenti, per deputatum sacerdotem. Debet obligatio expleri: 1°) triginta saltem ante diebus; 2°) diligenter et *gratuito* (26); 3°) habet

(25) « *Normae* » ipsae S. Congr. pro Congregationibus religiosis art. 82, dum agunt de conventionem circa expensas pro victu et vestitu, videntur haec deferre ad solas religiosas feminas; quare Codex certo et securo modo rem generaliiori modo constituit pro Ordinibus et Congregationibus sive virorum sive feminarum.

(26) De gratuitate explorationis causae delata est ad S. C. de Rel., « utrum saltem consuetudo exigendi taxam pro exploratione voluntatis Religiosarum sustineretur », et praerequisito voto duorum Consultorum, in plenario coetu (18. Mart. 1922) resolutum fuit: « *Negative* »; quam resolutionem probavit Pius XI (20. Mart. 1922). Cfr. A. A. S. XIV, 352. Porro allegabatur consuetudo *forsan immemorabilis* et « supra 400 annorum memoriam comprobata » (???); allegabatur quod non *bis* ut antea, sed *ter* illa exploratio sit facienda; quod Ordinarius in pluribus occupatus debeat delegare alium sacerdotem, quod non habeat unde remuneret sacerdotem pro hoc arduo labore! Sed huiusmodi obligatio Ordinariis imposita pertinet ad ordinariam gubernationem dioecesis, pro qua habet omnes officiales Curiae dioecesanae. Certe inter condiciones sustinendae consuetudinis can. 5 exigit ut consuetudo dimoveri non possit; qua ratione hoc dici posset de illa asserta consuetudine non apparet, quae tota esset in utilitatem Curiae dioecesanae (*Vermeersch*, Periodica XI, 80). No-

pro objecto libertatem ingressurae vel professurae et cognitionem de actu quem debet ponere; insuper num quid impediat ingressum vel professionem (27). Huic obligationi respondet praecedens obligatio in Antistita, quae Ordinarium, duobus saltem mensibus ante, debet monere de proxima admissione ad novitiatum vel professionem; quae obligatio Antistitae urgetur per poenas can. 2214, n. 2.

Conclusio explorationis, est nihil obstande admissioni vel professioni, *non admissio* quae non ad Ordinarium sed ad Superiores Instituti pertinet; quodsi nonnumquam dicitur in Curiis licentia, etiam haec vox in sensu improprio adhibetur; nam si admissioni nihil obstat, in Ordinarii potestate non est concedere aut negare licentiam; porro licentiam Institutum habet ex ipsa Instituti erectione et approbatione (28). Cfr. expressum praescriptum can. 543.

Ingressus in clausuram, qui ex natura rei non requiritur ad explorationem, expresse venit exclusus can. 552, § 2.

CAPUT XIV.

DE NOVITIATU ET NOVITIORUM INSTITUTIONE

Art. 1. — Generalia de novitiatu.

274. I. Principia et historia. Postquam quis legitime ad ordinem religiosum est *admissus*, in *novitiatum ingrediatur* (1) *ne-*

vimus Curiam dioecesanam, in qua exploratio committebatur parochi territorii, in quo sita erat domus religiosa, taxa non modica Curiae devolvebatur, nulla ne minima quidem parte tradita parochi, cui committebatur ille *arduus labor*. Porro illam explorationis gratuitatem iam expresse sanxerat Conc. Trident. sess. XXV. De Regul. et Monial. cap. 17; imo expensae, si quae sustinendae sint, pro delegato designando ab ipso Ordinario sustinendae decernuntur.

(27) Codex eamdem materiam explorationis designat, quam praescripserat Tridentinum l. c. « virginis voluntatem diligenter (exploret) an coacta, an seducta sit, an sciat quid agat ». Cfr. quoque const. Pii V. « *Elsi Mendicantium* » 16. Maii 1567.

(28) Non fieri admissionem ab Episcopo, nec veram et proprie dictam licentiam Episcopi requiri, iam significavit Tridentinum l. c., dum post explorationem addit: « et si voluntas eius pia ac libera cognita fuerit, habueritque conditiones requisitas iuxta monasterii illius et ordinis regulam, necnon monasterium fuerit idoneum, *libere ei profiteri liceat* ». Cf. quoque const. Leonis XIII. « *Conditae* » n. 5, l.

(1) Suarez l. c. tract. VII. l. 5. proem. Multiplex *ingressus* in monasterium distinguí potest. Sunt enim, qui monasterium ingrediuntur, ut ibidem servatis

cesse est. Qui novitiatus etsi non raro denotet *domum religiosam* legitime deputatam ad eos recipiendos, qui ante professionem peracturi sunt praeviam probationem, tamen formaliter est *status*, quo quis sese constituit idoneum et expeditum ad mutuam probationem, tum ut ipse *valeat* experiri asperitates religionis seseque informare ad vitam religiosam, tum ut religio possit diiudicare dotes et mores admissi novitii eumque *praeparare* ad professionem (2).

Quamvis *ex natura* rei huiusmodi probatio mutua *diu protracta* non sit necessaria (3), tamen *iure ecclesiastico* iam pridem cautum fuerat, ne quis ante definitum quoddam tempus probationis ad professionem admitteretur (4). A Concilio vero Tridentino Sess. XXV. cap. 15 de regul., correcto antiquo iure, *absolute praescribatur*, ut in *quacunque* religione tam *virorum* quam *mulierum* nullus ad professionem admitteretur, qui minori tempore quam *per annum* post susceptum habitum in probatione stetisset; secus professio esset *nulla* nullosque haberet *effectus* (5).

servandis tanquam *hospites* vel *educationis* vel *poenitentiae* causa habitent; alii licet forte in religionem vel congregationem religiosam iam fuerint recepti, domum religiosam ingrediuntur ad experimentum praevium *postulantium* vel *aspirantium* vel *candidatorum*, antequam ad susceptionem habitus ipsumque tirocinium inchoandum admittantur. Qui postulatus, ad instar vestibuli novitiatus in recentioribus congregationibus votorum simplicium introductus et accurate ordinatus, factus est obligatorius modo supra exposito in cap. XII. Nec simile quoddam institutum etiam in antiquioribus quibusdam ordinibus religiosus deest (cfr. *Ferraris* l. c. p. 55. not. 1.), quo incommodis ex *unico* tantum anno novitiatus oriundis efficaciter occurratur. Porro ingressus in religionem habetur, si quis ex intentione sua et religionis in *domum* et *statum novitiorum* recipitur. Denique perfecte fit ingressus *per professionem*, qua verus religiosus constituitur.

(2) Cap. 16. X. de regul. III. 31.; *Suarez* l. c. l. 5. cap. 14. n. 3.; *Ferrari* l. c. p. 77. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 46. sq.

(3) *Suarez* l. c. cap. 12. n. 1. sq.

(4) Quod tempus probationis antiquitus magna cum *varietate* fuit determinatum tum quoad *durationem* (cfr. reg. S. Bened. cap. 58.; c. 19. Conc. Aurel. V. (a. 549.); Greg. M. a. 598. in c. 6. C. XIX. q. 3.; Alex. II. a. 1066.-1073. in c. 1. C. XVII. q. 2.) unius anni vel biennii vel triennii tum quoad *vim iuridicam* (cfr. cap. 16. 17. X. cit. t. 31.) normae privatis pactionibus permissae nec ad valorem professionis requisitae. Postea Innoc. IV. a. 1244. (cap. 2. 3. de reg. III. 14. in Sext. iunct. declar. Alexandri IV.) pro ordine *Praedicatorum* et *Minorum* unum annum probationis iam pridem institutum tanto rigore praescripsit, ut professio ante elapsum annum emissa omnino *invalida* existeret. Quod ius Bonifacius VIII. (cap. 3. eod. t. in Sext.) ad *omnes alios ordines mendicantium* prorogavit, sed in *aliis religionibus* professionem *intra* annum probationis fieri *permisit*. Cfr. *Suarez* l. c. n. 4.; *Friedberg* in ed. corp. iur. can. ad cit. cap. 2. 3. in Sexto.

(5) *Suarez* l. c. n. 5.; *Schmalzgr.* l. c. n. 47. sq., ubi allegat exceptiones, quae verae exceptiones non sunt.

Quae lex Tridentina necessario quoque servanda fuit, si quis ab una religione in aliam *transiret* (6), aut iterum *rediret* in eandem religionem, quam sublatis votis in professione simplici emis- sis penitus dereliquerat. In utroque enim casu requirebatur nova professio, quae sine praevio novitiatu valida non erat. At si fieret transitus ex uno monasterio in aliud eiusdem ordinis et observan- tiae, vel professus saecularizatus post vota solemnia rediret ad pro- prium ordinem, strictus novitiatus ex iure communi non erat denuo peragendus, nisi contraria esset consuetudo ordinis religiosi, vel obstarent speciales leges pontificiae pro determinatis religionibus latae (7).

Necessitas anni novitiatus a Concilio Tridentino praescripti ex praxi S. C. Ep. et Reg. indubitanter fuit applicata *congregationibus religiosis* votorum simplicium. Quam praxim generali modo firma- runt *Normae* eiusdem S. C. art. 72. Quodsi congregatio quaedam ad duos annos extendisset durationem novitiatus, vel ipsa Superio- rissa generalis in casibus particularibus non poterat reducere *bien- nium* novitiatus sine venia Sedis Apostolicae (8).

275. Substantia validae probationis in novitiatu ex lege re- quisito habetur, si novitius vere et proprie sit in *statu probationis*, licet fortasse *actualis probatio* fuerit valde remissa, in damnum ip- sius novitii et religionis. Qui *status* probationis in hoc consistit, quod novitius aptus et expeditus in legitima domo existat, ut tum ipse tum religio probare sive experimentum sumere *possint*; *actualis* au- tem probatio fit per actiones et exercitia, quibus revera experimentum de persona sumitur. Unde status probationis essentialiter exigit im- primis elementum quoddam *negativum*, scil. quod quis *in illa religione* nondum emiseric *professionem* per traditionem acceptatam cum tribus votis substantialibus; nam per professionem aliquis constituitur

(6) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 15. de reg.; S. C. Ep. et Reg. 26. lun. 1817. 11. Nov. 1836. mens. Sept. 1841.; *Piat* l. c. q. 108, 200.

(7) S. C. Ep. et Reg. 30. Ian. 1824. ad 3. apud *Bizzarri* l. c. p. 51. sq.; S. C. Ep. et Reg. 31. Aug. 1824. 28. lun. 1832.; *Schmalzgr.* l. c. n. 75. sq.; *Piat* l. c. q. 105 sq.; *Ferraris* l. c. p. 79.

(8) S. C. Ep. et Reg. 9. Maii 1860. ad 1., 16. Nov. 1888. ad 21., 8. Sept. 1896. ad 29.; ita etiam *Normae* n. 73, 75. Quare *Bouix* l. c. p. 577. sq. de potestate *dispensandi* ipsorum Superiorum religiosorum nimis benignam de- fendit sententiam, imo etiam quoad *valorem* professionis, si annus integer et continuus novitiatus non praecesserit.

extra statum probationis. Elementum autem *positivum validi* status probationis *ex natura* rei non sunt certae et particulares probationes, sed est voluntaria *permanentia in statu probationis* externo signo sufficienti suscepto, ut religio et novitius mutuum experimentum sumere *possint*. Quare, quod attinet ad substantiam probationis, susceptio et gestatio determinati habitus religiosi (9) vel commoratio intra claustra monasterii vel in determinata domo novitiatus (10) *ex natura rei* ad substantiam non requirerentur, nisi **ex iure positivo** aliud cautum esset (11).

276. Ius vigens ex disciplina Codicis. Congruum erat, ut plura de se indeterminata, magis in particulari determinarentur, praesertim attenta magna multitudine Institutorum votorum simplicium, quae ultimis temporibus exorta sunt. Determinatio fit in canonibus huius articuli Codicis.

Generales circumstantiae ad valorem novitiatus requisitae. Taxative enumerantur in can. 555, et sunt sequentes:

1°) Carentia impedimentorum ad normam can. 542, n. 1°.

(9) Cfr. reg. S. Bened. cap. 58.; Greg. M. a. 598. in c. unic. D. 53. et a. 595. c. 23. D. 54.; cap. 3. de regul. III. 14. in Sext.; *Suarez* l. c. n. 9. sq., ubi recte probat neque in antiquo iure *scripto* neque in Concilio Tridentino l. c. expresse et generaliter contrarium esse statutum.

(10) Cfr. cap. 16, 17, X. de regul. III, 31. In priori cap. Innoc. III, postquam praemisit quod « monachum fieri ante unius anni probationem, *regularis institutio interdicat*, subiungit: « Licet tempus probationis a sanctis Patribus sit indultum, non solum in favorem *conversi* [i. e. a saeculo ad vitam religiosam transeuntis], sed etiam monasterii: ut et ille asperitates istius, et istud mores illius valeat experiri (quod utrumque diligenter est observandum, praesertim cum ab utroque de reliquo certa notitia non habetur): si tamen ante tempus probationis regulariter praefinitum, is qui converti desiderat, habitum recepit et professionem emittit, Abbate vel per se vel per alium se professionem recipiente monasticam et monachalem habitum concedente, uterque renunciare videtur ei quod pro se noscitur introductum. Ideoque obligatur, per professionem emissam pariter et acceptam, ad observantiam regularem, et vere monachus est censendus. Quia multa fieri prohibentur, quae si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem » — et in cap. 17. decernit vere esse canonicum regularem et ad vitam regularem esse compellendum clericum, qui tempore gravis infirmitatis habitum canonicorum regularium petiverat et acceperat, quamvis nullus praecessisset novitiatus. Item Clemens III. cap. 13 eodem titulo. Cfr. *Suarez* tr. VII, l. 5. cap. 14. n. 8. sq.

(11) *Suarez* l. c. cap. 13. n. 1. sq. 5. cap. 14. n. 10. sq. iunct. *Schmalzgr.* l. c. n. 59.

2°) Quod peragatur post completum decimum quintum saltem aetatis annum (12).

3°) Quod duret per annum integrum et continuum.

4°) Quod peragatur in dōmo novitiatus.

De tempore et loco magis in particulari agendum.

277. Initium novitiatus. *Tempus* novitiatus, si *initium* sive ingressus spectatur, computandum est *ab eo momento*, quo quis ex intentione religionis et proprio consensu admittitur ad domum religiosam, ut in ea mutuum experimentum incipiat (13). Quod momentum est solemnitis habitus susceptio (can. 553), in religionibus, quae habitum quendam sibi proprium v. g. *monachorum* vel fratrum vel monialium habent (14); in aliis vero religionibus, quae proprio habitu *monachali* etc. *carent* veluti clerici regulares gestantes habitum *clericalem*, definitur per regulas vel consuetudines vel specialia decreta Sedis Apostolicae (15).

(12) Admissio ad novitiatum ante aetatem requisitam profecto de se erit illicita. At sive id factum fuerit scienter sive ex errore, novitiatus de se in casu valet a die quo novitius praescriptum aetatis annum explevit; nam in tali casu tum Superioris admittentis tum novitii admissi voluntas censetur perseverare. Aliter *Matth. a Coronata* n. 581, a quo tamen immerito vocatur *interpretativa* illa voluntas existens tempore expletae iam aetatis canonicae, quae potius dicenda est voluntas praeterita habitualiter et virtualiter perseverans, cum praesertim pro novitiatus initio nulla formalitas requiratur ad valorem praeter concursum voluntatis admittentis et admissi.

(13) *Suarez* l. c. cap. 13. n. 6. sq. cap. 14.

(14) Cap. 23. X. de regular. III. 31.; Conc. Trid. l. c. iunct. S. C. Ep. et Reg. 17. Apr. 25. Octob. 1602., ubi expresse decernitur, quod novitiatus nequeat fieri in *habitu saeculari*, atque iam 23. Maii 1608. dicitur declarasse annum novitiatus incipere a momento susceptionis habitus, non a die ingressus in monasterium; *Schmalzgr.* l. c. n. 56. sq.; *Ferraris* l. c. v. Annus probat. n. 4., v. Habitus n. 3.; *Bouix* l. c. p. 581. sq.; *Piat* l. c. q. 93. sq. 99.

(15) Certe mos specialem habitum gestandi in his qui perfectionem sectarentur ab initio nascentis Ecclesiae incepit. Iam antiqui ascetae saepe vestes pauperiores praeligebant (σακκοφόροι) *Steiger*, Synopsis de Vit. relig. p. 37; virgines vero a mundo et cultu muliebri abstinebant (*Cyprianus*, De hab. virg. n. 5 *Tertull.* De velandis virg. P. L. t. 2. col. 906); ipsis mox praescripta fuit tunica, ependytes et maforium seu velum nigri vel saltem subfusci coloris (l. *Athanasius*, Lib. de virginitate n. 11. P. G. 28, 280). Imo iam Elias, S. Ioannes Bapt., alii, qui austerius vitae genus elegerant, id habitu demonstrarunt (*Steiger* l. c. n. 1. sq.) Praecipuum motivum fuit usus paupertatis, corporalis mortificatio et poenitentia, quae habitus asperitate haud parum exercetur. Quibus accesserunt significationes mysticae et morales in habitu quaesitae; tandem ipsa distinctio inter diversas religiones necessitatem habitus induxit, cum praesertim

In congregationibus religiosis votorum simplicium Sedes Apostolica statuere solita fuit novitiatum esse *inchoandum a susceptione habitus* atque nequaquam habitum concedendum *post* expletum novitiatum (16).

Codex ergo dum can. 553 initium novitiatus ponit in susceptione habitus, nihil aliud fecit quam firmare disciplinam iam praeformatam, nec addidit clausulam *valorem* novitiatus respicientem; quin potius expresse admittit alium modum in Constitutionibus praescriptum.

Simul tamen urget (can. 557) ut integer novitiatus peragatur in habitu, quem constitutiones *pro novitiis* praescribunt, nisi speciales locorum circumstantiae aliud exigant; quae praescriptio pariter non pertinet ad valorem, ut ipsa *vaga* exceptio satis demonstrat.

Cum habitus haud raro sit diversus pro duplici classe sodalium, admissio ad determinatum habitum de se prodit tum intentionem admittentis tum consensum admissi, ut novitius adnumeretur seu suscipiatur in illa classe, cuius habitu fuit donatus. Ad valorem autem pertinet ut novitiatum, si in religione duae sunt sodalium classes, unusquisque in sua classe peragat, nec mutari classis potest nisi repetito novitiatu (can. 558). Quae generalis praescriptio non videtur obtinere ubi Constitutiones permittunt aliquos admitti

religio sit publicus status specialis in Ecclesia, quorum professores etiam externo signo congruenter distinguuntur. Nihil mirum si susceptio habitus, quae externam professionem continet, potuerit haberi ut tacita professio vota religiosa continens, et quod gestatio habitus fuerit requisita per poenas v. gr. in cap. 2. Ne clerici III, 24. in 6.; Conc. Trid. sess. XXV. cap. 15 profecto susceptionem et gestationem habitus *innuit* ut *factum et consuetudinem*, at *expressis* verbis *hanc circumstantiam* novitiatus non requirit cum clausula *irritante* professionem; quare id tantum ex iure quodam consuetudinario et cit. declar. S. C. Ep. deduci potuit. Praeterea vocabulum *habitus* est intelligendum ex communi usu loquendi de habitu religioso sensu stricto v. g. monachorum, atque idcirco lex illa Tridentina, si dicatur cit. cap. contenta, certe applicari non potuit omnibus illis ordinibus regularibus, qui *proprium habitum religiosum non habent*, sed utuntur modesto habitu *clericorum saecularium*. Cfr. Suarez l. c. cap. 13. 14., tract. IX. l. 1. cap. 7. n. 8; Ferraris l. c. p. 32. sq. 87. sq. 188. sq. At religiones quoque per se non comprehensae convenienter *suo iure* a legitima susceptione habitus *novitiis proprii* statuunt initium novitiatus esse computandum. Cfr. v. g. Ferraris l. c. p. 77. sq. 87. sq. de Barnabitis. Etiam in Societate Iesu novitiatus transigi non solet in vestibus *saecularibus*. Cfr. Bouix l. c. p. 582.

(16) S. C. Ep. et Reg. 5. Iun. 1865. ad 4., 27. Sept. 1861. ad 12. *Normae* quoque initium novitiatus n. 71 ponunt in susceptione habitus.

ut indifferentes, qui pro vario probationis exitu in unam vel alteram classem admittantur ad professionem; nam canon supponit destinationem in ipso ingressu esse factam, ut plerumque accidit silentibus Constitutionibus de illa indifferentium classe.

278. Susceptioni habitus *pro monialibus* etiam congregationum religiosarum *praecedere* debuit examen canonicum. Porro ex Clementis VIII. Const. « *Cum ad regularem* » novitii quamprimum ad habitum fuerunt recepti, per generalem confessionem totius ante actae vitae tenentur conscientiam purgare. Tandem S. C. Ep. et Reg. praescribere solet: « *Pro vestitione (et professione) praemittenda erunt exercitia spiritualia per decem dies* », intra quae ex disciplina vigente convenienter fit confessio generalis (17). Quae duae praescriptiones innovatae sunt can. 541, restrictis exercitiis ad octo dies et introducto prudenti iudicio confessarii pro generali anteactae vitae confessione; pertinent autem ad solos laicos a postulatu ad novitiatum transeuntes in religionibus ubi postulatus est de iure communi praescriptus.

279. *Duratio novitiatus* in religionibus et congregationibus religiosius ex iure Tridentino erat *unius anni* mathematice integri et completi i. e. a momento legitimi ingressus usque ad momentum eiusdem diei anni sequentis iuxta calendarium computandi (18). Qui *annus* completus quemadmodum nulla ratione *contrahi*, ita etiam nequibat *protrahi* (19), nisi cum approbatione Sedis Apostolicae longius novitiatus tempus v. g. biennii esset statutum, vel ageretur de casibus a iure Tridentino exceptis (20), vel speciale indultum apostolicum obtineretur, v. g. si novitiatus ultra sex menses esset *protrahendus* (21).

(17) S. C. Ep. et Reg. 8. Sept. 1896. ad 24., 6. Iun. 1860. ad 7.; Normae n. 77, 78. — Cfr. de habitu Normas n. 66 sq.

(18) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 15. de regul.; S. C. C. 21. Ian. 5. Iul. 1617. 21. Aug. 1623. 1. Febr. 1631. 8. Ian. 1886.; *Suarez* l. c. tract. VII. l. 5. cap. 12. n. 1. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 47. sq. 51. sq. 64. sq.; *Piat* l. c. q. 99. sq.; *Battandier* l. c. p. 64. sq.

(19) Conc. Trid. l. c.; S. C. Ep. et Reg. 12. Iul. 1792. apud *Bizzarri* l. c. p. 443. sq.; *Piat* l. c. q. 103. sq.

(20) Conc. Trid. l. c. de Soc. les.; S. C. C. 25. Ian. 1744. in ed. *Richt. C.* Tr. p. 417. n. 4.; S. C. Ep. et Reg. 12. Ian. 1731.; *Suarez* l. c. cap. 13. n. 8.; *Ferraris* l. c. v. Annus prob. n. 32. sq. v. Reg. professio n. 17.

(21) S. C. C. 8. Nov. 1596.; S. C. Ep. et Reg. 21. Apr. 1871.; *Ferraris* l. c.

Praeterea annus Tridentinus novitiatus debuit esse *continuus nec interruptus*. Quae interruptio habebatur, si novitius deposito habitu e domo novitiatus vel per paucas horas *libere* discederet cum animo deliberato deserendi *illum* ordinem religiosum, in quem probationis causa ingressus fuerat (22).

Iure Codicis non computatur annus novitiatus a momento ad momentum seu per horas, sed per dies integros, ad normam can. 34, § 3, 3°, et dies ingressus non computatur et annus completur, finito illo ipso die eiusdem mensis anni sequentis (23).

Quare ingressus 15 Iulii 1930, non poterit profiteri nisi finito die 15 Iulii 1931 i. e. solum 16 Iulii huius anni. Et quoniam menses sumuntur prout sunt in Calendario nihil refert quod annus sit bisextilis vel ordinarius; item quando ille dies non habetur in mense, completur annus finito ultimo die mensis. Ergo ingressus die 28 Februarii et ingressus die 29 Februarii, hoc sensu sunt in eadem conditione, quod profiteri non poterunt nisi prima die Martii (i. e. penitus transacto Februario) anni sequentis; nisi in primo casu annus sit ordinarius et annus sequens bisextilis.

280. *Continuitati* novitiatus opponitur *interruptio* etiam materialis per absentiam a domo novitiatus: non tamen quaevis absentia opponitur novitiatus valori nec iure Codicis venit nomine interruptionis, cuius ex Codice ea est vis iuridica ut novitiatus iterum incipiendus sit nec in anno canonico computari possit tempus ante interruptionem transactus. Iam in Codice taxative designantur tres casus in quibus novitiatus interrumpitur (can. 556, § 1.):

a) « *si novitius, a Superiore dimissus, e domo exierit* ». Requiritur ergo dimissio, quae plenam executionem habuerit per discesum realem novitii a domo religiosa factum *in vim* decreti dimissionis; quod proinde ante realem executionem retractari seu revocari potest quin novitiatus denuo incipi debeat, sive illa revocatio fiat sponte ab ipso Superiore dimittente sive propter recursum ad Superiorem

v. Reg. profess. n. 18.; *Ferraris* l. c. p. 34. sq.; Cfr. resp. S. C. Ep. et Reg. ibidem allegata v. g. 2. Maii. 1890. ad 4., 23. Mart. 1866., ubi eadem principia iam applicabantur congregationibus religiosis.

(22) S. C. C. 21. Iul. 1663. 21. Aug. 1717. 12. Iun. 1773. 26. Iunii 1700.; S. C. Ep. et Reg. 19. Nov. 1678. 8. Mart. 1816.; *Suarez* l. c. cap. 15.; *Schmalzgr.* l. c. n. 68. sq. *Piat* l. c. p. 97. sq.

(23) Adest resp. Comm. Codicis 12 Nov. 1922 (A. A. S. XIV, 661). Cfr. quoque *Vermeersch* in *Periodica* XVII (1928) p. 49. sq.

altiore. Per se patet dimissionem debere procedere a Superiore competente secundum Constitutiones.

b) « *si novitius domum sine Superioris licentia non reversurus deseruerit* ». Quae intentio non revertendi debet externo aliquo signo vel tota ratione agendi manifestari, nec sufficit quod interne tantum retineatur. Ceterum in hac re multoties erit iudicandum ex variis praesumptionibus v. gr. brevis absentia cum retentione habitus poterit esse signum animi revertendi: egressus clam factus habitu deposito et sine ulla licentia et ad tempus non adeo breve potest dare locum praesumptioni contrariae. Certe tria debent concurrere ut ex hac causa novitiatus interrumpatur: egressus e domo; animus externe manifestatus non revertendi; defectus licentiae: si unum ex tribus deficit novitiatus non est dicendus interruptus.

c) « *si novitius extra domum, etsi reversurus, ultra triginta dies sive continuos sive non continuos permanserit quacumque ex causa, etiam de Superiorum licentia* ». Quoniam duratio absentiae computatur per dies, applicandus est can. 32, § 1. et necessarii sunt dies integri, nec partes seu fractiones diei sunt coniungendae ad constituendum diem computandum in absentia 30 dierum; alioquin deambulationes extra domum permissae impedirent integritatem et continuitatem novitiatus.

d) novitiatus non interrumpitur, « *si novitius a Superioribus in aliam novitiatus domum eiusdem religionis transferatur* » (can. 556, § 4). Quae exceptio videbatur etiam verificari tametsi in casu particulari iter esset peragendum, quod 30 dies aliquantulum superaret, nam infra 30 dies iam ex § 1 excludenda erat interruptio. Nihilominus Comm. Codic. 13. Iulii 1930 responsum dedit severius *pro interruptione* (A. A. S. XXII, 365).

281. Integritas. Continuitati nocent aliae absentiae, quae tamen non inducunt novitiatus interruptionem, sed *integritatem* novitiatus impediunt. De his memoratus can. 556, § 2. ita statuit.

1°) « Si novitius ultra quindecim, sed non ultra 30 dies etiam non continuos, de Superiorum licentia vel vi coactus extra domus septa permanserit sub Superioris obedientia, ad validitatem novitiatus necesse et satis est dies hoc modo transactos supplere ». Ergo in hoc casu novitiatus non interrumpitur, et solum id quod deest ipsius integritati supplendum est addendo tot dies, quot fuerint dies absen-

tiae. Pariter hic est quaestio de tempore supputando per dies ad normam can. 32, § 1.

2°) Si modo supra dicto absentia ultra quindecim dies non duraverit « supplementum potest a Superioribus praescribi, sed non est ad validitatem necessarium ».

Demum hac occasione (sc. de absentis legitimis, de quibus can. 556, § 2) in § 3. eiusd. canonis admonentur superiores « ne impertiant licentiam manendi extra septa novitatus, nisi iusta et gravi de causa »; ubi simul implicite continetur, illam licentiam ex iusta et gravi causa a Superiore posse concedi, exceptis monialibus clausurae papali subiectis, in quibus tamen illicitus egressus ex licentia Superiorissae factus infra praedictos terminos valori novitatus non obstaret.

282. De domo novitatus. Alia conditio ut validus sit novitatus ea est, ut in domo ad id designata peragatur.

I. Ex natura rei novitii probatio convenienter fieri debet in domo religiosa et quoad monachos regulariter *in illo monasterio*, cui per professionem religiosam sunt adscribendi; quoad alios religiosos saltem in conventu ordinis (24). Determinatus conventus non erat praescriptus ubi omnes novitii simul probarentur, donec pro Italia et insulis adiacentibus, in plerisque saltem ordinibus, domus, in quibus sub poena nullitatis esset peragendus novitatus, designari debuerunt a S. Sede i. e. a S. Congregatione super disciplina Regularium, ex Constitutionibus Clementis VIII et Innocentii XII (25). Quae lex ad alias regiones omnesque ordines religiosos certo decreto Apostolico

(24) Caput 1. de Regul. III, 14 in Sexto; Conc. Trident. sess. XXV, cap. 15 de Reg.; Clement. VIII. Const. « *Cum ad reg.* » 19. Mart. 1603; *Schmalzgr.* III, 31. n. 60 sq.; *Piat* I, q. 113 sq.; *Bouix*. t. I. p. 578. Porro si novitius *cum licentia suorum Superiorum* intra annum probationis *per aliquod tempus ob iustam causam* versaretur extra conventum, id valori novitatus non obstabat ex compluribus decisionibus S. C. C. v. gr. 1. Dec. 1668, 17 Nov. 1696, 29 Iun. 1700. At praxi receptae et ipsis verbis Conc. Trid. non videtur esse conformis sententia, quam tenuit *Suarez* tr. VII, l. V. cap. 14, n. 13 aliiq. v. gr. *Sanchez* in Decal. V, IV, 18, quod nec valori, imo nec liceitati obstaret, si *totus annus* probationis cum dependentia a Superioribus extra claustra transigeretur, ut iam cum aliis merito tenuit *Piat* I, q. 113.

(25) Clement. VIII, decret. « *Regularis disciplina* » 12 Mart. 1596, et decret. « *Sanctissimus* » 20 Iun. 1599; Innoc. XII const. « *Debitum* » 4. Aug. 1698. Cfr. *Piat* I. q. 114; *Ferraris* l. c. p. 82 sq.

non fuit extensa (26). — Quoad Congregationes religiosas, in earum approbatione S. Sedes solita fuit designare domum novitiatum. Deinde paulatim ex iteratis responsis S. C. E. et R., praesertim datis in approbandis Constitutionibus Congregationum religiosarum, effectum est ut domus novitiatum neque *erigi* neque *transferri* posset sine licentia S. Sedis (27), atque in domo ita assignata *integra* probatio continuo ita esset explenda, ut sine indulto apostolico etiam infirmitatis causa non posset peragi extra praedictum tirocinii locum *etiam* in alia quadam domo eiusdem Congregationis (28). Et hoc ius fuit relatum in Normis art. 76, 88-90.

II. Nihil aliud fecit can. 554, § 1, 2 et 555, § 1, 3, quam firmare ius praeformatum. Valor ergo novitiatum pendet ab eo quod peragatur in domo ad novitiatum deputata. Erigenda est domus novitiatum ad normam Constitutionum: in religione vero iuris pontificii ad eam erigendam necessaria est licentia S. Sedis; praeterea ut in eadem religiosa provincia plures novitiatum designentur requiritur speciale indultum (can. 554, § 1, 2).

III. Erectio novitiatum est negotium internum Religionis, et per se est independens ab erectione conventus, quae regitur praescriptis can. 497. Quare dum requiritur Sedis Apost. licentia pro novitiato, intelligitur pro designanda determinata domo ad novitiatum. Quae licentia continetur in licentia erigendi domum, si agatur de Congregatione monastica constante pluribus monasteriis sui iuris, in quorum singulis, cum considerari debeant ut aliquid totum ab aliis independens, novitiatum habetur pro formandis novitiis illi monasterio per professionem incorporandis: potius requireretur licentia ut haberetur in determinato monasterio domus novitiatum

(26) Innoc. XII, cit. const. « *Debitum* », Benedicti XIV, const. « *Si datam* » et S. C. E. et R. 22 April. 1796 aliaque responsa Sedis Apost. non poterant conciliari cum contraria sententia. Neque quidquam probabat, quod decreta Clementis VIII, 25 Iun. 1599 et 19 Mart. 1603 et Urbani VIII 21 Sept. 1624 postea publicata essent *generalia*; etenim probari non poterat in *generalibus* decretis hanc *specialem* ordinationem esse extensam. Cfr. *Piat* I. q. 114. Practice tamen quaestio erat soluta, ex quo per Leonem XIII const. « *Romanos Pontifices* » et per praxim Curiae Romanae ad *omnes* domos regularium erigendas requireretur licentia Sedis Apost. Cfr. *Ferrari* I. c. p. 84.

(27) Cfr. *Bizzarri* p. 833, 834, 839, 842, 845, 848, 852. S. C. E. et R. 23 Maii 1850, ad 7.

(28) S. C. E. et R. 26 Iun. 1870, ad 14; 8 Iun. 1873, ad 13; 12. Aug. 1891. ad 3.

communis pro pluribus monasteriis. Licentia quae requiritur pro erectione novitiatus requiritur pro eius mutatione, nisi iam in concessione licentiae contineretur etiam pro mutatione v. gr. si esset quaestio de mutatione situs in eodem loco.

IV. Si erigatur domus unice ad novitiatum destinata, ipsa tota domus est domus novitiatus; si vero erigatur novitiatus in domo etiam ad alios fines destinata, designanda est pars novitiatui destinata, quae ab ea parte domus, in qua degunt professi, sit, quantum fieri potest, ita segregata ut, sine speciali causa ac Superioris vel Magistri licentia, novitii communicationem non habeant cum professis, neque hi cum novitiis (can. 564, § 1), salvis locis ad usum totius communitalis destinatis v. gr. ecclesia, sacello, refectorio etc. Imo novitiis conversis locum assignare oportet separatim a loco aliorum novitiorum, salvis exercitiis utrique classi communibus (can. 564, § 2). Porro in novitiatus et studiorum domo Superiores ne collocent, nisi religiosos qui sint ad exemplum in studio regularis observantiae (can. 554, § 3).

283. Novitiatus gubernatio. Informatio novitiorum ad vitam religiosam eorumque probatio est committenda *Magistro novitiorum*, cui propter hanc ipsam causam delatum est regimen seu gubernatio novitiatus.

Speciales qualitates in Magistro requiruntur sc. ut sit annos natus quinque saltem et triginta, professus saltem a decem annis a prima professione computandis, prudentia, caritate, pietate, religiosa observantia conspicuus et, si de clericali religione agatur, in sacerdotio constitutus (can. 559, § 1), etiamsi praeponeretur instituendis solis conversis, ut per se possibile est, praesertim in magno novitiorum numero (29).

(29) Codex quidem potius supponit integrum coetum novitiorum esse obnoxium regimini unius Magistri licet adsint duae classes, quae in aliquibus diverso modo instruendae sint. Quodsi forte unicuique classi v. gr. ex illa necessitate extraordinarii numeri proprius Magister constituitur, novitiatus manet iuridice unicus, ut infertur ex can. 554 § 1, 2. Cfr. *Schäfer* n. 246, 9; *Goyeneche* Comm. pro Rel. VIII p. 115 sq. S. C. duos Magistros pro duplici classe non solet admittere, *Vermeersch* Epit. I. n. 663, 1.

Const. Clementis VIII « *Cum ad regularem* » 19 Mart. 1603 etiam cavevat de aetate, ceteris qualitatibus Magistri eiusque Socii de quibus haec pulchre dicebantur: « Sint ambo doctrina, et quantum per Superiorum diligentiam et vires fieri poterit, vitae etiam anteactae exemplo praestantes, orationis prae-

Si ob novitiorum numerum vel aliam iustam causam expedire visum fuerit, Magistro novitiorum adiungi potest *socius*, eidem immediate subiectus in iis quae ad novitiatum regimen spectant. Socius Magistri debet esse annos natus saltem triginta, professus quinque saltem ab annis pariter a prima professione computandis, et ornatus ceteris dotibus necessariis et opportunis (can. 559, § 2).

Magister et Socius eligendi seu designandi sunt ad normam Constitutionum cuiusvis religionis (can. 560); additur tamen relate ad durationem officii « si determinatum tempus quoad officii durationem sit in Constitutionibus praescriptum, ne removeantur *sine iusta et gravi causa*, et expleto tempore possunt rursus eligi seu confirmari in officio ». Inde facile deducitur Codicis mentem esse, ut magister eiusque Socius non facile mutentur; quod, praesertim de Magistro, facile exigitur ex ipsa natura muneris, quod, praeter alias qualitates, multum iuvatur ex ipsa experientia.

Ut muneri suo plene faciant satis, Magister eiusque socius ab omnibus officiis oneribusque vacare debent, quae novitiorum curam et regimen impedire valeant (can. 559, § 3) (30).

284. Iura et officia Magistri. I. Uni Magistro ius est et officium consulendi novitiorum institutioni; ad ipsum unum novitiatum regimen spectat, ita ut nemini liceat hisce se, quovis colore, immiscere, exceptis Superioribus quibus id a Constitutionibus permittitur

terea et mortificationis operibus addicti, prudentia et caritate referti, non sine affabilitate graves, zelum Dei cum mansuetudine prae se ferentes, ab omni cordis et animi perturbatione, ira praesertim et indignatione, quae in se et erga alios caritatem impedire consueverunt, quam longissime alieni, et tales demum, qui in omnibus seipsos bonorum operum exemplum praebeant, ut ii qui eorum curae subsunt, illos non tam metuant, quam revereantur, nec illis unquam detrudere quidquam possint ». Vix pulchrius et opportunius dici potuit.

(30) In particulari determinare quanam officia et munera sint incompatibilia in finem assignatum valde difficile est extra casus nimium evidentes. In particulari fieri solet quaestio de munere Superioris domus, praesertim ubi praeter novitios adsit in domo alia classis sodalium. Ex iure communi non adesse incompatibilitatem merito tenet *Matth. a Coronata* n. 585, 1°, c.; *Larraona*, Comm. II. 293, not. 7. Bene tamen notat *Schäfer* n. 246, quod formatio spiritus novitiorum, Magistro commissa, vix et aegre obtineri potest, nisi fiat manifestatio conscientiae. Porro can. 530, § 1. Magistrum novitiorum qua talem non respiceret, at ipsum respiceret si esset Superior. Quae consideratio efficit, ut generatim loquendo, melius sit, ut Magister novitiorum munus Superioris localis non habeat, ne nimis sit restrictus in usu illius medii tantopere conducentis ad bonam novitiorum formationem.

ac Visitoribus: ad disciplinam vero universae domus quod attinet, Magister, perinde ac novitii, Superiori est obnoxius (can. 561, § 1).

Novitius potestati Magistri ac Superiorum religionis subest eisque obedire tenetur (can. 561, § 2).

Est ergo Magister quasi-Superior novitiorum, licet non adnumeretur inter Superiores religionis, quippe in his quae spectant ad domus disciplinam et ipse et novitii subiiciuntur Superiori domus; extra domum evidenter non est Superior. Ergo etiam in ordine regulari et exempto novitios regit potestate *domestica*, ita ut habeat veluti paternam quamdam potestatem, cui novitii tenentur parere ex quasi-contractu contento in voluntario ingressu in novitiatum, et eodem titulo parere tenentur Superiori domus aliisque Superioribus religionis (31).

II. Praeter id, ad quod ex natura officii tenetur, binae obligationes ipsi expresse imponuntur: a) gravi obligatione tenetur omnem adhibendi diligentiam, ut sui alumni in religiosa disciplina secundum Constitutiones sedulo exerceantur (can. 562), quae obligatio maximam partem officii complectitur. b) Intra annum novitiatus, ad normam Constitutionum, de agendi ratione singulorum alumnorum relationem Capitulo vel Superiori maiori exhibere debet (can. 563); quae relatio eum habet scopum, ut noscatur an novitius, expleto novitiatu sit admittendus ad professionem.

285. Formalis probatio et institutio novitiorum. Substantialiter ea omnia complectitur, quae inserviunt ad finem novitiatus obtinentum (cfr. supra n. 275). Particularia exercitia in novo iure non enumerantur (32); sed de substantia ipsa institutionis novitiorum Codex nihil dicit expresse, nisi quod novitii « debeant cum

(31) Controversias ante existentes de potestate Magistri vide apud *Piat*, q. 118.

(32) lure praecedenti magis particularia praescripta continebantur in const. Clementis VIII « *Cum ad regularem* »; ibi enim statuebatur; « 1°) Statim ac novitii ad habitum recepti et in locum novitiatus introducti fuerint, per generalem confessionem totius anteactae vitae conscientiam expurgent (§ 25); 2°) Secundum ordinem a Magistro praescriptum bis quotidie orationi mentali et vocali incumbant et pluries in die conscientiam examinent. Quotidie Missae sacrificio intersint (§ 29). Corporalibus etiam exercitationibus vacent (§ 30). Omnes in regulari disciplina sedulo exerceantur; addiscant modum in oratione tum mentali tum vocali fructuose persistendi; illicitas passiones et vitia per sensuum custodiam et mortificationem cohibendi, austeritatem, ieiunia, cilicia, disciplinas, conscientiae puritatem, Sacramentorum frequentiam, confessionis praesertim, quae bis saltem singulis mensibus fiat, per aperitionem quotidiana-

omni diligentia in religiosa disciplina secundum Constitutiones exerceri » (can. 562), atque hac de re *gravis obligatio* urgetur in Magistro novitiorum, cui illa institutio est commissa. Debet autem hoc fieri ad normam canonis 565, in quo proponitur scopus novitiati sub disciplina Magistri praefixus atque his verbis declaratur: « ut informetur alumni animus studio regulae et Constitutionum, piis meditationibus assiduaque prece, iis perdiscendis quae ad vota et ad virtutes pertinent, exercitationibus opportunis ad vitiorum semina radicitus extirpanda, ad compescendos animi motus, ad virtutes acquirendas ». Paucis canon multa complectitur quae reducuntur ad tria: a) cognitio et praxis Constitutionum; b) exercitia spiritualia ad acquirendum spiritum orationis; c) doctrina et praxis de vitiis eradicandis et virtutibus acquirendis: quae tria pro perfectione acquirenda sunt media necessaria, per integrum vitae religiosae curriculum adhibenda, et supponunt solidum fundamentum in novitiatu jactum; insuper continent meliorem probationem tum pro novitio tum pro ipsa religione (33). Per se autem patet, ad normam

nam motuum interiorum, per exercitium humilitatis circa viliora ministeria, per modestiam in omnibus actionibus diuturnumque silentium (§ 27). 3°) Similis cura etiam conversis est adhibenda, qui non tantum circa corporalia servitia probandi et exercendi, verum etiam pro eorum capacitate et commoditate de spiritualibus, praesertim de modo mentaliter orandi instruendi ideoque ad capitula et conciones, quae per Magistros novitiis fieri solent, sunt accersendi (§ 33). Quae peculiaria praescripta, cum sint veluti declaratio generalis praescripti Codicis, Magistris praeclarae normae directivae esse possunt.

(33) In rem faciunt quae de tironibus formandis continentur in epistola apostol. Pii XI « *Unigenitus* » 19. Mart. 1924, : novitii in novitiatu « quasi in quadam palestra, religiosae vitae principia et virtutes data opera perdiscant. Quantum autem intersit, tironum animos eo temporis spatio diligenter excoli, non tam e magistrorum pietatis testimonio quam ex ipsa experientia coniicitur, cum religiosi Status perfectionem nulli assequantur retineantque, nisi iam tunc omnium fundamenta virtutum iecerint. Quamobrem, remotis quarumvis disciplinarum studiis atque oblectamentis, huc tantummodo novitii animos intendunt, ut sapienti magistri sui ductu interioris vitae exercitationibus virtutumque adeptioni vacent, earum praesertim quae cum Religionis votis, idest paupertatis obedientiae et castitatis, cohaerent et coniunguntur. In quo erunt ad perlegendum considerandumque utilissima cum sancti Bernardi et Seraphici Doctoris Bonaventurae, tum Alphonsi Rodriguez, tum etiam eorum qui apud Sodalitatem unius cuiusque vestram magisterio pietatis floruerunt, scripta, quorum virtus et efficacia tantum abest ut vetustate defecerit atque elangerit, ut etiam aucta hodie videatur. Neque tirones umquam obliviscantur, quales in novitiatu fuerint, tales se in reliquum vitae tempus futuros, et supplendi posterius renovato animo tirocinii, si semel modico aut nullo fructu illud egerint, spem esse plerumque in anissimam ».

can. 592, a novitiis esse exigendam observantiam communium clericorum obligationum, de quibus agunt canones 124-142, in quantum diversis institutis sunt applicabiles. Pro conversis vero exigitur diligens institutio in doctrina christiana, quae fieri debet speciali collocatione ad eos habita semel saltem in hebdomada (cit. can. 565, § 2) (34).

Peculiariora experimenta pro indole et speciali fine cuiusque instituti religiosi solent requiri in ipsis Constitutionibus, quae ad propositum finem debent collimare.

Ita complexive sumpta substantia validae probationis, notionem sistit formalem novitatus; qui proinde est *institutio ad vitam religiosam in determinato instituto religioso personae ad probationem admissae, iure ecclesiastico praemittenda ante professionem*.

286. Obstacula removenda. I. Ad hoc ut finis novitatus secundum traditam notionem obtineatur, removenda sunt obstacula; ad quam remotionem pertinet in primis recessus quem exigit can. 564 de separatione novitatus ab alia domus parte; deinde remotio ab occupatione quae internam recollectionem impedire posset, atque huc pertinet illa praescriptio canonis 565 § 3: « Anno novitatus ne destinentur novitii concionibus habendis aut audiendis confessionibus aut exterioribus religionis muniis neve dedita opera studiis vacent litterarum, scientiarum aut artium: conversi autem in ipsa religiosa domo eatenus tantum fungi possunt officiis fratrum conversorum (non tamen uti primarii officiales), quatenus ab exercitiis novitatus pro ipsis constitutis non praepediantur ». Quae de conversis dicuntur facile patent. Quoad alteram classem notanda sunt verba *destinentur* et *dedita opera*, quae non excludunt absolute omne ministerium, sive pro casu transeuntis necessitatis sive etiam ad modum probationis; insuper studia, si quae videantur imponenda, nullo modo habeant rationem praecipui operis diei, sed accidentale quippiam prae se ferant, nec in ipsis finis primarius novitatus in ipso modo et ratione talium studiorum negligatur (35).

(34) In hac re constanter insistebat S. C. E. et R. non pro novitiis conversis tantum, sed generatim pro fratribus laicis et familiaribus saecularibus v. gr. in Litt. encycl. 15 Martii 1758 et 30 Sept. 1765, quae bis in anno in publica mensa erant legenda. Etiam S. C. de Relig. v. gr. in Instr. et decret. 1. Ian. 1911 et novissime in Instruct. directa ad supremos Moderatores et Moderatorices Familiarum laicarum in A. A. S. XXII (1930) p. 28 sq.

(35) Ex memorato praescripto can. 565, § 3º abrogata manet *obligatio im-*

II. *In secundo novitiatus anno*, ad valorem professionis emittendae non pertinente (can. 555, § 2), ubi ex Constitutionibus habeatur, aliquae ex memoratis occupationibus permitti possunt ad normam ultimi decreti S. C. de Rel. 3. Nov. 1921 (A. A. S. XIII, 539); licet Instr. et decreta in ea contenta respiciant Congregationes votorum simplicium, in quibus frequentius occurrit ut habeantur duo novitiatus anni. Ibi facultas in secundo novitiatus anno adhibendi novitios in aliquibus operibus Instituti, his conditionibus subordinatur: *a)* ut etiam secundo novitiatus anno perdurante, ante omnia quaelibet munia, disciplina spiritualis vitae apprime curetur; *b)* ut permittentibus Constitutionibus, operibus Instituti vacent prudenter et *moderate*, in novitiorum instructionem (non in commodum religionis), nec per se soli officia obeant sed operibus ipsis vacent sub directione et vigilantia gravis Religiosi vel Religiosae, qui verbo doceat exemploque praecurrat; *c)* ut duobus ante professionem mensibus ab omni opere externo abstineant et si extra novitiatum fuerint, ad illum revocentur; qui mensis destinandi sunt proximae praeparationi ad professionem (36).

posita per decr. S. C. de Rel. « *Ad explorandum* » 27. Aug. 1910, in quo novitiis Religionum virorum potius imponebatur studium moderatum seu intra certos limites restrictum: cuius decreti ratio afferebatur multiplex, ut scilicet intermitteretur nimia contentio et defatigatio in assiduus pietatis officiis, quibus ita defatigata mens minori deinde efficacia et fructu insisteret, et e contra per illam intermissionem alacrius illis indulgeret; deinde ne novitii dedicerent quae didicerant; praeterea ut inde caperetur experimentum de eorum ingenio, idoneitate et diligentia. (A. A. S. II, 730 sq.)

Ad praescripta Codicis Pius XI in epist. apost. « *Unigenitus* » 19 Mart. 1924 potius insistit in hoc quod novitii rebus spiritualibus insistant, « remotis quibusvis disciplinarum studiis et oblectamentis », Videlicet ubi graves causae aliud non exigant, vult ut novitii cooptentur emenso iam inferiore litterarum curriculo ».

(36) Tum decr. *Ad explorandam*, tum novum decr. de secundo novitiatus anno, satis clare declarant integrum primum vel unicum annum novitiatus esse impendendum spirituali formationi novitii; inde S. C. de Relig. in approbandis novis constitutionibus considerat *primum* novitiatus annum ut annum canonicum integre deputandum illi spirituali institutioni. Quod S. C. criterium non derogat generali principio can. 11 et 15 quod non admittenda sint requiri ad valorem, quae expresse ad valorem non postulatur: porro nec can. 542, nec. can. 555 postulant ad valorem, ut annus canonicus novitiatus praecise incipiat immediate post susceptionem habitus etiam in illa religione ubi sunt constituti duo anni pro novitiatu. Si ergo post aliquot novitiatus menses novitiatus interrumpatur, nihil vetabit, permittentibus id constitutionibus, ut post interruptionem incipiat annus canonicus sine interruptione peragendus, et in biennio novitiatus computentur menses ante interruptionem in novitiatu in vera probatione transacti Cfr. *Vermeersch* Epit. n. 664. Id inferitur ex hoc quod *alter* novitiatus annus non pertinet ad valorem.

287. De novitiorum confessariis. I. In religionibus mulierum *novitiae* aequiparantur *professis* quod attinet ad confessiones.

II. In aliis religionibus, a) dum iure communi praecedenti novitii tenebantur confiteri suo Magistro (37); per canonem 891 illi iuri fuit in sensum oppositum derogatum, dum Magister eiusque socius iubentur confessiones novitiorum non audire, nisi ipsi novitii ex gravi et urgenti causa in casibus particularibus id sponte petant. Quae prohibitio ex generalibus principiis valorem confessionis etiam contra canonem factae non afficit (38); nec attente considerato utroque canone dicenda est gravior haec prohibitio, quam illa quae de Superiore continetur in canone 518, § 2. Facilius autem in novitio occurrere potest causa quaerendi in determinato casu spiritualem Magistri directionem, vel consilium ad vincendam tentationem, quae profecto gravis causa censenda est. — Insuper etiam novitiis applicatur can. 519. de confessione apud confessarium ab Ordinario loci approbatum.

b) Ergo novitiis pro eorum numero unus vel plures assignandi sunt confessarii *ordinarii*; qui, si agatur de religione clericali, in ipso novitiatu commorari debent; si de laicali, saltem frequenter ad domum novitiatus accedant, novitiorum confessiones audituri.

c) Praeter confessarios ordinarios, designari debent aliqui confessarii, quos novitii in casibus particularibus adire libere possint; quod autem illos libere adeant, Magister aegre id se ferre demonstrare non debet.

d) Insuper quater saltem in anno dari debet novitiis confessarius extraordinarius, ad quem omnes de facto accedant saltem benedictionem recepturi. Haec sancuntur in can. 566.

Inde patet internam directionem et informationem spiritualem,

(37) Const. Clementis VIII, « *Cum ad regularem* » § 28. exigebat ut *solus* Magister novitiorum confessiones audiret. Solum Superiori locali, si ita expedire iudicasset, licebat per se vel per alium a se deputandum, semel aut bis in anno eorundem novitiorum confessiones audire. Cfr. tamen *Piat* I. q. 467, 468.

Fuit decr. S. Officii 5. Iul. 1839, quo primum Romae iniunctum fuit ut nullus Superior cuiusvis religionis aut Seminarii aut Collegii confessiones subditorum, in eadem domo commorantium audire posset. Quo tamen nondum erat derogatum cit. Const. apostolicae pro Ordinibus religiosus latae.

(38) Cfr. etiam *Schäfer* n. 249; *Matth. a Coronata* n. 586, not. 10 *Chelodi* n. 269.

etiam in religione clericali, esse quodammodo divisam inter Magistrum et confessarium; praecipuae tamen partes Magistro sunt delatae, quod a confessariis prae oculis habendum.

Art. 2. — De novitiorum iuribus et officiis.

288. Status iuridicus novitiorum. Novitii sunt in statu probationis ad statum religiosum, pertinent ad familiam religiosam, cui tamen vinculo iuridico tamquam vera membra non sunt incorporata, sed sunt candidati ad illam incorporationem. A iure habentur ut *personae ecclesiasticae*; sunt lato sensu regulares vel religiosi prout pertineant ad Ordinem vel Congregationem religiosam. Eorum status magis definitur iuribus quibus gaudent, et obligationibus quibus tenentur: tum quoad iura tum quoad obligationes in genere potest dici quod gaudent iuribus communibus clericorum et etiam iuribus religiosorum illius Instituti cuius sunt novitii et eorum etiam tenentur obligationibus, licet diversa ratione.

289. Obligationes novitiorum sunt imprimis omnes illae, quae ipsis cum reliquis christianis *communes* sunt. At novitii *etiam quamdiu novitii manent*, ad observantiam regularem, quae ad communes obligationes accedit, in conscientia per se et directe non obligantur (39). Nam huiusmodi obligationes neque in voto neque in traditione ullum habere solent fundamentum, nisi forte per accidens votum quoddam fuerit emissum vel specialis intervenerit promissio (40). Si novitiae atque adeo postulantes in monasteriis monialium lege clausurae tenentur (can. 540, § 3), ea obligatio provenit ex lege positiva speciali ob peculiarem indolem clausurae monialium lata. Nihilominus *quamdiu a religione non discedunt*, disciplinae religiosae saltem ita subesse debent, ut vitent scandala, confusionem, perturbationem conventus vel ordinis seu instituti religiosi. Praeterea in conscientia tenentur *ad obedientiam* suis Superioribus religiosis exhibendam sive *in vim iurisdictionis ecclesiasticae* Praelatis regularibus concessae sive propter illorum potestatem domesticam, quae ad re-

(39) *Suarez* l. c. cap. 11. n. 1. sq. n. 7. sq., (ubi provocans ad cap. 4. X. qui clerici vel voventes IV. 6. recte docet novitium, quamdiu retineat habitum religiosum non posse *licite contrahere matrimonium*) cap. 16, n. 1. sq.; *Schmalzgrueber* l. c. n. 85. sq.; *Ferraris* l. c. p. 88. sq.

(40) *Suarez* l. c. cap. 11. n. 2. sq. cap. 6. n. 1. sq.

ctam administrationem alicuius communitatis est necessaria (41), et in particulari novitiorum Magistro ex hac eadem domestica potestate. Vota sive ante ingressum sive in novitiatu ante professionem religiosam emissa *suspenduntur*, donec vovens in religione permanserit (can. 1315). Confer *Piat* I, q. 127.

290. Iura, quibus novitii gaudent haec potissimum recensenda sunt:

I. *Plena libertas* infra tempus novitiatus *per se licite* deserendi ordinem seu institutum religiosum et ad pristinum statum redeundi (42) sine laesione *iuris* (43) religionis derelictae. Qua libertate non tollitur *obligatio moralis* permanendi, orta forte ex *voto* nondum soluto ingrediendi religionem atque in ea profitendi et perseverandi, aut si vita in saeculo *absque periculo salutis aeternae* agi non possit (44). Si sine illa intentione profitendi et perseverandi votum religionis emisisset, ad aliud non se obligavit, nisi ad ingrediendum bona fide, et ad manendum *iuxta formam iuris*, ideoque salva libertate exeundi, si post sufficientem experientiam statum religiosum sibi non expedire iudicaverit.

II. *Favores et gratiae spirituales*, quibus religiosi ex iure communi vel specialibus privilegiis ordinis seu instituti gaudent, etiam generatim novitiis communicantur; etenim *in favorabilibus* veniunt nomine religiosorum et personarum ecclesiasticarum, nisi aliunde limitatio quaedam sit statuta (45). Quare *a*) fruuntur privilegiis generalibus clericorum (can. 114-123) perinde ac professi (can. 614);

(41) *Suarez* l. c. cap. 16. n. 18. sq.; *Piat* I, q. 127.; *Schmalzgr.* (III, 31) n. 86, 87.

(42) Cap. 20. 21. 23. X. de regul. III. 31.; cap. 1. 2. de regul. III. 14. in Sext.; *Suarez* l. c. cap. 11. n. 2. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 78. sq.; *Ferraris* l. c. p. 90. sq.; *Piat* I. c. q. 110.

(43) Quae libertas exeundi ne violetur, novitius post discessum ordini religioso non tenetur compensare expensas pro victu et vestitu, nisi animo *facto* ingressus fuisset aut *specialem* dedisset *promissionem*. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 16. de regul.; *Suarez* l. c. cap. 11. n. 5.; *Schmalzgr.* l. c. n. 81.; *Piat* I. c. q. 128. At si novitius aliquid legitime dedit pro victu et vestitu durante novitiatu, novitio discedente, religio retinere potest expensas pro victu et vestitu iam factas i. e. pro rata temporis.

(44) Cap. 20. 23. X. de regular.; *Suarez* l. c. tract. VII. l. 4. cap. 1. sq. 4. n. 10; *Piat* I. c. q. 110.; *Ferraris* l. c.

(45) Cap. 21. § 1. de sent. excom. V. 11. in Sext.; *Schmalzgr.* l. c. n. 82.; *Piat* I. c. q. 129.

b) participes fiunt *indulgentiarum* ordinis religiosi; c) si morte praeveniantur ius habent ad eadem suffragia, quae pro professis praescripta sunt (can. 567, § 1); d) subiiciuntur Praelatis *regularibus* quoad *absolutionem* a casibus *reservatis* etiam in propria religione salvo praescripto can. 519 (46) et quoad *dispensationes* in votis non reservatis et in praeceptis ecclesiasticis; e) *exempti* sunt a iurisdictione Episcoporum in religione exempta, ideoque ipsorum confessarii non indigent *approbatione* Ordinarii loci nec eius ligantur reservationibus (47); f) si fuerint beneficiati, pro suo iure *retinent beneficia* ecclesiastica toto *novitatus* tempore usque ad professionem (48); imo ex iure Codicis beneficia non vacant de iure nisi post triennium ab emissa professione, excepto beneficio paroeciali, quod vacat post annum (can. 584).

At novitii ad ordines promoveri, durante novitiatu non possunt (can. 567, § 2), cum ante Codicem certe possent. Cfr. *Piat* I. q. 129, g. antequam proderet similis prohibitio facta a Leone XIII per decr. « *Auctis admodum* » 4. Nov. 1892. (A. S. S. XXV, 312).

Art. 3. — *Dispositio de bonis durante novitiatu.*

291. Circa bona propria novitio partim determinatae incumbunt obligationes partim vero competunt iura, quae hoc loco separatim videntur tractanda.

292. **Dispositio de bonis.** I. Cum, ut alias saepe dictum est, professi votorum simplicium *dominium* radicale suorum bonorum retinere possint, eis tamen omnino interdicta sit eorum *administratio* et *redituum erogatio* atque *usus*, ideo *debent novitii ante professionem votorum simplicium* cedere pro tempore, quo in eadem votorum simplicium professione permaneant, *administrationem*, *usum-fructum* et *usum*, quibus eis placeat ac etiam suo ordini, si ita pro suo lubitu existiment. Cfr. declar. S. C. super stat. reg. 12. Iun. 1858.

(46) Quodsi ordines religiosi *nolint* novitios ligare casibus reservatis, id sane facere *possunt*; at *de facto* nequaquam omnes religiones suos novitios, declararunt immunes a casibus reservatis proprii instituti. Cfr. *Piat* I. c. q. 119. Cfr. tamen can. 519, quo vis reservationis apud regulares valde est extenuata.

(47) Can. 875, iunct. can. 896.

(48) Cap. 4. de reg. III. 14. in Sext; *Schmalzgr.* I. c. n. 90. sq.; *Bouix* I. c. p. 591. sq.

n. 9.; *Ferrari* l. c. p. 109. Eadem lex viget etiam in congregationibus religiosis ante primam professionem votorum simplicium ad totum tempus quo simplicibus votis adstringentur (can. 569, § 1). Illa libertas disponendi de usu et usufructu potest esse limitata « si Constitutiones aliud ferant »; sunt enim Constitutiones, quae obligant ad cedendum usumfructum in totum vel pro parte ipsi instituto, cui obligationi hodie non favet S. Congregatio.

II. Ea cessio et dispositio, si praetermissa fuerit ob defectum bonorum, et haec postea supervenerint, aut si facta fuerit, et postea alia bona quovis titulo supervenerint, fieri aut iterari eodem modo debet, non obstante simplici professione emissa (can. 569, § 2). Quo praecepto urgente, ad talem cessionem nullius requiritur venia. Hunc autem saltem modum abdicationis bonorum exigit Ecclesia, ut quis constituatur in publico statu religioso. Abdicatio vero domini radicalis bonorum aut cuiusvis beneficii non solum novitiis prohibita est, durante novitiatu, sed si ea quovis modo renuntiaverit eademve obligaverit, renuntiatio vel obligatio non solum illicita, sed ipso iure irrita est (can. 568) Cfr. infra n. 294. Licite tamen et validae censendae sunt, ad normam etiam iuris praecedentis, parvae partis bonorum donationes factae pauperibus, religioni, in suffragiis defunctorum. Cfr. *Piat.* l. q. 136 3°; *Matth. a Coronata* n. 587, 3°, a. Eleemosynae nemini sunt prohibitae.

III. Cessio illa administrationis, usus et usufructus bonorum, licet per se referatur ad bona praesentia, nihil impedit quominus complectatur etiam bona futura, disponendo de bonis, quae quis speret ex legis dispositione sibi obventura, atque ita uno primo actu faciat satis praescripto § 1. et 2. canonis 569. Non desunt qui teneant, propter modum loquendi legis « libere disponere », posse a novitio in cessione disponi, ut fructus sorti seu capitali accrescant, non obstante decreto 21 Nov. 1902, quod ipsis videtur non amplius post Codicem vigere. Cfr. Vermeersch. *Pediodica* X, p. (14); *Matth. a Coronata* n. 587, b, necnon *Larraona*, *Comment pro relig.* I, p. 338 sq.; *Schäfer* n. 253, 4. (49). Cfr. S. C. Ep. et Reg. 15. Aprilis 1866. ad 7.

(49) Clausula « nisi Constitutiones aliud ferant » (v. gr. Redemptistarum et Passionistarum) optime explicatur ex resp. Commiss. Codicis 16 Oct. 1919 (A. A. S. XI, 478). Item explicatur facile quod iubeatur cessio fieri ante professionem sive temporaneam sive perpetuam, quia sunt religiones, in quibus post novitium emittuntur vota simplicia perpetua. Cfr. *Schäfer* n. 252. not. 6.

293. Novitiorum testamentum. « Novitius in *Congregatione religiosa* ante professionem votorum temporaneorum testamentum de bonis praesentibus vel forte obventuris libere condat » (can. 569, § 3). Est obligatio quae respicit¹ solas Congregationes etiam dioecesanarum, non religiones votorum solemnium, nec moniales quae ex instituto habent vota solemnia, licet sive ex indulto sive ex peculiari S. Sedis dispositione sola vota simplicia emittant. Quae obligatio, si non impleta fuit, pergit obligare post emissam professionem; nec necesse est ut novitius aliquid actu habeat, de quo testari possit, sed sufficit quod habeat in spe v. gr. speret legitimam patris; satis erit clausula generali disponere de bonis forte possessis et forte obventuris; potest autem *libere* disponere etiam in favorem religionis.

Non crediderim esse admittendam opinionem eorum, qui tenent non adesse obligationem condendi testamenti in casu quo novitius nequeat ex dispositione iuris civilis validum condere testamentum, et posse in tali casu differri obligationis implementum ad tempus in quo per leges civiles capacitas condendi testamenti fuerit acquisita. Nam legislator ecclesiasticus illas leges civiles non ignoravit, nec eum poterat latere quod, quoad maximam partem, novitii adhuc sunt constituti in minori aetate; qua in hypothesi, si esset vera illa sententia, legem tulisset quae in maxima casuum parte impleri non posset. Ceterum testamentum etiam a civiliter inhabili conditum, nihil est aliud quam significatio voluntatis, ut bona quae quis habuerit mortis tempore talibus personis vel operibus ex toto vel ex parte obveniant, ad quam voluntatem non mutandam sine debitis licentiis potest sese novitius obligare; quam obligationem praecise imponit lex; atque idem valet de cessione bonorum, cui non raro etiam obstant quadantenus leges civiles. Certe ut efficaciam in foro quoque civili habeant illae testamentariae dispositiones a civiliter inhabili factae, opus erit ut novitius legitimam aetatem adeptus testamentum in forma civiliter valida confirmet, non mutatis testamenti clausulis nisi ad normam can. 583, § 2 (50).

294. De renuntiatione bonorum ante professionem solemnem.

I. Tempore Concilii Tridentini in Ordinibus regularibus (excepta societate Iesu) ab omnibus religiosis statim post novitiatum emitte-

(50) *Vermeersch* Epit. I. n. 667; *Matth. a Coronata* n. 587, a); *Schäfer* n. 256. ubi allegat responsum a Comm. Codicis datum (licet non publicatum) Ministro Generali Congregationis SS. Redemptoris in sensum in textu propositum.

batur solemnibus professio, per quam professus omnibus bonis spoliabatur et reddebatur incapax ad quaelibet bona acquirenda. Nisi ergo de bonis ante professionem disposuisset, non amplius poterat efficere ut bona antea possessa determinatis personis aut operibus obvenirent et ipsum consilium evangelicum « da pauperibus » exequi amplius non poterat. Ad tuendam ergo libertatem novitiorum omnimodam redeundi ad saeculum et impediendum ne illa libertas ea ratione diminueretur, quod ipsis timendum esset, ne forte si redirent, bona sua vel partem eorum amitterent, et inde eorum vita in saeculo difficilior quam antea redderetur, promulgavit decretum de bonorum renuntiatione, quo et in tuto poneretur libertas disponendi de bonis ante subsecutam incapacitatem et impediretur nimis praepropera eorundem renuntiatio cum diminutione libertatis redeundi ad saeculum ante editam solemnem professionem. Introducta deinde professione simplici praemittenda votis solemnibus, Tridentina dispositio, iuris praecedentis correctoria (51), debuit transferri *ad ultimos duos menses professionis simplicis* can. 581, cuius explicatio, ob allegatam rationem, hoc loco anticipatur.

II. Decretum Tridentinum (52) Sess. XXV. cap. 16. de reg. erat conceptum his verbis: « *Nulla quoque renuntiatio aut obligatio (53) antea facta (54) etiam cum iuramento vel in favorem cuius-*

(51) Cap. 30, X. de sim. V, 3; cap. 1. de simon. V, 1 in Extrav. com.; cap. 2. X. de seplult. III. 28. per *contrariam consuetudinem* abrogatum, non per cap. 4. *eiusd.* tit. in *ead.* collectione, ex quo Maschat, Inst. can. elench. I. n. 32. alteram abrogationis causam repetit; *Schmalzgr.* I. c. n. 96.

(52) Quae lex Tridentina afficit omnes ordines religiosos etiam exemptos ipsasque moniales, ut pluries S. C. Ep. et Reg. declaravit v. g. 8. Iulii 1590. 21. Aug. 1627., at non Societatem Iesu in ipso textu Tridentino exceptam. Cfr. *Piat* I. c. q. 131, 136, 144; Act. S. Sed. vol. XII. p. 586.; *Schmalzgr.* I. c. n. 97. 98.; *Besson* Comp. Inst. S. I. p. 70. sq. 101. sq., ubi usum moderatum huius privilegii exponit; v. g. novitii in sacris constituti non solent renuntiare *beneficiis ante vota simplicia* post biennium emissa.

(53) Illa verba comprehendunt generatim omnes renuntiationes, contractus etc., quibus bona novitii *notabiliter minuuntur*; huc spectant etiam renuntiationes *beneficiorum*, ut tenuit communis doctorum sententia innixa declarationibus S. C. C. atque praesertim auctoritate Benedicti XIV. in cit. Const. « *Ex quo dilectus* »; at excluduntur actus legitimi, qui libertatem novitii minime laedunt v. g. testamenta etc. Cfr. S. C. C. 22. Ianuarii 1598.; *Schmalzgr.* I. c. n. 99. sq. 124. sq.; *Piat* I. c. q. 132, 136; *Ferraris* I. c. p. 110. sq.

(54) *Post professionem solemnem* renuntiatio non iam fieri potest, nisi obtento indulto apostolico et servata forma rescripti. Cfr. v. g. S. C. C. 2. Aug. 1721.; S. C. Ep. et Reg. 19. Apr. 1844. — At *ante ingressum* in novitium pri-

cumque causae piae valeat, nisi cum licentia Episcopi sive eius Vicarii fiat (55), intra duos menses proximos (56) ante professionem ac non alias intelligantur effectum suum sortiri, nisi secuta professione; aliter vero facta etiam cum huius favoris expressa renuntiatione etiam iurata sit irrita et nullius effectus ».

« *Sed neque ante professionem excepto victu et vestitu novitii vel novitiae illius temporis, quo in probatione est, quocunque praetextu a parentibus vel propinquis aut curatoribus eius monasterio aliquid ex bonis eiusdem tribuatur, ne hac occasione discedere nequeat, quod totam vel maiorem partem substantiae suae monasterium possideat, nec facile, si discesserit, id recuperare possit (57). Quin potius praecipit Sancta Synodus sub anathematis poena (ferendae sententiae) dantibus et recipientibus, ne hoc ullo modo fiat, et ut abeuntibus ante professionem omnia restituantur, quae sua erant. Quod ut recte fiat, Episcopus etiam per censuras ecclesiasticas, si opus fuerit, compellat (58).*

III. Non obstante Tridentino decreto retinuerunt, et adhuc post Codicem retinent, hi qui religionem ingressuri sunt suam libertatem, ad normam consilii evangelici, abdicandi se bonis suis et renuntiandi beneficiis ecclesiasticis quamdiu novitiatum nondum inchoarunt; quae inchoatio non habetur per simplicem admissionem ad postulatum sive ex constitutionibus sive ex iure communi novitiatui praemittendum. Praestat tamen ut iam admissis in conventum postulatum peracturis Superiores non permittant renuntiationem, quae et religio-

stina libertas renuntiandi suis bonis etiam intuitu ingressus in religionem a Conc. Tridentino non fuit sublata (cfr. S. C. C. 3. Mart. 1594. 18. Mart. 1598.; S. C. Ep. et Reg. 20. Decemb. 1878.; *Schmalzgr.* l. c. n. 127. sq. 146. sq.; alique communiter); aliter *Piat* l. c. q. 75, 134 et Act. S. Sed. l. c. p. 528. sq. ob auctoritatem Bened. XIV. in Const. « *Ex quo* », ubi tamen ex professo universam illam quaestionem non tractat, sed de sola renuntiatione beneficiorum ingressuri beneficiati disserit, in quo propter *titulum ordinationis* singularis potest esse difficultas.

(55) S. C. C. 13. Ian. 1677. 4. Aug. 1635.; *Schmalzgr.* l. c. n. 103. 104.; *Piat* l. c. q. 137. sq.; Act. S. Sed. l. c. p. 528. 577. sq. 582. sq. Quae licentia Episcopi non amplius ex can. 581 est necessaria.

(56) Quod tempus mathematicè est computandum secundum calendarium de momento ad momentum ultimi diei *anni probationis*. Cfr. S. C. C. 21. Ian. 1617.; *Schmalzgr.* l. c. n. 102. 105. sq.; Act. S. Sed. l. c. p. 523. sq.

(57) *Schmalzgr.* l. V. t. 3. n. 193. sq.; *Piat* l. c. q. 132, 133. *Bouix* l. c. p. 590. sq.

(58) *Schmalzgr.* l. III. t. 31. n. 113. sq. 121. sq.; *Bouix* l. c. p. 591.

nis et religiosi libertatem arctaret. Vel ipse can. 568 loquitur de novitiatus decursu.

Renuntiatio sortiri effectum debebat secuta demum professione; quae si non esset secuta, quia v. gr. novitius ante emissam professionem mortuus esset aut e religione egressus, ipso facto irrita erat dispositio de bonis facta in renuntiatione, nec cuiquam ius erat quaesitum ex renuntiatione, nisi a momento emissae professionis (59). Dispositionem vero eo bimestri definitive factam novitius non potuit amplius revocare. Cfr. *Schmalzgr.* l. c. n. 20 cum aliis.

IV. Cum in ordinibus religiosis virorum per Pium IX introductum fuisset triennium votorum simplicium necessario praemittendum ante solemnem professionem, (60) agnita in iure capacitate possidendi in votorum simplicium professis, primum fuit Tridentinam dispositionem de ultimo bimestri novitiatus transferre ad ultimum bimestre praecedens professionem solemnem; id quod praestitit S. C. super statu regul. die 1 Aug. 1862. 19 Martii 1857 ex mandato Pii IX, (61) cum eadem sanctione, quod renuntiationes quae in decursu triennii votorum simplicium, quod praecedit professioni solemnem, fierent, nullae et irritae habendae essent.

V. Deinde idem ius de votis simplicibus praemittendis, per decr. « Perpensis » art. XI, extensum est ad moniales; quare in promulgando Codice iam semper professionem solemnem debebat praecedere simplex ad triennium duratura, ideoque generali modo Tridentini decreti praescripta circa bonorum renuntiationem per Codicem translata sunt ad bimestre tempus immediate praecedens professionem solemnem, his verbis: « *Professus a votis simplicibus antea nequit valide, sed intra sexaginta dies ante professionem solemnem, salvis peculiaribus indultis a Sancta Sede concessis, debet omnibus bonis quae actu habet, cui maluerit, sub conditione secuturae professionis renuntiare* », can. 581, § 1. Additur autem in § 2: « *Secuta professione, ea omnia statim fiant, quae necessaria sunt ut*

(59) Cfr. *Schmalzgr.* (III, 31) n. 116; *Piat* l. c. q. 144.

(60) Const. « *Neminem latet* » 19. Mart. 1857, const. « *Ad universalis* » 7. Febr. 1862.

(61) Ex resp. S. C. super stat. reg. 1. Aug. 1862. post introductum *triennium professionis votorum simplicium* illud bimestre iuris Tridentini intelligendum est de duobus mensibus proximis *ante professionem solemnem*. Cfr. supra h. cap. n. 291. de *cessione administrationis* et usufructus et usus a *novitiis* ante professionem votorum *simplicium* facienda.

renuntiatio etiam iure civili effectum consequatur ». Ubi clarius quam in decr. Tridentino ponitur obligatio renuntiationem faciendi, non sola enuntiatur nullitas renuntiationis ante tempus facta et sine requisitis solemnitatibus: formalitas vero requirendi Episcopi consensum fuit suppressa.

VI. Additur clausula salutaris de excipiendo casu peculiaris S. Sedis indulti, cui profecto standum est (62). Praeterea memoratus canon non continet clausulam revocantem privilegia, ideoque Societas Iesu pergit gaudere illa exceptione, quae quoad bonorum renuntiationem ipsum conc. Tridentinum fecit in generali suo decreto, nec umquam postea illa exceptio fuit revocata.

Scholion. Exceptio facta a Tridentino de Societate Iesu quae adhuc perseverat, eo pertinet, ut in hac re Societas pergat uti suo laudabili iure legitime iam constituto.

295. Quod ius Societatis Iesu ad haec capita reducitur:

I. Qui Societatem ingredi petit, debet ante ipsum ingressum suis omnibus bonis renuntiare, ea distribuendo in pia et sancta opera, nisi pietas aut exigat aut saltem consulat, ut ea parentibus aut consanguineis relinquantur. Quodsi statim ea distributio iustis de causis fieri nequeat, ingrediens promittere debet, se post absolutum annum ab ingressu, quandocumque per Superiorem ei iniunctum fuerit, bonis suis renuntiaturum esse (Exam. gener. cap. 4. § 139.) (63). **II.** Etiam beneficia ecclesiastica, quae ingrediens obtineat, post absolutum primum novitatus annum, renuntiare debet, quandocumque Superioribus visum fuerit (ib. § 5) (64). **III.** Renuntiatio secundum modum in Constitutionibus statutum est absoluta, adeo ut qui postea Societatem desereret aut iustis de causis ex ea dimittatur, nihil de bonis renuntiatis, in cuiuscumque favorem renuntiatio facta sit, recuperandi ius habet, nec fit dependens a

(62) V. gr. Religiosis Ordinis S. Iohannis de Deo in Gallia, ob speciales condiciones in quibus versantur, indultum dicitur concessum, vi cuius bonis ante professionem solemnem non renuntiant, sed ea pergunt possidere adhuc post professionem, et tantum condunt testamentum. Cfr. *Schäfer* n. 274; *Goyeneche* in *Comment. pro Relig.* II. p. 46 sq.

(63) Illa promissio nec votum est nec solum propositum, sed simplex formalis promissio affecta hac conditione, si perseverat et Superior iniungit.

(64) Practice renuntiatio beneficiorum iubetur fieri statim post prima vota.

subsequente professione vel publicis ultimis votis (65). IV. Renuntiatio non restringitur ad solos professos votorum solemnium, sed ad omnes, cum post ultima vota etiamsi sint simplicia quoad paupertatem eodem iure regantur.

*Art. 4. — De votis devotionis et in articulo mortis
et de novitiatus cessatione.*

296. Vota in articulo mortis. I. Non obstante lege Tridentina, S. Pius V, cont. « *Summi sacerdotis* » 23. Aug. 1570 novitiis monialibus S. Dominici concessit, ut in articulo mortis, quamvis novitiatum nondum integre perfecissent, a praedictis novitiis vota religionis emitti possent, modo aetatem requisitam haberent. Agebatur autem eo tempore de professione solenni. Illius professionis effectum ad solas gratias spirituales videtur pertinuisse, dicitur enim « ita tamen quod ipsae moniales novitiae sic decedentes indulgentiam et alias gratias, quas moniales vere professae decedentes consequuntur, concedimus et indulgemus » (66); certe forma totius concessionis est valde ambigua (67). Praeterea ipsis concedebat plenariam indulgentiam in forma iubilaei.

(65) Renuntiatio post prima vota facta sine Superioris licentia continet violationem voti paupertatis Societatis. De valore autem renuntiationis aliter factae, contra praescriptum Constitutionum Cfr. *Sanchez*, In Decal. l. 7. cap. 1, n. 37; *Schmalzgr* (III, 31) n. 139.; *Biederlack-Führich* n. 85. in nota.

(66) Cfr. v. gr. *Ferraris* v. Annus probationis n. 50; *Fagnanus* in cap. *Sicut nobis* De Regul. n. 33; *Piat* q. 101, contra plures alios v. gr. *Passerinum*, De Stat. p. 189, n. 53.; *Sanchez* in Decal. V, IV, 16; *Tamburinum*, De iure Abbatiss. Disp. VII. q. 7.; *Ferreres*, Las religiosas n. 426 sq.

Dum priores satis generatim putant, illa vota nihil valere si novitia conualescat, ita ut libere discedere a religione possit sine ulla votorum obligatione; aliis certe hoc nimium videtur; et licet admittant non constituere illam novitiam veram religiosam, nihilominus vota emissa sine ulla conditione, saltem ut vota privata tenere existimant, nisi ex gravi causa dispensentur; nec liber discessus patere videtur, quia tria illa vota substantialia in tali religione promisit servare.

(67) Difficultatem facessunt plures decisiones SS. CC. v. gr. quod finito probationis anno, si perseveret, professionem renovare debet, S. C. C. 20. Mart. 1649; quod si cum tali professione intestata decedat, bona non ad monasterium devolvantur, sed haeredibus sint restituenda S. C. C. 25. Ian. 1744; quod Monasterium, novitia cum tali professione decedente, non possit exigere ut dos monasterio solvatur, S. C. C. 20. Mart. 1649, 4, Mart. 1705. Cfr. *Piat* l. c. q. 101.

Qui favor per modum privilegii ex doctorum sententia, participabatur ab iis Ordinibus, qui cum Fratribus Praedicatoribus communicarent in privilegiis. Hoc autem privilegium non fuisse revocatum postea v. gr. a Gregorio XIII nec a Paulo V. merito asseritur (68).

II. Sensus illius privilegii, forte erui potest ex novo privilegio omnibus Institutis religiosis ultimo tempore concessio (69). Sane Pius X. decr. « *Spirituali consolationi* » 10 Sept. 1912 omnibus religionibus, imo et societatibus, quae sine votis communem degunt vitam, concessit ut novitii admitti possint in articulo mortis ad professionem vel consecrationem aut promissionem iuxta proprias regulas seu Constitutiones. Cuius actus effectus, *aliis prorsus exclusis*, sint hi duo dumtaxat: 1) participatio omnium indulgentiarum, suffragiorum et gratiarum, quae per professionem, normaliter suo tempore factam, consequerentur; 2) plenaria peccatorum indulgentia et remissio in forma iubilaei, quam ipse Pontifex largitur.

III. Iam vero post promulgatum Codicem ab aliquibus dubitatum fuit, utrum illud privilegium adhuc vigeret; et S. C. de Rel. (30 Dec. 1922), respondit « *affirmative* », addita nova promulgatione cum aliqua correctione, videlicet: a) declaratur competens ad admissionem ad illam professionem non solum Superior maior, cui id ex Constitutionibus competit, sed etiam Superior localis aut ab alterutro delegatus. b) alii effectus excluduntur hoc pacto: 1°) si

(68) Cfr. *Piat* I. c. q. 102.

(69) Tum Pius X, tum deinde Pius XI in approbando resolutione S. C. videntur dare interpretationem antiqui Dominicanarum privilegii, cum insistant in nova communi concessione in responsis iam datis et nota praecedenti citatis, quae valde extenuant antiquum illud privilegium et controversiam videntur velle dirimere. Certe ex tenore recentis communis concessionis, novum privilegium non videtur differre ab illo antiquo quoad effectus, qui a pluribus Doctoribus illi tribuebantur.

Quid ergo differt hoc privilegium emittendi professionem in articulo mortis a mera concessione gratiarum spiritualium, quas in decessu consequuntur, qui vere post expletum novitiatum professionem emiserunt? Dicendum videtur quoad effectus iuridicos seu canonicos discrimen non adesse; at proculdubio illa professio est vera professio, in qua vera vota religiosa emittuntur, eadem prorsus formula a ceteris professis adhibita; cum haec fictionem non contineant, certe illi professioni, quae ordinatur ad spiritualem consolationem et meritum novitii in articulo mortis constituti, tribuendus est effectus theologicus meriti contenti in holocausto Deo oblato. Cfr. *Goyeneche*, Comm. pro Relig. I. p. 52.; *Vermeersch*, Periodica XII p. 39.

probaverit religioni, potest non esse admissus ad perpetuam et definitivam professionem; sed versans in votis triennialibus nullo modo potest dici novitius (73).

II. Per *liberum discessum* ex probatione factum cum animo non amplius redeundi (74). Qui discessus ex propria libertate factus de se est dicendus licitus saltem libertate iuridica et in foro externo ac praescindendo ab aliis titulis ab ipso libero ingressu distinctis (can. 571, § 1).

III. Per *involuntariam dimissionem* a Superioribus religionis ex quavis iusta causa legitime statutam et executioni mandatam; nec Superior dimittens tenetur dimissionis causam demisso patefacere (can. 571, § 1) (75). Quodsi novitius sese iniuste dimissum esse putet, non prohibetur, quominus ad altiorum Religionis Superiorem vel ad Sedem Apostolicam recurrat; in hac autem causa, si excipiatur Congregatio iuris dioecesani, *Episcopus* non est iudex competens (76).

IV. De qua dimissione novitii hoc aliud praeterea attendendum ex can. 571, § 2.: « Exacto novitiatu, si iudicetur idoneus, novitius *ad professionem admittatur*, secus *dimittatur*; si *dubium* super sitne idoneus, potest a Superioribus maioribus probationis tempus, non tamen ultra sex menses, prorogari ».

« Votis (autem) nuncupandis spiritualia exercitia novitius praemittat per octo saltem solidos dies ».

V. Si forte novitius, contra dimissionem recurrens etiam iam extra novitiatum coactus versari, obtineat admissionem recursus et

(73) Cfr. *Suarez* tr. VII, l. 5. cap. 14. n. 4. sq.

(74) *Suarez* l. c. cap. 11. n. 5. sq.; *Piat* q. 109, 110, 98; Act. S. S. vol. XII, p. 578. sq.

(75) Satis communiter certum quoddam ius a doctoribus agnoscitur novitio, hoc saltem sensu, quod permanendo in probatione eo modo quo debet, laudabiliter vivendo, ius habeat perseverandi, si vult, adeoque et profitendi. (Cfr. v. gr. *Sanchez* in Dec. V, IV, 59; *Piat* q. 124). At aliunde nemo est iudex in causa propria, et praeter bonam voluntatem perseverandi requiruntur aliae qualitates ad idoneitatem constituendam, de quibus Superiores religionis iudicare debent, non ipse novitius. Cfr. quoque *Ferraris* l. c. p. 90 sq.

(76) S. C. Ep. et Reg. 15. Dec. 1826 (de Patribus oratorii S. Philippi) apud *Bizzarri* p. 53.; Leo XIII, const. « *Conditae* » II. 1. « *Praesidium* (congr. vot. simpl.) *similiter est familias singulas ordinare, tirones ac professos dimittere, iis tamen servatis, quaecumque ex instituti legibus pontificisque decretis observari oportet* ».

in integrum restitutionem, non inde novitiatus haberi debet interruptus, nam per talem actum altioris Superioris competentis vel ipsius S. Sedis, sicut irritatur dimissio ita perimuntur effectus, nec in tali casu dimissio decreta necessariam obtinuit plenam executionem.

CAPUT XV

DE PROFESSIONE RELIGIOSA

Art. 1. — De professione religiosa in genere.

299. Generalis conspectus. Professio, quae vi nominis est publice seu palam facta rei cuiuspiam confessio (palam fateri), peculiari ratione dicitur de publica susceptione determinati cuiusdam status: unde professio religiosa est publica professio status religiosi. Licet ex natura rei posset quis profiteri statum perfectionis sine emissionem saltem publica votorum, iure tamen positivo Ecclesiae ad statum religiosum requiritur professio coniuncta cum tribus publicis votis substantialibus paupertatis castitatis et obedientiae; quia status religiosus est status publicus in Ecclesia ut talis agnitus: Inde ille modus loquendi professio et professus votorum simplicium, professio et professus votorum solemnium (Cfr. can. 569, 580). Professio significat traditionem sui Instituto religioso factam et per Institutum Ecclesiae in servitium divinum; quam neque Ecclesia nec Institutum acceptat nisi prout coniunctam cum votis. Quae professio religiosa dicit ordinem ad Ecclesiam hodie per medium instituti religiosi, et sine acceptance Ecclesiae intelligi nequit; vota vero fiunt Deo et nihil aliud sunt quam promissio Deo facta de materia voti. De qua votorum materia eadem vota fieri possunt privatim et independenter a susceptione status religiosi in determinato instituto et a quavis Ecclesiae acceptance; at professio seu traditio sui ad publicum in Ecclesia statum perfectionis non acceptatur ab Ecclesia nisi prout coniuncta cum trium votorum emissionem, sine qua acceptance, non potest fidelis propria sua quantumvis efficaci voluntate constitui in illo publico statu perfectionis. Vicissim qui religiosa vota emittit, ea non intendit emittere nisi in determinato religioso coetu, nec intentionem habet sese per vota obligandi, nisi fiat membrum coetus religiosi.

et promitto Deo omnipotenti..... et tibi R. P. Praeposito » (7). Inde efficitur praeter *traditionem* et *vota* in professione religiosa posse etiam intervenire *promissionem* hominibus datam.

Ceteroquin *tantum traditio* et *vota* sunt duae partes ita *essentialiter* connexae, ut *una* deficiente professio religiosa non subsistat. Nam institutum religiosum non acceptat ullam *traditionem*, nisi fiat *cum* nuncupatione *omnium* trium *votorum* substantialium; vicissim qui *vota* religiosa nuncupat, id facit *cum* intentione sese incorporandi instituto religioso; ergo corrue[n]te *traditione* non subsistunt *vota*, quae « *professioni* » coniunguntur, et si *vota* sint invalida, etiam irrita est *traditio* (8).

301. Divisio. *Dividitur* professio religiosa: I. *In solemnem et simplicem*. Illa consistit in commemorato *contractu* ex utraque parte *absoluto* et *irrevocabili* cum votis *solemnibus* (9); altera pariter est *contractus*, at saltem ex parte instituti religiosi tantum

(7) Cap. unic. de vot. III. 15. in Sext., ubi declaratur: « *Illud solummodo votum debere dici solemne, quantum ad post contractum matrimonium dirimendum, quod solemnizatum fuerit per susceptionem sacri ordinis aut per professionem expressam vel tacitam factam alicui de religionibus per Sedem Apostolicam approbatis* »; Suarez I. c. n. 3. 14.

(8) S. Poenitent. a. 1820. apud Bouix I. c. p. 502. sq.; Biederlack-Führich I. c. p. 147.; Suarez I. c. I. 6. cap. 2. n. 14. 26. 31. I. 2. cap. 13. n. 22. cap. 11. n. 12.

(9) Suarez I. c. I. 2. cap. 14. n. 10. hisce verbis *solemnitatem* votorum vel potius *professionem* *solemnem* votorum describit: « *Voti religiosi solemnitas in duobus consistit. Unum est, ut traditioni seu oblationi personae religiosae omnino absolutae et ex utraque parte irrevocabili coniunctum sit. Alterum est, ut habeat vim inhabilitandi personam, ad effectus morales supra declaratos. Haec enim duo coniunctim necessaria sunt, et alterum sine altero non sufficit, ut in superioribus declaratum est et in votis scholarium et coadiutorum Societatis (lesu) manifestum est* ». Quare *professio solemn* in sensu strictissimo est ille *contractus religiosus* inter profitentem et religionem, quatenus ex utraque parte est *absolutus* et *irrevocabilis*; *solemnitas* vero *votorum* religiosorum ut *opponitur* *professioni* sensu strictissimo acceptae, profecto *supponit* illum *contractum* ex utraque parte *absolutum* et *irrevocabilem* eique necessario *coniungitur*, at *formaliter* consistit in *illa vi* sive efficacia *absoluta* et *perpetua* inhabilitandi personam voventem ad effectus quosdam iuridicos i. e. ad actus votis contrarios. Quae distinctio facile ad *professionem simplicem* applicari potest. Cfr. S. C. Ep. et Reg. 9. Maii 186.). ad 2., 29. Sept. 1892. ad 5.; ubi in formulis votorum simplicium omnia dicuntur esse eliminanda, quae indicent *solemnitatem* sive *absolutam* illam *perpetuitatem* votorum. Cfr. quoque Suarez I. c. I. 2. cap. 10. n. 1. sq. 4. cap. 11. n. 10. sq. cap. 12. n. 4. cap. 8. n. 10.; Arch. f. k. K. t. XVII. p. 3. sq. 15. sq.

conditionatus, non absolutus et *irrevocabilis* cum votis adnexis mere *simplicibus*.

II. *In expressam et tacitam.* Prior fit verbis vel scriptura vel aliis signis consensum sufficienter exprimentibus praesertim adhibita formula in quovis instituto praescripta; altera saltem ex iure antiquo etiam post Conc. Trident. vigente in religionibus virorum et mulierum fieri potuit etiam sine verbis vel scripturis vel signis, sed per actus professis proprios post expletum tempus legitimum probationis et aetatis induci censetur (10).

At iam S. C. super stat. reg. 12. Iun. 1858. n. 11. ad preces Generalis O. P. pro eodem ordine statuit: « *ad valide emittenda vota solemnia post vota simplicia requiritur professio expressa, et ideo professio tacita omnino abrogata est* » (11).

Haec autem iure Codicis de omni religione et professione valent. Qua in re, licet expressa mentio trium votorum fieri soleat, id ad valorem, nisi Constitutiones aliud ferant, non videtur pertinere; quare videtur sufficiens illa formula apud Carthusianos adhibita: Promitto conversionem morum meorum secundum regulam (Cfr. Piat l. c. p. 135); tali formula vere *expressa* fit professio, tametsi vota nonnisi implicite in sensu regulae contineantur.

(10) Cap. 8. 9. 22. X. de regul.; cap. 1. de reg. III. 14. in Sext.; cap. 2. de reg. III. 9. in Clem.; Sixt. V. cit. Const. « *Ad Romanum* » 21. Oct. 1588.; Bened. XIV. Const. « *Anno* » 19 Iun. 1750. §§ 9. 10.; S. C. C. 21. Maii 1592.; Suarez l. c. l. 6. cap. 19. 20. 21.; Schmalzgr. l. c. n. 155. sq.; Piat l. c. q. 168. 170; ubi declarantur modi et conditiones professionis tacitae iuris antiqui; Conc. Trid. ed. Richt. p. 417. 420.

(11) Quae declarationes postea ad alios quosdam ordines religiosos virorum sunt extensae, at ex sese *universales* non fuerunt nec ex professo agebant de *monialibus* vel de professione votorum *simplicium*. Cfr. Bizzarri l. c. p. 907. sq.; Biederlack-Führich l. c. p. 149. sq. At certe inde efficitur S. C. Ep. et Reg. *tacitae professioni* non multum fuisse. Imo vel in ipsa *convalidatione* professionis *expressae* ab initio invalide emissae tacita professio ad *ratihabitionem* vel *sanationem* prioris professionis habebat exiguum vim. Cfr. Act. S. Sed. vol. V. p. 412. not. 2.; Piat l. c. q. 174; Ferraris l. c. p. 97. 98. sq.; Schmalzgr. l. c. n. 160. — Cfr. Suarez l. c. tract. VII, l. VI, cap. 12, n. 3, ubi putat ad valorem solennis professionis in Societate Iesu requiri, ut formula ipsius ex scripto legatur, cum in Constitut. part V, cap. 3. § 2. litt. A. dicatur: « Illud autem *essentiale* est, ut publice votum *legatur*, coram iis de Societate et externis qui adfuerint, atque ut tamquam *solemne* et *emittatur* et *admittatur* ». Quae doctrina videtur extendenda ad alios casus in quibus Constitutiones determinatum modum expressae professionis requirant eamque declarent *essentialem*. Cfr. can. 103, 104.

bus laicis expleti anni viginti quatuor (19). Idem erat dicendum de monialibus postquam ad ipsas extensa est obligatio praemittendi illud triennium votorum simplicium per Decr. « *Perpensis* » S. C. « *Antiquis decretis* insistens S. C. de Rel. 1 Ian. 1911 decr. *Sacro-sancta* » de laicis seu conversis decrevit: *a)* ne admitterentur postulantes ante expletum decimum septimum aetatis annum; *b)* ne inciperent novitiatum ante vicesimum primum annum aetatis, nec simplicem votorum professionem emitterent, nisi post unum aut duos novitiatus annos; *c)* in votis vero simplicibus manere debebant saltem per sexennium, nec de cetero ante expletum trigesimum aetatis annum possent emittere solemnem professionem. Quae rigidae praescriptiones, ut saepe accidit, non amplius vigent vi can. 6. n. 1, 6, et per Codicem factus est reditus ad ius Conc. Tridentini, sublato discrimine inter clericos et laicos pro prima professione (can. 573), re-tento anno vigesimo primo expleto pro professione perpetua (ibidem). Si ex iure particulari alicuius regni a Sede Apostolica approbato vel legitimis statutis ordinis religiosi maior requiratur aetas ad professionem *simplicem* vel *solemnem* quam iure communi, illis ordinationibus particularibus omnino standum est (20); at ex tenore verborum praxique recepta eruatur oportet, utrum maior illa aetas ad solam liceitatem, an propter *clausulam irritantem* etiam ad *validitatem* professionis sit statuta (21). Cfr. can. 572, § 1. n. 1°.

(19) Cit. Litt. encycl. « *Neminem* » iunct. Pii IX. Const. « *Ad universalis* » 7 Febr. 1862. et S. C. super stat. reg. 16. Aug. 1866. in Act. S. Sed. vol. II. p. 301. sq.; *Piat* l. c. I, q. 81, 93. sq.; Arch. f. k. K. t. XVII. p. 3. sq. 30. sq.

(20) Quae decretis aulicis in Austria de maiore aetate ad *solemnem* professionem religiosam olim v. g. 17. Oct. 1770. 14. Iul. 1782. 1. Septemb. 1814. fuerant statuta, omni valore caruerunt (cfr. Syllab. Pii IX. prop. 52.), donec Sedes Apostolica illam praxim austriacam tempore initii concordati (a. 1855.) ratam haberet. Cfr. Arch. f. k. K. t. I. p. XXXII. t. IX. p. 438. sq.; *Scherer* l. c. p. 833. not. 152. Quae concessio Sedis Apostolicae quoad professionem votorum *solemnium* facta sine solido fundamento extenditur ad professionem *simplicem*. Multo minus ibidem professioni votorum simplicium poterit tantum tribui valor quidam in foro *interno* vel vis ad *arbitrium* professi rescindibilis. Cfr. S. C. Ep. et Reg. 4. Iul. 1877.; Arch. f. k. K. t. XVII. p. 40. 73. sq. Cfr. quoque decr. S. C. super disc. reg. 27. Nov. 1892. de religiosis primae categoriae militum in *Italia* adscriptis nec ad *solemnem* professionem vel sacros ordines admittendis, nisi *post* expletum ordinarium servitium militare et novum annum probationis *vel* postquam *inepti* fuerint declarati.

(21) Cap. 6. X. de reg. III. 31.; S. C. C. 2. Aug. 1631. 24. April. 1632.; *Ferraris* l. c. v. Regularis professio n. 15. 16.

II. Defectus novitiatus validi ad normam can. 555. secundum omnes conditiones in praecedentibus explicatas.

III. Defectus professionis *expressae*, cum professio *tacita* iuris antiqui fuerit abrogata (can. 572. § 1°. n. 5°).

IV. Defectus *scientiae* et *libertatis* sive consensus pleni atque perfecti ipsius religiosi *profitentis*. Quare si is non habeat *intentionem* profitendi seseque obligandi Deo per *vota* et *religioni* per *traditionem* (22), vel laboret *errore substantiali* de objecto votorum et traditionis (23), vel metu gravi in ordine ad professionem iniuste incusso aut dolo deceptus (24) moveatur, certe *invalidam* emittit professionem. Quae scientia et libertas, ut in tuto sint constitutae, *moniales* ceteraeque religiosae omnes ante professionem tum temporariam tum perpetuam sive solemnem sive simplicem *denuo* ab Episcopo loci vel eius Vicario generali aut eorum delegato saltem 30 diebus ante professionem sunt examinandae, ut *licite* profiteantur. — Unde Superiorissae imponitur obligatio monendi Episcopum duobus ante mensibus (can. 552). Metus *ab extrinseco* seu per alterius minas inductus in ordine ad professionem numquam potest esse *iustus*; ideo optimo iure in can. 2352 non fit sermo de iniustitia. At metus ab *intrinseco* v. g. ob timorem inferni, ex generali regula, quae hic non videtur pati exceptionem, non habet effectum irritandi professionem ipso iure, licet possit forte esse causa ut in nonnullis casibus irritetur. Cfr. can. 1037 iunct. Biederl. - Führich n. 90, ubi

(22) *Schmalzgr.* l. c. n. 164.; *Biederlack-Führich*, n. 90.; *Piat* l. c. q. 164. Error accidentalis, tametsi det causam actui seu professioni iure naturae professionem non invalidat; si vero fuerit inductus per dolum actus iure ecclesiastico invalidatur.

(23) Cap. 6. X. de his, quae vi l. 40.; *Suarez* l. c. l. 6. cap. 5.

(24) Cap. 1. X. de his, quae vi l. 40.; cap. 1. 15. X. de regul.; cap. 7. X. qui cler. IV. 6.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 19. de reg.; *Suarez* l. c. cap. 3. n. 1. sq. cap. 4.; *Schmalzgr.* l. c. n. 173. sq.; *Piat* l. c. q. 174. sq. Cfr. de examine monialium: Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 17. de reg.; Pii V. Const. « *Etsi mendicantium* » 16. Maii 1567.; Leon. XIII. Const. « *Conditae* » 27. Nov. 1900.; S. C. C. 9. Maii 1626. 16. Sept. 1662. 7. Iun. 1755. 11. Dec. 1758. in ed. *Richt.* Conc. Trid. p. 421.; *Piat* l. c. q. 164.; *Ferraris* l. c. p. 76.; *Battandier* l. c. p. 78. Cuius professionis *tempus* praefecta monasterii per unum mensem antea Episcopo intimare debuit; secus quamdiu Episcopo videatur, ab officio suspensa manet. Quod examen complecti solet tres tantum *quaestiones* in ecclesia vel ante crates coram testibus et notario propositas: « *An coacta, an seducta sit, an sciatur, quid agatur* ». — Quae disciplina, ut apparet ex textu, parum immutata fuit per can. 552. Cfr. quoque can. 2412.

mandari debet religioso eiusdem religionis. Quare etiam quando ex Constitutionibus vel ex speciali delegatione receptio fit a persona forte religioni extranea, receptio fit, non nomine proprio, sed nomine religionis; et persona extranea v. gr. Episcopus, si in Constitutionibus ipse designetur, est quidem Superior de quo loquitur Codex, non tamen ex iure proprio, sed tamquam habens a religione legitimum mandatum in praecepto Constitutionum contentum (28). Quare receptio facta v. gr. a Superiorissa, non expectato Episcopo vel eius delegato, est prorsus valida, nisi aliud desit requisitum essenziale (29).

VII. De praemittenda professione temporanea perpetuae statim dicitur.

304. Scholion I. Si *numerus fixus* in aliquo conventu legitime constitutus fuit, per admissionem novi professi non est temere au-

(28) Praeclare haec firmanur ex responso Commiss. Codicis, 1 Martii 1921 (A. A. S. XIII, 117), quaerebatur « Cum in Constitutionibus quarumdem Congregationum religiosarum iuris pontificii in formula professionis nulla fiat mentio Antistitae vel eius delegati — An Episcopus vel eius delegatus in casu habendus sit legitimus Superior secundum Constitutiones ad professionem recipiendam, de quo in can. 572, § 1, n. 6. ».

Resp.: « *Affirmative*, tamquam habens legitimum mandatum ».

(29) Cfr. *Matth. a Coronata* l. c. n. 591, 6°; *Schäfer* n. 266, 6. Quare ubi, silentibus Constitutionibus, Superiorissa vocat sacerdotem aut proprium capellanum adhibet pro celebranda Missa, in qua professiones fieri solent, talis sacerdos de se non est is qui recipit professionem, sed Superiorissa praesens aut alia religiosa ab ea deputata. Ceterum ex parte Superioris recipientis non requiruntur verba, sed sufficit aliquod quodvis signum acceptionis, quod sufficienter habetur in ipsa praesentia, consequenter ad admissionem et deputationem diei. In praxi hodie in formulis professionis solet nominari Superior vel Superiorissa, in cuius manus fit professio. Nihil tamen obstat, quin ipse sacerdos celebrans Missam deputetur ab Instituto ad recipiendam professionem, sicut fit in religionibus clericalibus. Cfr. *Ferreres*, *Las Religiosas* n. 449-451, de praxi non probanda in certis regionibus, quod deputatur sacerdos ab Episcopo ad receptionem. Ceterum ipsae « Normae » praebent nobis expresse criterium Ecclesiae, omnino conforme naturae actus, dum, loquendo de sororibus Congregationum iuris pontificii, art. 101. statuunt: « Professio autem fieri dicatur *in manibus* moderatricis, vel sororis ad hoc ab ea deputatae, acceptantis nomine Instituti ». Quod praeceptum si observatur, in ipsa formula professionis, evidenti modo manet exclusum ius Episcopi per se vel per delegatum recipiendi professionem, nisi id faciat ut mandatarius Instituti. Ergo in religione ab Ecclesia approbata, profitentis vota recipit institutum per suos Superiores, et Ecclesia vota ita ab instituto acceptata, recipit ut vota publica, quibus vovens ab Ecclesia publice deputatur ad cultum divinum ut persona vere sacra.

gendus; secus professio esset illicita, nisi facta ex indulto apostolico; at nullitas talis professionis iure antiquo pro monialibus ordinum non mendicantium constituta (Cf. cap. unic. § 1, de statu regul. III, 16 in Sexto), per contrariam consuetudinem iam pridem sublata erat; *Ferraris* v. Moniales art. II, n. 5; et novus Codex nihil de hac re praescripsit. Deinde quidem ad praescripta de numero Conc. Trid. (s. 25, c. 3, de Regul), Gregorius XIII. const. « *Deo sacri* », 30 Dic. 1576, praescripsit ut Episcopus cum Superiore regulari (si adesset) prudenter definiret numerum in quoque monasterio monialium (Bizzarri p. 229 sq.). Si quae supra illum numerum, ex probata lege vel usu monasterii, admitterentur, duplicatam dotem solvere debebant, et supernumerariae perpetuo manere debebant. S. C. C. 6 Sept. 1604. Apud Bizzarri p. 269. *Vermeersch* De Relig. vol. II, Monumenta n. 48.

Scholion II. Codex dum facultatem admittendi ad professionem reservat Superioribus maioribus cum suffragio aut deliberativo aut consultivo Capituli vel Consilii, agit de *prima* professione *temporanea*, de iure praemittenda perpetuae, non agit de renovanda professione temporanea, si habeantur variae periodi talis temporanae professionis (30). Quare cum aliunde religio possit professum a renovanda professione temporanea vel ab emittenda perpetua, servatis servandis, excludere (can. 637); quis sit, qui ad renovationem professionis professum, expleto votorum tempore, admittat, eruen- dum est ex cuiusvis religionis Constitutionibus, cum Codex nihil de hac re praescribat. Generatim erunt iidem Superiores maiores, sed, nisi id ferant Constitutiones, ad suffragium Capituli vel Consilii non tenebuntur.

Art. II. — De professione temporanea et perpetua ex iure Codicis

305. A. Ex iure Codicis cuilibet professioni perpetuae sive solemnii sive simplici debet praemitti professio temporanea saltem ad triennium duratura. Dubitari non potest quin iure Codicis etiam admittatur *professio temporanea* de se non ordinata ad professionem perpetuam; per quas professiones temporaneas, in quibus vovens

(30) Huiusmodi periodi in pluribus Constitutionibus fuerant approbatae; cfr. not. 38.

semper reservat sibi potestatem discedendi et ad saeculum redeundi, non constituitur vovens in vero ex stricto statu religioso, quod vinculum perpetuum exigit, nec fit stricte religiosus; nihilominus in plerisque assimilantur veris religiosis. Sed de hac professione temporanea, cum Codex nihil expresse dicat, omnia remittenda Constitutionibus legitime probatis.

Can. 574 loquitur de professione temporanea, quam subsequi debeat perpetua; et novum ius generale hoc pacto constituit: « In quolibet *Ordine* tam virorum quam mulierum, et in qualibet *Congregatione* quae vota perpetua habeat, novitius post expletum novitiatum, in ipsa novitiatus domo (31) debet (32) votis perpetuis, sive solemnibus sive simplicibus, praemittere, salvo praescripto can. 634, votorum simplicium professionem *ad triennium valituram*, vel ad longius tempus, si aetas ad perpetuam professionem requisita longius distet, nisi Constitutiones exigant annuales professiones ». — Hoc tempus legitimus Superior potest, renovata a religioso temporanea professione, prorogare, non tamen ultra aliud triennium » (33).

Ergo de regula professio simplex fit ad tres annos, quos Superior potest prorogare sed non ultra aliud triennium ita ut tempus votorum temporariorum non excedat sexennium (34); excipitur casus transitus ad aliam religionem, nam in nova religione non urget illud triennium, si transiens in religione *a qua* iam erat ligatus votis perpetuis (can. 634).

Cum autem professio perpetua valide emitti non possit ante expletum 21 aetatis annum; hi qui, expleto novitiatu, tempore triennio longiore distant ab illa aetate, professionem temporaneam emittere debent ad totum illud longius tempus, servatis tamen

(31) Quod vota in ipsa novitiatus domo omni in casu emittantur non probatur pertinere ad valorem. C. Instr. S. C. de Relig. 3 Nov. 1921, ubi pro Congregationibus habentibus duos novitiatus annos, praecipitur ut duobus ante professionem mensibus novitius in domum novitiatus revertatur ibique commoretur; at pariter deest clausula irritans. *Matth. a Coronata* n. 592; *Goyeneche* Comm. V. p. 441.

(32) Id pertinere ad valorem professionis perpetuae edicit can. 572.

(33) Si dicitur prorogari non posse ultra aliud triennium, non inde impeditur quod prorogatio fiat per varia breviora temporis intervalla, modo non excedatur triennium. *A Coronata* l. c.

(34) *A Coronata* tenet prorogationem fieri a Superiore posse etiam quando ob defectum aetatis professio simplex emissa est ad tempus triennio longius. Fatendum est S. Congregationem hodie non favere nimiae ultra sexennium prorogationi professionis temporaneae.

Constitutionibus circa periodos votorum temporariorum et renovata sine temporis intervallo prima professione temporanea. A fortiori quotannis sine temporis intervallo renovandae sunt professiones annuales, ubi illae ex Constitutionibus habeantur.

Ceterum aetas 16 et 21 annorum pro professione respective temporanea aut perpetua, est aetas minima, et fieri per se potest ut Constitutiones maiorem exigant; quo casu eodem modo applicatur can. 574 usque ad illum aetatis limitem (35).

306. B. Historia. Vota simplicia (quamvis utique perpetua) praemittenda votis solemnibus primo per Institutum Societatis Iesu introducta sunt, et historia nobis prodit initio ea fuisse vehementer impugnata, sed a RR. Pontificibus fuisse firmiter defensa et probata, praesertim a Gregorio XIII duabus constitutionibus « *Quanto fructuosius* » et « *Ascendente Domino* ». Ergo ceteri Ordines, novitiatu peracto, novitios statim ad solemnem professionem admittebant. Fuit Pius IX, qui primus statuit ut in omnibus religionibus *virorum* novitii peracta legitima probatione tantum emitterent professionem votorum *simplicium*, atque si per integrum triennium in illa permansissent, tum demum vota solemnia nuncuparent (36). Illud triennium ex iusta et rationabili causa a Superioribus regularibus *prorogari* poterat, sed non ultra completum annum vigesimum quintum, nisi privilegium vel indultum apostolicum obtineretur (37). — Deinde per Decr. « *Perpensis* » S. C. E. et R. (14 Martii 1902), a Leone XIII 3. Maii approbatum, ad moniales votorum solemnum, iuxta congruum modum, ea quae salubriter constituta fuerant pro regularibus viris extensa sunt. (A. S. S. XXIV, 31). Cum autem in Congregationibus religiosis, praesertim feminarum, ultimis temporibus exortis, temporaria professio, sive in approbatione Constitutionum sive etiam

(35) Commissio Codicis 29 Iunii 1918, comparata norma fundamentali Instituti Soc. Iesu cum canone 574, declaravit praedictam Societatem non teneri praescripto can. 574 de votis *temporaneis*, sed vota simplicia emitti cum illa perpetuitate, quam respicit citatum Institutum.

(36) Litterae encycl. « *Neminem latet* » 17. Mart. 1857 iunct. const. « *Universalis* » 7 Febr. 1862 et decl. S. C. super stat. regul. 20. Ian. 1860 ad 3 et 16. Aug. 1866 apud *Bizzarri* 917, 1914.

(37) Cit. litt. encycl. « *Neminem* »; S. C. super statu regul. 16 Aug. 1866 in A. S. S. II, 160 sq.; indultum Trappistarum 5. Febr. 1866. de quinquennio votorum simplicium praemittendo; S. C. E. et R. 27 Nov. 1892. Cfr. *Bizzarri* p. 136 sq.; *Piat* qu. 150 sq.; *Ferraris* I. c. p. 95 sq.

per generales normas (38), iam esset praescripta ante perpetuam, (conf. « Normas » art. 103, 104), tandem per Codicem in tota Ecclesia introducta est, scilicet illa simplex professio est commutata in professionem temporaneam et haec extensa est ad omnes religiones a votis perpetuis.

307. De renovatione professionis temporanae. Renovatio professionis seu votorum duplex excogitari potest et de facto datur: a) altera elapso tempore temporanae professionis; b) altera dum perdurat obligatio, quae per renovationem seu iterationem firmatur. Prior iuridica est, ex praescripto iuris facienda; altera fit *ex devotione*, quam reddere potest obligatoriam Regula seu Constitutionum praescriptum.

I. Professio temporanea ex dictis perpetuae praemittenda est. Si post professionem temporaneam, non statim emittenda sit perpetua, sed nova periodus professionis temporanea subsequi debeat (39), ne religiosus aliquo tempore maneat sine votis religiosis,

(38) De iure pro nonnullis regionibus constituto cfr. v. gr. pro ditione Austriaca Bizzarri, pag. 792, Aichner, Comp. iuris eccl. 12 p. 491, not. 13; pro America Sept. cfr. Collect. Lacens. III, 387, VII.

Notandum porro est vota simplicia, antea regularibus ante solemnia praescripta, fuisse *perpetua* ex parte voventis; eorum dispensatio erat S. Sedi reservata, quamvis solvi poterant legitima dimissione; faciebant profitentem regularem (quamvis hac de re multum disputatum fuerit), inducebant obligationem chori, non privatae recitationis; reddebant professum gratiarum et privilegiorum participem, nisi ab aliquo aliunde excluderetur; ab illis computabantur anni requisiti ad habendam vocem *activam* et *passivam*, quamvis illis votis perdurantibus eligi non possent Superiores in Ordine (S. C. S. Stat. regul. 16. Iunii 1851); radicali dominio non spoliabant professum; multo minus habebant vim dirimendi matrimonii subsequentis aut solvendi matrimonium ratum praecedens; religiosum perpetuo erga religionem obligabant, at, attenta facultate dimittendi et subsequenti Decreto « Auctis admodum », religio non adeo firmiter obligabatur ad religiosum retinendum quando non esset in ordine sacro constitutus, quae ordinatio in maioribus ordinibus erat prohibita, nisi haberetur speciale privilegium vel indultum, quod difficiliter concedebatur.

Similia cum proportionem valebant pro monialibus. Pro Congregationibus vero res iam ante Codicem erat accurate ordinata in « Normis » S. C. E. et R., secundum quas S. C. procedebat in approbandis per gradus novis Institutis religiosis.

(39) « Normae » art. 103-104, ita distribuebant periodos professionis temporanae: « Tria vota emittantur *ad annum* per periodum trium annorum minimum, et sex annorum ut maxime — Post tres annos votorum annualium fieri potest, si Instituto placet, alia professio triennalis; ita prorsus ut universa periodus votorum temporaneorum extendatur ad sex annos maximum ». Hic tamen modus distributionis non ita urgetur, ut non facile admittatur diversus modus in approbandis novorum Institutum Constitutionibus.

Tribus ergo in casibus urget obligatio renovationis: a) in religionibus in

quae ad determinatum tempus emissa fuerunt, illa vota sine mora renovanda sunt. Ex praescripto can. 571: « *Elapso tempore ad quod vota sunt nuncupata, renovationi votorum nulla est interponenda mora* ». Imo illa ipsa de causa: « *Superioribus fit facultas ex iusta causa permittendi ut renovatio votorum temporariorum per aliquod tempus, non tamen ultra mensem anticipetur* ».

Iam ad computandum tempus, in quo renovatio temporanae professionis fieri debeat, habemus modum expresse propositum in can. 34, § 2, 5°, ubi cum agitur de renovandis statis temporibus actibus eiusdem generis, dicitur tempus finiri eodem recurrente die quo incepit, sed novus actus per integrum eundem diem poni potest. Ergo qui die 1° Martii emisit professionem temporaneam ad annum, vel ad tres annos; revoluti uno vel tribus annis, ipse dies 1us Martii erit dies in quo finem habebit annua vel triennalis professio (40) et hic ipse integer dies erit habilis ad renovationem faciendam, nulla habita horae consideratione. Si prima professio facta est hora octava, renovatio (vel respective professio perpetua) fieri poterit non solum hora octava, sed etiam hora septima vel decima aut serius. Vicissim cum finita temporanea professione professus acquirat iuridicam libertatem discedendi et ad saeculum redeundi, iam hora septima illa libertate potietur. Computatio videlicet fit per dies, non per horas aut de momento ad momentum. Inde autem infertur priorem professionem durare, usque ad eius renovationem (vel respective usque ad perpetuam eodem die emissam) aut usque ad momentum, quo temporanae professus, utitur die ipso impletionis libertate ad saeculum redeundi. Cfr. Decr. S. C. de Relig. 3. Maii 1914 (A. A. S. VI, 225); *Vermeersch*, Periodica VIII, 32.; *Matth. a Coronata* n. 592, 2°.

Si Superior utitur facultate sibi concessa anticipandi, non tamen ultra mensem, professionis temporanae renovationem, professio renovata durat ad tempus, quo duraret si renovatio facta esset

quibus exiguntur annuales professiones; b) in casu, quo tempus professionis temporanae elapso triennio prorogatur iuxta can. 574, § 2; c) in religionibus, in quibus per longius tempus sola vota temporaria emittuntur.

(40) Cum ipsa die anniversaria transacta, vota cessaverint, renovatio facienda est, tamensi unus dumtaxat desit dies ad perpetuam professionem, ne vel una die maneat temporanae professus sine votis: quae tamen renovatio si in aliquo casu omissa fuerit, non propterea omissio nocet valori professionis perpetuae. *Matth. a Coronata* n. 592, 1°; *Goyeneche* in *Commentarium* IV, 51 sq.

sine anticipatione. Professio praecedens durat toto illo tempore pro quo emissam fuit; renovatio anticipata incipit habere effectum cum primum prioris tempus expletum est. (41).

II. *Renovatio ex devotione*. Votorum semel emissorum privata renovatio profecto toties fieri potest, quoties religioso placuerit; est enim optima devotio cuius permissa, si quis obligationem cum Deo et cum religione contractam novo voluntatis actu firmat et quodammodo sibi placere denuo profitetur; cuius devotionis exempla etiam Sancti viri praebuerunt — Sed hic agitur de renovatione publica in communitate facta, dum adhuc durat obligatio professionis factae, et obtinet tum in professione temporanea tum in perpetua, quando id praescribunt Constitutiones, et habet sibi propositos optimos fines, ita enim confirmatur renovans in sua vocatione, refricatur memoria illius obligationis qua sese Deo obstrinxit et augetur devotio per iterationem sacrificii Deo oblato (42). Etiam hoc modo publico seu in communitate facta, per se, quod ad effectus iuridicos attinet, nihil differt a privata seu occulta renovatione devotionali; nullum enim novum effectum iuridicum parit, sed tantum moralem, perinde ac renovatio propositi semel facti, quamvis sit actus excellentior et magis meritorius quam simplex propositum. Praesertim vero est praxis valde salutaris pro fovenda disciplina religiosa, ob diligentem praeparationem et salutes praxes quae ante illam renovationem solent praescribi.

Pluries iam declaravit S. Congregatio professionem invalide emissam per hanc renovationem non convalidari seu ratam fieri (43); quod nunc habetur firmatum can. 586 (44).

Ceterum praxim renovationis devotionalis publicae a S. Sede probari patet ex approbatione Constitutionum, in quibus illa praescribitur, et ex formula ad eam data a S. R. C. d. 3836, 3912. *Piat*, q. 172.

(41) Cfr. *Vermeersch* Epit. I. n. 678.

(42) Hi fines iudicantur in Constit. Soc. Iesu P. V, c. 4, § 6.

(43) Confr. *Ferraris* Bibl. v. Regularis professio n. 109.

(44) In Soc. Iesu quoad scholasticos approbatos (qui perpetuam non temporaneam emittunt professionem simplicem) statutum erat atque antecederet omnibus promulgatum, quod per renovationem, quae bis in anno ex Constitutionibus fieri debet, haberetur expressa quaedam rati habitio professionis post novitatum emissae quae ipsam convalidaret, si forte ob defectum ignoratum nullitatis vitio fuisset infecta. Quae praescriptio, attenta generalitate c. 586, non amplius videtur habere locum, sed praedicto canonis standum videtur. Cfr. *Piat* q. 174, sq.

308. *Professio perpetua sive simplex sive solemn*, debet *immediate* subsequi *temporaneam*, nisi huius tempus ad iuris normam fuerit prorogatum a Superiore. Haec autem natura est professionis temporanea, ut eius tempore expleto et professus possit libere religionem deserere, et religio pariter ob iustas et rationabiles causas, inter quas non recensetur infirmitas in religione contracta, (can. 637) eundem possit ab emittenda professione perpetua excludere (can. 637). Exclusus a professione perpetua in saeculum remitti debet, nec, ultra tempus can. 574, § 2 permissum, potest in religione retineri iterum renovata professione (can. 575) (45). At etiam durante professione temporanea, si dignus non habeatur qui vota perpetua nuncupet, a legitimo Superiore dimitti potest, servatis praescriptis can. 647; quo casu dimissus solvitur a votis religiosi (46).

309. *Circumstantiae professionis.* De *tempore* et *loco* professionis temporaneae dictum est in praecedentibus. Pro renovatione vero iuridica professionis temporaneae et pro professione perpetua sive simplici sive solenni nullus determinatus *locus* iure communi praescribitur, et fieri potest in illa domo religiosa ubi sodalis versatur aut, id disponente Superiore maiore, in alia domo, salva lege clausurae pro monialibus illa adstrictis. Illud autem est animadvertendum, quod si vestitioni aut professioni Monialium Episcopus vel alius sacerdos praeest, ipsis non licet ad illum actum clausuram ingredi nec postulanti aut professionem emissurae ex ea egredi (Instr. S. C. de clausura 6 Febr. 1924).

(45) Etiam ex iure per Pium IX constituto professio solennis in ordinibus regularibus differri non poterat ultra aetatem 25 annorum. S. C. super statu Regul. 16. Aug. 1866. Cfr. *Bizzarri* p. 866, ubi illa datur ratio decisionis: « quod si quis in novitiatu et infra triennium votorum simplicium vocationis signa non dederit, licet iam ad maturam illam aetatem pervenerit, spes rationabiliter effulgere non potest, ut deinde illa praebeat »; quo simul indicatur illud triennium inductum fuisse ad modum continuationis illius probationis, quae proprie fit in novitiatu.

(46) *Biederlack-Führich* p. 157, not. 2. ponit quaestionem theoreticam, quo modo auferantur vota, au per modum cessationis vel per modum dispensationis. Si res iuridice spectetur et pro foro externo, dicendum videtur utramque explicationem valere: nam per dimissionem rescinditur contractus inter profitentem et religionem et ex iure haberi non possunt vota religiosa nisi coniuncta cum contractu i. e. nisi in determinata religione. Si vero dicantur dispensari, illa dispensatio datur a iure, cum primum per dimissionem relaxatur a Superiore vinculum cum Instituto.

310. Ritus in professione servandus: I. Codex hoc dumtaxat de ritu statuit: « in emittenda professione religiosa servetur praescriptus in Constitutionibus ritus » can. 576, § 1. (47). Insuper praescribitur ut « documentum emissae professionis a professo et saltem ab eo coram quo professio emissa est subscriptum (48) servetur in tabulario religionis: si vero agatur de professione solemni, debet a Superiore certior reddi parochus baptismi profitentis, ad normam canonis 470, § 2. (can. 576, § 2).

Ergo de iure Codicis, abrogata, ut praemissum est, *tacita* professione, *unice expressa* professio est valida (49); a iure vero *communi ritus* quidam determinatus professionis *expressae* non est ad *licitatem* praescriptus, multoque minus ut *forma substantialis* ad valorem requiritur; sed solummodo a S. C. R. commendatus (50) iamdiu fuit.

Quare in unoquoque ordine vel religiosa congregatione servandus est ritus legitime institutus et approbatus, praesertim si quae caeremonia ex speciali iure ad ipsum *valorem* professionis requiratur (51).

(47) Ritus et caeremoniae peculiare solent tradi in libris quae directoria vel caeremonialia aut ritualia instituti dicuntur; sola formula legenda nunc poni solet in Constitutionibus et de facto nunc exigitur ut ponatur.

(48) Inde nonnulli Auctores deducunt ad validam professionem non requiri ut fiat coram duobus testibus (*Vermeersch* Period. XI, 155, *Schäfer* n. 278). At de facto plerumque aderunt.

(49) S. C. sup. stat. reg. 12. Ian. 1858. iunct. not. ss. h. cap.; can. 572.

(50) Cfr. cap. 23. X. de reg. III. 31.; cap. 1. § 1. eod. III. 14. in Sext.; Pontif. Rom. P. I. tit. de bened. et cons. virg. iunct. resp. S. C. Ep. et Reg. 21. Apr. 1841. apud *Bizzarri* l. c. p. 513. sq.; S. R. C. 14. Aug. 1894. 5. Iun. 1896., Cit. decret. S. R. Congr. si professio *intra Missam* fiat, hi ritus proponitur: « Celebrans profitentium vota excepturus, sumpto SS. Eucharistiae Sacramento, absoluta confessione ac verbis quae ante fidelium confessionem dici solent, S. Hostiam manu tenens, ad profitentes sese convertet; hi vero singuli alta voce professionem suam legent, ac postquam quisque legerit, statim SS. Eucharistiae Sacramentum sumet ». Decretum tamen non imponit ut professio fiat *intra Missam*; et inde valet doctrina textus, de respiciendis Constitutionibus. Acceptatio Instituti per Superiores habetur in hoc quod functionem illam sacram disposuerint pro talium sodalium professione recipienda.

Pro renovatione votorum iuridica et etiam pro devotionali edicatur: « Celebrans ad altare conversus expectet donec renovantes votorum formulam protulerint; qui nisi pauci sint, omnes simul, uno praeunte, formulam renovationis recitabunt, ac postea ex ordine SS. Corpus Domini accipiant ». Cfr. *Piat* l. c. q. 172.

(51) *Suarez* l. c. cap. 12. n. 3.; *Piat* l. c. q. 172.

II. Speciatim *formula* ritusque professionis sufficienter manifestet necesse est *intentionem* religiosi *profitentis* et Superioris *acceptantis* (52). Porro implicite et aequivalenter vel melius explicite continere debet saltem tria substantialia vota religiosa (53) in ordine ad *determinatum* Institutum religiosum emissa et cum *traditione* coniuncta. (54). Cum omnes Ordines et Congregationes debeant suas Constitutiones ad praescripta Codicis corrigere seu accommodare, nulla in re magis expediret ut Codici et praxi nunc receptae fieret reformatio, quam in ipsa formula professionis sive temporariae sive etiam perpetuae et solemnis, cum in hac reformatione nulli iuri debeant renuntiare, sed tantum in ipso ritu et formula ponere expresse quod in antiqua praxi censebatur implicite contineri. Ipsum Codicis praeceptum « ut professio sit expressa » in sensu magis obvio postulat expressionem omnium eorum, quae substantiam professionis integrant, nimirum tria vota substantialia expresse nominata, et Institutum pro quo fiunt, cuius expressio est declaratio traditionis factae tali Instituto; qua ratione certo certius consulitur professionis valori et ipsa profitentis intentio et animus excitatur ad obligationes generales, quae per professionem suscipiuntur atque vel ipsa devotio fovetur. Non tamen negaverim in plerisque formulis antiquis satis contineri professionem expressam novo iure requisitam (55).

III. *Quoad moniales*, postquam decreto « *Perpensis*, » (3 Maii 1902) iniunctum fuerat ut votis solemnibus praemitterentur vota simplicia, S. C. EE. et Reg. in una *Bononiensi* (28 Iulii 1902) edixerat, Ritus seu ceremoniale, in unoquoque monasterio receptum, adhibendum esse in emittenda prima professione, pro qua consuetae

(52) *Suarez* l. c. n. 2., ubi recte notat ex parte *Superioris acceptantis ordinarie* non requiri verba, sed *sufficere signum* externum acceptionis.

(53) Cap. 13. X. de reg. III. 31.; *Suarez* l. c. n. 6.; *Schmalzgr.* l. c. n. 165.; *Piat* l. c. q. 172; *Battandier* l. c. p. 87. sq., ubi multas affert animadversiones S. C. Ep. et Reg. de reformandis formulis professionis in congregationibus religiosis.

(54) Cap. 3. de reg. III. 14. in Sext. cap. unic. de vot. III. 15. in Sext.; *Suarez* l. c. n. 7. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 166.

(55) Cfr. v. gr. *Vermeersch-Creusen*, Epitome I, n. 575, 4 ubi affert formulam Carthusianorum « Promitto conversionem morum meorum secundum regulam »; Cisterciensium: « Pater promitto tibi obedientiam usque ad mortem », quibus verbis respondet Abbas: « Et ego promitto tibi vitam aeternam »; quas videtur dare ut sufficientes.

formulae, suppressis, si adsint, verbis solemnitate votorum exprimentibus, adiaci deberet novitiam nuncupare vota simplicia iuxta Decr. S. C.; professionem autem secundam (i. e. solemnem) emitti posse privatim in choro seu Oratorio interiore coram communitate in manu Superiorissae, praevia approbatione Ordinarii seu Prae-lati Regularis quoad Monasteria exempta (56). Excitatis vero dubiis, eadem S. C. ad Archiep. Pragensem 15 Ian. 1903 respondit: a) posse professionem solemnem fieri in publico si id desideret Superiorissa et Communitas accedente assensu Ordinarii vel Prae-lati Regularis; (57) b) sive in privato sive in publico fiat, unice requiritur quod professa formulam professionis proferat, adhibitis verbis solemnitate exprimentibus (58).

Sed S. Congregatio de Religiosis die 10 Iulii 1919 (A. A. S. XI, 323) declaravit praemissas decisiones post Codicem non amplius vigere, et significavit suam *mentem*, ut professioni solemnī reser-ventur illi ritus et cerimoniae, quae ad perpetuitatem status refe-runtur: tales erant plures mysticae seu symbolicae de perfecto et absoluto mundi contemptu, de indissolubili cum Christo desponsa-tione, quae minus respondent professioni simplici ex iure Codicis temporanae, licet non plene dedecabant professioni simplici ex decreto « *Perpensis* » emittenda, quae ex memorato decreto erat per-petua. Ita S. Congregatio consuluit maiori solemnitati professionis sollemnis et perpetuae prae simplici et temporanea iuxta modum iam servari solitum in Congregationibus religiosis. Quare *nunc* potius professio *temporanea* apud moniales fieri *potest* sed *non debet* in choro sive Oratorio interiore.

IV. In professione nulla apponi potest *conditio* substantiae profes-sionis contraria (59); ex more vero communiter recepto professio fit *absolute*, absque ulla conditione (60); licet indicari possit tem-

(56) A. S. S. XXXV, 37.

(57) Monitore eccl. XIV, p. 303. sq.

(58) Monitore eccl. XV, p. 387 sq.

(59) Cap. 20. X. de convers. coniug. III. 32.; Suarez l. c. n. 14. sq.; Schmalzgr. l. c. n. 166.; Piat l. c. q. 172. sq.

(60) Schmalzgr. l. c. n. 180.; Reiffenstuel l. III. t. 31. n. 174. sq. aliiq-ue recte tenent contra Suarez l. c. n. 16. sq. aliosque conditionem etiam *de futuro* substantiae professionis non contrariam per se posse apponi atque verificata conditione *renovationem* consensus *non* requiri. At certe forma *conditionata* ex se professioni parum est conformis, a moribus omnium religionum reperitur aliena, ita ut vix unquam a Superiore regulari *licite* admitti possit. Cfr. Piat. l. c.

pus expresse vel implicite v. gr. ad normam Constitutionum. Quamvis professio per *procuratorem* in nullo iure inveniatur expresse prohibita, tamen ex praxi recepta fit personaliter (61), item per recitationem fixae formulae *viva voce* factam, non per meram scripturae traditionem (62). At formula professionis in scripturam redacta convenienter Superiori acceptanti post recitationem traditur; vel saltem iuxta can. 576, § 2 Superiori tradenda est postea (63).

V. *Omnis simoniaca pactio* iure divino vel humano interdicta penitus est excludenda (64); at professio simoniaca *nec* ex natura rei *nec* iure positivo Ecclesiae irritata fuit (65), multiplici vero *poenae* erat obnoxia, saltem si de *solemni* professione ageretur (66); quae antiquae poenae in Codice relatae non sunt. Legitima vero est traditio et receptio *dotis monialium* vel sororum legitime constitutae, quae licet a die traditionis fiat propria monasterii vel Instituti, non acquiritur irrevocabiliter nisi in obitu religiosae et integre est *restituenda*, si monialis vel soror etiam post professionem *solemnem* ex instituto religioso egrediatur vel dimittatur (67).

Scholion. Cum *solemnis professio* ex disciplina vigente in omnibus religionibus sive *virorum* sive *mulierum* valida non sit, nisi fuerit *expressa*, disputationes prolixae antiquorum canonistarum *de modis*, quibus *tacita professio* induci possit, exiguam videntur habere utilitatem. Quare potius practici momenti est, *quomodo* professio reli-

(61) Suarez l. c. n. 22. sq.; Schmalzgr. l. c. n. 180.

(62) Cap. 13. X. de reg. III. 31.; Suarez l. c. n. 2. sq.

(63) Id iam erat praescriptum a Clem. VIII, Const. « *Regularis disciplinae* »; ubi etiam exigebatur ad *licitam* professionem praesentia saltem duorum testium sive externorum sive sodalium ipsius religionis praeter religiosum acceptantem et religiosum profitentem. Quae praescriptio in Codice non est relata; at vix umquam deerunt isti testes. Cfr. Suarez l. c. n. 5; Schmalzgr. l. c. n. 179.

(64) Cap. 8. 19. 25. 30. 40. X. de simon. V. 3.; cap. 1. 2. de sim. V. 1. in Extravg. com.; cap. 2. X. de stat. III. 35.; Schmalzgr. l. V. t. 3. n. 171. 193. sq.; Suarez l. c. tract. III. l. 4. cap. 17.; Pennacchi, Comment. in Const. Ap. Sed. t. I. p. 890. sq.; Kober, D. Suspens. p. 357. sq.

(65) Cap. 19. X. de simon. V. 3.; S. C. C. 13. lun. 1722.; Suarez l. c. cap. 57. n. 6. sq.; Schmalzgr. l. V. t. 3. n. 252.

(66) Cfr. cit. cap. in not. praeced.; Pii IX. Const. « *Ap. Sed.* »; Suarez l. c. cap. 56. n. 2. sq. 7. sq.; Schmalzgr. l. c. n. 251. sq.; Thesaurus, De poenis eccl. v. Simonia cap. 1. 10.; Holtweck, D. k. Strafs. p. 182. 187. sq.; Pennacchi l. c.

(67) Cfr. supr. n. 278; S. C. C. 26. Nov. 1650. in ed. Richt. C. Trid. p. 418. n. 6.; S. C. Ep. et Reg. 20. Dec. 1840. ad 4. apud Bizzarri l. c. p. 567. p. 700. sq. 751. sq.

giosa *expresse*, sed *invalide* emissa hodie *convalidetur*, si detecta invaliditate neque religio neque religiosus professus imploret *declarationem nullitatis* (68).

311. I. Convalidatio professionis invalide emissae facile et tuto nunc fit, si remoto impedimento iuris ecclesiastici et servatis servandis *renovetur* professio, aut sanatio *in radice*, si fieri potest, petatur a R. Pontifice (69), cum gravia incommoda praevideantur secutura ex manifestatione invaliditatis occultae. Sed secluso casu sanationis a S. Sede concessae, cum professio fuerit irrita ob impedimentum *externum* i. e. ab ipso defectu interni consensus distinctum, per subsequentes actus qui tacitam contineant professionis emissae ratihabitionem, professio ex iure Codicis non convalidatur, sed requiritur *nova* legitima professionis emissio post cognitam nullitatem et impedimentum sublatum (can. 586, § 1).

II. Quodsi nullitas provenerit ex defectu consensus interni, ipso facto praestiti consensus convalescit, dummodo ex parte religionis consensus non fuerit revocatus; sed sanatio quaedam in radice in hoc casu non est possibilis (can. 586).

At si defectus consensus interni etiam externe pateat, ita ut in foro externo probari possit, non sufficit ad convalidandam professionem mera occulta positio interni consensus; sed professio, cuius nullitas in foro externo constat vel probari potest, etiam externe est convalidanda, eam legitime iterando ad normam cit. can. 586, § 1.; externum enim est impedimentum quod in foro externo probari potest, et in eodem foro in quo constat de emissae professionis invaliditate, constare debet de eius convalidatione.

III. Si contra professionis validitatem sint argumenta, et religiosus renuat ad cautelam sive professionem renovare sive eiusdem sanationem petere, res ad Sedem Apostolicam est deferenda (can. 586, § 3). — Ergo Ecclesia non permittit, atque merito non

(68) *Suarez* l. c. l. 6. cap. 19. 20. 21.; supra h. cap. not. 43.

Cap. 11. 12. X. de regul. III. 31.; cap. 1. eod. III. 14. in Sext.; *Suarez* l. c. l. 7. cap. 1. 3. 4.; *Schmalzgr.* l. III. t. 31. n. 189. sq.; *Ferraris* l. c. v. Reg. professio n. 109., ubi allegat multas declarationes S. C. C., quibus constat per annuales *ratificationes* vel renovationes professionis per se non convalidari professionem a principio invalidam; *Piat* l. c. q. 174. sq.; *Bouix* l. c. p. 619. sq.

(69) *Ferraris* l. c. p. 98 sq.; A. S. Sed. vol. V, p. 412.; Anal. eccl. t. VII p. 284 sq.; *Bouix* l. c. p. 622 sq.

permittit, ut religiosus cum professione dubia in religione maneat, neque ut religio eum in illo statu dubio retineat: debet ergo religiosus aut professionem renovare aut si casus ferat, sanationem petere a Sede Apost. impetrandam: id si renuat ex solo dubio probabili non potest propria sua voluntate a religione discedere, nec religio eum dimittere sine votis: haec autem praestare potest Sedes Apostolica re ad ipsam cum omnibus circumstantiis delata. Atque idem dicendum est si ipsa religio renuat talem dubie professum admittere renovata professione.

IV. Inde patet, quod Codex non expresse providet casui, quo professio ab interesse habente, praesertim ab ipso professo accusetur et petatur declaratio nullitatis. Accusans professionem debet allegare capita argumentorum, unde pateat sibi ius esse professionem accusandi et petendi nullitatis declarationem; talis autem accusatio continet recusationem convalidationis. Est casus can. 586, § 3.: unde videtur supponi non esse instituendam causam stricte iudicalem de professionis nullitate; sed via breviori recurrendum esse ad Sedem Apostolicam, quae in casu providebit, sive iubendo instrui processum iudicalem sive administrativo modo, post captas informationes, rem decidendo. Nullo tamen iuris textu expresse excluditur causa stricte iudicialis. Benedictus XIV const. « *Si datam* » specialem instituerat formam processus cum interventu defensoris professionis, ad imitationem quamdam processus in causis nullitatis matrimonii. Quae constitutio non est in Codice confirmata; sed ex natura rei est optima norma si quando occurreret huiusmodi processus. Quoniam autem in Codice est bene determinatus processus nullitatis S. Ordinationis; huic processui potius insistet S. Congregatio, si quando censeat iudicalem processum esse instituendum.

Inde etiam videtur deduci probationem stricte iudicalem non esse in iure novo necessariam ad obtinendam declarationem nullitatis et libertatem ab omni obligatione ex professione proveniente, nisi eam exigit S. Sedes ad quam recursus factus sit, sed generatim sufficere veri nominis certitudinem moralem, quovis modo ea obtineatur (70). Porro etiam in hac materia valet, quod professio dubie invalida, ex generali principio praesumenda sit valida, donec de invaliditate certa probatio habeatur.

(70) Ita etiam *Matth. a Coronata* n. 594 cum *Goyeneche*, Comm. VI, 89.

V. Si professionis nullitas certo existat et in foro externo probetur, praesumptus professus liber est ab omni obligatione ex professione orta et ad saeculum redire potest quin inhabilitates incurrat proprias dimissi, edita prius formali declaratione nullitatis professionis. Quae declaratio dabitur a Superiore maiori religionis clericalis exemptae, vel ab Ordinario loci in non exemptis ad normam can. 1579, nisi fiat directus recursus ad S. Sedem.

Non admiserim, ex certitudine *subiectiva* ipsius professi de nullitate suae professionis, posse hunc propria auctoritate, sine iuridica declaratione Superioris Religionem relinquere, licet omnino tenendum sit non ligari obligationibus votorum. Illa enim libertas discedendi, praeter extrinsecam circumstantiam scandali, quod vix umquam deerit, esset actus quo religiosus fieret iudex in causa propria, in qua tam facilis est hallucinatio; porro susceptio status publici in Ecclesia per publicam emissionem votorum, ex natura rei requirit declarationem publicae auctoritatis quod ille status non fuit legitime et valide susceptus. Porro illa certitudo mere subiectiva, sine argumentis etiam coram auctoritate ecclesiastica vim habentibus, vix occurrere potest nisi in casu quod professio per dolum et fraudem obtenta sit. Porro ex tali dolo et fraude sequentur effectus poenales v. gr. eiectio a statu clericali vel respective suspensio reservata (can. 2383), qui poenales effectus ex ipso tenore cit. canonis postulant iuridicam declarationem (71). Immo ille dolus inducit obligationem reparandi damnum religioni ex professione nulla illatum; cum nemini sua fraus patrocinari debeat.

312. Scholion I. In quaestione antiquitus agitata (72) utrum necne professio invalida pariat obligationem castitatis quasi ex voto simplici; iure Codicis potius negativa sententia videtur esse amplectenda nec amplius dicenda est valere antiqua fori externi praesumptio, qua vovens existimabatur voluntatem habere vovendi castitatem independentem a valore professionis religiosae; sed potius praevallet praesumptio hodie magis fundata quod qui emittit vota religiosa, etiam castitatis, non emittit nisi in ordine ad amplectendum statum

(71) « *Commentarium* » pro Rel. VI, 89. Paulo aliter Schäfer l. c. n. 282, 4. Cfr. infra n. 313 nota 86, 87.

(72) Cfr. *Piat* l. c. l. q. 176.; *Vermeersch*, De religiosis I, n. 217.; *Suarez*, De Relig. fr. 7. l. 7. cap. 2. n. 14.

religiosum, quod solum per validam professionem obtinet. Sane cum antea, ex illa antiqua praesumptione, quando S. Congregatio professionem solvebat, votum castitatis solita erat excipere, etiam si professio esset tantum temporanea (73); nunc autem indulto saecularizationis vel ipsa vota religiosa solemnita solvuntur. Praevalet ergo nunc potius praesumptio contraria, quod vota religiosa sint coniuncta cum vinculo professionis adhuc retento nisi statuta fuerit exceptio; cui disciplinae censendus est sese accomodasse qui religiosa vota emittit, ut ad illa non sese abstringat nisi sub implicita conditione vitae communis et religiosae, extra quam difficillime observantur (74). In foro interno certe praevalet voluntas voventis.

Scholion II. Si quaestio fit, sitne iterandus novitiatus propter invalidam professionem, negative respondendum est, si novitiatus legitime fuerit absolutus ad normam can. 555; quod patet ex natura rei, seclusa positiva dispositione in contrarium; ius autem positivum potius contrarium generali modo statuit in genere de actibus iuridicis in can. 1680, § 2. Si vero professio hac de causa irrita fuerit, quod novitiatus legitimus non praecesserit; profecto eo in casu et novitiatus et professio repeti debent, nisi a S. Sede gratia sanationis implorata et obtenta fuerit.

• **313.** *Ius praecedens* de nullitate professionis sollemnis vel simplicis.

I. Quicumque regularis sive vir sive monialis (75) aut ipsa religio (76) praetenderent quacumque ex causa canonica v. g. propter vim et metum vel defectum legitimae aetatis professionem suam *solemnem* esse invalidam, solummodo intra *quinquennium* a die pro-

(73) Cfr. Vermeersch De Relig. II, p. 151, n. 67.

(74) Cfr. Vermeersch Periodica XIV, p. (2) sq.

(75) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 19. de regul.; S. C. C. in caus. alleg. a Richt. in ed. C. Trid. p. 423.; Suarez l. c. tract. VII. l. 7. cap. 1. sq. 4.; Schmalzgr. l. c. n. 193.; Piat l. c. q. 177. sq.; Bouix l. c. t. I. p. 628. sq. 619. sq.

(76) Urb. VIII. Const. « Ad occurrendum » 5. Ian. 1636.; S. C. C. 18. Nov. 1679. ad 2., 16. Ian. 1683.; Bened. XIV. Const. « Si datam » 4. Mart. 1748.; S. C. Ep. et Reg. 8. Mart. 1895. in Act. S. Sed. vol. XXVII. p. 627. sq.; Piat l. c.; Schmalzgr. l. c. n. 194. 195., ubi cum Pirhing aliisque quoad causas et tempus reclamandi affert limitationes iuris religionis, quae solidis argumentis non probantur, imo saltem quoad tempus decretis pontificiis v. g. cit. Const. « Si datam » manifeste reprobantur.

fessionis computandum (77) ad agendum contra valorem huiusmodi professionis erant *admittendi*, nisi elapso quinquennio et causa nondum coepta restitutio in integrum a *Sede Apostolica* fuisset petita et obtenta. Quae lex de solo quinquennio ad legitimam actionem concessa erat servanda, etiamsi causa nullitatis vel impedimentum reclamandi per totum quinquennium perdurasset (78).

Quodsi *regularis* votorum solemnium iam *antea*, quam causas praetensae nullitatis coram competente iudice ecclesiastico deduceret, habitum sponte dimitteret vel etiam cum habitu *sine* licentia Superiorum temere ex conventu discederet, nullatenus, quamdiu in religionis suae claustris non moraretur et habitum regularem non reassumpsisset, ad allegandam qualemcunque causam nullitatis erat admittendus, sed potius ab ipso iudicii limine repellendus, imo ut ad monasterium rediret erat cogendus et tanquam apostata puniendus, interim vero nullo privilegio suae religionis iuvare poterat. Ipsa quoque *restitutio* in integrum a *Sede Apostolica* non concedebatur, priusquam regularis habitum dimissum reassumeret et in conventum rediret (79).

II. At *religio* quoque ob invalidatem professionis ex quacumque causa propositam non poterat regularem e conventu dimittere vel eiicere, nisi postquam de praetensa nullitate per legitimum iudicium constitisset; secus Superiores religiosi, qui aliter eiicerent professos, ipso facto absque alia declaratione incurrere debebant suspensionem a divinis, privationem officiorum obtentorum atque perpetuam inhabilitatem ad alia obtinenda, privationem quoque vocis activae et passivae (80).

(77) Conc. Trid. l. c.; Urban. VIII. l. c.; Bened. XIV. cit. Const. « *Si datam* »; S. C. C. 22. Maii 1687. ad l. et 28. Sept. 1740.

(78) Bened. XIV. Const. « *Si datam* »; Pii IX. Const. « *Peculiaribus* » 26. Ian. 1856. apud Bizzarri l. c. p. 147. sq. 149. pro Sicilia; S. C. C. 22. Maii 1687., aliisque in caus. apud Richt. l. c. p. 423. sq. n. 3. 4. 5. 11. 14.; S. C. Ep. et Reg. 24. Apr. 1858. aliasque caus. apud Bizzarri l. c. p. 146. sq. 157. 586. sq. 676. sq.; Piat l. c. q. 178, 179. Quare veterum scriptorum sententia *de casu excepto* a petenda restitutione, si per totum quinquennium causa nullitatis duret (cfr. Suarez l. c. tract. VII. l. 7. cap. 4. n. 6.; Schmalzgr. l. c. n. 200. aliosque) derelinquenda erat, post tot decisiones et responsa.

(79) Conc. Trid. l. c.; Bened. XIV. Const. « *Si datam* »; Pii IX. Const. « *Peculiaribus* »; S. C. C. in caus. Cabilon. 10. Maii 1732. apud Richt. l. c. n. 2.; S. C. Ep. et Reg. 18. Mart. 1870. in Act. S. Sed. vol. V. p. 401. sq.; Suarez l. c. cap. 3. n. 11. sq.

(80) S. C. C. 21. Sept. 1624. iunct. Urban. VIII. cit. Const. « *Ad occurrendum* »; S. C. C. 23. Ianuar. 1666. 24. 28. Sept. 1740. apud Richt. l. c. n. 21. 23. 4. 5.; Piat l. c. q. 177.

III. Quae causa nullitatis professionis sollemnis in prima instantia introducenda, discutienda legitimeque definienda fuit coniunctim coram Ordinario loci (81), (in cuius dioecesi monasterium regularis situm est) et Superiore (82) locali pro tempore existente illius monasterii, in quo regularis reclamans emiserat professionem, excepto casu privativae competentiae S. C. C. reservato, quo professio eam ob causam impugnatur, quod novitiatus in domo ad hoc non designata fuerit peractus (83).

Secunda vel tertia instantia similiter atque prima constare debuit duplice iudice secundum Bened. XIV. Const. « *Si datam* » designando; at ex disciplina paulatim introducta huiusmodi causae facile iam in prima vel saltem secunda instantia ad S. C. Ep. et Reg. vel S. C. C. vel S. C. de Prop. F. deferrebantur, ubi Superiores regulares non amplius habebant partes iudicum (84).

IV. *Forma procedendi* a Benedicto XIV. cit. Const. « *Si datam* » secundum analogas dispositiones de nullitate matrimonii accurate fuit ordinata et etiam ultimo tempore, ubi casus occurreret, saltem in substantialibus erat servanda. Quare verus requirebatur *processus canonicus*, in quo *praeter* religionem et regularem *alii actores* non admittebantur; necessario intervenire debuit *defensor professionis* legitime constitutus; *duplex sententia conformis* de nullitate professionis erat pronuntianda, antequam regularis a religione discedere posset, secus poenis contra apostatas latis subiiciebatur (85).

Quodsi a religione vel a regulari reclamatio fieret nonnisi elapso quinquennio, *processus de concedendo a S. Sede beneficio restitu-*

(81) S. C. C. 1. Dec. 1593.; *Schmalzgr.* l. c. n. 197.; *Piat* l. c. q. 179 n. 3.

(82) Conc. Trid. l. c.; Bened. XIV. cit. Const. « *Si datam* »; S. C. C. apud *Richt.* l. c. n. 4. 5.; *Piat* l. c. q. 179, n. 1.

(83) Urb. VIII. cit. Const. « *Ad occurrendum* » sublatis per Pii IX. Const. « *Apost. Sed.* » interdicto ab ingressu in ecclesiam atque excommunicatione; Bened. XIV. cit. Const. « *Si datam* »; Instr. S. C. Inq. 20. lun. 1883. i. f. adnotatio: *Quoties tractanda occurrerit causa matrimonialis, in qua de impedimento sollemnis voti castitatis vel ordinis sacri cum adnexa castitatis lege agatur, ea integra post processum inforatorium ad necessaria documenta et motiva colligenda institutum a Rmis Patriarchis aliisve Ordinariis ad Sedem Apostolicam deferatur* »; *Bouix* l. c. t. I. p. 649.

(84) Bened. XIV. cit. Const. « *Si datam* »; S. C. Ep. et Reg. 8. Mart. 1895., 6. Febr. 1874. in Act. S. Sed. vol. XXVII. p. 627. sq. vol. VIII. p. 39. sq.; S. C. C. l. c. vol. I. p. 471. sq.

(85) Conc. Trid. l. c.; S. C. Ep. et Reg. (29. Ian.) 19. Febr. 1858.

tionis in integrum ita ad tramites cit. Bened. XIV. Const. « *Si datam* » erat conficiendus (86), ut simul cum *causis restitutionis* etiam diligenter *causae* nullitatis examinarentur. Obtenta vero restitutione in integrum per duas sententias conformes denuo per alias sententias conformes constare debuit de nullitate professionis.

V. Si pars, quae valorem professionis solemnem impugnavit, in causa caderet, quod tantum magna cum probabilitate, non plena certitudine nullitatem allegatam probare potuerit, R. Pontifex *per dispensationem* conscientis consulere solebat (87). At si revera professio legitime fuisset declarata nulla et irrita, non leves aliae quaestiones manebant solvendae v. g. de obligatione regularis ex praesumpto voto castitatis (88), de convalidando matrimonio forte ab altero coniuge contracto, de rebus temporalibus ob nullitatem professionis denuo ordinandis v. g. de dote et de donationibus tempore novitiatus factis (89).

VI. *Professio votorum simplicium* si invalide fuerit emissa, pariter sententia iudiciali nulla *declarari* potuit (90). Quo in iudicio for-

(86) S. C. C. 16. Dec. 1617. 12. Aug. 1642. 15. Nov. 1653. 16. Ian. 1687. 22. Mart. 1687.; Bizzarri l. c. p. 146. sq. 157. 586. sq. 676. sq.; Piat l. c. q. 182, Nota.

(87) S. C. Ep. et Reg. in cit. caus. apud Bizzarri l. c. p. 586. sq. 676. sq.; S. C. C. 23. Ian. 23. Apr. 1864. et S. C. Ep. et Reg. 6. Febr. 1874. in Act. S. Sed. vol. I. p. 471. sq. vol. VIII. p. 39. sq. Qua dispensatione illi regulari succurri potest, qui suam professionem nullam esse *certo* scit, sed in foro externo *certas probationes* afferre non potest neque irritam professionem ratificare sive *convalidare* vult, *ad quod nullo iure tenetur*. De quo casu multum disputant antiquiores et recentiores scriptores (cfr. v. g. Schmalzgr. l. c. n. 204. sq.; Bouix l. c. t. I. p. 631. sq.; Scherer l. c. p. 840. not. 10. alique v. g. Reiffenstuel, Fagnanus, Sanchez) atque utrimque nonnullis suppositionibus et assertionibus et argumentis pugnant, quae solidum fundamentum non videntur habere. Cfr. quoque c. 6. 7. D. 27. = ep. Nicol. l. scr. a. 858. — 867.; Suarez l. c. tract. VII. l. 7. cap. 2. n. 6. 7. 8. cap. 3. n. 9. 10.; Piat l. c. t. I. p. 151. sq.

(88) Cap. 1. X. de his, quae vi I. 40.; cap. 3. 12. X. de conv. coniug. III. 32.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 15. 19. de reg. Suarez l. c. cap. 2. n. 1. sq. 12. sq., ubi n. 14. recte distinguit *irritationem iuris* ab *interpretatione iuris*, quae fundatur in sola *praesumptione* de *intentione* profitentis; quae praesumptio debet cedere veritati, si profitens tantum habuit *intentionem* vivendi castitatem *ut adnexam statui religioso*; Bouix l. c. p. 642. sq.; Piat l. c. q. 176. — Cfr. supra Scholion n. 312.

(89) S. C. C. 25. Ian. 1744. in ed. Richt. C. Tr. p. 417. n. 4.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 16. de regul. Cfr. supra de dote n. 270.

(90) S. C. Ep. et Reg. in caus. Sagiens. 9. Ian. 1835. ad 1. respondit: « *Negative* » (i. e. vota non esse valida, sed cum addito), *cum dispensatione, quatenus opus sit*. « At Urban. VIII. Const. « *R. Pontifex* » 20. Maii 1627. quoad

ma a Benedicto XIV. Const. « *Si datam* » de sola professione solemnī praescripta non erat necessario servanda, imo nec processus nec forma iudicii requirebatur, sed sufficebat, si procederetur sola facti veritate inspecta sive summatim cognita. Cfr. S. C. super stat. reg. 12. Jun. 1858, n. 4, 5. — At ut plurimum huiusmodi causae, quibus persona religiosa vel institutum religiosum praetendunt nullitatem simplicis professionis et postulant solutionem vinculi contracti cum instituto religioso et liberationem a votis, potius expediri solebant per viam *dimissionis* et *dispensationis* saltem ad cautelam datae servatis legibus proprii instituti et decretis pontificiis. Qua in re praesertim *moniales* sibi cavere debuerunt, ne sub praetextu *nullitatis* professionis *simplicis* dimitterent sororem professam inconsultis Ordinariis loci, si de institutis dioecesanis ageretur, vel neglecta auctoritate Sedis Apostolicae, si congregatio religiosa iam obtinuerat approbationem pontificiam (91).

314. Collatis cum iure praecedenti mox relato praescriptis canonis 586, statim apparet fuisse in hac parte plene aequiparatam professionem solemnem cum simplici, ut passim factum est in aliis materiis. Unde nihil mirum quod in Codice circa professionem convalidandam vel irritam declarandam et rescindendam praescripta dederit generalia cuilibet professioni applicanda.

Art. 3. — De professione servitio militari addictorum.

315. I. Religiosos omnes, non exclusis novitiis, gaudere privilegiis clericorum constat ex can. 614; et inter illa privilegia adnumeratur exemptio a servitio militari (can. 121). Ius commune proinde non debuit considerare casum, de iure non possibilem, religiosi

particulare institutum religiosum decrevit: *Et nihilominus iis, qui bona fide vota, ut supra, emiserint, ut in saeculo, in habitu clericali, sub obedientia tamen Episcopi loci, voto castitatis adstricti remanere libere et licite valeant.... concedimus et indulgemus. Ceterum eos paterne in Domino hortamur, ut aliquam ingrediantur de religionibus approbatis ibique reddant Domino vota sua* »; Piat l. c. p. 134. 153. 207.; Suarez l. c. l. 7. cap. 2. n. 13. sq. cap. 3. n. 11. sq.

(91) Cfr. Decr. « *Auctis* » S. C. Ep. et Reg. 4. Nov. 1892; S. C. Ep. et Reg. 4. Iul. 1898, 6. Ian. 1886; Leo XIII, Const. « *Conditae* » cap. I. n. 8, cap. II, n. 1.; S. C. Ep. et Reg. apud Bizzarri p. 832, n. 11, p. 839, n. 9.; Conc. Plen. Americae lat. (a 1899) n. 330.

militari servitio adstricti, praesertim per legem permanentem in ipso Codice promulgatam. Sed cum de facto variis in locis illa exemptio non recognoscatur, S. C. de Rel. debuit providere, ut opportuno modo vitarentur damna ex civilibus legibus Ecclesiae infensis facile proventura.

Id praesertim praestitit per Decr. « *Inter reliquas* » (1 Ian. 1911) cum declarationibus datis 1 Febr. 1912, 15 Iulii 1919, 30 Nov. 1913. (Cfr. A. A. S. XV, 321). (92).

In nova decisione 15 Iulii 1922. S. C. declaravit: 1°) adhuc vigere post Codicis promulgationem decr. « *Inter reliquas* », quod fuerat promulgatum propter temporum difficultates, quae adhuc perseverant, cum viri religiosi, etiam professi, ad servitium militare pluribus in regionibus cogantur, nullo habito respectu ad eorum statum, quo Dei servitio iam mancipati sunt; 2°) consequenter a novitiis servitio militari adstrictis, absoluto novitiatu, vota religiosa temporaria emitti debent, non ad triennium sed usque ad tempus incepti servitii militaris duratura. Reliqua sunt deducenda ex Decr. « *Inter reliquas* » quod adhuc dicitur vigere, et ex alio decr. 15. Iulii 1919.

316. Quare ius hodie vicens his capitibus continetur: 1°) Vota emissa a novitio ipso iure cessant eo die quo religiosus sodalis militariae effective adscribitur et fit subiectus militari disciplinae vel inhabilis ad militiam absolute et in perpetuum declaratur. Effectiva adscriptio solet plerumque fieri in inspectione coram medicis, effectiva subiectio militari disciplinae solet postea post aliquod tempus subsequi: requiritur ut haec quoque subiectio habeatur pro votorum cessatione. Cum vota cessent declaratione perpetuae et absolutae inhabilitatis, (93) vota quamprimum renovanda sunt, et si triennium iam elapsum fuerit et requisita actu habeantur, emittenda est professio perpetua.

(92) Praecesserat indultum a Pio IX concessum Ordini Cistercensium, quo indulgebatur ut novitii militiam postea ingressuri, expleto novitiatu, professionem simplicem emitterent ad 6. tantum menses valituram. Cfr. declarat. 2. Sept. 1896, et extensionem ad Ordinem S. Iohannis de Deo 29. Dec. 1909. factam.

(93) Declarationi perpetuae et absolutae inhabilitatis *Matth. a Coronata* aequiparat dispensationem ab effectivo servitio, eo momento facta quo servitium praestandum esset; unde concludit vota emissa usque ad tempus servitii militaris momento dispensationis cessare et renovanda esse.

2º) In religionibus quae vota *annualia* habent, non tenentur emittere vota usque ad tempus servitii militaris; sed tenentur usque ad illud tempus repetere annuales professiones; adveniente vero servitio militari annualis professio ipso facto cessat. Si in experimento inhabiles declarentur vota annualia non cessant. Quaelibet vero renovatio votorum tempore militaris servitii invalida est (94).

3º) Servitio militari durante, religiosus adscriptus manet suae religioni et Superiorum auctoritati subiectus, qui specialem curam de eo habere debent ad normam Decr. « *Inter reliquas* » n. IV, V. Eius status iuridicus merito in pluribus aequiparatur statui novitiorum, est enim membrum sine votis.

4º) Durante servitio militari vel eo expleto, religionem libere deserere potest, sicut is cuius tempus votorum iam elapsum est, praemonitis Superioribus scripta declaratione vel edita orali declaratione coram testibus. Quae declaratio sive scripta sive verbalis cum authentica Superioris relatione caute in archivio religionis custodienda est. Vicissim Superiores ob iustas et rationabiles causas possunt religiosum dimittere aut non amplius recipere (95); quae dimissio ex natura rei pariter documento authentico decernenda est (96).

5º) E militia reversi nequeunt statim admitti ad professionem perpetuam sive simplicem sive solemnem, tametsi tempus temporariae professionis iam expletum sit; sed iterum tenentur emittere vota simplicia in iisque permanere saltem per integrum annum, si ultra annum fuerint sub disciplina militari, per tempus aequivalens tempori servitii militaris, si hoc brevius fuerit (97).

(94) S. C. de Rel. 30. Nov. 1919.

(95) Haec dimissio non est dimissio canonica religiosi votis obstricti, sed religiosi cuius vota cessarunt ideoque facienda ad normam can. 637, pro qua de se sufficit ut decernatur a Superiore maiori, nec necessario requiritur decretum Superioris Generalis. *Matth. a Coronata* n. 595, 3º; *Larraona* in *Commentarium* V, p. 100 sq.

(96) Facto libero discessu vel data dimissione non datur poenitentiae locus in ordine ad separationem a religione, ad quam non potest iterum admitti nisi obtenta dispensatione et iterato novitiatu. Cfr. c. 542, n. 1.

(97) Non videtur posse esse dubium, quin tempus professionis temporaneae ante militiam coniungi possit cum tempore militiam subsequente ad complendum triennium professionis temporaneae, ad perpetuam professionem requisitum; sicut etiam videtur posse prorogari illa annualis probatio reversi e militia, si peculiare circumstantiae id exigant.

6°) Professio perpetua ab huiusmodi religiosis emissa, etsi cetera requisita non desint, prorsus invalida est.

7°) Definitivae et absolutae dimissioni a servitio militari assimilandae videtur dimissio illimitata (congedo illimitato), qua a servitio militari religiosus liberatur, excepto casu mobilisationis generalis. Vix enim datur dimissio ita absoluta, ut in determinatis casibus, non possit iterum vocari ad militiam; lex autem respicit communiter contingentia non extraordinarios et insolitos casus, et libertas sese votis perpetuis religioni adstringendi non est coarctanda nisi intra certos limites legis.

8°) Ex natura rei agitur hic de votis publicis seu cum professione religiosa connexis. Quare quoad vota privata, qualia sunt ipsa vota devotionis in religione, religiosus militiae addictus non prohibetur illa emittere: est res quae agi debet cum confessario et si agitur de votis devotionalibus cum Superiore religioso, cum quo ex decr. « *Inter reliquas* » commercium epistolare fovere et a quo salutaria monita et instructiones recipere debet, ut a periculis militiae adnexis praeservetur.

317. *Servitium militare*, de quo est hic sermo, est servitium quod ab his, qui primitus ad militiam vocantur, ad unum vel plures annos praestari debet. Quare hae leges non respiciunt eos qui extraordinarie v. gr. causa exorti belli coguntur militare. Per se memoratis praescriptis non viderentur teneri, qui servitio militari adstringuntur paucis hebdomadis aut mensibus. Severius tamen respondit S. C. 1 Febr. 1912 ad V. (98).

Exempti a legibus de servitio militari praestando, memoratis decretis non ligantur, undecumque proveniat exemptio in lege contenta v. g. ex officio, ex morbo, ex familiae conditione etc. Per se decretis tenentur ii, qui ut servitium militare fugiant, ad missiones externas pergunt ut ibi permaneant usque ad illud tempus, quo exemptio perpetua obtinetur ex lege. In tali casu S. C. facile con-

(98) Cfr. *Maroto* in *Commentarium* I, 332 et *Matth. a Coronata*, qui comprehendit in Decretis censent propter memoratum in textu responsum, contra *Vermeersch* in *Epitome* I, n. 680; qui auctor in *Periodica* X, 39 sq. XI, 48 refert rescriptum exemptionis pro Belgio concessum 20 Iunii 1922, ob cautiones a gubernio datas. Cfr. quoque *Nouv. Rev. Theolog.* a. 1922, p. 151, 543.

cedit, ut ultimo anno curriculi studiorum liceat tales iuvenes ad Missiones externas infra annum profecturos ad solemnem vel perpetuam professionem admittere et ad sacros Ordines promovere, edito prius a candidato iuramento de servitio Missionibus praestando usque ad tempus a lege civili praefinitum ad exemptionem obtinendam (99). Quodsi ab ipsa lege civili servitium militare commutatur in ministerium Apostolicum in determinatis Missionibus praestandum, tunc aequivalet exemptioni. Benigne etiam interpretari licet non teneri ad memorata decreta eos, quibus servitium militare proprie dictum non imponitur, sed loco illius exercent sacerdotale munus in copiis militaribus more capellanorum vel milites litteras docent aut similia ministeria praestant, praesertim cum non coguntur commorari in castris et subiiciuntur auctoritati et directioni Praelati ecclesiastici castrensis et proprio Superiori religioso (100). Quoad illos, quibus ad servitium militare vocatis iniunguntur servitia propria corporis sanitarii in hospitalibus, et liberi sunt ab aliis servitiis militum propriis, res est magis dubia: severius pro Belgio respondit S. C. de Religiosis 18 Ian. 1922 (101). Pariter a Decretis de hac re latis exempti sunt, qui ex peculiari privilegio, completo novitiatu, non temporaneam, sed ab initio perpetuam emittunt professionem.

Non omnia dubia, quae occurrere possunt, facilem habent solutionem. At solutio iam est data pro casu quo quis vota emisit sub lege, ex qua exemptus erat a servitio militari, deinde mutata lege ad servitium militare cogitur, qui casus non est rarus. Ergo si religiosus emisit vota dumtaxat temporalia, dispensationem a votis dare potest Superior religiosus (Decr. cit. art. VIII, et Deci. 1, Febr. 1912, ad II). Vota vero solemnia aut perpetua nec cessant, nec dispensari possunt nisi a S. Sede. (102).

(99) Cfr. S. C. Decr. 1. Febr. 1912, ad VII.

(100) Ita *Maroto* loco supra cit. I, 332, XI, cui consentit *a Coronata* n. 595.

(101) Teneri putant: *Bastien*, Direct. canon. n. 166; *Fanfani*, De iure relig. n. 244.; *Matth. a Coronata* l. c., aliis contradicentibus.

(102) Cfr. *Creusen*, Rev. des Comm. relig. I, p. 85 sq.; *d' Ambrosio* (quoad Italiam) in « *Apollinaris* » I. p. 71 sq.; *Fanfani* in « *Monitore* » XL, p. 177 sq. XLI, p. 23 sq.; *Iansens*, Le service militaire des religieux etc. in *Nouv. Rev. Theol.* 50, p. 299 sq.; *Schäfer* n. 283; *Maroto* in « *Commentarium* » pro Relig. I, 325 sq.

Art. 4. — De professione perpetua solemn.

318. Professio sollemnis semper est perpetua nec solemnizatur professio temporanea, nec unum ex tribus votis substantialibus sine alio.

Conditiones necessariae ad valorem professionis sollemnis sunt eadem, quae iam explicatae sunt de qualibet professione perpetua, addita illa nova conditione, ut praecesserit professio simplex temporanea ad normam can. 574.

319. Hic autem operae pretium est inquirere de *formali disamine* inter sollemnem et simplicem professionem, seu potius inter vota religiosa sollemnia et vota religiosa simplicia, cum professio desumat appellationem ex natura votorum, quae cum ipsa coniunguntur, et dari possit votum sollemne cum professione religiosa non coniunctum (cap. unic. III, 15 in Sexto).

320. Sollemnitas etymologice dicitur de festis, quae singulis annis recurrunt, quasi diceretur semel in anno (sollus-totus et annus) (103). At habet quoque significationem iuridicam, quo sensu significat formalitates quae secundum ius servari debent in aliquo actu iuridico (104), v. gr. quod fiat consensus manifestatio per scripturam cum subscriptione tot testium et non oretenus ac sine testibus. Quo sensu iuridico potest sollemnitas esse accidentalis vel substantialis, prout requiratur a iure ut aliquid actui iuridico accedens ut ille secundum iuris praescripta fiat quin tamen valorem actus afficiat, aut sit adhibenda ad actus valorem. Tum accidentalis tum substantialis sollemnitas iuridica requiritur in qualibet professione sive simplici sive sollemni et consequenter in qualibet emissionem votorum religiosorum vere publicorum. V. gr. ex can. 572 substantialis est legitima *admissio* et *receptio* n. 2, 6; accidentalis plerumque est ritus seu ceremoniae in votis emittendis ex can. 576, § 1. servandae (105). Quaes-

(103) Cfr. *Georges*, Lexicon lat. v. Sollemnis.

(104) Cfr. v. gr. formam seu sollemnitatem cap. « Tametsi » Conc. Trid. pro celebratione matrimonii. *Arndts-Serafini*, Pand. § 64; *Suarez*, De leg. l. V, cap. 19, n. 4.

(105) Quam parum ille sensus iuridicus, omnino retinendus, pertineat ad praesentem quaestionem de substantia sollemnitatis votorum, inde apparet, quod post introducta per decr. « *Perpensis* » vota simplicia a monialibus so-

tio ergo ex praemissis tota vertitur de ipsa substantia solemnitate seu de solemnitate constitutiva voti qua sollemnis, supposito voti valore; ob quam videlicet rationem vota sunt solemnna aut simplicia praesupposito eorum valore: non est ergo quaestio de conditionibus praevis aut de requisitis in votorum emissionem. Et quidem relate ad cognitionem habemus clarum criterium in can. 1308, § 2, in quo sollemne dicitur votum, quod ab Ecclesia uti tale fuerit agnitum, et sic scimus esse sollemnna vota post professionem temporaneam emissa in Ordinibus regularibus; e contra vota sollemnna non agnoscit Ecclesia in Congregationibus religiosis. Unde iam immediate infertur hoc pendere ex voluntate Ecclesiae, quae v. gr. in monialibus in Belgio et Gallia sollemnntatem non agnoscit in votis, quae sub eodem ordine sub eadem regula ibi emittuntur. Atque in hoc omnes convenire debent. Pariter non potest esse dissentio circa effectus voti sollemnis non communes cum votis simplicibus, de quibus expresse edicit can. 579.: « *simplex* professio temporaria sit vel perpetua, actus votis contrarios reddit *illicitos*, sed non invalidos, nisi aliud expresse cautum fuerit; professio autem *sollemnns*, si sint irritabiles, *etiam invalidos* ».

321. De iuris historia breviter dicendum. Antiquitus vota publica religiosum perpetuo et publico quaedam ratione deputantia cultui divino fuerunt simplicia quoad effectus et v. gr. votum castitatis subsequens matrimonium non irritavit (106). Sed paulatim ipsa

lemnibus praemittenda, S. C. primo respondit, ritus et ceremonias antea usitatas in professione sollemni debere perfici in prima professione votorum simplicium, sollemnna vero posse emitti in choro simplici forma recitata coram Superiorissa et Communitate; quamvis deinde (cfr. supra n. 310) rem aliquantulum immutavit. Ergo illae ceremoniae et ritus non dabant sollemnntatem votis, quippe iussae fieri in simplicibus, quae antea fiebant in sollemni professione retenta.

(106) Licet res ipsa esset antiqua, illa expressa terminologia de votis sollemnibus et simplicibus, nonnisi ex saec. XII universaliter introducta fuit. Cfr. Gratian. post. c. 8. D. 27; cap. 20, X. de conv. coniug. III, 32; cap. 6, X, qui cleric. IV, 6; *Kraus*, Real-Encykl. v. Geluebde; *Freisen*, Gesch. d. can. Ehrechts, p. 676 sq. Inde praecise non leves introductae sunt controversiae de natura voti sollemnis et in enumerandis votis sollemnibus magna extitit opinionum diversitas. Nec mirum, nam generatim apud veteres auctores medii aevi verba illa voti *privati*, *publici*, *simplicis*, *sollemnns* modis valde *diversis* fuerunt intellecta. *Freisen* l. c. p. 694 sq.; Arch. f. k. K. t. XVII, p. 24 sq. ubi complures definitiones parum accuratae voti simplicis confutantur. Qua in re, quemadmodum accidit in verbo « *clandestinitatis* » in iure matrimoniali, quod inde a medio aevo usque ad Conc. Tridentinum *diversas* obtinuit significationes, ita

tributa est illa vis actus contrarios irritandi (107), et certe saec. XIII omnia publica vota religiosa etiam hoc sensu fuerunt solemnia; reliqua vota manebant in conditione votorum privatorum, licet in pluribus non deeset aliquis interventus Ecclesiae etiam externus. Quae solemnitas saec. XIV declarata est provenire ex sola constitutione Ecclesiae et etiam voto castitatis in ordine sacro emissio fuit agnita (cap. unic. *de voto* III, 15 in Sext.); unde saltem in quaestione principali controversia dirempta fuit. (108).

In proponenda vero quaestione diligenter vitandae sunt confusiones, ne forte disputetur in re prorsus aliena a praesenti quaestione, ut non raro factum est in nonnullis sententiis proponendis et

ex antiquis scriptoribus alii votum privatum dixerunt, quod *in abscondito* vel *solo corde nudisque verbis* factum est atque cum voto *simplici* confundebant; alii distinxerunt *duplicem* speciem voti simplicis sc. tum illud, quod in *privato*, tum alterum, quod in *publico* fiat, sed *sine accedente solemnitate*. Vicissim vota *solemnia* aliis visa sunt illa, quibus accessit *benedictio* consecrationis vel propositum religionis (Gratianus), vel quae in *conspectu Ecclesiae* fiebant (Petr. Lombardus), vel quae in conspectu Ecclesiae vel in sacrario in manus *Episcopi* vel *sacerdotis* expresse praestabantur (Cfr. cit. cap. 20, X. de conv. coniug. III, 32). Quod votum solemne (sicut etiam privatum) potuit esse *manifestum* vel *non* (Rolandus). Quare votum solemne ab aliis vix distinguebatur a voto publico et *manifesto*, cum alii evidenter *praeter* publicitatem requirerent aliquam solemnitatem vel interventionem *personae publicae*. Insuper *saltem solemnium voto castitatis* praesertim tribuerunt vim irritandi matrimonium *contrahendum*. Cfr. Gratianum post c. 8. Dict. 27; S. Raymund. Summa I. I. tit. 8. § 1.; Rolandus, Summa ed. Thaner p. 116. sq.; Bernard. Papiensem, Summa ed. Laspeyres p. 113, 149 sq.; Freisen I. c. p. 694 sq.

(107) Si fideles publico castitatis voto ligati, fidem Deo in facie Ecclesiae datam cum scandalo populi christiani, celebratis carnalibus nuptiis, fregissent, proculdubio iam antiquitus (confer can. 15. Conc. Furon. a. 567) illa conubia habita sunt graviter illicita, condignis poenis castiganda atque adeo *separanda*; at illa separatio non arguit illa matrimonia habita esse *nulla*. Cfr. Weruz-Vidal tom V. n. 298, not. 14, 15.

(108) V. gr. Glossa anonyma ad Summam Stephani Tornacensis ita exhibet diversitatem votorum solemnium et simplicium: « Solemne (votum) est, quod fit *aliqua* istarum solemnium interveniente, scilicet susceptione sacri ordinis vel susceptione habitus regularis vel publica scriptura vel publica attestatione facta coram publica persona redditione in manu publicae personae. Publica persona hic dicitur: Episcopus, Abbas et quilibet sacerdos. Quaelibet autem alia persona dicitur privata quantum ad hoc. Aliud autem votum continentiae, *quamvis sit factum coram multis*, dicitur simplex, quod *non* vestitur *aliqua* solemnitate ». Quae disiunctio, ultra primum et alterum membrum, exclusa mansit per celebrem Decretalem Bonifacii VIII, cap. unic. de voto III, 15 in Sexto. Cfr. quoque Benedict. XIV, const. « *Inter praeteritos* » 3. Dec. 1749, § 41.; Freisen I. c. p. 705 sq.

propugnandis. Est autem controversia usque ad nostra tempora agitata (109).

322. *Status quaestionis* paucis verbis ita videtur esse definendus. Universa controversia versatur de solemnitate *substantiali*, non de *accidentali* (*vulgari* vel *lato* sensu accepta) votorum religiosorum (110). Porro inquiritur de solemnitate *votorum*, non de solemnitate *traditionis* sive professionis sensu stricto i. e. illius *contractus bilateralis*, cui *adnexa* sunt solemnia *vota* religiosa ut *conditioni* sive *fundamento*, sicuti votum solemne castitatis *subdiaconi* adnexa est validae *ordinationi* atque perpetuae mancipationi ad cultum divinum. Porro alia est solemnitas votorum *in fieri*, alia *in facto* esse, (111) sed (ut in matrimonio) potissimum explicandum est, quam in re consistat *solemnitas votorum in facto* esse, sive quod sit *vinculum* illud *stabile* et *permanens* ex professione votorum solemnium in religioso relictum. Insuper non est confundenda solemnitas *formae substantialis* i. e. ad *valorem* actus necessaria, quae in ipsa quoque professione votorum *simplicium* requiritur, cum substantia

(109) Cfr. de diversis sentiis: *Lehmkuhl*, Theol. mor. I. n. 498; *Schoenen* in Act. theol. Tubingens. t. 56, p. 195 sq.; *Bouix*, De Relig. t. I. p. 68 sq.; *Molitor*, Relig. iuris capita selecta cap. II. p. 81. sq.; *Sanchez*, in Decal. I. 5. cap. 1.; De Matrim. I. 7. disp. 25, 26; *Vazquez* in 1, 2, q. 96, disp. 165; *Victor de Buck*, De solemnitate votorum praecipue paupertatis religiosae epistula; *Nilles*, De iuridica votorum solemnitate in Kath. Zeitschrift, Innsbruck t. 10. p. 267 sq.; t. XIII p. 270 sq.; De solemnibus votis accidentalibus religionis, inter Selectas disputationes academicas; *Schmalzgruber* III, 34, n. 8; *Leurenus*, Forum eccl. III, 34, n. 2.; *Suarez*, De relig. tr. VII, l. 2. cap. 5-14; Tract. X, l. 6. cap. 4.; *Vermeersch*, De relig. tom. I n. 84, tom. II, p. (11) sq.; *Piat* I, q. ss.; De virtute religionis et pietatis n. 142 sq.; *Raus*, Inst. canonicae, p. 307 sq.; *Haring*, Kirchenrecht, p. 796; *Schäfer* n. 264.; *Aichner*, Comp. iur. eccl. 8, p. 464 sq.

(110) *Suarez* I. c. I. 2. cap. 5. n. 1. sq.; *Bouix* I. c. t. I. p. 66. sq.

(111) Profecto votum duplici ratione accipi potest: 1) pro illo *actu* transeunte, quo immediate *obligatio* sive *vinculum* suscipitur; 2) pro obligatione et *vinculo*, quod oritur ex actu transeunte et *permanet* ad instar *habitus* in vovente, quemadmodum v. gr. in matrimonio per consensum transeuntem inducitur *vinculum* indissolubile. Quare si solemnitas voti *in facto* esse, dicitur esse vis absoluta et perpetua inhabilitandi ad actus voto contrarios ex lege ecclesiastica accedens ad obligationem ex voto ortam, non potest dici illa vis permanens inhabilitandi *effectus solemnitatis voti*, nisi votum solemne consideretur *in fieri*; at hic consideratur essentia voti sollemnis *in facto* esse v. gr. si agitur de dispensatione voti sollemnis, quae cadit in obligationem voti et in vim inhabilitandi. *Suarez* I. c. cap. 13, n. 14; *Lessius*, De iust. I. II, c. 40, dub. 6, n. 31.; Archiv. f. k. K. t. XVII p. 26.

solemnitatis ipsorum *votorum* (112). Denique *publica* vota religiosa cum vera interventione et acceptance *Ecclesiae* nuncupata sane non sunt deprimenda ad vota *privata*; sed cum interventio illa etiam in professione votorum *simplicium* habeatur, tandem aliquando explicandum est, cur una interventio vota emissa efficiat *solemnia*, altera vero eadem vota reddat quidem *publica*, at in gradu inferiori votorum *simplicium* relinquat. Quibus praemissis:

I. *Prima sententia* reponit solemnitatem votorum in aliqua *consecratione* vel *benedictione*, qua res Deo consecrata non amplius ad usus illi consecrationi oppositos adhiberi potest (113).

Quae sententia non iam sustineri potest (114). Nam illa benedictio vel consecratio nequit constituere substantiam solemnitatis votorum, si abesse potest et nihilominus habentur vota *solemnia* (ut patet ex professione tacita diuturno tempore admissa et ex forma professionis in ordine Praedicatorum et Soc. les.), aut vicissim si forte adsit, tamen vota religiosa manent *simplicia* v. g. in recentioribus congregationibus religiosis. Quam parum a ritibus externis praeter mentem legislatoris adhibitis pendeat solemnitas votorum religiosorum, etiam eruitur ex Pii IX. Const. « *Ad universalis* » 7. Febr. 1862., ubi disertis verbis professio votorum *solemnium* immediate post novitiatum facta declaratur invalida, quamvis omnes ritus adhibeantur ad professionem votorum *solemnium* praescripti (115).

II. *Secunda sententia* dicit solemnitatem votorum religiosorum consistere in *sola* sui *traditione* perpetua et absoluta cum votis reli-

(112) *Suarez* l. c. l. 2. cap. 10. n. 1. 2. 3. 4. cap. 6. n. 12. 13. per explicationem datam in antecessum non paucas difficultates et dubias assertiones suorum adversariorum sustulit.

(113) Quae sententia adscribitur *S. Thomae*, Summ. theol. II, II, q. 88. art. 7. 8. 9, ubi pro more *antiquae* terminologiae (cfr. not. praec. 105) de solemnitate disserit, et antequam haec quaestio ex professo tractaretur et a Bonifacio VIII. et Gregor. XIII. apertius definiretur. At *S. Thomas*, ut recte notant *Suarez* l. c. l. 2. cap. 6. n. 18 et *Lehmkuhl* l. c. n. 500., non videtur intelligendus de *externa* et rituali benedictione, sed de *traditione* quadam perfecta et spiritali consecratione. De ritu et solemnitate *externa* potius *S. Doctorem* interpretatur *Biederlack-Führich* n. 97 et *Schönen*, Das Wesen der Gelübdesolemnität in Theol. Quartalschrift. Tübingen 1874-1875.

(114) *Suarez* l. c. l. 2. cap. 6. n. 1. sq. 8. sq. 14. sq.; *Bouix* l. c. p. 70. sq.

(115) *Bizzarri* l. c. p. 912. sq.; Arch. f. k. K. t. VIII. p. 144.; *Bouix* l. c. p. 72. sq.

giosis coniuncta, quae ab Ecclesia et ordine religioso nomine Dei irrevocabiliter acceptetur atque natura sua sive *iure divino*, vel ut alii explicant, iure ecclesiastico in profitentem religiosum inducat certas inhabilitates (116).

Patroni huius sententiae iam exinde peccant, quod solemnitatem *votorum*, quae explicanda est, reponant in *traditionem* et *acceptationem* i. e. in aliquem *contractum* a *votis* sive a *promissionibus* Deo factis plane distinctum (117). Porro si non pauci ex eis contendunt efficaciam *traditionis* inducendi illas inhabilitates niti *iure divino*, tenent sententiam indubitanter falsam. Nam scholastici et coadiutores S. I. in sua professione simplici vere se tradunt Societati, quae *nomine Ecclesiae* sive *Sedis Apostolicae* eandem traditionem acceptat; at illorum vota non sunt solemnia nec *natura sua* producant illos effectus, quos secundum principale argumentum adversariorum producere deberent.

Porro Bonifacius VIII. (cap. unic. de vot. III. 15. in Sext.) et Gregorius XIII. (cit. Const. « *Quanto* »), expresse declararunt *sola constitutione Ecclesiae* solemnitatem *votorum* esse inductam. Quae declaratio conciliari nequit cum opinione illorum, qui *ex natura rei* traditioni religiosae singularem istam efficaciam tribuunt. Et revera imprimis *absoluta* et *reciproca* traditio ex natura rei ad statum religiosum omnino non requiritur, sed unice ex lege ecclesiastica ad professionem *solemnem* est praescripta (118).

Deinde absoluta traditionis indissolubilitas ex utraque parte pariter sola lege ecclesiastica est constituta; traditio enim et acceptatio per se *mutuo consensu* dissolvi possunt, aut saltem ab ordine religioso, si is habeat causam proportionatam, ut patet ex votis

(116) A non paucis scriptoribus ista sententia defenditur, sed non ab omnibus v. g. a Petro Soto, Valentia, Vasquez aliisque eodem modo explicatur. Cfr. *Suarez* I. c. I. 2. cap. 7. n. 3. sq. cap. 6. n. 8. sq.; *Bouix* I. c. p. 73. sq.; *V. de Buck* I. c. p. 21. sq.

(117) *Suarez* I. c. I. 2. cap. 8. n. 2. 3. 4. cap. 13. n. 11. sq. 20. iunct. I. 6. cap. 2. De facto saltem plures auctores, qui hanc sententiam propugnarunt ita rem videntur intellexisse, quasi vota simplicia in aliquo instituto religioso emissa soli Deo fierent et a nemine acceptarentur (id quod profecto verum est de votis privatis circa eandem materiam *votorum religiosorum*); e contra vota solemnia per Superiores Regulares acceptarentur nomine Dei. Cfr. *Suarez* toto cap. VII. I. 2.; *Biederlack-Führich* n. 97. Quod fundamentum ex his, quae in textu dicuntur, sufficienter confutatur.

(118) *Suarez* I. c. I. 2. cap. 7. 8. 9. sq. 12. 13.; *Bouix* I. c. p. 74. sq.

simplicibus scholasticorum S. I. aliorumque religiosorum *conditionate* admissis (119).

Multo minus traditio *iure divino* dat tribus votis solemnibus *vim inhabilitandi* professum ad actus quosdam votis contrarios. Nam inhabilitas ad matrimonium valide celebrandum, non voluntate *privata*, sed tantum auctoritate publica Ecclesiae voto castitatis religiosae addi potest. Neque incapacitas ad bona temporalia acquirenda voto solemnii paupertatis inducta oritur ex traditione bonorum; illa enim traditio ex natura rei non est indissolubilis mutuoque consensu solvi potest. Denique vis solemnii voto obedientiae religiosae coniuncta, ob quam Superior regularis *promissiones* suorum subditorum sive Deo sive hominibus factas *directe* irritare potest, non oritur ex *solo voto* obedientiae neque ea perfectione ex *sola traditione*, quae tantum indirectam et limitatam potestatem efficit. Hinc omnes huiusmodi inhabilitates tandem aliquando legibus ecclesiasticis sunt constitutae (120).

III. Quodsi *tertia* quaedam *sententia* teneat solummodo illa vota religiosa esse solemnia, quae *ab Ecclesia* ut *talia* habeantur, *vel* discrimen inter vota solemnia et simplicia inde derivet, quod illa *ab Ecclesia* ut solemnia *acceptentur*, haec vero non, sane in priore explicatione suppeditatur *principium* quoddam facile in praxi *cognoscendi*, quatenus vota sint solemnia (121). At si ulterius quaeratur, *cur* Ecclesia haec vota dicat solemnia, alia vero simplicia, ista sententia quoad *rem ipsam* nihil explicat aut in meram incidit tautologiam. In altera vero suppositione discrimen assignatum caret solido fundamento; sunt enim vota religiosa, quae nequaquam *tantum privatim* nuncupantur vel a persona privata acceptantur, sed *ab ipsa Ecclesia* sive ab instituto religioso *nomine Ecclesiae* vel *Sanctae Sedis* admittuntur, at solemnia non fiunt manentque simplicia v. g. vota scholasticorum et coadiutorum S. I., professorum simplicium in religionibus atque congregationibus religiosis (122). Si quis dicat,

(119) S. C. super stat. reg. 13. Iun. 1858. apud *Bizzarri* l. c. p. 906.

(120) *Suarez* l. c.; *Nilles* l. c. t. X. p. 254. sq. 261. sq. 267. sq. t. XI. p. 186. not. 1.

(121) *Nilles* l. c. t. X. p. 260. not. 2., ubi severiorem moralistarum censorem recte redarguit.

(122) Gregor. XIII. in cit. Const. « *Quanto* » et Const. « *Ascendente* »; Bened. XIV. Const. « *Quamvis iusto* » § 18.; S. C. Ep. et Reg. 11. August. 1889.; Conc. plenar. Amer. lat. (a. 1899.) n. 331.

aliam esse acceptationem Ecclesiae in professione solemnī, *aliam* in professione simplici, rem asserit verissimam, at simul fateatur necesse est, *solam* acceptationem Ecclesiae ad constituendam solemnitatem votorum religiosorum non sufficere, *diversum* autem *modum* acceptationis nova explicatione esse dilucidandum.

IV. *Quarta sententia* ab antiquis et recentioribus scriptoribus propugnata secundum analogiam aliorum actuum *solemnium* v. g. testamentorum, sponsalium, contractuum ea vota appellat solemnia, quae *publica Ecclesiae auctoritate per legitimorum rituum observantiam efficaciter interveniente rite emittuntur* (123).

Quae sententia imprimis habet illud incommodum, quod sit connexa cum ancipite *verborum* (solemnis, publici, privati voti) significatione in *analogis* materiis. Cfr. *V. de Buck* l. c. p. 70. sq. 82. sq. Praeterea patroni huius opinionis non satis videntur attendisse *Ecclesiam* vere et efficaciter intervenire etiam in quamplurimis professionibus votorum simplicium; illa enim *nomine Ecclesiae* a legitimis Superioribus acceptantur. Qua in re certe habetur interventio publicae auctoritatis Ecclesiae, eaque non obstante vota manent simplicia (124). Tandem ut in ista sententia discrimen inter vota solemnia et simplicia retineatur, eius defensores coguntur vota in professione simplici emissa *deprimere* ad gradum votorum *privatorum*; id, quod *plane falsum* est, ut patet non solum ex votis simplicibus coadiutorum et scholasticorum S. I. aliarumque religionum, sed etiam quamplurimarum congregationum religiosarum (125).

(123) Quam sententiam praeunte *Victore de Buck* (De solemnitate votor.) magna cum eruditione praesertim defendit: *Nilles* l. c. t. X. p. 262. sq. t. XIII. p. 270.; at non ab omnibus eodem modo intellectus est. Cfr. *Scherer* l. c. p. 805. not. 37. et *Nilles* l. c. t. XXIII. p. 570. sq., ubi interpretationem a *Scherer* datam impugnat.

Si *Vazquez, Sanchez, Medina* alique solemnia vota dicunt illa, quae emittuntur sub *certa regula* a S. Sede approbata iuxta ritum *substantialem* in eadem regula praescriptum *cum traditione et acceptatione* ex utraque parte perpetuis et via ordinaria indissolubilibus, videntur attenta secunda parte assertionis sequi opinionem a sententia *Nilles* vere distinctam, quia praesertim insistent *absolutae traditioni et acceptationi*. Cfr. *Suarez* l. c. l. 2. cap. 6. n. 8. sq.; *Lehmkuhl* l. c. n. 501.

(124) *Suarez* l. c. n. 12. 13. Cfr. text. cit. in not. 121. h. cap.

(125) Cfr. cit. not. 121. h. cap.; *Nilles* l. c. t. X. p. 267. et *V. de Buck* l. c. p. 68. sq. alique interventionem *Ecclesiae* in professione simplici nimis extenuant atque circumstantiis mere accidentalibus in professione solemnī nimium

Hanc sententiam peculiari ratione expolivit ac diverso modo proposuit *Vermeersch*, De relig. t. II. pag. (11) sq. ubi habet ut solemnia vota *plene authentica*, simplicia vero *semiplene authentica*. Cum plena autem authenticia propria voti solemnitis coniungitur *specialis publica Ecclesiae tutela*, quae ex variis effectibus ex voluntate Ecclesiae se prodit. Qui modus sententiam proponendi et defendendi nititur in nova et aequivoca terminologia ad praesentem quaestionem inepta. At haec terminologia, iam imprimis habet illud incommodum, quod sit nova et in fontibus iuris et in communi usu loquendi doctorum nullum habet fundamentum. Porro quaestionem transfert in campum plane alienum. Authenticum enim est quod plenam mereatur fidem: porro si novitius S. I. professionem suam Romae faceret coram tribus Protonotariis Apostolicis, confecto etiam *authentico instrumento*, illa vota haberent plenissimam authenticam et tamen manerent in conditione votorum simplicium Cfr. plenior confutationem apud *Wernz-Vidal*, De matr. n. 297, not. 7. Cfr. quoque can. 576 de ritu in professione servando *ad solas Constitutiones provocantem* et de documento emissae professionis in religionis tabulario servando, quo plena authenticia simplicibus votis asseritur et idcirco asservari iubetur.

V. *Quinta* denique *sententia* vulgo a Suaresio nomen accepit, qui solemnitatem voti religiosi in duobus consistere docet, unum est, ut (*votum* illud religiosum) **traditioni** personae religiosae omnino *absolutae* et ex *utraque* parte scl. *religionis* et *religiosi immutabili coniunctum* sit; alterum est, ut habeat **vim inhabilitandi personam ad effectus quosdam morales** i. e. ad actus votis religiosis contrarios, vel omnino irritos vel saltem irritabiles reddendi. Hinc solemnitas voti *in fieri* requirit scl. *traditionem* (vi iuris ecclesiastici) absolutam et immutabilem ex utraque parte et *votum* emissum, cui (ex eodem iure ecclesiastico) insit *efficacia* producendi illam inhabilitatem; solemnitas vero voti *in facto* esse supponit *vinculum* ex allegata *traditione* ortum, cui *coniuncta* est *inhabilitas* personae ex laudata *efficacia voti* inducta (126).

tribuere videntur momentum. *Weckesser* in Arch. f. k. K. t. 76, p. 86, sententiam P. Nilles omnino reiecit et adoptat sententiam P. Suarez. Cfr. can. 488 n. 1° coll. cum. 7°, 572, n. 6°, 1308, § 2.

(126) *Suarez* l. c. l. 2. cap. 10. sq. cap. 14. n. 10.; *Bouix* l. c. p. 81. sq.; 113 sq.; *Schmalzgr.* l. III. t. 34. n. 8. *Biedertack-Führich* n. 97 (40) et (41) non

Cum votum solemne a simplici *intrinsece* non differat, solemnitas ad votum *ab extrinseco* accedat necesse est. Porro *extrinseca* et *ultima* sive *remota causa efficiens* solemnitatis est *lex ecclesiastica*, ut patet ex cit. Const. Bonifacii VIII. et Gregorii XIII. At lege ecclesiastica tribus votis religiosis duplex elementum extrinsecum adieciuntur est scilicet 1) *traditio* aut ex una parte conditionata aut ex utraque parte *absoluta* et *irrevocabilis* (127); 2) *efficacia* inhabilitandi personam religiosam ad effectus quosdam morales aut conditionata aut absoluta et perpetua. At efficacia conditionata voti ut causae *proximae* inhabilitandi personam *traditioni* conditionatae *adnexa* votum illud non efficit solemne, ut evidenter constat praesertim ex votis coadiutorum formatorum Soc. les., quae coniuncta sunt *traditioni conditionatae* atque *efficaciam* habent *conditionatam* inhabilitandi personas v. g. quoad bona temporalia sibi acquirenda vel matrimonia contrahenda, attamen *simplicia* manent. *Sola* igitur *traditio absoluta* **aut** efficacia inhabilitandi sive *seorsim* sive *coniunctim* solemnitatem votorum religiosorum constituere possunt. At *sola* traditio absoluta *non sufficit* (128). Nam votum carens omni efficacia

recte proponit sententiam Suarezii et eam opponit (tertia sententia) illi quam vocat (quartam), atque Suarezio opponit *Pirhing* et *Schmalzgrueber*, qui potius cum Suarezio consentiunt. Quae vero A. addit contra *Suarez* in expositione quartae sententiae iam antecederent fuerunt a *Suarez* soluta cap. 6, n. 8 sq. Si in explicatione, quam admittit, videtur dicere solemnitatem formaliter consistere in adiectione facta ab Ecclesia illius contractus irrevocabilis cum *effectu* inhabilitante huic contractui tributo, haec videntur minus accurata; nam explicanda est solemnitas *voti*: contractus irrevocabilis est conditio ut Ecclesia votum solemnizet; non solemnizat vota religiosa nisi quatenus coniuncta cum illo contractu irrevocabili, sed *ipsa vota* solemnizat, sicut solemnizat votum castitatis clerici quatenus coniunctum cum ordine sacro. In utroque casu solemnizare est indere vim inhabilitandi ad actus voto contrarios, quatenus hi irritabiles sint. Solemnitas non consistit *in effectu*, nec hoc defendit *Suarez*, sed in vi votis extrinsecus indita inducendi illum effectum: quam vim in casu particulari Ecclesia potest suspendere. Etiam videtur minus exactum, quod vovens consentiat in inhabilitatem, nisi intelligatur consensus implicitus.

(127) Cum notorium sit v. g. votum simplex castitatis in recentioribus congregationibus religiosis non habere vim irritandi matrimonium, a S. C. Ep. et Reg. potius curandum fuit, ne v. g. a monialibus in formulam professionis simplicis ea insererentur verba, quibus illa professio ex *utraque* parte i. e. etiam instituti religiosi *absolute* diceretur *perpetua*, Cfr. S. C. Ep. et Reg. 29. Sept. 1892. ad 5.; *Battandier* l. c. p. 90. Inde facile deducitur ex mente eiusdem S. C. *absolutam* illam perpetuitatem *ex utraque parte* esse requisitum essentiale *solemnis professionis*.

(128) *Suarez* l. c. cap. 10. n. 2. 3. 4. cap. 11. n. 2.

inhabilitandi, traditioni vero absolutae adnexum, quamvis *coniunctionem* cum *solemni* professione sive *traditione* i. e. absoluta et irrevocabili ex utraque parte pariter solemne dici posset, tamen *in se* solemnitatem non haberet. Nam traditio absoluta etiamsi dicatur praevia *conditio essentialis* solemnitatis voti, tamen est actus plane distinctus a voto et non iam vero et perfecto sensu solemnitatis tribueretur *ipsi voto*. Accedit, quod votum quoddam solemne absque illa efficacia inhabilitandi v. g. votum *castitatis sine vi inhabilitandi professum ad matrimonium*, ex communi acceptione nunc non amplius sensu stricto vocaretur solemne. Idem dicendum de voto *paupertatis*, si ratio habeatur declarationum S. Poenitentiariae v. g. 28. Nov. 1818., aut de voto *obedientiae*, si potestas Superiorum ad illam facultatem indirectam et limitatam ex sola traditione ortam reduceretur (129).

Nec sola voti efficacia inhabilitandi personam exaggeranda est, cum vota religiosa vim *absolutam* et *irrevocabilem* ex constanti Ecclesiae praxi non obtineant, nisi *coniuncta* sint professioni solemni. Ergo *utrumque* elementum requiritur scilicet absoluta *traditio* et *efficacia* inhabilitandi, eo tamen discrimine, quod *traditio* absoluta sit *conditio essentialis* sive *fundamentum* solemnitatis votorum, *efficacia* vero *absoluta* inhabilitandi, ut *distinguitur a traditione*, magis in se constituat ipsam *solemnitatem votorum* (130).

323. Conclusio. Ex dictis differentia specifica et essentialis inter votum solemne et simplex reponenda est in traditione et acceptione

(129) S. Poenitentiaria ad Episcopum Lemovicensem a. 1820. rescripsit: « *Votum solemne illud esse, quod ab Ecclesia ut tale acceptatur et voventem inhabilem reddit in perpetuum et immutabiliter (spectata lege ordinaria et seclusa dispensatione pontificia) ad matrimonium contrahendum et ad dominia rerum acquirenda vel retinenda, prout cum ceteris sacrorum canonum tractatoribus loquitur Pater Pirhing (in 3. Decretalium titulo 34. § 1.); Bouix l. c. p. 501. sq. 514. sq. 444. sq. Cfr. quoque ordines mendicantes ex regula sive de iure, nunc autem ex privilegio actu possidentes.*

(130) S. Poenit. 28. Nov. 1818.: « *Votum paupertatis, quod novae Galliarum religiosae secundum articulum a gubernio adiectum emittunt, non esse solemne, cum per illud bonorum suorum proprietatem ac dominium adhuc retineant. Proinde nec solemnia esse alia duo vota castitatis et obedientiae.* » Cfr. Suarez l. c. l. 2. c. 13 n. 20 sq. Quae V. de Buch l. c. p. 80 sq. et Nilles l. c. t. X et XIII contra Suarezii sententiam cum magno eruditionis apparatu disputant, non tantum videntur habere pondus, ut quoad substantiam a doctore eximio hac in re sit recedendum.

perpetua, absoluta et irrevocabili et simul in vi inhabilitandi. Ratio discriminis invenitur in voluntate et agnitione Ecclesiae, quae effectus votorum solemnium posset coniungere cum votis simplicibus ut fit in voto simplici castitatis S. I. et in voto simplici paupertatis quoad coadiutores formatos in eadem S. I.: pariter effectus iuridicos votorum solemnium potest aut omnino aut partialiter auferre vel suspendere: ipsa quoque traditionis absoluta irrevocabilitas ab Ecclesia revocari potest (Cfr. v. gr. canones 636, 640, 654 sq.); porro votum quod emissum est ut solemne reddere simplex et viceversa. Semper tamen retentum est ut principium quod votum solemne difficilius dispensatur quam simplex, et quod primum arctius vinculum cum Instituto religioso gignit quam secundum.

Quare iure Codicis non amplius licet confundere divisionem voti religiosi in *solemne* et *simplex*, cum alia divisione voti in *publicum* et *privatum* (cfr. can. 1308); omnia enim vota religiosa fidelem constituentia membrum religionis seu *religiosum*, sunt vota *publica* (can. 488, 1°, 3°, 7°), quae nequaquam sunt valida vota religiosa, nisi ad ea pronuntianda quis *admittatur* a legitima auctoritate et a legitima auctoritate *recipiantur* (can. 572, 2°, 6°). Quae admissio et acceptatio fit nomine Ecclesiae, varia ratione interveniente, ad hoc ut vera religio existere possit, quae sit verus status in Ecclesia. (Cfr. quae scite disputat *Lehmkuhl*, Theol. moralis I, n. 493, 494) (131).

(131) Quare ob praedictam confusionem non possum admittere quae asserit *Vermeersch* Epit. I. n. 681 « In ipsis religionibus fit ut, sub alio respectu, distinguantur vota publica et acceptata: publica sunt quae coram testibus religioni extraneis fieri debent; acceptata dicuntur quae mutuum et per se firmum nexum inter religionem et professum inducunt. Sic in Societate Iesu, ultima vota, non prima, sunt publica; et ad publicam professionem quatuor votorum accedunt in sacristia quinque vota non publica. Prima autem, utcumque sint, ex parte voventium perpetua, ipsam Societatem stricte non ligant, et ideo dicuntur non acceptata a religione ». Quo modo loquendi inducitur confusio, ex dictis in textu eliminanda. Fit confusio inter vota publica et vota quae in loco publico aut coram personis etiam religioni extraneis fiant: (publicitas vulgaris); quae confusio, facile in errorem inducens est evitanda. Illa publicitas loci et personarum est res pertinens ad ritum ex praescriptis Constitutionum regulandum, (can. 576), qui nihil pertinet ad conceptum iuridicum voti publici aut privati (Cfr. supra n. IV); quodvis votum privatum per se emitti potest in loco publico et coram pluribus personis, quin desinat esse privatum. Pari ratione ex hodierna terminologia iure Codicis sancita, nullo modo dici possunt prima vota Societatis *non publica*, nec asseri potest ea non esse acceptata a Societate nomine Ecclesiae, sicut etiam quinque vota simplicia professorum. At ex

Fatendum quoque est, quod, retento in iure Codicis essentiali discrimine inter votum solemne et simplex, illud discrimen hoc ultimo Codicis iure valde in pluribus esse diminutum. Hodie quippe per vota perpetua in Congregatione religiosa emissa adeo arctum vinculum statuitur inter voventem et Institutum religiosum, ut ab hoc, saltem in religione exempta clericali, non possit dimitti professus sine processu ob delicta et solum approbante S. Sede. Quare cum hoc modo etiam dimitti possit professus solemniter, discrimen inter professionem prout connexam cum votis solemnibus vel simplicibus in hac parte iure Codicis valde est extenuatum. Praeterea, quod valde novum est, per indultum saecularizationis non sola vota simplicia, sed etiam solemnia solvuntur. At quoad facilitatem vel difficultatem talis indulti concedendi, adhuc in praxi etiam retinetur discrimen. — Ita passim accidit in successiva iuris evolutione, ut primitivus conceptus in novis iuris praescriptis aliquantulum obliresceretur. Congregationes cum votis simplicibus ad constituendum publicum statum religiosum, quod sine acceptatione Ecclesiae dari non potest, vix admittebantur. Paulatim admissae sunt, sed eorum membra ex expressa declaratione Ecclesiae nondum dicebantur stricte religiosi; demum proprie et stricte religiosi habiti sunt et quoad dimissionem maxima ex parte aequiparati sunt professis votorum solemnium, ita ut ex parte vinculi cum Instituto religioso, saltem in Congregationibus exemptis, professi votorum perpetuorum non multum distent a professis votorum solemnium. Notiones vero traditionales in historica iuris evolutione constanter retentae etiam firmiter sunt tenendae donec ab Ecclesia in sua legislatione sint substantialiter mutatae, quod raro accidit. Etiam nunc manet discrimen substantiale in hac disputatione propugnatum. Etiam nunc adest illud discrimen quod ordo proprie talis non admittitur sine votis solemnibus: porro acceptatio Ecclesiae, qua ordo constituitur est definitiva et suprema, facta a suprema infallibili auctoritate; quae suprema et quodammodo irrevocabilis acceptatio (i. e. quantum possibilis est sine detrimento Pontificiae potestatis) convenienter coniungitur cum irrevocabilitate et efficacia propria votorum solemnium. Cfr. *Lehmkuhl* l. c. I, 502.

dictis alia est acceptatio propria votorum solemnium, alia acceptatio votorum simplicium; nec dici potest illa vota non ligare Societatem, licet diverso modo ligent quam vota solemnia; quae pariter dicenda sunt de votis simplicibus in Ordinibus praemittendis solemnii professioni.

Art. 5. — De effectibus professionis.

324. Alii effectus sive ex natura rei sive ex legis dispositione sunt communes cuilibet professioni etiam temporaneae; alii vero sunt peculiare professionis temporaneae; alii professionis perpetuae sive simplicis, sive sollemnis (132).

325. A. Cuiusvis professionis effectus. Omissa obligatione propria votorum, de qua postea, ubi de obligationibus religiosorum: I. *cuiusvis professionis* effectus est vinculum iuridicum cum familia religiosa, in qua professio emissa fuit, per quod professus fit verum membrum illius familiae cum iure ut tamquam membrum tractetur et cum consequente subiectione ad Superiores Instituti, sive hi membra instituti regant potestate tantum dominativa sive etiam potestate verae propriaeque iurisdictionis ecclesiasticae. Quod vinculum aut est temporaneum aut perpetuum; atque etiam in casu vinculi perpetui, hoc est firmiter in professione sollemni, minus firmum in simplici. Porro per professionem cum votis vere *publicis* coniunctam constituuntur in statu publico in Ecclesia, in statu videlicet perfectionis et fiunt vere religiosi. (Cfr. can. 488, n. 7°); quamvis stabilitas propria status non inducitur eodem *gradu* et *firmitate* per quamlibet professionem.

II. Quaevis professio religiosa profitentem reddit participem indulgentiarum, privilegiorum et spiritualium gratiarum Instituto religioso sive ex iure sive per speciale indultum concessarum, nisi aut ipsa natura rei (v. gr. favor seu gratia facta sacerdotio auctis) aut in indulto fiat restrictio: insuper dat professo ius ad eadem communia suffragia post mortem (can 578, n. 1°); et consequenter

(132) S. C. de Rel. 5. Febr. 1925 (A. A. S. XVII, 107) declaravit: Profesum, qui durante triennio votorum temporariorum *amens* evaserit, non posse ad saeculum remitti, neque statim neque triennio elapso, sed pertinere ad religionem in eo statu, in quo erat, quando mente captus evasit, et religionem teneri erga eum ad eadem officia, ad quae tunc tenebatur. Est ergo manetque professus votorum temporariorum, et licet ipse sit actu incapax obligationum, quae ex professione ortae sunt, Religio erga ipsum eodem modo obligatur toto tempore perdurantis amentiae, quo obligabatur dum amentia correptus fuit, exclusa potestate eum a religione separandi.

in professo inducuntur communes obligationes (can. 578, n. 2°). Cfr. tamen de hoc effectu can. 567 de novitiis (133).

III. Cum professus Superiorum religiosorum potestati dominativae subiaceat, etsi maioritatem nondum adeptus sit, patriae potestati subtrahitur toto tempore professionis suae (134); unde consequitur quod Superior habeat potestatem directe irritandi alia vota quae professus emittat (can. 1312) salva suspensione votorum antea emissorum, ad normam can. 1315.

IV. Quaecumque officia ecclesiastica clericus haberet, dum religionem ingressus est, ea ipso facto et sine ulla declaratione vacante momento emissae professionis, ob tacitam renuntiationem in professione de iure contentam et a iure admissam (can. 188, 1°). Quod vero attinet ad beneficia ecclesiastica, haec si sint paroecialia vacante post annum ab emissae professione, post triennium cetera (can. 584). Ubi ergo ante ingressum beneficio paroeciali non fuerit renuntiatum, id quod generatim fieri solet, ante elapsum illud tempus Ordinarius paroeciae, *de facto* non tamen *de iure* vacanti, providere debet per nominationem vicarii substituti, assignata ex beneficio congrua sustentatione.

V. Huc quoque revocandum est praescriptum can. 704, § 1, vi cuius qui vota nuncupavit in aliqua religione, nequit simul pertinere ad aliquem Tertium Ordinem, etsi eidem antea fuisset adscriptus: quodsi solutus a votis a religione discesserit antiqua adscriptio reviviscit (can. 704, § 2).

326. B. Professionem temporaneam hi effectus sequuntur:

I. Quae supra (sub A, II) dicta sunt de omnibus professis, ita valent pro temporanee professis, ut tametsi Constitutiones ante

(133) De natura obligationis suffragia persolvendi pro defunctis religiosis Cfr. *Lacroix*, Theol. mor. I. VI, p. 2. n. 169; *Suarez*, De relig. tr. 10, l. VIII, cap. 2. n. 5.; *Vermeersch*, Periodica XII, p. 61. sq.; *Goyeneche* in *Commentarium* III, p. 223; *Matth. a Coronata* n. 587.

(134) Cfr. v. gr. *Schmalzgrueber* III, 31, n. 207, 4; 220, 221. *Pirhing* eod. n. 141. Plerique tamen doctores hunc effectum limitant ad ea quae professo damnosa et religioni praeiudicialia forent. Cfr. *Piat*, l. q. 184. Cfr. can. 89, ubi exceptio constanter intellecta fuit de rebus spiritualibus, praesertim de vitae statu. Quae immunitas minoris a patria vel tutoria potestate haud raro ex hoc titulo non admittitur in legislatione civili. .

Codicem approbatae aliter ferant, nihilominus praedictis professis, si morte praeveniantur, eadem competant suffragia ac professis a votis perpetuis. Commissio Codicis 16, Oct. 1919 cum adiecta *Mente*.

II. Quoad obligationem observandi Regulas et Constitutiones, quae ex natura rei sequitur ex professione, illa fit exceptio ubi viget chori obligatio, quod temporanee professi divini officii *privatim* recitandi lege non obstringuntur, nisi: a) sint in sacris constituti, aut b) aliter Constitutiones expresse praescribant (can. 578, § 2) (135).

III. Licet tempus praescriptum ad habendam vocem activam et passivam, *silentibus Constitutionibus*, computetur a prima professione, quae de communi iure est temporanea; hac temporanea professione durante carent voce activa et passiva, nisi aliud in Constitutionibus *expresse* caveatur (can. 578, § 3). Ipsum quoque ius continet exceptiones v. gr. quoad religiosas in ferendo suffragio pro eiusdem confessarii confirmatione (can. 526) (136).

IV. Non gaudent speciali titulo ordinationis, nisi speciale habeatur indultum; sed in hac re assimilantur clericis saecularibus (can. 982, § 3). Ceterum vel ipsi Ordines regulares professos a votis temporaneis dimittere non possunt nisi ad primam tonsuram et ordines minores (can. 964, n. 3°), pro quibus ordinibus titulus sustentationis non requiritur.

327. C. Effectus professionis simplicis ut talis, sive temporaneae sive perpetuae.

I. Imprimis haec professio actus votis contrarios reddit *illicitos* sed *non invalidos*, nisi aliud expresse cautum fuerit (can. 579), ut v. gr. cautum est de votis simplicibus Soc. Iesu relate ad subsequens matrimonium (Cfr. can. 1073).

(135) Id iam fuerat declaratum de professis votorum simplicium (perpetuorum), quae ex const. Pii IX, 19 Mart. 1857, praemitti debebant in Ordinibus professioni solemnibus, 6 Aug. 1858 apud *Bizzarri* p. 908, et etiam pro simpliciter professis Monialium ex resp. S. C. Ep. et Reg. 28, Iul. 1902, ad III (A. S. S. XXXV, 37). Cfr. *Nouv. Rev. Theol.* XXXIV, 537; *Piat* I. q. 360, 361.

(136) Cfr. S. C. super statu Regul. 12 Iun. 1858, n. 8, iunct. 7. Febr. 1862, ad I., 1. Sept. 1875; S. C. Ep. et Reg. 27 Apr. 1866 in A. S. S. II, 97 sq.; *Ferraris* p. 107 sq.; *Schmalzgr.* I. c. n. 208.

II. Professus a votis simplicibus, nisi aliud caveant Constitutiones, conservat proprietatem suorum bonorum et capacitatem alia bona acquirendi, salvis quae de obligatione circa administrationem, usum et usumfructum can. 569 praescripta sunt (can. 580, § 1). At coadiutores formati in Societate Iesu, licet vota simplicia dumtaxat habeant, sunt incapaces ad aliquid proprii habendum. Const. " *Ascendente Domino* ", 25 Maii 1584.

Inde huiusmodi professi ponere possunt actus validos circa res in eorum proprietate existentes et circa novarum rerum acquisitionem; at sine licentia priorum Superiorum illicite ponunt actus proprietatis, haec enim subordinatio exigitur a voto ut minimum.

III. Quidquid professus industria sua vel intuitu religionis acquirit, religioni acquirit (can. 580, § 2). Quae industria est vocabulum generale comprehendens quemlibet laborem manuum vel mentalem, artem vel exercitium cuiuslibet professionis, ministeria quaelibet et opera, unde obveniat retributio. Intuitu vero religionis acquiritur, quidquid religioso donatur vel ab hoc acquiritur ad eiusdem Religionis finem, ministeria, opera; item quando ipsa Religio est causa *motiva* vel titulus donationis aut acquisitionis. Qua in re in dubio Religioni favendum est, cui se religiosus tradidit. Porro Constitutiones possunt limitare capacitatem professi acquirendi pro se, atque etiam praescribere formam et modum obtinendi licentiam pro se acquirendi et acceptandi rem ab alio donatam, sine qua res ut Religioni donata censi debeat et pro Religione acceptata, nisi forte agatur de haereditate in qua Religiosus est haeres necessarius seu ex lege. Ex ipsis Constitutionibus est eruendum utrum quae religioni propter religiosum, modo dicto, acquiruntur domui cuius religiosus membrum est, an Provinciae vel Religioni acquirantur; quibus silentibus, Superiorum est illa distribuere prudenti ipsorum beneplacito (137).

(137) Cfr. *Larraona* in « *Commentarium* » II, 40 sq.; *Normae* art. 126, S. C. de Relig. 25, Febr. 1922 (A. A. S. XIV, 196) respondit: stipendium militare, pensionem vitalitiam ob mutilationem vel debilitationem in bello perpassam, emolumenta pecuniaria ob decus militare, praemium demobilisationis *religioni*, non ipsi religioso, acquisita esse, dummodo religiosus esset votis ligatus: pensionem vero etiam sodales societatum sine votis suo instituto tradere debere, quamdiu in eo permaneant.

Ipsa industria, ars etc. propria religiosi manent, ut scite animadvertit *Vermeersch*, l. c.: quare religiosus applicare potest missam loco alterius, at si stipendium recipit religioni tradere tenetur; idem. dic de pictura etc.

IV. « Cessionem vel dispositionem, de qua in can. 569, § 2, professus mutare potest, non quidem proprio arbitrio, nisi Constitutiones id sinant, sed de Supremi Moderatoris licentia, aut, si de Monialibus agatur, de licentia Ordinarii loci, et, si Monasterium Regularibus obnoxium fuerit, Superioris regularis, dummodo mutatio, saltem de notabili bonorum parte, non fiat in favorem Religionis; *per discessum autem a religione eiusmodi cessio ac dispositio habere vim desinit* » (can. 580, § 3).

Ex ultima clausula, attento canone sequente 583 et canone praecedente 568, apparet hoc loco quoad conservationem proprietatis seu domini radicalis bonorum in simpliciter professis, legislatorem non respexisse directe exercitium paupertatis religiosae, quae profecto perfectius exercetur, si quis non solum de bonis habitis libere non disponit sed etiam ipsa bona abdicat; sed potius alium finem respexisse in simpliciter professis, quorum vinculum cum religione est minus firmum quam in solemniter professis. Voluit ergo ex una parte impedire, ne ob imprudentem bonorum abdicationem, si post professionem e religione egrediantur, inopia laborent, quae in dedecus vel onus Religionis redundet; ex alia parte tutari libertatem egressus in professis votorum temporaneorum, quae profecto diminueretur si bona iam abdicassent (138). Quoniam autem retentio proprietatis seu domini radicalis parum ad illos fines inserviret, si maneret ligatum dominium utile, ideo huius cessio aut dispositio ipso facto cessat et vim habere desinit per discessum professi simplicis a Religione.

Quo fine legislatoris firmato per clausulam finalem canonis 580, § 3, in hoc canone agitur de mutatione cessionis, quam novitius ante professionem facere debet de dominio utili suorum bonorum ad normam canonis 569.

Iure Codicem praecedente, cessio et dispositio erant, durante professione, per se irrevocabiles; quamvis in ea facienda apponi poterat conditio quod esset quandocumque revocabilis, sed professus hoc iure revocandi uti in conscientia non poterat, sine beneplacito Apostolico (139). Postea in Normis art. 117, res hac alia ratione fuit ordinata: « Renovatio et etiam mutatio horum actuum (cessionis) licite fieri nequit durantibus votis sine licentia Moderatricis Generalis »,

(138) Cfr. Larraona in « *Commentarium* » II, p. 74.

(139) Collect. S. C. d. P. F. n. 2090 et Vermeersch, De Relig. v. II. Monumenta n. 68.

et ex generali regula initio Normarum posita, si agatur de religiosis viris, sine licentia Superioris Generalis.

In canone nostro Codex hac alia ratione rem moderari voluit:

a) Cessionem et dispositiones de propriis bonis professus mutare potest libere seu proprio arbitrio, si Constitutiones id permittant (140).

Quae locutio *de proprio arbitrio*, si Constitutiones id sinant, non ita intelligenda est, quasi Constitutiones permittere possint, ut de redditibus possit quis libere sine Superiorum licentia uti, quod omnino esset contra votum paupertatis prout hoc ab Ecclesia intelligitur, sed agitur de mutanda dispositione facta, ita tamen ut religiosus nec administrationem nec usum vel usufructum retineat.

b) Extra hunc casum mutatio est obnoxia duplici conditioni: ut 1°) habeatur licentia Superioris Generalis; monialis vero debet habere licentiam Ordinarii loci et praeterea Superioris regularis si huic subiiciatur monasterium; 2°) mutatio, etiam cum tali licentia, non potest fieri in favorem Religionis, saltem si agatur de notabili bonorum parte. Pro mutatione, quae in favorem Religionis, cuius professus est membrum, respiciat notabilem bonorum partem requiritur S. Sedis licentia. Quae sit dicenda *notabilis* pars in canone non definitur, est res quae in morali aestimatione posita est, et non est diiudicanda ex absoluta quantitate seu summa, quae religioni cedatur, sed comparative ad integros patrimonii redditus. Videtur dicendum quantitatem, quae non multum superet tertiam partem non

(140) *Larraona in Commentarium II*, 41. sq. ob rationes valde efficaces censet typographicum errorem in can. 580, § 3, irrepsisse, dum ibi provocatur ad can. 569, § 2, putatque legendum potius can. 569, § 1., ne statuatur aliquid *novum* et iuridice *absonum*. Ex perfecta aequiparatione duplicis paragraphi illius canonis, potius censerem inadvertenter excidisse mentionem § 1. ita ut, inter cessionem ante professionem et post professionem factam, non esse ponendum discrimen quoad mutationem illius cessionis. Sane 2^a paragraphus adiecta videtur quasi subsidiaria primae: cessio facienda ante professionem; si quavis ratione praetermissa fuit supplenda post professionem; item post professionem facienda quoad ea bona quae antea non habebantur. Interim, qui assertum errorem aut non admittunt aut non censent considerandum, prohibitionem mutationis non extendunt ad cessionem factam ante professionem; vicissim qui putant habendam esse rationem erroris, prohibitionem non extendunt ad cessionem post professionem factam. Cfr. *Schäfer* n. 270, c); *Matth. a Coronata* n. 593, 2°). Putarem prohibitionem mutationis pari ratione prohibitam et permissam quoad utramque cessionem. Cfr. *Vermeersch*, *Periodica*, X, p. (12) sq.; *Creusen*, *Religieux et Religieuses* 5, p. 177.

esse habendam notabilem partem (141). Agitur autem hoc loco de cessione usus et usufructus, non ipsius patrimonii, cuius cessioni obstat can. 583, n. 1.

c) Non videtur admittenda illa interpretatio can. 580, § 3 in relatione ad can. 569, secundum quam, post expletum triennium votorum simplicium, quod de iure communi praecedere debet professionem simplicem perpetuam, possit libere confirmari aut mutari cessio quam fecit novitius (142). Nam « ad totum tempus quo simplicibus votis adstringetur », ibi aequivalet ad tempus vitae religiosae, et si ibi memoratur professio *temporanea* et *perpetua* ideo est, quia possunt esse, et de facto sunt religiones, quae conservent privilegium immediate post novitiatum emittendi perpetuam professionem; insuper post professionem temporaneam, quae sine mora debet renovari aut coniungi cum perpetua professione, non amplius ille professus redit ad conditionem novitii (143) et de cessione a novitio facienda agit ille canon.

V. *Abdicatio bonorum* est interdicta omnibus *professis* votorum *simplicium* in Congregationibus religiosis, qua se ipsos spoliarent titulo gratioso per actus inter vivos (144). Quicumque actus di-

(141) *Vermeersch* I, 683, 2. quartam partem non haberi plerumque ut partem notabilem; alii tertiam partem pro notabili assignant v. gr. *Matth. a Coronata* n. 593, 2°; *Prummer* q. 217.; nec desunt qui nec dimidiam partem habent partem notabilem Cfr. *Bastien*, Directorio canonico p. 154. *Cappello*, Summa iuris n. 614 notabilem dicit dimidiam vel tertiam partem.; *Chelodi* n. 274, tertiam vel quartam.

Quod dicitur de mutatione in favorem religionis, non valet de prima dispositione quam ex can. 569 tenetur facere novitius, qui proinde *libere*, ut ibi dicitur, de usu et usufructu potest disponere in favorem religionis, sicut ipsi cedere potest administrationem, idque iam declaratum fuerat a S. C. EE. et RR. 30. Decem. 1882 (Collect. S. C. P. F. n. 2090) et in art. 115 Normarum. Atque idem est dicendum de *prima* dispositione, quam professus facit ad normam can. 569, § 2.

(142) Ita rem interpretatus est R. P. *Blat*, Comment. textus, I. II, p. 550, quasi « ad totum tempus quo simplicibus votis adstringetur, idem valeret, ac si diceret usque ad diem ad quem vota temporanea sint facta quoad temporanee professos, qui sensus ex dictis in textu non videtur admittendus.

(143) Cfr. *Vermeersch*, Periodica X, p. (12) sq.; *Chelodi* n. 274. not. 4.

(144) In Normis art. 119 prohibitio abdicationis afficiebat simpliciter professos, quae fieret ante professionem votorum perpetuorum per actus inter vivos. Deinde vero art. 121 ut simpliciter professi licite se spoliare possent dominio radicali *omnium bonorum suorum* per actus inter vivos, requirebatur licentia Apost. Sedis.

stinctus a testamento et a donatione mortis causa, quo professus dominium bonorum suorum efficaciter abdicaret, esset abdicatio per actus inter vivos, ipsi professo prohibitos, quamvis sine clausula irritante, quae apposita fuit can. 568 pro abdicatione facta a novitio. Prohibitio respicit solam abdicationem quae fiat titulo *gratioso*, quin abdicans recipiat aequivalens; quare titulo oneroso v. gr. venditione, commutatione bonorum alienatio fieri potest cum sola licentia Superiorum religionis, nec oblivioni dandum est, hic non agi de bonis ecclesiasticis, sed de bonis pertinentibus ad dominium privatum-religiosi, quod non amittitur per professionem votorum simplicium etiam perpetuorum. Mens ergo iuris est, ut bonorum abdicatio in simpliciter professis non fiat, nisi per testamentum, quod vim habeat post religiosi obitum.

Ex communi doctorum interpretatione parvae donationes sub hac lege non cadunt. Nec videtur esse prohibita renuntiatio, quae his servatis cautionibus fiat, quibus religioso consulatur, si forte cogatur ad saeculum redire; pariter non videtur prohibita transactio cum parentibus de bonis ex futura haereditate habendis, cum haec nondum sint bona religiosi (145).

VI. *Testamentum* tempore novitiatus conditum, professus mutare non potest sine S. Sedis licentia, vel, si necessitas urgeat nec tempus suppetat ad eam recurrendi, sine licentia Superioris maioris aut, si nec iste adiri possit Superioris localis (can. 583, 2°) (146). Cum mutatione non est confundenda mera ipsius interpretatio aut renovatio in forma etiam iure civili valida, quae licita sunt. Etiam licitum est testamentum facere illi, qui ex quacumque causa in

(145) *Vermeersch*, Epit. I, n. 683, *Cappello*, Summa n. 614, 3°; *Matth. a Coronata* n. 593, alii passim.

(146) Normae art. 122. pro religiosis simpliciter professis tum ad faciendum tum ad mutandum testamentum exigebant veniam S. Sedis. Cum, ut supra notatum est, obligatio novitiis imposita condendi testamenti urgeat donec fuerit impleta, (cfr. supra n. 293) iure Codicis a testamento primum condendo professus, qui id antea non fecerit, prohibitus non videtur. *Chelodi* n. 274. Quare etiam qui professionem fecerint ante festum Pentecostes (19 Maii) 1918, possunt illud facere sine speciali licentia, nisi Constitutiones Codici anteriores illam licentiam requirerent; item possunt iam factum libere semel mutare si anteriores Constitutiones illud permittebant, quia ad illud mutandum ius quaesitum habebant; at hoc testamentum quoad mutationem iam regitur iure Codicis. Professus ante 19 Maii 1918, non obligantur ad faciendum testamentum, ad quod ante illud tempus non tenebantur.

novitiatu non fecerit aut incomplete fecerit, aut respectu bonorum postea advenientium v. gr. per adiectionem codicilli.

328. D. Effectus professionis perpetuae etiam simplicis.

Praeter effectus sub C enumeratos, communes cuilibet professioni simplici ideoque etiam perpetuae; I. professus a votis perpetuis sive solemnibus sive simplicibus amittit ipso iure propriam quam in saeculo habebat dioecesim (can. 585). Per professionem perpetuam adscribitur religioni eique veluti incardinatur (can. 111. § 1, 115). Quodsi huiusmodi religiosus in sacris constitutus indulto S. Sedis saecularizetur, cum a votis liber Superiori religioso non amplius subditus sit, ne vagus fiat, oportet ut alicui dioecesi incardinetur, et ideo debet quaerere Episcopum benevolum receptorem; a quo duplici modo ad normam can. 641, § 2 recipi *potest*; et si uno ex duobus modis ibi enumeratis recipiatur dioecesi receptoris incardinatur per incardinationem, ut dicitur, *virtualem*, post quam eodem iure regitur ac ceteri clerici dioecesis (147).

II. Potest, servatis servandis, promoveri ad ordines etiam maiores (can. 964, 4°) et potest ordinari titulo mensae *communis* vel *Congregationis* vel alterius similis (can. 982, § 2), ad normam Constitutionum. Quodsi sint *exempti* dimissionem ad ordines accipiunt a proprio Superiore religioso (can. 964, 2°).

III. Ob firmum et perpetuum vinculum cum religione contractum fit apostata a religione, si e domo religiosa illegitime egrediatur cum animo non redeundi, vel, licet legitime egressus, non redeat de facto eo animo ut religiosae obedientiae sese subtrahat (can. 644, § 1.).

329. E. Effectus professionis sollemnis.

Haec semper est *perpetua*; ideoque praeter communes effectus cuiusvis professionis sub A expositos, et eos qui sequuntur ex professione perpetua sub D relatos, alii peculiare inducuntur ex professione sollemni, quorum praecipui sunt sequentes:

(147) Ante Codicem religiosus saecularizatus (votis retentis) ac Superioris religiosi potestati subtractus, censebatur esse sub iurisdictione R. Pontificis, cui etiam vi voti obedientiae erat obnoxius. Sed a R. Pontif. iure delegato solebat remitti ad Ordinarium originis, postea vero ad eum quem invenisset benevolum receptorem. Inde paulatim ventum est ad ius in Codice firmatum et praecedenti iurisprudencia ex magna parte iam praeformatum. Cfr. S. C. C. 27. Ian. 1917 in A. A. S. X, 18.

I. Professus votorum solemnium sensu stricto fit *regularis* tum in favorabilibus tum in odiosis (148): vere tamen regularis est, quamvis in sensu minus stricto, qui vota etiam simplicia nuncupavit in Ordine (can. 488, 7°), quia Ordo dicitur ex praecipua parte membrorum instituti religiosi, quae votis solemnibus ligantur.

II. Vinculum inter professum et religionem adeo firmum et stabile efficitur, ut nec sola voluntate professi nec solo religionis arbitrio nec utriusque partis consensu solvi possit (149).

III. *Patria potestas* in filium plene solvitur saltem in rebus professio vel religioni odiosis, non in favorabilibus (150).

IV. *Irregularitas* ex defectu *natalium tollitur* quoad sacros ordines suscipiendos, non quoad Praelaturas, secluso privilegio (151).

V. *Vota praecedentia* sive personalia sive realia *exstinguuntur*, nisi professus *velit* retinere vota cum statu religioso *compatibilia*, aut iuris sanctione extinctio simplicis voti compatibilis etiam per secundam professionem solemnem sit exclusa (152).

VI. *Beneficia ecclesiastica* a professo antea possessa nec legitime renunciata ipso facto ex iuris dispositione *vacant* (153).

VII. In genere professio solemnisi *actus votis contrarios* reddit nedum illicitos, sed, si sint irritabiles, *invalidos* (can. 579). Quare ex voto castitatis matrimonium professi solemniter est invalidum (can. 1070), dum matrimonium simpliciter professi est tantum illicitum, excepta Societate Iesu (can. 1058). Insuper ex iure ab Ec-

(148) Cap. 6. i. t. X. de stat. III, 35; *Schmalzgr.* l. III, t. 31, n. 206 sq.; *Piat* l. q. 184.

(149) *Suarez* l. c. tract. VII. l. 6. cap. 13. n. 2. cap. 15. sq.; *Schmalzgr.* l. c.; *Pirhing*, III, 31, n. 143.; *Piat* l. c.

(150) *Schmalzgr.* l. c. n. 207.; *Ferraris* l. c. v. Regul. prof. n. 106. alique communiter; *Piat* l. c.; *Ferraris* l. c. p. 108. At passim scriptores expressum quendam canonem ecclesiasticum allegare non solent, et modernum ius civile esse contrarium aperte fatentur. In temporanee professo videtur potius suspendi.

(151) Can. 984, 1°. Cfr. cap. 1. 18. X. de fil. presbyt. l. 17.; *Piat* l. c. 10°.

(152) Cap. 4. X. de vot. III. 34.; cap. 5. de regul. III. 14. in Sext.; *Suarez* l. c. cap. 14.; *Piat* l. c. 7°.

(153) Ita dicendum videtur, non obstante can. 584, propter can. 581 collatum cum praecedenti iure. Ceterum professioni solemnii praemittenda est simplex ad triennium et post tres annos vacant beneficia omnia. Cfr. cap. 4. de reg. III. 14. in Sext.; Bened. XIV. Const. «*Ex quo*» 14. Ian. 1747.; S. C. C. 12. Maii 1685.; *Piat* l. c. 8°. — Professio simplex vacationem beneficiorum ipso iure non efficit nisi elapso tempore de quo cavet can. 584.

clesia statuto matrimonium legitime contractum sed non consummatum, sive inter baptizatos sive inter partem baptizatam et partem non baptizatam, ipso facto emissae solemnissimae professionis dissolvitur (can. 1119) (154); quod non obtinet nec in voto simplici Societatis Iesu nec in voto solemniori ordini sacro adnexo, licet ab hoc voto solemniori pariter irritetur matrimonium subsequens (can. 1072). — Ex voto solemniori obedientiae professus nullam personalem obligationem *firmiter* suscipere valet, sive erga Deum sive erga homines: in ipsis praesertim verificatur quod « velle et nolle non habent » et sese mancipant perpetuo et irrevocabiliter Superiori religioso in finem proprium religionis. — Ex voto paupertatis peculiares incurrunt incapacitates.

VIII. Itaque *quoad bona temporalia* professus solemniter est incapax possidendi et acquirendi, salvo indulto a S. Sede concessis ob peculiares causas determinatis religionibus vel religiosis. Quare antequam vota solemniora pronuntiet (duobus ante professionem mensibus) debet omnibus bonis quae *actu habet*, cui maluerit, renunciare, sub conditione secuturae professionis (can. 581, § 1.), quae non secuta, renuntiatio non tenet. Sufficit autem renuntiatio quae in foro conscientiae et canonico valeat, si eo tempore modus iure civili validus servari non potest. Secuta vero professione, statim ac per leges civiles sit possibile, ea omnia statim fieri debent quae necessaria sint, ut renuntiatio iam facta et immutata etiam iure civili effectum consequatur (can. 581, § 2). Nec ad hos actus necessarios ponendos indiget S. Sedis licentia, cum potius sint praecepti.

Quidquid autem post professionem solemniter professus *quovis modo* obvenit, nihil ipsi professus utpote incapaci acquiritur; sed in ordine capaci possidendi cedit ordini vel provinciae aut domui cuius professus est membrum, prout Constitutiones disponant, in ordine vero incapaci S. Sedi in proprietatem acquiritur (155).

IX. Non solum promoveri potest ad ordines maiores, sed dimissionem ad ordines accipit a Superiore regulari (can. 964, 3°), et

(154) Cfr. cap. 3, 7, X. qui cleric. vel vov. IV, 6; cap. 2, 14, X. de conv. coniug. III, 32; Conc. Trident. sess. XXIV, de matr. can. 6.

(155) Incapaces possidendi sunt Ordines Minorum de observantia et Capuccinorum, qui in bonis, quibus utuntur, non habent nisi *usum facti*, et dominium proprietatis est penes Sedem Apostolicam. Cfr. supra n. 294 de renuntiatione bonorum praemittenda professioni solemniori, et uberiores explicationes infra ubi de effectibus singulorum votorum.

ipsa solemnis professio est titulus canonicus ordinationis, qui dicitur *titulus paupertatis* (can. 982, § 1.).

X. Professus lucratur indulgentiam plenariam in sua professione (156).

CAPUT XVI

DE RATIONE STUDIORUM IN RELIGIONE CLERICALI

330. Quae hoc titulo praescribuntur de sodalium studiis in religione clericali non pertinent ad studia religiosis necessaria ad ministeria peculiaria, distincta a ministeriis propriis clericorum, quae determinatae religiones exercent v. gr. docendo in scholis, gymnasiis aut lyceis, sed ad ea studia, quae sunt necessariae praeparationes ad ordines recipiendos et deinde exercendos per ministeria clericorum propria etiam a clericis religiosis exercenda. Quae studia quoad substantiam, ut minimum sunt illa ipsa studia quae in aliis clericis postulantur, de quibus agunt canones de Seminariis, praesertim vero canones 1364-1366. Hoc loco, suppositis illis normis generalibus, specialia praeciipiuntur pro religiosis circa domos studiorum, circa curam spiritualem studentium, circa rationem studiorum, et circa modum conservandi et augendi scientiae thesaurum in studiorum regulari curriculo adquisitum.

In hanc rem, praeter canones Codicis, attendenda Epistola Pii XI. « *Unigenitus Dei Filius* » (18. mart. 1924), in qua illi canones praeclaram obtinent commentationem, praeter alia monita et praescriptiones, v. gr. Cfr. Motum proprium Pii XI, 27 Apr. 1924 de iis, qui constitui possunt ad docendas Sacras Litteras (A. A. S. XVI, 180) (1).

(156) Pauli V. const. « *R. Pontifex* » 23 Maii 1606 § 5, 6.; *Piat* l. c. I, q. 184, 6.; *Beringer*, Les Indulgences ³ p. 486 sq. *Pejška*, lus can. Religiosorum p. 110. asserit quemlibet professum in sua professione lucrari indulgentiam plenariam et quidem in forma iubilaei, et hanc gratiam in dubium vocari non posse, postquam eodem favore praediti sunt novitii aegroti vota emittentes: hunc autem effectum professioni solemnii dumtaxat vindicare, post Codicem l. C. promulgatum nefas esse. Num professio solemnii quasi ex opere operato vel ex opere operantis tollat culpam et poenam vel saltem poenam, est quaestio, quam theologis examinandam relinquimus. Cfr. S. Thom. 2, 2. q. 189. art. 3. ad 3.; *Piat* l. c. I. q. 184, 5.; *Suarez* Tr. VII, l. VI, cap. 13. n. 4. sq. ubi cum sobrietate iudicii « certa ab incertis » sedulo distinguit. *Pejška* l. c. p. 110, qui rem applicat cuilibet professioni etiam simplici.

(1) Cfr. etiam Motum proprium « *Praeclara* » Pii X, 24. Iunii 1914.; Pii IX, Litt. apost. « *Ubi primum* » 17 Iunii 1847 apud *Bizzarri* p. 868.

331. Ergo: I. Pro studiosis religiosis, qui ad ordines praeparantur, requiritur ut quaelibet religio specialem sedem seu domum habeat a Capitulo generali vel a Superioribus approbatam, in qua praedicti studenti degant, in qua floreat perfecta vita communis. Quae conditio de commoratione in tali domo cum vita communi requiritur, ut studenti licite promoveri possint ad ordines. Ut autem studentium vita apte cohaereat cum religiosa vita et observantia regulari, prohibetur ne in domo studiorum collocentur religiosi, qui non sint ad exemplum quoad studium regularis observantiae (can. 587 § 1, 2).

Quodsi religio aut provincia domos rite instructas habere nequeat, aut si quas habet, adire Superiorum iudicio difficile sit, religiosi alumni mittendi sunt vel ad recte ordinatam studiorum sedem alius provinciae aut religionis, vel ad scholas Seminarii episcopalis, vel ad publicum catholicum athenaeum. Quae praescriptio eo spectat, ut clerici formatio in studiis non sit perfunctoria aut privato studio sine competentium professorum disciplina et magisterio obtenta, v. gr. si ab unico dumtaxat magistro quis informetur in disciplinis philosophicis aut theologicis. Atque inde peti potest criterium ad iudicandum, utrum haberi possit domus rite instructa pro studiis ecclesiasticis peragendis: necesse est ut ad normam can. 1365 et 976, § 3, studia peragi possint ea saltem ratione, quae est praescripta pro studiis cleri saecularis in Seminariis rite constitutis (2).

Praescriptio de domo bene instructa ad studia ecclesiastica regulari modo peragenda peculiarem non habet difficultatem in religionibus, quae regimen habent hierarchicum: maior est difficultas in monasteriis sui iuris, in quibus ex una parte viget loci stabilitas, impediens translationem ex una domo in aliam, ex alia parte fere impossibile est ut unumquodque monasterium sit ita instructum scholis ut omnia studia regulari modo, nonnumquam in exiguo studentium numero, tradi possint. Quid enim si unus dumtaxat, aut certe valde pauci sint qui studia legitima peragere debeant?

(2) Inde etiam inferri merito potest, praeter causam in canone allegatam, alias etiam causas dari posse, ex quibus Superior moveatur ut alumnos suos vel eorum aliquot in aliam studiorum domum etiam extra proprium Institutum mittat, v. gr. si in illa utilius et perfectius ad studia informari possunt, id quod praxi recepta firmatur. Cfr. *Vermeersch*, Epit. n. 590., cui consentit *Chelodi* n. 275.

Huic casui providet praescriptum § 3. nostri canonis; cui praecessit aut subsequuta est praxis plurium monasteriorum, praesertim cum iam fere ubique erectae sunt monasticae Congregationes quo facilius fuit mittere studentes ad unicum monasterium in quo studia domestica ex plurium monasteriorum conspiratione optime essent ordinata. Sed etiam in Congregationibus hierarchice organizatis, necessitas similis haud raro habetur, sive ob paucitatem scholarium sive ex defectu magistrorum.

Religiosis, qui a propria domo longe versantur studiorum causa, non permittitur commoratio in domibus privatis, sed tenentur habitare vel in aliqua suae religionis domo, vel ubi id fieri non possit, in aliquo virorum religioso instituto aut in pia domo directa a sacerdotibus et approbata ab auctoritate ecclesiastica i. e. in finem hospitio accipiendi religiosum (3). Manet autem prohibitio frequentandi Universitates laicas sine proprii Ordinarii speciali licentia, non concedenda citra speciale indultum nisi sacerdotio iam auctis et cum debitis cautelis (S. C. Cons. 30 April. 1918).

332. De Praefecto seu Magistro spiritus in domibus studiorum constituendo cavet can. 588, quo iubetur, ut toto studiorum curriculo studentes religiosi committantur tali Praefecto seu Magistro spiritus, qui sit ornatus qualitatibus can. 559 requisitis in Magistro noviciorum, cuius munus sit studentium animos ad vitam religiosam informare opportunis monitis, instructionibus atque exhortationibus (4). Superioris vero est invigilare et urgere ut illa pietatis exercitia, quae omnibus religiosis praescribuntur, a scholasticis perfecte obeantur (can. 588, 595).

Commissio Magistro spiritus danda pertinet ad curam spiritualem internam cum spiritualibus pietatis exercitiis etiam externis, quibus internus spiritus fovetur; non agitur de regimine externo, quod Superioris munus est, non Praefecti spiritus. Cfr. *Schäfer* n. 292. de separatione externi regiminis a foro sacramentali etiam

(3) Cfr. de simili praescripto Conc. Trident. sess. XXV, cap. 4. de regul.

(4) Saltem quoad aetatem et professionis antiquitatem videtur dicendum requiri qualitates praescriptas pro socio Magistri noviciorum, qui lato sensu magister dici potest, cum canon provocet ad praescriptum can. 559, § 2, 3. Ita *Vermeersch*, Epit. n. 591, cui consentit *Chelodi* n. 275 in nota.; dum *Goyeneche* in *Comment.* I, 141 putat per errorem typographicum § 2. citari pro § 1. Cfr. quoque a *Coronata* n. 276.

in hoc casu retinenda, cui passim consentiunt alii iuris Commentatores. Iuris autem commendatio sive Superiori sive Praefecto spiritus facta relate ad curam studentium in domo religiosa studiorum, ut optime observat *Chelodi* n. 275, prodit intentionem seu mentem Ecclesiae considerandi tempus studiorum, quasi alterum tirocinium seu palestram, in qua religiosi non in sola scientia sed etiam in virtutibus vitae religiosae propriis exerceantur et proficiant.

333. *De ipsa studiorum ratione* can. 589 praesupponit praemitendam esse cursui philosophico et theologico sufficientem praeparationem studiorum inferiorum seu illam disciplinam humaniorum studiorum quae tradi solet in gymnasiis, hoc enim postulant illa verba « qui in inferioribus disciplinis rite instructi sint ». Hac institutione praesupposita, quae saltem non debet esse inferior illa quam ius, canone 1364, exigit in inferioribus Seminarii scholis, religiosi sacerdotio destinati incumbere debent in studia philosophica saltem per biennium, sacrae vero theologiae saltem per integrum quadriennium; qui cursus philosophicus etologicus eas debent habere conditiones quoad materias tradendas et methodum adhibendam, quae exiguntur pro Seminariis v. gr. can. 1365., neque enim sacerdotes religiosi minori scientifica formatione praestare debent quam sacerdotes saeculares, sed ut plurimum superiori.

Studiorum ratio antiquitus regebatur propriis cuiusvis religionis Constitutionibus, nec communis quaedam praescriptio erat facta, qua singula instituta uniformi modo adstringerentur, ideoque non deerant instituta religiosa, atque adeo antiqui ordines in, quibus alumni ad sacerdotium praepararentur studiis valde dimidiate peractis. A Leone XIII coepit urgeri solida praeparatio ad ordines per studia legitima, dum in decr. « *Auctis admodum* » 4. Nov. 1893. art. VI pro ordinibus sacris recipiendis voluit respective praemissos unum, duos, tres annos studii theologici « praemisso regulari aliorum studiorum curriculo » (A. S. S. XXV, 312). De quo decreto sub Pii X Pontificatu prodierunt variae valde rigorosae declarationes, praesertim circa ultimam modo citatam clausulam, a S. C. de Rel. quibus v. gr. urgebatur necessitas praemittendi *publicum* studiorum humaniorum curriculum, imo et primariorum; atque studia quidem gymnasialia esse peragenda ordinarie ante ingressum in novitiatum.

Quae minutae praescriptiones in Codice non fuerunt relatae; multo minus inter impedimenta licitum in novitiatum ingressum

impedientia relatus est defectus peracti curriculi quatuor annorum gymnasialium seu humaniorum studiorum; ergo salva rei substantia de studiis ut minimum aequandis illis studiis, quae sunt praescripta pro clero saeculari, cetera illorum responsorum praescripta in Codice non relata, optimam quidem praebent normam directivam non strictam obligationem (5).

Curriculum studiorum debet perfici integre, nulla detracta parte aut tempore assignato studiis philosophicis et theologicis, nec sine dispensatione speciali possunt religiosi promoveri ad ordines nisi secundum praescripta can. 976, § 2 (6). Nec solum integre sed serio, exclusis his quae scholasticos religiosos ab studiis avertere aut tempus studiis destinandum diminuere possint; in quem finem can. 589, § 2 prohibet ne magistris et alumnis studiorum tempore imponantur officia, quae a studiis eos avocent vel scholam quoquo modo impendant; in eundem autem finem supremis Moderatoribus et aliis quoque Superioribus facultas datur ut pro sua prudentia alumnos a nonnullis Communitatis actibus, etiam a choro, praesertim nocturnis horis eximant, quoties id studiis excolendis necessarium videatur. Nihil ergo obstat, quominus Moderator Generalis, verificatis communiter circumstantiis, per generalem dispositionem exemptionem praedictam statuatur. Huc quoque refertur prohibitio Superioribus facta can. 623 ne stipem colligendam committant iis qui in studia adhuc incumbunt (7).

(5) Ita *Vermeersch*, Epit. n. 592; *Periodica* XIII, 19; contra *Biederlack-Führich* n. 102 et paucos alios. Porro Pius XI in Const. « *Unigenitus Dei Filius* », saltem illam memoratorum decretorum partem amplexus est, dum Superioribus religiosis *commendat*, ut delectis adolescentibus, religiosae vitae candidatis, *curent*: « ut cum pietatis doctrina... inferiores disciplinae tradantur, quae tradi in gymnasiis solent, ita sc., ut non ante ad novitiatum accedant, quam humanitatis, ut aiunt, studia confecerint, nisi sat gravis interdum causa aliter decernendum suadeat ». Quae hortatoria verba non videntur prae se ferre rigorosum absolutumque praeceptum; nec in eis fit provocatio nisi ad can. 583, quo stricte praecipitur ut studia humaniora praemittantur curriculo philosophico, sed non necessario ante ingressum iubentur perfici, nec extra domesticas et privatas scholas, nec determinato annorum numero. In hunc sensum *Chelodi*, n. 275. not. 3; *Larraona* in *Commentarium* V, 102 sq. et alii.

(6) Cfr. de sensu et conditionibus harum dispensationum Declarationem S. C. de Rel. 27. Oct. 1923 (A. A. S. XV, 549 sq); *Vermeersch*, *Periodica* XII, 155 sq.

(7) De usu *linguae latinae*, praesertim in tradendis et discendis disciplinis philosophicis et theologicis cfr. Litt. S. C. Studiorum id. Martii 1908 (A. S. S. XLI, 677); Epist. « *Officiorum omnium* » Pii XI (A. A. S. XIV, 450); eiusdem

334. Examina quinquennalia. Studia, praesertim sacra, a religiosis, sicut ab ipsis clericis saecularibus, non sunt intermittenda; atque ad hoc obtinendum ordinatur praescriptum can. 590, quo novensiles sacerdotes, post absolutum studiorum curriculum, quotannis, saltem per quinquennium, iubentur subire examen coram doctis gravibusque patribus in variis doctrinae sacrae disciplinis antea opportune designatis. A qua obligatione ii dumtaxat sunt liberi, qui a Superioribus maioribus gravem ob causam fuerint exempti, aut qui vel sacram theologiam, vel ius canonicum, vel philosophiam scholasticam docent.

Ex responso Commiss. Codicis 24 Nov. 1920 (A. A. S. XII, 573) sub exemptione docentium illi etiam comprehenduntur qui docent scientias sacras affines v. gr. S. Scripturam, historiam ecclesiasticam, archeologiam sacram etc. non vero comprehenduntur qui docent mathesim aut scientias physicas, naturales etc. (8). Forma examinis v. gr. in scriptis aut viva voce et materiarum distributio ad Superiores maiores pertinet.

Religiosi obeuntes munus parochi vel vicarii curati, si coram Superiore religioso eiusve delegatis examen subierint, non tenentur subire idem examen ad normam can. 130, § 1. coram Ordinario loci eiusve delegato: severiorem legem pro religiosis implentes, non tenentur, ne bis ad idem, constringantur implere etiam legem mitionem de eadem re clericis saecularibus impositam. Commissio Codicis 14 Iunii 1922. Quodsi Religiosi Superiores negligentes sint in exigendis examinibus, Ordinarius loci non potest cogere, ut examen praescriptum coram se vel suis delegatis subeant; sed in casu recurrendum erit ad S. C. de Religiosis. Comm. Codic. 14 Iul. 1922 (9).

335. De casibus conscientiae. Ad eundem scopum conservandi et promovendi scientiam in curriculo studiorum acquisitam et ad fructuosum sacri ministerii exercitium pertinet praescriptum can. 591, quo iubetur ut in qualibet *formata domo* (religionis clericalis) minimum saltem in mense habeatur solutio casus moralis

Pii XI, Epist. « *Unigenitus* » (A. A. S. XVI, 141 sq.); Litteras circulares S. C. Consist. 16 Iulii 1912 de Seminariis Italiae. — Specialem attentam considerationem meretur Const. « *Deus scientiarum Dominus* » 24 Maii 1932.

(8) Cfr. Schäfer n. 300; Larraona, in *Commentarium* II, 220; Nouv. Rev. Theol. (1921) vol. XLVIII, 152 sq.

(9) Cfr. Schäfer l. c. iunct. Maroto in *Commentarium* IV, 130 sq.

et liturgici cui, si Superior existimaverit opportunum, addi potest sermo de re dogmatica coniunctisve doctrinis. Huiusmodi collationibus adistere debent omnes clerici professi qui studio sacrae theologiae operam navant aut illud expleverunt et in domo degunt, nisi aliud in Constitutionibus caveatur (10). Non est contra legis intentionem, si casuum solutio specialis habeatur coram solis studentibus diversa et frequentior, quam ea quae fit coram familia religiosa domus studiorum, nec legi repugnare videtur, si habeantur duodecim collationes per annum, et tempore feriarum annualium interrumpantur. Quando religiosi tenentur adesse collationibus seu conferentiis cleri saecularis cavet can. 131; de sanctione vero poenali cfr. can. 2377.

Ad Religiosos sacerdotes pertinet etiam praescriptum can. 129 omnibus clericis factum: « Clerici studia praesertim sacra, recepto sacerdotio, ne intermittant; et in sacris disciplinis solidam illam doctrinam a maioribus traditam et communiter ab Ecclesia receptam sectentur, devitantes profanas vocum novitates et falsi nominis scientiam ».

336. Scholion. Studia clericis religiosi praescripta in can. 589, § 1. minimum quemdam scientiae ecclesiasticae complexum ab ipsis exigunt per legitima studia acquisitum. Mens autem Ecclesiae est, ut saltem delecti iuvenes religiosi ad altiora et profundiora studia destinentur; quod iam evidenter deducitur ex commendatione locorum Ordinariis can. 1380 facta, quae ad Superiores maiores religionum etiam pertinet.

Porro Pius XI, motu proprio « *Bibliorum scientiam* » 24 Aprilis 1924 (A. A. S. XVI, 180) Superiores Generales religionum hortatur, ut ad Pontificium Institutum Biblicum de Urbe aliquot religiosos clericos mittant, quibus postea Magisterium Scripturae sacrae in religione committi possit.

Quod vero attinet ad studia, praesertim profana, in laicis Universitatibus peragenda a clericis sive saecularibus sive religiosiis, servanda sunt praescripta et cautela a S. Sede saepius iteratae (11); nisi

(10) Haud raro ab hac lege per Constitutiones solent eximi qui sacram theologiam vel philosophiam scholasticam docent.

(11) Cfr. Instr. S. C. E. et R. « *Perspectum est* » 21 Iul. 1896 sub Leone XIII; Pii X encycl. « *Pascendi* » 7. Sept. 1907 et motu propr. « *Sacrorum antistitum* » 1. Sept. 1910.

speciale indultum habeatur. Quas cautiones denuo innovavit S. C. Cons. 30 Aprilis 1918 (A. A. S. X, 237); ubi haec decernuntur: I. Ad *laicas Universitatum* facultates non destinentur nisi iam sacerdotio aucti, qui spem bonam ingerant fore, ut sua agendi ratione ecclesiastico ordini honorem tam ingenii vi ac perspicacia, quam sanctitati morum adiiciant.

II. In eis mittendis Episcopus nihil aliud prae oculis habeat, nisi quod dioecesis suae necessitas vel utilitas postulet, ut nempe in Institutis ad iuventutem erudiendam destinatis idonei comparentur magistri.

III. Si sint sacerdotes novensiles, non ideo excusantur ab examinibus can. 130 et 590 praescriptis, quin potius ad illa strictius tenentur.

IV. A studiis redeuntes, pari ratione ac antea subiici debere Ordinario suo ac servitio dioecesis manere mancipatos; nec pro suo lubitu ac contra Ordinarii sui voluntatem posse ab iis suscipi magisteria saecularia aliave similia officia.

Si haec directe pro clero saeculari sunt constituta, etiam religiosi et regularibus de facto ex stylo Curiae fuerunt applicanda; quamvis *relate ad finem*, (n. II) major quaedam amplitudo fuerit agnita, et nonnulla peculiaria indulta fuerint concessa, praesertim ubi est commoditas ut frequentantes universitatem in domo religiosa sui Ordinis commorentur.

Quoad studia vero ecclesiastica et alia, quae quomodocumque cum iisdem cohaerent, Pius XI sua Const. « *Deus scientiarum Dominus* » satis aperte declarat velle se, ut saltem delecti sacrorum alumni in his sese impendant omni studio in Universitatibus et facultatibus ab ipsa S. S. erectis, atque inde id curent adipisci, « quo possint, occasione data, catholicam veritatem rite docere et contra adversariorum incursus ac fallacias strenuissime tutari ».

CAPUT XVII.

DE OBLIGATIONIBUS RELIGIOSORUM.

337. Religiosi postquam per professionem suo instituto perfecte incorporati sunt, ex *diversis* rationibus non paucas habent obligationes; sunt enim obligationes religiosorum, quae oriuntur *ex fine*

primario et secundario status religiosi, quem assumpserunt scl. *tendendi* ad perfectionem caritatis christianae. Aliae *obligationes* repetendae sunt ex tribus *votis* substantialibus vel aliis accidentalibus secundum statuta iuris communis et particularis ordinis religiosi emissis et ex *traditione* et acceptatione cum professione coniuncta. Denique religiosis incumbunt multiplices obligationes, quae *aut legibus Ecclesiae* sive omnibus fidelibus sive universis religiosis sive tantum sodalibus determinatarum religionum vel congregationum religiosarum datis *aut* regulis, constitutionibus et statutis legitimisque consuetudinibus proprii instituti religiosi imponuntur (1).

Art. 1. — De obligatione ad perfectionem et ex votis religiosis (2).

Cum status religiosus sit status destinatus ad *acquirendam* perfectionem christianam, unicuique religioso vi status per professionem religiosam suscepti incumbit obligatio *positive tendendi ad perfectionem christianam* atque vitandi ea, quae illi studio perfectionis acquirendae obstant. Cui obligationi religiosus satisfacit, si *particulares* sui status obligationes implet et ex altera parte *abstinet* ab actu formali contemptus perfectionis christianae vel ab intentione non tendendi ad illam vel non servandi vota aliasque graves obligationes sui status (v. g. per frequentem et habitualement negligentiam manifestata) vel unice servandi obligationes graves status vitae *communis* (3).

(1) Cap. 3. 4. 6. X. de statu monach. et canon. reg. III. 35.; cap. unic. de stat. regular. III. 16. in Sext.; cap. 1. de stat. mon. vel can. reg. III. 10. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XXV. de regul. cap. 1. sq. 5. 10. 22.; *Schmalzgr.* l. III. t. 35. n. 1. sq.; *Suarez* l. c. tract. VII. l. 8. sq. tract. VIII. l. 1.; *Vermeersch*, De relig. l. n. 224 sq.; *Piat* l. c. l. q. 253 sq.; *Schäfer* n. 313 sq.; *Chelodi* n. 276 sq.; *Vermeersch-Creusen*, Epit. l. n. 692 sq.; *Matth. a Coronata* l. c. n. 601 sq.; *Biederlack-Führich* l. c. n. 106 sq. Etiam in hac re sunt consulendi doctores Theol. moralis v. g. *Lehmkuhl* l. 516 sq.; *Ferreres* II, n. 206 sq.

(2) Haec duo obligationum capita merito coniunguntur, cum ipse can. 488, n. 1° religionem definiat societatem legitima ecclesiastica auctoritate approbatam, « in qua sodales, secundum proprias ipsius societatis leges vota publica nuncupant, *atque ita* ad evangelicam perfectionem tendunt ».

(3) Qua de re magis ex professo disputant theologi: *S. Thom.*, Summa theol. IIa. IIae. q. 186. art. 2. 9. 10.; *S. Alph.*, Theol. mor. l. IV. n. 10.; *Lehmkuhl*, Theol. mor. vol. I. n. 516. sq.; *Piat* l. c. q. 254 sq. Qua ratione haec

Religiosi quoniam in vera professione religiosa per *traditionem* et *acceptationem* ineunt contractum saltem ex ipsorum parte *perpetuum* (4) et irrevocabilem tribusque *votis* substantialibus coniunctum, etiam tenentur gravi obligatione *permanendi in religione vel congregatione religiosa*, in qua statum religiosum susceperunt (5). Quare nisi *contractus* et *vota* validae professionis religiosae *legitime* solvantur, arbitrarius discessus vel transitus ad vota *saecularia* graves continet violationes *iustitiae* et virtutis *religionis* (6). Cum proportionem eadem applicanda sunt professioni temporaneae pro tempore quo durat; quamvis huiusmodi professi non fiant apostatae in sensu iuris (can. 644).

338. Scholion. I. Professio ex supra disputatis coniungitur cum emissionem trium votorum, ita ut professus idem sit ac votis religionis ligatus, utique in determinata religione (in vita communi); et inde appellationes *professus* votorum simplicium, solemnum, perpetuorum, temporaneorum. Certae tamen obligationes directe promanant ex professione, praecisione facta a votis, seu ex traditione qua se religiosus tradit religioni *utique ad Dei obsequium* et ita se ponit in statu perfectionis acquirendae.

obligatio dici possit *formaliter specialis* tractat Vermeersch, De Relig. I. 224; II, p. (68) sq. Aliis vero doctoribus videtur obligatio, non specialis seu particularis, sed *generalis*, quae adimpletur per adimplerem aliarum obligationum, fere sicut est obligatio generalis dilectio sui et procuratio salutis animae propriae, cui obligationi salvandi animam fit satis, si singularia omnia praecepta observantur. Illud porro negari non debet, quod obligatio tendendi ad perfectionem aliqua etiam religioso ratio esse debet, ex qua particulares status sui obligationes adimplere teneatur, in quibus sufficiens et definitus modus continetur, quo religiosus statum suum suscipit et perfectionem proficitur. Cfr. Sanchez, in Decal. I. VI, cap. 5. iunct. Biederlack-Führich I. c. n. 126. Illud tamen probe animadvertendum, etiam ab his doctoribus aliqua dari exempla peccandi contra obligationem sectandi perfectionem, quae facile reduci non possunt ad violationem voti vel particularis obligationis sui status. Cfr. sequens Scholion.

(4) Quodsi professio quaedam religiosa solummodo ad *determinatum tempus* emissa fuerit, certe usque ad lapsum temporis in huiusmodi *professis* existit obligatio permanendi, nisi legitima dimissione vel dispensatione tollatur. Cfr. S. C. Ep. et Reg. 24 Aug. 1887. ad 7., 22 Maii 1896. ad 34.; Conc. plen. Amer. lat. (a. 1899.) n. 330.

(5) Suarez I. c. tract. VII. I. 2. cap. 2. 3. 4. I. 4. cap. 3. 4. I. 6. cap. 2. 15. sq.; Piat I. c. q. 184.

(6) Piat I. c. P. III, Punct. I, II. Cfr. infra ubi de egressu e religione.

Ex tali professione sic considerata immediate resultat obligatio sectandi perfectionem. Quae obligatio imprimis continet, ut supra dictum est, obligationem perseverantiae in statu religioso per professionem suscepto. Licet autem obligatio illa iam oriatur ex natura rei ex generali illo iuris naturae praescripto, quo quisque obligatur ad implenda officia sui status, tamen, cum status religiosus suscipiatur ex fine religioso seu ex fine pertinente ad virtutem religionis, videtur habenda ut obligatio formaliter specialis (7), tametsi praescindatur a votis cum quibus professio in statu religioso de iure coniungitur, nec restringi ad obligationem ex natura rei deductam. At in hoc sensu ipsa obligatio sectandi perfectionem est minus determinata, quae maiorem accipit determinationem ex obligatione implendi vota, in quorum observantia praecipua officia status religiosi continentur, cum sint praecipua media ad habitualiter sectandam perfectionem. Supposita bona animi dispositione relata ad media perfectionis, obligatio fit magis practica et magis determinata per elementum *negativum* quod includit, unde professo vetita esse debent: *a*) contemptus perfectionis, seu positiva voluntas non adipiscendi perfectionem (8); *b*) habitualis dispositio perfectioni contraria; *c*) a fortiori status suscepti desertio (9).

II. Inde etiam apparet traditionem quae fit per professionem, unde oritur obligatio sectandi perfectionem, esse aliquid distinctum a voto obedientiae quod ipsi superadditur, licet illa obligatio specialem dicat relationem ad obedientiam Praelato debitam, cuius est subditum promovere et dirigere ad perfectionem. Utrumque requirit perfecta abnegatio evangelica, sc. ut religiosus se spoliet dominio sui ipsius suaeque voluntatis (S. Gregor., l. 6. in 1. Reg. c. 2), quod fit proxime per traditionem; alterum est, ut totum hoc offerat in

(7) *Vermeersch*, De Relig. I, n. 224. 225. Cfr. *Piat* I, q. 254, ubi positivam obligationem solum videtur admittere ad servanda quae Deo et Instituto promissa sunt; unde deducitur quidem materiam obligationis non esse specialem; sed non excluditur quod possit peccari contra obligationem sectandi perfectionem independentem a determinata transgressione voti vel rei promissae.

(8) Cfr. S. Thom. 2, 2, q. 186, a. 2. ad 2.; *Sanchez* in Dec. l. 6. c. 5, n. 10.

(9) Inde deducitur singula peccata directe huic obligationi non contradicere, tametsi sint contra vota, quae ex mera fragilitate provenire possunt et statim per poenitentiam retractari; sed variis modis illa obligatio graviter violari potest; qua de re sunt consulendi moralistae, v. gr. *Lehmkuhl* I, n. 517; *Ferreres*, Comp. II. n. 171 sq.; *Vermeersch* l. c.

holocaustum Deo et consecret in religiosum cultum, quod fit per obedientiae votum. Sine hac altera relatione seu oblatione non est abnegatio religiosa, qualis requiritur ad statum religiosum. Iam vero homo non se privat dominio in seipsum, nisi quatenus illud transfert in alium; ergo abnegatio, quod attinet ad abdicationem iuris proprii in seipsum, proxime et quasi formaliter fit per traditionem, quae non fit proprie Deo immediate ac in seipso, sed homini, quamvis in religione fiat homini in ordine ad Deum seu vice Dei. Deinde vero per votum obedientiae quasi specificatur et extollitur illa traditio, quae proxime fit homini, ut sit religiosa tamquam spirituale holocaustum ipsi Deo factum. Quare illa duo in hoc negotio concurrunt tamquam materiale et formale: traditio quasi materialiter se habet in hac abnegatione; votum eam formaliter perficit et quasi consummat in ordine ad statum religiosum, dum religiosus ita consecratur Deo per proprium vinculum religiosum, sine quo voto vinculum religiosum non haberetur. *Suarez*, Tr. VII, l. X, cap. 5. n. 6.

III. Inde multiplex differentia cum servitute humana. Qui se tradit alicui in servum, ei se in eius utilitatem tradit; religiosus autem licet se tradat Praelato religionis, non tamen in eius utilitatem, sed in cultum Dei. *Servitus* refertur ad Deum, est mancipatio divino servitio non homini, quamvis circa monasterium proxime versetur. Traditio quae fit homini, non est actus liberalitatis erga hominem, neque observantiae erga illum, nec alterius virtutis quae circa hominem versetur; ideoque principaliter fit Deo, quamvis non proxime sed remote; fit Deo per religionem, per hominem seu Praelatum. Effectus est esse traditum seu donatum aut translatum in alterius potestatem, non in huius bonum et utilitatem, sed in obsequium Deo. *Suarez* l. c. libr. VI, cap. 2. incl. l. II, cap. 4.

IV. Ex dictis videtur tenendum, quod positiva reiectio conatus ad perfectionem sit violatio obligationis contractae per professionem, èt ob connexionem professionis cum voto et fine traditionis redditur directe opposita virtuti religionis.

Cfr. S. Thom. 2, 2, q. 186. a. 1, 2; *Suarez*, De Rel. tr. VIII l. I. cap. IV. n. 10.; *Sanchez*, De praec. Decal. l. VI, c. 5. n. 1 sq.

339. Postquam supra cap. XV, art. 5, n. 324 sq. magis *in genere* effectus quidam votorum religiosorum recensiti fuerunt, iam magis descendendum est ad particularia quoad singula vota. Cfr. not. 1, h. cap.

Votum paupertatis religiosae: I. Generatim omnes et singulos religiosos obligat, ne (licite vel etiam valide) *proprium* quid *habeant* vel saltem aliqua re tanquam *propria utantur* (10).

II. Quicumque emittit votum *solemne* (11) paupertatis ipso facto ex *iuris* dispositione (12) independenter a praevia renuntiatione *in perpetuum amittit* (13): 1) omne *rerum temporalium exter-*

(10) *Schmalzgr.* l. III. t. 35. n. 1.; *Suarez* l. c. l. 8. cap. 1. sq. 4. sq. cap. 7. n. 7. sq. cap. 8. sq. de diversis gradibus paupertatis religiosae, quae inde a primis saeculis non semper eodem rigore fuit servata. Cfr. *Thomassin.* l. c. P. III. l. 2. cap. 43. 45. 49.; c. 40. C. XVII. q. 4.

(11) Cap. 6. X. de stat. III. 35.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 2. de regul.; *Suarez* l. c. l. 2. cap. 3. n. 10. sq. cap. 12. l. 8. cap. 10. sq.; *Lugo*, De iust. disp. 3. n. 74. sq.; *Piat* l. c. q. 268. sq.; *Bouix* l. c. t. II. p. 509 sq.; *Ferraris* v. Regulares art. 1. n. 59, 62 sq.; *Ferraris* l. c. p. 137 sq.

(12) Quae iuris dispositiones prima vice occurrunt in legibus Imperatoris *Justiniani* (cfr. L. 13. cum auth. Cod. de sacros. eccles. l. 2.; L. 20. cum auth. Cod. de Episc. l. 3.; Nov. 5. cap. 4. sq.; Nov. 123. cap. 38.) atque iam a Gregorio M. a. 598. et 593. canonizatae (cfr. c. 7. 8. iunct. c. 9. 10. C. XIX. q. 3.) etiam in foro ecclesiastico fuerunt receptae. Cfr. cap. 2. X. de testam. III. 26.; cap. 14. X. de regul. III. 31.; cap. 6. X. de stat. III. 35.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 2. de regul.; Act. S. Sed. vol. XVIII. p. 87. sq.; *Suarez* l. c. l. 2. cap. 12. n. 7. sq. l. 8. cap. 7. n. 2. sq. n. 28. sq.; *Wolf von Glanvell*, D. letztwill. Verfüeg. p. 60. sq. 177. sq. 260. sq.

(13) Quare omnis dispositio a solemniter professo facta de *bonis ante* solemnem professionem *possessis* est *irrita*; ipse enim disponderet de re non amplius *sua*, sed *aliena*. Nam bona temporalia ante possessa in momento professionis solemniss non solum a professo *amittuntur*, verum etiam vi traditionis in professione solenni factae et ex iuris dispositione transeunt in *dominium conventus* vel ordinis religiosi, *quatenus* illi sunt capaces dominii proprietatis. Cfr. L. 56. § 2. Cod. de Ep. l. 3.; c. 8. C. XIX. q. 3.; cit. cap. 2. X. de testam. et cap. 14. X. de regul.; *Schmalzgrueber* l. c. n. 7.; *Suarez* l. c. l. 2. cap. 12. n. 9. sq. l. 6. c. 2. n. 8. l. 8. cap. 7. 10. 16.; *Pirhing* l. III. t. 27. n. 33. Cui iuri et doctrinae praecedenti consonat can. 582.

At si quis pater liberos habens emittat solemnem professionem, antequam de suis bonis disposuit, ad summum illa bona in conventum vel ordinem religiosum transferuntur, de quibus subductis partibus legitimis filiorum etc. libere disponere potest. Cfr. Nov. 5. cap. 5.; cap. 14. X. de regul. III. 31.; *Schmalzgr.* l. c. n. 7.; *Suarez* l. c. l. 8. cap. 16.; *Lugo*, De iust. disp. 23. n. 194. sq.

Quodsi iam antiqua iura gallica et germanica negarunt bona professi per professionem « *mortui* » transire in conventum vel religionem illaque haeredibus vindicarunt, multo minus recentiores codices civiles huiusmodi transitum bonorum professi admittunt. Cfr. *Scherer* l. c. t. II. p. 822. not. 100. p. 834. not. 139.; *Wolf* l. c. p. 20. sq. At ex illo transitu bonorum professi in conventum minime sequitur conventum vel ordinem religiosum sese habere ad instar *successoris universalis*, qui teneatur de omnibus *debitis* a professo antea contractis; id enim ex aequitate canonica solummodo admitti potest quoad bona

narum, quae bona *fortune* dicuntur sive pretio aestimabilia sunt, *dominium* sive directum sive utile, *possessionem*, vel aliud *ius reale* (14), quae *ante professionem* in ipsius proprietate et possessione *fuerunt*; 2) *capacitatem* ad nova bona temporalia *sibi acquirenda* (15) sive quoad *dominium proprietatis* sive quoad *usum-fructum* vel *usum independentem* a voluntate legitimi *Superioris* (16).

professi, quibus conventus *locupletatus* est. Cfr. *Schmalzgr.* l. III. t. 31. n. 276. sq.; *Scherer* l. c. p. 822. not. 100.; *Pirhing* l. III. t. 27. n. 39. sq.; *Wolf* l. c. p. 45. sq., ubi de solutione testamenti per professionem minus accurate disserit. Cfr. ed. *Richt.* C. Tr. p. 418. sq.

(14) Quibus verbis obiectum voti paupertatis circumscribitur. Cfr. *Schmalzgr.* l. III. t. 35. p. 2. sq.; *Suarez* l. c. l. 8. cap. 4. 5. Quodsi *materia remota* huius voti ad honorem, famam, iura spiritualia, bona interna, corporis valetudinem (cfr. S. C. Ep. et Reg. 23. lul. 1860. ad 10.); non est extendenda, certe etiam cavendum est, ne res illae temporales nimis restringantur. Quare etiam quoad *manuscripta*, *reliquias sacras*, *pias imagines* non tam insistendum est internis argumentis parum efficacibus, quam praxi probatae ordinum religiosorum. Cfr. *Piat* l. c. q. 272. sq. *Materia proxima* voti paupertatis consistit in actionibus illis supra enumeratis, quae circa res temporales ob votum solemne *vitandae* sunt. Qua in re ad usum iustum et paupertati conformem non requiritur *ius proprium*, sed sufficit mera *licitia* vel permissio eius, qui *ius* habet. Cfr. *Suarez* l. c. cap. 5. n. 11. 12. cap. 8. n. 25. sq.

(15) Nov. 5. cap. 5.; cap. 2. 4. 6. X. de stat. III. 35.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 2. de regul.; Clem. VIII. Const. « *Nullus* » 25. lul. 1599. § 2.; S. Poenitent. a. 1820. iunct. *Bouix* l. c. t. l. p. 502. 500. sq.; S. C. Ep. et Reg. 15. lan. 1897. in Act. S. Sed. vol. XXX. p. 120. sq. At illa incapacitas non eo usque est extendenda, quasi solemnitern professus etiam fiat inhabilis ad bona temporalia *suo conventui vel ordini religioso* acquirenda. Hinc Ecclesia nunquam admisit certas iuris civilis sanctiones, quibus regularis professus, utpote *civiliter mortuus*, nec *sibi* nec *conventui* quidquam acquirere potuit (cfr. supra h. cap. not. 13.); potius ad tramites legum Romanarum adoptavit iuris principium: « *Quidquid acquirit monachus, acquirit monasterio* ». Cfr. L. 56. § 1. Cod. de Ep. l. 3.; Nov. 123. cap. 37. 38. 41.; c. 9. 10. C. XIX. q. 3.; cap. 8. X. de prob. II. 19.; *Pirhing* l. III. t. 26. n. 57. sq. t. 27. n. 33. sq.; *Wolf* l. c. p. 70. sq.

Quae acquisitio *monasterii*, quod iure speciali non impeditur (cfr. *Pirhing* l. c.; *Wolf* l. c.), originem repetit ex *traditione* in professione facta ipsaque iuris dispositione confirmata (cfr. *Pirhing* l. c. t. 27. n. 39. 42.; *Suarez* l. c. l. 6. cap. 2. n. 8.). At cum nunc monasteria frequenter non sint plane singularia et independentia, sed membra *provinciae* et *ordinis religiosi* ut societatis universalis constituti, vocabulum « *monasterii* », cui religiosus acquirat, intelligendum est secundum Constitutiones et legitimas consuetudines singulorum ordinum religiosorum. Fieri enim potest, ut res tantum minoris momenti acquirantur a singulis monasteriis; bona vero magis pretiosa secundum ordinationem Superiorum et regularum alteri subiecto v. g. *provinciae* vel *arcae communi* sint applicanda. Cfr. *Lugo* l. c. n. 84. i. f. n. 226.; *Battandier* l. c. p. 105. sq. 216. sq.; paulo aliter *Wolf* l. c. p. 73. de subiecto iuris disserit.

(16) Quae dependentia a legitimi Superioris licentia praesertim attendenda

Quem duplicem effectum sollemnis voti paupertatis expresse ad tenorem iuris praecedentis, firmavit Codex can. 579, 581, 582.

III. Quodsi quis nuncupat *simplex* votum paupertatis religiosae, *non amittit proprietatem* (dominium radicale) suorum temporalium bonorum tempore professionis *possessorum* (17) nec *capacitatem* ad nova bona temporalia *sibi* acquirenda (18), sed solummodo rerum suarum *liberam dispositionem et usum* independentem a licentia Superiorum. Qua in re iam a tempore Pii IX (19) regula

est in negotiis iuridicis, ad quae solemniter professus *ex se incapax* est v. g. ad condendum vel immutandum *testamentum* (cfr. c. 7. C. XIX. q. 3.; cap. 2. X. de testam. III. 26.; Congr. part. 25. Iul. 1595. et S. C. C. 5. Iul. 1628.; Wolf l. c. p. 60. sq.; Bouix l. c. t. II. p. 529. sq.; Piat l. c. q. 277 sq.; Scherer l. c. p. 823. sq.) vel ad renuntiationes similesque dispositiones, in quibus *Sedis Apostolicae* licentia requiritur. Cfr. decis. S. C. C. in ed. Richt. C. Tr. p. 418. sq. n. 7. 8. Quae licentia insuper suis debet esse praedita legitimis qualitatibus scl. ex parte Superioris *possibilis et voluntaria*, deinde *expressa* vel *tacita* vel legitime saltem *praesumpta*. Cfr. Schmalzgr. l. c. n. 18. sq.; Piat l. c. q. 268. sq.

(17) Cum ex disciplina vigente non solum in congregationibus religiosis, sed etiam in formalibus religionibus virorum et non raro mulierum quoque simplex votum paupertatis emittatur, S. C. super stat. reg. ipsius vim speciali declaratione definitam constanti sua praxi confirmavit. Cfr. Pii IX. Litt. Ap. « *Quam maxima* » 13. Nov. 1847.; declar. S. C. super stat. reg. 12. Iun. 1858. n. 9.; Bizzarri l. c. p. 906. sq. 859. 847. 164.; Battandier l. c. p. 102. sq.; Piat l. c. q. 270.; Ferraris l. c. p. 138. sq.

At coadiutores *formati* sive spirituales sive temporales S. I. etiam per nuncupationem *publici et simplicis* voti paupertatis dominii *retinendi et acquirendi* fiunt *incapaces*. Cfr. Schmalzgr. l. c. n. 4. 6.; Piat l. c. q. 270.

(18) Quare etiam *post* vota simplicia ipsi v. g. ex paterna haereditate bona obvenire possunt. Cfr. Bizzarri l. c. p. 847.; Lugo l. c. disp. 3. n. 82. sq. « *Quidquid* (vero) *professi sua industria vel intuitu societatis acquisiverint, non sibi adscribere aut reservare poterunt, sed haec omnia inter bona communitalis refundenda sunt ad communem societatis utilitatem* ». Cfr. S. C. Ep. et Reg. 15. Iun. 1860.; Bizzarri l. c. p. 859. 847.; Battandier l. c. p. 105. sq.; Lugo l. c. n. 84. 91. sq.; Piat l. c. q. 270. in fine.

(19) Hinc ex cit. declar. S. C. super stat. reg. 12. Iun. 1858. n. 9. professis votorum simplicium interdicta est suorum bonorum *administratio*, redituum *erogatio* atque *usus*, et ante professionem cedere debent administrationem et usumfructum atque usum, quibus eis placuerit, etiam suo ordini, nisi agatur de ordine Frat. Minorum de Observantia vel Capuccinorum, cui huiusmodi cessio fieri nequit. Cfr. Bizzarri p. 908, in nota. Quae cessio vim suam amittit, quamprimum professus votorum simplicium ex instituto religioso egressus fuerit, imo cessioni suae opponere potest *conditionem*, quod sit quandocumque revocabilis etiamsi in instituto permanserit; at in conscientia illo iure revocandi uti nequit, nisi accedente beneplacito Sedis Apostolicae, Bizzarri l. c. p. 906 sq. 859, 847, 164.

Si professus votorum simplicium de *suis bonis absque* requisita licentia competentis Superioris disponit (salvo peculiari iure alicuius ordinis) ex sen-

quaedam generalis statuta fuit pro ordinibus religiosis; cui Codex, praecedente iurisprudencia, sese accommodavit generali modo etiam pro congregationibus religiosis, salvis statutis singulorum institutorum a S. C. approbatis.

340. Votum perfectae paupertatis religiosae, quamvis a *singulis* religiosis solemniter professis *privatam* proprietatem excludat, tamen non obstat moderato dominio proprietatis bonorum temporalium *in communitate religiosa* ipsius fini et circumstantiis proportionato (20). At fieri etiam potest, ut illa paupertas religiosa suscipiatur, quae etiam a communitate religiosa dominium proprietatis diversis gradibus arceat (21). Qua ex paupertate, quae ordinibus *mendicantibus* propria est, ut religioni vel potius Praelatis regularibus institutum religiosum gubernantibus speciales imponit obligationes (22), ita etiam singuli religiosi ut socii sive membra huiusmodi ordinis mendicantis singularibus obstringuntur oneribus cum religiosis aliarum religionum non communibus (23). Denique saltem in quibusdam ordinibus mendicantibus sive ex Constitutionibus Apostolicis sive vi regulae aliqua maiore cum rigore de paupertate possunt esse praescripta quam in reliquis religionibus mendicantium, atque idcirco ab illarum sociis v. gr. in Ordine Fratrum Minorum et Capuccinorum servanda sunt, nisi accesserit declaratio, mitigatio aut dispensatio, v. gr. quae statuta sunt de pecunia civiliter sive politice non contrectanda et

tentia magis fundata ponit actum *illicitum*, sed *validum*; ipse enim disponit *de re vere sua*, neque iure positivo illi actui iure naturali valido at illicito, sicut pro pupillis, adiecta est *clausula irritans*, salvo tamen quod de renuntiatione *omnium bonorum* sanciantur can. 581. — Cfr. quae de Coadiutoribus formati S. I. dicta sunt praecedenti nota 17; Lugo de iust. et iure disp. 3. n. 77. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 8 sq.

(20) Est regula generalis sancita can. 531 cum limitibus ibidem positis, quibus salvae maneant regulae et Constitutiones capacitatem sive totaliter sive partialiter excludentes seu coarctantes. Cfr. S. Greg. C. 3. C. XII, q. 5; cap. 3. X. de stat. III, 35; cap. 5. X. de prob. II, 19; Conc. Trid. sess. XXV, cap. 3. de regul. iunct. decis. S. C. C. in ed. *Richter* Conc. Trid. p. 395 sq.; *Suarez* tr. VII l. 8, cap. 8, n. 2 sq. 22 sq.; cap. 9. *Bouix* l. c. t. II, p. 269. sq. 296.

(21) Cap. 1. de V. S. V, 11 in Clem.; Iulius III, Const. « *Exposcit* » 21. Iul. 1550; Conc. Trid. l. c.; S. C. C. l. c. p. 395, n. 2 sq.; *Suarez* l. c. cap. 8 n. 4 sq., 8 sq.; *Bouix* l. c. p. 534 sq. Cfr. de *excessiva paupertate* ab Urbano V. a. 1368 damnata: *Denzinger*, Enchir. ⁴⁶ n. 575 sq.

(22) *Suarez* l. c. cap. 17, n. 3 sq., 27 sq.; *Ferraris* Bibl. v. Legatarius n. 95 sq. v. Votum art. 2, n. 71 sq.; *Bouix* t. II, p. 596 sq.

(23) *Suarez* l. c. cap. 17, n. 37.

colligenda, de dominio proprietatis rerum immobilium v. gr. ecclesiarum, domorum (imo etiam rerum mobilium, quae ad usum destinantur) non penes religionem vel conventum, sed penes Sedem Apostolicam remanente (24).

341. Ubi ergo habetur ordo capax possidendi, licet solemniter professus sit incapax *sibi* acquirendi, non ideo fit incapax bona suo monasterio acquirendi. Ecclesia enim numquam agnovit legem, quam aliqua iura civilia ipsi imponere voluerunt, qua considerando religiosos ut civiliter mortuos et omnis iuris incapaces non permittebatur deferri ad monasterium haereditas quae professo solemniter obveniret, quae proinde esset deferenda ad eos, qui in eius defectu essent designati a testatore aut ab intestato succedere debebant. Cui legi civili semper contraria fuit lex canonica notissima « Quidquid monachus acquirit, monasterio acquirit », quae iterum in Codice fuit firmata can. 582 secundum interpretationem qua in iurisprudentia et communi doctorum sententia fuerat intellecta. Huius legis fundamentum invenitur in facto traditionis religiosi suo monasterio; cui fundamento accessit positiva iuris dispositio (25) denuo in Codice memorato can. 582 confirmata. Porro iuris ecclesiastici est definire effectus professionis sollemnis et in particulari a iure ecclesiastico provenit solemniter professi incapacitas; ideoque eiusdem iuris ecclesiastici est determinare cuius sint bona, tum ea quae professus tempore professionis possidebat e de quibus non disposuerat, tum ea quae post professionem ei forte obvenerint; disposuit autem ut obvenirent monasterio seu ordini cui religiosus per professionem incorporatur et a quo ali et sustentari debet (26).

(24) Cfr. Reg. S. Franc. cap. 4, 6; cap. 3. de Verb. Sign. V, 12 in Sext. (Nicol. III. a. 1279); cap. 1. de Verb. Sign. V, 11 in Clem.; cap. 1 sq. tit. 14 in Extrav. Ioannis XXII; Conc. Trid. l. c. iunct. S. C. l. c. p. 395, n. 2 sq.; S. C. Ep. et Reg. 2. Sept. 1870 in A. S. S. vol. VI, p. 113 sq.; decr. S. C. Ep. et Reg. apud *Bizzarri* p. 307, 371 sq. 404, 426; Innoc. XI. const. « *Sollicitudo* » 20 Nov. 1679 (de prohibita contrectatione civili, non mere physica pecuniae) iunct. *Bizzarri* p. 744 sq.; Bened. XIV, Const. « *Fidelis* » 25 Mart. 1754, § 4; *Suarez* l. c. cap. 5. n. 28 sq.; cap. 8, n. 26; *Ferraris* l. c.; *Lugo* de iust. disp. 3, n. 98; *Bouix* l. c.; *Heimbucher*, Die Orden u. Kongr. d. k. K. t. l. p. 295 sq.

(25) Cfr. iuris textus praecedenti nota 13 allegatos.

(26) Circa modum quo religiosus suo monasterio vel religioni acquirit, animadvertit *Lugo*, De iust. et iure, disp. III, n. 194, religionem non proprie fieri haerodem professi, sed omne ius quod erat in religioso in monasterium seu Religionem transire, quae per iuris fictionem una persona habetur cum eo,

Cum hoc ius ecclesiasticum passim impediatur legibus civilibus contrariis, quae ex una parte incapacitatem solemniter professi non agnoscunt, et ex alia parte religionibus earumque domibus personalitatem iuridicam non tribuunt et multo minus admittunt quod iura professi per professionem transeant in religionem; ius nostrum debuit variis modis cavere ne per adversam legem civilem religiones iniustum detrimentum caperent.

Quare 1°) religiosus solemniter professus, de consensu sui Superioris, potest peragere actus legales seu civiles necessarios ad acquirenda bona modo haereditario vel ex donatione ipsi obvenientia, quae monasterio cedunt. Id clare deducitur ex responso dato a S. C. de Rel. Ordinario Valentino 3 Febr. 1921, cum antea S. C. Ep. et Reg. 15 jun. 1897 requireret S. Sedis licentiam (27).

2°) Huc quoque spectant varii modi legales ponendi in tuto proprietatem Institutorum religiosorum tacite atque etiam explicite approbati a S. Sede. Cfr. Decr. S. C. de P. F. 15 Dec. 1840; S. Poenit. Instructio 18 Apr. 1867 cum declaratione 21 maii 1880 etc.

342. Quoad capacitatem in communi possidendi: I. Hanc Conc. Trid. (sess. XXV, cap. 3 de regul) concessit « omnibus monasteriis et domibus, tam virorum quam mulierum, etiam mendicantium, exceptis domibus fratrum S. Francisci Capuccinorum et eorum, qui Minorum de observantia vocantur, etiam quibus ex Constitutionibus suis erat prohibitum, aut ex privilegio apostolico non erat concessum ». Carmelitae discalceati et Societas Iesu, licet ab illo privilegio non essent exclusi, illi renuntiaverunt cum aliqua restrictione. Quare de huius duplicis ordinis paupertate in communi iudicandum est ex ipsorum Constitutionibus et iure peculiari. Cfr. *Lugo* de iure et iust. disp. 3. n. 74 sq.

eumque in omnibus repraesentat, licet vulgo soleat dici religionem succedere in haereditate professo delata, quia ad religionem ratione professi devolvitur. Ex qua vera explicatione consequitur, pensiones vitalitias, usufructus aliaque iura similia, quae ad haereditatem non transeunt, sed alicui durante sua vita debentur, per solemnem professionem religiosam non extinguuntur, sed ad religionem transire donec professus vivit. Cfr. etiam *Lugo* l. c. n. 197 et ex alia parte *Ballerini-Palmieri* IV, n. 75; *Schmalzgr.* III, 26 n. 184, 185.

(27) Cfr. praeclaram dissertationem, qua *Maroto* propugnabat illos actus fieri posse a solemniter professo ex sola licentia sui Superioris in *Comm. pro Relig.* IV, p. 226 sq.; V, 10 sq.; 94 sq.; 270 sq.

II. In huiusmodi Ordinibus incapacibus, sicut ipsi regulares solemniter professi, ita etiam communitates ipsae mendicantium erant incapaces haereditariae successionis; et solemniter professio instituto haerede aut succedente ab intestato, communitas non subintrabat in ipsius locum, sed testamentum quoad hoc punctum valore destituebatur, atque haereditas ad eos devolvebatur, ad quos de iure esset devoluta si professus ante professionem esset mortuus (28). Atque idem dicendum de bonis, quae professi erant propria tempore professionis, de quibus ante ipsam, ut debebat, non disposuisset.

III. At Ordines mendicantes, etiam qui concessioni Tridentinae renuntiaverunt, tum ipsi tum eorum professi pro ordine, semper fuerunt et sunt capaces acquirendi legatum in testamentaria dispositione constitutum aliasque donationes, sive legatum esset de re mobili sive de re immobili; in quod legatum professio relictum subintrat domus vel religio; ipsi enim mendicantes bonis indigent pro sustentatione seu quotidiano victu, vestitu et habitatione, quam nisi ex spontaneis donis, legatis, aut oblationibus accipiant emendicare debent. At redditus fixos et stabiles, quae immobilibus bonis aequiparantur, habere etiam in communi non possunt qui privilegio Tridentino non fruuntur. Quare bona immobilia, legato vel donatione obtenta sive directe sive per professum ad usum non inservientia, vendi debebant, ut ex eorum pretio sibi religio necessaria vel utilia ad vitam compararet (29).

(28) Cfr. *Lugo*, De iust. et iure, disp. 3. n. 98 sq.

(29) Quoad Societatem Iesu, relate ad paupertatem in communi, incapacitas ad haec reducitur: 1°) Societas professa aut eius domus non possunt habere nisi domum quam habitant cum ecclesia et horto ac etiam vineam vel villam ad honestam recreationem vel valetudinem. Rerum mobilium, puta pecunias, libros, vel ea quae ad victum et vestitum pertinent potest habere in communi proprietatem ad suum honestum usum paupertati conformem. Nullos redditus, nec ius ullum ad bona stabilia aut ad redditus certos vel census habere potest. Insuper Societas est incapax successionis haereditariae ratione professorum aut coadiutorum formatorum, quae incapacitas afficit Societatem et omnes eius partes et domos. Quare haereditas professio aut coadiutori formato delata, devolvitur ad eos ad quos devolveretur si praedictus religiosus esset mortuus. Ipsa tamen Societas et eius domus non sunt haereditatis incapaces, sed haeredes institui possunt; praeterea Societati acquiruntur non solum legata ipsi facta, sed etiam facta alicui professo vel coadiutori formato, perinde ac in aliis mendicantibus. 2°) Collegia et domus probationis bona stabilia et redditus vel census habere possunt, quibus bonis eorum dotatio seu fundatio constitui-

IV. Quoad Minores de observantia et Capuccinos, quos Conc. Trid. excepit a facultate possidendi in communi aliis mendicantibus facta, utuntur suo antiquo iure, in quantum dispensative non fuerit mutatum, quorum bona quoad proprietatem sunt penes Sedem Apostolicam et pro his praesertim valet can. 582 praescriptio quod bona religiosi post solemnem professionem quavis ratione devoluta, acquirantur S. Sedi in proprietatem.

V. Quoad alios mendicantes, qui totalem aut partialem retinuerunt, etiam post Tridentinum, incapacitatem bona stabilia in communi possidendi, valent principia supra proposita cum particularibus determinationibus et applicationibus in ipsorum Constitutionibus contentis (30).

343. Scholion. Can. 581. § 1. obligat ad renuntiationem bonorum *quae actu habet* simpliciter professum intra sexaginta dies ante professionem solemnem.

a) Inde videtur clare deduci invalidam esse dispositionem de illis bonis quae solum habentur *in spe*. Haec certe bona, quae solum habentur *in spe*, sunt bona *quae non habentur*; quod *actu* habetur est *spes* futuro tempore aliquid habendi seu recipiendi, magis vel minus fundata, sed est *mera spes*, cuius renuntiatio nulli prodesse

tur. 3°) Residentiae, provinciae, missiones eadem incapacitate laborant in communi possidendi stabilia bona, redditus vel census, qua domus professae. Particulares applicationes in Instituto determinantur.

(30) Cfr. *Biederlack-Führich* n. 108 ubi quae Nicolaus III. et Ioannes XXII de solis Fratribus Minoribus statuerunt quoad proprietatem S. Sedi adquirendam, putat nunc de omnibus mendicantibus valere. Quae gravissima immutatio per Codicem facta, cum in ceteris v. g. quoad directam acquisitionem quae fiat independentem a professo, non sit facta, etiam in hac parte non videtur admittenda; sed dispositio can. 582 intelligenda videtur ad normam iuris praecedentis, cum nec per illum canonem nec per alios Codicis canones appareat in modo paupertatis mendicantium inductam esse mutationem. Praeterea aliud est per Codicem firmari ius ecclesiasticum antiquum numquam hactenus mutatum, aliud prorsus diversum inducere novum ius contra iura civilia hodie universim vigentia relate ad successiones. — Ceterum aliud est incapacitas absoluta quidpiam possidendi in communi iure veri proprietarii; aliud incapacitas succedendi in bonis professo solemniter per haereditatem delatis, ad quae bona non est incapax religio mendicans, si alio modo quam per haereditatem (v. gr. donatione, legato) fuissent professo delata. Absoluta incapacitas solum habetur in Minoribus de Observantia et Capuccinis, ad quos proinde solum referendum est *iuris communis* praescriptum can. 582. 2°; salvo iure rigidiore *peculiari* alicuius religionis.

potest; *spes* non est aliquod *ius* circa bona temporalia in alios transferibile, et in pluribus casibus neque est *abdicabilis* (v. gr. si *spem* Titium renuntiaturum me haeredem, quia ostendit erga me magnam amicitiam nec habet haeredes necessarios). In abstracto non est exclusus verus actus iuridicus, quo quis se obliget hic et nunc ad cedendum alteri bona quae sperat, si forte eum *spes* non fefellerit et futuro tempore illa bona sperata sibi advenerint: ex obligatione nunc contracta tenebitur facere illam cessionem, casu adveniente, nisi eo tempore iam factus sit incapax illa bona recipiendi et consequenter illa transferendi. Cfr. *Passerini*, De Stat. q. 189, a. 10, n. 209.; *Lugo*, Consilia moralia l. 4, d. 5, n. 9 iunct. dub. 4.

b) Illud canonis incisum *Chelodi* n. 274, (b), cum not. 7. ita interpretatur: quod *debeat* iis bonis renuntiare quae *actu* habeat, *possit* iis quae *certo iure* habiturus est (31). Inter haec ultima recenset *portionem legitimam*, quia *certo iure* debetur, cui posse renuntiare a religioso (ait) fuerat hucusque communis sententia, quae dicitur confirmata rescripto S. C. Ep. et Reg. 16 Sept. 1885, quod inter fontes a Codice recensetur; nec disciplina videtur esse mutata (32).

Larraona, quem allegat *Chelodi*, in *Comment. pro Relig.* vol. I. p. 79, 182, negata renuntiatione eorum, quae solum habentur in *spe*, allegatis doctorum auctoritatibus, admittit licitam et validam dispositionem, non solum illorum bonorum quae in proprio patrimonio de facto sunt, sed eorum pariter quae *in iure* iam habentur; allegatur etiam illa *Passerini* ratio, quod *ius* quod habetur nunc ad rem in futurum, est aliquid quod de praesenti est in bonis habentis illud, et ideo quod potest ab habente et domino cuicumque donari. Addit tamen hoc defendi donec contraria declaratio non prodierit, quae declaratio iam expostulata fuit.

De Meester, Comp. iur. can. vol. II, n. 1011, not. 2 circa quaestionem an licitum sit solemniter professuro, de bonis quae ex haereditate obvenient professo disponere in sua renuntiatione, ita resol-

(31) Illa distinctio inter ea quae *potest* et quae *debet* renuntiare certe non habet fundamentum in canone, qui est explicandus; si est verum *ius* ad bona, sese illo iure debet spoliare.

(32) Rescriptum ad quod provocatur habetur apud *Vermeersch*. De Relig. v. II. p. 150. In fontibus non allegatur sub § 1. canonis 581, quae hic est explicanda, sed sub § 2 de obligatione imposita circa actus civiles, ad quos non iam requiritur rescriptum, sed datur praeceptum.

vit: « iuxta serio fundatam opinionem, Codex non prohibet quin, si ita ferat usus religionis, etiam bona futura, ea saltem ad quae ius certum habet, sua renuntiatione complectatur. Nam bona ad quae professus ut haeres vocabitur iam inter ea quae *actu habet* computari possunt. Solae haereditates de quibus nullam dispositionem fecit, obveniunt monasterio »; et provocat ad *Vermeersch-Creusen* in cuius Epit. v. l. n. 685 id defenditur secundum assertum usum iuris praecedentis, de quo dicitur nihil esse mutatum.

Chelodi pariter accedit *Matthaeus a Coronata* l. c. n. 593, 2°, 6.; *Cappello*, Summa iur. can. II, n. 615, 7, 1°.

c) Cui doctrinae contradicit *Ferreres*, Instituciones can. (4 ed.) I, n. 879, ubi inhaerendo etiam verbis can. 581, tenet renuntiationem fieri de solis bonis quae *actu* habentur, non de bonis futuris, quae nec renuntiantis sunt dum is vota solemnia emittit, ut est manifestum (tametsi agatur de haereditate necessaria et de portione legitima), nec umquam erunt; quando namque ipsi obvenient, erit incapax ea incapacitate quae provenit ex voto solemnii: ipsam successionem *ab intestato* atque adeo *portionem legitimam* respectu parentis adhuc viventis non posse numerari inter bona quae *actu* habentur, sed esse bona de *futuro incerto*; omnes contractus circa successionem haereditariam, antequam successio sit aperta (33), esse nullos ex lege civili omnium fere regionum (34); porro ea quae pertinent ad portionem legitimam et ad successiones ab intestato vim habere ex iure civili non ex canonico (35), a quo nunc (can. 1529) positive probantur iuris civilis praescripta relate ad contractus, etiam in materia ecclesiastica; insuper ad futuram haereditatem parentum et ad legitimam portionem, quam ab ipsis sperant, filios, dum parentes

(33) Successio, ut notum est, non aperitur nisi ipso momento mortis testatoris, vel illius a quo successio oritur si ab intestato procedit.

(34) Cfr. Codicem civ. Ital. a. 1118 iunct. aa. 954, 1064; Gall. a. 1130; Austr. 879; Germ. 312; Hispano-Philipp. 1271; Lusit. 1556; Brasil. 1089; Aequat. 1453; Argent. 1209. 1210; Columb. 1520; Nicar. 1463; Salvat. 1449; Urugu. 1259 — Germanicus § 312 excipit contractum inter futuros haeredes legitimos circa partem haereditatis vel circa portionem legitimam, si tamen intervenit iudex vel notarius.

Vel ipsi Codices, qui nullam legitimam portionem reddunt necessariam, nullos et irritos declarant contractus circa bona successionis haereditariae nondum apertae, non exclusa renuntiatione, v. gr. Cod. Mexic. aa. 1279, 3685, 3686, 1304, 1306; Costaric. a. 520; Guatim. aa. 1421, 708.

(35) Cfr. *D'Annibale*, Summ. I, n. 103 cum not. 9.

vivunt, nullum habere ius, nequidem ius *ad rem*, sed solam *spem* multis ex capitibus incertam (36).

Vel ipse can. 582, § 2, dum exigit ut statim renuntiatio iure civili firmetur, supponere videtur renuntiationem referri debere ad illas res, quarum renuntiatio iure civili admittitur; illa enim firmitas civilis non potest obtineri in materia successionis, saltem in ple-risque casibus, nisi demum post multos annos eveniente morte illius a quo renuntians causam habet.

d) Dubitari tamen non potest, quin et praxi et in doctrina doctorum admitteretur, renuntiationem a Tridentino praescriptam bi-mestri solemnem professionem praecedenti, fieri posse et solere de omnibus bonis praesentibus et futuris, et inter haec bona futura adnumeratam esse paternam et maternam haereditatem, praesertim quoad legitimam portionem, quia, ut dicebatur, ad eam ius certum haberetur (37). Per Codicem hoc ius mutatum esse non videtur certo constare. Porro quoad observantiam legum civilium obstantium, di-

(36) Ius ad legitimam, dum adhuc vivit pater, multis modis suaderi posse videtur esse ius incertum, indeterminatum, multipliciter contingens atque adeo non esse verum *ius* sed *meram spem* (Cfr. modum loquendi doctorum v. gr. *Reiffenstuel* III, 26, n. 532, 533): pendet enim ab eo quod haeres necessarius parenti supervivat et praeterea tunc sit capax haereditatis (Cfr. v. gr. Cod. civ. Ital. a. 724 sq.; Gallic. 728 sq.; Hispanic. 756, 2); si enim illi praemoriatur aut sit inhabilis tempore quo successio aperitur, nihil ei competit legitimae, *nec eius haeredibus potest ipse quidquam transmittere*, etsi filios relinquat. Nimis autem evidens est legitimam esse semper incertam quoad quantitatem. Hi characteres magis proprii sunt rei, de qua habetur *spes*, non verum *ius* nequidem *ad rem*. Ipso iure Romano ius ad haereditatem viventis videtur haberi ut ali-quid, quod *nihil est seu non existit* v. gr. in L. 1. D. de haered. XVIII, 4, Pom-ponius: « Si haereditas venierit eius, qui vivit aut nullus sit, nihil esse acti, quia in rerum natura non sit quod venierit ». Et *Serafini* Inst. di dir. rom. § 180, scribit: « Le convenzioni relative ad una eredità futura sono generalmente proibite, come contrarie ai buoni costumi, e riguardanti un oggetto, *che non ha esistenza giuridica* ». Eodem iure Romano illud ius vocatur *spes* et bona futura circa quae versatur *res alienae*, v. gr. L. 30 C. de pactis II, 3: « Duabus vel pluribus personis *spes alienae haereditatis* fuerat ex cognatione forte ad eos devolvendae, pactaque inter eos inita sunt pro adventura haereditate... sed nobis huiusmodi pactiones *odiosae esse videntur* et plenae tristissimi et periculosi eventus. Quare enim quodam vivente et ignorante *de rebus eius* quidam paci-scentes conveniunt? Secundum veteres itaque regulas sancimus omnino huius-modi pacta, *quae contra bonos mores inita sunt*, repelli, et nihil ex eis pactionibus observari... *cum in rebus alienis contra domini voluntatem* aliquid fieri vel pacisci, secta temporum nostrorum non patiatur ».

(37) Cfr. v. gr. *Vermeersch*, De relig. I, n. 202; *Passerini*, De Statibus q. 189, a. 10, n. 186, 209.

cebatur difficultati obviari per renuntiationem, quae in conscientia teneat, tametsi careat civili sanctione, formalitatibus Conc. Trid. observatis (38); addebant enim doctores huiusmodi renuntiationes factas intuitu pii operis ingrediendi in religionem non substare civilibus formalitatibus et legibus (39).

344. Conclusio huius quaestionis videtur posse reduci ad haec capita :

I. Si agatur de haereditate testamentaria, quae non sit simul legitima et necessaria, ad hanc qui solemniter professurus est, non potest habere nisi spem; et quodcumque sit spei fundamentum (voluntas testatoris est ambulatoria usque ad mortis instans) (40), ex moraliter communi sententia non potest illa spes, per renuntiationem in favorem factam, in alium transferri, cui inde verum ius acquiritur adeundi vel petendi haereditatem professo iam incapaci relictam. In ordine capaci haec acquireretur religioni, non ex vi renuntiationis, sed ex iuris dispositione (can. 582, § 1). Utrum ordo, ceteroquin capax possidendi, habeat ius adeundi haereditatem suo professo per testamentum relictam, ex *peculiari iure* cuiusque ordinis mendicantis est eruendum; nam in diversis ordinibus mendicantibus, supposita concessionem facta a Concilio Tridentino (sess. XXV, cap. 3. de Reg.), sive ex Constitutionibus Apostolicis sive ex peculiari iure potest magis rigorosa haberi paupertas v. gr. exclusio succedendi professo in haereditate ipsi per testamentum delata.

II. Quoad haereditatem legitimam et necessariam, renuntiatio certe non admittetur valida et cum effectu in foro civili, reclamantibus his, qui citra renuntiationem habuissent ius, professo iam incapaci reddito, haereditatem apertam adeundi. In conscientia, si fuit relictam ipsi ordini religioso, *in genere* consideranda erit ut valida

(38) Cfr. *Piat* I, q. 130, 5°. Atque huc facit allegatum rescriptum S. C. Episc. et Reg. 16 Sept. 1885 apud *Vermeersch* De Relig. II, p. 150, ubi inter bona ad quae ius certum habetur etiam numeratur « pars haereditatis paternae vel maternae », quamvis scite notat *Piat* I. c. q. 136 ex illis verbis immerito concluderetur a S. C. diremptam fuisse controversiam, utrum valeat renuntiatio illis bonis, quorum *mera spes* habetur.

(39) Cfr. v. gr. *Passerini* I. c. qu. 189, a. 10, n. 168.

(40) Ulpianus in L. 4. D. XXXIV, 4: « ambulatoria est voluntas defuncti usque ad vitae supremum exitum ».

(cfr. supra *d*) et religio per ipsum professum poterit eam adire ut sibi acquiratur.

III. At renuntiatio est prorsus inutilis, si religio est capax possidendi in communi et succedendi professo; quia, prorsus independenter a qualibet praecedenti renuntiatione, haereditas ex iuris dispositione devolvitur ad huiusmodi religionem ex can. 582. Illam ergo iuridice acquireret sive admittatur sive non admittatur valor iuridicus renuntiationis. Si opus fuerit, poterit illam religio adire per ipsum professum tamquam religionis mandatarium.

IV. Religio absolute incapax possidendi, est sola religio Fratr. Minorum de Observantia et Religio Capuccinorum, quarum bona mobilia et immobilia in proprietate S. Sedis sunt posita. Quaecumque ergo haereditas, sive directe ipsi religioni, sive professo ipsius deferatur sive per testamentum sive ab intestato devolvitur ad S. Sedem, quae profecto est capax possidendi et succedendi in locum alterius. Atque huc spectat praescriptum can. 582, 2°.

V. In ordine mendicanti, capaci possidendi in communi (cfr. Conc. Trid. sess. XXV, cap. 3, de Regul.), sed incapaci successionis haereditariae ratione sui professi; utrum saltem sit capax professo succedendi vel potius obtinendi haereditatem, quam professus ante solemnem professionem in favorem religionis renuntiavit, quam renuntiationem sub *d*) dixi probabiliter validam in conscientia si agatur de haereditate legitima et necessaria, eruendum est ex peculiari iure cuiusque religionis; quae religiones mendicantes, ut supra dictum est, possunt magis vel minus rigorosam paupertatem profiteri (41). Quodsi religio, non possit suo professo suc-

(41) V. gr. Societas Iesu, capax possidendi et accipiendi haereditates et legata, sed incapax haereditatem accipiendi ratione professi aut coadiutoris formati, etiam haereditatem a suo sodali in sui favorem renuntiatam ex suo iure circa paupertatem non admittit.

Quodsi in aliqua religione strictior, quam ipsa profitetur, paupertas dicatur etiam in hoc consistere, quod nequeat religio capere haereditatem professo delatam, consequens esse videtur ut nequidem illam capere possit, tametsi a professo ante professionem fuisset in favorem religionis renuntiata: nam secus, ut optime notat *Lugo*, Resp. mor. l. 4, d. 4, n. 12, facile posset dici quod strictior ille paupertatis modus esset mere apparens, et incapacitas esset de solo titulo, quia esset incapacitas quae facile converteretur in capacitatem; esset incapacitas quoad modum, non quoad substantiam; quia facta antecederet a professo renuntiatione omnium haereditatum, perinde illi religioni obvenirent haereditates professi ac in religione succedendi capaci.

cedere, nec renuntiationem haereditatis in sui favorem factae admittere, reliquum est, ut haereditas solemniter professio delata deferatur ad eos, qui succederent si professus tempore delatae haereditatis esset mortuus.

345. Virtus paupertatis. Etiam in paupertate distingui haud raro solet *votum* et *virtus* (42). *Votum* respicit actus externos proprietatis; *virtus* etiam ad internos cordis affectus extenditur. *Voti* obiectum est religiosum bonis temporalibus exterius expoliare; *virtus* pro fine habet omnem inordinatum cordis affectum erga res terrenas penitus rescindere (43). Unde *votum* paupertatis est veluti medium ad virtutem, quae est finis obtinendus: quare *virtus* paupertatis latius patet quam *votum*, et quoties *votum* infringitur etiam *virtus* laeditur, non vice versa. Quodsi *votum* afficit solos actus proprietatis externos, nihilominus etiam per actum internum violari potest qui actum externum attingeret et respiceret qui ex se *voto* paupertatis prohibetur, v. gr. per desiderium usurpandi sibi aliquid ut proprium, si desiderium sit absolutum, non vero si esset sub conditione excludente *votum*. Atque hic est unus modus quo distinctio aliqua assignari potest inter virtutem et *votum*.

Plures tamen doctores cum Suarez negant dari *specialem virtutem* paupertatis, ita ut peccare contra paupertatem nihil aliud sit quam peccare contra *votum* seu contra generalem virtutem religionis (44); religiosum vero studium paupertatis vel habebit rationem *modestiae* quae reducitur ad temperantiam, vel etiam *humilitatis* aut *patientiae* quarum duarum virtutum exercitium plerumque connectitur cum exercitio paupertatis, a quo maxime fovetur (45).

(42) Confer « Normas » ubi in part. I. cap. 9 et 10 fit sermo de *voto* et *virtute* paupertatis sicut in aliis duobus votis.

(43) Cfr. S. Thom. 2, 2, q. 186. iunct. Ferreres Theol. mor. II, n. 210. Sub hoc respectu, illaeso paupertatis voto, dicitur contra virtutem paupertatis peccare religiosus qui nimium fovet affectum ad res quas ex licentia Praelati destinet, qui commodis plus aequo indulget, qui a Superioribus superflua postulat vel obtenta retinet etc. Pariter religiosus molestias, quae ipsi obveniunt in vita communi circa victum, vestitum, suppellectilem et alia, potest patienter tollerare ex amore status paupertatis a Christo commendati, aut ex eodem motivo sese restringere in usu rerum licitarum, de quo in vita sanctorum praecleara habentur exempla. Cfr. Ferrari p. 158.

(44) Cfr. S. Thom. I. 3. contra gent. c. 133; Ferreres I. c.; Vermeersch, De relig. I. n. 253.; Suarez, De relig. tr. 7. I. 8 cap. 2, n. 6.; tr. X, I. 4. cap. 14.

(45) Vermeersch I. c.; Ferreres I. c.

Inde apparet distingui non posse inter obiectum virtutis et voti paupertatis, si excipiat quod dictum est de actibus externis et de internis animi affectibus.

Obiectum voti paupertatis sunt res omnes exteriores pretio aestimabiles (materia *remota*); sive immobilia sint sive mobilia; materia vero *proxima* est *proprietas* vel saltem *usus independens*; quare ex voto prohibetur religiosus rem aliquam tamquam propriam possidere (votum solemne) vel re tamquam propria uti (votum simplex). Ad acquirendam sibi aliquam rem pretio aestimabilem, ita ut fiat illius proprietarius, in solemniter professo nihil efficit licentia cuiusvis Superioris religiosi. Usus propriae vel communis rei, desinit esse independens et tollit vitium proprietatis contra votum in simpliciter professo et quoad res communes etiam in professo solemniter, si licentia legitimi Superioris adsit libere data. Utrum sufficiat licentia generalis vel pro determinatis casibus requiratur licentia specialis, utrum sufficiat licentia tacita atque adeo rationabiliter praesumpta praesertim quando proprius Superior adiri et res differri non possit, generali ratione definiri non potest et consulendae sunt peculiare Constitutiones et usus probati cuiusque religionis, cum in aliis paupertas quoad actuale dependentiam rigorosius exigatur quam in aliis, vel peculiare cautiones exigantur ad vitandum periculum non ita remotum hallucinationis (46).

346. Paupertatis violatio, aut in solam regulam impingit, aut solum votum laedit sine laesione iustitiae v. gr. si bona ab externis sine Superioris licentia acceptentur et de his libere ex proprio arbitrio disponatur. At praeter violationem voti etiam iustitiam laedit, qui v. gr. bona ordinis seu conventus sibi appropriat atque tamquam sua retinet aut destruat sine Superioris licentia, aut quovis modo re aliena utitur contra ius et voluntatem proprietarii (47).

Quodsi votum paupertatis peculiare obligationes imponit subditis religiosis illo voto obstrictis, Superior qui curam communis habet etiam in hac re specialibus obligationibus obstringitur, quae ad duo capita reduci possunt: 1) quoad licentias dandas circa eam,

(46) Cfr. *Vermeersch*. De Relig. l. n. 260; *Suarez* tr. 7. l. 8, cap. 11.; *Sanchez* in Decal. l. 7, cap. 19; *Lugo* de iust. et iure d. 3. n. 158 sq.; *Biederlack-Führich* l. c. n. 113, 3., *Ballerini-Palmieri* t. IV, n. 101 sq.

(47) Cfr. *Biederlack-Führich* l. c. n. 114.

ne v. gr. dentur ad superflua quae statum paupertatis proprii instituti dedeant, et a fortiori ne dentur ad res illicitas aut subditis moraliter periculosas; 2) ad faciendas expensas ex bonis communibus modo paupertati religiosae conformi (48).

347. Speciales religiosorum obligationes ratione voti paupertatis. Peculiarem considerationem merentur sequentes.

I. Quoad *materiam remotam* circa quam versatur votum paupertatis, suppositis his, quae dicta sunt in praecedenti nota 14 huius cap. de reliquiis, quae non habeant adiunctum pretium ob thecas, in quibus conservantur (49); ac de numismatibus sacris, imaginibus, rosariis, aliisque huiusmodi rebus, *specialis quaestio fit de manuscriptis*, circa quam multae inveniuntur apud doctores sententiae et disputationes.

348. De manuscriptis in antecessum praestat declarationes hac de re datas afferre.

S. C. de Rel. 11 Iunii 1912 declaravit: a) Religiosos Instituti votorum simplicium iisdem teneri legibus ac Regulares votorum solemnium, quoad *imprimatur* seu beneplacitum a suis Superioribus expostulandum, quoties aliquod suum manuscriptum in lucem edere cupiunt (Hoc nunc firmatur can. 1385, § 3). b) Si *imprimatur* denegetur vel publicatio fuisset a Superiore religioso interdicta, non posse religiosum manuscriptum alicui typographo tradere, qui illud publicet cum *imprimatur* Ordinarii loci, suppresso Auctoris nomine.

Haec responsa quae pertinent ad obedientiam et subordinationem Superiori religioso debitam, non tangunt antiquam controversiam de iure proprietatis in manuscriptum. At prohibitiones illae alio modo frustrari poterant, si v. gr. religiosus propinquo vel amico manuscriptum donet, ut hic suo nomine et sub propria responsabilitate illud publicet.

S. C. 13 Iulii 1913 (A. A. S. V, 366) proposito dubio: « An religiosi tum votorum solemnium, tum votorum simplicium, qui

(48) Cfr. Lugo, De iust. et iure, disp. 3, n. 163 sq.

(49) Thecae pretiosae et magni valoris clarum est solemniter professum non posse esse proprietarium, et nullum professum posse habere illius usum independentem. Cfr. Biederlack-Führich, n. 110 qui reliquias sacras, necnon numismata, rosaria, imagines etc. esse antecedenter res temporales et consequenter spirituales asserit.

aliquod manuscriptum durantibus votis exaraverunt, eiusdem dominium habeant, ita ut illud donare aut quocumque titulo alienare valeant », respondit: « *Negative* ».

349. Hac decisione, saltem quoad partem, antiqua controversia circa dominium religiosorum in manuscriptis videtur esse dirempta: in qua controversia: a) *Sententia communior* admittebat manuscripta pleno iure proprietatis ad religiosum pertinere, esse videlicet rem spirituales, quasi subsidia propriae memoriae, quasi lucubrationes et meditationes in charta expressas, partus proprii ingenii (50).

b) At *Passerini*, De Statibus q. 186, a. 7. n. 412 solum admittebat in religioso dominium quoad usum cum iure illa secum deferendi sine necessitate licentiae: habet videlicet religiosus ius naturale ad conservandam suam scientiam et res quae ad ipsam conducunt, quo iure non spoliatur votum paupertatis. — Simul tamen asserit a religioso non posse alienari, quae alienatio esset actus domini cuius non est capax (51).

c) Nec deerant qui tenerent religiosum posse sua manuscripta alienare per contractum gratuitum, non per onerosum cuius professus non esset capax: nam, aiebant, ut primum manuscriptum venditur aut alienatur, assumit conditionem rei temporalis pretio aestimabilis.

d) Aderant quoque qui dominium plenum manuscriptorum, etiam extenderent ad manuscripta aliena religioso donata (52).

350. Ex memorata decisione a nonnullis censetur litem esse finitam in hunc sensum, quod manuscripta etiam propria manu exarata sint obiectum voti paupertatis; quod licet per intellectum producantur, sint nihilominus res temporales per se etiam pretio aestimabiles (53). Additur tamen posse introduci consuetudinem legitimam, vi cuius religioso liceat, saltem in quibusdam adiunctis,

(50) Cfr. *Ferreres* in « *Razon y Fe* » vol. 37, p. 244 ubi quaestionem valde accurate versat ac diversas doctorum sententias exponit; *Lugo*, De iust. et iure d. 3. n. 230; S. Lig. l. 3. n. 14.

(51) Cfr. etiam *Prümer*, Manuale iur. eccl. v. II, q. 74.

(52) Cfr. *Piat* vol. I, q. 272.

(53) *Biederlack-Führich* n. 110, 3.

(quibus?) manuscripta retinere absque Superiorum expresso consensu eaque ex una in aliam domum secum asportare, uti communiter licet tum vestes tum Breviarium atque alios forte necessarios libros ex una in aliam domum secum transferre.

Id saltem ex allegata decisione (54) certo colligi videtur, quod religiosi, qui aliquod scriptum durantibus votis exaraverunt, manuscripti exarati non *tale* habent dominium, *ut possint* illud donare aut alienare. Firmatur saltem sententia a *Passerini* propugnata. Sed in ipso dubio proposito, sat clare fit distinctio inter quaestionem de proprietate seu *dominio* et quaestionem de *exercitio dominii*, cuius praecipuus actus est alienatio (.... « *dominium habeant, ita ut illud donare etc.* »). Iam vero notum est posse haberi dominium sine exercitio v. gr. votorum simplicium professus retinet nudam proprietatem bonorum suorum, quae tamen sine Superioris licentia non potest donare aut alia ratione alienare, quae prohibitio ipsum tenet *ex voto*. Ita in casu de proprietate manuscripti directa decisio de dominio non datur, sed negatur usus liber et independens, cum negetur sine licentia posse dari aut quovis titulo alienari. Quare controversia antea existens de proprietate manuscripti non videtur

(54) Decisio S. Congregationis agit evidenter de manuscripto, quod posset imprimi et publicari, et inde obtinet characterem rei temporalis pretio aestimabilis, habet valorem venalem et commercialem. Haec est species facti in dubio contenta. Si enim quaestio esset de notulis seu brevibus adnotationibus factis ex lectione librorum aut de brevibus compendiis doctrinae, v. gr. de schematibus seu punctis pro praedicatione, haec iuxta omnes non subintraunt materiam voti paupertatis, quemadmodum evidenter non in tali materia versantur notae de rebus spiritualibus ad proprium profectum spirituales repetita lectione promovendum et etiam aliorum profectum data occasione procurandum. Usus considerandi has res extra paupertatis materiam est universalis. Cfr. *Choupin* Nat. et oblig. de l'Etat Relig. p. 321 sq. In idem videtur recidere distinctio, quam facit *Lehmkuhl* I, n. 523, in doctrina antiquorum doctorum, qui proprietatem religiosi defendebant et negabant manuscripta comprehendere in materia remota paupertatis: « Nihilominus puto distinctione opus esse. Video enim, scripta quae pro solo auctore aut professore valorem habent, eo quod adiumenta sint in exercitatione aut labore litterario, concionatorio etc. non esse ex se materiam paupertatis: verum si quis librum manuscriptum confecit, quem praelo committens frugiferum facit aut facere facile potest, certo habet rem communi aestimatione pretio temporali comparabilem. Quare huiusmodi scriptum ex natura sua materiam paupertatis esse plane censeo. A scriptoribus antiquioribus aliter sentiri, eo minus mirari debemus, quod antiquitus auctor libri non solum nihil pretii recipere consueverit, quando praelo librum commisit, sed aut suis aut amicorum expensis librum imprimendum curare debebat ». Quo modo loquendi, saltem manuscripta primae speciei penitus exclusa censet.

decidi, sed manere in eodem statu ac antea; cum autem quaestio proponatur de simpliciter et de solemniter professio, et communis detur decisio, etiam non manet decisum utrum prohibitio ex voto proveniat, an ex lege ecclesiastica. Quid enim si religiosus, manuscriptum, de quo agit decisio, nec donaret nec alienaret, sed destrueret? Certe si pertinent ad proprietatem monasterii seu religionis, tum solemniter tum simpliciter professus peccaret et contra votum et contra iustitiam. Vicissim si non est obiectum seu materia voti de se contra paupertatem non peccaret.

Quare dicendum videtur decisionem *in sua generalitate* urgere obligationem ex lege ecclesiastica, quae in materia proportionate gravi, etiam gravis dicenda est, sicut in aliis legibus. Per eam praeterea excludi fraudem circa scripta propria a religioso sine suorum Superiorum licentia non publicanda, v. gr. per illam donationem seu alienationem; quam fraudem non efficaciter impediabant praecedentes decisiones supra allegatae.

Evidens autem est per alienationem in contractu oneroso factam violari votum paupertatis, si rem pro manuscripto acceptam professus solemniter sibi appropriat, aut sive ille sive professus votorum simplicium de re accepta disponat independentem a Superiore.

Insuper si religiosus ex-professo libris scribendis addictus esset, eius manuscripta non ipsius, sed religionis proprietas censenda essent; quia religio ius habet ad laborem religiosi, et aliunde ipsi necessaria ad vitam et laborem suppeditat et plura alia impendia non semel perferre debet. *Ferreres*, l. c. in *Razon y Fe* et in *Theol. mor.* II. n. 211. ex *Ciravegna*, De Paupertate Societ. Iesu n. 158. Quod omnino deducitur ex can. 580, § 2; nam in tantum acquiritur religioni id quod obtinetur per industriam religiosi, in quantum opus industriae est aliquid pretio aestimabile, valorem habens oeconomicum etiamsi pretium non obtineatur, quia de illo non fit contractus.

Posse autem legem ecclesiasticam, illa decisione firmatam, reddere illa manuscripta, de quibus agit decisio, materiam necessariam voti et virtutis religionis non est dubitandum; et consequenter etiam ius particulare religionis, nam etiam in hac materia quod in una religione non est materia voti paupertatis, esse potest et de facto est obligatorium ex voto in alia; unusquisque autem religiosus votum emittit cum ea materiae amplitudine quam propriae

Constitutiones definiunt. Hanc esse vim illius decisionis, ut, quod in ea prohibetur, exigatur tamquam obligatorium ex voto, non clare constat, putarem tamen id probabilius inferri.

Decisio nihil expresse dicit de manuscriptis religioso ab alio donatis, ad quae plures doctores, qui dominium religiosi in propria originalia manuscripta defendebant, extendebant idem ius (Cfr. *Piat*, l. c. I, q. 272). Dicendum videtur decisionem datam his quoque manuscriptis applicari, non solum si ab alio eiusdem ordinis religioso donata sint ut videtur manifestum, sed etiam si ab externa persona sint accepta, *Ferreres* l. c. in « *Razon y Fe* » in fine (55).

351. Scholion. Quaestio praecedens facile manuducit ad decidendam quaestionem *de picturis*, aut *sculpturis* aliisque *artis operibus*: in qua materia exercitium ingenii vel artis certe est aliquid spirituale, quod de se in materia voti paupertatis non ingreditur; at opus arte factum non est aliquid spirituale sed temporale pretio aestimabile. Ergo ex principiis in hac materia praemissis: 1°) Quae elaborata fuerint huiusmodi opera a solemniter professo, sive ex materia proprii monasterii sive ex materia ab aliis *donata* etiam in finem exercendi artem, acquiruntur monasterio, ex noto principio, quidquid regularis acquirit, suo monasterio seu ordini acquirit; nec professus solemniter est capax dominii rei pretio aestimabilis (can. 582). 2°) Professus votorum simplicium, *natura rei inspecta*, perinde se habet ac quilibet artifex saecularis, cum dominio rei sit capax, quovis modo illud acquirat etiam per proprium laborem; solummodo vi voti non posset de re disponere sine Superiorum licentia. At *ex lege ecclesiastica* (can. 580, § 2) opus arte factum ac religiosi industria acquisitum religioni acquiritur in proprietatem, non ipsi professo, qui suos labores debet religioni. 3°) Si regularis vel quivis religiosus ex aliena materia et pro altero opus aliquod

(55) Cfr. quoque de hac quaestione *Gennari* in « *Monitore* » 13. Aug. 1913 p. 264 sq.; *Besson* in *Nouv. Rev. théol.* vol. 45 p. 709 sq.

In hac quaestione ab iis, qui admittebant manuscripta esse in dominio religiosi, haud raro allegata est const. Benedicti XIII « *Postulat humilitati Nostrae* » 7 Mart. 1725 in qua vetatur religiosi ad Episcopatum promoti, quominus aliquid ex domo religiosa secum afferant « *exceptis scriptis, indumentis propriis, Breviario* »; ex qua quid inferri possit non apparet. Certe indumenta et Breviarium religiosi solemniter professi, non sunt in dominio seu proprietate ipsius professi.

arte sua conficit, huic alteri dominium acquiritur, non religioni. Religiosus vero suas operas impendens in favorem alterius contra Superioris voluntatem, peccabit utique contra obedientiam Superiori debitam, contra paupertatem vero de se non agat (56).

352. II. De peculio. Peculii nomine in hac materia intelligitur aliquod bonum pretio aestimabile (ordinarie pecunia), cuius dispositio religioso ad suos privatos usus permittitur. Videlicet aut permittitur ad victum, vestitum, supellectilem aliaque quibus maxime constituitur vita communis, et tollit vitam communem aut ei saltem derogat; vel permittitur ad alia v. gr. ad studia, ad libros comparandos vel edendos, ad artem exercendam, quo casu minus directe opponitur vulgari conceptui vitae communis.

Ex duplici fonte provenire potest: vel enim permittitur religioso pecuniam retinere ex suo patrimonio, aut donationem vel pensionem ab extraneis recipere vel pecuniam retinere ex proprio labore partam; vel ex bonis conventus aliqua pecunia v. gr. annuatim ei conceditur, qua ad suos privatos usus utatur.

Peculium est *independens*, si habeatur cum pleno iure utendi, quin Superior illud revocare aut restringere possit; est autem *dependens*, si tantum usus facti concedatur ad nutum Superioris revocabilis, quo quidem tamen religiosus libere utatur dum contraria Superioris voluntas non adest, aut permissio fuerit revocata.

353. *Parvum quoddam peculium* (57) a nutu Superiorum regularium *dependens* (58) ex antiquo iure Decretalium disertis verbis

(56) Cfr. *Lugo*, De iust. et iure, disp. III, n. 149.; *Passerini* De Statibus, qu. 186, a. 7, n. 406. sq.; *Piat* l. c. I, q. 272, 3°; *Biederlack-Führich* l. c. n. 110, 4.

(57) Cfr. de peculio in genere praesertim ex iure Romano: *Arndts-Serafini*, Lehrb. d. Pand. §§ 429. sq.; *Schmalzgr.* l. III. t. 35. n. 11. sq.; *Piat* l. c. t. I. q. 274; *Ballerini-Palmieri*, Opus theol. IV, n. 78 sq.; *Biederlack-Führich* n. 111.; *Vermeersch*, De Relig. n. 273 sq.

(58) Qua in re dubium existere nequit, quin peculium saltem in usu plane liberum et independens, religioso voto paupertatis repugnet; id enim inducit incapacitatem ad rerum temporalium proprietatem aut saltem excludit liberum earundem usum. Inde autem non sequitur illam dependentiam limitari ad administrationem, possessionem, usum, at *dominium proprietatis* peculii *ipsi religioso* esse vindicandum. Quae proprietas religiosi a *Scherer* Handb. d. kirchem rechts t. II. p. 823. not. 123. generaliter et indiscriminatim asserta fuit, at non affert solida argumenta, quibus pro religiosis domini proprietatis incapacibus

non fuit prohibitum, sed etiam non fuit expresse concessum (59). Dependens autem intelligebatur, hoc sensu; cum in eo erogando et utendo religiosus a sui Superioris arbitrio omnino dependeat, cum praeterea Superiori, quando ipse voluerit, de usu pecuniae ratio reddi debeat, et contra Superioris voluntatem nihil erogari licite possit. Tota ergo quaestio erit de lege ecclesiastica.

Iam vero Concilium Tridentinum Sess. XXV. cap. 2. de reg. prohibuit regularibus bona immobilia vel *mobilia*, cuiuscunque qualitatis fuerint, etiam *nomine conventus* possidere vel tenere. Quibus verbis iuxta meliorem interpretationem etiam peculia *dependentia* regularibus interdiciuntur; id quod multo apertius factum est per Clem. VIII. Const. « *Nullus omnino* » § 2. et resp. S. C. C. 4 Iul. 1602. 12 Ian. 1603. 17 Apr. 1649. et S. C. Ep. et Reg. 7 Apr. 1707. (60). Quoniam autem *contra* decreta disciplinaria Concilii Tridentini aliaque decreta pontificia saltem toleratae quaedam consuetudines potuerunt introduci, ideo peculia vere dependentia et modica et ad usus statui religioso conformes unice destinata post Concilium Tridentinum in non paucis monasteriis usque ad ultima tempora ex iusta causa permissa propter meram tolerantiam Ecclesiae absolute et generaliter voto paupertatis contraria atque *graviter* illicita dici non possunt (61). Generatim tamen dicendum est

hanc singularem exceptionem probet. Cfr. *Hofmann* in Act. theol. Oenipont. t. XXV. p. 126.; *Piat* l. c. q. 274.; *Bened. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 12. n. 21. Porro tale peculium independens, voto paupertatis repugnat non solum in solemniter professo sed etiam in professo votorum simplicium; nam etiam per simplex votum paupertatis amittitur licitus usus et dispositio de bonis temporalibus propriis, quae sit libera et independens a Superiore.

(59) *Suarez* l. c. l. 8. cap. 14. n. 3. alique ad probandam illam concessionem iure antiquo factam provocant ad cap. 2. X. de monach. III. 35.; at perperam. Nam cit. cap. minime Abbati permissum esse dicitur, ut omnibus et singulis monachis « *peculium* » concedere possit, de quo hoc loco quaeritur, sed potius agitur de peculio vel pecunia, quae « *pro iniuncta administratione* » procuratoribus sive oeconomis monasterii est concessa. Nec efficaciores sunt alii iuris textus l. c. a *Suarez* allegati. At pariter certum est *ex natura rei* usum peculii *dependentis* non esse prohibitum, neque ullum existere *ius scriptum*, quo huiusmodi prohibitio iuris antiqui demonstretur, imo attempta doctrina communi etiam celeberrimorum canonistarum medii aevi saltem *ex consuetudine* recepta fuisse permissum. Cfr. *Suarez* l. c.; *Schmalzgr.* l. c. n. 12.

(60) *Suarez* l. c. n. 5. sq. 8. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 13. 14.; *Reiffenstuel* l. III. t. 35. n. 6.; *Piat* l. c. q. l. c. Cfr. quoque *Biederlack-Führich* n. 111, 4, 5.

(61) In favorem peculii sine solido fundamento allegatur *Bened. XIII.* Const. « *Postulat* » 4. Mart. 1725. § 5.; at eius *speciales* concessionem et ap-

graviter peccare Superiores, quorum incuria peculii consuetudo introducit, vel qui dum possunt illud abrogare et eradicare non curant. De qua Superiorum obligatione non dubitabit is qui perpendat pericula, quae ex peculii etiam dependentibus voto paupertatis atque universae disciplinae religiosae immineant (62). Inde etiam facile intelliget, cur Ecclesia praesertim ex disciplina vigente etiam peculii hucusque *toleratis* non faveat eorumque abrogationem urgeat novamque introductionem penitus excludat (63). Codex dum can. 594 de novo praecipit vitam communem, urget obligationem, et renovat prohibitionem Clementis VIII, novo vero aliquo rigore aut clausula speciali legem praecedentem non auget.

Quare etiam sub iure Codicis, sicubi peculium dependens ex consuetudine immemoriali aut centenaria iam legitime viget, cum clausula consuetudinem contrariam reprobans in can. 594 non reperitur, illa consuetudo per Codicem non est sublata, sicut ablata manet illa quae per brevius tempus existat. Ordinarius autem, i. e. Superior maior, tunc tantum eam tolerare potest, si prudenter putet eam submoveri non posse, quod loquendo de religiosis non est fa-

probationes recte colliguntur ex declarationibus *particularibus* Clem. VIII. et Innoc. XII. Cfr. *Piat* l. c. ubi de vi consuetudinis valde dubius haeret atque provocat ad *Reiffenstuel* III, 35, n. 15.; *Schmalzgr.* l. c. n. 14.; *Bened.* XIV. l. c. et De servor. D. beat. l. III. cap. 41. n. 12., ubi certe a rigida sententia *Fagnani* alienus est. Cfr. quoque *Wernz*, Ius Decretalium t. I. n. 194.; *Ferraris* l. c. p. 154. sq.

(62) Illud porro probe est animadvertendum, praesertim relate ad obligationes Superiorum non permittendi introductionem peculii aut auferendi consuetudinem introductam, ut plurimum peculii introductionem ortum ducere aut ex defectu facultatum in conventibus aut ex incuria vel nimia parsimonia Superiorum, quo fit ut religiosi necessaria in ipso conventu non recipientes, ea alio modo sibi comparare studeant (Cfr. *Benedict.* XIV, De synodo dioec. l. XIII, cap. 12, n. 18 sq.) Quare tum Conc. Trident. v. g. sess. XXV, cap. 2, tum Rom. Pontifices variis decretis constanter urserunt, ut a Superioribus religiosis subditis necessaria subministrantur et praesertim in aegritudine nihil alicui desit quod ad recuperandam sanitatem pertineat. Cfr. Decr. *Nullus* (a. 1599) art. 8, 14; decret. *Sanctissimus* (1695) n. 9. — Id ipsum S. C. Ep. et Reg. in recentioribus congregationibus religiosis, simul cum exacta observantia vitae communis et paupertatis inculcare solita fuit, ut Superiores religiosi omni cum caritate victum et vestitum procurent atque ita radicem mali et praetextus ad inducendum peculium eliminant. *Bizzarri* p. 48.

(63) *Bened.* XIV., De Synod. dioec. l. c. n. 18. sq. iunct. declar. S. C. Ep. et Reg. 22. Aug. 1814. 22. Apr. 1851. 1. Oct. 1852. apud *Bizzarri* l. c. p. 46. sq. 903. sq.; schema Conc. Vaticani apud *Martin*, Collect. doc. C. Vat. p. 237. sq.; *Bouix* l. c. t. II. p. 512. sq.; *Piat* l. c. q. 274 in fine; *Biederlack-Führich* l. c. n. 111, 6.

cile existimandum. Quae tolerantia, cum agatur de re quae adeo est perniciosa relate ad obligationes ad quas religiosi de iure naturali et divino tenentur, necesse est ut restringatur ita, ut solum se referat ad peculium in valde modica quantitate constitutum, ut solum habeatur peculium ad usus non solum in se licitos sed viri religiosi conditioni non contrarios, ut dependentia a Superiore in ipso erogando non solum de iure habeatur sed de facto etiam exerceatur.

354. III. Pensiones et vitalitia. Cum eodem decreto Concilii Tridentini et responsis S. C. C. conciliari nequit, si *annuae praestationes* vel *vitalitia solemniter* professis constituentur, quae etiam cum licentia ad nutum Superiorum regularium revocabili ab ipso religioso *administrentur* et ad usus licitos *applicentur*. Quare huiusmodi census, in quos ipsis regularibus votorum *solemnium* nullum ius proprietatis competere potest, bonis ipsius conventus vel ordinis religiosi alias capaci incorporati ab oeconomis administrandi et a Superioribus prudenti arbitrio expendendi sunt imprimis pro necessitatibus illius religiosi et in usum totius conventus. Religiosi non solemniter professi in Congregatione religiosa proprietatem vitalitii retinent et ius habent ad illud acquirendum: sed illo libere uti non possunt nec eius administrationem retinere (64).

355. IV. Largitio munerum. Alia gravissima obligatio, quae Clem. VIII. Const. « *Religiosae* » 19 Iun. 1594. iunct. Urbani VIII. Const. « *Nuper* » 16 Oct. 1640. de prohibitione *elargitionis munerum* (65) denuo severissime inculcata est, spectat potissimum ad Superiores regulares eorumque subditos, quibus administratio bonorum temporalium conventus vel provinciae vel ordinis religiosi est commissa.

(64) S. C. C. in caus. Vallisol. a. 1601. et a. 1586. apud *Bened. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 12. et in ed. *Richt. C. Tr.* p. 395. n. 1.; *Schmalzgr.* l. c. n. 15. sq.; *Piat* vol. I, q. 275. Quae doctrina de incorporatione *censuum perpetuorum* in bona conventus iis monasteriis et religiosis ordinibus (v. g. Fratribus Minoribus, Capuccinis, domibus professorum S. I.) applicari nequit, a quibus census perpetui et bona stabilia possideri omnino non possunt. Cfr. *Bizzarri* l. c. p. 307. 371. sq. 426. 634. sq.; S. C. C. in ed. *Richt. C. Tr.* l. c. n. 2. sq.; *Suarez* l. c. tract. VII. l. 8. cap. 17. n. 15. sq.; *Ferraris* l. c. v. Legatarius n. 88. sq. 95. sq. *Biederlack-Führich* l. c. n. 111, 7. cum not. 3.

(65) Cap. 2. 3. X. de donat. III. 24.; *Ferraris* l. c. v. Regulares art. 1. n. 67. 68.; *Bouix* l. c. p. 526. sq.; *Piat* l. c. q. 283.

Prohibitio illa sese extendit ad directas et indirectas elargitiones virorum regularium atque monialium ex bonis ipsius *communitatis religiosae*, utpote ex veris bonis ecclesiasticis *iniuste* et *sacrilege* factas, non ad donationes ex bonis in *dominio singulorum* religiosorum v. g. novitii vel professi votorum simplicium adhuc constitutis (66). Codex antiquam prohibitionem innovat et generali modo ad omnes religiones ideoque etiam ad modernas Congregationes extendit can. 537. Quam prohibitionem refert inter canones qui agunt de administratione bonorum religionis, certe enim illae largitiones rationem habent donationum, quae administratoribus non sunt permissae. Vix autem excusari potest Superior a violatione voti. Non comprehendebantur elargitiones, quae fierent ex causis gratitudinis, benevolentiae aliisve, quae ex sui natura actum virtutis vel meriti continent v. g. eleemosynae secundum facultates monasterii, modesta et discreta hospitalitas (67). Codex excipit largitiones quae fiant ratione eleemosynae vel alia iusta de causa de venia Superioris et ad normam Constitutionum. Ex memoratis Constitutionibus *religiosi*, qui huiusmodi munera prohibita *elargirentur*, ipso facto incurrerant privationem dignitatum et officiorum, quae cum iurisdictione et superioritate sunt coniuncta, inhabilitatem perpetuam ad eadem obtinenda, perpetuam infamiam, privationem vocis activae et passivae; denique contra eos tanquam furti et simoniae reos in foro iudiciali per accusationem vel denuntiationem vel inquisitionem ex officio procedi potuit, ut etiam aliis poenis condignis plectantur (68).

Qui vero munera *recepissent*, ante omnem iudicis declarationem illa rite restituere tenebantur; secus in foro conscientiae absolvi non poterant (69).

Quae poenae non amplius valent, nec in Codice retenta est reservatio absolutionis acceptantis munera. Facile tamen in hac re incurrí potest poena can. 2346.

(66) Cit. Clem. VIII. Const. « *Religiosae* » §§ 1. 2. 3. 4. 9. iunct. Urban. VIII. Const. « *Nuper* » § 1.; S. Poenit. 15 Mart. 1861. ad 1.; *Piat* l. c. q. 283.

(67) Clem. VIII. l. c. §§ 5. 6. sq. iunct. Urban. VIII. l. c. §§ 1. 2.

(68) Clem. VIII. l. c. §§ 11. 12.; *Piat* l. c. p. 265. sq.

(69) Clem. VIII. l. c. §§ 9. 10. iunct. Bened. XIV. Const. « *Pastor bonus* » 13 Apr. 1744. § 20. de facultatibus specialibus Poenitentiarii Maioris et facult. a S. Poenitent. pro foro interno Episcopis concessis n. 6.; *Ferraris* l. c. n. 68. 128. 129.

356. Laesio voti et laesio iustitiae. Religiosus voto sollemni vel simplici paupertatis ligatus, non solum multiplici ratione *votum* paupertatis virtutemque *religionis*, sed etiam *iustitiam* laedere potest (70), si bona conventus vel ordinis religiosi vel Sedis Apostolicae vel aliorum *sibi accipiat* sive *acquirat* (71) vel *teneat* et *conservet* ut *propria*, vel de iis pro suo arbitrio disponat *absque legitima Superioris licentia* v. g. illa retineat, destruat, donet, alienet, distribuatur, commodet vel mutuet, si fide iubeat vel contractum depositi ineat (72).

357. Testamentum professi. Cum professus votorum *solemnium* dominii sit incapax, nequit *testamentum* valide condere vel facultatem condendi testamenti in professione sibi reservare vel per Superiorem regularem obtinere, sed indultum apostolicum requiritur (73). Qui vota tantum simplicia in religione vel religiosa congregatione emisit, nisi specialis statuta sit exceptio velut pro coadiutoribus formatis S. I., *valide* de suis bonis testari potest, at ordinarie *illicite* sine licentia Superioris *religiosi* (74) salvo exceptionibus a iure admissis v. g. pro recentioribus congregationibus religiosis (75), in quibus iure Codicis potius est praescriptum testamentum, ut suo loco dictum est.

(70) Quanam quantitas requiratur, ut a religiosis sive ratione *iniustitiae* sive ob violatum *votum* committatur peccatum *grave* vel *leve*, theologiae moralis doctoribus definiendum relinquimus. Cfr. v. g. *Piat* l. c. I., q. 285; *Lehmkuhl* l. c. n. 529; *Ferreres* Theol. mor. II, n. 214 sq.

(71) Cap. 6. X. de stat. III. 35.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 2. de regul., *Suarez* l. c. I. 8. cap. 11. n. 1. 2. 33. sq.

(72) Cap. 4. X. de fideiuss. III. 22. At religiosi nec iustitiam nec votum laedunt, qui rem *sibi* liberaliter inter vivos donatam sine licentia Superioris *recusant* (cfr. *Lugo* l. c. disp. 3. n. 95), nisi donatio facta sit conventui vel ordini religioso aliunde non prohibito. Cfr. *Suarez* l. c. n. 33. sq.; *Piat* l. c. q. 273. Quae doctrina defendi nequit quoad *repudiationem* haereditatis vel legati per religiosum, nisi agatur de religioso votorum simplicium, qui *dominii capacitatem* retinet ideoque valide, sed illicite absque Superioris licentia istam repudiationem facere potest. Cfr. *Lugo* l. c. n. 94. sq.; *Suarez* l. c. I. 8. cap. 11. n. 3. sq. cap. 12. 13. 14. 15.; *Schmalzgr.* l. c. n. 18. sq.; *Piat* l. c. q. 273.; *Ferraris* l. c. p. 150. sq.; *Lugo* l. c. d. 3. n. 94 sq.

(73) Cap. 2. X. de testam. III. 26.; cap. 2. de testam. III. 11. in Sext.; S. C. C. 5. Iul. 1628.; *Suarez* l. c. cap. 16.; *Lugo* l. c. disp. 3. n. 109. sq. 118, 119.; *Ferraris* l. c. v. Regulares art. 1. n. 62. sq.; *Wolf* l. c. p. 60. sq. 104. sq.

(74) *Suarez* l. c. tract. X. l. 4. cap. 6. n. 12. sq.; *Lugo* l. c. n. 116.; *Bouix* l. c. t. II. p. 530. sq.

(75) S. C. Ep. et Reg. 18. Febr. 1853. *Bizzarri* l. c. p. 859. Cfr. supra n. 293.

358. Poenae olim gravissimae statutae fuerant in religiosos *votum paupertatis violantes* per attentatam *appropriationem* et *retentionem* bonorum temporalium, quorum dominii ob inhabilitatem possidendi plane incapaces fuerunt. Qui « *propriarii* » post prae-viam monitionem frustratam a communione altaris erant removendi et ex monasterio expellendi. Cfr. cap. 2. 6. X. de stat. III. 35. iunct. cap. 24. X. de regul. III. 31. (76). Praeterea si absque digna poenitentia decesserant, oblatio pro illis non fiebat et ecclesiastica privabantur sepultura (cfr. cap. 2. 4. X. de stat.) et simul cum sua proprietate fuerunt sepeliendi (cfr. cap. 6. X. de stat.) atque adeo *exhumandi*, si absque scandalo fieri potuit. Cfr. cap. 4. X. de stat.

Ex Concilio vero Tridentino Sess. XXV. cap. 2. de regul., si quis regularis aliter quidquam *tenere* deprehensus aut *convictus fuerit*, biennio activa et passiva voce privatus sit atque etiam iuxta sui ordinis religiosi Constitutiones puniatur (77). Alia delicta contra votum paupertatis commissa particularibus institutorum religiosorum ordinationibus aut poenis arbitrariis a Superioribus inflictis castigantur.

Has poenas iuris praecedentis Codex non innovavit. Quare nunc relictæ sunt arbitrio Superiorum vel determinationi factæ in Constitutionibus singularum religionum.

359. Conflictus cum lege civili. Cum nostra aetate sanctiones iuris canonici de voto paupertatis saepissime in foro saeculari non admittantur (78), praesertim quæ sese referunt ad incapacitatem

(76) Quod cap. 6. X. de stat. non fuit correctum per cap. 24. X. de regul. in una eademque collectione authentica, ut putavit *Schmalzgr.* l. c. n. 39.; neque duo illa capita rite intellecta sibi sunt *contraria*. Cfr. *Maschat*, Instit. can. in h. cap. 6.

(77) *Schmalzgr.* l. c. n. 39. 40.; *Piat* l. c. q. 284 et 524 sq. de casu *reservato proprietatis* contra votum paupertatis.

(78) Quare nunc idem accidit, quod primis saeculis religionis christianae, cum Ecclesia tanquam collegium illicitum non posset possidere bona temporalia secundum leges Romanas; at illa possedit ex iure suo nativo et proprio et in foro saeculari sibi consuluit alio titulo legali v. g. collegii fossorum. Qua in re sane habetur deploranda oppositio utriusque fori, si duplex subiectum dominii sit admittendum (sicuti nunc duplex habetur matrimonium scl. civile et religiosum); at admissio duplicis dominii in foro ecclesiastico et foro civili non refutatur, si quis illam cum *Scherer*, Handb. d. Kirchenr. p. 828. not. 127. vocet « *uniuristisch* » atque aliis argumentis inefficacibus impugnet praxim isti suppositioni conformem. Cfr. *Bouix* l. c. t. I. p. 387. sq. 394. sq., ubi in decreto S. C. de

professi et ad capacitatem Instituti vel domus religiosae, Sedes Apostolica ad minuendas practicas difficultates concessit non paucas *licentias, dispensationes* (79) iurisque antiqui *immutationes*. Huc spectant imprimis illa decreta apostolica, quibus etiam in religionibus formalibus vota tantum simplicia paupertatis sunt praescripta vel permissa (80), *aut* solemniter quoque professis non obstante solemnī paupertatis voto conceditur, ut bona acquirere, retinere et administrare deque iis disponere possint ad normam legum civilium (81), *aut* saltem Superioribus generalibus amplae indulgentur facultates, ut ipsorum subditis attentis peculiaribus circumstantiis iisque perdurantibus non obstante solemnī voto paupertatis v. g. haereditates adire et recipere etc. valeant (82).

Quibus in licentiis et dispensationibus sedulo perpendendum est, quo *ambitu* fuerint concessae vel forte etiam *revocatae*. Nam quandoque Sedes Apostolica tantum permisit, ut ipsi religiosi solemniter professi in foro saeculari certas peragerent *formalitates mere civiles*, at in foro conscientiae et Ecclesiae quoad capacitatem et subiectum dominii nihil immutavit (cfr. not. 81. de Capuccinis). Item si quandoque religiosis fuit concessum, ut ad tramites iuris civilis *proprio nomine* iura quaedam vindicarent, non *sibi*, sed *monasterio* acquisiverunt. Cfr. not. 81. de moniali. Tandem licentia vel dispensatio a Sede Apostolica potuit ita indulgeri, ut solemniter professus *absque licentia* suorum Superiorum regularium non solum *illicite*, (ut professus votorum simplicium) sed etiam *invalidē* vel saltem *non firmiter* bona temporalia acquireret, aut non obstante licentia data tantum iure quodam precario per actus ad nutum Su-

Prop. F. a Gregor. XVI. approbato 15. Dec. 1840. evidenter duplex illud dominium scl. civile et ecclesiasticum distinguitur; et nihil mirum quod dominium civile personae ecclesiasticae Ecclesia pro sua competentia subordinet specialibus legibus vel in suis legibus aliquid moderetur aut dispensat, ne detrimentum capiat in suis legitimis iuribus.

(79) Suarez l. c. l. 8. cap. 18.; Victor de Bueck, De solemn. vot. p. 175. sq.

(80) S. C. Ep. et Reg. 30. Sept. 1864. de monialibus Visitationis apud Bizzarri l. c. p. 791. et Leon. XIII. indult. 16. Mart. 1866. pro equitibus Ord. Teutonici.

(81) Indultum S. C. pro neg. eccl. extr. 31. Iul. 1878. pro regularibus in Belgio; S. C. Ep. et Reg. 7. Maii 1883. indulsit Capuccinis, ut assumerent syndicos ex proprii ordinis religiosis; ead. S. C. 15. Ian. 1897. dedit facultatem moniali professae in Hispania capiendi haereditatem.

(82) S. Poenitent. 18. Apr. 1868. pro regularibus in Italia iunct. Ferrari l. c. p. 141. sq.; Nervegna, De iure practico regul. p. 138.

periorum irritabiles vel rescindibiles. Cfr. resp. S. Poenit. a 1820. pro Belgio, ubi in fine additur clausula: « Dummodo cum debita a Superioribus legitimis dependentia haec faciant » apud *Bizzarri* p. 793 sq.; *Bouix*, De regul. t. I. p. 514 sq., 499 sq., 484 sq. 444 sq., 437.; *Lehmkuhl* t. I. n. 254.; *Piat* I, q. 14-16.

De Angelis, Prael. iur. can. l. III. t. 35, n. 4 et *Nilles* in Act. theol. Oenipont. t. X, p. 270 sq. necnon *Vermeersch*, De relig. II, p. (78) sq. atque *Piat* I. q. 269 responso S. C. pro Neg. eccl. extr. 31 Iul. 1878 regularibus Belgii ad certos scopos mere practicos dato videntur tribuere sensum nimis *generalem* et *absolutum*.

Idem iudicium proferendum de his quae tradit *Piat* I. q. 269, *Vermersch*, De Relig. II. p. (78) sq. et *De Meester* t. II. n. 917, in nota; huic autem Auctori consentiendum est si loc. cit. n. 917, censet et propugnat religiosos viros Ordinum in Gallia et Belgio habere vota solemnia, non obstantibus licentiis et dispensationibus in textu allegatis, et quae pro monialibus illarum regionum statuta fuere, non derogare relate ad religiosos viros eorum conditioni et iuri communi.

Art. 2. — De obligationibus ex voto castitatis.

360. I. Votum castitatis sive *solemne* sive *simplex* in ordine vel in religiosa congregatione emissum *obligat* personas religiosas *ad duo* scilicet ad vitandum omnem actum externum et internum sexto decalogi praecepto prohibitum et ad non contrahenda *sponsalia* sive de *futuro* sive de *praesenti* (83), cum etiam actus venereus licitus (in matrimonio) ipsis prohibeatur. Atque hoc praecise sensu religiosus dicitur per castitatis votum corpus suum et animam Deo offerre, fierique per tale votum publicum persona sacra, cuius violatio per actum venereum contineat stricte dictum sacrilegium.

II. Quodsi quis religiosus contrahat *sponsalia de futuro*, illa ex natura rei sunt illicita et *invalida* tametsi forma legalis sit obser-

(83) Cap. 6. X. de stat. III. 35.; *Suarez* l. c. tract. VII. l. 9. cap. 1. 2. 3. sq.; *Schmalzgr.* l. III. t. 35. n. 41. sq.; *Piat* l. c. q. 287. sq. 564. sq. (de casibus *reservatis* delictorum contra votum castitatis); *Ferrari* l. c. p. 161. sq.; *Battandier* l. c. p. 113. sq., ubi allegat animadversiones S. C. Ep. et Reg. ad Constitutiones congregationum religiosarum v. g. 22. Martii 1897. ad 15. « *In fine addatur, quod per votum castitatis prohibeantur nuptias inire* »; *Nilles* in Act. theol. Oenip. t. XII. p. 735. sq.; *Biederlack-Führich* n. 117. 118.

vata; at *matrimonium* ab eo celebratum, certe est *illicitum*, imo etiam *invalidum*, si ipse ligatus sit voto *solemni* castitatis religiosae, quod iure ecclesiastico habet efficaciam irritandi matrimonium, aut ex *speciali privilegio* v. g. Soc. Iesu concessa eadem vis inhabilitandi personas ad *validas* nuptias etiam voto castitatis in professione *simplici* emisso sit propria (84), quale est votum coadiutorum formarum sive spiritualium sive temporalium, imo etiam votum quod emittitur post biennium novitiatus.

III. Ex communi intellectu et ipsa natura rei idem est obiectum materiale *virtutis* et *voti* castitatis: ex voto accedit meritum virtutis religionis aut contraria malitia sacrilegii. Ad custodiam castitatis ordinatur clausura lege canonica praescripta et ut plurimum plures aliae praescriptiones contentae in Regulis et Constitutionibus, ad quas servandas ea datur obligatio, quae ex natura rei resultat ex obligatione vitandi periculum labendi in peccatum, nisi etiam praeciso periculo observantia certarum cautionum sub gravi peccato exigatur.

IV. Iure communi violatio *solemnis* voti castitatis religiosae, quae fit per attentatam matrimonii etiam mere civilis celebrationem, plectitur *excommunicatione* ipso facto incurrenda et Sedi Apostolicae simpliciter reservata, quae tenet etiam alteram partem (can. 2388, § 1) et sunt irregulares ex delicto tam ipsi religiosi quam altera pars (can. 985, 3°) (85).

Eamdem irregularitatem ob idem delictum incurrunt professi votorum simplicium perpetuorum et insuper excommunicationem Ordinario reservatam (can. cit.).

V. *Dispensatio* simplicis, imo etiam *solemnis* voti castitatis religiosae ab Ecclesia concedi potest (86); at quo ambitu fuerit data, ex rescripto dispensationis est eruendum; nam quoad rem dispensationes super voto castitatis ita concedi solent, ut obligatio voti non

(84) Cap. unic. de vot. III. 15. in Sext.; Suarez l. c. cap. 21. sq.; supra h. cap. n. 319. sq. de aliis *effectibus* *solemnis* voti castitatis religiosae.

(85) Quae irregularitas, saltem consummato matrimonio, etiam iure praecedenti fuerat statuta et dicebatur irregularitas *ex bigamia similitudinaria*. Sanchez, De matr. l. VII disp. 85, n. 10, disp. 84, n. 6.; Hilarius a Sexten, De cens. et irregul. p. 322; Holtweck D. k. Strafg. p. 300 sq.; Piat l. q. 297.

(86) Suarez l. c. cap. 26. iunct. l. 2. cap. 11.; Schmalzgr. l. c. n. 47. sq.; Nilles in Arch. f. k. K. t. 61. p. 331. sq.

simpliciter *tollatur*, sed potius limitato quodam modo suspendatur (87); facilius nunc penitus tollitur cum saecularizatus vel ab ipso sollemni voto liberetur.

Art. 3. — De obligationibus ex voto obedientiae.

361. I. Votum obedientiae Deo factum de obedientia directe *homini* praestanda inter tria vota religiosa est praestantissimum et difficillimum; etenim propriam voluntatem iugo humilis subiectionis ita adstringit (88), ut religiosus *velle* vel *nolle* non habere dicatur (89).

II. Vi voti obedientiae sive sollemnis sive simplicis regularis debet parere proprio ac legitimo Superiori praecipienti secundum regulas et Constitutiones religionis vel religiosae congregationis.

Qui *Superiores* proprii et legitimi, quibus pro facultate praeci-
piendi, non raro ex diversis titulis ipsis propria, sive ex ipso voto sive ex traditione vel potestate dominativa sive ex iurisdictione spirituali *vi voti obedientiae* a religiosis parendum est, sunt R. Pontifex et Congregationes Romanae atque Superiores religiosi proprii instituti secundum legitimam subordinationem, non Episcopi, nisi in casibus iure exceptis; v. g. regulares saecularizati Episcopo sibi assignato ex rescripto pontificio etiam in vim voti obedientiae subiici solebant; nunc autem a votis liberantur et solum indultum *exclaustrationis* religiosum retinet votis ligatum et etiam vi voti obedientiae Ordinario loci subiectum, (can. 639, 640), accurate autem a voto distinguenda est obedientiae virtus (90).

(87) S. C. Ep. et Reg. 19. Febr. 1858. 20. Iul. 1833. 18. Iun. 1858.; *Piat* l. c. t. I. q. 295.; *Nilles* in Act. theol. Oenip. t. XII. p. 737. sq.

(88) S. Gregor. c. 10. C. VIII. q. 1.; cap. 1. de V. S. tit. 14. in Extrav. Ioann. XXII.; S. Thom. l. c. IIa. IIae. q. 186. a. 8.; *Suarez* l. c. l. 10. cap. 1.; *Piat* l. c. q. 307. sq.; *Biederlack-Führich* n. 120.

(89) Cap. 27. de elect. l. 6. in Sext.; cap. 2. de testam. III. 11. in Sext.; cap. 5. de sepult. III. 12. in Sext., ubi ex contextu colligitur illud axioma *de arbitrio proprio ab imperio alterius dependenti* esse intelligendum.

(90) « *Normae* » dum volunt art. 111, ut in Constitutionibus accurate distinguantur ea quae proprie constituunt obligationes voti ab iis quae referuntur ad virtutem homonymam, relate ad votum et virtutem obedientiae haec habent: « 132. Per votum obedientiae (religiosus) assumit obligationem obediendi praecepto legitimi Superioris in iis quae pertinent directe ad vitam Instituti, hoc est ad observantiam votorum et Constitutionum.

133. Non exacte diceretur Constitutiones Instituti observandas esse *vi voti*,

362. Virtus obedientiae. Haec est virtus moralis ad iustitiam pertinens inferiorem inclinans ad exequendum voluntatem cognitam Superioris; cuius *obiectum formale* est ius Superioris dirigendi subditum seu eius auctoritas. Diriguntur quidem inferiores praesertim praeceptis, sed etiam consiliis et proprii beneplaciti manifestatione; praeceptis praesertim in his quae ad finem sunt necessaria vel valde convenientia; consiliis, manifestatione beneplaciti, spirituali hortatione in iis, quae ad finem conferunt necessaria autem non sunt. *Obiectum materiale obedientiae* est actus a Superiore praeceptus intra ambitum propriae competentiae, itemque actus ad quem consilio vel mero beneplacito invitat, in cuius executione habetur perfectio virtutis obedientiae (91); unde patet obedientiae virtutem latius patere quam eius obligationem: actus ex praecepto obligatorius est *obedientia necessaria*; qui ponitur ex consilio aut beneplacito Superioris pertinet ad *obedientiae perfectionem*. Quodsi Superior obligat directe ad actum absolute volendo ut actus ponatur, inducitur obligatio conscientiae ad actum *gravis* vel *levis* pro gravitate materiae et circumstantiarum. Potest autem etiam subditum directe obligare ad poenam, si ipsi imponatur pro casu non impletae rei praeceptae, tumque obligatio conscientiae et sub culpa, est quae ex imposita poena resultat ad eam subeundam (92).

Ad dirigendos subditos etiam per praecepta et exigendam obedientiam habent auctoritatem Superiores religiosi omnes, quae dicitur *potestas dominativa* ex traditione orta et firmata per votum, quo Deo promiserunt homini obedire; insuper Superiores religionis cleri-

ita ut (religiosus) peccet contra votum obedientiae quotiescumque agit contra aliquod punctum Constitutionum.

134. Ex virtute obedientiae (religiosus) tenetur obligatione implendi dispositiones Constitutionum et Superiorum.

135. Vi voti tenetur (religiosus) obedire tunc tantum cum legitimus Superior praecipit expresse *in virtute sanctae obedientiae*, vel *sub formali praecepto*, aut verbis aequivalentibus, iuxta proprias Constitutiones.

136. Raro caute et prudenter Superiorissae praecipiant *in virtute sanctae obedientiae*, et nonnisi ex gravi causa. Expedit praeterea, ut formale praeceptum imponent *in scriptis*, vel saltem coram duobus testibus.

137. Superiorissae *locales*, praesertim *parvarum* domorum, ab imponendis formalibus praeceptis se absteineant ».

(91) S. Thom. 2, 2, q. 104, a. 2, iunct. Suarez tr. X, l. IV, cap. 14. n. 11-16.

(92) Suarez, De legit. l. I. cap. 14, n. 7; l. III, cap. 18, l. V, cap. 3; De relig. tr. VII, l. 12, cap. 4.

calis exemptae habent iurisdictionem ecclesiasticam, ex qua etiam imponere possunt praecepta. Praesumendum autem est, eos Superiores, qui duplici potestate gaudent, ordinarie non uti potestate iurisdictionis in praecipiendo sed potius dominativa; iurisdictione autem non solere uti nisi in necessariis (dum iudicem agunt, dum censuras infligunt, dum in legibus Ecclesiae dispensant) (93).

Subditus autem si praecepto (vel beneplacito) Superioris obedit ob ius Superioris, actum ponit specialis virtutis obedientiae; si ex alio motivo honesto ponit actum illius virtutis propter quam agit, qui simul est actus *obedientiae* generalis. Vicissim qui non exequitur praeceptum Superioris peccat contra debitam obedientiam; si hoc facit ex contemptu auctoritatis habetur speciale peccatum inobedientiae; si ex alio motivo habetur generale inobedientiae peccatum, quod erit speciale peccatum contra virtutem ad quam pertinet res praecepta (94).

Generatim loquendo dum Superior praecipit rem iam aliqua lege praeceptam, non intendit novam obligationem adiungere, sed tantum urgere obligationem existentem; unde transgressio generatim non habet duplicem malitiam (95). Cum praecipit actum de se honestum ad aliquam speciem virtutis pertinentem, sed non obligatorium, solum intendit obligatorium reddere in sua specie virtutis, non autem intendit ut insuper praestetur actus specialis obedientiae, et iterum una dumtaxat habetur malitia (96). Si demum praecipit actum de se indifferentem, generatim urgetur actus specialis virtutis obedientiae (97).

363. Votum obedientiae novam obligationem addit obligationi obedientiae quam subditus habet ex traditione, obligationem virtutis religionis: unde peccatum inobedientiae in religioso duplicem continet malitiam: est contra *ius* Superioris ex traditione ortum (contra *iustitiam* ad quam reducitur obedientia); est contra virtutem *reli-*

(93) *Suarez*, De relig. tr. VII, l. X, cap. 6, n. 6; *Ballerini-Palmieri*, Opus theol. IV, n. 125. Paulo aliter *Lugo*, De Poenit. disp. 16, n. 174.

(94) S. Thom. 2, 2, q. 104, a. 2. ad 1. iunct. *Suarez*, De relig. tr. VII, l. X, cap. 2, n. 5, tr. X, l. IV, cap. 14, n. 2, 3.

(95) Cfr. S. Thom. 1, 2, q. 72, art. 6. ad 2.

(96) Cfr. *Suarez*, De leg. l. III, c. 29, n. 5, 12, De Relig. tr. VI, l. X, cap. 6 n. 6; *Lugo*, De Poenit. disp. 16, n. 170.

(97) S. Thom. 2, 2, q. 104, art. 2. ad 1.

gionis propter votum; quae duae malitiae per modum unius a pluribus considerantur.

Votum obedientiae, non fit homini, sed Deo: est promissio Deo facta obediendi homini; nec proinde ex se solo dat homini ius, sed Superior praecipiendo ponit conditionem, qua posita, subditus ob obligationem erga Deum assumptam obedire tenetur ex voto. Sed praecisione facta a voto, Superior ex vi traditionis a subdito religioni factae, ius in eum acquisivit ipsum directe per praecepta obligandi. Quodsi in ipsa formula professionis explicita obedientiae promissio Superiori fiat (98), non videtur inde novus titulus obligationis induci, sed fit explicite quod implicite continetur in traditione, per quam proprie traditur voluntas, quae Superiori subiicitur ut ab eo pendeat (99).

I. *Materia voti remota* est omnis actus qui a Superiori in vim voti praecipi potest. *Materia proxima* est ipsum praeceptum Superioris in vim voti datum, quo actus fit vi voti obligatorius.

Estne omne verum Superioris praeceptum materia voti, ita ut sit ipsi obtemperandum ex voti obligatione, modo illud praeceptum contineatur intra Superioris competentiam? Normae in citatis art. 135, 136 videntur negare, cum quibus articulis aliunde videtur pugnare art. 132 (cfr. notam praeced. 90) (100). Per se duplici modo obedientia religiosa intelligi posset: a) uno modo, quod cuilibet *legitimo* praecepto Superioris subditus religiosus teneretur obedire etiam ex vi voti obedientiae. Nam religiosus voto obedientiae se simpliciter et sine limitationibus obligavit ad obediendum Superiori *legitime* praecipienti. Quoties ergo Superior (utendo sua potestate dominativa) legitime praecipit, ex promissione Deo facta seu ex voto obedire tenetur; b) alter modus esset, si diceretur tunc tantum inobedientiam esse contra votum, quando violatur praeceptum

(98) V. gr. in formula professionis in Societate Iesu: « Ego professionem facio, et promitto omnipotenti Deo, *et tibi*, Rev. Patri... ».

(99) Suarez tr. VII, l. 10, cap. 6. n. 3, cap. 2, n. 7; Aliter Schmalzgrueber III, 35, n. 56.

(100) Attento artic. 132, qui conformis est communi sententiae Doctorum, art. 135 videtur intelligendus de obligatione *sub gravi*, ita ut sensus esset « tunc tantum religiosus teneri *sub gravi* vi voti obedire, quando... », qua ratione prudenti modo videretur velle, ut praecepta gravia ex voto obligantia in Institutis votorum simplicium non imponerentur, nisi sub illa formula, raro etiam usurpanda, ut sic tranquillitati conscientiae subditorum consuleretur.

Superioris *volentis obligare vi voti*, quod aliquo modo subdito debeat significari; significatur autem quando Superior praecipit in virtute sanctae obedientiae vel simili formula. Porro hoc firmari posset dicendo Superiorem generatim non uti nisi sua potestate dominativa sufficiente ad regendos subditos; potestate vero indirecta ex voto non uti, nisi cum expresse dicit; atque ita et non aliter vovens intelligit se obligare.

II. Ex qua duplici explicatione, procul dubio prima est amplectenda, nam licet vovens possit in voto aliquo particulari emittendo sibi limitare, prout placuerit, materiam voti; sed vota religiosa et in particulari votum obedientiae religiosae, non pendet quoad extensionem a voluntate vovens, sed a determinatione Ecclesiae et Constitutionum. Iam Ecclesia ita intellexit obedientiam religiosam, ut sese extenderet vi voti ad omnia quae Superior legitime praecipere potest, ut apparet ex communi antiquorum et recentiorum doctorum sententia in omni peccato inobedientiae agnoscentium etiam malitiam peccati contra religionem, gravis vel levis prout fuerit ipsum Superioris *praeceptum* (non merum consilium etc.); nec aliam limitationem admittunt nisi ut praeceptum sit secundum regulam et Constitutiones (101). Nisi votum complecteretur omnem religiosae obedientiae ambitum, non satis iustificarentur summae laudes, quae in iure et a SS. Patribus huic voto tribuuntur prae aliis duobus votis religious (102); quippe formalia praecepta obedientiae provocando ad votum raro in religione dantur, et communiter sancitur ut nonnisi raro et cum multa consideratione dentur. Non posset vere dici per votum obedientiae religiosum renuntiare propriae vo-

(101) Cfr. *S. Lig.* l. IV, n. 38; *Ferraris* v. votum art. 2. ^on. 13; *Lugo*, De poenit. disp. 16, n. 172; *Schmalzgr.* III, 35, n. 71.; *Lessius*, de inst. et iure l. II, cap. 41, n. 74; *Suarez* tr. VII, l. 10, cap. 4. n. 3, 4; cap. 7. n. 12; cap. 8, n. 1.; *Gury*, Theol. mor. II. n. 168; *Bucceroni*, Theol. mor. II, n. 197; *Ferreres*, Theol. mor. II. n. 224.; *Ballerini-Palmieri*, Opus theol. IV, n. 126, 127, 129; *Piat* l. q. 307. Ex horum et aliorum doctorum doctrina deducitur votum obedientiae saltem in Ordinibus religious ita communiter intelligi, ut quoties Superior intendat obligare in conscientia, inferior teneatur ex voto obedire et omne peccatum inobedientiae esse simul et contra virtutem et contra votum; praeceptum vero sub formali obedientia impositum intelligi de praecepto *sub gravi* obligante; nam etiam rem gravem, si velit, Superior sub levi praecipere potest.

(102) *S. Gregorius* in c. 10, C. VIII, q. 1.; cap. 1. de V. S. tit. 14, in Extravag. Ioann. XXII; cap. 27. de elect. l. 6. in Sext.; cap. 2. de testam. III, 11 in Sext.

luntati, velle et nolle non habere, Deo offerre, utique permanenti modo, rem praestantissimam i. e. voluntatem propriam, si ex voto obedientiae religiosus solum teneretur obedire in solis illis raris casibus, in quibus Superior prudenter posset provocare ad votum, expressam manifestando intentionem etiam ex voto obligandi (103).

III. *Discrimen inter virtutem et votum obedientiae* in hoc ex dictis est reponendum, quod obiectum voti sit executio externa *mandati* Superioris, dum virtus usque ad internam submissionem pertingit et praeterea se extendit ad executionem eorum quae Superior non praecipit, sed suadet tantum, vel in ea inclinatur aut circa ea ostendit suum beneplacitum. Quare qui Praelati mandato actione quidem externa integre obsequitur, sed id praestat reluctantem, moesta et aegra voluntate propter naturae vel consuetudinis inordinationem, quae voluntatis affectum minuit vel retardat, licet in votum non impingat, longe tamen a perfectione virtutis recedit. — Inde patet quod in piis Congregationibus virorum vel mulierum in communi sub eadem regula, sine votorum vinculo degentium, inobedientes a peccato non eximuntur, si contra Superiores sint rebelles, sed unicum externum peccatum committunt. Cfr. *Ferreres*, Theol. mor. II, n. 225.

364. Ex hactenus dictis de virtute et voto obedientiae, iam facile peculiare quaestiones solvi possunt. Itaque ut pateat Superiorem velle *grave* praeceptum *vi voti* obedientiae imponere, iis uti debet *verbis* et *formis*, quae ex natura rei et statutis institutorum religiosorum requiruntur; v. g. si praeceptum detur « *in virtute sanctae obedientiae* »; imo quandoque *scriptura* est necessaria (104); haec enim plerumque peculiaribus statutis magis determinantur. Vitanda tamen est confusio, nec putandum est graviter laedi non posse obedientiam Superiori debitam, nisi quando is appellatur ad necessitatem obediendi ex voto seu praecipit in vim voti obedientiae: etiam non invocato voto obedientiae, laedi graviter potest obedientiae virtus seu subor-

(103) Provocatio ergo ad votum potius habetur ut signum externum, quo subdito intimatur voluntas Superioris imponendi gravem obligationem, modo materia sit proportionata et intra competentiam.

(104) Conc. plenar. Amer. lat. (a. 1899.) n. 331.; *Suarez* l. c. cap. 8. n. 1. cap. 11.; *Schmalzgr.* l. c. n. 58. sq.; *Ferrari* l. c. p. 172.; *Battandier* l. c. p. 87. sq.; *Piat* l. c. q. 309 sq. q. 320. Cfr. praeced. not. 90.

dinatio et subiectio, si materia praecepti impositi sit gravis et nihilominus statuta forma non adhibeatur (105). *Materia* voti obedientiae profecto *possibilis* et *honestae* sit oportet; at in universa latitudine materiae licitae sive actuum *non peccaminosorum* et possibilium pro diversitate ordinum religiosorum potest existere legitima quaedam varietas. Generatim tamen illa norma statui potest (106), quod *Superiores* religiosi in iis tantum obedientiam stricta *obligatione exigere* valeant, quae sint *secundum regulam* vel saltem implicite et indirecte in ea contineantur vel ad illam reducantur ut media ad finem, *non* in iis, quae sint *supra, contra, infra regulam*. Nam subiectio a religiosis *libere* suscipitur, ergo ultra promissionem datam, quae fit secundum regulam, non extenditur. Quo ex principio generali non paucae solutiones quaestionum particularium repeti possunt. Quare *vi voti* non existit obligatio ad *universas regulas* servandas (107). *Indiscriminatim* atque *generaliter* asseri non potest Superiores religiosos esse competentes ad praecipiendos actus *mere internos*: a multis doctoribus tamen admittitur haec potestas Superioris, quae multum differt a potestate iurisdictionis datae ad procurandum bonum commune (108). Item religiosi *vi voti* ex stricta *obligatione compelli* nequeunt ad deserendam regulam in se *perfectam*, sed *legitime mitigatam*, quam professi sunt, ut amplectantur *regulam* reformatam secundum *primitivas asperitates*. Quid autem *vi iurisdictionis ecclesiasticae* R. Pontifex alique Superiores ab ipso deputati personis religiosis praescribere possint, ex aliis principiis est colligendum (109).

(105) Cfr. *Biederlack-Führich* l. c. n. 120.

(106) *Suarez* l. c. cap. 3. 5. 7. 8. 9. 10.; *Schmalzgr.* l. c. n. 63. sq.; *Piat*, l. c. l. q. 309; *Biederlack-Führich* n. 121. De severiori modo quo in nonnullis religionibus intelligitur obedientia v. gr. quod Superior praecipere et subditus obedire teneatur in omnibus in quibus ratio peccati non appareat, Cfr. *Biederlack-Führich* l. c. n. 121, 4.; *Suarez* tr. X, l. IV, cap. 12; *Lessius*, De iust. et iure l. II, cap. 31, n. 77.; *Sanchez*, in Decal. l. VI, cap. 2. n. 65.

(107) *Suarez* l. c. cap. 7. n. 1. sq. 9. sq. Cfr. *Piat* l. q. 325 sq. de specialibus votis quae in ordine Minoritico a pluribus dicuntur adiungi votis substantialibus; et speciatim de obligatione orta ex asserto voto servandi Regulam ibid. q. 327. — Generatim non omnes regulae obligant sub peccato; at quaelibet transgressio voti est peccatum sive grave sine saltem leve pro ratione materiae; ergo *vi voti* non existit obligatio ad *universas regulas* servandas.

(108) *Schmalzgr.* l. c. n. 68. 69.; *Piat* l. c. q. 312; *Suarez*, De leg. l. IV, cap. 12, n. 14 sq.; *Vermeersch* De Rel. I, n. 293.

(109) *Suarez* l. c. cap. 8. n. 14. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 76. sq.; *Piat* l. c. q. 310. sq.; *Bizzarri* l. c. p. 903. sq., ubi S. C. Ep. et Reg. 24. Sept. (1. Oct.) 1852. in faciliore reformatione respondit: « *Hortandos esse* ». At Sedes Aposto-

365. Scholion. Discrimen inter votum solemne obedientiae et simplex. Cum *discrimen* inter votum *simplex* et *solemne* paupertatis et castitatis ex praecedentibus satis pateat, minor est concordia doctorum in explicanda differentia voti solemnitis et simplicis obedientiae religiosae.

I. Qua in re doctores quidam voto solemniti vindicarunt illam singularem praerogativam inhabilitandi personam religiosam ad suscipiendam *quamlibet validam* obligationem in materia potestati Superioris religiosi subiecta, aut saltem putarunt solemniter professum *ex iustitia* sese valide obligare non posse, v. g. si alteri promittat Missam (110). Quae sententia in textibus iuris canonici non habet fundamentum et axiomati de amisso proprio velle et nolle monachi (111) dat exorbitantem sensum. Illis enim verbis plene satisfit si religiosus sese *firmiter* obligare non potest sine legitimo consensu sui Superioris in *materia* eius potestati subiecta; ex natura autem rei tanta restrictio libertatis non sequitur, ergo etiam non est asserenda. Quare etiam iste modus explicandi differentiam utriusque voti obedientiae admitti nequit, vi cuius obligatio sine consensu Superioris a simplici professo suscepta dicatur *illicita*, in solemniter professo habeatur *invalida*, ut magis patebit ex subsequentibus (112). Si *Craisson* putat inde *discrimen* esse repetendum, quod Superior solemniter professi suo *iuri irritandi* nequeat renuntiare, secus ac in Superiore simplicis professi, huiusmodi sententia ad explicandum *discrimen* inventa nititur falso supposito; nam etiam Superior professi simplicis suo *iuri irritandi* non potest renuntiare, quamdiu is manet sodalis instituti religiosi. Hinc ista opinio aut *discrimen* non explicat aut tandem reducenda est ad sententiam Suaresii.

II. Qui scriptor voto solemniti obedientiae eum tribuit effectum, ut Superior religiosus *directe* possit *irritare* huiusmodi obligationes

lica quamvis pro sua praxi *per praecepta* et *poenas cogere non soleat* personas religiosas, ut derelicta regula legitime mitigata transeant ad severiorem observantiam, tamen a reprobatione et legum sanctione non refugit, si agitur de mitigationibus inductis vel inducendis, quae potius notam laxitatis et abusuum merentur. Cfr. v. g. S. C. Ep. et Reg. 27. Apr. 1883. in Act. S. Sed. vol. XVI. p. 285. sq.; *Biederlack-Führich* n. 128, 129.

(110) Variorum doctorum sententias refert *Piat* l. c. q. 323.

(111) Cfr. cap. 27, de elect. I, 6, in Sext.; cap. 2. de testam. III, 11 in Sext.; cap. 5 de sepul. III, 12 in Sext.

(112) *Suarez* l. c. I. 10. cap. 2. iunct. l. 2. cap. 13. n. 4. sq.; n. 11-17. *Bouix* l. c. t. I. p. 109. sq.; *Lehmkuhl* l. c. n. 534. sq.

suorum religiosorum; at simul concedit hunc effectum eidem esse communem cum voto simplici obedientiae in Societate Iesu, eumque pro utroque voto derivandum esse ex institutione Ecclesiae, quae religiosum reddit inhabilem ad tales obligationes, non absolute et simpliciter, sed independenter a voluntate Superioris.

III. Discrimen intrinsecum inter votum solemne et simplex obedientiae non adest, utrumque est promissio *Deo* facta de obedientia *homini* praestanda quae ius praeciendi homini non dat (113). Si cum voto obedientiae coniuncta est traditio et acceptatio in institutum religiosum inter voventem et religionem inde mutua orta obligatione, qui religionis Superior est etiam ratione sui (non ex sola obligatione per votum cum Deo contracta) subiectionem vere exigere potest, quae negari et reiici non potest sive violatione iuris Superioris. Sed non cum solis votis solemnibus, sed cum simplicibus etiam coniuncta est illa traditio et acceptatio; ergo etiam in hoc dari non potest discrimen inter votum solemne et simplex. Sed evidenter traditio et acceptatio, quae fit dum quis solemniter profitetur est multo perfectior in solemnibus quam in simplici voto obedientiae, est enim traditio absoluta, perpetua et ex utraque parte irrevocabilis. Huic ergo voto cum taliter perfecta traditione coniuncto Ecclesia adnexuit illam vim voventem reddendi inhabilem ad firmiter sese obligandum quacumque personali obligatione, quas solemniter professus contrahat sive erga Deum sive erga homines, in quantum eas potest directe irritare, si vult, etiam sine causa; si vero eas non irritat, subditus eas exequi tenetur.

Porro licet can. 579 dicatur professionem solemnem reddere actus votis contrarios etiam invalidos, si irritabiles sint, et ideo videatur non per potestatem irritandi sed per ipsam irritationem haberi discrimen a voto simplici obedientiae, quatenus hic esset sensus huius canonis, omnem obligationem personalem professi solemniter ex voto ipso facto irritari: at evidenter non est hic sensus memorati canonis, cum canon loquatur tantum *de actibus votis contrariis*. Iam vero promissio alicuius actionis *ex iure divino et humano honestae et licitae* non est contra obedientiae votum nisi sit a Super-

(113) Cfr. *Vermeersch*, De relig. I. n. 288, quod possim me obligare erga Deum, eique votum facere seu promittere me facturum quod alter v. gr. confessorius iusserit, quin tamen ille fiat inde meus Superior, nec illi debeam obedientiam, sed Deo faciendi quod alter iubeat.

riore expresse prohibita vel in promissione facienda intentio promittentis sit sese firmiter obligare etiam contra voluntatem Superioris forte postea contradicentis. Quare nova haec expressa lex canonis 579 nihil in iure praecedente immutavit.

IV. Illa autem incapacitas ad firmiter sese obligandum addita est voto solemni *ex iure ecclesiastico*, sicut similis vis aliis duobus votis solemnibus assignata et per can. 579 est confirmata. Nulla enim est privata persona quae sibi ipsa adimere possit habilitatem ad sese firmiter obligandam in tota extensione materiae possibilis, sicut non potest sibi adimere habilitatem ad valide contrahendum matrimonium aut ad valide acquirenda bona temporalia; auctoritas vero publica Ecclesiae, sicut inhabilitatem ad contractus de bonis temporalibus aut ad matrimonium, ita inhabilitatem ad quascumque personales obligationes inducere potest (*Suarez* tr. VII. l. 2, cap. 13, n. 8 sq.), prout de facto fecit modo praedicto.

Quae vis inhabilitandi ad firmiter sese obligandum indita non est voto simplici obedientiae. Superior quidem potest multas obligationes, quas simplicium votorum professus suscipit, irritare at si excipiantur vota, propter canonem 1312, § 1. in quo illa potestas limitate conceditur, illa potestas irritandi non est *directa*, sed *indirecta* in quantum actum obligatum prohibere potest, nec sese extendit ad quaslibet obligationes susceptas, sed ad eas tantum sese extendit quae iuri Superioris aut Instituti religiosi per traditionem accepto praeiudicent (114). Ceterum vim illam ex institutione Ecclesiae non dari in voto simplici obedientiae, clare deducitur ex canone 579, ubi votis simplicibus ea agnoscitur vis ut *actus votis contrarios* reddat *illicitos* non invalidos, sc. ea vis quae ex natura rei sequitur ex voto seu promissione Deo facta. Quod atinet vero ad potestatem dominativam ortam ex traditione, ius quidem can. 1312, § 1., Superiori dat ius irritandi vota emissa a simpliciter professo, ut melius ipse dirigi possit ad finem peculiarem proprii instituti; at nullibi Ecclesia, quod admittebat de votis solemnibus, dedit Superiori religioso ob potestatem dominativam facultatem irritandi directe *quamlibet personalem* obligationem etiam de re honesta et nullo

(114) Cfr. *Suarez* Tr. VII, l. 2. cap. 13, iunct. *Biederlack-Führich* l. c. n. 124. Cfr. quoque *Ballerini-Palmieri*, Opus theol. vol. II. n. 668, ubi praeciso iure positivo, veram demonstrationem potestatis directe irritandi vota, non posse fieri autumat.

modo fini instituti religiosi opposita: ex natura autem rei, praeciso omni iure positivo, tam ampla facultas quoad quamlibet personalem obligationem non oritur ex natura et conceptu potestatis dominativae (115).

V. Ius ergo voto solemnii illam vim indidit, quatenus coniungitur cum traditione absoluta propria voti sollemnis.

Quare Suaresius discrimen in eo situm esse tenet, quod vis irritandi voti *sollemnis* propter *absolutam traditionem* concessa sit *absoluta, perpetua, irrevocabilis*, voto autem *simplici* adnexo professioni non ex *utraque* parte irrevocabili tantum *conditionata* et *relative perpetua* nec quoad extensionem adeo ampla.

VI. Quae *Suaresii* sententia ceteris est praefenda. Nam ex *solo* voto obedientiae in Superiore religioso nulla consequitur potestas irritandi; ex voto *traditioni* coniuncto tantum obtinetur ius quoddam indirecte irritandi sc. solum in his obligationibus quae adversantur iuri Superioris disponendi de subdito eiusque actibus; ergo *generalis* facultas Superiorum religiosorum *directe* irritandi huiusmodi obligationes suorum subditorum religiosorum, quam ex praxi doctrinaque communi habent, nonnisi ex ordinatione Ecclesiae est repetenda. Salvum manet etiam in Societate Iesu discrimen inter utrumque votum, cum vis irritandi *absoluta* et *irrevocabilis* vere differat a vi *mere conditionata* et *relative* perpetua (116). Porro vis ex iure ecclesiastico indita voto solemnii, ab auctore iuris potest in casu particulari tribui etiam voto simplici, si velit.

Aliter *Victor de Buck*, De sollemn. vot. p. 41. sq. et *Nilles* in Act. theol. Oenip. t. XIII. p. 293. sq., ubi argumentis non efficacibus Suaresii explicationem sollemnis voti obedientiae impugnant, quibus iam antecederet solutionem dedit *Suarez* l. c.

366. Poenae ecclesiasticae violationibus particularibus etiam sollemnis voti obedientiae religiosae ex iure communi non sunt statutae, exceptis delictis apostasiae et fugae (can. 2385, 2386), quae aliqua ratione etiam sunt contra vota religiosa praesertim obedi-

(115) Cfr. *Biederlack-Führich* l. c. n. 63 ubi asserit, quod ex can. 1312 valet pro professione simplici, id quod auctores antea de sola sollemnii professione affirmabant, etiam relate ad vota, de quibus solis agit ille canon.

(116) *Suarez* l. c. l. 2. cap. 13. n. 8. sq.; *Bouix* l. c. p. 112. sq.; *Scherer* l. c. t. II. p. 805. 819. sq. *Lugo*, De inst. d. III. n. 221.

tiae. Quare attendenda sunt singulorum ordinum statuta, quibus transgressores voti obedientiae pro gravitate delicti puniuntur vel *reservatione* absolutionis coercentur (117).

Dispensatio quoque ita super voto simplici vel solemnī obedientiae religiosae ab Ecclesia concedi potest, ut simul cum voto etiam status religiosus tollatur. At ex communiter contingentibus Sedes Apostolica saltem in voto solemnī obedientiae non ita plene dispensare solebat, sed potius manente voto solemnī v. g. in professis saecularizatis aliquid indulgebat quoad immutationem Superioris, cui regularis in vim voti obedire teneatur (118); quae iuris praecedentis regula conservata est in Codice relate ad indultum *exclaustrationis* (can. 639), sed abolita est quoad *saecularizationem* per can. 640.

367. Alia vota religiosa. Praeter tria vota *substantialia* omnibus religionibus et congregationibus religiosis *communia* in diversis institutis alia quoque vota emittuntur partim *solemnia* partim mere simplicia (119). Quae vota cum ad *substantiam* sive *essentiam* status religiosi non requirantur, per oppositionem ad vota *substantialia* recte appellari possunt *accidentalīa*. At illorum votorum accidentalium nuncupatio est potius ius *speciale* paucorum institutorum religiosorum, atque adeo *disciplina vigens et communis* aliis votis, quae tribus votis substantialibus et communibus denuo addantur, non favet (120).

(117) Cap. 8. X. de stat. III. 35.; Besson Comp. Inst. S. I. p. 136. sq. 314. Contra *praecepta* Superiorum etiam personis religiosis patet recursus ad ipsam Sedem Apostolicam; at S. C. Ep. et Reg. approbante R. Pontifice 6. Iul. 1754. decrevit, ut in huiusmodi recursibus semper rescribatur: « *Pareant, et deinde recurrant* ». Idem valet de *poenis* vel *poenitentiis* religiosis impositis, contra quas permittitur *recursus* ad mediatos Superiores absque effectu suspensivo, at non formalis *appellatio*, nisi in casibus a iure exceptis. Cfr. cap. 3. 26. X. de appell. II. 28.; Bizzarri I. c. p. 422.; Ferrari I. c. p. 176. 273.; Piat I. c. t. II. p. 471. sq.

(118) S. C. Ep. et Reg. 7. Ian. 1837.; S. C. super stat. reg. 12 Iunii 1858. n. 2. apud Bizzarri I. c. p. 906. sq.; S. C. Ep. et Reg. 10 Ianuar. 1896, 22 Sept. 1896.; Suarez I. c. cap. 12.; Piat I. c. t. I. p. 142. sq.; Battandier I. c. p. 99. sq. 254. sq.

(119) Piat I. c. q. 325. sq.; Nilles in Act. theol. Oenip. t. XI. p. 188. sq. t. XIII. p. 270. sq., Suarez Tr. VII, I, 2. cap. 13. n. 22., ubi secundum doctrinam S. Thomae recte tradit Ecclesiam pro sua constanti praxi non solemnizare vota *temporanea* et de actibus *particularibus*, sed tantum *perpetua* et quodammodo *universalīa* v. g. vota, quibus status religiosus perpetuo assumitur.

(120) S. C. Ep. et Reg. 13. Aug. 1887. ad 3. « *In praesens S. Sedes non solet approbare, ut in huiusmodi institutis (votor. simpl.) emittantur alia vota,*

Hinc vota illa, ut distinguantur a votis communibus sive iure communi receptis, apte quoque vota *specialia* vel *peculiariorum* ordinum religiosorum dicuntur (121).

Quaenam sint huiusmodi vota accidentaliter sive specialia, solemniter vel simpliciter et quibus oneribus, vinculis, effectibus religiosos subditos et Superiores afficiant, a professoribus singulorum institutorum religiosorum est examinandum (122).

CAPUT XVIII

DE ALIIS OBLIGATIONIBUS PECULIARIBUS RELIGIOSORUM.

I. - De obligatione servandi regulam

368. Primo loco recensenda est obligatio *servandi regulas* (1), de qua can. 593 ita habet: « Omnes et singuli religiosi, Superiores aequae ac subditi, debent, non solum quae nuncuparunt vota fideliter integreque servare, sed etiam secundum regulas et Constitutiones propriae religionis vitam componere, atque ita ad perfectionem sui status contendere ». Quo canone sicut religioso in memoriam revocatur *debitum* observandi vota, quin nova quaedam obligatio imponatur, ita etiam admonetur de *debito* observandi regulas et Constitutiones, nulla tamen addita obligatione nova illi quam ex sese habent in diversis institutis religiosis.

nisi tria consueta videlicet paupertatis, castitatis et obedientiae; nam cetera in voto obedientiae comprehenduntur »; Battandier l. c. p. 88. sq.; ubi refert multas responsiones eiusdem S. C. huic principio conformes.; atque eadem regula posita est in « Normis » n. 102, « Non admittitur in novis Institutis quartum votum ».

(121) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 1. de regul.; Piat l. c. q. 325.

(122) Suarez l. c. n. 22, Nilles et Piat locis citatis.

(1) Cfr. Suarez, De relig. tr. VIII, l. I, cap. 1-4; Passerini De statibus q. 186, a. 9.; Piat l. q. 258, 894; Sanchez, In Decal. l. VI, c. 4.; Biedlerlack-Führich l. c. n. 127, qui scite notat in hac materia verbum regula habere sensum complexivum, quo significantur regulae, constitutiones, decreta Capitulum seu Congregationum eaque omnia, quae (ultra vota, obedientiae praecepta, et leges ecclesiasticas religiosis datas) tamquam normae vitae religiosae praestituta sunt religiosis. — De necessitate, convenientia et excellentiis regularum pro bono statu instituti religiosi et singulorum membrorum Cfr. Choupin, Nature et oblig. de l'état relig. p. 350 sq.

I. Iam vero regulae, in tota amplitudine huius vocis, licet non raro possint habere vim meri *consilii* vel instructionis vel moniti vel statuti conventionalis mutua promissione et pacto confirmati (v. gr. in institutis laicalibus, quae iurisdictione ecclesiastica carent), (2) tamen frequenter vim *verarum legum ecclesiasticarum* obtinuerunt. Etenim *Rom. Pontifex sua confirmatione potuit efficere*, ut regulae non manerent in inferiore conditione statutorum *conventionalium* vel praeceptorum potestatis dominativae, sed eveherentur ad dignitatem et valorem legum ecclesiasticarum, aut ipsa religio pro sua potestate *iurisdictionis* a *Rom. Pontifice* accepta condidit regulas, quae haberent rationem legum ecclesiasticarum (3).

II. Quodsi quaeratur, quamnam obligationem imponant regulae, etiamsi sint *verae leges ecclesiasticae*, profecto ex natura rei aut *graviter* aut *leviter* in conscientia sub culpa possunt obligare aut in conscientia nullam inducere obligationem, nisi ad poenam subeundam sive habere vim *legum mere poenali*um (4). Semper tamen Regula, etiam ea quae obligationem conscientiae ad peccatum non inducit, differt a consilio, ob cuius neglectum imponi poena non potest; quam tenetur subire, si imponatur, is qui regulae transgressor extitit. Praeterea actionem a regula praescriptam Praelatus religiosus praecipere sub peccato potest, licet eo modo imperare non possit quae meri consilii sunt. *Vermeersch*, De Rel. I. n. 231.

(2) Hunc characterem facile possunt habere, quae fuerunt statuta in Capitulo generali instituti laicalis; quamvis Capitulo non est neganda potestas dominativa ad imponenda praecepta. « Normae » a. 203 et a. 250 haec sanciunt: « *Ordinationes* Capituli generalis in vigore manent usque ad proximum capitulum », quamvis de earum natura nihil dicatur. Si considerentur regulae in suo complexu, praesertim nunc cum approbatio S. Sedis requiratur in Institutis iuris Pontificii, sunt codex praecipuarum praescriptionum quibus omnes religiosi eiusdem ordinis seu instituti diriguntur ad generalem finem status religiosi et ad peculiarem finem cuiusvis instituti et simul sunt vinculum externum et sensibile quo uniuntur sub communi disciplina; ad quarum observantiam se implicate obligat, qui in Institutum ingreditur; ergo regularum observantia est debita; at quisque non subit onus illius observantiae, nisi secundum modum obligandi in singulis institutis praestitutum.

(3) *Suarez* l. c. cap. 2. n. 1.; *Wernz* lus Decr. t. I. n. 94. III.; Act. S. Sed. vol. XVI. p. 285. sq.

(4) *S. Thom.* l. c. q. 186. art. 9.; *Suarez* l. c. n. 2. sq. Nulla autem vera difficultas habetur in hoc quod subire debeat poenam qui nullius culpa reus est: hoc est enim proprium legis mere poenalis, quod obligationem imponat aut praestandi rem praescriptam aut poenam seu molestiam impositam subeundi. *D'Annibale*, Sum. I, 207; *Suarez*, De leg. I. V. cap. 3.

III. Quatenus ex tribus obligationibus ad observantiam regularum in aliquo ordine religioso vigeat, ex speciali disciplina uniuscuiusque instituti est deducendum (5). Illud autem omnibus ordinibus religiosis commune est, quod non *omnes* et *singulae* regulae *vi voti obedientiae* sint servandae, sed tantum illae, quibus obligatio voti verbis satis expressis imponitur v. g. « *in virtute obedientiae praecipitur omnibus* » (6). Praeterea saltem in *plerisque* institutis religiosis regulae per se in conscientia non obligant sub culpa gravi, imo nec sub levi, « *sed solum ad poenam taxatam sustinendam* » nisi in casibus exceptis v. g. propter excommunicationem adiectam aliisque ex signis de obligatione sub culpa gravi vel levi constet (7).

In genere solent in Constitutionibus simul inveniri: *a*) hortationes ad exercitium virtutum in determinato quodam gradu perfectionis v. gr. humilitatis, caritatis, obedientiae, mortificationis. Est meta proposita religioso in studio perfectionis, ad quam assequendam debet religiosus habitualement habere dispositionem; *b*) habentur articuli determinantes obligationem votorum, quorum violatio peccatum aliquod grave vel leve importat (Cfr. tamen praec. not. 5); *c*) alii plures referunt leges ecclesiasticas de religiosis aut etiam pro religiosis latas: plurimi nunc solent esse, cum S. C. earum insertionem exigat in novis Constitutionibus approbandis. Harum Constitutionum obligatio, est eadem quam S. Sedes suae legi indidit; *d*) alii tandem sese referunt ad vitam peculiarem Instituti: et de his procedit prae-

(5) Cap. 3. de V. S. V. 12. in Sext.; cap. 1. eod. V. 11. in Clem. (de regul. Fratr. Minor.); S. Thom. l. c. ad 1. (de reg. Praedic.); Suarez l. c. n. 14. (de Soc. les.); Ferrari l. c. p. 176. sq. (de reg. Barnabit.); Piat l. c. q. 258 (de aliis reg.). — Quoad Instituta votorum simplicium in « *Normis* » art. 320 dicitur: « *Exprimatur in Constitutionibus, eas per se non obligare sub reatu culpae; minime autem a culpa excusari posse sororem, quae Constitutiones transgredere-
retur ex contemptu, vel in materia quae contraria esset sive votis, sive praeceptis Dei vel Ecclesiae* ». Habetur hic criterium Ecclesiae; exceptiones vero sunt eae quae a moralistis adduci solent. Cfr. uberiores explanationem apud Choupin l. c. p. 362. sq. Quodsi regula aliquid praecipit in materia votorum, attente inspiciendum est, an regulae praeceptum sese referat ad id quod pro determinato instituto ad integritatem voti sit observandum, licet de se ex natura voti in abstracto considerati non esset ex obligatione praestandum, cum in diversis religionibus strictior vel mitior possit dari obligatio voti, praesertim paupertatis. Cfr. quae disputat Piat, l. q. 291, 292 de praesidiis pro voto castitatis ex Reg. S. Francisci.

(6) S. Thom. l. c. ad 1.; Suarez l. c. n. 7.

(7) Suarez l. c. n. 8. sq. cap. 3.

sertim praesens quaestio: nam de articulis sub tribus praecedentibus numeris comprehensis quaestio esse non potest.

IV. Obligatio regularum quamvis pleno rigore non afficiat *novitios* (8), tamen indubitanter tenet *professos* etiam *votorum simplicium* (9) ipsosque *Superiores* (10).

V. Regulares autem *dispersi* non sunt dicendi immunes a regularum praescriptionibus, quae cum ipsorum statu compatibles sunt, nisi legitimam in iis obtinuerint dispensationem (11). *Episcopi* quoque *regulares* tenentur regulas et observantias dignitati et officio episcopali non repugnantes eadem obligatione gravi vel levi observare, qua tenebantur, antequam assequerentur dignitatem episcopalem, ita tamen ut in peculiaribus casibus prudenter iudicium ferre possint, utrum cum dignitate et officio episcopali illae conveniant necne (12). Regulares *saecularizati* si plene saecularizati sunt, cum a religione sint penitus separati et a votis liberi, novo iure Codicis etiam regulis non adstringuntur (can. 640) (13). *Exclaustrationis* indulto fruentes, licet a *votis religiosis* non liberentur, nisi specialem dispensationem obtinuerint v. g. quoad votum abstinence, tenentur suae professionis obligationibus, quae cum suo statu componi possunt (can. 639). Mitior et communior doctrina et praxis ipsos liberabat a stricta regularum observantia; sed rationes a patronis huius benignioris opinionis allatae non videntur peremptorio modo probare extensionem huius favoris ultra regulas cum novo statu incompatibiles (14).

VI. Quae obligatio servandi regulam *cessat*, si a Superiore competente obtineatur *legitima dispensatio*, aut propter impotentiam

(8) *Schmalzgr.* l. III. t. 31. n. 86. 87.

(9) S. C. super stat. reg. 6. Aug. 1858.

(10) *Suarez* l. c. tract. VIII. l. 2. cap. 8. n. 18. sq.

(11) S. Poenitent. 28 lun. 1866. n. 6. *Piat* l. c. q. 231 sq.

(12) Can. 627 iunct. Bened. XIII. Const. « *Custodes* » 7 Mart. 1725. iunct. declar. S. C. Ep. et Reg. 6 Maii 1864. a Pio IX confirmatae. Quare veterum auctorum sententiae etiam ipsius S. Alphonsi, qui mitiorem tenuerunt doctrinam, hac in re sunt antiquatae et in praxim deduci non amplius possunt. Cfr. *Piat* l. c. q. 212; *Bizzarri* l. c. p. 767. sq.

(13) Cfr. *Bizzarri* l. c. p. 774. not. 1. de iure Codicem praecedente.

(14) *Suarez* l. c. l. 3. cap. 6. n. 11.; *Schmalzgr.* l. c. n. 249.; *Piat* q. 188. sq. Ubi agit de variis modis saecularizationis ex iure Codicis praecedente. De dimissis, res pendet a facto quod sint liberati a votis vel illis maneant adhuc stricti, plerasque tamen regulas practice observare non possunt.

physicam vel *moralem excusatio* habeat locum, aut *consuetudo legitime* praescripta concedat immunitatem, nisi aliunde natura rei obstet vel statuta ordinis singulari rigore impendant consuetudines contra regulas (15).

369. II. De obligationibus ex legibus Ecclesiae. Si de *obiectis* sive materiis sit disserendum, de quibus ex legibus ecclesiasticis obligationes *positivae* atque *negativae* imponuntur regularibus, primo loco recensendae sunt obligationes regularibus non raro cum *clericis communes* (16). Quibus accedunt aliae, quae *solis* viris regularibus vel unice monachis vel monialibus per *speciales* leges statutae sunt (17).

370. I. **Obligationes clericorum propriae.** Cum religiosi quoad plura privilegia communia aequiparati sint clericis (cfr. can. 614), nihil mirum quod etiam subdantur communibus clericorum obligationibus sc. iis quae in Codice continentur in canonibus 124-142: quibus obligationibus tenentur, nisi ex contextu sermonis vel ex natura rei aliud constet (can. 592). Quae obligationes communes clericorum habent illud generale fundamentum, quod ex Conc. Trid.

(15) Cfr. *Biederlack-Führich* l. c. 39, ubi generalia principia de dispensatione in legibus scite applicat dispensationibus quae a variis Superioribus religiosis dari possunt in legibus. Cfr. quoque « *Normas* » aa. 266, 316 de restricta facultate Moderatricis generalis et superiorissae localis dispensandi in Constitutionibus.

Consuetudines contra regulas, si agatur de regulis quae praescribunt ea, sine quibus et vota et aliae obligationes commode servari possunt, *de se* ex generalibus iuris principiis de consuetudine latis (cfr. can. 25 sq.) introduci ita possunt, ut aliqua regula abrogari aut saltem mitigari possit. Cfr. *Suarez* tr. VII, l. 10, cap. 8, n. 18; *Biederlack-Führich* l. c. n. 128, 3. Nihil tamen obstat, quominus in determinata religione per peculiaria statuta impediatur ne induci possint consuetudines contra regulas. Sic v. gr. in Societate Iesu non admittitur consuetudo contra ius (Coll. Decret. d. 15). Ceterum non videtur posse dubitari, quin Superior religiosus possit singulis religiosis, casu occurrente praecipere quae sunt contra consuetudinem in communitate inductam contra regulam.

(16) Cfr. l. III. tit. 1. de vit. et honest. cler., tit. 50. ne clerici vel monachi *saecular.* negot. sese immisc.; l. V. tit. 24. de cler. venat.; Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 1. de ref., Sess. XXIV. cap. 12. de ref.; comment. iur. Decret. in h. t.; *Wernz* l. c. t. II. n. 174. sq.; *Suarez* l. c. l. 1. cap. 11. n. 1. 2.; *Ferrari* l. c. p. 188. sq.

(17) Cfr. c. 2. 3. 4. Conc. Chalced. (a. 451.) = c. 8. C. l. q. 1.; cap. 26 D. 86; c. 12, C. XVI, q. 1.; l. III, tit. 35; Conc. Trid. sess. XXV, de regul.

(sess. XXII, cap. 1. de ref.) ponit Codex can. 124, quod ipsis incumbat sanctiorem vitam interiorem et exteriorem ducere prae laicis, quibus virtute et recte factis debeant in exemplum praelucere. Quae profecto strictius urgent religiosos in publico statu perfectionis in Ecclesia constitutos.

371. II. Vita communis licet possit significare obligationem vivendi in *communitate* (in vita sociali seu familiari), sine qua nunc Ecclesia non admittit vitam religiosam tamquam statum publicum in Ecclesia (cfr. can. 487), et in hoc sensu imponit religiosis obligationem non vivendi separatim a communitate extra conventum vel domum religiosam; tamen generatim intelligitur specialis modus exercendae paupertatis religiosis impositus, ex quo quidquid a religiosis vel ab ipsa religione acquiritur in communi sit conferendum, et inde necessaria ad victum, vestitum, supellectilem cuiusvis generis per Superiores sit subditis subministrandum, servata inter religiosos uniformitate, et resecatis his quae statui paupertatis quam profitentur non conveniant.

Ad primum sensum refertur prohibitio commorationis extra claustra, de qua agit can. 606, quamvis ille canon coniungatur cum reliquo iure circa clausuram; et hoc sensu vita religiosa ad normam iuris ducta dicitur vita claustralis. Qui modus vitae communis est moraliter necessarius, ut servetur vita communis in altero sensu canonico, qui est proprius huius loci. Hunc autem alterum esse sensum, in quo *vita communis* specificè sumpta intellecta semper est (non excluso sed eo potius subintellecto sensu generico de vita claustrali) apparet clare ex fontibus ubi haec significatio constanter retinetur. Cfr. Conc. Trident. sess. XXV, de regul. cap. 1. et Constitutiones Pontificias ubi illa vita communis urgetur, velut Clementis VIII, de regularium reformatione, Urbani VIII et Innocentii XII (18). In schema Conc. Vatic. « Constitutio de vita communi » (Coll. Lac. vol. VII, col. 676) n. 7° ita describitur: « cum vita perfecte communis in eo consistat, ut bona quaecumque, redditus, emolumenta aliaque omnia, quae quovis titulo religiosis obveniant, in usum religiosae familiae plene conferantur et ipsum victum, vestitum aliaque

(18) Cfr. Vermeersch, De Relig. II. p. 29 sq.; art. 127, 128 « Normarum ». Cfr. quoque cap. 27, De electione; cap. 3. De appell.; cap. 9, 29, De regular., cap. 3, 8 De statu monach. Choupin Nat. et Oblig. de l'état relig. p. 390 sq.

necessaria a conventu in commune accipiant, Superiores nihil quod sit necessarium religionis denegent, et religiosi nihil quod sit superfluum exigant; ideoque Superioribus caritas et sollicitudo, subditis vero religiosa modestia enixe commendatur ». Vita ergo communis maxime excludit peculium, de quo sub voto paupertatis actum est.

At normam iuris praecedentis can. 594. urget observantiam vitae communis « *etiam* in his quae ad victum, ad vestitum et ad supellectilem pertinent » (§ 1). Deinde obligat ut omnia quae a religionis, *etiam a Superioribus* acquirantur, conferantur in communi et admisceantur bonis domus, provinciae vel religionis; pecunia vero et tituli unde percipiuntur redditus deposita habeantur *in capsula communi*, exclusis specialibus pecuniae depositis apud singulos religiosos, ex quibus periculum oritur violandae paupertatis et introductionis peculii ac ruinae vitae communis (§ 2). Tandem universa supellex religiosorum debet esse conformis illi paupertati et sequelae Christi pauperis, quam religiosi ex ipso statu profitentur (§ 3).

Inde etiam patet vitae communi opponi exceptiones, singularitates, dispensationes praesertim permanentes, quae religiosum ponunt in conditione et praxi vitae distinctae a vita ceterorum membrorum communitatis et foveant vitam independentem et secundum naturae inclinationes actam, quando illae dispensationes et singularitates non sunt in vera necessitate fundatae v. gr. morbi seu corporis infirmitatis, sed in vanis et per imaginationem confictis necessitatibus, sub quorum involucris haud raro tegitur et quibusdam quasi velis obtenditur proprii commodi amor aut ambitiosum vani et mundani honoris studium.

Violatio legis vitae communis sanctione poenali plectitur can. 2389.

372. Exercitia pietatis religionis ex iure communi ea praescribuntur, quae plerumque iam sunt praescripta in regulis et commendantur speciali curae Superiorum, quorum est invigilare ne ab aliquo religioso praetermittantur. Sunt autem ex can. 595 sequentia:

1°) Quotannis debent spiritualibus exercitiis vacare. Nec tempus nec modus, nec utrum communiter an privatim fiant, statuitur; Superioris ergo est illa determinare, nisi iam in Constitutionibus vel praxi recepta illa determinatio sit facta.

2°) Legitime non impediti quotidie Sacro intersint, orationi men-

tali vacent, et in alia pietatis officia, quae a regulis et Constitutionibus praescripta sunt, sedulo incumbant (19).

3°) Ad poenitentiae sacramentum semel saltem in hebdomada accedant (20).

4°) Commendata speciatim religiosiis est frequens atque etiam quotidiana sanctissimi Corporis Christi receptio; a quo etiam quotidiano accessu religiosi rite dispositi non possunt arceri sed ipsis libere patere debet; imo Superiores illum frequentem et quotidianum usum sanctae Communionis debent inter subditos promovere (21).

5°) Superior potest subditum, ne ad sacram Communionem accedat prohibere, si post ultimam sacramentalem confessionem religiosus communitati gravi scandalo fuerit aut gravem et externam culpam patraverit, donec ad poenitentiae sacramentum denuo accesserit.

6°) Regulae, Constitutiones, calendaria, cuiusvis ordinis vel Congregationis religiosae, in quibus communionem sunt affixae aut iussae, religiosiis ex iure communi non praebent nisi normam directivam. Salva proinde manent illis non obstantibus quae numeris praecedentibus sunt relata.

373. Gestatio habitus (22), qui a regula vel a Sede Apostolica in *religionibus* quibusdam inde ab antiquissimis temporibus ut

(19) Obligationi ex Constitutionibus ortae non videtur ex canone novam superaddi obligationem; sed Superiori iniungitur vigilantia peculiaris ut regula seu constitutio observetur.

(20) Etiam hic urgetur Superiorum obligatio; in singulis religiosiis resultat ex praecepto Constitutionum aut Superioris. Inde autem manifeste resultat in Superiore ius sciendi num subditi, quod Constitutio ad normam huius canonis exigit praestetur, cui iuri in subdito resultat obligatio Superiori interroganti manifestandi ubi et quando confiteatur, quemve habeat confessarium ordinarium.

(21) De frequenti communione consulendum est Decr. « *Sacra Tridentina Synodus* » S. C. C. 20 Dec. 1905 a Pio X approbatum (A. S. S. 38, p. 400 sq.), quo dirempta fuit antiqua controversia circa dispositiones requisitas ad frequentem et quotidianam « Eucharistiae sumptionem ». — De pietatis exercitiis agunt « Normae » a a. 154-163; ubi etiam sermo est de mortificatione et poenitentiis ac de Capitulo culparum (a a. 164-169.) quod habetur in pluribus religionibus ad accusandas externas transgressionem Constitutionum, ordinis diurni et alia externa menda et ad recipiendam pro iis poenitentiam.

(22) Suarez l. c. cap. 5.; Piat l. c. q. 334. sq.; Ferrari l. c. p. 188. sq.; Heimbucher l. c. t. I. p. 37. 40. 101. sq. 132. 284. 547. (de *historia habituum religiosorum*).

proprius praescribitur, certe ibidem *professis* est obligatoria nec *temere* dimitti potest; quam obligationem urget can. 596 tum intra tum extra domum religiosam (23).

Quo ambitu *partialis* et *temporanea* dimissio habitus huiusmodi regularibus sit permissa v. g. de nocte, ex regulis singulorum ordinum religiosorum desumendum est; at soli R. Pontifici, non Superioribus regularibus propria est potestas vere et directe *dispensandi* ab obligatione gestandi habitum religiosum *iure communi* statuta (24). Ius Codicis admittit excusationem ex *gravi causa*, quae sit talis iudicio Superioris maioris; at in urgente necessitate declaratio dari potest etiam a Superiore locali. Non admittit ut excusationem commoditatem et multo minus desiderium liberius in mundo conversandi.

Regulares si habitum quemdam suae religionis proprium non habeant v. g. Theatini, Barnabitae alique, profecto obligatione gestandi habitum *vi iuris canonici* non tenentur; sed qui ex iis *clerici* sunt, ad *habitum* et *tonsuram* clericalem eadem ratione ex iure communi obligantur atque clerici saeculares, ad normam can. 136, § 1, salvis Constitutionibus particularibus, quibus consulitur maiori uniformitati et modestiae et paupertati; qui autem clerici non sunt, stare debent regulis et consuetudinibus proprii ordinis religiosi (25).

Sodales congregationum *votorum simplicium* generatim de habitu gestando reguntur eodem iure atque clerici regulares; si proprium quemdam habitum gestent, *obligatio* repetenda iam non est ex *solis regulis* ipsius instituti religiosi, sed nunc urget praeceptum can. 596 de omnibus religiosis datum at simul praesertim a monialibus attendenda sunt decreta S. Sedis de *colore, materia, differentia, forma, immutatione habitus* (26).

Tonsura clericalis deferenda est ex *iuris canonici* sanctionibus etiam a *clericis regularibus* pro more clericorum saecularium; quae-

(23) Cfr. de poena iuris praec. Cap. 15. X. de vit. et honest. III. 1.; cap. 2. ne clerici III. 24. in Sext.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 19. de reg.; Suarez l. c. cap. 5. n. 3. sq.; Piat l. c. q. 337. sq.

(24) Suarez l. c. n. 16. sq.; Reiffenstuel III, 1, n. 112, 117; Schmalzgr. eod. n. 37. Piat l. c. q. 344.

(25) Suarez l. c. cap. 5. n. 2.; Ferrari l. c. p. 188. sq. 32. sq. Cfr. quoque Chelodi n. 272 cum not. 1.; Schäfer n. 344, 345; Biederlack-Führich n. 143, ubi plura de iure praecedenti; Piat l, q. 339 de occultatione proprii habitus per superinductam aliam vestem; q. 343 de regulari ad Episcopatum promoti.

(26) S. C. Ep. et Reg. 22. Maii 1895. ad 10., 2. Mart. 1894. ad 2., 7. Maii 1897., 8. Sept. 1896. ad 18. Cfr. « Normas » a a. 66-70.

nam autem *singularis corona* clericis et laicis ordinum *monachalium* vel *mendicantium*, ipsis Episcopis non exclusis praescribatur, solae *regulae* uniuscuiusque religionis vel congregationis statuunt (27).

CAPUT XIX

DE OBLIGATIONE CLAUSURAE (1)

374. I. Clausura ad custodiam voti castitatis religiosae ipsaque scandala praecavenda et ut consuleretur tranquillitati et paci et profectui spirituali personarum regularium in monasteriis degentium, fuit introducta; sicut in tutelam coelibatus et castitatis *clericorum* de *cohabitatione illorum cum mulieribus* speciales leges ab Ecclesia latae sunt (2).

II. Quae clausura si *formaliter* spectetur, est ipsa lex, qua *regularibus prohibetur* (3) *egressus* ex propriis conventibus, quae haud raro dicitur clausura *activa* (4), et vicissim personis *extraneis ingressus* (5) in septa conventus, *exceptis* casibus et personis a iure determinatis; haec solet etiam dici clausura *passiva*; si vero *materialiter* accipiatur, designat *totum illud spatium* intra conventum habitationi et usui regularium exclusive destinatum atque ita clausum (septa monasterii), ut seclusa vi vel fraude nemo illuc accedere

(27) Bened. XIII. cit. Const. « *Custodes* »; *Piat* l. c. q. 343; *Ferrari* l. c. p. 190.

(1) *Suarez*, De relig. tr. VIII l. I. cap. 6 sq.; *Schmalzgr.* III, 35. n. 98 sq.; *Reiffenstuel* eod. n. 26 sq.; *Bouix*, De iure regul. t. II. p. 561 sq.; *Piat* I, q. 274 sq. 398 sq.; *Vermeersch*, De Rel. I, n. 301; *Epitome* I, n. 700 sq.; *Schäfer* l. c. n. 346 sq.; *Biederlack-Führich* l. c. n. 134 sq.; *Matth. a Coronata* n. 610 sq.; *Creusen*, Religieux et Religieuses n. 226 sq.; *Hollweck*, D. Kirchlichen Strafgesetze, § 149.

(2) *Wernz-Vidal* t. II. n. 111. sq.; Cfr. quoque cap. unic. de stat. regul. III. 16. in Sext.; Pii V. Const. « *Regularium* » 24. Oct. 1566.; *Martin*, Collect. doc. C. Vatic. p. 241. sq. (schema Const. de clausura).

(3) *Ferrari* l. c. p. 163. sq. infra h. capite, nota 7. de *fonte* huius obligationis; *Piat* l. c. q. 374 sq.; q. 398 sq.

(4) *Suarez* l. c. tract. VIII. l. I. cap. 6. 8.; *Schmalzgr.* l. c. n. 98. sq. 130. sq. *Piat* l. c.

(5) *Suarez* l. c. cap. 7. 9. 10.; *Piat* l. c.

vel illinc exire possit, nisi per ianuas habitualiter clausas et a regularibus ipsis caute custoditas (6).

III. Quodsi attendatur *fons*, ex quo oriatur obligatio clausurae, quadruplex clausura distingui solita fuit, scilicet *papalis*, quae quoad *ambitum* obligationis et sanctionem *poenalem* ex iure communi a R. Pontifice approbato solis religionibus votorum solemnium constituta est (7); *episcopalis*, quam Ordinarius loci religiosorum votorum simplicium sibi subiectis per legem dioecesanam forte censuris munitam definit atque praescribit (8); *statutaria*, quae tantum nititur *regulis* vel statutis religionis vel congregationis religiosae;

(6) Quo in spatio *generatim* continentur omnia loca, ad quae regularibus liber accessus patet, extraneis vero personis est interdictus. Cfr. *Schmalzgr.* l. c. n. 116. Hinc facile deducitur, quatenus loca in clausura regulari non comprehendantur, scilicet *ecclesia* vel oratorium publicum, etiam *sacristiae*, quales nunc aedificari solent cum accessu ex parte ecclesiae, *collocutoria*, quae extraneis utriusque sexus sunt destinata et cum habitatione regularium liberam communicationem non habent, *horti* et *viridaria*, quae sunt extra septa *horti* cum monasterio *coniuncti* et ab eo separata (cfr. S. C. Ep. et Reg. 1. lun. 1685.; *Ferraris* l. c. v. Conventus art. 3. n. 10. 11.), *conventus imperfecti*, qui nondum plene formati et constructi sunt, licet ibidem iam aliqui religiosi resideant (cfr. S. C. Ep. et Reg. 4. Oct. 1588.), loca educationi et instructioni *alumnorum* reservata, dummodo *rite* sint aedificata *extra* habitationem religiosae communis propriam et ab ea vere seiuncta (cfr. S. C. super stat. reg. 16 Maii 1675.) apud *Bizzarri* l. c. p. 305. sq.), *granciae*, *villae*, domus rusticae, licet quandoque ad illas regulares recreationis causa accedant, *hospitia* mere *saecularia* et privatae domus parochiales (cfr. *Ferraris* l. c. art. 2. n. 10. 11.), at non hospitia regularia sive parvi conventus, in quibus duo vel tres regulares pro more aliorum conventuum resident et regulariter vivunt. Cfr. S. C. de Prop. F. 26. Aug. 1780. 5 Mart. 1787. in Collect. S. C. de Prop. F. n. 410. 412.; *Piat* l. c. q. 376, q. 387, 406.; *Ferrari* l. c. p. 164. sq. *Hilarius a Sexten*, De censuris pag. 190; *Sanchez* in Dec. l. VI. a. 17, n. 18. — Consonat can. 597, § 2.

(7) Quae clausura *papalis* interdum ex indulto apostolico (cfr. S. C. Ep. et Reg. 6 Dec. 1839.) etiam institutis *votorum simplicium* fuit imposita, quae per se ex iure communi ad clausuram non obligabantur aut ad summum vi regulae vel ex usu vel lege Episcopi vel speciali ordinatione S. Sedis sive S. C. Ep. et Reg. Cfr. *Bizzarri* l. c. p. 96. sq.; S. C. Ep. et Reg. 1. Aug. 1839.; *Pennacchi* Comment. in Const. *Apost. Sedis*, t. I. p. 778. sq. 716.; *Hollweck* l. c. p. 224. 229.; *Battandier* l. c. p. 135. sq.; *Martin* l. c. p. 243. sq. cap. 3. 6.; *Piat* l. c. q. 378, q. 401, 3.

(8) S. C. Ep. et Reg. 1. Aug. 1839. 17 Iul. 1840.; *Piat* l. c. q. 421. Quae terminologia, passim usurpata, hodie quidem minus est exacta, cum etiam illa clausura quae dicebatur episcopalis aliqua ratione per hodiernum ius commune sit sancita; at etiam iure novo (can. 604) clausura in Institutis votorum simplicium commendatur curae Episcoporum cum facultate eam censuris muniendi et hoc sensu adhuc dici potest *episcopalis* per oppositionem ad clausuram propriam regularium quae ab ipso Codice appellatur *papalis*.

voto inducta, quatenus a singulis sodalibus observatio determinatae clausurae *speciali voto* promittitur (9). In clausura *papali* duplex species principaliter est commemoranda scilicet: clausura *virorum* et clausura *monialium*.

Codex de clausura regularium sive virorum sive mulierum agit in can. 597-603; canone 604 de clausura in Congregationibus; sequuntur deinde praescriptiones habentes connexionem cum lege de clausura.

375. Clausura virorum regularium, qui votis solemnibus obstringuntur. Quae clausura duplicem obligationem inducit scilicet. 1) non *egrediendi* e monasterii septis absque proprii Superioris legitima licentia (10); 2) non *admittendi feminas* intra septa conventus (11) (can. 597, § 1) ubi haec clausura dicitur *papalis*.

Origo illius duplicis obligationis sane est antiquissima, sed ab initio clausura virorum magis *regulis* monasticis et consuetudine fuit praeformata, quam scriptis legibus universalibus Ecclesiae statuta poenisque canonicis sancita (12). At cum tempore reformationis graves abusus ex neglecta clausurae lege de admissione feminarum irrepsissent, tandem Pius V. Const. «*Regularium*» 24 Oct. 1566. et Const. «*Decet*» 16 Iul. 1570. reprobatis praetextibus et allegatis privilegiis in admittendis feminis universalem legem de clausura a

(9) *Piat* l. c. q. 325, 326. (de speciali et solemnii voto Clarissarum servandi perpetuam clausuram) et q. 333 ubi agit de obligatione quae ex illo voto oriri dicenda sit. *Pennacchi* l. c. t. l. p. 716.; *Suarez* tr. VIII, l. 1. cap. 8, n. 23.

(10) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 4. de reg.; Clem. VIII. Const. «*Nullus*» 25 Iun. 1599. §§ 19. sq.; *Piat* l. c. q. 375, 381. sq.; *Ferrari* l. c. p. 168.; *Martin* l. c. p. 242. sq. cap. 2. 3.

(11) Clem. VIII. l. c. § 18. iunct. Constit. Pii V., Gregor. XIII. etc. infra cit., *Martin* l. c. p. 242. cap. 1.; *Piat* l. c. q. 376 sq.; *Hilarius a Sexten*, De cens. p. 192 sq.

(12) Cfr. de *egressu* religiosorum: Conc. Chalced. (a. 451.) c. 4. = c. 12. C. XVI. q. 1. et c. 10. C. XVIII. q. 2.; cap. 7. X. de off. iud. ord. l. 31.; cap. 1. § 5. de stat. monach. III. 10. in Clem.; de *ingressu* feminarum: Reg. S. Basil. apud *Migne*, P. G. XXI. 993. 1155.; Novell. 125. cap. 54. = c. 22. C. XVIII. q. 2.; S. Gregor. I. IV. epist. 42.; c. 10. Conc. Antissiodor. (a. 670.); c. 3. Caesaraug. (a. 691.); c. 20. Conc. Nicaen. II. (a. 787.); *Suarez* l. c. cap. 5. 7. n. 9., ubi tandem candide fatetur difficultates antea a se motas propter ultimam Pii V. Const. «*Decet*» non amplius posse sustineri: *Quapropter nullus iam superest dubitandi locus poenas priorum Constitutionum per hanc ultimam ad omnes feminas virorum monasteria ingredientes et ad religiosos illas ingredi permittentes fuisse extensas*»; *Hollweck* l. c. p. 228.

viris regularibus servandam promulgavit. Gregorius XIII. Const. « *Ubi gratiae* » 13 Iunii 1575. et Clem. VIII. Const. « *Nullus* » §. 18. vestigia Pii V. secutus favores abrogavit et poenas canonicas contra violatores clausurae denuo ratas habuit et auxit. Maiore rigore Benedict. XIV. Const. « *Regularis* » 3 Ian. 1742. sublatis omnibus licentiis, et privilegiis et facultatibus contrariis clausuram a suis praedecessoribus stabilitam denuo confirmavit. Denique Pius IX. in Const. « *Apost. Sed.* » gravissimis clausulis etiam de consuetudinibus praeteritis et futuris munita ordinavit *disciplinam* usque ad Codicem *vigentem*, qua « *mulieres violantes regularium virorum clausuram et Superiores aliosque eas admittentes* » (13) plectit *excommunicatione* simpliciter R. Pontifici reservata; at non sustulit *poenas vindicativas* antiquo iure viris regularibus statutas i. e. ipso facto *privationis* dignitatum, beneficiorum, officiorum et inhabilitatis ad illa et alia in posterum obtinenda (14).

Viri vero regulares, qui per *illegitimum egressum* delinquant, determinatis *poenis* in *iure communi* expressis non fuerunt castigati; at salva manebant iura specialia contra fugitivos, apostatas, furtive de nocte egredientes; poena vero congrua ex prudenti arbitrio Superioris coerceri sine dubio poterant (15).

376. Ius Codicis. I. Quoad domos can. 593, § 1, expresse enumerat etiam *domos non formatas*; praecipit praeterea ut partes legi clausurae obnoxiae patenter indicentur, v. g. per inscriptionem « *clausura* ». Excluduntur ab ingressu « *mulieres cuiusvis aetatis, generis aut conditionis sub quovis praetextu* ». Solae excipiuntur uxores eorum, qui supremum actu tenent populorum principatum cum comitatu (can. 598). Moderatio haec adhibetur in Codice (can. 597, § 3), quod Superiori maiori vel Capitulo generali ad normam Constitutio-

(13) *Piat* l. c. q. 385 sq.; *Hollweck* l. c. p. 228.; *Martin* l. c. cap. 1. 4., ubi in schemate Vaticano quoad *aetatem infantilem* severior sententia adoptatur quam passim fit a commentatoribus Const. « *Apost. Sed.* », cui maiori severitati adhaesit Codex can. 2342 § 2. atque vicissim mitior opinio de supremis principibus vel principissis expresse non reprobatur. Cfr. quoque comment. cit. Const. v. g. *Pennacchi*, *D'Annibale*, *Bucceroni* aliosque, v. gr. *Hilarius a Sexten* l. c. p. 194, 195.

(14) Gregor. XIII. in cit. Const. « *Ubi gratiae* » § 3.; *Piat* l. c. q. 394 sq.; *Hollweck* l. c. p. 230.; aliter *D'Annibale* aliiue.

(15) Clem. VIII. in cit. Const. « *Nullus* » § 20. iunct. *Martin* l. c. p. 242. cap. 2.; *Piat* l. c. q. 383. iunct. q. 381. 384.

num facultas fit clausurae fines accurate praescribere aut legitimis de causis mutare; in monasteriis vero monialium haec facultas pertinet ad Episcopum. Quae moderatio est maximi momenti propter canonem 599, ubi supponitur domum regularium virorum posse habere adnexum convictum pro alumnis internis vel partem domus destinata ad alia opera religionis propria. In hoc praesertim casu occurrit exercitium huius facultatis quoad domus regularium virorum. In tali casu memoratus canon exigit, ut saltem separata aedis pars, si fieri possit religiosorum habitationi reservetur et clausurae legi subiecta maneat. Insuper etiam in partem seu locum reservatum alumnis internis aut externis operibus religionis propriis, personae alterius sexus non sunt admittendae nisi aequa de causa et cum Superioris licentia (can. 595, § 2). Cfr. *Piat* l. c. q. 377.

II. Quoad poenas Codex retinuit excommunicationem Sed. Apost. simpliciter reservatam, quam incurrunt « Mulieres violantes regularium virorum clausuram, et Superiores aliique, *quicumque ii sint, eas cuiuscumque aetatis introducentes vel admittentes* ». Praeterea quoad poenas vindicativas « religiosi introducentes vel admittentes privari debent officio, si quod habent, et voce activa et passiva » : unde, praetermissa inhabilitate iuris praecedentis, poena vindicativa privationis iam non statuitur ut poena latae sententiae, sed *ferendae sententiae*.

III. De egressu e claustris, de adeundis extraneis, de modo domi excipiendi extraneos ita ut finis clausurae non impediatur, solum urgentur in canone 606, § 1. praescriptiones quae habentur in propriis cuiusque religionis Constitutionibus; de quorum observantia respondere debent Superiores, quibus imponitur cura illa, quam iam ex munere suo debent habere de universa disciplina religiosa, quae tamen circa hoc punctum ob praeceptum Codicis debet esse cura specialis. Etiam novo iure speciales poenae non sunt statutae in iure communi.

377. Clausura monialium sensu stricto, quae vota *solemnia* emittunt, pariter duo prohibet scl. *egressum* monialium ex conventu atque *ingressum* personarum externarum intra septa monasterii; at utraque prohibitio in monialibus maiorem habet *ambitum* quam in viris religiosis (16).

(16) *Suarez* l. c. cap. 8. 10.; *Piat* l. c. q. 398. sq.; *Bizzarri* l. c. p. 96. sq.; *Hilarius a Sexten*, De cens. p. 181. sq.

Quamvis monialium clausura quoad duplex illud elementum iam inde a saeculo quarto aliqua ratione per Concilia particularia reperiatur praescripta (17), tamen pleno rigore et lege *universali* Bonifacius VIII. cap. unic. de stat. regul. III. 16. in Sext. prima vice illam instituit (18). Concilium Tridentinum Sess. XXV. cap. 5. de regul. eandem legem innovavit et ampliavit etiam adiecta in violatores poena excommunicationis. Cuius decreti Tridentini Pius V. Const. « *Circa* » 29 Maii 1566. et Const. « *Decori* » 24 Ian. 1570. fuit zelantissimus executor. Nec minore studio Gregorius XIII. Const. « *Dubiis* » 23 Dec. 1581. et Gregorius XV. Const. « *Inscrutabili* » 5 Februar. 1622. et Benedictus XIV. Const. « *Cum sacr. virg.* » 1 Iun. 1741. aliisque decretis promovere studuerunt observantiam clausurae monialium contra novos abusus falsasque iuris interpretationes (19).

Tandem Pius IX. in cit. Const. « *Apost. Sed.* » universa complectens decrevit: « *Violantes clausuram monialium cuiuscunque generis aut conditionis, sexus vel aetatis fuerint in earum monasteria absque legitima licentia ingrediendo pariterque eos introducentes vel admittentes, itemque moniales ab illa exeuntes extra casus ac formam a S. Pio V. in Constitutione « *Decori* » praescriptam* » incurrere excommunicationem simpliciter R. Pontifici reservatam. At *poenae vindicativae* ante Pii IX. Const. « *Apost. Sed.* » vigentes non fuerunt abrogatae, saltem quoad *moniales*, quae ipso iure incurrebant etiam *privationem* dignitatum et officiorum et *inhabilitatem* ad illa habenda (20).

Dispensatio super clausura monialium sive quoad egressum sive quoad ingressum praeter casus a iure exceptos a solo Rom. Pontifice concedi potuit v. g. ad admittendas puellas educationis

(17) Cfr. v. g. c. 33. Conc. Carthag. (a. 397.); c. 38. Conc. Epaon. (a. 517.); c. 19. Conc. Aurel. V. (a. 549.); c. 3. Conc. Lugd. III. (a. 583.); c. 46. 47.; Conc. Trull. (a. 693.); c. 13. Conc. Mogunt. (a. 813.); c. 26. 27. Conc. Later. II. (a. 1139.) = c. 25. C. XVIII. q. 2.; c. 11. Conc. Later. III. (a. 1179.) = cap. 8. X. de vit. III. 1.; *Hollweck* l. c. p. 221. sq.; *Scherer* l. c. p. 782. sq.

(18) Cfr. quoque Urb. IV. Const. « *Beata Clara* » 18. Oct. 1264.; cap. 2. § 1. de iud. II. 1. in Sext. (Bonifac. VIII.); cap. 2. de stat. monach. III. 10. in Clem.

(19) *Ferraris* l. c. v. Moniales art. 3. 4.; Anal. iur. pont. t. III. col. 423. sq.; *Piat* l. c. q. 398.; *Hollweck* l. c. p. 222. sq.

(20) Gregor. XIII. cit. Const. « *Ubi gratiae* » §§ 3. 4. et Const. « *Dubiis* » § 2.; *Piat* l. c. q. 410. sq.; *Hollweck* l. c. p. 226. sq.

causa vel mulieres pensionarias vel famulas saeculares vel ad visitanda balnea (21).

378. Ius Codicis. I. *Ingressus* intra monialium clausuram prohibetur personis cuiusvis generis, conditionis, sexus, aetatis, sine licentia S. Sedis.

Non indigent illa S. Sed. licentia: a) *Ordinarius* loci aut *Superior regularis* vel alius *Visitor* ab ipsis delegatus, quibus licet ingredi dumtaxat visitationis localis causa (non ratione visitationis personarum), sed debet eos comitari unus saltem clericus vel religiosus vir maturae aetatis; b) *Confessarius* aut qui eius vices gerit, solum ex causa ministrandi Sacramenta infirmis aut adsistendi morientibus, sed *cum debitis cautelis*; c) S. R. E. Cardinales; d) Qui supremum tenent populorum principatum eorumque uxores cum comitatu; e) ex permissione Antistitae, non danda nisi adhibitis debitis cautelis, medici, chirurgi, alique quorum opera sit necessaria; sed prius Antistita debet habere approbationem Ordinarii loci saltem habitualement, quae praesumitur ubi necessitas urget et tempus non suppetat ad approbationem petendam (can. 600).

II. *Egressus* nulli monialium post emissam professionem, (22) etiam ad breve tempus et quovis praetextu licitus est sine speciali Sanctae Sedis indulto.

Exceptio fit pro casu imminentis periculi mortis, vel alius gravissimi mali; quod periculum, si tempus suppetat, scripto recognoscendum est ab Ordinario loci (can. 601).

III. Quoad *loci seu monasterii conditionem*, clausura monasterii monialium ita circumsepta esse debet ut, quoad fieri potest, nullus sit in eam vel ab ea prospectus externarum personarum (can. 602).

(21) Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 5. de reg.; Pii V. Const. «*Decoris*»; S. C. Inq. 22 Dec. 1880 et S. C. Ep. et Reg. 16 Iul. 1884, 14 Dec. 1887; *Martin* l. c. p. 243; *Piat* l. c. q. 409, 406 sq.; *Holtweck* l. c. p. 223 sq.

(22) Cum non exigatur professio solemnitas, etiam egressus monialis votorum simplicium e monasterio de iure communi et de facto obnoxium clausurae papali hoc iure regitur, atque etiam poena locum habet. Aliter *Cappello*, De censuris n. 323, nulla allegata ratione, itemque *Chelodi* n. 277, c) not. 3, quia *poenaliter* simpliciter professae non veniunt nomine monialium: quae distinctio inter *poenaliter* et *non poenaliter* non habet fundamentum in iure, sed potius standum can. 488, n. 7°, sicut sunt *regulares* professi votorum simplicium in ordine.

IV. *Clausurae custodia*, cum in domibus regularium virorum sit commendata Praelatis regularibus, quoad moniales, tametsi sint regularibus subiectae, manet sub vigilantia Ordinarii loci, qui potest delinquentes, regularibus viris non exceptis, poenis quoque ac censuris corrigere et coercere. Simul tamen commissa est Superiori regulari, qui pariter potest *moniales* aut *alios suos subditos* in hac re delinquentes poenis punire, non alios qui ipsi non subduntur (can. 603).

V. *Poenae iuris communis* aliae non dantur, nisi excommunicatio latae sententiae S. Sedi simpliciter reservata, quae ex can. 2342 imprimis tenet ipsas moniales e clausura illegitime exeuntes; deinde omnes alias personas, cuiuscumque generis aut conditionis vel sexus sint, quae in monasterium seu clausuram monialium ingrediantur sine legitima licentia ac quoscumque (etiam moniales) qui illos introducunt vel admittunt. Atque haec est poena communis *omnibus* violatoribus clausurae; praeter illam *clerici* suspendendi sunt per tempus pro gravitate culpa ab Ordinario definiendum.

VI. Postulantes et novitiae tenentur quidem lege clausurae, can. 540. § 3 deulantibus quod a fortiori valet de novitiis; at tum priores tum posteriores, si postulatum vel novitiatum deserere volunt, libere egredi possunt sine speciali licentia, sicut etiam libere dimitti possunt. Inde etiam admittendum videtur quod ex legitima aliqua causa egredi possint cum sola licentia Episcopi, nec si illegitime egrediantur censuram incurrunt (23).

VII. Praedictae leges de clausura papali monialium ad ea sola monasteria pertinent, in quibus habentur vota solemnia, nec in illis comprehenduntur monasteria monialium, quarum vota, licet ex instituto deberent esse solemnia, in aliquibus tamen locis v. gr. Gallia et Belgio ex S. Sedis praescripto sunt dumtaxat simplicia (Commissio Codic. 1 Martii 1921). Mansit ergo post Codicem idem criterium quod ante Codicem de iure communi valebat: vota solemnia non haberi sine papali clausura, nec de iure communi est obligatoria clausura papalis sine solemnibus votis. Non tamen est

(23) Cfr. responsum S. C. de Rel. (7. Nov. 1916 — A. A. S. VIII, 446), ubi licentia pontificia ad egressum requiritur, quod non videtur fuisse receptum in Codice, imo potius positive exclusum per clausulam « post professionem ». *Chelodi* c. 1. praeced. notae.

exclusa exceptio v. gr. pro monialibus quae mittuntur in missiones infidelium etc.

379. Scholion. *De novis regulis clausurae monialium* (6 Febr. 1924 — A. A. S. XVI, 96). Occasio Decreti. In Gallia et Belgio post rerum publicarum conversionem, coadunatae iterum initio saec. XIX moniales in domos religiosas, ob civilium legum placita, talibus in adiunctis versabantur, ut S. Sedes debuerit illas habere ut non stricte moniales, ac decernere nec vota solemnia nec clausuram papalem in eis haberi, et sub iurisdictione Episcoporum, suspensa exemptione, cum votis dumtaxat simplicibus manere debere. — S. C. de Rel. (23 iunii 1923 — A. A. S. XV, 357) decreverat, eas quae pertinerent ad ordines, quae ex instituto vota solemnia habent, non obstantibus votis simplicibus, esse veras moniales iuris pontificii; Superioribus regularibus non subdi sed Ordinariis locorum; spem praeterea faciebat obtinendi vota solemnia cum clausura papali, si id a S. Sede postulassent. Plures inde petitiones ad S. Sedem pervenerunt in hunc sensum. Clare S. Congregatio in antecessum voluit declarare et decernere, quo sensu propositum S. Congregationi sit legem clausurae papalis etiam hodie urgere.

Continentur in Instructione leges de clausura papali prout habentur in Codice, deinde habentur regulae quibus legis Codicis executio sit urgenda, in quibus aliqua severiori modo exiguntur, quam requirebatur in praecedenti iurisprudencia et doctorum doctrina. Regulae memoratae referuntur: *a)* ad locum clausurae; *b)* ad modos eam violandi; *c)* ad clausurae custodiam; *d)* ad collocatorium; *e)* ad vigilantiam Ordinarii et Superioris regularis. Regulae habent vim *veri decreti*, non mere Instructionis, quod approbationem habet pontificiam cum mandato ut ab omnibus observentur. Quae speciali rigore aucta sunt, vel etiam aliqua ratione temperata, cum praesentem S. C. iurisprudentiam referant, in nota afferri opportunum duxi (24).

(24) En praecipua capita: *a)* de loco ita prospectus interdicatur, ut 1° ipsae moniales per fenestras non possint nec prospicere nec conspici (quoad fieri possit); ideo iubentur muniri vitris opacis, si quae fenestrae publicam viam respiciant; 2° nec per chori crates nec per locum ubi s. communionem recipiunt debet patere monialium conspectus; 3° sedes confessionalis ita debet esse disposita, ut confessarius extra, monialis intra clausuram versetur; 4° pro introducendis vel educendis rebus necessariis una vel multiplex rota haberi debet, permissio parvo foramine per quod perspici possit quod in rotam immittitur.:

380. Clausura episcopalis, ex dictis illa est, quam nunc ius commune imponit *omnibus Congregationibus* sive pontificii sive dioecesiani iuris, virorum et mulierum (can. 604, § 1), quae impedit *ingressum* personarum diversi sexus. Exceptae sunt non solum personae, quae in clausura papali excipiuntur, sed etiam aliae quas Superiores ex iustis et rationabilibus causis admitti posse censuerint. Etiam in hisce institutis debet esse separata pars in clausura comprehensa ab ea parte domus, in qua convictus vel alia pia religionis opera reperiuntur. Relate ad egressum standum est Constitutionibus, quae de hac re cavere solent; can. 607 solum cavet, ne « *religiosae*, citra casum necessitatis, singulae extra domum pergant »; hoc autem directe commendatur seriae vigilantiae Antistitae et Ordinarii loci (25).

5º) ad publicum templum et continens sacrarium extra clausuram posita moniales accedere non possunt sine S. Sedis indulto, quod ad tutandum decorem concedi solet.

b) excludit *egressum* sine S. Sedis licentia: 1º) etiam ob translationem ad aliud monasterium licet fiat ad munus in eo praestandum aut ad curandam valetudinem, vel ad invigilandum aedificationi novi Monasterii; 2º) nec in ambulacrum supra tectum exire possunt moniales, nisi sit cratibus undequaque protectum.; 3º) libere sine licentia S. Sedis e clausura egredi possunt postulantes et novitiae si ad saeculum redire volunt aut dimittuntur; idem valet de professis a votis temporaneis, cum vota expirarunt aut legitime dimittuntur.

Excluditur *ingressus* non solum Visitori pro visitatione personarum, sed etiam pro exploratione ante vestitionem vel professionem, pro ipsa vestitione vel professione.

c) Pro clausurae *custodia*, ultra id quod Codice praescribitur, exigitur observantia decr. S. C. de Rel. 1 Sept. 1912 pro deferenda communione infirmis; item comitatus duarum monialium pro ingressu confessarii. Verbum Dei monialibus ad crates est praedicandum; si id fieri non potest obtinendum indultum ut praedicatio intra clausuram fiat. Ad ingressum puellarum educationis causa vel ad alia pia opera est necessaria S. Sedis licentia.

d) In collocutorio debent esse duae crates 20 centimetris inter se distantes et muro infixae.

(25) De hac clausura pro Institutis votorum simplicium caverant « Normae » per varias regulas, quarum insertionem in Constitutiones exigebat S. C. Ita art. 170, « Instituta votorum simplicium clausuram habent, non strictam, sed partialem, in ipsis Constitutionibus determinandam, quae tamen requirit saltem, ut in omnibus domibus pars quaedam pro ipsis sororibus reservata sit, in quam nullus alius admittatur » — Art. 171, « Quoties medicus, aut confessarius aut opifices hanc partem ad propria munera exercenda ingredi debent, binae sorores eos comitentur » — A. 172, « Episcopi erit, curare ut haec partialis clausura rite servetur, et quicquid in eam irrepit vitii cohibere ». — A. 174, « Quoties sorores e domo quacumque causa, egrediantur, sociam a Superiorissa designandam habeant » — A. 175, « Etiam iis sororibus quae, licentia obtenta,

381. Scholion I. Si moniales de quibus in canone 488 n. 7 procedant ad fundandum novum monasterium eiusdem ordinis, et mittant aliquas moniales in locum illi praescripto S. Sedis minime obnoxium (i. e. moniales *de facto* non habentes vota solemnia, licet *ex instituto* habeant, pergunt ad fundandum in loco, in quo a monialibus eiusdem Ordinis habentur vota solemnia), vota emissa aut emittenda in novo monasterio fundato aut fundando habenda sunt ut *solemnia* ad normam iuris communis, sed dummodo accedat beneplacitum Apostolicae Sedis. Ad aliam quaestionem an monasterium monialium cum votis solemnibus et clausura papali, quando in alium locum transfertur, pergat esse clausurae papalis et votorum solemnium; insuper quid iuris quando monasterium monialium, de quibus in can. 488 n. 7, transfertur in locum, ubi non viget praescriptum S. Sedis de quo in dicto canone — Datum resp. ad utrumque, recurratur in singulis casibus ad Apost. Sedem — S. C. de Rel. 27 Iul. 1822 (A. A. S. XIV, 554).

Quoad primum ex tribus hisce dubiis, moniales simplicibus votis ligatae, quae pergunt ad fundandum novum monasterium cum beneplacito Apostolico votorum solemnium, postulare debebunt utrum ipsae in novo monasterio manere debeant cum votis simplicibus, an cum vel sine speciali distincto actu pontificio fiant solemniter professae.

Scholion II. a) Cum obligatione papalis clausurae a monialibus solemniter professis servandae intime connexus est *accessus* prohibitus ad earundem monialium monasteria ob scopum *visitandi* ibidem *moniales et cum eis colloquendi*. Qui accessus ad moniales *absque laesione clausurae* i. e. ad crates, sed sine iusta et rationabili causa factus iam ex antiquo iure (26) fuit interdictus; at crescentibus abúsibus homines *extranei* et *saeculares* (27) atque prae-

adeunt *locutorium*, a Superiorissa plerumque socia addatur ». — A. 176, « Absque socia tamen alloqui poterunt aliquando proprios parentes aut primi gradus consanguineos ». — A. 177, « Ad solis occasum ianuæ domus occludendae, et claves Superiorissae tradendae sunt ». — « Si confessarius vel capellanus in domo sororum habitat, eius habitatio ingressum separatam, nec ullam cum earum habitatione communicationem habeat ».

Cfr. quoque Const. » *Conditae a Christo* » p. II. n. 4.

(26) Cfr. c. 11. Conc. Hispal. (a. 619.); cap. 8. 13. X. de vit. III. 1.; cap. unic. de stat. reg. III. 16. in Sext.

(27) S. C. C. 17 Iul. 1597.; Bened. XIV. Const. « *Gravissimo* » 13 Oct. 1749.; Ferraris l. c. v. Moniales art. 4. n. 8. sq., ubi enumerat personas *saeculares*

sertim viri *regulares* (28) maiori cum rigore fuerunt prohibendi, ne ad monasteria monialium accederent, nisi obtenta *licentia* Ordinarii loci et servatis aliis *conditionibus* a iure praescriptis. Quodsi *religiosi* sive raro sive frequenter sine *licentia* Episcopi loci rite obtenta ad monasteria monialium accederent ipso facto incurrerant privationem officiorum ac vocis activae et passivae. *Laici* vero, si frequenter accederent, legitima monitione praemissa, per *Episcopum* excommunicari debebant, et clerici saeculares frequenter accedentes praemissa monitione ab officio suspendendi fuerunt, imo pro qualitate delicti gravius castigandi (29).

Quae lex sane multis in locis potissimum extra Italiam saltem quoad *formalitates* ad amussim non servabatur; at consuetudo, quae etiam hanc legem maxime circa *formalitates* emollire potuit, certe nunquam valuit efficere, ut visitationes et conversationes inanes, otiosas, periculosas ex natura rei vetitas redderet licitas (30).

Quodsi conventus sororum *votorum simplicium* severis prohibitionibus et poenis de accessu non erant subiectae, certe illae sanctiones iuris communis et Episcopis et sororibus et regularibus aliisque personis mentem Ecclesiae manifestabant, cui sese servata proportionem laudabiliter conformarent. Congregationes vero *votorum simplicium* eo maiore cura observare debuerunt, quae monialibus ad tutelam castitatis in regulis atque animadversionibus et decretis S. C. Episc. et Reg. et statutis dioecesanis v. g. de socia in egressu retinenda, de itineribus ad colligendas eleemosynas etc. iniuncta erant (31).

i. e. *consanguineas* usque ad secundum gradum, quibuscum moniales sine speciali *licentia* Episcopi per se servatis servandis colloqui possunt. Cfr. quoque *Battandier* l. c. p. 135. n. 168.

(28) S. C. Ep. et Reg. ex mand. Sixt. V. 7 Maii 1590.; decret. eiusd. S. C. ab Urban. VIII. confir. 20 Nov. 1623.; *Bizzarri* l. c. p. 24. sq. 484. sq.; *Bened. XIV.*, De Synod. dioec. l. XIII. cap. 12. n. 23. l. IX. cap. 15. n. 7.; *Piat* l. c. q. 422 sq.; *Hilarius a Sexten*, l. c. p. 190 sq.

(29) Cit. cap. 8. 13. X. de vit.; cap. unic. de stat. reg. in Sext.; cit. decr. Sixt. V. et Urban. VIII.; *Ferraris* l. c. n. 1. sq. 12. sq.; *Piat* l. c. q. 429 sq.; *Hollweck* l. c. p. 227. sq.

(30) Conc. prov. Urbinat. (a. 1859.) in Collect. Lac. t. VI. col. 58. iunct. schemati Vaticano apud *Martin* l. c. p. 244. cap. 3.; *Ferrari* l. c. p. 167.; *Piat* l. c. q. 428; *Vermeersch*, De Relig. I. n. 312.

(31) *Martin* l. c. cap. 6.; *Piat* l. c. p. 394. sq.; *Battandier* l. c. p. 135. sq. n. 169. sq.; *Hollweck* l. c. p. 227. sq. not. 3. 7., ubi tamen extensionem iuris communis ad recentiora instituta sororum cum clausura episcopali non sufficienter probasse videtur.

b) In *iure Codicis* tum antiquae rigorosae prohibitiones tum gravissimae praesertim sanctiones silentio Codicis suppressae sunt. Illarum loco, canone 605 iniungitur iis omnibus, quibus clausurae custodia imposita vel commendata est, ut invigilent, « ne, alienis invisentibus, inutili colloctione disciplina perturbetur et spiritus religiosus detrimentum patiatur » : est sanctio praecipui finis ob quem prohibitiones iuris praecedentis fuerant factae, ad quem obtinendum relictum manet prudentiae Episcoporum et Superiorum religiosorum, quid in hac re concedi quid prohiberi expediat. Merito tamen praedicti canonis praescriptum non refertur ad solas moniales, sed ad omnes religiosos viros et feminas, quacumque adstringantur forma clausurae.

382. Commoratio extra domum et epistolare commercium.

Ad legem clausurae aliqua ratione referuntur: *a)* prohibitio extra domum religiosam commorandi; *b)* vetitum liberi commercii epistolaris, de quibus cavent canones 606, § 2 et 611, sub quibus comprehenduntur omnes religiosi.

a) **Prohibitio commorationis extra domum** propriae religionis. Non licet Superioribus illam commorationem permittere suis subditis, « *nisi gravi et iusta de causa atque ad tempus quo fieri potest brevius secundum Constitutiones* ». Pro absentia quae sex menses excedat semper requiritur venia Apostolicae Sedis. Quod ultimum praescriptum implicite agnoscit Superioribus facultatem illam commorationem permittendi, quae sex menses non excedat, si modo intercedat iusta et gravis causa.

Excipitur: 1°) commoratio quae fiat studiorum causa, quae idcirco censetur de iure communi legitima, ex qua etiam diuturnior licentia a Superiore concedi potest (cfr. can. 583, § 3).

2°) Commoratio quae fiat causa quaeritandi stipem; sed ex hac causa non videtur posse a Superiore permitti absentia quae sex menses excedat.

Sicut exceptio ob causam studiorum ex natura rei in plerisque casibus exigit commorationem longiorem, ita ex speciali fine religionis, propter opera, quibus religio incumbit v. gr. ob missiones aliaque similia ministeria sacra, haud raro religiosi praesertim sacerdotes extra domum versari debebunt, sunt enim religiones quae huiusmodi ministeria non in propria dumtaxat ecclesia exercent.

b) **Vetitum liberi commercii epistolarum.** I. Vetitum simile

habet fundamentum, respicit enim relationes religiosorum ad externas personas; in qua cum externis communicatione per litteras non minus potest esse periculum quam in conversatione cum externis in propria domo religiosa et multo magis in domibus saecularium. Idcirco apud omnes religiones vel praescribitur vel saltem in usu est, ut litterae Superioribus tradantur et nonnisi per ipsos mittantur, et ut litterae ad religiosum missae prius in manus Superioris veniant, a quo subditis tradantur vel etiam, ubi opus sit, supprimantur.

Hanc prohibitionem mittendi et recipiendi litteras sine Superioris inspectione, Codex can. 611 potius supponit, quam fert; et solum defenditur libertas commercii epistolaris cum determinatis personis. Videlicet libere, sine Superioris inspectione, mitti a religiosis sive viris sive mulieribus possunt litterae: 1° Ad S. Sedem (cfr. can. 7); 2° ad eius in natione Legatum; 3° ad Cardinalem Protectorem; 4° ad proprios Superiores maiores; 5° ad Superiorem domus forte absentem; 6° ad Ordinarium loci, *cui subiecti sunt*; 7° a monialibus, quae sub iurisdictione regularium sunt, etiam ad Superiores maiores Ordinis. — Ab iisdem, pariter sine Superioris inspectione, recipi possunt litterae ad quos libere mitti possunt (can. 611).

II. Constitutiones haud raro illam libertatem extendunt etiam ad alias personas intra ipsam religionem v. gr. ad Consiliarios Generales. Quoad religiosos sacerdotes, ex natura rei, agnoscenda est ipsis facultas exigendi ut non aperiantur atque adeo ut a Superiori non sciatur litteras mitti, quando subintrat periculum violationis sigilli sacramentalis. Qua in re Superiorum vigilantia cum prudentia coniungenda est. Porro Superior, aut alius quem sibi substituat, lege secreti naturalis tenentur, nisi omnino praesumendus sit consensus mittentis et recipientis (32).

III. De confessario et direttore animarum nihil can. 611 dicitur. Negari non potest, quod litterae mitti possunt sub inscriptione « res conscientiae », seclusa fraude ne a Superiore inspiciantur; inde autem gravia pericula subdito, gravia incommoda communitati obvenire possunt. Qua ex ratione patet non posse negari Superioribus religionis ius prohibendi modo generali receptionem et transmissionem

(32) « *Normae* » art. 179 ita praescribebant: « Litterae a sororibus mittendae et ad ipsas missae tradantur superiorissimis localibus, quae eas sua discretione legere poterunt. Qua facultate istae cum moderamine prudentiae et caritatis utantur, secreto servato ».

talium litterarum sine speciali licentia; cui generali prohibitioni subditi religiosi tenentur obtemperare, et si non obtemperent iure secretum servandi excidunt. Cfr. *Vermeersch*, Periodica V, p. 54 sq.; *Schäfer* l. c. n. 265 i. f. Quodsi Superior expressam det licentiam mittendi litteras circa res pertinentes ad conscientiam, manet obligatus ad eas non inspiciendas.

CAPUT XX

DE CULTU DIVINO ET MINISTERIO SACRO

383. I. Recitatio divini officii (can. 610) (1). Officii divini recitatio est munus ab Ecclesia commissum personis ad publicum Ecclesiae cultum deputatis orandi nomine Ecclesiae, in qua publica oratione continetur optimus actus cultus divini. Porro status religiosus est institutus ad socialem cultum Deo exhibendum; ad quem cultum divinum fiunt personae sacrae per consecrationem in votis publicis contentam, sicut clerici sacrae personae fiunt per ordinationem (2). Quare pronum valde fuit ut iam a monachismi initiis monachi munus sibi assumerent divinas laudes communiter persolvendi (3); et de facto omnes antiqui ordines tam virorum quam mulierum, si excipiantur ordines militares, obligatione choralis recitationis divini officii fuerunt adstricti. Inde vero a saec. XVI novae ortae sunt religiones, in quibus obligatio recitationis choralis officii divini probante Ecclesia non fuit admissa, ex illa praesertim ratione, ut earum sodales liberius sacris ministeriis incumbere possent, salva obligatione privatae recitationis pro iis qui sunt in maioribus ordinibus constituti (4). Atque idem obtinuit in plerisque Congregationibus religiosis, in quibus loco officii divini ordinarii alia breviora officia pariter ab Ecclesia probata fuerunt substituta. Codex

(1) Cfr. *Suarez* tract. IV, l. IV, cap. 1. 10; *Schmalzgrueber* l. III. t. 41 n. 51 sq.; *Piat* l. c. I, q. 346 sq.; *Biederlack-Führich* n. 140 sq.

(2) *Wernz-Vidal* vol. II, n. 115.

(3) *Wernz-Vidal* l. c. n. 116; *Thalhofer*, Handb. d. k. Liturgik, t. II. p. 381; *Baeumer* Gesch. des Breviers p. 162 sq., 220 sq., 279 sq.

(4) Cfr. *Biederlack-Führich* l. c. ubi scite notat, occasione foundationis Societatis Iesu, multos religiosos difficulter sibi persuadere potuisse, existere posse Ordinem religiosum sine obligatione ad chorum.

hoc loco praeformatam disciplinam firmavit ita, ut etiam de iure Codicis possint religiones dividi *in chorales* et *non chorales* prout obstringantur vel non ad choralem officii divini recitationem.

Est ergo duplicis speciei obligatio, alia *choralis*, alia *privata* seu privatim facta.

I. Choralis recitatio. Obligatio recitandi officium divinum *in choro* (5) vi iuris communis incumbit omnibus ordinibus sive viro-
rum regularium sive monialium (6), qui ex *consuetudine* vel *regula ad chorum* destinati sunt. Quare omnes religiones etiam regularium ad chorum non destinatae vel Congregationes religiosas votorum simplicium officium divinum in choro recitare ex *iure communi* non obligantur (7). Quae obligatio recitationis *choralis* tamquam *localis* sive realis immediate et graviter afficit ipsam *communitatem religiosam* (8). Hinc imprimis *Superiores* sub gravi culpa debent curare, ne sua socordia *totum* officium divinum aut notabilis eius pars v. g. integra hora omittatur (9). Singuli *religiosi* etiam professi votorum *simplicium* (10), sed non conversi, obligatione quadam personali saltem remote sive *radicaliter* ad servitium *chori tenentur* (11), quae tum certe *gravis* est, cum ex ipsorum absentia reci-

(5) In obligatione choralis recitationis officii divini comprehenditur etiam *Missa conventualis* quotidie dicenda ac officio diei respondens; ad quam tenentur etiam moniales, atque etiam in domibus religiosarum vota *simplicia habentium*, si ex Constitutionibus a S. Sede approbatis obligantur ad chorum, Comm. Cod. 20 Maii 1923 (A. A. S. XVI, 113).

(6) Cfr. iam cap. 1. de celebr. III, 14 in Clem.; *Suarez* l. c. cap. 9. n. 18; cap. 10, n. 7 sq.; cap. 17. — S. C. Ep. et Reg. 4 Dec. 1789; 19 Apr. 1841 apud *Bizzarri* p. 546; S. Poenit. 26 Nov. 1852; *Piat* l. q. 347 sq. *Moniales* quae tenentur illae sunt quae ad Ordines pertinent qui ad chorum tenentur.

(7) *Suarez* l. c. cap. 17, n. 1.; *Piat* l. c. q. 346.; *Biederlack-Führich* l. c. n. 140 ubi verbum *chori obligatio* (can. 610, § 1.) eodem modo interpretandum dicit ac *destinatio ad chorum* quemadmodum in iure praecedenti, a quo ex can. 6. n. 4 non est recedendum.

(8) Cit. cap. 1. de cel. in Clem.; *Suarez* l. c. cap. 10. n. 7.; *Piat* l. c. q. 347. sq.

(9) S. C. Ep. sup. stat. reg. 19 Mart. 1857.; S. C. Ep. et Reg. 24 Mart. 1882.; *Piat* l. c. q. 347.

(10) Qui fratres laici solent vel debent loco officii divini recitare alias preces. Similiter in religionibus *monialium* obligatio chori non incumbit sororibus *conversis*. Cfr. *Suarez* l. c. cap. 17. n. 2.; *Battandier* l. c. p. 126. sq.; *Piat* l. c. q. 347.

(11) Clem. VIII. Const. « *Nullus* » § 1.; S. R. C. 25. Sept. 1852.; *Piat* l. c. *Biederlack-Führich* l. c. not. 2. de gravitate omissionis partis alicuius.

tatio divini officii *in choro* totaliter vel ex notabili parte fit impossibilis, aut praeceptum expressum et grave Superioris vel regulae praesentiam in choro exigit. At obligatio *communitatis* religiosae cessat, si non saltem quatuor idonei et expediti choristae ad recitationem choralem officii divini conveniant (12), nisi Constitutiones praecipiant ut etiam a paucioribus perficiatur. *Excusantur* quoque *religiosi* a *personali* chori obligatione per impotentiam physicam vel moralem. Dispensatio vero sive perpetua sive temporanea universae *communitati* vel religioni ab obligatione chori per solum R. Pontificem, non per Superiores regulares concedi potest. Qui Superiores praeter casus a Clemente VIII exceptos, etiam *singulos* religiosos a servitio personali *chori* dispensare nequeunt, sed indultum apostolicum requiritur (13).

Communitas religiosa ut suae obligationi satisfaciat, officium divinum imprimis recitare debet *integre, reverenter, devote, attente* (14), porro *vocaliter, alta voce, distincte* (15), denique *ordinate* i. e. *legitimo loco et tempore* (16), *alternatim* et *continue*, ad tramites *rubricarum* (17).

II. **Privata recitatio** officii divini regularibus, quorum religio ad chorum *non* est destinata, solummodo est obligatoria ex titulo *ordinis sacri*, quem forte receperunt, non ratione professionis religiosae (18). Vicissim in religionibus *choro destinatis* professi votorum *solemnium* sive moniales sive viri regulares, etiam clerici nondum in sacris constituti, exceptis conversis sive fratribus sive sororibus, vi professionis religiosae ex consuetudine ab Ecclesia approbata ad *privatam* recitationem officii divini graviter obligan-

(12) *Piat* l. c. q. 347.

(13) Clem. VIII. l. c.; decr. S. C. C. 21 Sept. 1624. ab Urb. VIII. conf. § 1.; *Piat* l. c. p. 348.; *Ferrari* l. c. p. 185., ubi refert *perpetuam* dispensationem ab obligatione chori Barnabitis a Pio IX. a. 1848. concessam exceptis collegiis novitiatus et collegio Mediolanensi S. Pauli. — Cfr. quoque can. 589, § 2, ubi datur etiam nunc facultas dispensandi a choro magistros et scholasticos.

(14) *Suarez* l. c. cap. 11. sq.; *Piat* l. c. q. 350, sq.

(15) Bened. XIV. Const. « *Cum semper* » 19 Aug. 1744. §§ 23. 24.

(16) S. R. C. 3 Aug. 1737.; Caerem. Ep. l. II. cap. 10. n. 1. cap. 22. n. 3. 47. iunct. *Ferrari* l. c. p. 187.; *D'Annibale*, Summula P. III. n. 150. 178.

(17) Cap. 1. de celebr. III. 14. in Clem.; S. R. C. 13 Febr. 1666. ad 6. de *unica* tantum Missa *conventuali* etiam in ecclesiis monialium praescripta; *Piat* l. c. q. 354., 355.; *Ballay* in Arch. f. k. K. t. 36. p. 294 sq. 304. sq. de *applicatione* Missae conventualis.

(18) *Suarez* l. c. cap. 17. n. 2.

tur (19). Ab illa obligatione fugitivi vel apostatae non liberantur, ne ex delicto commodum reportent; quoad saecularizatos regulares, non pauci scriptores sequuti sunt opinionem libertati favorem; at ipsorum argumenta immunitatem a servitio *chori*, non a *privata* recitatione officii divini videbantur probare (20): at iure Codicis (can. 640, § 1, n. 2) plene saecularizati ab hac obligatione sunt immunes (21).

Professi votorum *simplicium* tum in formalibus religionibus (cfr. h. cap. not. 9.) tum in congregationibus religiosis ad *privatam* recitationem divini officii non tenentur, nisi forte iam sint clerici in sacris constituti vel ex regula sive *Constitutione* religiosi instituti recitatio horarum canonicarum vel officii B. V. M. praescribatur (22); sed tunc tota obligatio pendet a regula et ab ea dimetienda est.

Poenae speciales (sicut pro violatione clausurae) *in iure communi* nec communitatibus religiosis nec singulis regularibus ob neglectam choralem vel privatam recitationem officii divini statutae sunt. Quare regulares hac in re negligentes aut inobedientes salutarī poenitentia suorum Superiorum castigandi sunt. Clemens VIII. const. « *Nullus* » § 1.

384. Iuvamen in sacris ministeriis a religiosis praestandum clero saeculari, non solum commendatur, sed imponitur Superioribus, ut curent a suis subditis praestari praesertim in dioecesi in qua degunt, ut ita ex cooperatione cleri regularis cum saeculari melius consulatur spiritualibus populi necessitatibus. Iuvamen autem iam praestatur a religiosis in propriis ipsorum ecclesiis vel oratoriis publicis in quibus exercent proprii instituti ministeria sacra; sed, requisita ab Ordinariis vel parochis earum opera, naviter eam praestare debent tum intra tum extra proprias ecclesias, salva tamen disci-

(19) S. Poenitent. 26. Nov. 1852.; *Suarez* l. c. cap. 17. n. 6.; *Schmalzgr.* l. c. n. 77. sq.; *Piat* l. c. q. 359 sq.

(20) Cfr. v. gr. *Suarez* l. c. n. 8. 9.; *Schmalzgr.* l. c. n. 79. sq.; paulo aliter *Piat* l. c. q. 363 alique. Cfr. quoque *Biederlack-Führich* n. 141.

(21) De privilegio quod a Leone X concessum dicitur *Minoribus* cfr. *Melata*, De recitatione mentali Divini Officii a. 1911; *Biederlack-Führich* l. c. n. 141. in fine.

(22) S. C. Ep. et Reg. 27. Sept. 1861. ad 17. apud *Bizzarri* l. c. p. 849.; *Piat* l. c. p. 325. sq.; *Battandier* l. c. p. 126. sq.; *Biederlack-Führich* l. c. n. 141, not. 3.

plina religiosa, quae imprimis exigit ut extranei non disponant libere de subditis Superioris religiosi, sed hic designet subditos a quibus requisitum auxilium praestandum sit. Mens ergo Ecclesiae est, ut habeatur illa mutua cooperatio et iuvamen inter clerum saecularem et regularem, regularibus libenter adiutorii operam praestantibus, saecularibus libenter illud adiutorium postulantibus (can. 608).

Codex aliis locis etiam facultatem dat Ordinariis imponendi aliqua regularibus in eumdem finem; v. gr. brevem evangelii vel doctrinae christianae explanationem fidelibus habendam in eorum ecclesiis diebus festis inter missarum celebrationem (can. 1345); catechetica institutionem populo impertiendam, quoties id ipse necessarium iudicaverit (can. 1334); sonitum campanarum ob publicam aliquam causam, aut preces aliquas vel sacra solemnias, si id generali modo Ordinarius praecipiat, salvo tamen Constitutionibus et privilegiis suae cuiusque religionis, quin obstet generale et commune exemptionis privilegium (can. 612).

Ad eumdem scopum tendit vigilantia imposita Superioribus religiosis ad evitandum ne divinorum officiorum celebratio in propriis ecclesiis nocumentum afferat catecheticae instructioni aut Evangelii explanationi quae fit in ecclesia paroeciali; utrum huiusmodi nocumentum adsit necne, iudex est Ordinarius (can. 609, § 3) (23).

Ipsa autem ecclesia religiosarum a votis sive solemnibus sive simplicibus nequit simul esse ecclesia paroecialis (can. 609, §). Quae prohibitio non adest de ecclesiis religiosorum, quae si sint simul paroeciales, earum usus pro rebus propriis religiosorum et pro servitio paroeciali regulandus est ad normam canonis 415 qui agit de ecclesia Capitulari quae simul sit paroecialis; ita videlicet ut nec religiosi paroeciales functiones et munera impedian, nec parochus impedimento sit quominus religiosi pro rebus sibi propriis ecclesia utantur (can. 609, § 1.).

Quare *ad religiosos* spectat: Sanctissimae Eucharistiae custodia, altera tamen tabernaculi clavi parrocho relictas; invigilatio quoad observantiam legum liturgicarum; cura ecclesiae et administratio bonorum ipsius cum piis legatis ecclesiae relictis; funera illarum personarum, quae in can. 1221 reservantur Superiori religioso. — *Ad parochum* vero spectat: applicatio Missae pro populo, praedicatio

(23) Cfr. Litt. circul. ad Ordinarios Italiae S. C. C. 31 Maii 1920 (A. A. S. XII, 279).

et doctrinae christianae explanatio; functiones parochae reservatae ad normam can. 462; aliae quoque functiones non stricte paroeciales, quae tamen in paroeciis fieri solent, quae ita disponendae sunt ut chorale servitium in Ordinibus choralibus non impediatur; eleemosynas in bonum paroecianorum colligere, easdem oblatas recipere, administrare et secundum offerentium voluntatem distribuere, non exclusae tamen, si parochus sit religiosus, proprii Superioris vigilantia.

Scholion. Regulares viri et moniales cum non sint sui iuris neque in casu necessitatis possint supplere vices parentum, omnino prohibebantur a munere *patrini* vel *matrinae* etiam per procuratorem exercendo, nisi forte sodalis proprii instituti religiosi esset confirmandus, aut specialis dispensatio obtineretur. Codex can. 766, 4°, 796, 3° prohibitionem extendit ad novitios et professos cuiusvis religionis. Dispensatio si iusta subesset causa, pro alumnis religionum exemptarum a S. C., pro sociis Congregationum religiosarum non exemptarum saltem ab Ordinario loci erat petenda. Cfr. *Ferrari* l. c. p. 226. sq.; *Bouix* l. c. t. II. p. 600.; *Hefele* l. c. t. VIII. p. 23. 191. t. VI. p. 53. 71. t. V. p. 1043. t. III. p. 46.; sed Codex l. c. requirit necessitatem et veniam saltem Superioris localis; pro eo vero qui in sacris ordinibus sit constitutus requirit expressam Ordinarii proprii licentiam, unde pro religioso saltem Provincialis.

CAPUT XXI

DE IURIBUS ET PRIVILEGIIS RELIGIOSORUM

385. Post explicatas obligationes religionis iure communi impositas, etiam secundum Ordinem codicis, disserendum est de iuribus et privilegiis eorum. Quae iura religionis competentia vi sui status religiosi cum speciales continere soleant favores ipsis solis concessos etiam aliquo sensu dici possunt *privilegia* i. e. *iura singularia* religiosorum. Imprimis vero hoc loco recensenda sunt illa iura et privilegia quae potius *singulis membris* sive sodalibus praesertim professis ut *subditis* alicuius religionis non solis *Superioribus* regularibus vi officii vel *toti ordini religioso* vel *provinciae*

vel *conventui* ut corporationi (universitati) vel foundationi ecclesiasticae propria sunt (1).

386. Quemadmodum non paucae *obligationes clericis* et regularibus communes sunt, ita etiam viri religiosi et moniales tanquam personae ecclesiasticae in compluribus *iuribus cum clericis* (2) participant.

I. Huc spectant sic dicta privilegia clericalia sc. canonis, fori exempti, immunitatis et competentiae quae enumerantur can. 119-123. (3). Qui favores ipsis *novitiis* et professis etiam laicis etiam votorum simplicium conveniunt, non solis professis votorum solemnium vel monialibus ab Episcopo solemniter consecratis vel Abbatissis benedictis. At nequaquam eo sunt extendendi, quasi religiosi etiam clerici habeant praecedentiam ante clerum saecularem, nisi aliunde ex diverso titulo v. g. Praelati vel Episcopi constituti sint in gradu quodam superiore. Quae praecedentia religionis solum competit supra simplices laicos, et clerus saecularis potius praecedentiam habet supra religiosos ad normam can. 491.

II. *Vi professionis* aut ratione specialium favorum cum ipsa *extrinsecus* coniunctorum regulares etiam alia consequuntur *iura*, quae iam supra inter *effectus* professionis simplicis et solemnis fuerunt recensita. Cfr. supra n. 327-329.

III. *A die professionis* solet inter sodales eiusdem instituti religiosi pendere *ius praecedentiae* i. e. occupandi locum digniorem in capitulis, sermonibus vel functionibus publicis vel privatis, nisi ratione superioritatis v. g. Generalibus, Definitoribus vel Provincialibus, Superioribus etiam localibus competat potior quaedam sedes (4). Modus procedendi vel praecedendi inter alumnos *diversorum* ordinum religiosorum eo modo stabilitur, quo religiones inter se ordinantur, si collegialiter incedant i. e. canonici regulares, clerici regulares, monachi, mendicantes secundum tempus institu-

(1) Cfr. de specialibus iuribus et privilegiis *novitiorum* supra n. 290.

(2) *Wernz* l. c. t. II. n. 157. sq.

(3) Can. 614. De vi et ambitu horum privilegiorum cfr. *Wernz-Vidal* vol. II, n. 73 sq. Cfr. quoque *Hollweck* l. c. p. 219. sq.; Act. S. Sed. vol. IV. p. 391. sq.; S. C. Immun. 6. Iun. 1826, 22 Aug. 1843.

(4) S. C. Ep. et Reg. 12 Sept. 1588. 12 Apr. 1836.; S. C. C. 22 Iul. 1673.; *Ferraris* l. c. v. Praecedentia n. 30. sq. Cfr. quoque *Normas* n. 54.

tionis et approbationis ecclesiasticae Cfr. cit. can. 491, iunct. can. 106, n. 5. (5).

387. Privilegia quoque non pauca singulis religiosis tum viris tum monialibus competunt sive ex directa concessione sive consuetudine vel praescriptione sive confirmatione in forma specifica sive communicatione: qui modi acquirendi privilegia agnoscuntur et firmanur canone 63. Quare quae tempore publicationis Codicis a religiosis viris et mulieribus iam erant acquisita et in usu adhuc erant et non fuerant revocata integra manent ad normam canonis 4, qui cum canonibus praecedentibus et duobus subsequentibus providet transitioni a iure veteri ad novum. Institutis vero votorum simplicium solet unum vel alterum privilegium petentibus concedi in successivis actibus diversi gradus approbationis, vel etiam postea ex iusta causa allegata. In posterum vero manet per can. 613 exclusus pro religiosis ille modus acquirendi privilegia qui dicitur per communicationem.

388. Qua ratione privilegia acquirantur a religiosis declaratur explicito modo his verbis can. 613: « Quaelibet religio iis tantum privilegiis gaudet, quae vel hoc in Codice continentur, vel a Sede Apostolica directe eidem concessa fuerint, exclusa in posterum qualibet communicatione » (§ 1.).

« Privilegia quibus gaudet Ordo regularis, competunt quoque monialibus eiusdem Ordinis, quatenus eorum sint capaces » (§ 2).

I. In genere privilegia quatuor modis acquiri possunt, *directa concessione, praescriptione, consuetudine et communicatione* (can. 63). Pro religiosis ex vi huius canonis, de iure per Codicem constituto, exclusus manet quartus modus, qui est *per communicationem*, quam futuro tempore religiosi solum *dispensative* seu cum derogatione huius canonis concedere potest R. Pontifex; salva tamen *exceptione*, quae fit in § 2 ubi admittitur communicatio ab ordine regulari ad *moniales eiusdem ordinis*, quatenus eorum sint capaces (6), sive

(5) *Lyszcarczyk*, Comp. privil. regul. praesertim Ordinis Frat. Min. Leopoli 1906.

(6) Etiam ad communicationem exemptionis reducitur facultas Superioris religiosi quoad familiares de qua can. 514, 1221., quae ab aliis dicitur *extensio exemptionis*.

Praelatis regularibus, sive Episcopo (diminuto exemptionis iure) praedictae moniales subiiciantur.

II. Porro per communicationem acquiritur privilegium, cum privilegium uni personae physice vel morali datum participatur ab alia, cui ius communicationis concessum fuit sive peculiari concessione sive *praesertim* generali lege. Et est vel *aeque principalis*, quo casu privilegium ita *communicatum* fit independens a priori concessione et per se stat et perit; vel *accessoria*, quo casu privilegium *communicatum*, sequitur *principale* et cum illo augetur, minuitur aut perit (can. 64, 65). De iure Codicis communicatione acquiri non possunt nisi privilegia, quae primo privilegiato fuerint concessa *directe*, perpetuo et sine relatione ad certum locum, rem vel personam.

III. Notum est ante Codicem regulares mendicantes solitos esse inter se omnia privilegia communicare, nisi probaretur exceptio. Hoc est quod *in posterum* vetuit canon 613 modo dicto. At nullibi abrogantur alii duo modi *per consuetudinem* et *praescriptionem*, quae aliunde reducuntur ad directam concessionem non per peculiarem actum factam sed per iuris communis dispositionem; imo « possessio centenaria aut immemoralis inducit praesumptionem concessi privilegii » (can. 63, § 2) (7).

Quare nihil attinet hoc loco dicere de illis aliis duobus modis, quibus, praeter directam concessionem, religiosi potuerunt et adhuc possunt acquirere privilegia; religiosi enim sicut ceterae personae physicae aut morales iisdem subiacent regulis in novorum privilegiorum acquisitione, quae can. 63 sq. proponuntur (8).

(7) Cfr. *Biederlack-Führich* n. 145; *Larraona* in *Commentarium* III, p. 207.

(8) De iure praecedenti en capita praecipua: a) Privilegia Regularibus concessa alia erant in Corpore iuris clausa, alia in Conc. Tridentini decretis, alia in pluribus Rom. Pontificum Constitutionibus, indultis, decretis, quarum collectionibus constituta sunt Bullaria singulorum Ordinum, adiectis, ut plurimum etiam vivae vocis oraculis.

b) Historice prima Regularium privilegia iam a saec. VI, inveniuntur concessa plura vel pauciora singulis diversis monasteriis.

c) Cum saec. XIII primi Ordines mendicantium S. Dominici et S. Francisci orti sunt, ex privilegiis iam ante diversis monasteriis concessis multa ipsis collata sunt. Ordini Praedicatorum contulit Honorius III, const. « *Religiosam vitam* » (a. 1216); Ordini Minorum Clemens IV, const. « *Virtute conspicuos* » (a. 1265).

d) Sixtus IV, Fratr. Minoribus conventualibus S. Francisci et Fratr. Prae-

IV. Illud autem adnotandum venit, quod ex expressa iuris sanctione (can. 66, § 1), ad privilegia quae dicuntur praeter ius, reducuntur variae facultates dispensandi v. g. in irregularitatibus, votis etc. et absolvendi v. gr. a censuris aliisque poenis, casibus reservatis etc.. Quae privilegia seu facultates in quantum sunt concessa per directam concessionem non possunt hic referri, sed quaevis religio pro usu suorum religiosorum ea propriis subditis proponit; in quantum vero continentur in iure communi brevis dumtaxat enumeratio hoc loco est opportuna, relicta uberiori explanatione ad propriam sedem materiae, ubi in Codice habentur expressa.

dicatoribus S. Dominici, duplici Const. « *Regimini militantis* » (31. Aug. 1474) iisdem fere verbis concepta, privilegia utrique Ordini prius collata confirmavit, auxit et nova concessit. Quae constitutiones eam ob rem vocatae sunt *Mare magnum Praedicatorum et Minorum*.

Porro ibidem n. 16. sancit Pontifex *communicationem privilegiorum* inter duos Ordines, qua alter alterius privilegiis aequo modo gauderet, addita canonica ratione, ob quam illa communicatio inducitur, « *ut quos par labor patriae merita coniungunt, paria coniungant privilegia et favores* », quae pariter habenda est aequa ratio pro aliis communicationis concessionibus.

Idem autem R. Pontifex eodem anno (27. Maii 1474) cont. « *Sedes Apostolica* » Congreg. Eremitarum S. Francisci de Paula concessit vel potius confirmavit *communicationem privilegii* cum Fratr. S. Francisci ceterisque mendicantibus; Ordini vero S. Dominici et S. Francisci per aliam const. « *Sacri Praedict. et Min. Ordines* » (1479) nova concessit privilegia et *communicationem* tribuit privilegiorum cum Eremitis S. August., Carmelititis et Servis B. M. V.

Iulius II const. « *Dudum ad sacrum* » nova contulit privilegia *Minimis* = *Mare magnum* Minimorum, et *communicationem* cum ceteris mendicantibus. Idem fecit pro Eremitis S. Aug. const. « *Etsi* » et const. « *Religionem vestram* » (1508) *communicationem* expresse extendens etiam ad privilegia *vivae vocis oraculo* concessa.

e) Leo X, const. « *Dudum per nos* » (1519) plura de *communicatione* statuit: 1º) Plenam eam statuit inter sex Ordines Praedicatorum, Minorum, Eremitar. S. August., Carmelitarum, Servorum B. M. V., Minimorum; 2º) valet et de privilegiis concessis et de concedendis; 3º) valet aequae principaliter; 4º) respicit privilegia collata domibus, ecclesiis, oratoriis, Superioribus Generalibus et Provincialibus, localibus, et personalibus, sub quibus personis comprehenduntur fratres, sorores, tertiarii in communi viventes, oblatis quoque et conversi; 5º) concessio fit motu proprio.

Clemens vero VIII, const. « *Ratio pastoralis* » (1597) *Minimis* concessit *communicationem privilegiorum cum Ordinibus etiam* non mendicantibus.

Cfr. de privileg. *communicatione* *Piat* vol. II, q. 140 sq. De *Privilegiorum vero revocationibus*, ibid. q. 203 sq.

De *communicationis iure limitato* factae Patribus Redemptoristis, Passionistis, Oblatis B. M. V. confert *Piat* vol. II, q. 144, II. Generatim privilegia *communicationis* non sunt facta *Congregationibus*.

389. Scholion. Formula canonis 613, occasionem dedit gravi quaestioni et disputationi, utrum privilegia, quae iam acquisita fuerant ante Codicis promulgationem, hoc canone abrogentur, si per communicationem fuissent obtenta, qui fuit modus legitimus privilegia acquirendi, etiam pro regularibus, imo praecipua quadam ratione pro regularibus, et adhuc retinetur in Codice, excluso tamen in posterum pro ipsis illo modo privilegia acquirendi.

Id asseruerunt nonnulli auctores (9), nec tamen efficacibus argumentis id potuerunt probare, quorum aliqua etiam parum seria videntur (10); at longe plures negant in hoc canone haberi illam revocationem (11), quibus videtur assentiendum.

I. Nam can. 613, de cuius sensu fit disputatio, non est separatim interpretandus sine coniunctione cum aliis canonibus novae legislationis. Iam vero ex canone 4, in quo nulla persona excipitur seu physica seu moralis, privilegia a Sede Apostolica concessa nec ante Codicem revocata, et quae adhuc in usu sint tempore publicationis Codicis, *integra manent*, nisi aliquo Codicis canone *expresse* revocentur; porro privilegia per communicationem ante Codicem acquisita, sunt vera privilegia concessa ab Apostolica Sede in concessione iuris communicandi, et nullibi *expresse* per aliquem canonem revocantur, canone enim 613 vetatur in futurum communicatio, non irritatur communicatio praeterita per quam a S. Sede ante novam legem obtenta sunt. — II. Quo canone 4 supposito, quo praecise

(9) Cfr. v. gr. *Blat*, De pers. 681 sq.; *Biederlack-Führich* n. 145; *Damen* in *Nederlandsche Katholieke Stemmen* (a. 1918) p. 156 sq.; *Chelodi* n. 280.; *Pejska* p. 31 sq. etc.

(10) V. gr. Si *Chelodi* n. 280, b), not. 4 arguit ex latinitate, quod ne tantum privilegia per communicationem iam acquisita, loco dicendi « exclusa in posterum qualibet communicatione » deberet dicere « exclusa qualibet in posterum communicatione ». At adverbialis locutio afficit verbum, cuius relatio semper erit ad tempus futurum, quocumque ordine ponantur verba clausulae. Pariter verba *concessa fuerint*, non ad praeteritum sunt referenda, sed potius est futurum potentiale = quaecumque venient concessa, in posterum non communicabuntur. Multo minus fieri potest vis in verbo *gaudet* de praesenti, quod determinatur ad futurum tempus per clausulam adiectam: totum ius per Codicem Constitutum refertur ad tempus subsequens Codicis promulgationem. Porro omnes fere Codicis canones, qui agunt de aliqua potestate seu facultate, formulantur adhibito verbo de praesenti, tametsi agant de nova facultate concessa.

(11) Negativae, quae in textu propugnatur, sententiae subscribunt *Vermeersch*, *Prummer*, *Brandys*, *Augustine*, *Villada*, *Noval*, *Cappello*, *Cocchi*, *Creusen*, *D'Angelo* etc. Quam optime illustrat *Larraona* in *Commentarium* III. p. 210 sq.

cavetur quoad privilegia de transitu a lege veteri ad novam, limitatio privilegiorum erui non potest: a) ex verbis *in posterum*, aut b) ex verbis iis *tantum* gaudet; aut c) ex verbis *concessa fuerint*, aut demum d) ex omnibus simul. — Sane verba *in posterum* non referuntur ad praeteritam communicationem, ut per se patet: quae verba *consulto* addita sunt, nam, ut iam plures auctores notarunt, in priori schemate non habebantur (12); addita autem sunt ad limitandam quoad tempus vim revocatoriam verbi excludere (excludo in posterum in materia legali idem est ac de praeteritis nihil dico). — Si verba *iis tantum gaudet*, ita sumenda essent absolute, ut excluderent communicationem non tantum in futurum, sed etiam quoad praeteritum, tunc ultima clausula canonis esset penitus superflua et ad hoc unice destinata ad pariendam confusionem, imo esset falsa et pugnans cum prioribus verbis; nam in hypothese verba *iis tantum* excluderent quamlibet communicationem, et clausula addita exclusionem limitaret ad tempus futurum. Satis esset dixisse « *exclusa qualibet communicatione* », vel melius nihil addere, nam leges ex can. 10 respiciunt futura, non praeterita. — Verbam *concessa fuerint* non significant praecise tempus praeteritum, sed habent sensum indefinitum et potentialem, qui determinandus est ex verbis adiunctis, cum quibus evidenter non cohaerent nisi in significatione futuri temporis, pro quo tandem aliquando conduntur canones. (Cfr. quoque can. 618, § 1, de quo similis difficultas fieri posset, quae tamen nulli in mentem venit). — Simul autem sumpta illa verba, in quibus

(12) In priori schemate dicebatur: « Quodlibet institutum religiosum iis tantum privilegiis gaudet, quae vel a Sede Apostolica directe eidem concessa fuerunt, vel in hoc Codice continentur, exclusa qualibet communicatione ». Qui tenor propter verbum *fuerunt* definitae significationis praeteriti temporis et clausulam revocatoriam generalem et absolutam « *exclusa qualibet communicatione* », aptus erat ad firmandam valde probaliter revocationem privilegiorum per meam communicationem ante Codicem obtentorum; tunc enim clausula finalis valde probabiliiter aequivaleret huic « *exclusis privilegiis per communicationem obtentis* ». — Porro in nota ponebatur: « Prima della pubblicazione del Codice, i vari Istituti religiosi dovranno praesentare alla S. Sede, perchè da essa venga esaminato e riconosciuto, l'elenco dei privilegi, che essi credono avere sia per diretta concessione sia per comunicazione, come anche quelli che essi desiderano di ottenere ». — Formulacioni canonis, quae erat satis apta ad abrogandam pro religiosis quamlibet communicationem, in altera et definitiva redactione addita est phrasis adverbialis « *in posterum* » quae evidenter limitat prioris redactionis significationem; quid autem limitat? evidenter nihil aliud quam abrogationem communicationis, quae restringitur ad tempus futurum.

facta est vis, non alium praeferunt sensum, nisi quod privilegia a religiosis non possint in futurum obtineri per communicationem; et ideo est verus et clarus sensus canonis, quod tantum gaudent, i. e. a momento vigentis novi Codicis gaudebunt, privilegiis in Codice contentis et directe concessis; nam acquisitio per praescriptionem et consuetudinem reducit ad concessionem directam. De privilegiis ante Codicem obtentis, non cavet can. 613, sed. can. 4. — III. Regulares maiorem partem privilegiorum obtinuerunt per communicationem, qua *directe* ipsis concessa, non erant solliciti de privilegiis singillatim et directe obtinendis; illa ergo plena abrogatio vix videri potest aequa, quae in valde dispari conditione poneret diversos Ordines, et inde a modo ordinario agendi ex parte Ecclesiae est prorsus aliena (13).

(13) Quodsi etiam dictum fuit: Privilegia contra ius cadunt cum ipso iure; et privilegia per communicationem erant contra ius; ideoque per publicationem Codicis cum ipso iure Codicem praecedente ceciderunt; multa hic miscentur manifeste falsa et nullo modo admittenda. Per communicationem acquisita fuerant tum privilegia contra ius tum praeter ius. Porro etiam privilegia contra ius habent characterem perpetuitatis (can. 70); nec in Codice (can. 72-78) nec in iure praecedenti, nec in doctrina auctorum umquam adnumerata est tamquam causa, ex qua cesset privilegium, cessatio legis contra quam erat privilegium; quin potius id quod per privilegium conceditur, cessante lege, cui opponebatur, minus fit odiosum. Deinde inutiles prorsus essent plurimae revocationes privilegiorum contentae in canonibus Codicis, si cadente per Codicem iure veteri cum ipso cadere deberent privilegia sub ipso obtenta. Insuper perversus et iuridicus prorsus est ille conceptus privilegii *contra ius*, quasi Rom. Pontifex illud concedens intenderet praecise concedere aliquid quod est contra ius, ita ut oppositio cum iure esset veluti causa motiva aut finalis, qua deficiente, concessio cessaret. Privilegium concedit superior, respiciendo privilegiatum, cui favor, gratia, facultas seu privilegium *ex iusta causa concedit*, motus necessitate aut utilitate illius cui fit, tametsi sit contra id quod ius pro omnibus datum non permittit: si illa oppositio desit, ipsa tamen privilegii causa non desinit nec privilegium cessat.

Est quaedam mentis fictio non iuridica, considerare ius vetus cadere cum suis privilegiis, et deinde venire ius novum cum privilegiis quae sub illo conceduntur. Praecise canon 4 recensetur inter canones praeliminares, qui in sapienti et prudenti mutatione iuris seu Codicis, regulare debent transitum a veteri legislatione ad novam. Ergo dum per novum Codicem cadit ius praecedens, sed *solum* ad normam can. 6 praeliminaris; ita *caderent* privilegia *sub iure* praecedenti obtenta, nisi iam in *canone praeliminari 4 antecederet ad propositionem iuris novi fuissent praeservata per normas illo canone propositas*, sicut in canone 5 simili ratione fit de consuetudinibus seu de obiectivo iure consuetudinario.

Quodsi a pluribus auctoribus sermo fit de tuto usu privilegiorum, de quibus est quaestio, donec prodeat authentica in contrarium decisio; haec modestia

III. Tenendum ergo videtur, privilegia ante Codicem acquisita nec speciali aliquo canone Codicis revocata, si momento promulgationis Codicis in usu erant nec ante illud momentum fuissent revocata, post promulgatum Codicem mansisse ex claris terminis can. 4, quovis modo essent legitime acquisita; ex canone vero 613 non amplius (salvis memoratis exceptionibus) acquiri posse per communicationem cum alio privilegiato, licet communicatio sit unus ex modis legitimis privilegia acquirendi ex can. 63, quia hic modus pro religiosis aufertur can. 613, et generi per speciem derogatur (14).

in modo proponendi doctrinam omnino est laudanda; sed, tametsi non fuerit expressa, in omnibus auctoribus humilis subiectio futurae decisioni, propriae doctrinae contrariae, omnino est supponenda; quae habitualis debita dispositio circa futuram decisionem possibilem, non debet impedire quominus propria doctrina modeste proponatur ei tribuendo vim quam habent argumenta quibus roboratur.

(14) Si supra privilegia per communicationem iam ante Codicem acquisita defensa sunt, non est putandum communicationem quae inter regulares ut plurimum locum habebat, nullis fuisse adstrictam peculiariibus normis. Nam: 1°) non valebat quoad illa privilegia, quae Ordinis Constitutionibus essent contraria: haud raro illa quoque erant exclusa, quae a Suprema Ordinis potestate repellerentur. v. gr. duplex haec limitatio apponitur a S. Pio V. const. « *Dum indefessae* » (a. 1571) in concedenda communicatione S. I. et magis adhuc explicite in const. « *Decet* » Gregorii XIII (a. 1575). *Piat* vol. II. q. 143, II. n. 7.

2°) Cavendum erat ne communicatio de fratribus privatis ad fratres privatos ultra limites a iure statutos extenderetur. *Schmalzgr.* I. V, tit. 33. n. 77 sq. n. 87 sq.; *Piat* I. c. II, n. 1, 2.

3°) Erat exclusa in iis, quae alicui ordini erant concessa cum clausula « ne aliis communicentur », nisi huic quoque clausulae fuisset derogatum. Cfr. *Ferraris* v. *Privil.* art. 1. n. 27, 28; *Piat* I. c. n. 7.

4°) Non habebat locum in exorbitantibus (*Piat* I. c. n. 3); neque in iis quae alicui ordini, conventui aut ecclesiae fuissent concessa ob rationem omnino specialem v. gr. propter miraculosam imaginem ibi veneratam, privilegium Portiunculae etc; nec privilegium altaris privilegiati (*Ferraris* v. *Altare privil.* n. 27; *Piat* I. c. n. 2, 4); nec privilegia circa officia et missas (S. R. C. 20 Martii 1706), nec opinio *Schmalzgrueber* V, 35 n. 91 videtur satis fundata.

5°) Pariiter erat exclusa in privilegiis ad tempus concessis *Schmalzgr.* I. c. n. 92; *Piat* I. c. n. 5.

Aliunde etiam Regularium privilegia non adeo numerosa sunt, quantum ob oculos ponit locutio *Mare magnum*: nam attendendae sunt plures *revocationes* saepius factae, iam multo ante Codicem. (Cfr. *Piat* II. q. 203 sq.). Nam 1°) plurima privilegia revocata sunt, quia Decretis Tridentinis contraria. (cfr. Benedict. XIV, const. « *Apostol. ministerium* » 1763, n. 13, const. « *Magno* » 1751, § 30; *Piat* II, q. 212, 213.). 2°) Fuerunt pluries revocata vivae vocis oracula v. gr. a Gregorio XV, ab Urbano VIII, a Clemente XII. (Cfr. *Piat* I. c. q. 214 sq.); 3°) Adsunt plures aliae *revocationes* per speciales constitutiones pontificias, quarum catalogum texere hic nimis laboriosum esset, et melius commemorantur in sede propria sub praescriptis singulorum canonum de determinata materia.

390. Usus privilegiorum. In privilegiorum concessionibus etiam per communicationem sedulo examinandum est, utrum privilegia a Sede Apostolica *immediate* singulis religiosis data sint (id quod sine dubio fieri potest), an solummodo *mediate* per ipsos Superiores. Etenim nequaquam omnes ordines religiosi hac in re eodem iure reguntur. Ita v. g. Gregor. XIII. Const. « *Decet* » pro Societate Iesu tanquam normam generalem statuit: « *Ut (privilegia) non intelligantur concessa inferioribus singulis immediate, sed mediante Praeposito Generali* ». Inde fit, ut in ordinibus religiosis, praesertim si regimine monarchico utantur, privilegia magis sint *iura religionis* et *Superiorum religiosorum*, quam iura singulorum religiosorum (15), nisi R. Pontifex forte sub certis conditionibus aliter statuerit, aut ipsa religio illam normam vel clausulam generalem in usu privilegiorum non habeat, aut Superiores religiosi pro sua potestate v. g. in Societate Iesu favores *sibi* immediate concessos etiam cum suis subditis communicent.

391. Alii singulares favores religiosis utriusque sexus in religionibus et congregationibus religiosis concessi sunt per numerosas *indulgentias*, quas lucrari possunt v. g. in die susceptionis habitus et solemnis professionis, in praecipuo festo religionis, pro annuis exercitiis spiritualibus per legitimum tempus peractis, tempore visitationis monasterii per competentem Superiorem factae et servatis specialibus conditionibus in articulo mortis (16).

392. Specialia iura iis *viris regularibus* obtigerunt, qui etiam ad statum *clericalem* (17) assumuntur atque ex *iure communi* gaudent

(15) Qua ratione v. g. R. Pontifex singulos socios religionum exemptarum iurisdictioni Episcoporum subduxit sibiue immediate subiecit, neque huiusmodi privilegium pendet a concessione vel denegatione vel renuntiatione Superioris religiosi. Cfr. Pauli III. Const. « *Licet* » 18. Octob. 1549. § 13.; *Schmalzgr.* l. c. n. 246 sq.; *Piat* l. c. vol. II. q. 3 sq. et vicissim q. 168.

(16) Pauli V. Const. « *R. Pontifex* » 23. Maii 1606.; Leon. X. Const. « *Dudum* » 10. Dec. 1519.; Summaria indulgentiarum ordinibus relig. concessar. apud *Schneider*, Rescripta auth. S. C. Indulg. p. 380 sq., quibus magis standum est, quam *communicationi* cuidam indulgentiarum ex disciplina vigente saltem dubiae et obscurae. Cfr. *Beringer* Les Indulgences (ed. 3) tom. II. p. 490.; *Piat* vol. II, q. 147, q. 142, not. 1.

(17) Siricius Papa ad Himer. Tarracon. (a. 385.) = c. 29. C. XVI. q. 1. iunct. Pii VI. Const. « *Auctorem fidei* » 28. Aug. 1794. prop. 80.; c. 14. Conc. Carthag. VII. (a. 401.); c. 27. Conc. Agath. (a. 506.) = c. 11. C. XVIII. q. 2.;

certis *habilitatibus* sive immunitate a legibus quibusdam prohibentibus vel irritantibus, nisi agatur de casibus iure ecclesiastico vel statutis particularibus ordinis religiosi speciatim exceptis.

I. Qua ratione *viri regulares* generatim *habiles* sunt ad *ordines* etiam *sacros* recipiendos exceptis *conversis*, quibus absque indulto apostolico etiam durante tempore probationis *transitus ad statum clericorum* prohibetur (18): ad ordines recipiendos dimissorias accipiunt a propriis Praelatis regularibus, ceteri religiosi reguntur iure clericorum saecularium nisi speciali gaudeant privilegio (can. 964). Porro postquam inter *clericos* legitime sunt adscripti salvis limitationibus iure speciali constitutis libere admitti possunt servatis servandis ad officia ecclesiastica et imprimis ad omnia *officia* et beneficia *regularia* etiam *curata* (19), at *non* ad parochias (20) alias-

c. 3. Conc. Ilerd. (a. 521.-546.) = c. 34. C. XVI. q. 1.; c. 2. 3. Conc. Nemaus. (a. 1096.); dict. Grat. post. c. 23. 24. 25. C. XVI. q. 1.; cap. 1. § 8. de stat. mon. III. 10. in Clem.; *Suarez* De relig. tract. IX. l. 1. cap. 7. 9.; *Bouix* l. c. t. II. p. 2 sq. ubi in hac *Parte quinta* sui operis « De iure regularium », sub rubrica « De iure regularium *ad extra* », agit: De eorum habilitate ad officia clericorum propria, praesertim de beneficiis et dignitatibus — de privilegiis praesertim *exemptionis* — de exercitio sacri ministerii v. gr. in administrandis sacramentis, in sacra praedicatione — de suorum bonorum temporalium administratione et de applicatione quam in ipsis habeant iuris communis leges — de relatione regularium ad parochos etc. Quae quoad maximam partem aut iam sunt praeoccupata ex diverso ordine Codicis, aut amandanda sunt ad propriam sedem materiae, ut inutiles vitentur repetitiones et ut pressius ordini Codicis insistatur, in quo in pluribus illis materiis proponitur communis legislatio cum qua coniungitur et simul proponuntur quae speciatim pro regularibus ceterisque religiosis sunt constituta; qui modus a legislatore servatus etiam illa optima ratione commendatur, quod virorum religiones ex longe maxima parte sunt clericales, et eorum praecipui sodales communes habent cum clericis obligationes etiam in exercitio sacri ministerii, salva subordinatione ad diversos Praelatos in iis qui sunt exempti.

(18) Clem. VIII. Const. « *Cur ad regularem* » 19. Mart. 1603. § 23.; *Bouix* l. c. p. 506 sq.; *Piat* l. c. t. I. q. 129, g.

(19) Cap. un. de suppl. l. 5. in Clem.; cap. 1. § 2. de privil. V. 7. in Clem.; Conc. Trident. Sess. XXV. cap. 11. de regul., Sess. XIV. cap. 10. de ref.; Pii VI. Const. « *Auctorem fidei* » prop. 80.; *Bouix* l. c. p. 9 sq.; *Suarez* l. c. tract. VII. l. 3. cap. 19. Cfr. quoque can. 1411, 2°, 1442.

(20) Qua in re Ecclesia postquam ab antiquo rigore (cfr. cap. 1. X. de cap. monach. III. 37.) recessit, saltem monachos et canonicos regulares noluit admittere ut parochos *solitarios* i. e. sine socio regulari extra claustra. Cfr. cap. 2. 3. X. de cap. monach. III. 37.; cap. 2. 5. X. de stat. monach. III. 37.; cap. 2. 5. X. de stat. monach. III. 35. Postea cap. 1. de priv. V. 7. in Clem. sapienter certae functiones curae animarum parochis fuerunt reservatae, in quas religiosi sese immiscere severe prohibebantur. Quae distinctio inter curam

que minores praebendas et dignitates saeculares sine indulto apostolico, etiamsi fuerint «*saecularizati*» cit. 1442, iunct. can. 1411, 2. (21).

II. Ex iure autem *communi* pariter religiosi habiles sunt ut ad officium Episcopi vel Cardinalis, imo ipsius R. Pontificis assumi possint (22); multo minus impediuntur, quominus fiant *delegati Sedis Apostolicae*, si legitimis qualitatibus sint praediti, vel deputentur *iudices* et *examinatores synodales* vel constituentur *notarii* in proprio ordine pro causis religiosorum, modo in his omnibus recipiendis non obstant specialia vota vel iuramenta vel statuta (23); at v. g. non possunt esse Vicarii Generales nisi in dioecesi propriae religioni commissa (can. 367, § 1, 2.).

III. Cum studium litterarum praesertim sacrarum disciplinarum ordinibus religiosis tum clericorum regularium tum monachalium et mendicantium summopere conveniat, religiosi etiam *ad gradus academicos*, officia *professorum* in publicis universitatibus, *collegia doctorum* cum iure suffragii in gradibus academicis conferendis aliisque

animarum parochis propriam et sacrum ministerium etiam regularibus legitime concessum, si utrimque caute semper fuisset servata, multarum litium inutilium non patuisset aditus. Nihilominus iure antiquo (cfr. cap. 5. X. de stat. III. 35.) et ipso Concilio Tridentino (cfr. Sess. XIV. cap. 11. de ref.) regulares atque praesertim canonici regulares nondum absolute ab obtinendis beneficiis *saecularibus* etiam curatis erant exclusi.

Postquam autem S. C. C. a. 1581. declaravit vel ipsos canonicos regulares non posse promoveri ad ecclesias curatas, Sedes Apostolica deinceps constanter eandem praxim secuta est, donec Benedictus XIV. Const. «*Quod inscrutabili*» 9. Iul. 1745. idem statueret veteremque controversiam dirimeret generali iuris sanctione etiam a Leone XIII. Const. «*R. Pontifices*» denuo confirmata. At salva manent etiam nunc privilegia Praemonstratensium (Bened. XIV. Const. «*Oneroso*» 1. Sept. 1750.) et Ord. Teuton. (Pii IX. Const. «*Pia*» 14. Iul. 1871.) aliaque specialia indulta Sedis Apostolicae. Cfr. *Piat* l. c. t. I. p. 175.; *Zitelli*, Appar. p. 228. not. 1.; Act. S. Sed. vol. V. p. 82 sq. 86 sq. vol. IX. p. 342 sq. vol. X. p. 534 sq.

(21) Cap. unic. de post. l. 2. in Extrav. com.; S. C. C. in caus. Colon. 9. Febr. 1732. iunct. decis. in caus. Milet. 27. Nov. 1694. in ed. *Richt.* C. Tr. p. 97.; S. C. Ep. et Reg. 11. Sept. 1839.; Act. S. Sed. vol. IV. p. 353 sq. 373. 388 sq. vol. V. p. 82 sq.; *Bouix* l. c. p. 55 sq.; *Nervegna* De iure pract. regul. p. 183. sq.

(22) Cap. 27. de elect. l. 6. in Sext.; cap. 1. de elect. l. 3. in Clem.; *Suarez* l. c. cap. 16 sq.; *Bouix* l. c. p. 65 sq.

(23) Cap. 11. de rescr. l. 3. in Sext.; cap. 2. de rescr. l. 2. in Clem.; Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 18. de ref., Sess. XXV. cap. 10. de ref.; *Ferrari* l. c. p. 261 sq.; *Suarez* l. c. tract. X. l. 6. cap. 7 sq.

negotiis cum licentia suorum Superiorum admitti possunt; at pariter attendendae sunt *limitationes* de moderato usu illorum iurium legibus specialibus ordinum religiosorum haud raro sapienter statutae (24).

393. Scholion. Salvis his, quae supra, numero praecedenti, dicta sunt generali modo de iuribus religiosis competentibus ex ipsorum clericatu, non amplius hodie videtur immorandum in confutandis antiquis erroribus de asserta inhabilitate saltem relativa regularium ad munia ecclesiastica deque illis excludendis a ministeriis sacris, ad quae vocandi non sint nisi cum desint clerici saeculares (25). Integra Codicis oeconomia illis erroribus, iamdiu confutatis contraria est: qui ceteroquin refelluntur ipso numero Institutorum religiosorum in dies frequentiorum cum Pontificia approbatione, quorum sodales sacris ministeriis addicuntur; disertis insuper RR. Pontificum Litteris et manifesta traditione ecclesiastica (26). — Praeterea, non hoc loco, sed in propria sede materiae videntur explicanda quae pertinent ad potestatem religiosorum administrandi Sacramenta, Verbum Divinum praedicandi et cultum divinum per varias sacras functiones in propriis Ecclesiis et Oratoriis peragendi (27).

(24) Alex. IV. Const. « *Quasi lignum* » 14. Apr. 1255. et Const. « *Licet* » 27. Iun. 1257.; S. Thomas in opusc. Contra impugnantes relig.; Suarez l. c. l. 5. cap. 1 sq.; Ferrari l. c.; Bouix l. c. p. 58 sq.

(25) Contra Guilelmum a S. Amore iam publicavit S. Thomas suum « Opusculum 19 contra impugnantes religionem » cfr. eius cap. 4. — Asserta in hanc rem Iansenianae synodi Pistoriensis profligavit Pius VI, C. *Auctorem fidei* (1794) damnando proposit. 80. — Confer quoque De Buck in sua confutatione « Examen historicum etc... » quod opus confutandum assumpsit opusculum professoris Lovaniensis Verhoeven « De regularium et saecularium clericorum iuribus et officiis » valde infensum regularibus et falsis principiis imbutum.

(26) Cfr. Vermeersch, De Relig. II, Supplem. VIII, ubi affertur Dissertatio P. Melot, in qua ecclesiastica de re traditio evolvitur.

(27) Cfr. Vermeersch, De religiosis I. n. 503 sq.; 460 sq.

CAPUT XXII

DE PRIVILEGIO EXEMPTIONIS

394. Inter religiosorum privilegia separatam tractationem meretur religiosorum exemptio, quae specialem habet relationem ad ipsorum religiosorum immediatam gubernationem.

Notio. In genere *exemptio* est libertas seu immunitas a iurisdictione seu potestate Superioris, cui de regula ordinaria deberet quis subiici infra ambitum competentiae ipsius. Praesertim vero intelligitur exemptio subtractio a potestate Episcopi vel aequivalentis Superioris ordinariam iurisdictionem habentis in determinato territorio coniuncta cum immediata subiectione iurisdictioni Rom. Pontificis. Expresse in ipso iure Codicis admittitur quod ex peculiaribus rationibus determinatis quibusdam personis aut locis possit competere immunitas a subiectione erga varias auctoritates, quibus per se subiectae manerent. Verbi gratia ab auctoritate parochi de facto sunt subtracti in pluribus conventus religiosi, qui ab Episcopi auctoritate exempti non sunt; in illis potest dici talibus conventibus convenire exemptionem partialem et imperfectam respectu parochi; porro ipsum ius, can. 464 § 2 permittit Episcopo aliquam piam domum subducere a parochi cura et potestate, et a S. Sede ad normam iuris possunt ab eadem cura eximi milites vel aliae personae, pro quibus constituat paroeciam castrensem vel personalem (can. 216, § 4; 451, § 3). Praeterea intra ipsam religionem singularis persona religiosa vel singularis religiosa domus potest esse subtracta a iurisdictione Praelati inferioris et Supremo religionis Praelato immediate subiici.

Cum hoc loco sermo est de *religiosorum exemptione*, intelligitur de illo privilegio quo religiosi determinati Ordinis vel Congregationis subducuntur a iurisdictione Episcoporum et aliorum loci Ordinarium, qui in determinato territorio suam exercent potestatem et immediate subiiciuntur Rom. Pontifici (1).

(1) Hunc esse proprium conceptum exemptionis, de quo hoc loco quaestio est, apparet ex can. 344, ubi iurisdictioni Episcopi dicuntur obnoxii loci omnes, personae, res et loca pia, quae intra dioecesis ambitum continentur, *nisi eis specialis exemptio ab Apostolica Sede concessa fuerit*. Ex natura autem rei, ligata potestate inferiorum Praelatorum hierarchiae ecclesiasticae, exempti religiosi

395. Divisio. Quo sensu strictiori, huius loci proprio, exemptio 1°) Ratione subiecti distinguitur in *personalem*, *localem* et *mixtam*. Per primam immediate personae; per alteram immediate locus; per tertiam tam personae quam locus manent exempti. Exemptio personalis dicitur personae adhaerere eamque sequi, non afficit ipsum locum ubi persona versatur (2); in locali presse tali personae, quae in loco exempto versantur solum mediate et indirecte et provisorio modo dum sunt in loco exempto de exemptione participant (3).

2°) Dividitur in *activam* et *passivam*. I. *Activa* tribuit Praelato exempto plenam iurisdictionem in locum, eiusque loci clerum et populum et inde ille locus dicitur *Nullius dioecesis*, et Praelatus dicitur Praelatus *nullius*. *Passiva* est illa quae circumscripta est ad personas exemptas et ad earum conventum seu domum religiosam, sine ulla iurisdictione Superioris religiosi in clerum et populum.

II. Quae divisio exemptionis in activam et passivam fit magis conspicua si consideratur in ipsis Praelatis exemptis, quorum triplex species distincta fuit. 1° *infima* species est exemptio illorum Praelatorum, qui praesident certo personarum generi existentium intra septa alicuius ecclesiae, monasterii vel conventus habitantium, non clero et populo extra illa septa degentibus. Huiusmodi Praelati dicuntur *passive* exempti, quia non subiiciuntur iurisdictioni Ordinarii loci, ubi illa ecclesia, monasterium vel conventus inveniuntur: quae loca dicuntur esse *in dioecesi* sed non esse *de dioecesi* (4).

veniunt sub immediatum regimen Rom. Pontificis, qui, cum ordinario modo eos in omnibus regere non possit, tribuit eorum Superioribus seu Praelatis veram iurisdictionem ecclesiasticam (can. 501), qua Praelatos regulares hierarchiae ecclesiasticae incorporat quoad regimen propriorum subditorum. Quare classica est illa notio exemptionis Regularium, quam *Ferraris* v. Regulares a. 2, n. 1, retulit in sua Bibliotheca: « Exemptio est privilegium, quo persona aut locus a iurisdictione Episcoporum seu Ordinarium liberantur et subtrahuntur, ac Summo Pontifici immediate subiiciuntur » — Cfr. *Suarez*, De relig. t. IV, tr. 8, l. 2. cap. 1, n. 6.

(2) Tamquam exemplum huius exemptionis allegatur cap. 30 X. de privileg. (V, 32) et cap. 1. de privil. (V, 7) in VI°.

(3) In exemplum allegatur cap. *Cum Capella* 16, de privil.

(4) Cfr. *Wernz-Vidal* t. II. n. 363; Benedict. XIV, const. « *Apostolicae servitutis* » et const. « *Inter multa* »; De synodo dioec. l. II. cap. 11. n. 2. sq. Quae exemptio etiam ecclesiis capitularibus nonnumquam fuerat concessa aut aliis legitimis modis ab illis fuit acquisita, licet deinde arctioribus limitibus fuerit circumscripta a Concilio Tridentino v. gr. quoad visitationem Episcopi. Cfr. A. S. S. II, 345, III, 84; Conc. Trident. sess. XXV, cap. 20, de regul. *Biederlack-Führich* n. 35.; *Card. De Luca*, De iurisdic. disc. 1, 5, 6.

2°. *species media* est exemptio illorum Praelatorum, qui in clerum et populum determinati loci intra territorium dioecesanum siti *activam* habent iurisdictionem: hi pariter sunt *in dioecesi* sed non *de dioecesi* (5). 3°. *species suprema* est eorum Praelatorum, qui in certo territorio plene a qualibet dioecesi separato iurisdictionem exercent in clerum et populum, quem regunt ad instar Ordinarii loci; illud territorium dicitur *nullius* i. e. nullius dioecesis et tales Praelati dicuntur plene exempti *active* et *passive*; *active*, quia exercent iurisdictionem independentem a quovis Episcopo dioecesano; *passive*, quia nec ipsum territorium in quo habent iurisdictionem exemptam alteri Ordinario est obnoxium (6).

Inde apparet exemptionem propriam regularium esse de se exemptionem *passivam*, nam ex eo quod monasterium aliquod vel conventus gaudeat exemptione propria regularium, nulla in eius Superiore seu Praelato per se resultat iurdictio in clerum et populum ultra iurisdictionem in communitatem religiosam. Porro tale monasterium seu conventus est in territorio dioecesano, non est a tali territorio avulsus seu separatus. Ut ergo v. gr. aliqua Abbatia rationem habeat Abbatiae *nullius*, vel cum *exemptione activa* et consequente iurisdictione in partem populi et cleri in determinato territorio ad aliquam dioecesim pertinente, debet ille character speciali legitimo titulo vel concessione esse obtentus (7).

(5) Cfr. cap. 15, 13, X. de praescr. II, 26; Conc. Trident. sess. XXIII, cap. 10, de ref., sess. XXV, cap. 11. de regul.; Bouix, De Episc. I, p. 519 sq.; Scherer, Hand. d. Kirchenr. p. 424 sq.; Ferreres, Inst. I, n. 629.; Schmalzgr. I. I. tit. 31, n. 5.

(6) Conc. Trid. sess. XXIII. cap. 10, de ref.; sess. XXIV. cap. 9, de ref.; cap. 19, X. de praescr. II, 26.; Schmalzgr. I, 31, n. 5. Codex can. 319. — De aliis modis explicandi hanc divisionem cfr. D'Angelo, L'esenzione dei relig. p. 4.

Biederlack-Führich n. 149, cum Schmalzgr. V, 33 et aliis aliam inducit divisionem, in exemptionem *in capite* et exemptionem *in capite et in membris*, quae ad nostrum scopum minus practica videtur. Atque idem dicendum videtur de illa alia divisione, in exemptionem *a lege dioecesana* et exemptionem *a lege iurisdictionali*, de qua in Codice sub his terminis non habetur vestigium. Porro a canonistis sub exemptione *a lege dioecesana* intelligebatur immunitas religiosorum a tributis varii generis Episcopo solvendis, ad quorum solutionem saeculares clerici tenebantur. *A lege iurisdictionali* dicebantur esse exempti, quia subtracti erant a legifera, iudiciali et coercitiva Ordinariam potestate. Cfr. de hac distinctione: Reiffenstuel I, 31, n. 83 sq.; Passerini, De Statibus in q. 189, n. 672.

(7) Nota est divisio exemptionis *activae* in *nativam* i. e. in illis Praelaturis conservatam, ubi antea nondum erat dioecesis aliqua erecta; in *dativam*, quae solo privilegio apostolico obtineri potuit; in *praescriptivam* quae fundabatur in

3°) Ex natura rei exemptio potest esse *totalis* et *partialis*, prout exemptus totaliter vel partialiter subtrahatur a iurisdictione Ordinarii loci. Hoc sensu iam animadverterunt iuris praecedentis commentatores, praesertim post Tridentinum, non dari vere totalem exemptionem, cum citatum Concilium in pluribus regulares obnoxios fecerit Episcopis ut ordinariis locorum vel saltem ut S. Sedis delegatis; de se tamen est possibilis illa totalis exemptio (8).

Quae antiqua exemptionis partitio, alia ratione a nonnullis iuris novi commentatoribus proponitur, a quibus exemptio passiva dividitur in *plenam* si aequae principaliter fiant exempta et personae et loca, ita ut illa fruantur etiam personae extraneae dum in illo loco versantur; et in *semi-plenam*, si exemptio localis iis solis personis competat, propter quas ipsa concessa est (9).

4°) Passim quidem hodie traditur divisio in exemptionem *stricte dictam* et *late dictam*; quae late dicta exemptio dicitur convenire institutis iuris pontificii, quae simpliciter non dicuntur exempta, et tamen in nonnullis rebus interni regiminis non subduntur Episcopis, in quibus maior quaedam auctoritas eisdem Episcopis agnoscitur quoad instituta religiosa iuris dioecesani (10).

396. Fundamentum et convenientia exemptionis. Exemptio regularium solidum fundamentum habet in primatu Rom. Pontificis et in eius suprema et immediata iurisdictione in totam Ecclesiam atque in singulas eius partes et personas; unde infertur ius, quod ipsi competit, dioeceses describendi et unicuique Episcopo suum territorium et personas in quas iurisdictionem exerceat determinandi.

titulo *praescriptionis* debitis conditionibus praeditae. Cfr. cap. 1. de praescr. II, 13, in Sexto; cap. 7. de privil. V, 7, in Sexto, iunct. cap. 3. X, de in integr. I, 41; cap. 15, 18, X. de praescr. II, 26.; S. C. C. 2. lan. 1721. in ed. *Richt. Conc. Trid.* p. 346 sq.; A. S. S. vol. II, p. 342. sq. III, p. 65, sq. *Schmalzgr.* I. II, tit. 26, n. 52 sq., I. V. tit. 33. n. 259.

(8) Vel ipsorum Praelatorum nullius exemptio iure praecedenti non erat plena et totalis, cum non possent dare litteras dimissoriales, nec convocare synodum, nec deputare examinatores synodales aut celebrare concursus parociales; sed in his rebus dependere ab Episcopo viciniore. *Gasparri*, De sacr. ord. n. 939; *Benedict. XIV*, De syn. dioec. I. II, cap. 11, n. 5, 6; I. XIII, cap. 15, n. 4.

(9) *Vermeersch-Creusen*, Epit. I, n. 716.

(10) *Vermeersch-Creusen* I. c.; *Prümmer* q. 239, not. 2.; *Pejska* p. 41, qui hanc exemptionem imperfectam dicit contineri intra limites potestatis domesticae seu dominativae; A *Coronata* I, n. 621, b) et c); *Larraona* in *Commentarium* VI, p. 291 sq.

Quo ex iure etiam illud consequitur, quod Rom. Pont. Episcopo denegare possit iurisdictionem in aliquam suae dioecesis partem aut in aliquas personas, quae tamen in dioecesi Episcopi maneant.

Cui iuri Romani Pontificis accedit magna *convenientia* exemptionis Regularium et relativa quaedam necessitas. Atque inprimis quoad *res internas*, illa convenientia et relativa necessitas facile patet ex *unitate* societatis religiosae atque regiminis, ex *uniformitate* actionis et disciplinae, quae conservari nequeunt in societate religiosa, si *domus* vel *provinciae* unius instituti ab Episcopis singularum dioecesium dependerent. Quae rationes ex *natura rei* petitae sunt adeo evidentes, ut propter illas ex disciplina vigente quamplurimis congregationibus votorum simplicium per se non exemptis saltem *partialis* quaedam exemptio competat.

Praeclare rationes exemptionis Regularium proponit Leo XIII const. « **Romanos Pontifices** », § 7.: « Ad Regularium exemptionem quod attinet, certa et cognita sunt canonici iuris praescripta... Quo melius in religiosis Ordinibus omnia essent inter se apta et connexa, ac sodales singuli pacato et aequabili vitae cursu uterentur, denique ut esset incremento et perfectioni religiosae conversationis consultum, haud immerito RR. PP., quorum est dioeceses describere ac suos cuique subditos sacra potestate regundos attribuire, clerum regularem Episcoporum iurisdictione exemptum esse statuerunt..... Cum autem reipsa intra fines dioecesium vitam degant, sic huius privilegii temperata vis est, ut sarta tecta sit dioecisana disciplina, adeoque ut clerus regularis in multis subesse debeat episcopali potestati, sive ordinariae sive delegatae ».

Quodsi religio Ordinario loci est subducta, profecto non necessario *immediate R. Pontifici* fuit subiicienda. Nihil enim obstat, quominus domus religiosae forte ab Episcopis dioecesanis exemptae *immediate* Metropolitae vel *Primatibus* vel *Patriarchis* subordinarentur. At nisi propter speciales rationes aliter statuatur, praeferendum est, si Rom. Pontifex familias religiosas exemptas sibi *immediate* retineat subiectas atque per Superiores regulares gubernet; ita enim optime consulitur tum bono regularium tum ipsius Sedis Apostolicae (11).

(11) Leon. XIII Const. « *Conditae* » pr.; *Bianchi*, Della potestà e della politica della Chiesa t. IV, l. 2, cap. 2, § 5, n. 1, 2, sq., 10; *Piat* l. c. t. II, q. 10. ubi convenientiam desumit: a) ex bono Ordinum; b) Ecclesiae; c) Sedis Apo-

397. Origo historica. Si de *origine historica* exemptionis regularium quaeratur, profecto primis quinque vel sex saeculis regulares, qui plerumque erant *laici* atque monasteria *independentia* incolebant, iurisdictioni Episcoporum fuerunt subiecti (12). Quae regularium subiectio nonnisi paulatim atque *per gradus* commutata est in exemptionem. Crescente enim numero clericorum inter ipsos monachos pronum fuit, ut Abbates sacerdotio insigniti ad instar parochorum et Praelatorum inferiorum ex ipsa concessione Episcoporum in suos monachos stabilem et immediatam obtinerent curam (13). Porro ex nativa indole monasterii independentis suadebatur, ut monachi liberum haberent ius sibi *eligendi Abbatem* atque ordinandi res domesticas (14). Quo in iure, cum non raro etiam ab Episcopis perturbarentur, nihil mirum, quod sibi procurare studuerint *R. Pontificis protectionem* tempore medii aevi adeo efficacem. Quae protectio et tutela Sedis Apostolicae certe saltem viam paravit privilegio exemptionis (15), licet praesertim quaereretur ad efficaciorum tutelam iurium iam aliunde quaesitorum.

stolicae; d) ipsorum Episcoporum: *Bouix* l. c. t. II, p. 110, sq. et *De Buck*, De exemptione regularium, qui ibidem adversarios exemptionis antiquos et novos refutant. Qua in re quemadmodum odio et passionibus vel falsis principiis dogmaticis vel nimio studio extrinsecae unitatis vel uniformitatis in disciplina ecclesiastica exemptio regularium efficaciter non impugnatur, ita *iustae querelae* de excessibus ex utraque parte commissis sine ambagibus sunt concedendae. At inde non sequitur *exemptionem regularium* esse *abrogandam*, sed utrumque procedatur necesse est ad tramites iuris et aequitatis, prudentiae et caritatis. Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIV, cap. 11, de ref. et cit. const. Leonis XIII.

(12) Cfr. c. 4. 8. Conc. Chalced. (a. 451.) = c. 12. C. XVI. q. 1. et c. 10. C. XVIII. q. 2.; c. 27. 56. 57. 58. Conc. Agath. (a. 506.); c. 19 Conc. Aurel. I. (a. 511.) = c. 16. C. XVIII. q. 2.; *Thomassin*. Vetus et nova Eccl. discipl. P. I. l. 3. cap. 26. sq.; *Bianchi* l. c. n. 1. 2. At *Bouix* l. c. p. 85. sq. 103. sq. exemptioni regularium nimiam quandam antiquitatem vindicare conatur, dum confundendos assumit insectatores exemptionis regularium, praesertim lansenianos et Gallicanos, quorum plurimi etiam in Sedem Apostolicam fuerunt infensi.

(13) Cfr. c. 51. Conc. Tolet. IV. (a. 633.) = c. 1. C. XVIII. q. 2.; Conc. Arelat. (a. 455.); *Suarez* l. c. tract. VIII. l. 2. cap. 1. n. 16.; *Scherer* l. c. p. 739. sq.; *Thomassin*. l. c. cap. 27. n. 6. sq.

(14) Conc. Arelat. (a. 455.); Gregor. M. c. 2. 3. C. XVIII. q. 2.; c. 3. Conc. Ilerd. (a. 521.-546.) = c. 34. C. XVI. q. 1. et c. 1. C. X. q. 1.; *Thomassin*. l. c. cap. 29. n. 11. sq.

(15) Cfr. cit. c. 51. Conc. Tolet. IV. (a. 633.); c. 10. Conc. Hispal. II. (a. 610.); cap. 1. X. de stat. III. 35. (Gregor. M.); cap. 16. 17. X. de excess. Prael. V. 31.; cap. 8. 18. X. de privil. V. 33. (solutio census vel concessa protectio Sedis Apostolicae neminem eximit a potestate sui Episcopi), cap. 1. de

Huc quoque pertinent diplomata protectionis regum, quae a nonnullis doctoribus explicantur in relatione ad ius germanicum de « ecclesia propria » *Chelodi* I, n. 282, n. 6.

At exemptio non illico per legem quandam generalem *regularibus* fuit concessa (huiusmodi enim *lex generalis* expressis verbis formulata usque ad nostram ultimam aetatem (16) non existit); sed per indulta specialia monasteriis vel ordinibus particularibus data et *strictè probanda* (cfr. c. 7. 8. X. de dom. rel. III. 36.; cap. 7. X. de privil. V. 33.; cap. 7. de priv. V. 7. in Sext.) nonnisi paulatim in praxim quandam communiter receptam transiit. Cuius exemptionis regularium saltem a iurisdictione Episcoporum prima exempla saeculo sexto in *Ecclesia Africana* occurrunt, ubi tamen monachi ordinariae potestati Episcoporum subducti, non R. Pontifici, sed *Primate Carthaginensi* fuerunt subiecti (17). Similis praxis iam inde ex saeculo septimo vigeat in *Patriarchatu Constantinopolitano*, ubi teste ipso *Thomassino* (l. c. P. I. l. 3. cap. 31. n. 15.), qui exemptioni regularium parum favet, « *bene multa coenobia ab Episcoporum dioecesanorum spirituali iurisdictione prorsus erant absoluta et uni immediate Patriarchae Constantinopolitano et Exarcho patriarchali, quem ille ad omnium omnino monasteriorum administrationem delegabat* (18) ».

In *Ecclesia* quoque *occidentali* a tempore *Gregorii M.* exemptio per indulta Rom. Pontificum maiori minorive ambitu monasteriis fuit concessa; authentica vero documenta, quibus plena exemptio a iurisdictione episcopali cum immediato regimine Sedis Apostolicae comprobetur, illis saeculis post *Gregorium M.* non adeo frequenter

V. S. V. 12. in Sext. (recipere aliquos in filios Ecclesiae Romanae non tribuit illis privilegium exemptionis); Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 11. de ref.; *Blumenstok*, D. paepstl. Schutz im Mittelalter; *Hinschius* System d. k. Kirchenrechts, t. V. p. 331. sq. 971. sq.

(16) Cap. 7. X. de stat. III. 35.; cap. 8. X. de relig. dom. III. 36.; Conc. Trid. Sess. XXV. cap. 8. 22.; Collect. Lac. t. II. col. 356. sq. 489. 520. (de monachis Ecclesiae orientalis et de Italo-Graecis ex const. « *Etsi pastoralis* » Benedicti XIV, n. 19. et ex Syn. Montis Libani a. 1736, cap. 2. n. 2); *Piat*, II. q. 4.; *Biederlack* l. c. p. 215. 217.

(17) Concilia Carthagin. (a. 525. et 535.), quorum authentiam *Van Espen* propter inefficaces rationes in dubium vocat. Cfr. *Hefele* Conciliengech. t. II. p. 710. sq. 758. sq.; *Bouix* l. c. p. 99. sq.; *Thomassin*. l. c. cap. 31. n. 1. sq.

(18) Cfr. quoque *Thomassin*. l. c. cap. 34. n. 1. sq.

reperiuntur (19). At saltem ex saeculo undecimo (20) instituta religiosa passim obtinuerunt privilegium exemptionis, ut iam a multo tempore vera quaedam *religio* votorum solemnium non existeret, quae ex iure *speciali* non gauderet privilegio exemptionis. Cuius disciplinae immutatae et etiam abusus monumenta in Decreto Gratiani et in collectionibus authenticis prostant; nam praeter titulum *de excessibus Praelatorum* (l. V. t. 31.) in corpore iuris canonici existit titulus de privilegiis et *excessibus privilegiatorum* (l. V. t. 33.).

Cum privilegia exemptionis genuina et saepe etiam ficta praeter internum regimen monasteriorum extenderentur etiam ad externa ministeria, non paucarum controversiarum et querelarum data est occasio, quibus Concilium Tridentinum atque Rom. Pontificum Constitutiones remedium attulerunt (21).

Cum Ecclesia non obstante rigore iuris antiqui tolerare imprimis deinde etiam approbare coepisset instituta *votorum simplicium*, mox ipsorum incolumitati consuluit per immunitatem quandam vel exemptionem *partialem* circa regimen *internum*. Cuius disciplinae iam saeculo decimo septimo exempla non desunt. Nam Innocentius X. Const. « *Commissi* » 30. Iul. 1647. *Doctrinariis*, Alexander VII. Const. « *Ex commissio* » 22. Sept. 1655. *Lazaristis*, Benedictus XIV. Const. « *Emanavit* » 21. Ian. 1758. Patribus Oratorii illam immunitatem magis minusve extensam concesserunt vel denuo confirmarunt. A qua praxi Sedes Apostolica in aliis congregationibus religiosis virorum non recessit atque adeo saltem PP. Passionistis et Redemptoristis plenum indulsit privilegium exemptionis. Postquam Bened. XIV. Const. « *Quamvis iusto* » 30. Apr. 1749. in congregatione tolerata Virginum Anglicanarum valde modestam

(19) Gregor. M. c. 5. 6. C. XVIII. q. 2.; privilegium exemptionis ab Honorio I. monasterio Bobbiensi a. 628. concessum; authentia privilegiorum exemptionis, quae a Zacharia Papa a. 748. monasterio Cassinensi et a. 751. monasterio Fuldensi dicuntur esse data, in dubium vocatur. Cfr. *Scherer Handbuch des Kirchenrechts*, t. II. p. 740. sq. not. 33.; *Bouix* l. c. p. 100. sq.

(20) Urban. II. Const. « *Cum universis* » 6. Apr. 1090. (priv. exempt. Valumbrosanorum); cap. 3. 14. 17. X. de priv. V. 33.; *Scherer* l. c. p. 742. not. 36.

(21) Conc. Trid. Sess. XXIV. cap. 11. et Sess. XXV. de reg.; Innoc. X. Const. « *Cum sicut* » 14. Maii 1648.; Bened. XIV. Const. « *Firmandis* » 6. Nov. 1744., Const. « *Apostolicum* » 30. Maii 1753.; Leonis XIII. Const. « *Romanos Pontifices* » 8. Maii 1881.

independentiam Superiorissae generalis ab Ordinariis loci in rebus internis instituti approbavit, deinceps iuxta praxim S. C. Ep. et Reg. illa independentia *interni* regiminis potius aucta est. Quam disciplinam Leo XIII. Const. « *Conditae* » de institutis religiosis votorum simplicium generatim approbavit atque facta distinctione inter instituta mere dioecesana et Congregationes iam a Sede Apostolica approbatas relationes inter Episcopos et illa instituta, quibus vera et perfecta exemptio *non fuit* concessa, terminis accuratioribus atque lege universali definivit (22).

398. Exemptio in iure Codicis, ita generali modo pro Regularibus sancitur can. 615.: « *Regulares, novitiis non exclusis, sive viri sive mulieres, cum eorum domibus et ecclesiis, exceptis iis monialibus, quae Superioribus regularibus non subsunt, ab Ordinarii loci iurisdictione exempti sunt, praeterquam in casibus a iure expressis* ».

I. Exemptio pro regularibus est *regula*, *exceptio* debet constare expresso novi iuris praescripto: nec proinde tenentur regulares probare exemptionem; sed Ordinarius loci qui praetendit subiectionem regularis eam debet probare, cum detrahatur ipsi iurisdiclio in exemptos, *praeterquam in casibus in iure expressis*. Nec solum regularibus competit exemptio personalis sed etiam localis, qua eorum domus et ecclesiae a iurisdictione Ordinarii loci subtrahuntur « *cum eorum domibus et ecclesiis* ». Est ergo exemptio regularium *mixta*, sed est mere *passiva* non *activa*, cum nulla inde resultet in Praelato regulari iurisdiclio in populum et clerum, sed tantum in subditos ad normam can. 501, § 1. Quae exemptio a iurisdictione Ordinarii loci importat exemptionem a visitatione, tum ex natura rei, tum ex positiva iuris sanctione (cfr. can. 512 iunct. can. 511), nec can. 344 § 2 Ordinariis locorum tribuit ius visitandi exemptos nisi solum in casibus in iure expressis. Non obstante tamen *generali* exemptionis *privilegio*, visitatio Episcopi etiam ab exemptis declinari non potest, si privilegium exemptionis a visitatione ad *determinatum obiectum sese non extendit* v. gr. ad ecclesias exemptas, quibus *cura animarum incumbit* (can. 631).

(22) S. C. Ep. et Reg. apud Bizzarri l. c. p. 169. sq. 796. sq.; S. C. Ep. et Reg. 23. Sept. 1881. in Act. S. Sed. vol. XIV. p. 271. sq.; Battandier l. c. p. 188. sq.; Bouix l. c. p. 364. sq.

II. Quae exemptio eo sensu est mixta seu simul personalis et localis, ut locis (domibus et ecclesiis) competat ratione personarum seu regularium exemptorum; nec directa exemptio locis illis tribuitur, ita ut desinant esse loca ad territorium dioecesis pertinentia, in quibus Ordinarius loci de se iurisdictionem nullam exercere possit, etiam praescindendo a personis exemptis. Quem modum exemptionis mere passivae et mixtae satis clare videtur proponere noster can. 615, dum exemptos decernit regulares *cum eorum domibus et ecclesiis*; illa enim legis formula personas regulares primo et per se videtur eximere, domus et ecclesias tantum indirecte, in quantum est necessarium exemptioni ipsorum regularium.

399. Non defuerunt iure praecedenti plures canonistae, qui illam exemptionem localem regularium ita explicaverint, ut domum religiosam consideraverint, quasi locum extra territorium dioecesanum, in quo etiam a persona non exempta non incurreretur poena in statuto dioecesano constituta, quemadmodum non incurritur a quovis fidei qui contra statutum suae dioecesis peccat in aliena dioecesi (cfr. can. 14, § 1, n. 1°) (23). Fuerunt quoque, qui eam sententiam

(23) Inter alios id tenuerunt: *Pellizarius*, saltem ut probabile, Manuale Regul. tr. VIII, cap. 6.; *Salmanticenses*, Theol. mor. tr. XVIII, de privil. cap. 3, p. 1, § 1. n. 3.; *Layman*, Theol. mor. l. I. tr. IV, cap. 9, n. 5.; *Bonacina*, De censuris disp. I, q. 1.; *S. Alphonsus*, Theol. mor. l. I. tr. IV, cap. 9, n. 5. Non videtur recte allegari pro hac sententia *Schmalzgr.* V, 39, n. 49; nec *Ballerini-Palmieri*, Opus morale I, n. 346, VII, n. 68, ubi mere exponit aliorum sententias. *Cappello*, De censuris 2, n. 20, 8 etiam aliorum sententiam affirmantem et negantem mere allegat. Qui doctores facile argumentari potuerunt ex nonnullis formulis amplissimis, quibus usi sunt RR. PP. in Constitutionibus, quibus Regularium Ordinibus privilegium exemptionis concesserunt; v. gr. « ...districte inhibemus, ne quispiam absque dictae Sedis (Apostolicae) speciali commissione et auctoritate in *personas, domos et loca* dicti ordinis... *utpote prorsus exempta... aliquam praeeminentiam, superioritatem et iurisdictionem quomodolibet exercere praesumat* » (Sixtus IV. C. *Regimini* § 9. de Fratribus Minoribus. Item Urbanus VI const. *Sacrosancta* de exemptione Servitis concessa: « ...vos, vestrasque *personas ac omnia loca*, tam praesentia quam futura, omni iurisdictione, potestate, dominio, visitatione... omnium et singulorum Patriarch., Archiepiscop. Episc. et quorumcumque aliorum iudicum ordinariorum ...eximimus et totaliter liberamus... volentes quod locorum Dioecesani, vel alia quaevis persona *in vos vel loca praedicta*, utpote prorsus exempta et dictae Sedi (Apost.) immediate subiecta, non possint... potestatem, dominium aut iurisdictionem aliquam quomodolibet exercere ». Quae formulae videntur pariformiter eximere *personas et loca*. Haec quidem non sunt neganda; sed nondum ex illis apparet, loca avulsa esse e territorio dioecesano; nec apparet quod Episcopus *in locum*

etiam post publicatum Codicem defenderent aut nulla allegata speciali ratione (24), aut solum illa adducta quod locus exemptus aequiparatur loco extra territorium Ordinarii loci, et illi applicatum fuit effatum iuridicum Bonifacii VIII (cap. 2. de Constitut. I, 2. in Sext.) « *extra territorium ius dicenti non paretur impune* » (25).

Generatim vero canonistae recentiores, hanc quaestionem tractantes, potius negativam sententiam tuentur et licet admittant Regularium exemptionem et personalem et localem; localem exemptionem subordinant personali, cuius intuitu localis est concessa; nec admittunt localem exemptionem Regularium eorum domos et ecclesias constituere in conditione iuridica alieni territorii respectu Episcopi, qui in illis iurisdictionem exercent in non exemptos saeculares, aut actus peragat iis in rebus, quibus vel ipsi exempti Regulares Episcopo ex praescripto iuris expresso subduntur (26). Cui sententiae calculum videtur adiiciendum.

a) Sane inauditum in iure est, per erectionem conventus exempti pars aliqua territorii dioecesanum dismembrari, et per eius suppressionem pars dismembrata iterum uniri territorio dioecesano; ergo locus conventus exemptus per exemptionem non desinit esse territorium dioecesanum. Nulli Episcopo in mentem veniet dare

exemptum exercent iurisdictionem, si dicatur laicum in tali loco delinquentem contra statutum dioecesanum poenam, qua ipsum firmatur incurrere; sed in suum subditum in suo territorio versantem iurisdictionem exercet, quod territorium est exemptum pro regulari non pro saeculari. — Potiori ratione fieri potuit vis in illis Leonis XIII verbis, quibus modum indicat, quo facta est Regularium exemptio: « Cuius rei (exemptionis) non ea fuit causa, quod placuerit religiosas sodalitates potiore conditione frui quam clerum saecularem; *sed quod earum domus habitae fuerint iuris fictione quasi territoria quaedam ab ipsis dioecesium avulsa* » — At eodem loco statim ipse Pontif. subiungit: « *Cum autem reipsa intra fines dioecesis vitam degant* »; ergo dum in domo exempta degunt, *intra fines dioecesis* i. e. in territorio dioecesano degunt. Fictio autem, ut notum est, est assumptio indubitatae falsitatis pro veritate, in casu possibili et ex iusta causa, in ordine ad inducendum aliquem iuris effectum aequitati naturali non repugnantem (*Pirhing* II, 23, n. 4): quae fictio in casu non inducta est saecularium causa sed regularium, nec proinde quidpiam diminuit de potestate Ordinarii in toto territorio dioecesano respectu suorum subditorum saecularium.

(24) Cfr. v. gr. *Noldin*, De principiis n. 151.

(25) In hac re plures secuti sunt *Passerini* qui suam affirmativam sententiam hoc modo propugnat in cap. 2 De Const (I, 2) in Sexto, q. 2, a. 3.

(26) *Vermeersch-Creusen* Epit. I. n. 717; *Chelodi*, De personis p. 438.; *Bou-dini*, De priv. exempt. p. 5. etc. praeclare *Ramos* in *Comm.* VI, p. 82 sq.

consensum necessarium ad erectionem conventus exempti, si haec exemptio importaret diminutionem territorii. Inter divisiones territoriales, quae de iure communi in Ecclesia habentur, et can. 215 sq. completo modo enumerantur, haec locum non habet: porro can. 198 manifesta haec ponitur oppositio inter varios Ordinarios locorum et Praelatos Regulares, quod hi sunt Ordinarii *pro suis subditis*, nec territorii distincti ratio habetur. Tota ergo illa *fictio iuris*, de qua Leo XIII cit. loco, pertinet ad ipsas personas regularium, quarum personalis exemptio practice non haberet locum pacifico et quieto modo si Episcopus in ipsum locum (domum, ecclesiam) ordinariam retineret potestatem. *b)* Sicut autem iure praecedenti distinctio inter Abbates nullius et simplices Abbates de regimine in hoc ponebatur, quod illis, non istis competeret habere territorium separatum, ita hoc idem habetur in iure Codicis; quibus Abbatibus de regimine aequiparantur ceteri Praelati regulares. *c)* Insuper commemorata fictio iuris evidenter non dat Praelato regulari competentiam iudicalem, vi cuius ad ipsum recurrere possint saeculares in causis, in quibus relativa competentia desumitur *ex re sita, contractu vel delicto*. *d)* Demum integra oeconomia Codicis adversatur illi doctrinae hactenus impugnatae, ut optime ostendit *Ramos* in « Commentarium » pro relig. VI, p. 82. sq. et *Ojetti*, Comment. Codicis I. p. 119. sq. — Vel ipse canon quo conceditur privilegium exemptionis, continet exceptionem « *praeterquam in casibus in iure expressis* »; in his non subtrahuntur ordinariae iurisdictioni Ordinarii loci; at Episcopus *ordinariam* iurisdictionem suam non potest exercere nisi intra suae dioecesis territorium; ergo domus exempta est territorium Episcopi et fictio iuris non habet locum nisi relate ad personas exemptas.

400. Exemptio quoad personas. Complectitur omnes regulares professos et novitios. Postulantes seu adspirantes non comprehenduntur, cum non enumerentur: quae autem ius tribuit Praelatis regularibus quoad personas saeculares, quae habitualiter, modo stabili et permanenti in domo exempta cum religiosis degunt causa famulatus, educationis, hospitalitatis, ea a fortiori ipsis competunt quoad citatos postulantes. Quae horum exemptio vel potius extensio exemptionis, potius est exemptio ab auctoritate seu cura parochi; quod inde etiam inferitur quod illa compe-

tentia datur Superiori religioso in religione clericali non exempta (cfr. can. 514) (27).

Sunt autem exempti regulares *vir*i et *mulieres*, exceptis monialibus, quae Superioribus regularibus non subsunt, itemque illae moniales quae ad vota simplicia sunt redactae (28).

Personae exceptae. Codex ab exemptione excipit: 1°) regulares illegitime extra domum degentes, etiam sub praetextu accedendi ad Superiores (can. 616, § 1).

2°) Si extra domum commiserint delictum nec a proprio Superiore praemonito puniantur, a loci Ordinario puniri possunt, etsi e domo legitime exierint et domum reversi fuerint (can. 616, § 2).

In utraque exceptione Tridentinae praescriptiones aliqua ratione innovantur (29).

(27) Aliud inferri non potuit ex const. « *Superna* » Clementis X, § 4, nec ex diversis Constitutionibus pontificiis, quae Superiori regulari tribuunt administrationem sacramentorum.

(28) Cfr. S. C. de Rel. 23 Iunii 1923 (A. A. S. XV, 357). In religione laicali peculiarem habet difficultatem exemptio, cum laicis non competat ecclesiastica iurisdictio. Quoad moniales quidem res est definita, quia aut subsunt Superiori regulari aut Episcopo, cui in multis etiam cum Superiori regulari tribuitur competentia cumulativa (cfr. *Piat* II, q. 6). In religione laicali virorum plene exempta, reliquum est ut regimen internum geratur per potestatem dominativam, pro iis vero, quae important exercitium iurisdictionis eccl. aut ad S. Sedem aut ad Episcopum recurratur, nisi forte saltem Superior Generalis sit *sacerdos cum privilegiis iurisdictionalibus*. Cfr. *Monitore* XVI, 28. Iure praecedente Moniales votorum solemnium distinguebantur, in eas quae a regularibus regebantur, et in eas quae immediate Sedi Apostolicae subiectae erant; priores sub regularem cura et custodia relinquebantur; posteriores ab Episcopis gubernabantur tamquam Delegatis Sedis Apostolicae (cfr. Conc. Trid. sess. XXV cap. 9. de regul.; S. C. EE. et Regul. 8 Sept. 1725, 27 Febr. 1863 apud *Bizzarri* p. 353 sq. 169. sq.; *Ferrari* p. 202, 206.; *Piat* I. c.). Iure Codicis potius exemptionis privilegio non gaudent, quae dicebantur immediate S. Sedi subiectae (nisi speciali privilegio sint munitae); ideoque sua ordinaria potestate Episcopi ipsas gubernant perinde ac sorores Congregationis iuris pontificii.

(29) Conc. Trident. sess. XXV, cap. 4. De Regul., perspecto abusu degendi extra claustra sub praetextu adeundi Superiores, statuerat: « Nec liceat regularibus a suis conventibus recedere etiam praetextu ad Superiores suos accedendi, nisi ab eisdem missi aut vocati fuerint. Qui vero sine praedicto mandato in scripto obtento repertus fuerit, ab Ordinariis locorum tamquam desertor sui instituti puniatur » — Lex nova supponit illam specialem licentiam; formalitates non memorat. — Etiam de regularibus extra claustra delinquentibus caverat Conc. Trident. sess. VI, cap. 3, sess. XXV, cap. 14. Cfr. *Piat* II, q. 98 sq.

Quae dicuntur de illegitime extra domum degentibus applicanda non sunt regularibus dispersis aut iis quos persecutio cogit commorari extra claustra, quibus potius impendenda est protectio iuridica.

401. Exemptio quoad domos. Nulla in iure Codicis statuitur vera et proprie dicta exceptio a generali privilegio exemptionis, « *cum eorum domibus et ecclesiis* ».

I. *Iure praecedenti* privilegio exemptionis non gaudebant: 1°) Parvi conventus numerum personarum requisitum (6 aut 12) non habentes (30); 2°) Grangiae, praedia ruralia, parochiae religiosae commissae sine vero conventu ibidem legitime erecto.

II. *Codex*, postquam generali modo exemptionem domorum et ecclesiarum declaravit pertinere ad regularium exemptionem, *domos non formatas* (cfr. can. 488, n. 5°) subiicit peculiari *vigilantiae* Ordinarii loci, (can. 617, § 2) « qui, si abusus irrepserint et fidelibus

(30) De parvis conventibus consulendae sunt Pontificiae Constitutiones v. gr. 1) *Cum aliae* Gregorii XV (1622); 2) *Cum saepe* Urbani VIII (21 Iunii 1625) — 3) *Instaurandae* Innocentii X (1652) — 4) Litterae S. C. super statu Regul. (1625, 1653) ad Episcopos Italiae — 5) Decr. *Ut in parvis* Innocentii X (1654) — 6) Declarat. S. C. super Statu Regul. 27 Iulii 1655 — 7) Decr. Alexandri VII 25 Iunii 1664 — 8) Declarationes S. C. 19 Nov. 1671. — 9) Decr. *Sanctissimus* Innocentii XII (1695) probabiliter pro sola Italia — 10) Eiusdem decr. *Nuper* (1697). Cfr. *Vermeersch*, De Relig. tom. II; *Ferraris* v. Conventus art. 2. n. 15, 20, 21, 22, 31; *Fagnanus*, cap. *Auctoritate*, de censibus III, 39; *Bizzarri* p. 294, 284; *Piat*, t. II q. 16, 17.

Ius in illis documentis contentum ad haec puncta reducebatur: a) Conventus erecti post decr. *Cum saepe* Urbani VIII (21 Iun. 1625), non erant exempti nisi haberent 12 religiosos; b) ante illud tempus erecti in Italia et insulis adiacentibus, ab Innocentio X suppressi et postea instaurati, pariter exemptione carebant nisi haberent 12 religiosos; c) non suppressi in Italia carebant exemptione, nisi in eis adessent saltem 6 religiosi, quorum 4 essent sacerdotes; d) de existentibus extra Italiam ante a. 1625, nihil fuerat statutum.

Plures deinde in diversum sensum datae decisi. SS. CC. (Cfr. *Ferraris* v. Conventus art. 2, n. 23 sq. 32 sq.).

Ex stylo Curiae paulatim inducta nova disciplina, quod sufficerent ad exemptionem sex religiosi (*Bizzarri* p. 396, 284).

Leo XIII, const. « *Romanos Pontifices* » (1880) § 8 de exemptione dicit: « Iure communi constitutum est ut domus, quae sodales religiosos sex ad minimum non capiant, in potestate Episcoporum esse omnino debeant ». Quae Constitutionis Pontificiae verba, saltem hanc habebant vim, ut assererent mitiorem disciplinam de sufficientia sex sociorum ad servandam exemptionem; quam alia Acta SS. CC. supponebant. Cfr. *Aichner*, Iur. can. Comp. p. 471, not. 14; *Lucidi*, De visitat. vol. 2 n. 67, 68; *Melchers*, De canon. dioec. visit. p. 12, n. 7; Act. S. S. t. 38, p. 144; *Vermeersch*, De Relig. vot. I, n. 365 De Belgio.

scandalo fuerint, ipse per se potest *interim* providere ». At inde domus non formatae exemptionem non amittunt, cum solum in casu particulari det Ordinarius loci facultatem per se providendi ablationi abusus et hoc *interim*: quare si requireretur permanens intromissio, potius Ordinarius deberet recurrere ad S. Sedem secundum id quod praescribitur § 1 eiusdem canonis his verbis: « Si in regularium aliorumve exemptorum religiosorum domibus eorumve ecclesiis abusus irrepserint, et Superior monitus prospicere neglexerit, tenetur rem ad Sedem Apostolicam statim deferre »; quae dispositio pariter non est exceptio ab exemptione, sed potius eius confirmatio, licet Ordinatio loci tribuat aliquem modum sese ingerendi, quem sine speciali mandato non haberet.

Grangiae i. e. praedia rustica ubi unus vel alter religiosus moratur ad res oeconomicas gerendas; itemque *villae*, in quas religiosi se conferunt rusticatum vel recreationis causa, et *hospitia* constituta in commodum religiosorum itinerantium aut demorantium ex causa gerendi religionis negotia, erunt vel non erunt domus exemptae, prout in ipsis legitime ad normam iuris fuerit erecta domus religiosa aut secus (31).

De ecclesiis paroecialibus sermo erit in capite sequenti.

402. Ecclesiae Regularium exemptio importat immunitatem a visitatione Episcopi. Hoc iam deducitur ex natura rei; sicut enim exemptio domus excludit visitationem Episcopi quoad familiam religiosam conventus exempti et quoad internam ipsius domus inspectionem, quae duo pertinent ad Praelatos religionis (can. 511, iunct. 512), ita exemptio ecclesiae. Quod magis confirmatur ex speciali facultate, quam ex determinato fine ius nonnumquam tribuit Ordinariis v. in can. 1261, § 2 (32). Ipse can. 1261 propter

(31) De huiusmodi domibus cfr. relationem factam in causa *Faventina* 15. Sept. 1690, apud *Bizzarri* p. 681.; specialem diceptionem *Fagnani* in cap. *Auctoritate*, de Censibus III, 39. De illis plura in Litteris circularibus S. C. a. 1653., et in declarationibus datis 27. Iulii 1655 et 11. Sept. 1670 apud *Fagnani* l. c. Cfr. quoque. *Piat* t. I, q. 376, t. II. q. 124, 281, 268, 124.

(32) Praestat in hunc finem adducere criterium Ecclesiae in his solis casibus exceptis ab Ordinariis sequendum ex resp. Praesidis Commiss. pro interpr. Cod. Dubia hoc pacto proponebantur: « In Urbe N., tempore quo ecclesiae urbis quinquennali visitationi subdebantur, misit Ordinarius loci suum delegatum ad visitandum templum Societatis Iesu in illa urbe existens. Superiore

oppositionem inter paragraphum primam et secundam manifeste probat ius *vigilantiae* Episcopo concessum non importare ius visitandi (n. 401). Cum exemptio localis sit facta propter exemptionem personarum, sicut nihil refert ad hoc ut domus sit exempta, quod sit vel non sit posita in proprietate religiosorum propriis ipsorum sumptibus exstructa; ita pro ecclesia non requiritur ut pertineat ad proprietatem regularium, sed satis est ut ipsis data sit in usum permanentem, modo tum domus sit legitime erecta, tum ecclesia domui ad illum permanentem usum communitatis religiosae relicta.

403. Exemptio in Missionibus. Licet in missionibus possint esse et de facto sunt amplae domus regularium exemptorum, opus missionarium postulat ut plurimi religiosi sint dispersi in variis stationibus aut soli aut cum uno vel altero socio. Nullus requiritur religiosorum numerus ut habeatur statio, missio, residentia religiosorum in locis missionum, quod declaravit sua solemni et celebri const. « *Romanos Pontifices* » Leo XIII in Anglia, quae constitutio habita est ut ubique vicens aut etiam expresse extensa fuit ad

praedictae Societatis non reluctantem delegatus Ordinarii visitavit templum et sacrarium eodem modo, quo ecclesiae non exemptae visitari solent — Re audita Praepositus Provincialis praedictae Societatis protestationem Ordinario porrexit, in qua cum debita reverentia ei inculcare conabatur, templum Societatis Iesu vi exemptionis visitationi loci Ordinarii obnoxium non esse. Quod si vero de visitatione iuxta can. 1261, § 2. agatur, illam supponere leges particulares in materia in praedicto canone expressa latas, hancque visitationem totam quantam differre ab illa quinquennali. Ordinarius affirmat, se allatas rationes non agnoscere seque ius habere etiam exemptorum regularium templa visitandi — Ad rem dirimendam quaeritur.

I. Utrum Ordinarius loci templa Societatis Iesu in sua dioecesi existentia modo praedicto quinto quoque anno visitare possit — Et quatenus negative:

II. Utrum in casu, quo leges dioecesanae (e. g. synodales) non quidem novam materiam iuxta can. 1261 afferunt, sed solum leges ecclesiasticas urgent, Ordinarius ad visitationem manum apponere possit — Et quatenus negative:

III. Utrum visitatio, de qua in can. 1261, § 2 eodem modo instituenda sit, ac solita quinquennalis visitatio ecclesiarum non exemptarum. — Et quatenus negative:

IV. Utrum ad visitationem iuxta can. 1261, § 2 extendi possunt responsa S. C. EE. et RR. ante novum Codicem data, ut nempe Ordinarius visitationis iure in tantum solum generatim utatur, in quantum positivam habeat notitiam leges particulares a se latas in *ecclesiis regularium exemptorum* non observari.

Responsum datum 8 April. 1924 — Ad 1um, 2um, 3um *negative*; ad 4um *affirmative*.

Cfr. « Commentarium pro Relig. » 1928, p. 243; 247, sq. *Regatillo*, Jurispr. del Cód. p. 108 sq.

plures regiones (Cfr. Concil. Plenar. Americae Latinae a. 1899. Acta et Decreta p. CIX). Illa exemptio his verbis proponitur in cit. const. n. 10.: « Quam ob rem in praesenti etiam Ecclesiae catholicae apud Britannos conditione declarare non dubitamus: Regulares qui in residentiis missionum commorantur exemptos esse ab Ordinarii iurisdictione, non secus ac regulares intra claustra viventes, praeterquam in casibus a iure nominatim expressis, et generatim in iis quae concernunt curam animarum et Sacramentorum administrationem » (33). Quod ius speciale de missionibus non est per Codicem immutatum, salvis his quae ad normam iuris et iurisprudentiae praecedentis constituta sunt, ubi de Vicariis et Praefectis Apostolicis, praesertim can. 295, 296, 297, 298. Cfr. Wernz-Vidal, t. II, n. 545 sq.

404. Limitatio exemptionis inducitur per clausulam can. 615. « *praeterquam in casibus a iure expressis* », quae limitatio etiam iure praecedenti erat facta.

Praecedenti vero iure distinguebantur casus, in quibus viri regulares Ordinum religiosorum etiam exemptorum ab Episcoporum *ordinaria potestate* dependebant, et casus in quibus expressis iuris sanctionibus et speciatim decretis Conc. Trid. suberant Episcopi

(33) Ius a se firmari antiquum et in Anglia applicandum ostendit idem Leo XIII cit. const. n. 9, his verbis: « Quamvis hierarchiae instauratio (erat difficultas in Anglia facta) faciat ut res catholica apud Anglos ad communem Ecclesiae disciplinam *potentialiter* revocata intelligatur; adhuc tamen res ibi geruntur eodem fere modo atque in missionibus geri solent. Iam vero sacrum Consilium christiano nomini propagando pluries declaravit Constitutiones Clementis VIII *Quoniam* (1603), Gregorii XV *Cum alias* (1622), Urbani VIII *Romanus Pontifex* (1624), itemque Const. Innocentii X non esse de domibus atque hospitibus missionum intelligendas. Ac merito quidem; nam cum dubium iam dudum fuisset propositum Clementi VIII, utrum religiosi viri ad Indos missi in culturam animarum existimandi essent quasi vitam degentes extra coenobii septa, proindeque Episcopis subesse Tridentina lege iuberentur, Pontifex ille per Const. *Religiosorum quorumcumque* (1601) decreverat eos « reputandos esse tamquam religiosos viventes intra claustra », quam ob rem « in concernentibus curam animarum Ordinario loci subesse; in reliquis vero non Ordinario loci, sed suis Superioribus subiectos remanere ». Neque aliud sensit iudicavitque Benedictus XIV in suis Const. *Quamvis* (1755), *Cum nuper* (1751) et *Cum alias* (1753). Ex quibus omnibus liquet, etiam hospitibus et domos, quantumvis incolarum paucitate infrequentes, huius de quo agitur privilegii iure comprehendi, idque non in locis solum ubi Vicarii Apost., sed etiam ubi Episcopi praesunt; de Episcopis enim in Constitutionibus quas memorabimus agebatur etc. ».

saltem tamquam *Delegatis Sedis Apostolicae* (34). Quae distinctio in iure Codicis non est facta sed potius sine ulla distinctione suis locis in propria sede materiae asseritur competentia Episcopi non obstante exemptione, ita ut potius reducendi sint illi casus ad potestatem ordinariam Episcopi.

In opere praesertim destinato ad usum praelectionum in scholis, in tractatu de religiosis non videntur permiscendae materiae, et in quantum illi casus non continentur in canonibus de religiosis hoc tractatu explicandis, amandanda est eorum uberior explicatio ad propriam sedem materiae. Brevis tamen enumeratio etiam hoc loco videtur esse facienda: in qua multiplex ordo servari potest (35).

(34) I. Casus *ordinariae* iurisdictionis erant sequentes: 1) In iis, quae sunt *ordinis episcopalis* v. gr. susceptione ordinum, consecratione ecclesiarum, petitione chrismatis; 2) in observantia festorum et censurarum, quae ab Episcopo promulgantur; 3) in censura et lectione librorum; 4) in vocatione ad generales processiones consuetas vel pro bono publico ab Episcopo indictas, necnon in controversiis ortis de praecedentia in iisdem; 5) in approbatione ad audiendas confessiones *saecularium* personarum; 6) in erectione conventuum et ecclesiarum; 7) in publicatione novarum indulgentiarum quas a S. Sede impetrassent; 8) in praedicatione verbi Dei extra ecclesias proprii ordinis; 9) in executione ultimarum voluntatum ad causas pias; 10) in cura animarum quoad saeculares personas (*Wernz*, *Ius Decret.* t. III, n. 702, I, cum accurata allegatione et crisi fontium, unde casus repetebantur).

II. Casus *delegatae* iurisdictionis erant: 1) in renuntiatione bonorum tempore novitatus de iure facienda; 2) in Missae celebratione ad normam Conc. Trid. sess. XXII, Decr. *de observ.* et *evit.* etc.; in stipendio Missarum taxando; in recitandis collectis; in admittendis sacerdotibus *extraneis* sive saecularibus sive alterius ordinis ad missae celebrationem; 3) in *publica* SS.mae. Eucharistiae expositione, quae scilicet fit in throno expositionis; item in expositione *novarum* imaginum reliquiarumve; 4) in sacramentorum administratione, quae fit *saecularibus* personis non spectantibus ad *familiam* conventus; 5) in campanarum benedictione, earumdemque pulsatione facienda vel omittenda; 6) in erectione confraternitatum et Tertiorum Ordinum sodalitorum etiam in propriis ecclesiis, necnon in administratione temporali eorumdem; 7) in causis haereseos aliisque delictis connexis, in quibus S. C. Inq. unice competens est; 8) in quaestuatione instituenda extra dioecesim, ubi domos habent; 9) degentes extra claustra si ibidem deliquerint notorie et cum populi scandalo, nec a proprio Superiore puniantur; item qui deliquerint circa monialium clausuram; item qui sponso sine licentia proprii parochi matrimonio coniunxerint aut benedixerint; 10) illegitime degentes extra claustra, etiam sub praetextu accedendi ad Superiores (*Wernz* l. c. n. 702, II, omissis duobus casibus ibidem relatis sub. 1 et 4 pariter cum accurata fontium allegatione et crisi). Cfr. quoque *Ballerini-Palmieri*, Opus morale VII, 51, 52, 53.; *Schmalzgr.* I, 31, n. 30; I. V, 33, n. 253, 254.

(35) Cfr. v. gr. *D'Angelo*, *L'Essenzione*, a pag. 24.

Inter varios ordines possibiles ille mihi visus est utilior, quem servavit in suo praeclaro Epitome *Vermeersch-Creusen* n. 718, unde casuum catalogum exscribendum censui.

1. *Quae Episcopus dioecesanus apud regulares facere potest:*

a) In ecclesiis regularium exemptorum contionari (c. 1343, § 1), pontificalia exercere (c. 337, § 1); sacramentum confirmationis ministrare (c. 792).

b) Scholas, non internas pro professis religionis exemptae, oratoria, recreatoria, patronatus, etc. in iis quae religiosam et moralem institutionem spectant, visitare (c. 1382).

2. *Quae Episcopo territorii facienda linqui debent:*

a) Consecratio (non item benedictio) loci sacri (c. 1155), et campanarum (c. 1169, § 5); consecratio altaris immobilis (c. 1199, § 2).

b) Iudicia de causis spectantibus ad *S. Officium* (c. 1555); et de causis inter religiosas personas physicas vel morales diversae religionis (c. 1579, § 3); controversiae de praecedentia collegiali, in casibus urgentioribus (c. 106, 6°).

c) Examen voluntatis puellarum vel sororum, ante novitiatum, primam professionem temporariam et perpetuam (c. 552).

3. *Quae, iubente Episcopo, ipsi regulares facere vel praestare debent:*

a) Preces recitare publica causa imperatas (c. 612).

b) Collectas seu orationes imperatas, in missa dicendas, recitare et Episcopum in canone nominare (ex lege liturgica).

c) Sollemnia generaliter praescripta celebrare (c. 612).

d) Campanam ob publicam causam, iubente Ordinario, sonare (c. 612).

e) Catechetica institutionem populo tradere (c. 1334).

f) Diebus festis brevem evangelii vel doctrinae christianae explanationem facere (c. 1345).

g) Ordinationes observare ad divinum cultum tutandum (c. 1261).

h) Processiones publicas ab Ordinario indictas participare, nisi ultra tria millia a civitate ubi indictae sunt distent (cc. 1291, 1292).

i) Observare taxas dioecesanarum pro stipendiis missarum manualium (c. 831, § 3), non tamen pro missis fundatis (c. 1550).

k) Abstinere divinis officiis quae, iudicio Ordinarii loci, catecheticae instructioni aut evangelii explanationi in ecclesia parochiali tradendae nocumentum afferant (c. 609, § 3).

l) Nisi solis eleemosynis vivant aut actu habeant collegium discentium vel docentium ad commune Ecclesiae bonum promovendum, tributum solvere pro seminario (c. 1356); aut, qua beneficiarii, extraordinariam et moderatam exactionem praestare (c. 1505).

4. *Quae sine interventu vel consensu Episcopi ab ipsis fieri nequeunt:*

a) Erigere domum religiosam et aedes quoque separatas (c. 497).

b) In certo ac determinato loco erigere ecclesias vel oratoria publica (c. 1162, § 4).

c) Audire confessiones saecularium et religiosarum (c. 874, § 1, 876).

d) Contionari coram aliis ac religiosis vel contubernalibus qui in hac re religiosis assimilantur (cc. 1338. 1339. 514).

e) Custodire ss. eucharistiam in oratorio principali, non publico (c. 1265, § 1, n. 2).

f) SS. Sacramentum publice, i. e. cum ostensorio exponere (c. 1274, § 1).

g) Exponere in ecclesiis aut locis sacris imagines insolitas (c. 1279, § 1).

h) Orationes in publica ecclesia vel in oratorio publico, et pietatis exercitia non approbata peragere (c. 1259, § 1).

i) Nominare rectorem ecclesiae non annexae conventui (c. 480, § 2).

k) Indulgentias novas, ecclesiae concessas, quae Romae promulgatae non sint, pervulgare (c. 919, § 1).

l) Ordines suscipere, si Superiores ordinationes facere nequeant (cc. 956. 959. 964).

m) Associationes pias erigere (cc. 686, § 2-4; 703, § 2); iis peculiares vestes praescribere in publicis functionibus deferendas, vel habitum confraternitatis mutare (cc. 713, § 2; et 714); moderatorem vel capellanum e clero saeculari praeficere associationi in propria ecclesia erectae (c. 698, § 1).

n) Processiones publicas extra ecclesiae ambitum, extra octavam Corporis Domini, peragere (c. 1291, § 2).

o) Publici iuris facere libros, ephemerides vel scribere in diariis (cc. 1385, 1386).

p) Professionem fidei (cum abiuratione modernismi) facere qua confessarii, contionatores, beneficiarii curati (c. 1406, § 1, 7°).

q) Quaestuationes facere, nisi ex instituto vocentur et sint mendicantes (cc. 621 et 622).

r) Collocare pecuniam datam paroeciae vel missioni aut religiosi intuitu paroeciae vel missionis (c. 533, § 1, 4° et § 2).

s) Bona fiduciaria recipere quae attributa sint loci seu dioecesis ecclesiis, incolis aut piis causis iuvandis (c. 1516, §§ 1 et 3).

N. B. De his utiliter adeuntur opera R. P. BONDINI, O. F. M. Conv., *De privilegio exemptionis*; et RR. PP. BIEDERLACK-FÜHRICH, n. 148-155).

Plura, hic memorata, temperanda sunt propter peculiaria privilegia variarum religionum.

405. Exemptio Congregationum religiosarum est exclusa per canonem 618, nisi hoc privilegium fuerit ipsis specialiter concessum; in hoc casu privilegium manet. Tamen sicut praecedenti iure ex iurisprudencia paulatim formata et in dies firmata ac per constit. « *Conditae a Christo* » solemniter sancita, dicebantur istae Congregationes votorum simplicium frui quadam partiali exemptione, quia Episcopis erat vetitum ne se in plura intromitterent, quae praesertim pertinerent ad regimen internum; ita in Codice eodem canone 618 illa exceptio in potestate Episcoporum fuit de novo sancita et clarius expressa his verbis:

« In religionibus iuris pontificii non licet locorum Ordinariis: 1°) Constitutiones ullatenus immutare aut de re oeconomica cognoscere, salvo praescripto can. 533-535.

2°) Sese ingerere in regimen internum ac disciplinam, exceptis casibus in iure expressis. Nihilominus in religionibus laicalibus ipse potest ac debet inquirere num disciplina ad Constitutionum normam vigeat, num quid sana doctrina morumque probitas detrimenti ceperit, num contra clausuram peccatum sit, num Sacramenta aequa stataque frequentia suscipiantur; et, si Superiores de gravibus forte

abusibus admoniti opportune non providerint, ipse per se consulat; si qua tamen maioris momenti occurrant, quae moram non patiantur, decernat statim; decretum vero ad S. Sedem deferat (36) ».

De institutis iuris dioecesani nihil dicitur, ac proinde supponuntur in omnibus subiecti iurisdictioni ordinariae Episcopi; quae subiectio est intelligenda ad normam iuris ut dicitur can. 492, § 2: quare ea saltem debet ipsis relinqui independentia, qua de iure gaudere debent personae morales legitimae constitutae et praesertim sodalitates religiosas.

406. Religiosorum coercitio in religionibus exemptis evidenter pertinet ordinarie ad proprios Praelatos regulares, sicut exercitium potestatis legiferae et iudicialis. In his vero, in quibus religiosi subduntur Ordinario loci, sive exempti sint, sive a fortiori si exemptione carent, possunt ab eodem poenis coerceri (can. 619) (37).

Hunc autem aliunde habent religiosi favorem can. 620 concessum, quod si Ordinarius loci ex facultate sive a iure sive per specialem concessionem ipsi facta populum dioecesanum ab obligatione et observantia legis communis dispensant, illa dispensatione frui possunt omnes religiosi etiam exempti in dioecesi commorantes, vi cuius obligatio legis communis etiam pro ipsis cessat, salvo tamen votis et Constitutionibus propriis cuiusvis religionis. Quae favorabilis iuris dispositio valens etiam pro religiosis exemptis, quod nullus infitiabitur, evidenter supponit exemptionem localem religiosorum non ponere exemptos extra territorium dioecesanum nequidem per iuris fictionem.

407. Appendix. I. Privilegia Abbatum. Abbatibus *regularibus de regimine* i. e. non mere titularibus, si sint *benedicti*, a iure conceditur facultas conferendi tonsuram et ordines minores suis subditis saltem ratione simplicis professionis (can. 964 n. 1); ubique deferendi crucem pectoralem et annulum et in suo territorio seu

(36) Per se patet huiusmodi Congregationes a fortiori subdi Ordinariis in iis omnibus in quibus vel ipsi exempti subduntur; insuper speciales alii casus in iure recensentur v. gr. 498, 512 § 1. n. 2, 3, 535, § 2. etc.

(37) De privilegio *speciali* quod nonnulli exempti obtinuerant vi cuius censurari non poterant ab Ordinario loci, licet forte aliis poenis plecti poterant cfr. *Ballerini-Palmieri*, Opus mor. VII, n. 57, sq.; *Piat* II, q. 13, 14.; *A Coronata* I. c. n. 626.

abbatia utendi insignibus pontificalibus cum throno et baldachino et officia divina pontificali ritu celebrandi, excluso iure pileolum violaceum deferendi (can. 325). Sed ut illis iuribus fruantur est *conditio* praevia (nisi sint Episcopi) ut benedictionem abbatialem receperint, quam infra tres menses ab electione accipere debent ab Episcopo dioecesis in qua situm est monasterium (can. 625); quam benedictionem ut accipiant debent habere speciale mandatum apostolicum, nisi peculiari privilegio a conditione impetrandi mandati apostolici liberentur (A. A. S. XIII, 416). Cfr. const. Benedicti XV, 29. 1921, l. c. ubi favore Ordinis S. Benedicti semel pro semper *mandatum generale* datur omnibus Episcopis, et indulgetur ut, Episcopo dioecesano absente vel impedito aut permittente, possit illa benedictio a quolibet Episcopo recipi.

Appendix. II. De sororibus externis. S. C. de Relig. 16 Iulii 1931, probante Pio XI, edidit Decretum de sororibus *externis* quae subserviunt in monasteriis Monialium ad negotia externa obeunda, pro quorum expeditione nostris temporibus non adeo facile est reperire personas saeculares, quibus Moniales facile et secure fidere possint (38). Passim erat in usu, praesertim in Gallia, uti opera harum sororum, quae dicebantur *Tourières*, quasi Rotae, qua utuntur Moniales, in parte externa custodes. Quarum origo ex *Monitore ecclesiastico* (a. 1931, p. 331) debetur S. Francisco Salesio, qui eas in singulis monasteriis Monialium a Visitatione constituisset, solis votis privatis, ad instar Oblatarum ligatas. — Leo XIII (5. Maii 1888) illas concesserat tribus Clarissarum Monasteriis cum regulis Tertii Ordinis S. Francisci cum votis tamen primo temporaneis, deinde perpetuis. Postea decreto S. Sedis 28 Apr. 1925 ad septennium approbata sunt statuta sororum externarum de Monte Carmelo. — Ante a. 1906 ex sola Ordinarii loci approbatione, post illum annum accepta S. Sedis licentia, variae parvae huiusmodi sororum communitates cum veris votis religiosis coaluerunt, quae in officium sororis externae deputabantur (*Vermeersch*, Periodica XXI, 46). Nondum tamen generali modo de ratione canonica horum sororum provisum fuerat, quod praestitit memoratum Decretum, per quod publicantur statuta secundum quae regi debeant saltem quae in posterum probante S. Congregatione instituantur.

(38) Cfr. Const. « *Circa pastoralis* » S. Pii V, 29 Maii 1566, § 5.

Statuta sunt similia Constitutionibus modernis Congregationis sororum.

Status iuridicus is est, ut unam eandemque religiosam familiam constituent cum Monialibus internis, quarum Antistitae obediunt. Duos habent annos novitiatus, quarum primus intra clausuram est peragendus. Vota emittunt annualia per sex annos; deinde subsequitur professio perpetua cum votis simplicibus. Quae generatim statuta de sororibus Congregationum, his applicantur in memoratis Statutis, relicto Ordinariis iure adprobandi minutiones dispositiones de ratione vitae propriae istis sororibus externis iuxta diversas monasteriorum consuetudines. Statuta non sunt facta iuris publici, sed requirenda sunt a S. Congregatione.

CAPUT XXIII

DE IURE SEU PRIVILEGIO QUAESTUANDI

408. Notio. Quaestuatio censeri solet inter iura vel privilegia nonnullorum religiosorum. Est autem quaestuatio in sensu proprio perlustratio locorum ad colligendas eleemosynas pro se vel pro aliis personis aut pio alicui operi. Quare haec quaestuatio in sensu proprio non habetur si quis unam vel alteram seu paucas adeat domos vel missis litteris subsidia a determinatis personis expostulet aut pro propria paupertate levanda aut pro fovendo aliquo pio operi suae curae commisso et indigenti (1).

409. Historia. Conc. Tridentinum conatum est abolere nomen et usum *quaestorum eleemosynarum*, qui eas colligebant pro piis operibus haud raro praedicantes et promulgantes indulgentias aut miracula saepe ementita (sess. 21, cap. 9). — Quae Conc. prohibitio cum grave nocumentum mendicantibus afferret, primum Pius V

(1) *Vermeersch*, De relig. I. n. 372, iunt. Decr. « *Singulari* » n. IV. In eumdem sensum *Chelodi* n. 283: « Sensu proprio stipem *quaeritare* dicitur, qui aut ostiatim aut apud plures uti beneficos et liberales praesumptos eam *personaliter* petunt, non vero qui sponte oblatas eleemosynas accipiunt aut *per litteras* ad benefactores recurrunt aut etiam unum alterumve adeunt ». Cfr. quoque *Manucci*, de iure et ratione quaestuandi.

(const. *Etsi mendicantium*), deinde Clemens VIII (const. *Exponi nobis*) declararunt mendicantes prohiberi non posse quin *per se* quaestuationem instituerent. Successit Urbani VIII const. *Cum sicut* in favorem Minorum Conventualium, quibus saltem in locis ubi conventus haberent quaestuatio erat indulta (2). Plures deinde prodierunt S. C. C. et S. C. EE. et RR. decreta et decisiones, quibus arctioribus limitibus et conditionibus adstringebatur illa quaestuandi facultas regularium et religiosorum donec S. C. de Relig. (21 nov. 1908) de mandato Pii X publici iuris fecit Decret. Generale a S. C. EE. et RR. 8 Maii eiusdem anni editum sed non publicatum, ubi normae statuebantur pro quaestuatione a *religiosis viris* exercenda, sicut praecedenti Decr. « *Singulari* » (27 Mart. 1896) datae fuerant pro *sororibus quaestuantibus* (3).

410. Codex retulit quoad substantiam ius praecedentibus Decretis constitutum praesertim relate ad *modum* et *disciplinam* quaestuationis (4).

I. Privilegium quaestuandi fit *regularibus* qui *mendicantes* et vocantur et *actu sunt*, hi videlicet qui etiam nunc bona immobilia vel certos redditus ne in communi quidem possidere possunt (5). Hi in dioecesi ubi religiosa domus est constituta ex sola suorum Superiorum licentia eleemosynas quaerere valent sive pro se ad quotidianum victum sive ad fines sibi proprios. Ordinarii licentia censenda est data in ipso actu quo conventus foundationi consensus praebitus fuit. Ipsa conditio *vere* et *actu* mendicantium hoc postulat, quod emendicato ex incertis eleemosynis vivere debeant, et talis conditio vitae religiosae esset abolenda, nisi esset coniuncta cum facultate quaestuandi. At iidem regulares ut extra dioecesim stipem quaeritent, indigent praeterea scripta licentia Ordinarii loci ubi eleemosynas colligere cupiunt (can. 621, § 1).

(2) Cfr. *Vermeersch*, De Relig. II, p. 391 sq., 404 sq.; *Piat* II, q. 50 sq.

(3) *Vermeersch* l. c. p. 401 sq.; « *Periodica* » t. IV. p. 310; tom. VI. p. 241 sq. ubi afferuntur Litterae circulares S. C. P. F. de orientalis ritus hominibus non admittendis ad colligendas eleemosynas sine S. C. licentia.

(4) *D'Angelo*, L'Esenzione p. 45 sq.

(5) De monialibus Codex silet; sed etiam veniunt nomine regularium; pro ipsis peculiaris lex stricte clausurae obstat; at nisi habeant sorores externas auxiliares, nihil videtur impedire, quod Ordinarius ad normam Decr. « *Singulari* » n. V. designet ipsis fidas personas.

Commendatur vel potius praecipitur Ordinariis locorum praesertim dioecesium finitimarum ut illam licentiam ne denegent aut iam datam ne revocent, nisi gravibus et urgentibus de causis, si religiosa domus ex mendicatione in sola dioecesi, in qua est constituta, vivere nullo modo possit (can. 621, § 2): hoc autem facile accidere potest in parvis dioecesibus.

II. Religiosi *Congregationis iuris pontificii*, prohibentur quaestuari, nisi habeant speciale Sedis Apostolicae privilegium; quo obtento, adhuc indigent licentia scripta Ordinarii loci, nisi aliter in ipso privilegio cautum fuerit (can. 622, § 1).

III. Religiosi *iuris dioecesani* ut stipem quaeritare possint opus habent scripta licentia tum Ordinarii loci in quo sita est eorum domus tum Ordinarii loci in quo mendicare cupiunt (can. 622, § 2).

IV. Pro casu II et III quaestuatio intelligitur tum de ea quae fit ob necessitatem ipsorum religiosorum tum de ea quae fiat pro aliquo pio opere religiosis commissio eorumque proprio. In utroque casu, praesertim ubi sunt conventus regularium nomine et re mendicantium et inde ex incertis collectis eleemosynis viventium, Ordinarii locorum licentiam concedere non debent, nisi ipsis constet de vera domus vel pii operis necessitate, cui alio modo occurri nequeat; insuper si necessitati possit provideri stipe quaerenda intra locum seu districtum vel dioecesim in qua iidem religiosi commorantur ampliorem licentiam largiri non debent (can. 622, § 3).

V. Ut *orientalis* in dioecesibus latinis aut latinus in orientalibus pecunias colligere seu quaestuari possit, cuiusvis ille sit ordinis vel dignitatis, requiritur authenticum et recens documentum S. C. pro Eccl. orient. quo expressa in eum finem licentia concedatur, reiecta quavis alia a quocumque facta permissione (can. 622, § 4) (6).

411. Cautiones adhibendae. I. Non licet Superioribus stipem colligendam committere, *nisi professis aetate animoque maturis*, maxi-

(6) Praecesserat in prohibitione Alexandri III. const. « *Alias emanavit* » et Clementis XII Const. « *Dudum emanavit* » et Circulares litterae S. C. de P. F. apud Vermeersch « *Periodica* » VI, p. 241 sq. (A. A. S. 1912, 4, 532).

me si de mulieribus agatur. Numquam autem ad hoc mittendi sunt qui studiis adhuc incumbunt (can. 623) (7).

II. Quod vero attinet ad *modum* in quaeritanda stipe servandum et ad *disciplinam* religiosam a quaestuantibus custodiendam, standum est *instructionibus* S. Sedis (can. 624); quae praesertim continentur in Decr. « Singulari » pro sororibus et in Decr. « De eleemosynis » pro religiosis viris dato. Quare saltem haec observanda sunt: bini pro regula quaestuant incedant; apud religiosas vel pias domos noctu se recipiant; exercitia pietatis et sacramenta non negligant; non mensem, si in dioecesi, non ultra bimestre, si extra dioecesim, absentes maneant; pericula caveant, religiosas virtutes praeseferant (8). Ordinariis incumbit invigilare in quaestuantibus, et si deliquerint vel male se gesserint opportune providere aut per se aut per proprios ipsorum Superiores.

CAPUT XXIV

DE OBLIGATIONIBUS ET PRIVILEGIIS RELIGIOSI AD ECCLESIASTICAM DIGNITATEM PROMOTI VEL PAROECIAM REGENTIS (1)

412. Ex disputatis in cap. XXI de habilitate religiosorum ad munia ecclesiastica, satis constat etiam habilitas religiosi ad Episcopatum. De transitu huiusmodi religiosi ad Episcopatum sic *Suarez* (De relig. tr. 8. l. 3, cap. 16) suam tractationem exorditur: « Non inquiri an hic transitus licitus sit, quia id certum et indubitatum est. Cum enim status Episcoporum sit perfectior quam status religiosorum, sine dubio licitum est ab hoc ad illum ascendere, dummodo debitus

(7) Maxime ad rem faciunt, quae Decr. « Singulari » n. VI praescribuntur de litteris commendatitiis ad alios Ordinarios, ad parochos aliasve personas prudentes; de vigilantia ab ipsis parochis exercenda; de protectione et iuvamine sororibus legitime quaestuantibus praestando.

(8) Cfr. cit. Decreta « Singulari » n. VIII, « De eleemosynis n. 12.

(1) Cfr. S. Thom. 2, 2, q. 185, a. 8; *Passerini*, De statibus t. I, p. 385 sq.; *Suarez*, De relig. tr. 8, l. 3, cap. 16 sq.; *De Lugo*, Resp. mor l. 5. d. 12.; *Reif-fenstuel* I, 6. n. 315 sq.; *Schmalzgr.* III, 5, n. 86, t. 37, n. 6 sq.; *Bouix*, De iure Regul. t. 2. p. 436 sq.; *Piat* I. q. 19 sq. 206 sq. 719 sq.

modus servetur. Est autem debitus modus, quod et rite electus sit seu provisus, et quod de licentia sui Praelati, et non alias, Episcopatum acceptet iuxta iuris dispositionem in c. *Si religiosus* et in c. *Quorundam* de electione in Sext....; si ergo in reliquis debitus modus servetur, nihil est in persona religiosa ex vi status, cur non possit ad episcopatum assumi. Quia nec iure aliquo positivo id prohibetur, nec ex natura rei sequitur prohibitio aut impedimentum ex vi professionis religiosae; quin potius cum status religiosus sit via ad perfectionem, et status episcopalis sit quasi terminus seu existentia in statu perfectionis, videtur, quantum est ex hoc capite, valde proportionatus ascensus a religione ad episcopatum *. Quae tamen non excludunt votum de non ambiendis nec acceptandis huiusmodi dignitatibus ex religiosis motivis factum. De promotione vero ad Cardinalatum, cum res pendeat a voluntate Pontificis et est res valde singularis non est cur specialis sermo fiat (cfr. can. 232 sq. 239) et satis est indicare effectus qui ex canonibus huius capituli consequuntur.

413. I. Promotio alicuius religiosi *ad dignitates*, officia et beneficia, quae cum statu religioso componi non possunt fieri nequit sine S. Sedis auctoritate. Iam saltem ex iuris dispositione incompatibilia sunt cum statu religioso omnia illa beneficia, quae sive ex fundatione sive ex statuto Ecclesiae sunt beneficia saecularia (can. 1442) (2); in qua communi lege solus R. Pontifex dispensare potest. At nec Cardinalatus nec Episcopatus sunt beneficia saecularia, sed ad ea libere promovet R. Pontifex sive saeculares sive regulares sacerdotes.

Quodsi ad dignitatem Episcopalem promotio fit per electionem canonicam, quae vim habet per acceptionem electi et confirmationem Romani Pontificis, acceptatio absolute in electionem de se factam non potest dari a religioso; sed pro acceptanda illa dignitate extra ordinem seu institutum religiosum requiritur licentia proprii Superioris religiosi, a cuius subordinatione et obedientia libere se

(2) Cfr. Conc. Trid. sess. XIV, cap. 10, 11. de ref.; cap. unic. de post. I, 2 in Etrav. comm.; cap. I. de elect. in Clement.; *Leuren*, Forum benef. P. I, q. 32, q. 35 sq.; *Wernz-Vidal* II, n. 142, 4. Impossibilitas cum Episcopatu, quam in religioso videtur asserere *Schäfer* n. 493, non videtur, ex praemissis in textu, admittenda. Cfr. *Vermeersch*, Epit. I. n. 728.

subtrahere nequit religiosus (can. 626. § 1, 2) (3). Quodsi religiosus voto teneatur non acceptandi dignitates, sive electioni sive alii modo provisionis assentiri non potest, nisi accedat R. Pontificis dispensatio seu mandatum (can. cit. § 3) (4).

II. Religiosus ad dignitatem Cardinalitiam vel Episcopalem promotus, non desinit esse religiosus; ideoque manet ligatus tribus religiosis votis et ceteris adstringitur suae professionis obligationibus, exceptis iis quae cum sua dignitate prudenter iudicet componi non posse; gaudet quoque suae religionis privilegiis. — A suorum tamen Superiorum potestate eximitur, et vi voti obedientiae uni R. Pontifici manet obnoxius (can. 627) (5). In signum autem externum permanentis coniunctionis cum Ordine, in quo emisit professionem et cuius manet membrum, is qui ad religionem pertinet peculiari habitu utentem, religionis suae habitum non penitus exuit sed eius colorem retinet, licet in forma et figura sese conformare debeat Prae-latis saecularibus (Cit. Const. « *Custodes* » Benedicti XIII.). Leo XIII, const. « *Praeclarae gratiae* » 3. Febr. 1888 biretum violaceum et iam antea Pius IX const. *Ecclesiarum* pileolum violaceum omnibus Episcopis concesserant. Demum Benedictus XV motu proprio *Episcopis e regularibus Ordinibus* (25 April. 1920) concessit rochetum, et voluit ut eodem prorsus modo induti incederent ac saeculares Episcopi, salvo usitato vestimentorum colore et qualitate (A. A. S. (1920) p. 149).

III. Quod pertinet ad votum paupertatis (6): a) ille religiosus, qui per professionem bonorum suorum dominium amisit et factus

(3) Quare iure praecedenti religiosus dicebatur non posse eligi in Episcopum sed tantum postulari: at distinguebatur a postulatione canonica seu solemni, haec altera, quae dicebatur *postulatio simplex*, quae nihil aliud erat nisi petitio licentiae quae decernitur hoc canone. Cfr. fontes citatos in nota 1.; *Leuren* l. c. q. 201, 203.; *Wernz*, lus Decretal. II. n. 391, III, 3, 394, 399.

(4) Cfr. Hac de re const. Benedicti XIII, « *Custodes* » 7. Martii 1725. ubi sermo est de retinendo in veste signo propriae religionis, nisi agatur de canonicis et clericis regularibus de excludendis vestibus sericis, de observantia regulari taliter promoti incumbente. S. C. EE. et Reg. 6. Maii 1864; *Bizzarri* l. c. p. 710.; *Piat* l. c. I, q. 210; *Schäfer* n. 495; *Biederlack-Führich* n. 159, 2.

(5) Cit. const. Benedicti XIII; S. Thom. 2, 2, q. 88, a. 11, ad 4.; q. 185, a. 8.; *Suarez* l. c. cap. 17, n. 6. sq.

(6) Cfr. de voto paupertatis et aliis obligationibus: Synod. Altherim. (a. 916) c. 36 = c. unic. C. XVIII, q. 1.; cap. 14, X. de privil. V, 33.; S. C. C. 7. Dec. 1639, 17 Iul. 1723, apud *Richter* p. 399, n. 8; cit. const. « *Custodes* »;

est incapax bona acquirendi (7), bonorum, quae ipsi obveniant in Praelatura extra Ordinem habita, habet usum, usumfructum et administrationem; proprietatem vero seu dominium Episcopus residentialis, Vicarius Apostolicus, Praefectus Apostolicus acquirit dioecesi, vicariatu aut praefecturae, ceteri (v. gr. Cardinalis) in Ordine acquirendi capaci acquirit Ordini, in Ordine incapaci acquirit S. Sedi ad normam can. 582. Salva tamen manet pro Cardinali religioso facultas omnibus Cardinalibus (can. 239, § 1. n. 19) facta libere disponendi etiam per testamentum de redditibus beneficialibus (8).

b) Qui per professionem dominium suorum bonorum non amisit et retinet capacitatem nova bona acquirendi, bonorum quae habebat recuperat liberum usum, usumfructum et administrationem; quae postea ipsi obveniant, sibi plene acquirit.

c) Tam in primo quam in altero casu de bonis, quae ipsi obveniunt non intuitu personae, debet disponere secundum offerentium voluntatem (can. 628).

IV. Dimisso cardinalatu vel episcopatu aut expleto alio munere extra religionem ipsi commissio, religiosus tenetur redire ad religionem (9); datur autem religioso Cardinali vel Episcopo renuntiatario optio eligendi quamlibet suae religionis domum, in qua degat: sed caret voce activa et passiva (10).

S. C. EE. et Reg. 6 Maii 1864; *Ferraris* v. Episcopus a. 7, n. 1 sq.; *Ferrari* l. c. p. 315 sq.; *Piat* I, q. 211 de bonis quae secum asportare possit regularis ad Episcopatum promotus, et de eadem re *Matthaeus a Coronata* n. 634.

(7) Amissio bonorum per professionem et incapacitas bona acquirendi pari passu procedunt; quod autem sibi non acquirat potius provenit ex incapacitate, quam ex amissione bonorum. Utraque habetur in Coadiutoribus formatis Soc. Iesu, tametsi non solemniter professis.

(8) Circa sacram suppellectilem defuncti Cardinalis Curiae Romanae servanda sunt praescripta can. 1278.

(9) Cfr. const. « Custodes » Benedicti XIII, ubi non redeunti poena imponebatur.

(10) De hac inhabilitate praecesserat const. Pauli IV « In sacra » 19. Iul. 1559; *Piat* I, q. 213; *Schäfer* n. 496, ubi asserit adesse Congregationes, quae ex Constitutionibus vel consuetudine Episcopos et Vicarios apostolicos ad sua Capitula generalia admittunt; simulque asserit ius ipsis competere interessentiae in Capitulis si cum munere extra Ordinem cumulent munus intra Ordinem v. gr. Provincialis, cui ius interessentiae et suffragii competit. Ceterum si hic A. cum *Chelodi* (n. 284) et *Vermeersch* animadvertit in Codice inhabilitatem ad vocem activam et passivam non extendi ad religiosos qui *actu* sunt Cardinales vel Episcopi, quamvis paritas rationis id suadere videtur, haec carentia vocis activae et passivae videtur sequi ex natura rei, cum obedientiae Superioris re-

414. De religioso paroeciam regente. De se beneficia paroecialia sunt beneficia saecularia (11); ideo in paroecia saeculari non nisi raro et per dispensationem Sedis Apostolicae religiosus fieri potest parochus, exceptis missionibus (12). Possunt tamen dari paroeciae quae non sint beneficia saecularia, sed regularia (13), si paroecia, servatis servandis, unita seu incorporata sit domui religiosae; quae unio idcirco per solam Sedem Apostolicam fieri potest, quia mutat naturam beneficii paroecialis, illudque a saeculari in regulare transformat (can. 1422, 1423, § 2). Quae transformatio solum obtinet in illa unione, quae dicitur *pleno iure* facta, seu cum officium paroeciale, amittens propriam personalitatem iuridicam, confunditur cum personalitate iuridica ipsius conventus seu domus religiosae. Tali casu et officium et beneficium cohaeret cum ipso

ligiosi (licet religiosi maneant) sint subtracti; sunt religiosi ad vitam communem cum religiosis non obligati; sunt religionis, sed nullius communitatis religiosae membra. Cfr. quoque *Matth. a Coronata* n. 634. et explicationem quam suppeditat *Vermeersch*, Epitome I, n. 729.

(11) Cfr. « *Monitore* » vol. I. p. 107, 303, 427.

(12) Relate ad missiones habilitatem religiosorum ad munus paroeciale exercendum aperte supponit can. 296., quae ceteroquin deducitur ex ipsa natura rei, cum primi missionarii soleant esse religiosi, et nonnisi magnis iam factis progressibus in evangelizatione et existente sufficienti numero saecularium clericorum indigenarum, hisce clericis missio in bono statu iam constituta tradi seu committi soleat. Porro can. 297., deficientibus e clero saeculari sacerdotibus, dat Vicariis et Praefectis Apostolicis, ius, audito eorum Superiore, cogendi religiosos, etiam exemptos, vicariatui vel praefecturae addictos, ad animarum curam exercendam, salvis tamen peculiaribus statutis a S. Sede probatis. Cfr. Decr. S. C. de P. F. de quasi-paroeciis in missionibus 25. lul. 1920, 9, Dec. 1920 in A. A. S. XII, 331 sq, XIII, 17 sq. *Vermeersch-Periodica* X, 201 sq.

(13) A cura pastoralis antiquitus *monachi* arcebantur (cap. 1. X. de capell. monach. III, 37). Postea vero ad eam admissi sunt (cap. 5, X. de statu monach. III, 35), quamvis post Conc. Lateranense III (a. 1179) cum hac cautela, ut non soli, sed cum aliquibus fratribus commorarentur (cap. 2. X. de statu monach. III, 35; cap. 4. X. de capellis monach. III, 37). Canonici vero regulares potiori ratione ad curam paroecialem admittebantur (cfr. *Schmalzgr.* III, 37, n. 6-8).

Postea vero illa regula introducta fuit ut beneficia in saecularia et regularia distinguerentur, atque saecularia saecularibus, regularia regularibus, si pleno iure essent unita, conferrentur, et inde regulares habiti sunt incapaces habendi paroecias saeculares (cap. 5, de praeb. III, 4, in Sext.; Conc. Trident. sess. XIV, cap. 10 de ref., cap. 11). Quod ius fuit firmatum a Benedicto XIV. const. « *Cum nuper* »; a quo Pontifice const. « *Oneroso* » (1750) recognitum fuit speciale privilegium Praemonstratensium, licet alia const. « *Quod inscrutabili* » (1745) controversiam diremerat circa canonicos regulares, negando eos promoveri posse ad beneficia saecularia sine indulto Apostolico.

conventu seu domo religiosa, ipsa persona moralis est parochus, officium et beneficium paroeciale numquam vacat quia numquam moritur eius titularis sc. ipse conventus (can. 452). Cura animarum nisi ab ipso domus Superiore excerceatur, habetur a sacerdote ipsius religionis, quem Superior religiosus nominat, et Ordinarii loci est eundem probare et instituere, cuius iurisdictioni, correctioni et visitationi subesse debet iis omnibus in rebus, quae ad curam animarum pertinent (can. 1425.). Quodsi incorporatio fiat *ad temporalia tantum*, tunc paroecia non videtur mutare suam naturam beneficii saecularis, sed cum iure percipiendi fructus beneficii paroecialis Superiori religioso obligatio incumbit praesentandi Ordinario loci sacerdotem e clero saeculari in paroecia instituendum, qui plenum curae animarum exercitium habeat et ius ad congruam portionem reddituum beneficialium eidem assignandam (cit. can. 1425).

Sed praeter casus paroeciae pleno iure domui religiosae incorporatae, alia ratione religiosi constitui possunt parochi, etiam in paroecia saeculari, si ex indulto S. Sedis aut determinato religioso aut communitati seu conventui religioso committitur regenda aliqua paroecia. Quo casu, modus eam habendi, per speciale statutum Episcopi determinari solet, praecedente conventionem inter ipsum Episcopum et Institutum religiosum. Id praesertim obtinet in magnis urbibus et in illis praesertim dioecesibus, in quibus clerus saecularis non est numerosus (14).

415. Status iuridicus parochi religiosi hic est: I. ut duplicem quodammodo induat personam et utriusque adimplere teneatur officia, et qua religiosus obnoxius sit suis Superioribus, qua parochus Ordinario loci. Qua in re nihil refert utrum paroecia sit religioni incorporata vel cum ea non unita, utrum eam regat titulo parochi vel vicarii, utrum suum ministerium exerceat in communi domo religiosa aut in domo religiosa ubi Superiores maiores residentiam habeant vel in alia, abrogato, ut videtur, in hac parte antiquo exemptionis privilegio, quo paroeciae regulares in sede Superiorum maiorum fruebantur (15).

(14) Cfr. Conc. Plen. Baltimorese III, n. 86 sq. iunct. Const. « *Romanos Pontifices* » Leonis XIII.

(15) Cfr. const. Benedicti XIV « *Firmandis* » 6. Nov. 1744, § 13 sq.; *Piat* I. c. II, q. 51, sq.

II. Ex subiectione ad Ordinarium loci, huius omnimodae iurisdictioni, visitationi et correctioni, non secus ac parochi saeculares, subest, excepta regulari observantia (can. 631, § 1). Ubi eum suo muneri defecisse comperiat, Ordinarius opportuna decreta condere ac meritis in eum poenas statuere potest, in quo nihilominus Ordinarii facultates minime privativae sunt, sed Superior ius cumulativum cum ipso habet ita tamen, ut, si aliter a Superiore aliter ab Ordinario decerni contingat, decretum Ordinarii praevalere debeat (can. cit. § 2).

III. Munus suum habet amovibile ad nutum tam Ordinarii loci monito Superiore quam Superioris monito Ordinario aequo iure, non requisito alterius consensu, nec alter alteri causam iudicii sui apere debet (can. 454, § 5). Attamen Episcopus tali regulari solummodo ex causa ad animarum curam spectante iurisdictionem subtrahere posse videtur (16). Patet autem recursus in *devolutivo* tantum ad Sedem Apostolicam, tum Ordinario loci tum Superiori religioso, tum ipsi parochi remoto, si ab Ordinario loci removeatur, cui non adstringitur ex obligatione voti; non ita ex *sola* remotione facta a Superiore, cui obedientiam debet ex voto (17).

416. *Quod attinet ad bona*, ea quae parochi obveniunt intuitu paroeciae (18), cui praeficitur, ipsi paroeciae acquirit; cetera acquirit ad instar aliorum religiosorum (can. 630, § 3) (19). De admi-

(16) *Biederlack-Führich* l. c. n. 160, 11; Const. Benedicti XIV, « *Firmandis* » § 11, const. « *Apostolicum* » 30 Maii 1753, § 16.

(17) *Biederlack-Führich* l. c. n. 160, 11.; qui n. 160, 13, animadvertit Codicem silere de iure antiquo, ex quo religiosi soli ad paroeciarum regimen ponendi non erant sed saltem unum socium habere debebant, et inde infert ex lege generali illam obligationem non subsistere.

(18) Quae bona sint adnumeranda redditibus beneficialibus, itemque alia quae in quasi-patrimonium clerici saecularis ob idem beneficium paroeciale ingrederentur, velut iura stolae, missarum stipendia, non habenda sunt ut bona intuitu paroeciae accepta, sed ea dumtaxat quae etiam parochus saecularis sua facere non posset, sed paroeciae conservare deberet. Quare his ultimis exceptis, cetera acquiruntur, pro varia ipsius religiosi parochi capacitate, aut ipsi parochi aut religioni secundum Constitutiones; unde eorum administratio libera ad parochum non spectat sed ad religionem. *Vermeersch-Creusen*, Epitome l. n. 630, 4; *Matth. a Coronata*, n. 635. Cfr. de bonis quae paroeciae dicendae sunt acquisita, Const. « *Romanos Pontifices* » Leonis XIII, § 26; Collect. S. C. de P. F. II. p. 153.; can. 463, § 1.

(19) In paroecia pleno iure domui religiosae unita, subiectum domini bonorum paroecialium est ipsa domus religiosa, quae illa bona possidet onerata

nistratione pecuniae paroeciae datae rationem reddere debet Ordinario loci (can. 535, § 3, n. 2), et pro eiusdem collocatione Episcopi praeivium consensum obtinere tenetur (can. 533, n. 4).

Non obstante paupertatis voto, ipsi licet eleemosynas colligere in bonum paroecianorum vel pro scholis catholicis aut locis piis paroeciae coniunctis, et acceptas sive collectas administrare, itemque, servata offerentium voluntate, pro prudenti suo arbitrio, erogare, *salva semper vigilantia Superioris*; sed eleemosynas pro ecclesia paroeciali aedificanda, conservanda, instauranda, exornanda accipere, apud se retinere, colligere aut administrare pertinet ad Superiores, si ecclesia sit communitalis religiosae; secus ad loci Ordinarium (can. 630, § 4). Quae larga facultas religioso parrocho facta, si est exercenda sub vigilantia Superioris, huic ius tribuit de eius usu cognoscendi et rationem exigendi, ut videat an ille sit ordinatus et prudens, an offerentium voluntates in eo servantur. Porro in illa ampla facultate non continetur ius *illimitatum* pecunias in illos fines collectas aut receptas apud se retinendi; libera enim erogatio sub vigilantia Superioris apte cohaeret cum onere pecunias deponendi apud oeconomum domus, cui religiosus est adscriptus, a quo pro prudenti suo arbitrio petat quod erogare intendit; nec oblivisci parochus debet obligationis, qua tenetur observandi vota in quantum observatio est compatibilis cum muneris sui officiis (can. 630, § 1), incompatibilitas autem non datur inter facultatem erogandi pecunias et obligationem eas depositas habendi apud oeconomum, salva facultate a Superiore prudenter danda parrocho retinendi apud se determinatam summam ad casus facile occurrentes.

417. De obligationibus religiosi, qua parochi, nihil speciale est dicendum, cum in his parochis saecularibus aequiparetur. Vacante paroecia nisi aliter provisum fuerit, in paroecia religiosis concredita, munus assumit domus Superior, qui de paroeciae vacatione debet statim certiore facere loci Ordinarium (can. 472, n. 2), ut in ea nominetur vicarius oeconomus aut statim de novo paroeciae rectore provideatur.

onere ea impendendi in bonum paroeciae, non in utilitatem communitalis religiosae; quare omnino expedit ut separata et non confusa cum bonis communitalis conserventur et administrentur, ne onus, quo sunt onerata, gravet integram massam bonorum domus religiosae.

CAPUT XXV

DE TRANSITU AD ALIAM RELIGIONEM

418. Notio. I. Transitus ad aliam religionem nihil aliud est nisi discessus a religione, in qua religiosus professus est, coniunctus cum *immediato* ingressu in aliam religionem, ita ut vinculum quo religiosus tenebatur cum religione *a qua* ita abrumpatur, ut *immediate* succedat vinculum cum religione *ad quam*. Quare huiusmodi transitus iuridice non obtinet in novitiis velulantibus unius religionis, si novitiatu vel postulatu derelicto, etiam immediate, servatis servandis, admittantur in aliam religionem, nullo enim vinculo iuridico cum religione ligantur novitii et multo minus adspirantes.

At iure Codicis, ex can. 681, quae de transitu ad aliam religionem praescripta sunt, applicantur etiam societatibus virorum vel mulierum in communi viventium ad imitationem quamdam status religiosi, si tamen aut promissione aut iuramento S. Sedi reservato membra sua obligant ad perseverandum in societate (1). Qua iuris dispositione multum ampliatum est ius praecedens, quod erat constitutum de solo transitu ab uno *ordine* ad alium.

Ex qua notione patet egressum a religione, transitus causa factum, non esse desertionem status religiosi contra obligationem per vota contractam, sed tantum mutationem instituti seu religionis in eodem statu religioso, assumpta nova forma concreta et determinata status religiosi, quae substituitur priori derelictae.

II. Sub rubrica de transitu ad aliam religionem Codex etiam comprehendit transitum ab uno monasterio sui iuris ad aliud. Similitudo est evidens in illis religionibus antiquis, quae ita sunt organizatae, velut Benedictini, ut quaelibet domus (abbatia) autonoma haberi debeat ut aliquid totum in ordine ad vitam religiosam

(1) Ubi non adest vinculum perseverantiae S. Sedi reservatum, licet facta sit definitiva ad societatem incorporatio, non est necessaria ad transitum S. Sedis licentia; quare per se, ceteris paribus, adest libertas transeundi naturali aequitate servata.

independens, unde fit consequens ut aut per specialem promissionem vel iuramentum aut implicite per ipsam professionem religionis contrahatur obligatio permanendi in eadem domo seu monasterio (stabilitas loci). Etiam in hoc casu vinculum cum uno monasterio cessat et substituitur novum vinculum cum alio. At si transitur ad aliud monasterium eiusdem religionis, evidenter non fit transitus ad aliam religionem, licet mutetur vinculum subiectionis: ideo conditiones in iure requisitae sunt diversae (2).

III. Cum professio religiosa efficiat vinculum stabile inter professum et religionem, transitus ab una religione ad aliam ex mera temeritate profitentis religiosi profecto fieri nequit, esset enim temeraria desertio status quem quis per professionem amplexus fuerat contra iura religionis desertae quaesita et contra obligationes in ipsa votorum professione susceptas. Quin imo transitus illegitime factus a pluris Doctoribus habitus est ut delictum apostasiae a religione poenis apostatarum obnoxium (3); plures autem religiones sibi caverunt obtinendo a S. Sede privilegium, vi cuius ille transitus sine Superioris licentia factus habendus esset delictum apostasiae poenis apostatarum coercendum (4).

Quare ille transitus fieri non potuit nisi in casibus a iure permissis, qua permissione a iure facta, salvis privilegiis contra illud ius obtentis, vinculum cum religione a religioso in sua professione contractum non sese extendit ad casum, quo religiosus, servatis servandis, velit uti facultate religionis ab ipso iure facta (5).

(2) Vinculum stabilitatis cum determinato Monasterio, apud Monachos dicitur etiam filiatio; quae filiatio seu incorporatio non mutatur per transitum temporaneum ad aliud Monasterium, licet ad tempus incertum v. gr. ratione studiorum aliave iusta causa. Pro tali improprio et non formali transitu non requiruntur conditiones hoc loco Codicis praescriptae, sed attendendae sunt cuiusvis Congregationis monasticae Constitutiones.

(3) Cfr. *Schmalzgr.* V, 9 n. 11 sq.; *Reiffenstuel* eod. n. 13; *Thesaurus*, De poenis. v. Apostasia cap. 2, 3; *Suarez*, De religione, tr. VIII, l. 3, cap. 12. n. 17 sq.; De censuris disp. 31., sect. 6, n. 4.; *Rotarius*, Theol. moralis regular. l. III, cap. 1.; *Piat* l. q. 215 sq. II q. 644 sq.; *Ballerini-Palmieri*, Opus mor. tom. IV. n. 192 sq.

(4) Cfr. v. gr. pro Societate Iesu const. Pauli III « *Licet debitum* » et Gregorii XIII « *Ascendente Domino* »; pro Clericis regularibus S. Pauli Decollati const. Gregorii XIII « *In specula* »; pro Somaschis const. Sixti V « *Aequum* »; pro Trinitariis Discalceatis Urbani VIII const. « *Alias* ».

(5) Cfr. reg. S. *Benedicti* cap. 61.; c. 1, 2, 3. C. XIX, q. 3.; cap. 5, 9, 10, 18, X. de regul. transeunt. ad relig. III, 31; Conc. Trident. sess. XIV, cap. 11. de

419. Ius praecedens. Porro *iure communi praecedenti* solum erat quaestio de transitu solemniter professi; aliis simpliciter professis in aliqua Congregatione religiosa, in casibus particularibus providebatur aut per dimissionem aut per votorum dispensationem, unde obtinebatur iuridica libertas, servatis servandis, novam ingrediendi religionem. Ergo *iure praecedenti*:

I. Poterat religiosus licite et valide a religione *laxiore* transire ad aliam vere *arctiorem* vel perfectiorem, dummodo id faceret ex iusta causa et sine iniuria et iactura proprii instituti et saltem peteret, etsi non obtineret, licentiam sui Praelati (6) et praeterea observaret condiciones ab Urbano VIII. (7) et iure communi atque particulari praescriptas v. g. de novo *novitiatu* peragendo, de iteranda professione *solemni*, de reditu obligatorio ad religionem derelictam nova professione non secuta (8). Cui iuri communi in praxi et stylo Curiae Romanae ita fuerat derogatum, ut nullus regularis censeretur ad aliam religionem *etiam arctiorem* transire posse, nisi *petita et obtenta licentia Sedis Apostolicae* (9). Quod indultum

ref., sess. XXV, cap. 19. de reg.; S. Thomas S. q. 189, art. 8; *Piat* l. q. 193 sq.; *Schmalzgr.* III, 31, n. 224 sq.; *Ballay* in Arch. f. k. K. t. 36. p. 396 sq.; *Bouix* t. II, p. 492 sq.

(6) Cap. 5. 10. 18. X. de reg.; *Suarez* l. c. c. 8. sq. 10.; *Schmalzgr.* l. c. n. 225. sq.; *Bouix* l. c. t. II. p. 492. sq. At non pauci ordines religiosi obtinuerunt privilegium etiam pro transitu ad arctiorem religionem (quandoque tamen cum clausula: « *Excepta Carthusia* »), solam licentiam *petitam* non sufficere, sed *requiri obtentam* a proprio Praelato. Cfr. *Ferrari* l. c. p. 58. sq. 319. sq.; *Bouix* l. c. p. 496. sq. 502. sq.

(7) S. C. C. 21. Sept. 1624. § 3., ubi huiusmodi transitus prohibetur, « *nisi prius Superiori legitime constiterit, eam religionem paratam esse illum recipere, qui licentiam petit, tumque regularis recte se transferat ad arctiorem* ».

(8) *Ferrari* l. c.; *Bouix* l. c.; *Scherer* Handb. d. Kirchenrechts, p. 847. not. 41. — Cfr. Bened. XIV. Const. « *Pastor bonus* » 13. Apr. 1744. §§ 34. 35.; Urbanus VIII. Const. « *Cum sicut* » 21. Maii 1635. et Const. « *Honorum* » 24. Febr. 1643., ubi *declaravit* per transitum (electionem vel dimissionem vel saecularizationem) *votum speciale* professorum etiam S. I. de ambitu vitando non cessare.

(9) S. C. Ep. et Reg. 22. Apr. 1796. ad 6.; S. C. super stat. reg. 29. Maii 1857. ad 3. apud *Bizzarri* l. c. p. 901. sq.; *De Angelis*, Praelect. iur. can. l. III. t. 31. n. 14.; *Ferrari* l. c.; *Piat* l. c. q. 198.; aliter *Scherer* l. c. p. 846. not. 39. Huc non spectat transitus de uno conventu in alium, de una provincia in aliam *eiusdem* ordinis religiosi sub uno Generali per modum verae societatis universalis et iuridicae constituti, a quo multum differt transitus ab uno monasterio *independenti* ad aliud monasterium *independens* eiusdem congregationis tantum vinculo quodam *moralis* colligata et forte omnino diversae *observantiae* regularis. Cfr. *Scherer* l. c. p. 845. sq.; *Ballay* l. c. p. 401. Speciatim *mendicantes*

apostolicum certissime requirebatur, si *monialis votorum solemnium* in alium conventum vellet transire (10). Imo vel ipsae sorores votorum *simplicium*, quae in uno instituto religioso professionem perpetuam vel temporaneam emiserunt, sine venia Sedis Apostolicae non poterant in alia congregatione religiosa recipi (11), et consequenter transitus perfici sine illa venia non potuit.

II. Transitus ab una religione ad aliam *aequalem* i. e. *aeque strictam* et vere observantem non poterat dici prohibitus, si fieret ex iusta et proportionata causa et accederet licentia competentis Superioris ecclesiastici atque implerentur aliae conditiones requisitae. Qui Superior competens de iure communi fuit uterque Superior Ordinis *a quo* et *ad quem*: cui a fortiori derogatum fuerat per praxim inductam, qua factum est, ut unice R. Pontifex, vel qui ab eo legitimis facultatibus et privilegiis esset munitus (12), praedictam licentiam concedere posset.

III. Transitus ex religione *strictiore* ad *laxiorem* etiam *vere observantem* a Concilio Tridentino Sess. XXV. cap. 19. de regul. prohibitus fuit. Certe privata auctoritate, absque iusta causa, forma legitima neglecta atque adeo ad ordinem regulari observantia destitutum fieri omnino non potuit. At ex speciali indulto vel generali privilegio Sedis Apostolicae ob iustas et graves causas servatis servandis licitus erat nec decreto Tridentino interdictus (13).

cavere debuerunt, ne *indebito modo* transirent ad ordinem religiosum non mendicantem (cfr. cap. 1. de reg. III. 8. in Extravg. com.), atque etiamsi licite transitum perficerent, compluribus inhabilitatibus afficiebantur. Cfr. cap. 1. de reg. III. 9. in Clem.; *Piat* l. c. q. 200; *Scherer* l. c. p. 847. not. 41.

(10) Pii V. Const. « *Decori* » 24. Ian. 1570.; Bened. XIV. Const. « *Pastor aeternus* » 13. Apr. 1744. § 36.; *Piat* l. c. q. 194; *Ferrari* l. c. p. 322. Cfr. *Sanchez* in Dec. l. VI, cap. 7, n. 6, 61.; *Pirhing* (III, 31) n. 158.

(11) S. C. Ep. et Reg. 20. Aug. 1897. ad 11. Cui decisioni consonant *Normae* art. 61.

(12) Bened. XIV. cit. Const. « *Pastor bonus* » §§ 34. sq.; *Suarez* l. c. cap. 9. n. 1. cap. 11. n. 1. sq.; *Schmalzgr.* l. c. n. 237.; *Pirhing* l. III. t. 31. n. 165.; *Piat* l. c. q. 198.; *Bouix* l. c. p. 499. sq.

(13) Bened. XIV. cit. Const. « *Pastor bonus* » §§ 34. sq.; *Suarez* l. c. cap. 9. n. 1. cap. 11. n. 13. sq.; *Piat* l. c. q. 198., 30. Iustum posse dari causam etiam pro transitu ad laxiorem, dummodo observantem, deducitur ex rationibus a S. Thom. probatis (2-2. q. 189, art. 8. in corp.) ad honestandum transitum, inter quas tertio loco ponitur illa: periculum ne religiosus transiens, defectu vocationis, saeculum repetat, vel eius infirmitas seu debilitas, ob quam statuta religionis arctioris servare non possit. Addit tamen S. Doctor quemlibet transitum non esse de se laudabilem.

420. Ius Codicis. I. Quod praxi ipsa et stylo Curiae erat indutum, firmatum fuit per Codicem, dum can. 632 generali modo sancitur: « Religiosus nequit ad aliam religionem *etiam strictiorem*, vel e monasterio sui iuris ad aliud transire sine auctoritate Apostolicae Sedis ». Quae prohibitio transitus sine S. Sedis licentia, simul cum tali licentia, id quod est ex natura rei, reddit possibilem transitum non solum ab ordine ad ordinem, et a Congregatione etiam dioecesana ad aliam, sed etiam a Congregatione ad Ordinem vel ab Ordine ad Congregationem etiam dioecesanam, nec solum in ligatis votis perpetuis sed in his etiam qui sunt professi votorum temporariorum durantibus votis (14). Privilegia manent, cum absit clausula revocans (15).

II. Modus transitus ad aliam religionem. Transiens ad aliam religionem, in nova religione **novitiatum**, non postulatum, repetere debet ea ratione qua in nova religione exigitur. Durante hoc altero novitiatu, in veste propria horum novitiorum peragendo (16), servat vota sua (17), sed alia iura et obligationes particulares, quas in reli-

(14) Transitum religiosi votis temporaneis ligati comprehendendi in iure Codicis, manifeste deducitur ex can. 633, § 2: « nisi interim votorum tempus expiraverit », et supponitur pariter in can. 634. Si S. Sedes licentiam concedat, nulla est difficultas; rarius tamen accidet, quod causa ob quam petitur sit adeo urgens, ut non possit exspectari donec tempus votorum expiraverit. Nostris diebus poterit occurrere casus transitus ad religionem missionibus inter infideles addictam; forte etiam facilius obtineatur licentia transitus, quam licentia ingressus in novam religionem post egressum ex alia; cum transitus ex iusta causa habeatur ut res permissa cum licentia; e contra egressus habeat impedimentum ad validam admissionem ex can. 542, 1°.

(15) Non clare constat, utrum v. gr. privilegium alicui Superiori Generali factum ante Codicem permittendi subdito transitum v. gr. ad Carthusianos contineat pro Carthusianis facultatem admittendi, quam certe receptum post Codicem contineret; ideoque usus privilegii non expresse revocati videtur practice impeditus per can. 542, n. 1. Ita *Schäfer* n. 515, *Chelodi* n. 285 not. 1. cum aliis.

(16) S. C. de Rel. 14. Maii 1923 in A. A. S. XV, 289. Cfr. *Vermeersch*, *Periodica* XII p. 16. sq.

(17) Quodsi durante novo novitiatu illorum votorum tempus expiraverit, nullo modo tenetur illa renovare, et si a novo novitiatu exierit aut ad professionem, eo finito, non admittatur, profecto gaudet illa libertate quam habent professi a votis temporaneis ad saeculum redeundi, expleto votorum tempore; qua libertate si usus fuerit, ut ad *quamlibet* religionem admittitur obstat impedimentum de quo can. 542, n. 1.; at non videtur concludenter probatum a *Goyeneche* Comment. III. p. 9 sq. non posse redire ad religionem a qua et hanc non posse illum recipere sine dispensatione, cum canon 542 agat de primo ingressu, et in casu nostro sit quaestio de regressu praecepto, cui subest qui

gione derelictas habuit, tametsi ex votis derivatas, manent suspensae. Quare etiam in vim voti obedientiae Superioribus novae religionis et ipsi novitiorum Magistro tenetur obedire (can. 633).

Peracto novitiatu, statim a transeunte emittenda est professio perpetua sive solemnitas sive simplex, prout in nova religione habetur, non praemisso iterum triennio professionis temporariae (18). Quodsi Superior novae religionis professionem differendam sentiat, potest transeuntem diutius probare, sed non ultra annum ab expleto novitiatu (can. 634). In admissione ad professionem suffragium Capituli vel Consilii est deliberativum (19).

III. Effectus transitus. Per novam professionem, qua transitus plene perficitur, amittuntur omnia iura et obligationes religionis *a qua*, et novae religionis iura et officia suscipiuntur (c. 635, 1°). Si transiens erat professus votorum solemnium et ad Congregationem transiit in eaque legitime vota simplicia emisit, eo ipso solemnitas votorum exstinguitur, nisi aliud in Apostolico indulto expresse caveatur (can. 636). Quare in posterum eius conditio iuridica quoad capacitatem possidendi et acquirendi iam iudicanda est ex nova professione et regulis novae religionis. Sed per illam novam professionem non acquiruntur simpliciter professo bona legitime renuntiata, donata, aut legitime impensa in favorem religionis relictas. Vicissim ligatus votis simplicibus ad ordinem transiens in eoque solemniter professus iam ante professionem hanc solemnem debuit omnibus bonis, quae adhuc haberet, renuntiare et manet cum incapacitate propria solemniter professorum respectivae novae religionis.

nondum usus est sua libertate ad saeculum remigrandi. Cfr. *Matthaeum a Coronata* p. 830, not. 5. Etiam novitiatus ob eandem rationem, non videtur esse iterandus in eadem hypothesi. Aliter *Schäfer* n. 522, f).

(18) Hoc praescriptum de omittenda professione temporanea in can. 634 refertur ad transeuntem iam ligatum vinculo professionis perpetuae, cui vi canonis 574 iam praemitti debuit triennium votorum simplicium. At qui durante hoc triennio transit, non videtur dicendus liber ab hac obligatione, ideoque in nova religione aut perficere debet triennium inceptum et non expletum antequam admittatur post novitiatum ad professionem perpetuam, aut denuo triennium in votis temporaneis absolvere. Primum videtur principiis iuris magis congruere, cum vinculo cum priori religione mere substituaturnovum vinculum cum religione ad quam, salva eadem obligatione votorum, quae in transitu immutata manet.

(19) Resp. Commiss. Codic. 14 Iulii 1922 in A. A. S. XIV, 526.

IV. **Bona** iam acquisita religioni *a qua*, in hac manent (20). *Dos* cum religiosa transit ad novam religionem emissa professione ad normam can. 551, § 2., quae religioni *a qua* non fuerat acquisita irrevocabiliter (can. 548). Quodsi in novae religionis Constitutionibus pro habitu et alimentis durante novitiatu aliquid percipi posse aut debere caveatur, vel ante ingressum de tali subsidio pro habitu et alimentis cum transeunte conventum fuerit ad normam can. 570, tunc fructus dotis vel aequa retributio conventa debetur religioni ad quam fit transitus; secus fructus dotis durante novitiatu priori religioni manent (21). *Bona personalia*, a dote distincta, si quae habeat religiosus transiens, cum ipso religioso transeunt v. gr. aliquod vitalitium vel pensio personalis, salva obligatione ea ante novam professionem vel post eam renuntiandi, si id exigat ius novae religionis (can. 635, 2°).

V. Quoad bona quae religioso adveniant durante novo novitiatu res caret difficultate si agitur de simpliciter professo, cum is et bonorum proprietatem conservet et capacitatem alia bona acquirendi (can. 580), salva obligatione can. 581 pro transeunte a simplici ad solemnem professionem. Ergo simpliciter professus, si ipsi durante novo novitiatu bona adveniant sibi acquirit, sed tenetur ad cessionem administrationis et ad dispositionem de usu et usufructu ad normam can. 569, § 2.

Si vero sit solemniter professus, quoniam in novo novitiatu manet talis cum consequenti incapacitate, ipsi in genere applicandum principium: quidquid monachus acquirit monasterio acquirit. Sed cui monasterio? Ex una parte viderentur illa bona acquiri monasterio priori, ipsi enim adhuc manet vinculatus toto tempore novi novitiatus, nec tale vinculum abrumpitur nisi secuta nova professione, qua non secuta tenetur redire ad priorem religionem. Atque ita senserunt plures doctores (22). Alii cum *Schmalzgrueber* (III, 31,

(20) Merito notat *Vermeersch-Creusen*, Epit. I. n. 734. bona haereditatis nondum iacentis, quae proinde adiri nondum potest, non posse adnumerari inter bona iam religioni acquisita, quam poterit adire professus solemniter, cuius solemnitas per transitum cessavit.

(21) Cfr. *Schäfer* n. 531, 7; *Goyeneche* in Com. pro Rel. II. p. 123.

(22) *Passerini*, De Stat. t. I, q. 189, art. 8, n. 185; *Sanchez* in Decal. I. VII. cap. 22, n. 9; et post Codicem *Chelodi* n. 285. not. 4. Cfr. quoque *Piat* I, q. 202.

n. 243, 244), velut *Schäfer* n. 521 (23) dicunt acquiri novae religioni, sed secuta professione. Cum Codex rem clare non resolvat, interim videtur assentiendum *Goyeneche* (24), qui, argumento deducto ex can. 633, § 1, tenet delationem bonorum suspensam manere, et professione in secunda religione emissa bona huic tribuenda esse, secus priori. Ergo una vel altera religio possessionem capere potest, cum obligatione alteri reddendi prout casus ferat.

De aliis quae consequuntur transitum in ipsa persona religiosi transeuntis, quoniam inhabilitatum iuris praecedentis Codex mentionem non fecit, conferri debent antiqui Doctores, velut *Suarez*, De Relig. tr. VIII. l. 3, cap. 15. Cfr. quoque *Goyeneche* loco cit. in nota p. 177 sq.

421. *Transitus ad aliud monasterium eiusdem Ordinis.* Ante omnia dicendum est esse eiusdem Ordinis illa monasteria sui iuris, quae sequuntur eandem regulam vel Constitutiones et eidem Superiori supremo subduntur. Quare censentur ad eundem Ordinem pertinere omnes monachi Benedictini nigri, licet ad diversas Congregationes monasticas pertineant, eundem enim habent Primatem; at e contra relate ad transitum non habentur ut eiusdem Ordinis Fratres *Minores*, Fratres *Minores Conventuales* et Fratres *Minores Capuccini*, licet omnes veniant sub Ordine Minorum.

Transitus verificatur his servatis regulis: 1°) non est peragendus novus novitiatus nec emittenda est nova professio; sola mutatur stabilitas loci, et incorporationi monasterio relicto succedit incorporatio in novum monasterium (can. 633, § 3); 2°) ideo iura et obligationes prioris monasterii amittuntur et alterius iura suscipiuntur ab ipso die transitus (can. 635, 1°) 3°); dos pariter transit ab eo ipso die ad novum monasterium sine fructibus maturatis; 4°) quoad alia bona, quae ratione ipsius religiosi ipsi legitime quae-sita sunt, manent monasterio *a quo*; vicissim ad monasterium *ad quod* transeunt iura ad bona quae priori monasterio obtigissent si transitus locum non habuisset.

422. *Regressus ad religionem vel monasterium relictum.* Quicumque in nova religione non perseverat, ante professionem, ad

(23) Cfr. quoque *Matth. a Coronata* n. 637.

(24) In Com. pro Relig. II. (1921) p. 143 sq.

quam non fuit admissus vel quam noluit emittere, tenetur redire ad priorem, nisi interim expiraverit tempus votorum (can. 633, § 2). Quodsi post novam professionem emissam recedat, redit in saeculum perinde ac ceteri religiosi qui egrediuntur vel dimittuntur, nec prior religio potest aut debet illum iterum admittere; requireretur novum indultum transeundi. Atque idem dicendum est de reditu ad prius monasterium.

CAPUT XXVI

DE EGRESSU A RELIGIONE ATQUE IMPRIMIS DE EGRESSU NON COACTO

423. Evidens est inter varios modos egrediendi e religione alios esse *licitos*, alios vero *illicitos*. Atque hoc posset esse logicum criterium divisionis pro tractatione scientifica. Negari tamen non potest quod Codex simul tractet de egressu licito et illicito: nam in tit. XV, qui inscribitur « De egressu e religione », simul agit de exclaustatione, saecularizatione, egressu votorum expleto tempore, fuga, apostasia; quorum modorum primi tres continent egressum licitum, posteriores duo illicitum. Omnes tamen conveniunt in hoc quod egressus non est coactus, sed ex libera voluntate licita vel illicita factus.

Verus egressus et reditus in saeculum libere et licite fit a religioso professo a votis temporariis, expleto horum votorum tempore. Et quoniam admissio cum subsequuta professione erat pariter temporanea i. e. connexa cum votis et a votis dependens, pari ratione religio, transacto votorum tempore, religiosum remittere potest in saeculum, eum excludendo ab emittenda professione perpetua, ob iustas tamen et rationabiles causas, non tamen ratione infirmitatis (1), nisi certo probetur eam ante professionem fuisse dolose reticitam aut dissimulatam (can. 637). Sed de his iam supra actum est ubi de professione temporanea. Cfr. n. 305 sq. (2).

(1) Cfr. de religioso, qui durantibus votis temporaneis amens evaserit decisis. S. C. de Relig. 5, Febr. 1925 (A. A. S. XVII, 107).

(2) Religiosis egressus per transitum ad aliam religionem non est egressus e religione ad saeculum, de quo hoc loco agitur, ut apparet ex dictis praec.

Art. 1. — De exclaustatione et saecularizatione (can. 639).

424. Exclaustationis notio. Est indultum, quo religioso indulgetur, ut ad definitum tempus vel donec causa, propter quam conceditur, perdurat, possit permanere extra claustra et consequenter extra obedientiam propriorum Superiorum vitam agere possit. Quare distinguitur a simplici licentia manendi extra domum religiosam, quam concedere possunt ipsi Superiores religiosi, si non excedat sex menses vel ultra hoc tempus si absentia a domo religiosa fiat studiorum causa, et etiam a licentia, quae ad longius tempus fuerit obtenta a Sede Apostolica ad normam can. 606 § 2.; nam in his casibus egressus per licentiam eo modo obtenti, non subtrahitur religiosus ab obedientia proprii Superioris religiosi, nec hic liberatur a speciali cura et sollicitudine quam debet habere erga omnes suos subditos (3).

Concessio indulti privative pertinet ad S. Sedem si agatur de religioso sodali religionis iuris pontificii; in religionibus vero iuris dioecesani etiam a loci Ordinario indultum obtineri potest, qui in illo dando tenetur ad conditiones iuris communis salva facultate permittendi delationem habitus (Com. Cod. 12. Nov. 1922).

425. Effectus exclaustationis non is est, ut exclaustatum a religione separet quantum ad substantiam, cui adhuc manet coniunctus tum vinculo professionis tum votorum obligatione, licet in facto temporanee separatim vitam degat. Quare toto tempore pro quo indultum datum est, indultarius manet obstrictus votis ceterisque suae professionis obligationibus, quae cum suo statu componi possunt (4);

cap. XXV. Item egressus per promotionem ad Episcopatum vel Cardinalatum, ut apparet ex disputatis in cap. XXIV. Egressus propter nullitatem professionis, si illa nullitas est certa etiam iuridice seu per sententiam declaratoriam nullitatis, nonnisi apparenter est egressus a religione ad saeculum, cum qui egreditur numquam fuerit verus religiosus; sed de hoc egressu iam actum est supra, n. 301 sq.

(3) Partialem relaxationem vinculi religiosi erga religionem adesse in exclaustatione non est negandum, quae tamen non sit vera extinctio illius vinculi, iuridice namque religiosus exclaustratus est adhuc religiosus, sicut iuridice est obligatus, expleto indulti tempore, ad religionem redire. Cfr. *Chelodi* n. 286, b.

(4) Quare speciales ieiunii aut abstinentiae leges de se observare debet; si tenebatur ad officium in choro recitandum, manet in ipso obligatio privatae

ratione voti obedientiae loco Superiorum propriae religionis subditur Ordinario loci, ubi commoratur, et gaudet privilegiis mere spiritualibus suae religionis, non aliis; debet tamen exteriorem formam habitus religiosi deponere et caret perdurante tempore indulti voce activa et passiva in sua religione (can. 639). Exspirato indulti tempore, ex natura rei, nisi prorogationem aut dilationem legitime obtineat, debet ad claustra redire et vitam communem cum aliis religiosis resumere, nec proinde potest ab Episcopo incardinari, sine alio speciali indulto.

Severiores praescriptiones Codicis contra saecularizatos non sunt extendendae ad exclaustratos, ex natura rei et ex formula can. 642. (5).

426. Ius praecedens. I. Non deerant exempla, in quibus ante Codicem Sancta Sedes aliquem religiosum ab obedientia Superiorum exemit, eum alicui Episcopo vel immediate Sedi Apostolicae subiciens (6). Inde paulatim efformata est disciplina seu stylus Curiae, ut ad varias necessitates occurrentes a S. C. EE. et RR. vel super discipl. regul. permetteretur religiosus vivere extra claustra. Indultum quo haec permissio fiebat dictum est indultum *saecularizationis*; quae distincta fuit in *temporaneam* et *perpetuam* (7): prima concedi solita erat ob causam temporaneam, velut ad subveniendum parentibus indigentibus, ad satisfaciendum creditoribus debitum repetentibus, ex causa infirmitatis etc. etc.; solita erat concedi variis modis, ad annum, ad quinquennium, durante necessitate, vel ad arbitrium S. Sedis, ad arbitrium Superioris regularis. Ob causam non temporaneam indulgebatur *saecularizatio perpetua*, quae haud raro fuit data *in locum decreti electionis* (8).

recitationis (can. 610, § 3); obligationibus promanantibus ex vita communi non tenetur. Peculiaris est difficultas in observantia voti paupertatis, ad quam etiam videtur referri clausula, « quae cum suo statu componi non possunt ».

(5) *Matth.* a *Coronata* n. 640 cum aliis; aliter *Chelodi* n. 287, c.

(6) Cfr. A. S. S. vol. IV, p. 368 sq. 388 sq.; *Analecta Iuris Pontif.* XVI, p. 737; *Bouix* t. II, p. 489, sq.; *Nervegna*, De iure practico regularium p. 164 sq.; *Piat*, l. c. q. 188 sq.; *Vermeersch*, De Relig. vol. I, n. 329. vol. II, n. 118 sq. p. 261 sq.; *Angelus a SS. Corde*, Manuale p. 186 sq.; *Paulus* in *Katholik* (a. 1891) t. I, p. 50 sq.

Biederlack-Führich n. 166.

(7) De variis huius indulti formis. Cfr. *Vermeersch* l. c. vol. II. n. 118 sq.; *Nervegna* l. c.; *Piat* l. c. q. 188, 190.

(8) *Vermeersch* l. c. I, n. 329, 3.

II. Generatim, saltem ante decr. « *Auctis admodum* » saecularizatio, praesertim perpetua, respiciebat solos religiosos solemniter professos; pro aliis enim praesto aderat medium dimissionis cum votorum solutione. At post memoratum decretum, sacerdotes simplici sed perpetua professione ligati, quod ad hoc disciplinae punctum attinet, fuerunt aequiparati solemniter professis (9).

III. Utrique commune erat, ut religiosus maneret votis adstrictus; delatio habitus erat exclusa, memoriale signum ipsius intrinsecus deferri iubebatur; etiam vi voti sollemnis obedientiae subdii iubebatur Ordinario loci. At per temporaneum indultum non separabatur a religione, quam expleto indulti tempore repetere debebat; perpetuum vero, plene a religione erat separatus, nec ad illam redire tenebatur, ac religio illum iterum recipiendi aut alimenta praestandi non erat obligata, quodsi iterum admitteretur nec professionem, imo nec novitiatum repetere debebat nisi aliter ferrent Ordinis consuetudines. At saecularizatus pro decreto eiectionis solum de licentia S. C. iterum recipi poterat (10).

IV. Ut clerico in sacris ordinibus constituto daretur indultum perpetuae saecularizationis S. C. solebat in antecessum exigere documentum Episcopi benevoli receptoris; pro temporanea vero satis erat afferre documentum Episcopi permittentis saltem commotionem in sua dioecesi et Missae celebrationem, et pro hac temporanea effectus erant desumendi ex ipso indulto (11).

V. Quoad *beneficia* obtinenda et quoad iura *ad bona* indultum de se non habilitabat, nisi fieret expressa concessio in indulto; acquisitis tamen bonis uti poterat sed ad usus dumtaxat necessarios; neque ex testamento succedere neque testari poterat sine novo indulto (12).

Bona saecularizati *ad tempus* acquirebantur monasterio; in *perpetua* vero ad monasterium ea dumtaxat bona pertinebant quae monasterio acquisita fuissent in ingressu et quae horum ratione postea acquisivisset saecularizatus. In reliquis succedebat Camera Apostolica (13).

(9) *Vermeersch* l. c. n. 329, 4; *Nervegna* l. c. p. 178.

(10) *Vermeersch* l. c. n. 330.; *Piat* l. c. q. 189.

(11) *Piat* l. c. q. 190.

(12) S. C. Super discipl. regul. 31. Ian., 21 Febr. 1899; *Vermeersch* De Relig. t. II, n. 125.

(13) *Piat* l. c. q. 189; *Vermeersch* l. c. t. II, n. 120, 121, ubi afferuntur decreta super successione regularium 26. Iun. 1829, 6 Iun. 1836. Cfr. quoque const. Gregorii XIII « Officii nostri » 21 Ian. 1577.

VI. Quoniam praecipua difficultas in hoc negotio erat aversio Episcoporum in admittendis religiosis a religione egressis, ab anno 1899 (14) introducta fuerat saecularizatio, quae dicebatur *ad annum et interim*, cuius haec erat ratio. Quoniam solemniter professis S. C. si essent in sacris ordinibus constituti nolebat concedere indultum saecularizationis perpetuae, nisi iam haberent Episcopum benevolum receptorem et ecclesiasticum patrimonium, huic autem conditioni plerumque satisfacere non poterant, ut et religioni consulere posset et religiosis subvenire, induxit illam formulam *saecularizationis ad annum et interim*, vi cuius dabatur facultas manendi extra claustra *ad annum*, quo durante, quin inciderent in suspensionem a divinis, sacris ministeriis Episcopo consentiente in respectiva dioecesi vacare possent, et *interim* sibi quaererent Episcopum benevolum receptorem et ecclesiasticum patrimonium. Cui duplici conditioni si fuisset satisfactum, tunc dabatur indultum saecularizationis perpetuae; secus, expleto anno, aut ad claustra redire aut indulti prorogationem obtinere debebant.

Inde patet discrimen cum iure Codicis, ubi temporanea saecularizatio non amplius hoc nomine donatur, sed *exclaustrationis*, et huius effectus a clausulis indulti non pendent, sed sunt definiti in canone 639; salva tamen facultate S. Congregationis, ob peculiare casus circumstantias, etiam peculiare clausulas in communi formula non contentas addendi.

427. Saecularizationis notio. Suppositis his quae de iure praecedenti modo dicta sunt, *saecularizatio* in iure Codicis est indultum quo religiosus, in perpetuum a sua religione separatur et facultatem accipit ad saeculum redeundi. Cuius indulti concessio pariter est reservata Sedi Apostolicae (15), exceptis religiosis iuris dioecesani, qui illud obtinere possunt ab Ordinario loci (can. 638) (16).

428. Effectus saecularizationis. I. Primus effectus is est, ut talis religiosus desinat esse religiosus, ab omni votorum obligatione liber (firmis tamen oneribus ordini maiori adnexis, si in sacris

(14) S. C. Super discipl. regul. 4 Iulii 1899; *Piat* l. c. q. 188.

(15) De privilegio nonnumquam ante Codicem alicui religioni concesso dandi proprio religioso indultum saecularizationis Cfr. *Vermeersch*, Epit. I, 745.; *Nervegna* l. c. p. 164 sq. iunct. *Matth. a Coronata* l. c. n. 641.

(16) Comm. Codic. (in A. A. S. XIV, 661); unde quoad votum castitatis derogatur c. 1309, nisi dicatur, posito indulto Episcopi, dispensationem a iure tribui.

fuerit) (17); non amplius tenetur vi professionis ad officium divinum recitandum, nec regulis et Constitutionibus religionis relictæ adstringitur; consequenter habitus religiosi exteriorem formam debet deponere, et in Missa et horis canonicis atque in usu et dispensatione Sacramentorum saecularibus assimilatur. Inde pariter consequens est (cfr. can. 542), ut sine novo indulto apostolico in religionem redire et recipi nequeat: tali vero indulto obtento novitiatum et professionem instaurare debet, et locum obtinet inter professos a die novae professionis (can. 640).

II. *Quoad ordines.* Alter effectus, si agitur de religioso in ordine sacro constituto, est ut ad propriam dioecesim non amissam redire debeat et a proprio Ordinario recipi; quod valet de religioso qui nondum emiserat professionem perpetuam, per quam solam amittit dioecesim cui ante ingressum erat incardinatus et ipsi religioni definitive incardinatur seu adscribitur (can. 585).

Quodsi religiosus iam dioecesim amiserat per professionem perpetuam, nequit extra religionem sacros ordines exercere, donec Episcopum (18) benevolum receptorem invenerit, aut Sedes Apostolica aliter providerit. Episcopus autem duplici ratione fieri potest benevolus receptor: 1°) saecularizatum pure et simpliciter recipiendo, sine conditionibus et limitationibus praesertim quoad tempus, quo casu ex ipsa iuris dispositione ita receptus manet incardinatus

(17) Radicale discrimen cum iure praecedenti inde potissimum petitur, cum pari ratione tractetur ligatus simplicibus votis ac solemniter professus et eadem formula cum solutione votorum pro utroque adhibeatur; cum antea simpliciter professi dispensari potius quam saecularizari solerent; solemniter vero professi fere numquam a votis dispensarentur, et saecularizatio ipsis concessa illam votorum solutionem non continebat. Quare si antiquitus fuit disputatum, utrum Rom. Pontifex dispensare seu solvere posset vota solemnia religiosorum (cfr. *Piat* I. q. 186 ubi breviter et succincte antiquam controversiam proponit), illa disputatio nunc omni caret fundamento, cum illa potestas Rom. Pontificis non iam ex sola constanti praxi firmatur, quae sola sufficeret (cfr. *Benedict. XIV*, De Syn. I. VII, cap. VII, n. 7.), sed ex tali praxi, quae in lege generali Ecclesiae cum solemnitate propria Codicis fuerit promulgata, cui error nullo modo attribui potest.

(18) Vicarium Capitularem, durante primo anno sedis episcopalis vacantis, non posse fieri benevolum receptorem eadem ratione ac Episcopus merito inferitur ex can. 435: at interim admittere experimenti causa et sine ulla diminutione libertatis Episcopi successoris non probatur esse contra principium citati canonis; qua in tali hypothesis et modo dicendum est praevalere principium canonis 435. Ex natura rei patet receptionem saecularizati excedere competentiam Vicarii Generalis mandato speciali carentis.

dioecesi recipientis; 2°) potest recipere pro experimento ad triennium, quod probationis tempus adhuc ad aliud triennium potest prorogare: in tali casu, expleto probationis triennio vel tempore prorogato, pariter ex ipso iuris praescripto manet incardinatus, nisi antea dimissus fuerit (can. 641).

Religiosus in minore ordine constitutus, nisi aliud caveatur, per saecularizationem reducitur ad statum laicalem, argumento deducto ex can. 648, 659, § 2.

Violatio *prohibitionis* exercendi sacros ordines ante inventum Episcopum benevolum receptorem, cum non sit poena sed mera canonica inhibitio non inducit irregularitatem (can. 985, 7°) (19).

III. *Quod ad bona temporalia* attinet can. 643 haec decernuntur: 1°) Egressi e religione (sive ob saecularizationem sive etiam alio legitimo modo) nihil possunt repetere ob quamlibet operam religioni praestitam; quidquid enim religiosus propria industria aut intuitu religionis acquisivit, religioni acquisivit ex generali principio (can. 580, § 2.; 2°) quoad religiosas feminas, dos allata est ipsis restituenda integra sine fructibus iam maturatis ad normam canonis 551 § 1: si vero sine dote admissa fuerit nec ex propriis bonis sibi providere possit, religio *ex caritate* eidem subministrare debet ea, quae requiruntur, ut modo tuto et convenienti domum redeat, et insuper providere, ut naturali aequitate servata per aliquod tempus mutuo consensu vel in casu dissensus ab Ordinario loci determinandum honeste vivere possit (20).

IV. *Prohibitiones saecularizato factae*. Plures huiusmodi prohibitiones continentur in can. 642, quae eo spectant, ne religiosi allecti vana spe honoris vel emolumenti in saeculo obtinendi ad deserendum suum vitae institutum inducantur, et pertinent ad varia beneficia et officia, ad quae proprie non redduntur inhabiles, sed prohibentur ea obtinere sine novo S. Sedis indulto. Arcertur itaque:

a) a quolibet beneficio in basilicis maioribus vel minoribus et in ecclesiis cathedralibus. *Maiores* basilicae sunt quatuor basilicae

(19) De saecularizatis ante Codicem Cfr. *Vermeersch*, Epitome I, n. 741, « *Periodica* » XIV, 78; *Matth. a Coronata* n. 641.

(20) S. C. de Rel. 2. Mart. 1924 (A. A. S. XVI, 165) declaravit religionem, in qua dos quae petitur et traditur non pertingat ad rationabilem quantitatem subsidii caritativi religiosae discedenti tradendi, per solam dotis restitutionem non liberari ab omni obligatione erga ipsam, sed teneri supplere quod desit ad illam quantitatem.

Urbis sc. S. Ioannis, S. Petri, S. Pauli, S. Mariae Maioris; *minoris* basilicae honore hisce ultimis temporibus ubique terrarum plurimae ecclesiae decoratae sunt;

b) a quolibet magisterio et officio in seminariis maioribus et minoribus seu collegiis in quibus clerici educantur; in universitatibus catholicis aliisque institutis, quae ex privilegio apostolico gradus academicos conferunt;

c) a quocumque officio vel munere in curiis episcopalibus et in qualibet religiosa domo, etiam iuris dioecesani.

Quae prohibitiones tenent saecularizatos post emissa vota perpetua, a fortiori dimissos; praeterea § 2. dicti canonis 642 extenduntur ad illos qui vota temporaria tantum nuncuparunt vel iuramentum perseverantiae vel peculiare quaedam promissiones ad normam suarum Constitutionum ediderunt et ab iisdem dispensati fuerint, si per sex integros annos eisdem ligati fuerint. Quare non comprehenduntur ii, qui vota tantum temporaria emiserunt et sine ulla dispensatione, tempore votorum transacto, religionem deseruerunt, neque illi qui dispensati quidem a votis fuerunt sed ante sextum annum completum e religione egressi sunt, nisi vota perpetua emiserint (21).

429. Indulti saecularizationis forma. Iamdiu solitum est concedi in forma commissoria, executionem rescripti committendo Ordinario loci. Ultimo tempore post Codicem adhibita fuit duplex formula, una pro casu saecularizationis pure et simpliciter; altera pro casu saecularizationis, quae dicta est saecularizatio praevio experimento (22). Haec altera forma erat indultum exclaustationis, quae, sine novo aliquo rescripto, ipso facto convertebatur in saeculariza-

(21) *Biederlack-Führich* l. c. n. 167.; *Chelodi* l. c. n. 287.; *Vermeersch*, Epit. I. n. 742.

Comm. Codic. t. 21. Nov. 1920 (A. A. S. XII, 573) declaravit teneri prohibitionibus etiam saecularizatos ante Codicem; at, propter ius quaesitum, beneficium ante legitime acceptum non tenetur dimittere.

Praecesserant hac de re prohibitiones magis restrictae factae per Decr. S. C. de Rel. 15. Iunii 1909 et eius extensionem 5. Aprilis 1910 (A. A. S. I, 523; II, 232. At prohibitio in illis facta saecularizato habituale domicilium collocandi in locis, ubi extat conventus seu domus religiosa provinciae vel missionis, cui sacerdos vel clericus saecularizatus aut a votis vel iuramento solutus erat adscriptus, in Codice non fuit renovata.

(22) Illam duplicem formulam exhibet *Schäfer* n. 555.

tionem et incardinationem in dioecesim Ordinarii executoris, transacto experimento vel etiam prius, si ante exitum experimenti definitive reciperetur. Cum autem difficultates, quas permittebat praecedens formula indulti saecularizationis pure et simpliciter, experientia ipsa docuisset non facile evitari (23), novissima inducta est forma illius indulti, per quam, quatenus fieri posset, illae difficultates e medio tollerentur (24).

Art. 2. — De apostasia et fuga (can. 644, 645).

430. Cum religiosi per professionem perpetuam sive solemnem sive simplicem adquirant statum maxime firmum et stabilem, in quo ex gravi obligatione perseverare debent, sane graviter quoque delinquant, si obligationes libere susceptas ex propria temeritate

(23) Cfr. de illis difficultatibus « Commentarium pro relig. » XI, 421.

(24) Novissima formula est huius tenoris: « *Beatissime Pater N. N. ad pedes S. V. provolutus, humillime implorat indultum saecularizationis — Et Deus etc.* — Vigore facultatum a SS.mo Domino Nostro concessarum, S. C. Neg. Rel. Sod. praeposita, audito voto Rev.mi... benigne indulget... ut... dummodo de novo titulo canonico Orator sit provisus vel ipsius Ordinarii iudicio eius congruae sustentationi aliter cautum sit, ipsi, deposita exteriori forma habitus religiosi. Indultum saecularizationis, per Decretum huius rescripti executoriale, in scriptis exaratum, concedere valeat; ita ut Religiosus liberatus a votis in Religione emissis, firmis oneribus Ordini Maiori adnexis, eo ipso maneat incardinatus dioecesi... ad normam can. 640, § 1, n. 1, 2 et 641, § 2, Codicis iuris canonici. Exemplar autem Decreti executorialis supradicti Rescripti communicetur tum cum Sacra Congregatione tum cum Superiore Generali... *et interim donec omnia quae hic praescripta sunt adimpleta fuerint, Religioso non liceat a Religione egredi neque Ordinario eundem Religiosum in suam Dioecesim recipere.* Contrariis quibuscumque non obstantibus. Datum Romae, die...

Ex qua nova formula apparet, indultum nullam habere vim nisi post Decretum executoriale *in scriptis* datum et S. C. ac Superiori Generali *communicatum*, et egressum et receptionem in Dioecesim prohiberi ante memoratum factum; aliunde Decretum executoriale dari non potest nisi praevis in tuto posita sit congrua saecularizati sustentatio uno ex duobus modis.

Etiam hac nova adhibita formula, obtinet difficultas quam S. C. de relig. resolvit 1. Aug. 1922 (A. A. S. XIV, 501), decernens religiosum qui saecularizationis indultum aut simplicem votorum dispensationem impetravit, posse primum et alterum recusare cum a locali Superiore eiusdem notitiam accipit, dummodo Superiores graves rationes in contrarium non habeant, quo in casu ad S. Congregationem referant. Cfr. *Vermeersch* in « *Periodica* » XI, 151; *Maroto* in « *Commentarium* » pro rel. IV, 99 sq.; *Matth. a Coronata* n. 641 in nota; *Schäfer* l. c. n. 562.

denuo maiori minorive gradu abiiciunt (25). Id quod fit imprimis, per verum et proprie dictum delictum *apostasiae a religione* (26) et etiam gradu minori per *fugam*. Qui egressus *apostatae* et *fugitivi* evidenter est egressus e religione non *coactus*, sed libera et malitiosa voluntate factus.

431. Notio apostasiae a religione. Apostata a religione dicitur professus a votis perpetuis sive solemnibus sive simplicibus (27) qui e domo religiosa illegitime egreditur cum animo non redeundi, vel qui, etsi legitime egrediatur, non redit eo animo ut religiosae obedientiae se subtrahat. Malitiosus autem animus non redeundi, aut se subtrahendi obedientiae religiosae, iure praesumitur, si religiosus intra mensem nec reversus fuerit nec Superiori animum redeundi manifestaverit.

Ex ipsa Codicis notione, vera apostasia non habetur in religioso votis dumtaxat temporaneis ligato, licet dari possit delictum fugae.

Praeter factum egressus *illegitimi* opere completum extra septa monasterii, animus non redeundi requiritur, quo apostata differt a fugitivo. Qui animus non redeundi seu se subtrahendi ab obedientia Superiorum religionis, intelligendus videtur non de determinata domo et determinato Superiore, sed de ipsa religione eiusque Superioribus, praesertim in religione hierarchice organizata (28). Atque haec

(25) Cfr. c. 3, C. XVI, q. 1. = Innoc. I. in ep. ad Vict. c. 10 (a. 404); c. 3, C. XX, q. 3 = c. 7, Conc. Chalced. (a. 451) iunct. *Hefele Conciliog.* t. II, p. 511 sq.; c. 25, Conc. Arelat. II (a. 443-452); c. 1, C. XX, q. 3 = S. Leo M. in ep. ad Rust. scr. (a. 458-459); c. 2, ead. C. = c. 6, Conc. Tolet. VI (a. 638); c. 55, Conc. Tolet. IV (a. 633); *Wernz*, *Ius Decretalium*, t. VI, n. 274.

(26) Cap. 1, 5, 6, X. de apost. V, 9; cap. 2. ne clerici III, 24 in Sexto; Conc. Trid. sess. XXV, cap. 4, 19 de regul.; *Suarez*, *De relig. tr.* VIII, l. 3, cap. 1. n. 1 sq. 11 sq.; *Schmalzgr.* l. V, tit. 9, n. 11 sq.; *Piat* l. c. I, q. 215 sq.; *Ferrari* l. c. p. 218, 328 sq.; *Vermeersch* *De Relig.* I, n. 340 sq, et *Epitome* I, n. 746.; *Ballerini-Palmieri*, *Opus morale* vol. IV n. 192 sq.; *Thesaurus*, *De poen.* v. Apostasia c. 2, 3; *Wernz* vol. VI, n. 273 sq.

(27) Iure praecedenti apostasia de solis *regularibus* intelligebatur. *Suarez* cit. tract. VIII. l. 3, cap. 2. n. 1 sq.; *Schmalzgr.* V, 9, n. 12, 13; *Hollweck*, *Die Kirchliche Strafgesetze* p. 299 sq.; *Reiffenstuel* V, 9, n. 11; *Piat* l. c. q. 216.

(28) In fugitivo in § 3, can. 644 requiritur animus redeundi *ad religionem*, ut sit fugitivus et non apostata, non praecise *ad domum desertam*; ergo idem videtur dicendum de delicto graviore apostasiae, ita ut egressus *e domo religiosa* non sit intelligendus de determinata domo religiosa, sed de domo religiosa qualibet, et consequenter animus non redeundi sit animus non redeundi

est prima figura apostasiae. Altera species habetur in eo, qui, licet legitime egressus, de facto non redit eo animo ut religiosae obedientiae se subtrahat; qui animus pariter debet esse animus sese definitive sive in perpetuum ab illa subiectione se subtrahendi, secus sola haberetur fuga.

Cum internus animus, extra casum quo expresse hoc declaret illegitime egrediens vel illegitime extra domum manens, difficulter cognosci possit; ius, ut in similibus, dat iuris praesumptiones unde iuridice deduci possit et debeat, videlicet: « si religiosus intra mensem nec reversus fuerit, nec Superiori animum redeundi manifestaverit » malitiosus animus proprius apostasiae praesumendus est, et nisi in casu particulari contrarium probetur, est enim praesumptio *iuris non iuris et de iure*, delictum apostasiae iuridice consummatum habetur. Quod menstruum tempus relate ad eum qui *licite* egressus est, computandum est a die quo redire debuisset et non rediit. Quae iuris praesumptio non videtur esse unica; nam habitus permanens dimissio, et a fortiori attentatio matrimonii cum statu religioso incompatibilis etiam iuris praesumptionem inducunt; multo magis publica apostasia a fide catholica, qua existente, nulla alia requiritur probatio, pro apostasia a religione, qui enim se separat ab Ecclesia a fortiori a religione, quae est status publicus intra ipsam Ecclesiam (cfr. can. 646).

ad religionem. Quare non censerem incurri apostasiam ab eo, qui sub praetextu adeundi Superiores altiores domum illegitime desereret, si de facto praedictos Superiores adeat, tametsi ultra mensem extra domum religiosam degat. Quod videtur firmari ex can. 616, § 1, ubi regulares extra domum illegitime degentes, etiam sub praetextu adeundi Superiores, dicuntur exemptionis privilegio non gaudere, sed non dicuntur apostatae aut apostatarum poena puniendi. Cfr. severum decr. Conc. Trid. sess. XXV, cap. 4. de regul., quo non obstante non habebatur apostata, qui ex gravi et urgente necessitate etiam sine licentia immediati Superioris via recta ad *maiores Superiores*, ad quos appellare fas est, *accederet* (S. C. Ep. et Reg. 2. Sept. 1672; *Benedict. XIV*, De Synodo l. XIII, cap. 11, n. 14; *Schmalzgr.* hoc t. V, 9 n. 15, 19; *Piat*, l. q. 217; *Ferrari* l. c. p. 328). Item admittebatur ad apostasiam non reduci factum transeundi sine debita licentia ad aliam religionem, nisi ex speciali iure quorundam ordinum religiosorum eiusmodi religiosi transeuntes, *quoad poenas* aliis *veris* apostatis aequipararentur. (Cfr. cap. 1, de regul. III, 8 in Extrav. com.; *Piat* l. q. 218.). Licet de iure Codicis huiusmodi transitus, sine indulto apostolico factus, nullius sit momenti, et ideo videatur apostasiam includere, non videtur habendus apostata, qui ad aliam religionem confugiens, inde per litteras ad S. Sedem vel ad Superiores maiores contra proprium Superiorem recursum porrigeret. *Matth. a Coronata* n. 642 in nota.

432. Notio fugae a religione. *Fugitivus* (29) est religiosus qui, sine Superiorum licentia, domum religiosam deserit cum animo ad religionem redeundi. Nec tempus in canone determinatur, nec datur criterium praesumptionis, de retento animo redeundi. Sed ex natura rei requiritur tempus notabile; certe absentia brevior duobus aut tribus diebus, habenda potius esset ut illicitus egressus ad normam can. 606, § 1., nec talis brevis absentia inducit praesumptionem animi se subtrahendi obedientiae. Animus autem *vagandi* aut *extra obedientiam ad tempus vivendi*, componi potest cum animo ad religionem redeundi. Aliunde vero non requiritur *habitus dimissio*, et etiam in egressu licito potest verificari fuga, si quis sine licentia Superioris locum commorationis et obedientiae deserit et ita diutius extra domum vagatur. Porro animum redeundi, posito externo facto sive occulto sive publico, ipse religiosus probare debet. At qui domum religiosam illicite deserit ad aliam directe transiens v. g. sub praetextu vitandi veras aut praetensas sui Superioris vexationes, transitum quidem a domo in domum illegitime perficit, sed fugitivus non est adnumerandus (30).

Fugitivi fieri possunt etiam professi a votis temporaneis, quamdiu ipsis ligantur; imo etiam membra societatis sine votis in communi viventia, si sub gravi obligentur ad vitam in communi ducendam (31).

433. Status iuridicus religiosi apostatae et fugitivi. Apostata et fugitivus ab obligatione regulae et votorum non solvuntur et debent sine mora ad religionem redire (can. 645, § 1), cum obli-

(29) Cfr. can. 4, Conc. Chalced. (a. 451) = c. 12, C. XII, q. 1; c. 8, Conc. Andeg. (a. 453); c. 38, Conc. Agath. (a. 406) = c. 14, C. XVIII, q. 2; c. 19 Conc. Latunens. (a. 670-671); c. 28 Conc. Romani (a. 826); c. 2, ne cleric. III, 24 in Sext.; cap. 2, de regul. III, 8 in Extrav. Com.; Conc. Trident. sess. XXV, cap. 4, de regul.; Sixti V. Const. « *Ad Romanum* » 21, Oct. 1588; Suarez cit. tr. VIII, l. III, cap. 1. n. 10; *Piat* I, q. 225 sq.

(30) lure praecedenti religiosi, qui absque debita licentia Superiorum Romanam proficiscerentur, ad instar fugitivorum et vagantium per biennium privabantur voce activa et passiva. Clemens XIII, Const. « *Nullus omnino* » 25 Iun. 1599, § 22, 23, 32. Cfr. not. praeced.

(31) Comm. Codic. 2-3 Iunii 1918 (A. A. S. XI, 344). Cfr. Vermeersch « *Periodica* » XI, 155; *Chelodi*, lus poenale p. 117, not. 4, ubi pro huiusmodi membrorum societatum tenet decisionem Commissionis habere characterem administrativum, non poenalem; Maroto in « *Commentarium* » I, 106; *Matth. a Coronata* n. 642.

gationes per professionem susceptas professus propria voluntate et auctoritate solvere non possit nec ex patrato delicto commodum reportare debeat.

Superiores vero debent apostatas et fugitivos sollicitè requirere, et ipsos, si vera poenitentia acti redeant, suscipere; reditum vero Monialis apostatae vel fugitivae caute (32) curet loci Ordinarius, et, si agatur de Monasterio exempto, etiam Superior regularis, cui subiectae sunt (can. 645, § 2). Quae obligatio respondet officio pastoris, quo tenentur Superiores, quorum est oves curare et fugientes seu errantes quantum fieri potest reducere (33). Et haec obligatio perdurat donec legitime, servatis servandis, dimissi fuerint; nec solum factum apostasiae et fugae, extra casus exceptos, est sufficiens causa dimissionis, nisi, ut evenit in aliis delictis, alia quoque praestita fuerint, quae requiruntur ad dimissionem, velut monitio canonica, processus etc.; quae alia requisita, quominus compleantur, impedimento non est absentia physica, cum sufficiat praesentia iuridica ad normam iuris. Cfr. can. 1842 sq. — Ipsae quoque poenae, quibus percelluntur apostatae et fugitivi eo praesertim spectant, ut eos a contumacia eripiant et ad religionem reducant.

Poenae constitutae. I. Apostata a religione: *a)* incurrit ipso facto in excommunicationem proprio Superiori maiori vel, si religio sit laicalis aut non exempta, Ordinario loci, in quo commoratur, reservatam; *b)* est exclusus ab actibus legitimis ecclesiasticis; *c)* omnibus suae religionis privilegiis est privatus; *d)* si redierit, perpetuo caret voce activa et passiva et praeterea *e)* aliis poenis pro gravitate culpaee a Superioribus puniri debet ad normam Constitutionum (can. 2385).

II. Religiosus fugitivus: *a)* ipso facto incurrit in privationem officii, si quod in religione habeat; *b)* in suspensionem proprio Superiori maiori reservatam, si sit in sacris; *c)* cum redierit, puniri debet secundum Constitutiones et, si Constitutiones nihil de re caveant, Superior maior ad suum arbitrium pro gravitate culpaee poenas infligat (can. 2386).

(32) Aliena sunt a iure iamdiu saltem in praxi vigente, quae elapsis temporibus dicta sunt de monialibus apostatis vel fugitivis coacte in monasteria reportandis, ubi clauso in conclavi servarentur; illa enim coactio, licet iusta, est aliena a praesenti iurisprudentia et gravibus exposita periculis.

(33) Cfr. de hac obligatione *Ferraris* v. Apostasia n. 57 sq.

CAPUT XXVII

DE RELIGIOSORUM DIMISSIONE

I. - Praenotiones.

434. Dimissio religiosorum (1), qua religiosi remittuntur ad saeculum, differt ab aliis modis egressus e religione hactenus commemoratis in hoc quod sit egressus e religione *coactus*. Qui egressus coactus ante Codicem fuerat significatus verbis *dimissionis* et *expulsionis* seu *iectionis*, quae tamen verba non raro promiscue adhibebantur (2); alias tamen *iectio* seu *expulsio* accurate distinguebatur a dimissione. In qua distinctione *iectio* seu *expulsio* dicebatur de religioso *solemniter professo*, quae fieri non poterat nisi ob admissam culpam gravem, externam et publicam cum incorrigibilitate coniunctam et iudiciali forma servata; dum *dimissio* prout opposita *iectioni* erat propria *simpliciter professi*, qui ab instituto religioso, ob graves quidem et iustas causas, quae tamen culpam et incorrigibilitatem *necessario* non habebant adiunctam, sine vero processu iudiciali factorum tamen veritate diligenter inspecta, segregabatur ab instituto religioso, plerumque solutis religiosiis votis (3).

(1) Cfr. *Suarez*, De religione tr. VIII, l. 3, cap. 4 sq.; tr. X, l. 3, cap. 9; *Rotarius*, Theol. mor. regul. t. I, l. 3, cap. 2; *Bouix*, de iure regul. II, 481; *Nervagna*, De iure practico regularium, p. 196 sq.; *Vermeersch*, De religiosis I, n. 331 sq.; II, p. (159) sq., 270 sq. ubi iuris fontes afferuntur; *Epitome*, n. 748 sq.; *Piat* l. q. 227 sq.; *Ballerini-Palmieri* Opus mor. IV, n. 197 sq.; *Palombo*, De dimissione religiosorum; alii Commentatores iuris novi v. gr. *Schäfer* l. c. n. 573 sq.

(2) Cfr. Decr. « *Auctis admodum* » 4. Nov. 1892, n. III, IV: « *Post haec Superior cum suo consilio sententiam expulsionis aut dimissionis pronuntiare poterit* »; — « *in expellendis propriis alumni... ordinum regularium* » — *quoties agatur de aliquo alumno (instituti votorum simplicium)... dimittendo* ». S. C. Ep. et Reg. 22. Maii 1896, ad 34: « *Improprium est dicere sorores expelli, sed dicatur dimitti* »; at 10 Maii 1895, ad 90: « *Nulla... soror... expellenda est* », et 2 Martii 1861: « *Pro expulsionem oportet etc.* » Paulo aliter *Palombo*, De Dimiss. relig. n. 2; in re tamen non adest discrimen.

(3) Ita in Decr. Urb. VIII et Innoc. XII et praesertim in decr. « *Auctis adm.* » n. III, IV. — Hoc supposito praecipui fontes circa expulsionem et dimissionem sunt: Reg. S. Bened. cap. 28; c. 59 Conc. Paris. (a. 845-846): cap. 7, X. ne clerici III, 50 (Alex. III); cap. 10, X. de maior. I, 31 (Innoc. III); cap. 6, 8, X. de

Iure Codicis quaevis coacta ad saeculum remissio designatur nomine *dimissionis*, etiam illa quae stricte iudicialiter decernenda est.

Licet dimissio in nonnullis specialibus casibus decerni possit citra omnem religiosi culpam, plerumque nonnisi cum culpa religiosi decerni potest. Cum ex religiosi culpabili agendi ratione dimissio decerni posse statuitur, dimissioni huic ex legibus Ecclesiae praefixus est finis praecipuus, ut ne religioni nociva sit perseverantia in coetu religioso illius religiosi, qui aliis religiosis sit scandalo, disciplinae religiosae detrimento, bonae famae et honori religionis notabili diminutioni ex incorrigibili vivendi modo. Sicut enim admitti ad religionem per professionem religiosam non debet, qui disciplinae religiosae nociturus praevидetur; ita in religione non est conservandus, qui postquam obligationem contraxit per votorum professionem religiosae vitae digno modo ducendae, huius obligationis immemor, ceteris religiosis et inde ipsi religioni nocumento sit (4).

435. Divisio. Dimissio duplici modo fit, aut *ipso iure* in certis casibus; aut per *sententiam* vel *decretum*. Per *sententiam* fieri dicitur, cum processus iudiciarius ad illam decernendam est necessarius; per *decretum* vero cum ordo procedendi in ea decernenda reducitur ad processum administrativum. In canonibus huius tituli Codicis declarantur causae dimissionis et procedendi forma pro diversis casibus.

436. Historia. Supposito principio communiter admissio, bonum publicum religionis debere praevalere bono privato religiosi; qui ob suam agendi rationem religioni nocivus est, et sibi ipsi peri-

statu monach. III, 35; Decr. Urb. VIII « *Sacra Congregatio* » 21 Sept. 1624; Decr. Innoc. XII « *Instantibus* » 24 Iul. 1694; Decr. « *Auctis admodum* » Leon. XIII 4 Nov. 1892; Decr. « *Cum singulae* » S. C. de R. 31 Maii 1911 (A. A. S. III, 235).

(4) Finis ille Ecclesiae, clare proponitur in cit. Decr. Urb. VIII acerbis valde verbis: « si nihilominus non resipuerit, sed animo indurato in sua pertinacia perseveraverit, ne contagione pestifera plurimos perdat, tamquam pecus morbida ac membrum putre, eiici tandem possit »; verbis minus acerbis posteriora decreta loquuntur de delictis cum incorrigibilitate coniunctis, etiam contra proprias instituti leges inter alia mensurandis « a gravitate damni, sive moralis sive materialis, Comunitati illati ». Cfr. *Benedict. XIV*, De Synod. I. XIII, cap. 11, n. 17. iunt. c. 16, C. XIV, q. 3. et Decretales not. 3. allegatas; *S. Thom.*, Quodlibet., XII, art. 36.

culosus; cum tamen evitandum esset ne religiosi male morati et desperatae emendationis, praesertim in ordine sacro constituti, extra claustra statum ecclesiasticum dehonorent a S. Congregatione Concilii tempore Pii IV evulgata et intimata fuerunt Procuratoribus Ordinum varia decreta, quibus potius tales religiosi acrioribus poenis dicebantur plectendi et claustrali carcere, ne nocerant, cohibendi (5). Quae decreta cum Regularium Ordinum Procuratoribus ob rationabiles causas non arrisissent, tempore Urbani VIII prodiit Decr. S. C. « *Sacra Congregatio* » (21 Sept. 1624), quo ordinabatur modus eiectionis secundum antiquam traditionem in certis casibus admissam ut necessariam: causa iusta agnoscebatur *incurribilitas*; requirebantur vere gravia delicta, pro quibus correptio et admonitio esset facta ac poena imposita, et praeterea ut unius anni spatio delinquens in ieiunio et poenitentia probaretur in claustrali carcere in unaquaque provincia erigendo; qua probatione inutiliter facta, tunc demum processu instituto expelli posset a Generali de consilio et assensu sex Patrum ex gravioribus. Sub Innocentio vero XII. Decr. « *Instantibus* » (24 Iulii 1694), annus carcerationis reductus fuit ad sex menses: facultas vero expulsionis extensa fuit ad Provinciales.

Quae conditio carcerationis graves difficultates ordinibus religiosi creabat, et nonnulla indulta fuerunt concessa (6) quoad necessarium carceris tempus. Posterius vero S. C. super Discipl. regul. (7) per litteras circulares ad Superiores Ordinum in Italia (28 Iunii 1872) resolvit in hoc negotio eiectionis forma summaria esse procedendum; quae forma summaria, quantum ex responso particulari deducitur, ad hoc reducebatur, ut, cognita per idoneas probationes pravitate et incorrigibili pervicacia religiosi atque audita per religiosum virum facta rei defensione, solemnitatibus omissis et omisso quoque carcere eiectio decerneretur (8).

Cum per Pium IX (19 Martii 1857) triennium votorum simplicium in virorum Ordinibus esset introductum, nova inducta est

(5) *Benedict. XIV*, De Synodo l. XIII, cap. 11, n. 15.

(6) *Benedict. XIV* l. c. n. 19, allegat indulta data PP. Capuccinis (6 Dec. 1729) a Benedicto XIII; Minoribus Conventualibus (5 Febr. 1739) a Clemente XII. Cfr. quoque *Monitore* t. 9, p. I, p. 81.

(7) A. S. S. VII, 411.

(8) *Nervegna* l. c. p. 199.

forma huiusmodi regulares *dimittendi*, soluto votorum vinculo et obligatione; quod praestari poterat non servata iudicii forma et sola facti veritate inspecta, summa tamen caritate et prudentia ex *iustis et rationabilibus causis* excepta infirmitate post professionem contracta (9). In mulierum vero Ordinibus, post introductum idem triennium votorum simplicium (3 Maii 1902), pro dimittenda moniali debuit recurri ad S. C. Ep. et Reg. exponendo graves causas, quae dimissionem exigerent. Nondum tamen quidquam fixum statutum fuerat pro dimissione vel expulsionem religiosorum e Congregationibus religiosis; quod praestitit decr. « *Auctis Admodum* » (4. Nov. 1892), ubi: a) Superiores normae imponuntur Institutis votorum simplicium, cum ageretur de dimittendo professo votis perpetuis adstricto vel etiam temporaneis si in ordine sacro esset constitutus; b) causa sufficiens habetur culpa gravis, externa et publica cum incorrigibilitate coniuncta, quae esset verificanda per trinam admonitionem et correctionem; c) de processu nihil *in particulari* statuitur nisi necessitas defensionis a reo exhibendae sive per se sive per alium a reo, vel, in eius defectu, a tribunali designandum. — Per const. vero « *Conditae* » (8 Dec. 1900) nihil substantialiter in hac parte immutatum fuit, ut patet ex c. II, n. 1, cap. I. n. 8.

Nova quadam et completa ratione rem ordinavit S. C. de Rel. Dec. « *Cum singulae* » 16 Maii 1911, unde fere desumpta sunt, cum nonnullis correctionibus, quae in Codice demum fuerunt universaliter praescripta: ordinatio autem pertinebat ad Omnes Ordines et Congregationes sine distinctione, ita ut tandem totum hoc negotium esset completa quadam ratione ordinatum (10).

(9) S. C. super Statu regul. Decr. « *Sanctissimus* », 12 Iun. 1858, n. IV, V.

(10) Valde peculiaris innovatio in decr. « *Cum singulae* » invenitur, quod laicis ecclesiastica iurisdictio in ipso videtur concessa. Sane expulsio vel dimissio iuridica forma iniungitur decernenda, instituto regulari *processu* quantumvis summario, nulla facta distinctione inter Instituta clericalia et laicalia Superiores generales cum suo consilio debent constituere *tribunal*; ab huius tribunalis *sententia* conceditur *appellatio*. Qui modus loquendi et agendi supponere videtur ecclesiasticam iurisditionem in membris tribunalis, quae in religione laicali profecto erunt religiosi *laici*, quibus haetenus iurisdictio ecclesiastica non erat concessa, et canonicum principium habebatur laicis, licet religiosis, non esse concedendam.

Altera maximi momenti innovatio illa erat, quod certi designabantur casus, in quibus ipso iure ipsoque facto expulsio seu dimissio decernabatur.

437. *Codex* quaestionem de dimissione tribus absolvit capitibus, in quorum *primo* agit de his qui ligantur *votis* temporaneis in *quavis religione*; in *altero* de dimissione religiosi *votis perpetuis* iam adstricti in religione *clericali non exempta* vel in religione *laicali etiam exempta*; in *tertio* de dimittendo adstricto *votis perpetuis* in religione *clericali exempta*. Distinctio non fit inter *vota solemnia* et *simplicia*, inter *Ordines* et *Congregationes*. Quartum additur caput de *conditione iuridica* dimissi.

Art. 1. — Dimissio quae ab ipso iure decernitur.

438. Tres casus in iure assignantur (can. 646), in quibus religiosus habendus est ut legitime a religione dimissus; et sunt gravissima delicta, quae de se nata sunt inducere gravissimum fidelium scandalum coniunctum cum gravissimo religionis detrimento, nisi adesset illa iuris sanctio, per quam sine mora per ipsam legis dispositionem separaretur a religione ille religiosus, qui tali delicto religionem et ipsum statum religiosum dehonestavit. — Citatus canon edicit: Ipso facto habendi sunt tamquam legitime dimissi:

1°) *Publici apostatae a fide catholica* (11);

2°) *Religiosus qui fugam arripuerit cum muliere; aut religiosa quae cum viro;*

3°) *Attendantes aut contrahentes matrimonium aut etiam vinculum, ut aiunt, civile.*

a) Apostasia a fide catholica latius patet quam apostasia a fide et comprehendit etiam eum, qui fide catholica deserta transit ad haeticam sectam. Qua ratione posset permanere religiosus i. e. in statu publico et iuridico in Ecclesia, qui se ab Ecclesia fecit extorrem?

b) Cum practice vix sit possibile, ut simul cum muliere religiosus, vel simul cum viro religiosa egrediatur e domo seu e domo

(11) Suppressa est in Codice apostasia ab ordine seu congregatione, quae in Decr. *Cum singulae* n. 18 etiam inducebat dimissionem religiosi, qui infra tres menses non rediisset.

simul fugam arripiant, unio in *fuga* non aestimanda est physice sed morali modo. Quare factum a iure contemplatum iam habetur, si brevi tempore post egressum unius e domo religiosa habeatur illa unio, praesertim si praecesserit prava consuetudo aut pactum de fuga capienda, licet extra domum religiosam illa fuga *simul* fiat: unde res pendet a complexu adiunctorum (12). Concubinatus ob amplitudinem significationis excedit casum; sed cum specialibus adiunctis potest casum verificare.

c) Ponitur attentatio vel matrimonii celebratio, quia in ligato *simplici* voto castitatis *plerumque* non adest impedimentum dirimens obstans valori matrimonii. Tale factum criminis est aut vera susceptio aut saltem frustrata susceptio status cum statu religioso impossibilis et si adest vinculum civile, practice, redditur impossibilis reditus ad religionem, altera parte reclamante ius sibi ex lege civili competens.

Ut de facto dimissionis pro foro externo constet, Superior maior, collectis omnibus facti adiunctis et probationibus, debet cum suo capitulo vel consilio ad normam Constitutionum emitte *declarationem facti* et curare ut collectae probationes in domus regestis asserventur (haec can. 646) (13). — Extra casus in hoc canone enumeratos, et salvo *casu urgenti*, de quo postea, ad dimissionem semper requiritur processus aut administrativus aut iudicialis, qui in tribus capitibus Codicis describitur, facta distinctione inter temporanee et perpetuo professum; inter Religionem quae pollet vel caret iurisdictione.

(12) Si *Leitner* sequuti aliqui velut *Chelodi*, n. 289, not. 1; *Schäfer*, n. 576; *Palombo* l. c. n. 197 probabiliter videntur excipere casum fugae cum impubere vel cum persona consanguinea (v. gr. *Chelodi* cum consanguinea in linea recta aut in primo gradu lineae collateralis), certe illa nimis proxima consanguinitas facile in praxi, ubi de contrario non constet, erit interpretanda de fuga post quam perfugium sit quaesitum apud membrum familiae: at de fuga cum impubere non facile admiserim illam sententiam.

(13) Cum nulla in canone fiat distinctio, sed sit praescriptio omnino generalis, ad omnes religiosos extenditur, non exceptis Congregationibus laicalibus etiam mulierum, quae optime facient si postulant Ordinarii interventum licet a iure non requisitum; porro valet praescriptum etiam de religiosis temporanee dumtaxat professis necnon de religiosis quorum vota sunt conditionata « *donec in religione vixerim* ». Comm. Codic. l. Mart. 1921, ad 2. (A. A. S. XIII, 177). *Maroto* in *Commentarium* II, 130 sq.; *Matth. a Coronata* n. 646; *Palombo* l. c. n. 196.

Art. 2. — De dimissione religiosorum qui vota temporaria nuncuparunt (can. 647-648) (14).

439. I. Superior competens ad huius religiosi dimissionem in *Ordinibus et Congregationibus virorum* iuris pontificii est: a) supremus Moderator; b) in monasteriis sui iuris Abbas Monasterii; uterque indiget consensu sui Consilii per suffragia secreta manifestato.

In Congregationibus mulierum iuris pontificii pariter competens est suprema religionis Moderatrix cum sui Consilii consensu per secreta suffragia manifestato.

Quoad moniales est Ordinarius loci et Superior regularis, si monialium monasterium est tali Superiori regulari obnoxium; sed debet praecedere deliberatio Antistitae cum suo Consilio circa legitimas causas dimissionis, de quibus scripto documento a se et a suo Consilio subscripto fidem facere debet. Decretum ipsum dimissionis non ab ipsa Antistita, sed ab Ordinario loci et a Superiori regulari est edendum. Id est Ordinarius loci debet supponere suam decisionem consensui Superioris Regularis, vel vicissim Superior Regularis decisionem de dimissione debet supponere assensui Ordinarii loci; decretum vero ob maiorem dignitatem et magis praecipuam subordinationem debet edere Ordinarius loci (15).

(14) Ex cit. Dec. Commiss. Cod. (A. A. S. XIII, 177) hi canones etiam applicantur religiosis, quae vota conditionata emittunt de quibus in nota praeedenti; immo etiam societatibus in communi viventium quoad sodales, qui iuramentum vel promissionem temporaneam emiserunt; iidem vero, si vinculum perpetuum contraxerunt, dimitti debent ad modum religiosorum perpetuo professorum ex alia decis. eiusdem Commiss. relata in iisdem A. A. S. XIII, 177.

(15) Quod Superior competens in hoc casu sit Ordinarius loci et Superior Regularis, certe est locutio de se et in abstracto ambigua. At ex triplici proposita interpretatione admittenda non videtur illa, quae seorsim Ordinario loci et Superiori Regulari competentiam tribuit, quasi unus ex duobus sufficeret independenter ab alio; quae interpretatio etiam inde est reiicienda, quod in Decr. « *Cum singulae* » n. 21, unde praescriptio desumpta est, expresse dicitur causas dimissionis esse probandas ab Ordinario loci et *etiam* a Superiori Regulari. Altera interpretatio, quae soli Superiori Regulari tribuit competentiam manifeste excluditur per particulam *et*, cum praetensus ille sensus potius exigeret particulam *vel*. Remanet ergo ut requiratur cumulativus interventus Ordinarii loci et Superioris Regularis. (*Biederlack-Führich* n. 172; *Chelodi* n. 290, b;

In Congregatione iuris dioecesani competens est Ordinarius loci in quo domus sita est, qui tamen iure suo licite uti nequit moderatoribus insciis aut iuste dissentientibus, cum tandem ab ipsis debeat discere existentiam iustae causae et vix fieri possit ut hanc plene noscat illis inauditis.

II. **Causa dimissionis** debet esse *gravis*, et potest se tenere sive ex parte religionis sive ex parte religiosi; enumeratio vero gravium causarum taxative in Codice non est facta. Potest in genere dici esse legitimas illas omnes causas, unde religioni notabile damnum aut grave incommodum obveniret ex talis religiosi retentione, excepta infirma valetudine, quae ante professionem non fuerit dolose reticita aut dissimulata. Aestimatio dicenda est relicta iudicio et conscientiae Superiorum, qui ex praemissis sunt competentes ad dimissionem (16). Inter causas, sub illo principio generali comprehensas, *defectus spiritus religiosi* qui aliis scandalo sit, edicatur esse causa sufficiens, tum demum cum *repetita monitio (paterna non canonica)* (17) una cum salutari poenitentia incassum cesserit.

Causam debet certo modo cognoscere Superior, sed nulla requiritur *iudicialis* probatio; eam religioso manifestare debet, ut cum plena libertate se defendere possit et hanc defensionem Superiori subiicere ut eam accurate perpendat.

Vermeersch, Epit. n. 749, 2; *Matth. a Coronata*, n. 647; *Schäfer* n. 578, et alii). In conflictu videtur debere praevalere sententia Ordinarii, contra quam non esset prohibitus recursus ad S. C. Res tamen quoad moniales plerumque non erit tanti momenti, cum expleta temporaria professione libere possint dimitti.

(16) S. C. super Statu regul. 15 Dec. 1893 ad quaesitum: « Quaeritur, ad ampliorem in hac materia dilucidationem, an iusta sit et rationabilis causa, idem motivum quod fuisset sufficiens ad novicium a professione arcendum, uti a nonnullis gravitate et dignitate praestantibus tenetur, v. gr. aptitudinis defectus ad Ordinis officia, quamvis minora et respective communia, obeunda, sicut praedicationis aut confessarii, vel etiam ineptitudo ad obligationes proprii status adimplendas, sive id oriatur ex animi levitate, vel iudicii defectu, ita ut ob huiusmodi causas a Superioribus immediatis recognitas et pro certo affirmatas, professus votorum simplicium, potius oneri et perturbationi quam utilitati et aedificationi futurus esset propriae religioni (exclusa semper infirmitate post professionem superventa, ob quam professus dimitti nequit) ».

S. C. respondit: « Non esse interloquendum, cum agatur de re ab Apost. Sede commissa iudicio et conscientiae Superiorum ».

Hoc ius, ut scite notat *Chelodi* n. 290, not. 4, refertur in Codice non mutatum, salvo discrimine maioris favoris, ob vota quae nunc debent esse temporanea.

(17) *Commentarium* pro Relig. III, 15; *Chelodi* l. c.

III. **Decretum dimissionis**, ita in Codice vocatur, licet edatur ab Antistita sororum cum suo Consilio vel Capitulo, fertur postquam expensae sunt causae et defensiones; nec mirum quod pro omni casu vocetur decretum, quod potest esse iurisdictionale vel mere domesticum ex potestate dominativa latum, sicut per simile decretum sorores admittuntur ad vota, vel non admittuntur ad vota perpetua expleto tempore professionis temporariae.

Contra huiusmodi dimissionis decretum datur recursus ad Sedem Apostolicam cum effectum *suspensivo*, modo iuxta normam traditam in similibus casibus (cfr. can. 1465, § 1; can. 2155, § 1, 2) interponatur legitimo tempore i. e. infra *decendium* ab intimatione decreti (18). Confirmata per S. Congregationem dimissione recursus in suspensivo cessat ex natura rei.

IV. Dimissus ipso facto *solvitur* ab omnibus *votis* religiosis, ex iuris dispositione, salvis, ut per se patet, oneribus ordini maiori adnexis. Si est clericus in sacris, debet aut ad propriam dioecesim redire, aut, si eam amiserit, episcopum benevolum receptorem sibi quaerere (cfr. can. 641, § 1); beneficia et officia in saeculum regressis interdicta obtinere nequit (cfr. can. 642). Si est clericus *in minoribus ordinibus* eo ipso redactus est ad statum laicalem (can. 648). Religiosae restituenda *dos* est, et, quatenus opus sit, ad normam can. 643, § 2, dandum est subsidium caritativum.

440. Scholion. Religiosus clericus temporanee professus, qui inhabilis fiat ad studia prosequenda, aut ad sacerdotium ascendere nolit quamvis sit idoneus, profecto nec potest admitti ad ordines ad quos non est idoneus, nec potest ad eos cogi tametsi sit idoneus. Ex natura rei pro diversis casibus, vel suaderi potest, ut ad classem conversorum transeat, vel excludendus est a professione renovanda et a fortiori a professione perpetua, vel tandem dimitti potest; nulla enim potest esse causa gravior *ex parte religionis*, quam non incorporare in membrum subiectum inidoneum. Gravior diffi-

(18) S. C. de Rel. 20 Iulii 1923 (A. A. S. XV, 457). — Cfr. responsum Comm. Cod. 16. Oct. 1919 (A. A. S. XI, 476) de dimittendis ad normam iuris praeced. his qui ante Codicem ante solemnia vota emississent vota simplicia, eo tempore perpetua. Vix aliquis nunc supererit. Porro quoad regulares militari servitio addictis cfr. dicta n. 316. De dimittendis sodalibus S. I. votis simplicibus adstrictis cfr. declarat. Commiss. Codicis apud *Biederlack-Führich* n. 175, not. 1.

cultas est, si iam emisit professionem perpetuam, quo casu ipsum cogere ut novitiatum iteret in classe conversorum esset parum aequum: quare in tali casu nisi habeatur privilegium vel speciale ius approbatum patet recursus ad S. C., quae poterit ipsum dispensare ab iterando novitiatu pro classe conversorum (19).

Art. 3. — De dimissione religiosorum a votis perpetuis in religione clericali non exempta vel in religione laicali (can. 649-653) (20).

441. Religiones clericales non exemptae et laicales virorum pari iure in hac parte reguntur.

I. Causae dimissionis. *a)* Requiritur tria delicta; *b)* duplex monitio, non publica, de qua tamen constet scripto documento, cum ceteris actis ad S. Sedem vel ad Ordinarium loci pro diverso casu transmittendo; *c)* defectus emendationis. Haec eodem modo necessaria sunt in casu ad normam can. 656-662, ac quando agitur de dimittendo religioso in religione clericali exempta.

In omni casu dimissionis, de quo in hoc capite agitur, semper religioso ius est suas rationes libere exponendi, eiusque responsiones in actis fideliter referendae sunt et examinandae accurate ab iis, a quibus dimissio est decernenda.

II. Decretum dimissionis. *A. In religionibus virorum* iuris pontificii editur ab ipso supremo Moderatore cum suo Consilio, postquam perpensis omnibus facti circumstantiis per suffragia deliberativa decusum fuerit dimissioni esse locum. Hoc tamen decretum effectum non sortitur antequam a S. Sede, cui acta causae vel saltem completa relatio transmittenda est, fuerit confirmatum. Illa confirmatio dat valorem decreto edito a Superiore non habente iurisdictionem. — *B. Si religio virorum est iuris dioecesani*, collecta omnia documenta circa facta, sine decreto, sed cum delibe-

(19) Cfr. *Palombo*, l. c. n. 172 sq.; *Commentarium* pro Rel. (a. 1922), p. 82; (a. 1925), p. 90.

(20) Ex respons. dato in A. A. S. XIII, 177, sub regulis hic explicatis comprehenduntur sodales Societatis in commune viventium, si vinculum quo Societati adstringuntur est perpetuum

ratione Consilii transmittenda sunt ad Ordinarium loci, in quo sita est domus religiosa professi dimittendi, qui pro suo prudenti arbitrio decernit dimissionem, i. e. perpensis allegatis documentis Generalis Consilii religionis ac relicto recurso libero ad Apostolicam Sedem etiam in suspensivo (can. 650, § 2).

442. Religiones mulierum. *Quoad causas pari iure reguntur solemniter et simpliciter professae.*

I. **Causae dimissionis** debent esse: a) causae graves exteriores; b) debent esse coniunctae cum incorrigibilitate; c) debet proinde praecedere experimentum, et ex tali experimento iudicio Antistitae apparere omnem spem resipiscentiae evanuisse. Quae causae, cum debeant esse coniunctae cum incorrigibilitate, dicendum est debere pertinere ad culpas seu defectus morales; in particulari vero a iure non determinantur; graviore autem esse debere quam pro dimittenda temporanee professa videtur inferri ex firmiori atque arctiori vinculo quo religioni adstringit professio perpetua praesertim sollemnis, quamvis necesse non sit ut pertingant ad verum et proprium delictum. Exempli causa haec afferri possunt: modus vivendi religiosae notabile seu grave damnum spirituale aut etiam temporale instituto afferens; quod religiosa nullo modo vita communi contenta sit ac continuis susurrationibus pacem domesticam turbet; quod caritatem fraternam et subordinationem erga Superiorissam evertat, contra Superiorissam alias religiosas suo modo loquendi et agendi incitet; quod obedientiae iugo non se submittat et proprias querimonias aut sororum defectus alicuius momenti extraneis patefaciat; frequens violatio voti paupertatis, etiam post iteratas monitiones, correctiones aut poenitentias, quamvis ad peccatum grave non pertingat. Quae omnia evidentem produnt defectum spiritus religiosi Communitati nocivum (21), et post monitiones, correptiones aut poenitentias cum incorrigibilitate coniunctum.

(21) Cfr. *Palombo* l. c. n. 179, a; *Bastien*, Directoire canonique, p. 138. Cfr. quoque *Matth. a Coronata* n. 858, not. 4, quod S. C. in praxi soleat exigere monitiones. Praestabit proinde, ne totum negotium dimissionis apud S. C. naufragium patiatur, ut monitiones, aliaque media ad correctionem adhibita scripto consignentur, deinde in authentico documento ad S. C. transmittenda. *Monitiones* datae a Superiore, qui iurisdictione non pollet, ut optime animadvertit *Chelodi* l. c., *canonicae* non sunt, sed possunt dici *ad instar canonicae*, cum praerequirantur ad effectus iuridicos gignendos. Cfr. quoque *Schäfer* l. c. n. 584.

II. **Decretum dimissionis.** A. In religionibus *iuris dioecesiani* decretum editur ab Ordinario loci in quo sita est sororis professae domus, post expensas causas dimissionis ex relatione Instituti et ex proprio, si opus sit, examine. — B. Quoad *moniales*, omnia acta et documenta ad S. Congr. transmittere debet Ordinarius loci addito proprio voto et voto Superioris regularis, si monasterium sit regularibus subiectum. — C. Si agitur de sororibus *iuris pontificii*, ipsa suprema religionis Moderatrix rem totam cum omnibus actis et documentis ad S. Congregationem deferre debet, quae in duobus hisce casibus (B et C) decernet quod magis expedire censuerit; ac proinde decretum dimissionis ab ipsa S. Congregatione est edendum.

De *casu urgente* agetur in capite sequenti.

CAPUT XXVIII.

DE DIMISSIONE PERPETUI PROFESSI SIVE SOLEMNITER SIVE SIMPLICITER
IN RELIGIONE CLERICALI EXEMPTA (CAN. 654-667)

Art. 1. — De dimissione in casibus ordinariis.

I. - Praevia ad processum.

443. Rubrica Codicis est de processu iudiciali in huiusmodi dimissione; quo iam indicatur non posse talem religiosum dimitti nisi processu instituto, ad quem processum instruendum et per sententiam concludendum Superiores religionis exemptae habent iurisdictionem ecclesiasticam; et de facto in primo canone 654 necessitas processus diserte praescribitur. Salvatur casus dimissionis ab ipso iure decretae (can. 646) et *casus urgens*, de quo postea. Revocatur quodlibet contrarium privilegium dimittendi sine processu extra casus exceptos (1).

(1) Cfr. de huiusmodi privilegiis v. gr. Patribus Capuccinis concessis *Matt. a Coronata* n. 654, not. 1.; *Schäfer* l. c. n. 587, not. 4. Quodsi quis attente perlegat opus P. *Theodori a Ried-Brig*, Manuale practicum iuris disciplin. et

I. Tribunal competens. Constituitur supremo religionis vel monasticae Congregationis Moderatore cum suo Consilio vel Capitulo, quod quatuor saltem religiosi constet: si qui deficient, eorum loco totidem religiosi a praedicto supremo Moderatore tribunalis praeside sunt eligendi de consensu aliorum. Ipse supremus Moderator cum consiliariis saltem quatuor constituit tribunal Collegiale ad processum et dimissionem competens. Adiiciendus tribunali Promotor iustitiae a Praeside de consensu aliorum iudicum nominandus (can. 655) (2). Ex natura rei debet intervenire actarius seu notarius (3).

II. Causae dimissionis. Causae propter quas dimissio decerni iudicialiter possit, quae debent esse verificatae ante ipsam processus instructionem, sunt illae eadem quae in cap. praec. art. 2 dictae sunt, videlicet:

- a) gravia delicta externa sive contra ius commune sive contra speciale religiosorum ius;
- b) monitiones;
- c) defectus emendationis.

Porro *delicta* debent esse saltem tria eiusdem speciei, vel, si diversae, sint tamen talia ut simul sumpta manifestent perversam voluntatem in malo pervicacem. Sufficit tamen unicum *delictum permanens*, quod ex repetitis monitionibus virtualiter triplex fiat. Quare v. gr. pertinax inobedientia praecepto in virtute sanctae obedientiae imposito de re gravi et necessaria, satis est, utpote delictum permanens si post unam et alteram monitionem persistat non abstinendo a re prohibita aut non praestando rem praeceptam. Porro tale praeceptum dari potest, etiam cum ex monitione effectum sperare non licet, aut eae iam incassum factae sint (can. 2310).

criminalis regularium, Romae, 1902, facile perspiciet in illa quae dicitur summaria forma procedendi, quae ibidem explicatur, contineri omnia quae ad processum iudicalem substantialiter requiruntur: ius Codicis est ius de processu summario.

(2) Est igitur unica instantia; a qua non datur proprie dicta appellatio, sed recursus ad S. C., cui idcirco conceditur effectus suspensivus, quia confirmatio auctoritativa, non iudicialis, sententiae dimissionis praerequitur ad hoc ut sententia possit executioni mandari.

(3) In monasteriis sui iuris ad nullam Congregationem monasticam pertinentibus Abbas regularis de regimine non habet competentiam iudicalem ad dimissionem de iure communi, quare in singulis casibus ad S. C. est recurrendum.

III. **Monitiones** in casu sunt monitiones *canonicae* ex potestate iurisdictionis factae, quae quoad modum possunt esse aut *publicae* aut *secretae* (4); semper tamen ita debent fieri ut de ipsis ex aliquo documento conservando constet. Constabit de monitione facta, si monitio fiat per epistolam ita ut de receptione et tenore epistolae servetur documentum, aut si religiosus inculpatus scripto declaret se tali die monitionem accepisse pro tali crimine ad quod scriptum poterit obligari, aut si fiat coram duobus testibus, qui testimonio de data monitione subscribant.

Ad monitionem faciendam necesse est ut aut delictum sit notorium, aut de eodem constet ex rei confessione extraiudiciali vel ex aliis sufficientibus probationibus quas praevia inquisitio suppeditaverit. Quare, si adsit notorietas vel extraiudicialis rei confessio et agatur de delictis ex quibus professus dimitti potest, statim procedi potest ad monitionem faciendam.

Si illa desint, delictum tamen probabile videatur, inquisitio peragenda est si Superior aestimet ea quae praesto sunt argumenta esse sufficientia ad inquisitionem (5); in qua peragenda servanda sunt praescripta can. 1939 et seq. modo tamen accommodato instituto religioso; porro facienda est secreto et cautissime, ne rumor delicti diffundatur, neve bonum cuiusque nomen in discrimen vocetur (can. 1943). Qua in inquisitione, ad finem intentum assequendum, Superior potest aliquos, quos de re edoctos censeat, accire et interrogare etiam, si opus est, sub iuramento veritatis dicendae et secreti servandi. Insuper, quoties in aliquam difficultatem inciderit, exquirere potest consilium Promotoris iustitiae, quem nominari non est prohibitum etiam apud Superiorem maiorem, praeter illum qui aut permanenti modo aut pro casu particulari sit nominatus apud Curiam supremi Moderatoris, illi communicando omnia acta. — Quodsi ex ista inquisitione certa vel valde probabilia et sufficientia argumenta collecta sint, tunc etiam est locus faciendae monitioni. Sin vero expleta inquisitione apparuerit denuntiationem

(4) Monitio vere legalis seu iuridica bene componi potest cum secreto; nam *publicitas iuridica* non confunditur cum publicitate facti seu vulgari quae publicam notitiam importat. Imo expedit plerumque ut secreta retineatur quoad aliorum notitiam, maxime in instituto religioso, in quo vel ad ipsam emendationem obtinendam publica notitia magis nocet quam prodest.

(5) Inquisitionem plerumque faciet ipse Superior maior i. e. Provincialis, qui non prohibetur alium ad determinatum casum formiter delegare.

vel diffamationem esse solido fundamento destitutam, id iudex instructor declarare debet in actis et acta ipsa in secreto Curiae archivo reponere. Si tandem indicia criminis habeantur, sed nondum sufficientia, acta in archivo servanda, et interim invigilari debet in moribus imputati, et Superior pro sua prudentia, eum poterit de re audire et, si casus ferat, monere ut caute et religiose procedat ad normam can. 2307.

Monitionem, ubi adsit casus, facere debet *immediatus Superior maior* per se vel per alium de eius mandato; quod mandatum dari non debet, nisi praevia informatione facti modo dicto obtenta: datum vero mandatum pro prima monitione valet etiam pro altera (can. 659). Monitionibus addere oportet opportunas exhortationes et correptiones, praescriptis insuper poenitentiis aliisque remediis poenalibus (6), quae apta censeantur ad rei emendationem et ad reparationem scandali. Praeterea tenetur Superior reum ab occasionibus relabendi arcere etiam per translationem, si opus fuerit, ad aliam domum ubi facilius sit vigilantia et remotior delinquendi occasio. — Ut autem monitiones inserviant pro dimissione, debet singulis adiici eiusdem dimissionis comminatio (can. 661). Si agitur de delicto permanenti, tres saltem dies inter monitiones cum dimissionis comminatione interponi debent.

Fieri autem monitiones possunt, ut dictum est, etiam per epistolam: qui autem impedit quominus monitio ad se perveniat pro monito habendus est (7).

IV. *Defectus emendationis seu incorrigibilitas.* Religiosus censetur non se emendasse, si post secundam monitionem novum delictum commiserit vel in eodem permanenter perstiterit; post ultimam tamen monitionem, ut ad ulteriora procedatur adhuc sex saltem dies

(6) Cfr. can. 2310, ubi sermo est de usu huiusmodi remedii poenalis. Quae adhibitio remedii poenalis non aequivalet monitioni in ordine ad dimissionem faciendae, quae adiectam habere debet dimissionis comminationem. At procul dubio, quando et materia habetur proportionata et prudentia aut necessitas postulat ut imponatur praeceptum in virtute sanctae obedientiae, pertinax inobedientia huic praecepto post duas monitiones in ordine ad dimissionem factas erit delictum permanens virtualiter triplex ob quod dimissio iudicialiter decerni potest; est enim delictum contra obligationes proprii status et contra votum obedientiae; ipsa autem dimissionis i. e. poenae gravissimae comminatio reddit illam violationem verum ac proprie dictum delictum.

(7) Argumento can. 1718, 1719, 2143, § 3, iunct. Commissio Codic. 24. Nov. 1920 (A. A. S. XII, 573 sq.); *Chelodi*, lus poenale, n. 55; *Matth. a Coronata* n. 655.

erit expectandum (can. 662); sed illis diebus praeterlapsis ad ulteriora, i. e. ad verum processum iudiciale procedi potest, nec signa poenitentiae *postea* exhibita, quae facile possunt esse ordinata ad moras nectendas ex obligatione considerata sunt (8).

Atque hic sistit opera Superioris maioris, qui postquam monitiones et correctiones incassum cesserint omnia acta et documenta transmittere debet ad supremum Moderatorem addito proprio suffragio (can. 663, iunct. can. 1946).

II. - Processus iudicialis instructio.

444. — Processus instructio decernenda est ab eo cui competit dimissio i. e. a supremo religionis Moderatore, qui documenta omnia accepta tradet Promotori iustitiae, qui ea examinet et suas conclusiones proponat, et, ubi opus esse censuerit, etiam posteriores informationes requirere potest. Si repererit ea quae requiruntur haberi, ipse est qui debet libellum accusatorium proponere tribunali, a quo ad maiorem suffragiorum numerum erit decidendum utrum procedendum sit ad reum constituendum. Posito hoc decreto incipit processus stricte iudicialis, cuius instructio fieri plerumque non poterit ab ipso tribunali Curiae Generalitiae; ac proinde Superiorem maiorem v. gr. Provincialem constituet iudicem instructionis delegatum. Huius munus erit, assumpto Actuario seu Notario, atque etiam Promotore iustitiae, instruere iudicalem processum. Omnes debent ante omnia praestare iuramentum de munere fideliter impledo, Actuarius et Promotor coram delegato iudice instructionis, hic coram Actuario, qui de praestito iuramento actum rediget.

445. — Quae instructio duobus completur: sc. *a)* ex collectione, iuridicarum probationum et *b)* ex rei constitutione:

(8) *Matth. a Coronata* l. c. n. 656; *Schäfer* l. c. n. 591; *Goyeneche* in *Commentarium* IV, 372. Paulo aliter *Palombo* l. c. n. 113. Quod sex dies dicantur concedi pro emendatione, certe admitti potest, et ideo non videtur dari vera et stricta obligatio procedendi ad processum iudicalem et, servatis servandis ad sententiam v. gr. in casu quo sinceræ resipiscentiae argumenta praesertim extraordinaria a religioso praeberentur. At si sincera poenitentia semper desideranda et expectanda sit, haec ratio esse non debet quominus a dimissione abstineatur, ubi constet verificatas esse conditiones a iure statutas, ideoque quominus procedatur ad ulteriora.

a) Probationes quae iam formaliter habitae sunt, non indigent nova forma iudiciaria, sed forma iuridica seu iudicialis danda est illis probationibus, quae sine tali forma collectae fuerunt in praevia inquisitione, plerumque omnino caute facienda.

Quare: 1°) testes erunt audiendi coram Actuario, delato ipsis iuramento; plerumque ergo reducetur auditio testium ad repetendam coram Actuario et sub iuramento depositionem iam factam et ad responsum dandum novis interrogationibus, quae iudicentur opportuna aut quae forte propositae fuerint a Promotore iustitiae. 2°) Scripta documenta formam authenticam recipiant oportet, si nondum habeant; transsumpta si quae sint coram Actuario circa fidelitatem sunt recognoscenda (can. 1819, 1820). 3°) Peritia, si qua fuit facienda et non est facta, peragatur oportet (can. 1801, 1804).

b) Quoad constitutionem rei, ante omnia hic legitime ad iuris normam citari debet, indicata causa, et assignato loco et termino peremptorio. Quo comparente, capita accusationis, nisi iam omnia in ipsa citatione indicata fuerint, ante examen intimari debent. Examen versari debet circa eadem accusationis capita, cum eorum probationibus, recitatis etiam in rebus substantialibus testium depositionibus, quorum nomina vix umquam ipsi manifestari poterunt sine gravi damno et periculo. Quare, ut aequivalenter testium reprobatio sit ipsi permissa et possit contra personas denuntiantium vel testium excipere, interrogandus erit, ante manifestationem attestationis vel denuntiationis, num quosdam putet sibi inimicos esse vel infensos, a quibus timeat falsam denuntiationem vel depositionem; si affirmet, iubeatur nomina aperire et rationes afferre ob quas id existimet. Si forte reus prodiderit nomina eorum, ex quibus denuntiationes vel attestations habeantur, opportunum erit duos religiosos prudentes et probos eligere, quibus ii de quibus agitur probe noti sint, qui interrogentur de testium vel denuntiantium relationibus cum reo, et nominatim an censeantur fide digni et an inter ipsos et reum adsit aliqua aversionis vel animi alienati causa. Omnia rei responsa accurate in actis inserantur, data ipsi, antequam examen claudatur, facultate in propriis responsis ipsi perlectis aliquid immutandi, corrigendi vel addendi. Porro ipsi expresse permittendum, ut si quae habeat ad repellendas accusationes ipsi denuntiatae, libere afferat.

Si reus, examini subiectus, omnia plane confiteatur, habebitur iudicialis confessio: si nihil allegandum habeat, instructio processus claudatur.

c) Reo concedendum erit congruum tempus ad suam defensionem in scriptis conficiendam; ad quam uti poterit opera Defensoris seu probi, docti et periti, religiosi aut a se electi aut, si mauerit, per Superiorem maiorem designati. Quodsi, ne alii in notitiam accusationum veniant, reus seipsum defendere malit, prohibendus non est.

Instructione processus finita et acceptis rei defensionibus, omnia acta per Superiorem maiorem, addito proprio iudicio, ad Superiorem Generalem sunt transmittenda.

III. - De sententia ferenda in tribunali Superioris Generalis.

446. — a) Ante omnia ab hoc tribunali acta processus instructionis communicari debent Promotori iustitiae; qui, si perpensis responsionibus et defensionibus rei existimet nihil aliud requirendum esse, conficiet accusationis libellum iudicialibus probationibus innixum, coram tribunali legendum et in scriptis cum omnibus iudicibus communicandum, quibus pariter omnia acta processus ad examen erunt tradenda (9).

b) Constituto tribunali cum Actuario, unus ex iudicibus, causae Relator designatus, de causa referet; singuli vero iudices suas afferent conclusiones de merito causae et rationes tam in facto quam in iure ob quas ad conclusionem venerint, et ex ordine suam sententiam proferent de tribus: an sc. constet de delictis, de monitionibus, de non secuta emendatione et consequenter de dimissione pronuntianda; subsequitur moderata discussio sub ductu Praesidis tribunalis. Si iudices in hac prima discussione ad sententiam devenire aut nolint aut nequeant, nihil prohibet quominus decisio differatur ad novum conventum; qui tamen ultra hebdomadam comprehendinari non debet (can. 1871).

(9) Si in aliquo casu reus renuat propriam defensionem sive per se sive per alium exhibere, tunc in ipso tribunali Curiae Generalitiae, supplenda est rei defensio, per defensorem ab ipso Tribunalis Praeside nominatum. Hic casus facile occurret, quando contra reum delinquentem procedi debeat *in contumacia*. Nimis evidens est rei contumaciam, sive in hoc iudicio, sive in quovis alio iudicio criminali, non posse impedire, quominus in iudicio procedatur declarata rei contumacia atque adhibitis opportunis mediis ad illam frangendam; secus quilibet reus delicti promptum haberet medium ad poenas evadendas.

c) *Sententia* proferri debet Christi nomine invocato, breviter motivata i. e. ex constantia trium quae debent verificari pro dimissione, et debet esse subscripta ab omnibus et singulis iudicibus et Actuario.

d) *Exsecutio sententiae* locum non habet, nisi postquam fuerit a S. Congregatione confirmata; ad quam Tribunalis Praeses et sententiam et omnia acta processus in authentico exemplari transmittere debet (can. 666). Habita confirmatione reo intimanda est, aut vocato ad eam audiendam, aut, quod melius, in authentico scripto exemplari eam ipsi tradendo cum necessariis cautionibus.

447. Scholion. — De dissitis regionibus. Pro huiusmodi regionibus dissitis (10), etiam in casu ordinario dimissionis, supremi Moderatores cum consensu sui Consilii seu Capituli possunt *dimittendi facultatem demandare* probis ac prudentibus religiosis, qui saltem tres esse debent (can. 667). Ab his integer processus erit conficiendus, eo meliori modo quo ab ipsis fieri possit, rigore tamen observatis canonibus 663-666; quae enim his canonibus praescribuntur sunt in hac materia substantialia. Porro oportet ut memorati tres religiosi, quibus facultas demandatur, collegialiter procedant; interveniat oportet promotor iustitiae, rei defensor; nec sententia a tali tribunali delegato dari potest, nisi probata habeantur delicta, monitiones datae fuerint et effectus emendationis secutus non fuerit. Quodsi tali modo fuerit recte data sententia, ea est vera sententia dimissionis, quae sola indiget S. Congregationis confirmatione, ut executioni mandari possit. Sed hoc ipso quod sententia et acta ad S. Congregationem mittenda sunt, valde opportunum erit, ne dicam necessarium, ut mittantur per Superiorem Generalem, qui ita poterit inspicere an omnia rite peracta sint, saltem quoad substantiam, et in casu negativo abstinebit ab ex-

(10) Nimis evidens est dissitas regiones ex natura rei esse intelligendas non solum ex ipsa distantia a Curia Superioris Generalis, cuius mensuram nec Codex suppeditat nec aliud criterium certum determinat, sed etiam ex complexa adiunctorum, quae processum apud Moderatorem Generalem nimis difficilem reddant. *Chelodi* n. 296, c, not. 2., cui passim alii interpretes consentiunt. Cum tamen ex explicato modo instruendi processum, in circumstantiis *normalibus* commercii epistolaris, non admodum difficile sit rem omnem dirigi a Superiore Generali, caute admodum considerandum est num expediat tali facultate sine limitatione uti.

hibenda S. Congregationi causa, quae apud ipsam naufragium patiatur (11).

Facilius occurreret casus, quo aliquis actus processus ob locorum distantiam sit delegandus, retenta apud Generale Consilium ipsa facultate per sententiam dimittendi religiosum.

Art. 2. — De dimissione in casu extraordinario et urgenti.
(can. 653, 668).

448. In canonibus 653, 668 providetur casibus extraordinariis et urgentibus qui moram non patiantur, pro quibus datur promptum remedium ad hoc ordinatum ut Ordo vel Congregatio religiosa ex causa sui religiosi grave detrimentum non patiatur. De casu urgenti iam providerat S. C. Decr. *Cum singulae* n. 16, 17. Quae praescriptiones de *casu urgente* accedunt his, quae de dimissione ipso facto incurrenda sanciantur can. 646.

449. I. *Casus urgens* dicitur haberi: *a)* si *grave scandalum externum*, i. e. apud saeculares iam divulgatum vel cuius divulgatio impediri nequeat, a religioso datum sit, sive religiosi facinus intra sive extra claustra commissum sit; *b)* si ex religiosi causa *gravissimum nocumentum* communitati immineat, seu proxime et morali certitudine timendum sit. Supponendum autem est, ut casus sit urgens, ut scandalum vel nocumentum ex prudenti consideratione aliter vitari non possit; et quod quoad ipsum scandalum vel nocumentum pro religione timendum, Superiores, ut debent, quidquid in ipsis sit fecerint, ad impediendam divulgationem et infamiam inde exorituram.

II. *Remedium concessum* consistit in hoc quod religiosus vel religiosa statim ad saeculum remittatur, habitu religioso illico dimisso. Et valet remedium non solum pro religioso viro perpetuo professo in religione clericali exempta (can. 668); sed etiam pro religiosis quibusvis perpetuo professis in quavis religione clericali

(11) Non est dubitandum, quin in can. 667. delegabilis decernatur, pro casu proposito, integer processus et ipsa facultas dimittendi. Cfr. ex una parte *Biederlack-Führich* n. 177, ubi videtur anceps haerere; ex alia parte *Vermeersch*, Epit. n. 758; *Chelodi* l. c.

non exempta vel in religione laicali, imo etiam in Congregatione mere dioecesana (can. 653).

III. *Competentia*. Ad hanc provisionem capiendam *competens* est: a) in religione clericali exempta Superior maior, vel si periculum sit in mora et tempus ad eum recurrendi non suppetat, Superior localis cum consensu sui Consilii (12); b) in Congregatione iuris pontificii pariter Superior maior cum consensu sui Consilii, et, si tempus, ut dictum est, non suppetat recurrendi et periculum sit in mora, etiam Superior localis sed cum consensu et sui Consilii et Ordinarii loci; c) in monasteriis monialium Ordinarius loci accedente Superiore regulari, si huic monasterium sit obnoxium; d) in religione iuris dioecesani Ordinarius loci in quo sita est domus religiosa.

IV. *Quae praestanda post remissionem ad saeculum*. Illa remissio non est vera et proprie dicta *dimissio* nec huius iuridicos effectus parit, sed est temporanea provisio ad damnum religionis praecavendum. Quare ubi pro dimissione decernenda in casu ordinario esset necessarius processus iudicialis, hic statim instituendus et perficiendus est ad iuris normam (can. 668); in ceteris casibus (13) res sine mora per Ordinarium vel per Superiorem maiorem subiicienda est iudicio S. Congregationis (can. 653).

Atque res caret difficultate, cum post remissionem ad saeculum res deferenda est ad S. Congregationem; ipsa enim casu examinato decernet quid sit agendum. Difficultas potius aderit pro instituendo ad normam iuris ordinario processu, dum religiosus extra domum versatur. Qua in re in hoc casu extraordinario dicendum est, non adesse necessitatem ut iudicialiter probentur tria delicta, quod satis videtur inferri ex n. 17 Decr. « *Cum singulae* » unde canon noster desumptus est, ubi sermo est de uno delicto, de quo tamen et de reitate religiosi certo constet. Quodsi unum delictum sufficit,

(12) Consensus *proprius* Consilii etiam videtur requiri in Superiore maiore, nam incisum « cum consensu sui Consilii » videtur referri ad utrumque Superiorem maiorem et localem. *Palombo* l. c. n. 148. Aliter interpretatur *Matth. a Coronata* n. 652, not. 3.

(13) Quoniam in Congregatione dioecesana decretum definitivum dimissionis Ordinarius dat, sine necessitate recursus ad S. Sedem (can. 650, § 2, 1º; can. 647); etiam in hoc casu extraordinario recursus ad S. Sedem ab Ordinario non videtur instituendus, sed ipse Ordinarius definitive casum resolvit per dimissionem a se decretam. *Schäfer* n. 595.

consequenter manent exclusa quae pertinent ad monitiones et ad emendationis defectum. Quare remanet sola probatio delicti; pro qua attendendum est, facta *notoria* probatione non indigere; confessionem vero spontaneam et liberam rei in criminalibus, etsi in ipso iudicio non factam, esse maximi ponderis et facile iuridica forma confessioni dari potest, si ipsa fiat Superiori coram notario aut duobus testibus. Porro unum aut aliud vix deerit in huiusmodi extraordinario casu.

Casus urgens facile occurrere potest etiam durante processu ordinario vel etiam pendente apud S. Sedem sententiae confirmatione; si occurrat in his circumstantiis, valet quoque praescriptum can. 668; nec ob rationem propter quam concessum est remedium provisorium ad hoc impediendum poterit allegari principium, lite pendente nihil innovetur.

V. *Iudicium definitivum* cum sententia dimissionis pariter in hoc casu pertinet ad tribunal supremi Moderatoris; et solum post editam ab hoc tribunali sententiam religiosus est iuridice dimissus; cui proinde sententia intimanda est.

CAPUT XXIX

DE STATU IURIDICO RELIGIOSI A RELIGIONE DIMISSI (can. 669-672).

450. In hoc capite Codicis solum agitur de conditione religiosi dimissi qui vota *perpetua* nuncupaverat; eius tamen conditio clarius apparebit ex brevi comparatione cum religioso qui dimissus fuit dum erat ligatus votis temporaneis et cum religioso qui expleto votorum temporariorum tempore ad alteram renovationem vel ad professionem perpetuam non fuit admissus. Omnes iterum versantur in saeculo extra statum perfectionis in statu vitae communis, sed in diversa conditione iuridica quoad aliqua specialia.

451. a) Quoad vota. Professus qui vota perpetua in religione emiserat cum religiosa professione perpetua coniuncta, vi dimissionis non omnino desinit esse membrum instituti religiosi, unde dimissus fuit, sed est membrum amputatum quare in saeculum redit adstric-

tus manens votis religiosis (1), *nisi instituti Constitutiones aut Sedis Apostolicae indultum aliud ferant*. Regula ergo generalis est ut maneat adstrictus votis; exceptio ut ab ipsis liberetur. Quoniam autem agitur de votis *publicis*, quae non solum apud Deum religiosum tenent vinculum sed etiam apud fidelium societatem, convenienter intervenire debet auctoritas ecclesiastica ad illa solvenda sicut nomine Ecclesiae et ad constituendum statum in Ecclesia publicum fuerunt acceptata; porro ex positivo iure publicorum votorum dispensatio est S. Sedi reservata. Quae dispensatio, sicut potest dari in particulari casu (cf. v. gr. indultum saecularizationis), ita potest dari per ipsam iuris dispositionem (cf. v. gr. in dimissione cuiuslibet temporanee professi), vel in approbatione Constitutionum determinati instituti, aut praeter Constitutiones concedendo instituto generale indultum seu privilegium (can. 669, § 1).

A votis liberantur ex dictis: saecularizati, temporanee professi dimissi, dimissi e Societate Iesu exceptis solemniter professis, professi in Congr. exempta SS.mi Redemptoris (2).

b) Obligatio emendationis et redeundi ad religionem est consequentia non penitus abrupti vinculi cum religione et permanentiae votorum religiosorum; ideoque reditus ad claustra imponitur omnibus perpetuo professis, qui dimissi fuerunt sine votorum solutione, non statim post dimissionem, sed post plenam emendationem; cuius plenae emendationis si dimissus certa argumenta praeberit *per triennium*, religio tenetur emendatum recipere, obligatio quippe redeundi impleri non posset nisi religio obligationem haberet recipiendi. Unde rediens, cum votis ligatus redeat, novitiatum et professionem iterare non debet (3).

(1) Qua ratione dimissus observare teneatur vota religiosa, quorum solutionem non obtinuit, in Codice non dicitur: ut plurimum erit equiparandus religioso exlaustrato, atque ita v. gr. obedientia speciali tenebitur erga Episcopum loci commorationis; certe obligatio extendi non potest nisi ad ea, quae ipsi possibilia sunt in praesenti ipsius conditione. Id multo magis valet de Regulis ceterisque obligationibus.

(2) Ut suo loco explicatum est, etiam in ceteris ordinibus idem obtinuit ante Codicem, ut ii, qui votis simplicibus perpetuis ante solemnem professionem ex decr. Pii IX praemittendis adstricti erant, in dimissione ab illis votis liberi efficerentur. Cfr. *Palombo* l. c. n. 200 de Redemptoristis.

(3) Ex toto tenore can. 671 collati cum canone 672. obligatio redeundi ad claustra, cum relationem dicat ad receptionem religioni impositam, non videtur urgere nisi elapso triennio assignato pro emendatione. *Chelodi* n. 294.

In praxi haud parum difficile erit, ut dimissus tametsi poenitens et emendatus velit redire et religioni haud parum gravis et plerumque cum non levibus incommodis coniuncta obligatio redeuntem recipiendi. Obstantibus gravibus rationibus sive ex parte religionis sive ex parte religiosi, res iudicio Sedis Apostolicae subiicienda est; quae facile poterit providere per indultum saecularizationis, quae, licet de se sit gratia, non dedecet concedi religioso punito et vere poenitenti qui per triennium certa dedit emendationis argumenta cuique gravis admodum sit regressus in religionem, multoque magis si receptio ex parte religionis gravia afferat incommoda.

452. Status dimissi dum versatur in saeculo. a) *Laicis*, plerumque providetur per solutionem votorum seu saecularizationem.

b) Si est *clericus minor* eo ipso reducitur ad statum laicalem; ut in statum clericalem redeat, servari debent quae can. 212, 213 sunt constituta; quodsi servatis servandis in clerum determinatae dioecesis recipiatur et pro determinata dioecesi ad sacros ordines promoveatur, non subiacet interdictis can. 642.

c) Si agatur *de diacono* aut *subdiacono*, licet hi de se sint obnoxii communibus praescriptis quae generatim tenent clericos in sacris, plerumque praestabit statim rem deferre ad S. Sedem, quae sine mora decidat an expediat sine ulterioribus moris et probationibus, hos impedire ne ulterius in ordinibus promoveantur, aut eos iubeat subiicere praedictis probationibus.

d) Religiosus *in sacris* dimissus aut ob delictum cui ipso iure adnexa est haec sanctio (can. 646) aut ob aliud delictum quod iure communi plectitur *infamia iuris* vel *depositione* vel *degradatione*, prohibetur *perpetuo* deferre habitum ecclesiasticum (can. 670), ideoque (attento can. 2304, § 2) arcetur a quolibet ministerio sacro, a privilegiis clericalibus, a recipiendo subsidio caritativo; a fortiori manet *perpetuo* suspensus (4).

e) Religiosus *in sacris* dimissus ob delicta *praedictis minora*: 1º) ipso facto suspensus manet, donec a S. Sede absolutionem obtinuerit;

2º) Ut plurimum mandatum a S. Congr. accipit commorandi, habitu cleri saecularis retento, in determinata dioecesi, cuius Ordi-

(4) De fonte unde repetenda sit illa suspensio, de qua canon expressam mentionem non facit, cfr. *Palombo* l. c. n. 202.

nario causae dimissionis indicantur ; ibi enim resipiscentiae et emendationis signa debet dare ;

3º) Cui mandato commorationis si dimissus non paruerit, religio ad nihil erga ipsum tenetur, ipse vero eo ipso privatus est iure deferendi habitum ecclesiasticum cum iuridicis sequelis huius privationis.

4º) Ordinarius eum mittere tenetur in domum poenitentiae, vel committere curae et vigilantiae pii et prudentis sacerdotis ; cui praescripto Ordinarii si dimissus non paruerit, pariter incurrit sequelas poenales, de quibus in n. 3º.

5º) Interim, nisi illo iure ex dictis exciderit, religio per manus Ordinarii loci tenetur ipsi suppeditare *subsidium caritativum* pro *necessariis* ad vitae sustentationem certe non lautiolem illa quam reciperet in domo religiosa cum aliis probis religiosis, nisi ipse aliunde sibi providere valeat ;

6º) Si in tali statu probationis et poenitentiae vitae rationem ecclesiastico viro dignam non agat, transacto anno aut etiam prius, iudicio Ordinarii, privandus est subsidio caritativo, eiiciendus e domo poenitentiae, auferendum ius deferendi habitum ecclesiasticum, ac per opportunam relationem ab Ordinario mittendam, de re informanda est tum S. Sedes tum ipsa religio.

7º) Si e contra praedicto tempore dimissus tam laudabiliter se gesserit, ut merito censendus sit vere emendatus, Ordinarii erit eius preces apud S. Sedem commendare pro obtinenda absolutione a *censura* suspensionis ; qua obtenta, idem Ordinarius poterit dimisso in sua dioecesi, adhibitis opportunis cautelis et limitationibus, Missae celebrationem et etiam, pro suo arbitrio et prudentia, aliud sacrum ministerium, unde honeste vivere queat, permittere ; quo in casu religio caritativum subsidium intermittere potest (5). Respectu *diaconi* et *subdiaconi*, quibus difficilius est posse vivere ex sacro ministerio, res ad S. Sedem referatur, nisi iam ante factum fuerit ut dictum est sub c). (can. 671). Porro haec informatio de diacono et subdia-

(5) Illa limitata permissio sacri ministerii non importat incardinationem in dioecesi ubi fit permissio, quae iuridice non cohaeret cum obligatione redeundi ad claustra: nihil tamen prohibet, quominus Episcopus, attenta emendatione et qualitatibus dimissi, se S. Congregationi ostendat paratum ad illum suae dioecesi incardinandum, cui dispositioni facile S. C. obsecundabit.

cono etiam emendato, etiam huc spectat, utrum, attenta emendatione, possit permitti promotio ad superiores ordines (6).

453. Qui dimissus fuit *cum solutione seu cessatione votorum*, ex natura rei non tenetur ad claustra redire nec religio eum volentem recipere; imo ipsi applicanda est praescriptio canonis 542, vi cuius nec ingredi nec recipi possunt in religionem ii, qui obstricti fuerunt vinculo professionis religiosae, nisi intercedat S. Sedis dispensatio.

Si dimissus, a votis liber, in sacris ordinibus est constitutus, debet sibi quaerere Episcopum benevolum receptorem ad normam can. 641; quem si invenerit, manere debet sub eius iurisdictione et speciali vigilantia, servato praescripto can. 642; si benevolum receptorem invenire non possit res ad S. Sedem est deferenda (can. 672, § 2) (7).

454. Scholion. De religiosis dispersis. Cum dimissis, praesertim ex gravibus culpis, nullo modo aequiparari debent *dispersi*, ii videlicet religiosi, quos violenta dispersio seu persecutio e claustris eiecit atque ut extra claustra viverent coegit. Quae iniusta dispersio, cum pro causa habeat odium religionis in eos praecipue exercitum, quos ipsa conditio professionis consiliorum evangelicorum inimicis Ecclesiae speciali ratione invisos reddit, efficere potius debet ut quocumque pulsus fuerint speciali benevolentia a fidelibus et praesertim a Pastoribus recipiantur, ut in sancta professione, quae ornamentum Ecclesiae est, perseverare possint, donec restituta pace ad communem vitam, ad propria exercitia et ministeria sacra redeant.

(6) De obligatione dimissi redeundi ad claustra et praesertim de obligatione religionis illum iterum admittendi, quando agitur de *laico* et clerico minore per dimissionem *ad statum laicalem redacto* disputant interpretes. Cfr. ex una parte *Larraona in Commentarium pro Relig.* (a. 1922) p. 318 sq., qui negat obligationem iterum admittendi, quam putat restrictam ad clericos in sacris, pro quibus can. 671. designat specialem modum emendationis obtinendae et probandae; ex alia parte *Palombo* l. c. n. 209, qui insistit in *generali* voce *dimissus* can. 271, § 1, et in perpetuitate votorum, dum per dimissionem non solvuntur. Practice difficultas videtur solvenda per recursum ad S. Congr., quae facilis erit (in iure Codicis) ad solvenda vota, sive statim, sive saltem per gradus.

(7) Conditio iuridica dimissi dum versatur in votis temporaneis et illius qui expleto votorum tempore ab alia professione exclusus fuit ideoque ad saeculum redire debuerunt, satis apparet ex disputatis suo loco. Cfr. *Palombo* l. c. n. 210 sq.

Cum ob violentam dispersionem religiosi esse non desinant, et tamen haud raro vita communis ipsis reddita sit impossibilis, speciales requiruntur providentiae ut in suo statu innocue et tuto conserventur; quam specialem providentiam in variis variarum nationum dispersionibus S. Sedes exercere non omisit, editis pluribus decretis et instructionibus, quibus dispersis subveniret. Quae licet tutam praebeant normam ad cognoscendam mentem et praxim S. Sedis, et consequenter pro directione in multis inservire possint, tamen non sunt verae regulae iuris communis, sed peculiaria praescripta ad certas regiones certaue tempora accommodata. Inde etiam minus necessarium est illa decreta et instructiones hoc loco afferre et commentari, quod praeterea esset nimis longum et laboriosum. Illud satis sit innuisse, eorum scopum semper fuisse: 1°) vitam religiosam, quantum fieri per tempora potuit, illibatam servare; 2°) providere disciplinae generali Ecclesiae, determinando a quibus dependeant religiosi dispersi; 3°) religiosis dispersis subvenire, speciales facultates ipsis concedendo, quas eorum status dispersionis requireret (8).

CAPUT XXX

DE SOCIETATIBUS IN COMMUNI VIVENTIUM SINE VOTIS (can. 673-681)

455. Notio. Praeter veras religiones sunt in Ecclesia aliae societates (1), sive virorum sive mulierum, quae religiones plus minusve stricte imitantur in quantum eius sodales vitam degunt in communi, subsunt regimini specialium Superiorum sub propriis Constitutionibus, ad perfectionem etiam contendunt; sed huic prosecutioni

(8) Praecipuum documentum est Instr. S. Poenit 28 iunii 1866 pro religiosis dispersis Italiae cum subsequentibus declarationibus 18 Apr. 1862, 12 Sept. 1872; quae extensae fuerunt, secundum modum, ad religiosos dispersos in Gallia, decr. S. C. EE. et RR. 30 Iulii 1881. S. C. super discipl. regul. pariter edidit tria decreta 5. Aug. 1872. Omnia documenta de hac re accurate refert *Vermeersch*, De religiosis, II, Monumenta, n. 138 sq. — Cfr. quoque *Vermeersch* De relig. v. I, n. 344 sq.; *Piat* l. c. I, q. 231 sq.; *Bouix*, De iure regul. I, p. 345. sq.

(1) Cfr. *Vermeersch-Creusen*, Epit. I, n. 769 sq.; *Schäfer* n. 559; *Matth. a Coronata* l. c. n. 661 sq.; *Biederlack-Führich* l. c. cap. X.; *Chelodi* l. c. n. 295 sq.; *Prümmer*, Manuale q. 265.

perfectionis non sunt adstricti *votis publicis* nomine Ecclesiae acceptatis. Aliquo tamen speciali vinculo cum societate, cuius sunt membra, praedicti sodales devinciuntur in ordine ad prosequendum finem eius proprium, dum in aliis tria substantialia vota propria status religiosi emittuntur sed privatim, in aliis iuramentum, in aliis promissio perseverantiae aut quid simile inducit illam permanentem cum societate coniunctionem, certe minus firmam ea quae fit per publica vota praesertim perpetua. Cum vero ad essentiam status religiosi a iure requirantur publica vota, praedictae societates religiones non sunt, et eorum sodales sub nomine religiosorum non veniunt (can. 673, § 1).

456. Divisio. A Codice admittitur, ideoque iuridica est, divisio in societates *clericales* et *laicales*, item alia in *iuris pontificii* et *dioecesani*. Sed ad distinguendam diversam indolem ipsarum et gradum quo plus minusve accedunt ad religiones possent facile distinguui: *a)* in eas, quae habent vota, licet privata v. gr. *Societas presbyterorum missionis*, quae tria habet vota quibus accedit quartum de stabilitate, ab Ecclesia non acceptata licet publice coram aliis emitantur et fuit fundata a S. Vincentio a Paulo; *b)* in eas quae unum vel alterum habent votum, velut *Beghinae* gandavenses temporario castitatis voto ligatae; *c)* in eas quae nulla habent vota, velut *Congregatio Oratorii* fundata a S. Philippo Neri; *d)* in eas, quae pro votis habent iuramentum vel promissionem specialem, velut *Societas Missionariorum Africae* Card. Lavigerie, ubi fit iuramentum obedientiae, *Pallottini* ubi fit promissio stabilitatis seu vitae communis cum paupertate, castitate et obedientia. In omnibus autem ipse ingressus in societatem saltem implicitum habet pactum subiectionis seu subordinationis ad Societatis Superiores, secus non verificaretur quod a iure exigitur ut sint « sub regimine Superiorum secundum probatas Constitutiones », quod ponitur ut character harum societatum, nec distinguerentur ab aliqua pia associatione separatim viventium, velut ab aliquo tertio Ordine saeculari.

457. Historia. Earum origo historica solet referri ad saeculum XIV, in quantum illo saeculo Gerardus Groot in Hollandia fundavit piam clericorum societatem huius generis, cui accessit simile Institutum pro mulieribus. Quae quoad viros magna ex parte interiit saec. XVI; mulieres vero quae supererant transformatae

sunt in veras religiosas amplectendo regulam alicuius Ordinis (2). Plena evolutio facta est inde a saeculo XVI, a quo tempore successive orti sunt Oblati SS. Ambrosii et Caroli; Oratorium S. Philippi Neri (*Oratoriani*); Patres doctrinae christianae; Sacerdotes missionis (*Lazaristae*); Societas S. Sulpicii (*Sulpiciani*); Institutum Bartholomaei Holzhauser; Congregatio Sti. Spiritus; Pia Societas Missionum fundata a ven. Vincentio Pallotti (*Pallottini*); Missionarii Sac.mi Cordis Jesu; Societas S. Francisci de Sales (*Salesiani*) fundata a Don Bosco; Societas Missionariorum Africae (*Pères Blancs*) a Card. Lavigerie condita. Plures quoque accesserunt Congregationes seu Societates mulierum, inter quas eminent sorores seu *Puellae caritatis* (3).

458. Imitatio veri status religiosi, quae in hisce Institutis invenitur effecit ut, quoad regimen et disciplinam institutis religiosis in multis aequipararentur, non in omnibus. Et hoc est quod praestatur hoc Titulo XVII Codicis; cuius praescriptiones possunt reduci ad haec capita:

I. Erectio, suppressio societatis, eius provinciae et domus regitur iure Congregationum religiosarum (can. 674).

II. Regimen determinatur in Constitutionibus cuiusque societatis; servari tamen debent quae de Superioribus et Capitulis, de confessariis et capellanis praescripta sunt pro religionibus (can. 675), analogice tamen et modo proportionato naturae et speciali organizationi cuiusque societatis (4).

(2) *Biederlack-Führich* l. c.; *Heimbucher* l. c. III, p. 401 sq. Cfr. *Steiger*, De vitae religiosae propagatione, p. 37 sq. ubi agit de antiquis ascetis et virginibus ordinem aliquem ecclesiasticum constituentibus, in quibus potius quam imitatio habetur praeformatio futurae vitae religiosae vere coenobiticae; pag. 107 ubi scite notat huiusmodi societates, de quibus hoc loco, passim vocatas fuisse *Congregationes saeculares* in laicales et clericales distinctas. Ceterum etiam nominibus fuerunt designatae (quibus?).

(3) Cfr. speciatim De puellis caritatis, *Bastien*, Appendix I, p. 348 sq.

(4) Superiores tenentur emittere professionem fidei ad normam can. 1406, § 1, n. 9 — Commissio Codic. 25 lul. 1925 ad III. (A. A. S. VIII, 393). Porro ex alia declaratione eiusdem Commiss. 25 lun. 1926, ad II-III etiam relate ad domos externas, quae non pertinent ad Societatem, in quibus sunt pauci numero sodales (puta Seminaria, nosocomia, orphanotrophia etc) teneri ad non constituendos Superiores ultra triennium iuxta can. 505 et responsum datum 3 lun. 1918 (A. A. S. I. c).

Per se patet Superiores in his societatibus subditos regere potestate do-

III. Societates ipsae, earum provinciae et domus sunt capaces acquirendi et possidendi: sunt societates vere *legitimae*, donatae approbatione ecclesiastica et inde iam gaudentes iuribus collegiorum, sed praeterea propter approbationem quae naturam habet verae erectionis personalitatem iuridicam acquirunt eodem modo ac religiones. — Bonorum administratio substat regulis datis pro religionibus; sodales singuli bona retinent, acquirunt, administrant secundum proprias societatis Constitutiones; quidquid tamen ipsis obvenit intuitu societatis, huic ab ipsis acquiritur (can. 677).

IV. Quoad admittendos candidatos, ex his quae statuta sunt pro religionibus ad solam tenentur observantiam canonis 542, in quo statuuntur inhabilitates et prohibitiones pro ingressu seu admissione (5). Postulatum, novitiatum, institutionem tironum Societates exigunt ad propriarum Constitutionum normam. In studiis vero peragendis et ordinibus suscipiendis reguntur iure clericorum saecularium, salvo peculiaribus privilegiis vel S. Sedis praescriptis (can. 677, 678) (6).

V. Sodales obnoxii sunt obligationibus suarum Constitutionum, ad quarum observantiam sese obligant, praecisus etiam votis, iuramentis aut promissionibus, etiam ex quasi-contractu intercedente inter petentem admissionem et Superiorem admittentem, servata tamen natura obligationis quam Constitutiones ipsae imponunt. Insuper, sicut clericorum privilegiis gaudent, ita communibus clericorum obligationibus adstringuntur, nisi ex natura rei aut ex sermonis contextu aliud constet. Pariter tenentur obligationibus, quae religionibus imponuntur in canonibus 595-612, exclusis, ut per se patet, obligationibus ex votis ortis, quatenus illis careant (7). Clau-

minativa, cum Superioribus subdantur ex iuramento, promissione vel tacita pactione, unde in ipsis talis potestas oritur. Quodsi aliqua huiusmodi societas sit clericalis et exempta, etiam potestas iurisdictionis fori tum interni tum externi in Superioribus datur. *Vermeersch-Creusen* l. c. Epit. n. 773; *Goyeneche* in « *Commentarium* » I, p. 178.

Ad Sororum confessiones in huiusmodi institutis excipiendas peculiaris requiritur iurisdictio et pro illis valent, quae dicta sunt de variis speciebus confessoriorum.

(5) Cfr. respons. Commiss. Codic. 2-3 Iunii 1918 (A. A. S. XI, 344 sq.).

(6) Peculiaria indulta haud raro dantur, sive de titulo ordinationis, sive etiam ad concedendas litteras dimissoriales.

(7) Tenentur praescriptis Decr. « *Inter reliquas* » circa sodales servitio militari adstrictos, ut apparet ex n. 9. praedicti Decreti.

sura ipsorum ea ratione observari debet, quae in Constitutionibus est praescripta, sub vigilantia Ordinarii. Privilegiis vero propriis religiosorum non fruuntur, nisi habeant speciale indultum (can. 679, 680).

VI. Etiam consideratur sodalium transitus ab una ex istis societatibus ad aliam, et a societate ad aliquam religionem. Pro huiusmodi transitu ipsis applicantur quae pro religiosis statuta sunt, cum proportionem tamen. (can. 681). Quod praecipuum est invenitur in necessitate licentiae S. Sedis, si sodalis vinculo iuridico cum societate devincitur; quodsi tali vinculo non adstringitur, cum in tali casu libere discedit a societate, ita ab illa egressus libere in aliam societatem vel religionem transire potest (can. cit.). Sane transitus proprie talis non habetur, nisi quando is, qui adstringitur obligationibus erga determinatam societatem, cuius est sodalis, illas vult commutare in obligationes alterius societatis vel alicuius instituti religiosi; nec ipse religiosus post egressum a religione, dicitur ad aliam religionem transire si in hanc petit ingressum.

VII. De egressu e societate idem can. 681, iniungit servare praescripta can. 646-672.; quae iniunctio idcirco erat ambigua, quia illorum canonum praescripta erant diversa prout ageretur de votis religiosis temporaneis vel perpetuis; porro hic est quaestio de alumnis quae nulla vota emittunt. Quam ambiguitatem sustulit responsum Commiss. Codic. hoc pacto: « Si vinculum quo adstringuntur sodales Societatis sine votis est temporale, servantur canones qui agunt de dimissione religiosorum qui vota temporaria emisunt; si sit perpetuum, servantur canones de dimissione religiosorum qui vota perpetua nuncuparunt (A. A. S. XIII, 177). At societates, cum quibus nullum vinculum proprie dictum habetur, prout dicitur de oratorianis S. Philippi, in hoc responso certe non comprehenduntur: quare merito dixeris huiusmodi sodales in hac parte assimilari novitiis Congregationum religiosarum, quos rationabili de causa licet dimittere, sicut libere discedere possunt, nisi in talibus Societatibus aliud caveant Constitutiones (8).

Scite monet *Biederlack-Führich* (cap. X. in fine) ex integro titulo Codicis XV, qui est « *De egressu e religione* » (sc. per exclaustrationem, saecularizationem, apostasiam et fugam) solum citari

(8) Cfr. *Vermeersch-Creusen* l. c. n. 780; *Matth. a Coronata* l. c. n. 662 i. f.

canonem 645, quia de indulto exclaurationis vel saecularizationis, deficientibus votis, sermo esse non potest; de modo vero legitime egrediendi communis regula dari non potest, cum res pendeat a Constitutionibus adeo diversis, sicut valde diversae sunt ipsae Societates.

VIII. At per remissionem ad memoratum can. 645, sermo est de *fuga* istorum sodalium. Ergo qui illegitime egressi fuerint, tenentur obligatione sine mora redeundi et sunt a Superioribus requirendi.

Apostasiae delictum ex ipsa notione can. 644 ipsis applicari non potest.

459. Quoad sanctiones poenales ex responso Commiss. Codicis, 2-3 Iunii 1918 (A. A. S. X, 344 sq.) istis sodalibus, ex quadam analogia applicantur: 1°) applicatur poena fugitivorum can. 2386, si ex gravi delicto fugitivi fiant; 2°) poena eorum quorum professio declaratur nulla can. 2387; 3°) eorum qui in notabili re violant legem vitae communis, eo modo intellectae quo illam Constitutiones praescribunt can. 2399.

Praeterea etiam praecepto poenali can. 2410 tenentur illi Superiores, qui privilegio fruentes suos subditos ad ordines dimittendi, ad alienum episcopum mittere praesumant; qui candidatum ad normam can. 542 inidoneum in Societatem admittunt (can. 2411); iidem Superiores et etiam subditi, qui canonicam visitationem frustrare audeant, per actus qui can. 2413 puniuntur, illius canonis poenas subeunt.

460. Series illa prohibitionum, quibus ex can. 642, a pluribus muneribus arcentur religiosi professi ad saeculum regressi, incurruntur quoque ab iis qui vota temporaria in instituto religioso emiserunt, et qui in aliqua ex his societatibus, de quibus est sermo in hoc capite, iuramentum perseverantiae vel peculiares quasdam promissiones ad normam Constitutionum ediderunt, si ab illis dispensati fuerunt et per sex annos integros eisdem ligati fuerunt; ad illos enim memoratae prohibitiones extenduntur § 4 cit. canonis.

APPENDIX

DE FIDELIUM ASSOCIATIONIBUS

461. Licet quaestio *de fidelium associationibus* in Codice ponatur in speciali *Parte tertia* libri II *De personis*, sub generali rubrica *De laicis*, et ideo in ipso modo divisionis istae fidelium associationes secernantur ab institutis religiosis, cum his tamen habent aliquam connexionem: nam personae *saeculares* sive *laicae* in illis associationibus *coadunatae* sine votorum vinculis, praeter obligationes omnibus fidelibus communes, ex fine supernaturali in sese suscipiunt *specialia* quaedam opera pietatis, religionis vel caritatis, atque adeo nonnullae expresse sibi proponunt perfectionem vitae christianae a suis membris in mundo ducendae, licet versentur in statu (v. gr. matrimoniali) cum statu religioso incompatibili. Hic autem ideo etiam assumuntur tractandae, ut per tractatum de religiosis coniunctum cum hac Appendice, compleatur explanatio L. II. Codicis in tres Partes divisi: de clericis - de religiosis - de laicis.

De *laicis in genere* consideratis independenter a piis associationibus solum praeponuntur haec duo principia.

« Laici ius habent recipiendi a clero, ad normam ecclesiasticae disciplinae, spiritualia bona et potissimum adiumenta ad salutem necessaria » can. 682.

« Non licet laicis habitum clericalem deferre, nisi agatur vel de Seminariorum alumni aliisque adspirantibus ad ordines, vel de laicis servitio ecclesiae legitime addictis, dum intra eandem ecclesiam sunt aut extra ipsam in aliquo ministerio ecclesiastico partem habent » can. 683.

Sed de laicis in genere actum est in praecedenti tomo « De personis » *Wernz-Vidal* t. II. ubi « De statu laicorum » n. 52 sq.

CAPUT XXXI.

DE FIDELIUM ASSOCIATIONIBUS IN GENERE (1)

462. Notio. Associatio, de qua hoc loco agitur est associatio *ecclesiastica* (*fidelium* ut talium), non associatio civium ad scopum peculiarem qui intra ambitum potestatis Status contineatur: quo sensu est « societas voluntaria seu libera unio fidelium cum approbatione auctoritatis ecclesiasticae constituta ad perfectiorem vitam christianam inter socios promovendam vel ad aliqua pietatis aut caritatis opera exercenda aut ad incrementum publici cultus citra vitam communem sociorum ». - Quare duo elementa associationem, quae vere ecclesiastica sit, essentialiter integrant, sc. erectio vel saltem approbatio auctoritatis ecclesiasticae et finis aliqua ratione religiosus.

A vera autem approbatione differt simplex *commendatio*, quae haud raro datur alicui associationi in pium aliquem finem exortae, approbatione tamen ecclesiastica destitutae, ex fructibus vero perceptis commendabili, quae suam independentiam conservat licet vi-

(1) Quoad **Fontes**: Cpl. I. l. III. t. 31. de rel. dom.; cpl. III. l. III. t. 28.; cpl. IV. t. 13. — Decr. Gregor. IX. l. III. tit. 36, *de religiosis domibus* etc.; Decr. Bonif. VIII. l. III. t. 17.; Const. Clem. V. l. III. t. 11.; Extravg. Ioann. XXII. t. 7.; Extravg. com. l. III. t. 9. — Conc. Trid. Sess. XXII. cap. 8. 9. de ref. iunct. decl. S. C. C. in ed. *Richt.* Conc. Tr. p. 167. sq. — Clem. VIII. Const. « *Quaecumque* » 7. Dec. 1604.; Decret. Clem. Pap. VIII. p. 107. sq. — Decr. auth. S. C. Indulg., Rescr. auth. S. C. Indulg. v. Confratern.; Collect. S. C. de Prop. F. ed. 1^a p. 174 sq. 871. sq.; Act. S. Sed. v. v. Sodalitates, Confrat. — Collect. Lac. v. Confraternitates; Synod. Sciarf. (a. 1888.) p. 290. sq.

Quoad **Scriptores**: Comm. iur. Decr. in cit. tit. — *Zech*, Hierarch. eccl. tit. 38. de tertiar.; *Scherer*, Handb. d. K. t. II. p. 871. sq.; *Aichner*, Comp. iur. eccl. §§ 143. sq.; *Ferraris* l. c. v. v. Confraternitas, Tertiarii; *Bassi*, Tract. de sodalitiis seu confr. eccl. et laical.; *Bened. XIV.*, Instit. eccl. 105. n. 83. sq.; *Tachy*, Traité des confréries; *Beringer*,³ D. Ablassse p. 497. sq. 567. sq. 785. sq.; *Les Indulgences* (versio gallica) II. p. 1. sq.; post Codicem ed. *Beringer-Steinen*. *Putzer*, Comment. in facult. apost. p. 325. sq.; *Ferreres*, Institutiones, I. n. 979 sq.; Eiusd. A. opus: « Las Cofradías y Congregaciones ecclesiasticas »; *Piat* l. c. t. II, q. 68 — 80; *Vermeersch*, De relig. I, n. 542 sq.; *Vermeersch-Creusen*, Epitome I, n. 796 sq.; *De Meester*, Iuris can. Comp. n. 1073 sq.; *Schäfer* l. c. n. 611 sq.; *Matth. a Coronata* l. c. n. 685 sq.; *Mostaza* in Cuestiones canonicas t. I, n. 1061 sq.; *Hergenröther* und *Kaulen* in Kirchenlexicon v. Bruderschaften.

gilantiae Ecclesiae, ut par est, obnoxia sit (2); ideoque huiusmodi associationes, ob defectum primi essentialis requisiti, ad praesentem tractationem non pertinent. Ex alia parte associationes, quae finem temporalem sibi unice propununt, ab Ecclesia non approbantur, licet quandoque commendentur; ideoque de illis hoc loco non agitur, cum deficiat aliud elementum essenziale finis pii seu religiosi.

Finem pium seu religiosum expresse requirit can. 685, quem ita specificat, ut sc. constituentur « vel ad perfectiorem vitam christianam inter socios promovendam, vel ad aliqua pietatis aut charitatis opera exercenda, vel denique ad incrementum publici cultus », qui fines idcirco in ipsa notione positi sunt. Necessitas vero erectionis aut saltem approbationis urgetur sequenti canone 686, § 1, qua non exstante ab Ecclesia illa associatio non recognoscitur, ideoque generalibus iuribus approbatorum associationum non gaudet.

463. De associationibus sive ab Ecclesia *erectis*, sive saltem *commendatis* can. 684 dicit esse laude dignos fideles, qui illis sua dent nomina; quae laus implicite continet hortationem fidelibus factam de re, quam iam ex sese commendat triplex finis assignatus et alius similis pro illis associationibus quae ab Ecclesia citra approbationem commendantur. Vix est aliud medium efficacius ad floridam vitam christianam in paroeciis fovendam et conservandam, quam haec cura parochi et aliorum sacerdotum erigendi, dirigendi et in actiosa vita conservandi huiusmodi associationes sive generales pro omnibus paroecianis sive peculiare pro singulis ipsorum classibus, v. gr. viris, mulieribus, adolescentulis unius et alterius

(2) Cfr. S. C. C. 13 Nov. 1920 in A. A. S. XIII, 135 sq.; *Monitore eccl.* t. 33, p. 102 sq. Tales associationes ultimis temporibus multae exortae sunt, praesertim ad opera socialia promovenda, quae ultimo etiam ordinantur ad bonum spirituale fidelium. Cfr. in A. A. S. X, 487 sq., paradigma pro Relatione de statu dioecesis, ubi n. 94 plures huiusmodi associationes recensentur et feruntur distinctae a confraternitatibus, sodalitiis et piis unionibus, et ad bonum dioecesium valde commendantur. Possunt dici *associationes fidelium laicales* per oppositionem ad associationes de quibus in hoc loco Codicis, quae possunt vocari *ecclesiasticae*. *Matth. a Coronata* l. c. n. 667; *Amostazo*, De causis piis l. IV, cap. 12, n. 7.; *Melata*, De Indulgentiis, p. 207; *Duballet*, Des choses ecclésiast. n. 564, 567; *Reiffenstuel* III, 36, n. 7. sq.; *Schmalzgrueber* eod. tit.; *Barbosa*, De Episcopo, alleg. 75, n. 25 sq. Cfr. quoque de locis *piis* sine auctoritate Episcopi institutis, quae distinguebantur a locis *religiosis* cum auctoritate Episcopi erectis cap. 4. X. de dom. III, 36 et *Pirhing* in hunc tit. 36, n. 24 sq.

sexus, pueris et puellis; quibus etiam maximum incrementum procurari potest cultui divino, qui ad fidem et pietatem tantopere confert.

Simul autem in eodem canone obligatio urgetur fidelium cavendi ab associationibus secretis, damnatis, seditiosis, suspectis aut quae studeant sese a legitima Ecclesiae vigilantia subducere. De societatibus ab Ecclesia mere commendatis, fortasse etiam pluribus indulgentiis ditatis quoad singula quae ab eorum sociis praestantur pia opera, nihil hoc loco Codicis dicitur, non enim in suis actibus subduntur *speciali* iurisdictioni Ecclesiae, sed communi iurisdictioni et vigilantiae in rebus fidei et morum; *ecclesiasticae* vero sunt sub regimine et directione iurisdictionis ecclesiasticae etiam in negotiis propriis ipsius associationis, atque ad eas praecise pertinent leges hoc loco explicandae (3).

464. Divisio. I. Princeps ea est, quae a Codice proponitur in *tertios ordines saeculares, confraternitates et pias uniones*, ad quas tres species omnes associationes stricte ecclesiasticae reduci possunt. Quae divisio petitur *ex fine*. Itaque *Tertii Ordines* pro fine *praecipuo* habent perfectionem vitae christianae inter socios promovere. *Confraternitates* spificum habent finem divini cultus incrementum. *Piae uniones* pro fine *praecipuo* habent exercitium alicuius operis pietatis vel caritatis. A triplici tamen memorata specie associationum non est *exclusa* prosecutio alicuius operis caritatis aut contributi ad cultus divini splendorem.

II. Si Codex solummodo tres species commemorat, ideo est, quia *sub piis unionibus* comprehendit etiam illas associationes, quae speciali et proprio nomine dicebantur *sodalitia, sodalitates, congregationes* etc. Porro inter has ultimas et alias pias uniones est adeo notabile discrimen, per Codicem non sublatum, ut saltem subdivisio sit admittenda piarum unionum. Aliae enim (quae *sodalitia, congregationes* etc. dicuntur) organicam habent constitutionem cum proprio

(3) Clare et praecise inter associationes laicales et ecclesiasticas declaratur discrimen in cit. causa *Corrienten* 13. Nov. 1920 (A. A. S. XIII, 135). Cfr. *Nouv. Rev. Théol.* (a. 1921) p. 317; *Periodica* t. X, p. 293. Quare bona ab hisce associationibus possessa non sunt bona ecclesiastica; facile tamen occurret necessitas quoad bona optemperandi praescriptis can. 1515, 1516. Cfr. *Wernz, Ius Decret.* t. III, n. 134, 137, sq. 139 l. f.

interno regimine ac propriis officiis in communi obeundis, sodalibus constituentibus veram societatem quae ut talis suam activitatem exercet; quarum statuta plerumque solent pro sodalium adscriptione aliquam praescribere formam externam cum aliqua solemnitate ac proprio ritu; publica solet fieri candidatorum petitio et praesentatio; aliquis solet exigi novitiatus; adest peculiare aliquod insigne quod in ipsa receptione imponitur; in qua re magna ex parte accedunt confraternitatibus. Aliae vero *piae uniones simplices* carent organica constitutione, veram societatem non constituunt cum peculiaribus magistratibus, sed socii mere uniuntur ex prosecutione eiusdem finis, qui unionis est proprius et qui per opera privatim facta plerumque obtineri potest (can. 707) (4).

III. Confraternitatum et piarum unionum propria est illa divisio, qua dicuntur *archiconfraternitates* et uniones *primariae* quae ius habent alias eiusdem speciei aliunde iam legitime erectas sibi aggregandi et illa aggregatione communicandi indulgentias et favores vel saltem honoris causa hoc titulo decorantur; et inde distinguuntur ab aliis illo iure vel titulo carentibus (5).

IV. Aliae sunt quae *Generalibus certorum ordinum religiosorum* sive quoad erectionem et aggregationem sive saltem quoad aggregationem sunt reservatae; aliae vero *iure ordinario Episcoporum* erectioni sunt permissae (6).

465. Inter associationes *erectas* et *approbatas* hoc videtur a Codice poni discrimen, quod erectio facta per formale decretum tribuat associationi iuridicam in Ecclesia personalitatem, qua carent associationes mere approbatae (can. 687), licet tam *erectae* quam *approbatae* ab Ecclesia *recognoscantur*. Associatio proinde canonice erecta, cum inde ab auctoritate publica obtineat characterem corporationis ecclesiasticae in veram personam iuridicam erectae, eodem decreto

(4) Cfr. *Vermeersch-Creusen*, Epit. I, n. 785; *De Meester*, iuris canonici Compend. II, n. 1074. Paulo aliter *Matth. a Coronata* l. c. n. 667, 2º. not. 3, 1º. not. 3; sed rationes adductae non videntur, efficaces, nec dicendum est Codicem penitus immutasse ius praecedens ob parumper mutatam terminologiam; porro decreta antecederent data ad quae in ipso Codice provocatur rite sunt intelligenda. Cfr. Decr. auth. S. C. Ind. n. 269, 343. 453; *Nilles* in Act. theol. Oenip. t. XII, p. 738 sq.

(5) Decr. Auth. S. C. Ind. n. 68, 94, 403; *Piat* l. c. q. 74.

(6) Decr. Auth. n. 195.

erectionis permanente, nec per *vota* vel *discessum* maioris partis sodalium, imo nec *per mortem omnium* illico destruitur, sed absque nova erectione per receptionem novorum sodalium rite factam restaurari potest (7). Atque hic erat character maxime proprius et essentialis *strictae* confraternitatis ecclesiasticae; qui character participabatur ab illis sodalitatibus et congregationibus, quorum socii vinculo personali coniungebantur, et iure praecedenti etiam dicebantur confraternitates *minus stricte tales*. Prorsus aberat ille character ab illis associationibus, quae sine personali vinculo sociorum, recipiebant, levi expleta conditione, quotquot iis nomen dare vellent. — Quare iure Codicis nomine piarum unionum veniunt, quae antea generice appellabantur *confraternitates*; dum antea piaae uniones potius designabant societates mere approbatas (8).

(7) Cfr. De characteribus personae moralis seu iuridicae canones 100, 102.

(8) Cfr. *De Meester* l. c. n. 1074, nota. — Si associatio iam erectionem obtinuit a S. Sede continentem approbationem pro universa Ecclesia, erectiones peculiares in diversis locis legitimae factae non indigent speciali concessione personalitatis iuridicae, sed facta legitime (i. e. a competente Superiore) erectione *associationis*, haec ab ipso illo iure pontificio obtinet quod sit persona iuridica; quare nihil mirum quod v. gr. Superiores religiosi possint erigere associationes religioni reservatas, licet non sint competentes ad tribuendam personalitatem iuridicam. Porro qui habent potestatem ad associationem erigendam, possunt, citra erectionem, impertiri meram approbationem, qua, ut dictum est, non obtinetur personalitas iuridica sed sola publica recognitio. *Vermeersch* Epit. n. 786, 2. Cfr. quoque *Schäfer* l. c. n. 616, 2., ubi, ob canonem 686, § 3, distinguit duplicem personalitatem iuridicam collegialem, *organicam* et non *organicam*; quid haec sibi velint relinquo sapientioribus explicandum. Illud certe fatendum non satis clare apparere ex Codice, in quo differat *erectio* ab *approbatione*, cum etiam approbatio soleat dari et convenienter detur per formale decretum; ille qui potestatem habet et erigendi et approbandi (generatim Ordinarius), quando dicitur dedisse decretum erectionis, quando simplicis approbationis? praesertim cum approbatio possit dari *ut existat* associatio, et non necessario debeat cadere supra associationem iam existentem de facto. Ceterum associationes esse vera collegia non admiserim, sed potius se habent, ut parvae societates; sunt, quando illam personalitatem obtinuerunt, personae morales non collegiales, per modum instituti seu societatis, *Wernz-Vidal* vol. II, n. 28. — Criterium potius videtur desumendum ex can. 708, ubi dicitur confraternitates solum posse constitui per formale decretum erectionis; pro piis unionibus sufficere Ordinarii approbationem, qua pia unio non fit persona moralis. Sed quid si Rom. Pontifex aliquam sodalitatem per formale et solemne decretum v. gr. per Breve instituit, habebitne personalitatem iuridicam in Ecclesia? Quodsi idem *Schäfer* eodem n. 616, 4. b) adiungit pro piis Unionibus sufficere quidem Ordinarii approbationem, « si autem tales piaae uniones aggregari et per aggregationem indulgentias acquirere volunt, pro validitate etiam hae propria erectione indigent », inde crescit difficultas,

Associationes mere *approbatae* sine formali erectione non obtinent illam perpetuitatem seu firmitatem, quae est propria iuridicae corporationis; sed mutuo consensu sodalium ineuntur et dissolvuntur. Approbatio sufficit ad obtinendas gratias spirituales et indulgentias et ut subsit iurisdictioni ecclesiasticae.

466. Notae historicae. Vestigia confraternitatum sunt antiquissima. Etenim Ecclesia cum primis temporibus in imperio Romano collegiis illicitis adnumeraretur, per *collegia funeraticia* seu fratrum vel *tenuiorum* sibi suisque rebus consuluit (9). Quemadmodum autem alii fideles praesertim post finitas persecutiones statum *religiosum* per vitam coenobiticam in monasteriis susceperunt, ita satis obvium fuit, ut alii in saeculo remanentes pro suo statu vel ad actus cultus divini vel ad opera caritatis in societates quasdam coadunarentur. Qua ratione iam ex saeculo quarto Constantinopoli reperitur *asceterium* sive collegium ad peragendas exequias, cui saltem ineunte saeculo quinto, imo forte iam saeculo tertio Alexandriae accesserunt *parabolani* ad curam infirmorum (10).

In Ecclesia occidentali c. 15. Conc. Nannet. (a. 658.) Episcopi Galliae de confratriis ad opera pietatis et caritatis congregatis leges condiderunt (11). Capitula Hincmari Remensis (a. 852.) cap. 16. admonent parochos, ut in confratriis vel geldoniis abusus arceant. Venetiis a. 1109. in monasterio Sancti Gregorii confraternitas quaedam sub invocatione S. Stephani fuit erecta. At certe una ex antiquissimis verisque confraternitatibus videtur esse illa congregatio Mariana, cui Odo Parisiensis († a. 1208.) post dominicam SS. Trinitatis in sua dioecesi proprium festum assignavit. Quibus confraternitatibus praesertim saeculo decimo tertio aliae accesserunt, e quibus celeberrimae sunt confraternitas scapularis B. V. M. mont.

quia qui petunt approbationem eam petunt in ordine ad gratias lucrandas; si ad has lucrandas requiritur erectio, inde obtinebitur personalitas iuridica, et inde de novo redit difficultas circa distinctionem inter erectionem et approbationem. Idem A. n. 618 dicit decr. continere debere erectorem, nomen associationis et verba erectionem significantia.

(9) Digest. XLVII, 22 de colleg. et corpor.; *Rossi*, Roma sotterranea cristiana t. I. p. 101 sq.

(10) Kirchenlex v. Asceterium; *Kraus*, Real-Encykl. v. Parabolani.

(11) *Hefele*, Concilieng. t. III. p. 104. sq. iunct. p. 603. 611. (de unionibus precum saec. octavi); *Ebner*, D. kloesterl. Gebetsverbruederungen; *Scherer*, Handb. d. Kirchenr. t. II. p. 876. not. 16.

Carmel. et sodalitas Confalonierorum atque septem dolorum B. V. Mariae (12). Tempus magni schismatis occidentalis parum favit novis confraternitatibus, sed inde ex saeculo decimo quinto non pauca nova sodalitia introducta sunt, inter quae eminent societas ss. rosarii et confratern. SS. Sacramenti a Paulo III Const. « *Dominus noster* » 30. Nov. 1539. approbata. Deinceps longa series aliarum sodalitarum secuta est, quibus ultimo saeculo Iosephus II in Austria et revolutionarii in Gallia adversabantur. Eodem saeculo et postea usque ad nostrum tempus Episcopi in Conciliis provincialibus confraternitates aliasque pias sodalitates ad promovendam unitis viribus pietatem et caritatem inter fideles vehementer commendatas sublatis abusibus restaurarunt. At gubernia civilia confraternitates ecclesiasticas aut aequipararunt quoad iura et obligationes cum omnibus aliis associationibus civilibus aut non raro iniustis prohibitionibus et limitationibus vexarunt (13).

Praecipui momenti in hac materia fuit Const. « *Quaecumque* » Clementis VIII, 7 Dec. 1604, qua forma et conditiones in erigendis et aggregandis confraternitatibus fuerunt determinatae, praesertim quoad illas confraternitates et associationes, quae ex privilegio eriguntur a regularibus. Quam constitutionem paucis immutavit Pius IX per decr. *Urbis et Orbis* a S. C. Ind. 8 Ian. 1861 emanatum cum moderatione ab eadem S. C. data 19 Oct. 1866. - Decr. Auth. n. 388, 417. *Ferreres*, Las cofradias, n. 38 sq. Quae Clementina constitutio quoad substantiam fuit retenta in pluribus praescriptionibus Codicis.

Art. 1. — Generales leges de associationibus.

467. Principii *instar* ponendum est Ecclesiae competere ius instituendi associationes fidelium quascumque ad suum finem facilius et efficacius consequendum, tametsi constant solis personis *laicorum* fidelium, easque subiiciendi suis legibus independenter ab auctoritate Status. Cuius principii demonstratio non est huius loci (14).

(12) *Beringer* l. c. p. 501.; *Kirchenl.* v. *Brudersch.*; *Beissel*, D. Verehr. U. L. F. p. 121. sq.; *Pastor*, *Storia dei Papi* vol. III. p. 25. sq.

(13) *Collect. Lac.* v. *Confratern.*; *Conc. plenar. Americ. latin.* (a. 1899) n. 775. sq.; *Beringer* l. c. p. 574 sq.; *Putzer* l. c. p. 345 sq.; *Scherer* l. c. t. II, p. 878 sq.

(14) Cfr. *Cavagnis*, *Instit. iuris publ. eccl.* - pars specialis n. 344 sq.

468. Legitima auctoritas ad erigendas vel approbandas huiusmodi fidelium associationes ex can. 686 est:

I. *Romanus Pontifex* pro universa ecclesia.

II. *Ordinarius loci* quoad omnes associationes, exceptis iis, quarum institutio Rom. Pontifici vel aliis est reservata (15).

III. Illa *reservatio* fit ex peculiari *privilegio apostolico*. Plures sunt Ordines religiosi, qui illud ius ex privilegio obtinuerunt instituendi, servatis servandis, associationes tam in propriis quam in alienis ecclesiis, plerumque illas quae in ipsis Ordinibus ortum habuerunt. Ita erigi possunt tertii Ordines a solis respectivis Ordinibus religiosis. Porro confraternitas SS. Rosarii ad Ministrum Generalem Ordinis Praedicatorum quod erectionem spectat; Scapularis B. M. V. de Monte Carmelo ad supremum Carmelitarum Moderatorem; SS. Trinitatis ad Generalem Trinitariorum; Septem Dolorum B. M. V. ad Generalem Servitarum; Congregationes B. M. V. et Bonae Mortis ad Generalem Societatis Iesu; ad Ministrum Generalem Camillorum pariter pertinet propria confraternitas B. M. V. S. Ioseph et S. Camilli; ad PP. Redemptoristas Congr. B. V. a perpetuo succursu et ad eiusdem religionis Procuratorem Generalem Congr. ab Assumptione B. V. in auxilium animarum Purgatorii (16).

(15) Sunt associationes, quae institutae ab Ordinario etiam sine speciali privilegio et sine necessitate aggregationis, eo ipso gaudent indulgentiis, quas RR. PP. concesserunt archiconfraternitatibus eiusdem nominis Romae institutis v. gr. SS.mi Sacramenti, Doctrinae christianae. *Ferreres* l. c. Inst. n. 957, Las Cofradias n. 13. — Ceterum Ordinarii associationibus a se institutis illas solas indulgentias partiales applicare possunt, quae sunt intra ambitum propriae competentiae ex Decr. Pii X, 20 Aug. 1903, nisi habeant privilegium speciale pro associationibus a se institutis, *Ferreres* l. c.

(16) Aliae enumerantur v. gr. a *Vermeersch* l. c. n. 786. Ex enumeratis in textu quatuor priores ita sunt Ordini reservatae, ut nec ab Ordinariis valide erigi possint, tametsi habeant generalem facultatem erigendi confraternitates a S. Sede approbatas nisi fiat expressa derogatio privilegii Ordinis; in ceteris erectio fieri potest auctoritate Ordinarii, sed ut gaudeant indulgentiis concessis requiritur aggregatio Archiconfraternitati vel Congregationi Primariae, quae fieri non potest sine patentibus litteris Superioris Generalis respectivi. Cfr. const. Leonis XIII « *Ubi primum* » 2. oct. 1888 iunct. eiusdem Leonis XIII const. 16 Iulii 1887 in A. S. S. t. XX p. 253 et decr. S. C. Ind. 10 Aug. 1899; Collat. Brugenses t. IV, p. 1. sq.; *Beringer-Steinen* l. c. n. 51, 52 sq.; *Ferreres*, Instit. can. I, n. 957 sq., Las Cofradias n. 14 sq.; *Schäfer* l. c. n. 617.

IV. *Vicarius Generalis* ex vi solius mandati generalis et *Vicarius Capitularis* associationes erigere nequeunt nec consensum praebere pro earum erectione vel aggregatione.

469. Qua lege tenentur religiosi privilegiati. a) Religiosi ad erigendas et aggregandas associationes sibi reservatas, licet agatur de propriis ecclesiis exemptis, debent habere consensum Ordinarii scripto datum (17).

b) Hunc consensum Ordinarius nequit denegare sine iusta causa.

c) Consensus ab Ordinario iam datus pro erectione domus religiosae valet etiam pro erigenda ex privilegio in eadem domo vel ecclesia ei adnexa associatione, quae non sit constituta ad modum corporis organici et illius religionis sit propria. Privilegium tamen potuit liberare a necessitate consensus Ordinarii, saltem pro erectione in propriis ecclesiis, tumque verificatur clausula exceptiva « *nisi aliud in ipso privilegio cautum sit* ».

d) Erectionis litteras gratis concedere debent, sola excepta taxa pro expensis necessariis (can. 686, § 3, 5) (18).

470. Titulus. « Associatio titulum seu nomen ne assumat quod levitatem aut absonam novitatem sapiat, vel speciem devotionis a S. Apostolica non probatam exprimat » (can. 688); « desumendus est vel a Dei attributis, vel a christianae religionis mysteriis, vel a festis Domini aut B. V. M., vel a Sanctis, vel demum a pio opere ipsius sodalitii » (can. 710) (19).

471. Statuta. Quaelibet associatio sua habeat statuta a Sede Apost. vel ab Ordinario loci examinata et probata. « Statuta quae

(17) Consensus debet dari scriptis litteris cum litteris testimonialibus, est obtinendus ante confectionem diplomatis erectionis, nec sufficit ut in ipso diplomate erectionis adiciatur consensus Ordinarii. S. C. Ind. 3. Dec. 1892, 20 Maii 1896; Nouv. Rev. Theol. t. XXV, p. 138 sq. t. XXVIII, p. 656 sq.; *Ferreres* l. c. Inst. n. 962, Las Cofr dias. n. 35, 45, 46; *Beringer-Steinen* n. 56 sq., ubi in II parte n. 563 traditur formula.

(18) S. C. Ind. 7 Dec. 1604, 10 Apr. 1720, 11 Maii 1722 in Decr. Auth. n. 76, 80, 209.; *Schäfer* l. c.

(19) S. Off. 4 Maii 1892, 5 Iulii 1893, de cultu et confraternitatibus *Vultus Sancti* D. N. I. in Collect. S. C. de P. F.² n. 1792 et in Nouv. Rev. Théol. t. XXV, 371.

non sunt confirmata a Sede Apost., moderationi et correctioni Ordinarii loci semper subiecta manent ». (can. 689). Statuta tamen non requiruntur ad *validam* erectionem nec imponuntur ut conditio ad lucrandas indulgentias (20). Redactio ad associationem pertinet, approbatio ad Ordinarium nisi habeatur a Sede Apostolica.

Facultas Ordinarii est limitata: *a*) in quantum non indigent approbatione Ordinarii statuta earum associationum, quas religiosi ex privilegio instituere *in suis ecclesiis* possunt non requisito consensu Ordinarii (21) - *b*) in quantum non potest in statutis illos articulos mutare, quibus praescribuntur opera a R. Pontifice indulgentiis ditata (22) - *c*) non possunt negare approbationem statutis iuri communi conformibus, vel quibus recensentur privilegia legitime acquisita (23) - *d*) demum, Ordinario sine iusta causa approbationem denegante, patet ad Sanctam Sedem recursus (24).

Statuta semel legitime probata constituunt ius speciale, internum, quo regitur associatio, quod etiam in iudicio allegari potest. Inde etiam patet ipsorum convenientia ad bonum regimen associationis.

Mutari autem ab associatione non possunt sine novo Ordinarii consensu (25).

472. Subiectio Ordinario loci. Omnes associationes, etiam illae quae a S. Sede fuerunt erectae, subiectae manent iurisdictioni, vigilantiae et visitationi Ordinariorum. (can. 690, § 1).

Quod vero attinet ad *visitationem*, exclusa est Ordinarii loci visitatio *quoad internum regimen et disciplinam* relate ad associatio-

(20) Decr. Auth. S. C. Ind. n. 320; *Beringer-Steinen* l. c. n. 81; *Mostaza* l. c. n. 1092. Const. Clementis VIII non praecipiebat statuta, sed eorum approbationem.

(21) S. C. Ind. 15. Nov. 1905; *Ferreres*, Inst. n. 963; *Mostaza* l. c. ubi cum *Vermeersch*, Epit. n. 689. insinuat hanc obligationem statuta habendi non urgere rigorose illas associationes, quae ex privilegio non tenebantur ad Const. Clementis VIII, velut Congregationes Marianae; quibus Congregationibus certe sufficient ea statuta communia quae a Superiore Generali fuerunt communiter data pro Congregationibus Marianis erigendis. Atque idem dicendum est de associationibus dependentibus ab aliis Superioribus Generalibus simili privilegio gaudentibus.

(22) Decr. Auth. n. 308, 320; *Ferreres*, Inst. n. 963, VI.

(23) S. C. C. 18 Mart. 1882; *Ferreres* l. c.

(24) S. C. C. 20 Maii 1882; Act. S. S. t. 15, p. 186 sq.; Decr. Auth. n. 320; *Tachy* l. c. n. 151.; *Ferreres* l. c.

(25) S. C. C. 20 Maii 1882; *Ferreres* l. c.

nes a regularibus exemptis erectis ex privilegio in propriis ecclesiis, in quibus Ordinarii visitatio restringenda est ad ea quae pertinent ad cultum, onera missarum, bonorum administrationem quae aliquo pio onere sint gravata. Quae visitatio omnino locum non habet, si, ut accidit in Congregationibus Marianis, associatio bona propria non habeat nec eleemosynas aut donationes admittit cum onere spirituali persolvendo (26).

473. Bona associationum. I. Associationes legitime erectae, utpote personae iuridicae in Ecclesia, nisi aliud expresse cautum fuerit, ius habent acquirendi, possidendi et administrandi bona cum dependentia ab Ordinario loci, cui singulis annis rationem reddere debent, independenter tamen a paroco, nisi aliud Ordinarius praescripserit (can. 691, § 1 iunct. can. 1499, § 2).

II. Ad normam statutorum possunt oblationes recipere, et receptas erogare ad pios usus ipsius associationis, salva semper offerentium voluntate (c. cit. § 2).

III. Administratio ad ipsam associationem pertinet intra limites statutorum, nec eam sibi Ordinarius vindicare potest, extra casum abusus et multo minus illa bona ad suum arbitrium applicare. Quae cum sint bona ecclesiastica, subiacent legibus de bonorum ecclesiasticorum administratione et alienatione (27).

IV. Nulli associationi licet eleemosynas colligere, nisi id aut statuta permittant, aut necessitas postulet et loci Ordinarii consensus accedat ac servetur forma ab eodem praescripta (c. can. § 3). Ad eleemosynas extra territorium colligendas uniuscuiusque Ordinarii venia, scripto data, requiritur (c. can. § 4). Fidelis erogationis oblationum et eleemosynarum ratio reddenda est Ordinario loci (ib. § 5) (28).

(26) Congregationes Marianas in ecclesiis Societatis Iesu erectis bona aliqua possidere non posse expresse constitutum est. Cfr. S. C. Ep. et Reg. 31 Iulii 1713, 16 Nov. 1740 apud *Bizzarri*, Collect. p. 249, 251; Benedictus XIV, breve « *Laudabile* » 15 Febr. 1758; *Beringer-Steinen* l. c. n. 171 sq.; causa *Pri-vern* apud *Monitore* t. 19, p. 482.

(27) Pro sumptibus ordinariis administratores speciali Ordinarii licentia non egent; pro extraordinariis potest esse constitutum ut requiratur licentia confraternitatis vel Ordinarii. Cfr. *Ferreres*, La confradiaz n. 181.

(28) Cfr. *Beringer-Steinen* l. c. p. 84, nota 5; *Ferreres* Inst. n. 965.; *Matth. a Coronata* n. 676.

V. Bona associationis non formaliter erectae et inde personalitate iuridica carentis, sunt etiam bona associationis, non sodalium; quae tamen attento canone 1499 § 2 non sunt bona ecclesiastica, licet cum sint destinata ad pium finem associationis ex can. 1515 subsunt vigilantiae Ordinariorum, qui ab ipso iure constituti sunt omnium piarum voluntatum executores (29).

(29) Si quaestio est de subiecto domini bonorum alicuius associationis: imprimis haec ipsa quaestio supponit quamlibet associationem habere bona ad suum finem prosequendum; vix autem est possibilis associatio cum caractere personali quae possit suum finem prosequi sine bonis, et in hoc distinguitur a simplici unione pia, in qua unio obtinetur ex sola unitate finis, quem membra persequuntur per opera privatim et individuatum facta. Cfr. v. gr. Apostolatum orationis. — Quo supposito, profecto subiectum domini associationis in personam moralem erectae, est ipsa persona moralis associationis.

Quoad associationem quae non est erecta in personam moralem, sed est mere approbata, etiam dicendum est subiectum domini esse ipsam associationem, quae est vera et propria societas inita ex libera voluntate fidelium ab ipso naturali iure ius ad hoc habentium (supposita honestate finis), quos fideles unit unitas finis communiter prosequendi et organizatio sibi libere attributa vel acceptata, et si agitur de associatione ecclesiastica ab Ecclesiae auctoritate approbata. Quae approbatio, si non tribuit capacitatem iuridicam acquirendi et possidendi bona ad finem et ad opera societatis, eam certe non aufert, quam ex iure naturali habet antecederet ad approbationem. Porro ex iure naturali societas quae ad finem honestum inita est, sicut singuli homines ad fines honestos sibi proprios, ius habet independenter a iuris positivi concessione legitimis modis acquirendi bona, pecunias, sine quibus finem prosequi non posset, v. gr. per contributa sociorum, per aliorum donationes sive sponte sive ad petitionem factas. Quae bona cum sint donata societati, non singulis membris seu sodalibus, et quidem unice ad finem associationis prosequendum vel ad explenda pia opera quae sibi associatio proposuit, ad associationem cui donata sunt pertinent, associationem habent pro subiecto domini, quamvis illa possidet onerata onere illa impendendi in finem associationis vel in operibus pro quibus donata sunt. Cum autem associationes Ecclesia non approbet pro fine temporali et profano, sed pro fine pio, onus, quo bona ab associatione possessa onerata sunt, est onus pium.

Multis in casibus nullum est discrimen *practicum* inter associationem *erectam* et associationem *approbatam*; nisi in hoc quod primae accedit iuridicus character personae in Ecclesia, quae deficit in alia remanente in suo naturali caractere; una et alia potest esse organizata et interne gubernata eodem modo. Per erectionem, praeter capacitatem naturalem accipit capacitatem iuridicam, qua fit persona moralis in Ecclesia et bona ab ipsa possessa, ut aiunt, spiritualizantur seu fiunt bona ecclesiastica; per approbationem agnoscitur ab Ecclesia cum sua capacitate naturali, ideoque capacitatem naturalem possidendi et acquirendi per dictam approbationem non amittit, sed illam retinet; et in hoc assimilatur associationi ab Ecclesia *commendatae*, a qua tamen differt in hoc quod ab Ecclesia gubernatur, legibus huius Codicis subest, cui immediatae gubernationi non subest associatio mere commendata, licet vigilantiae aucto-

474. Admissio et receptio in associationem. Ad fruendum associationis iuribus, privilegiis, indulgentiis aliisque gratis spiritalibus, necesse est et sufficit ut quis in eam valide receptus sit, secundum propria associationis statuta et ab ea legitime non expulsus (can. 692). Qui legitime adscriptus fuit ad associationem

ritatis ecclesiasticae subsit (Citata causa Corrientensis). Cfr. *Mostaza* l. c. in *Cuestiones canonicas* I, n. 1107, ubi subtiliter expendit variorum Doctorum sententias, non semper claritate nec usu aptorum terminorum commendabiles (v. gr. si fit sermo de persona collectiva (?), de persona morali *imperfecta*?), nec alienus videtur ab admittenda theoria de bonis *sine subiecto domini* ad instar haereditatis iacentis, vel haereditatis quoad filium postumum. Nullo tamen modo videtur admittendum quod bona maneant in dominio *donantis*, donec in finem associationis fuerint impensa nec quod pro parte pertineant ad membra associationis. Sicut Titius potest donare Caio certam quantitatem pecuniae, quae ab eo suo nomine sit impendenda in eleemosynis pauperum, in certis cultus divini functionibus promovendis, in levandis pauperibus in hospitali degentibus, in carcere detentis, et per donationem acceptatam cum illo onere transfert dominium pecuniae in Caium, non manet dominus Titius paulo post donationem mortuus, nec bona manent sine subiecto domini; quod fecit cum Titio potest facere cum associatione et paulo post mori. Porro si pecunias cum onere illo susceptas membra associationis sibi applicarent, inter se distribuerent, iustitiam violarent et ad restitutionem tenerentur; idem est dicendum de eo, qui non est membrum associationis, qui teneretur obligatione iustitiae non erga sodales sed erga societatem quam conflant; eodem modo ac qui furaretur pecunias a Societate a S. Vincentio, huic Societati esset restituenda pecunia oblata, non donatoribus, non sociis illius Societatis. Ipse canon 691, § 3, 2, servatis servandis, permittit cuilibet associationi etiam in personam moralem non erectae colligere eleemosynas pro se et pro fine et operibus sibi propriis, non pro membris associationis. Donationes, eleemosynae in eius dominium transeunt, cui donatio facta est, licet possint transire pio onere gravatae vel sine tali onere. Cfr. quoque can. 717, § 2.

Quodsi associatio mere approbata cesset, iidem associationis administratores, qui pecunias acceptas destinabant seu applicabant fini associationis aut operibus eius, tenebuntur aliam personam physicam designare, praesertim Ordinarium qui est executor natus piarum voluntatum, qui illam applicationem faciet, non arbitraria ratione, sed secundum piam donantium voluntatem, quae profecto erat ut donationes inservirent ad finem et pia opera associationis. Nihil quidem obstat, quod, si ita constitutum fuerit, v. gr. in legitimis Statutis associationis, contributa sociorum, ad hos dissoluta seu cessante associatione devolvantur, in quantum subsistant, vel si integre non subsistant pro rata contributionis; quo casu contributa essent considerata ut donationes cum clausula resolutoria pro casu dissolutionis. Quod peculiare statutum esset res valde rara et contra usum et praxim receptam et importaret obligationem administrationis separatae huiusmodi contributionum. Cfr. quoque *Vermeersch* Epit. n. 809 et *Schäfer*, l. c. n. 628, 6, ubi recte videtur dici bona pertinere ad socios *simul sumptos*, si hac locutione significetur ipsa societas seu associatio naturalis; at non apparet cur debeat fieri distinctio inter forum externum et inter-

pertinere non desinit nisi legitime excludatur aut voluntarie egrediatur; qui voluntarius egressus non continetur in solo neglectu statutorum; quodsi quis negligat praescripta opera ad lucrandas indulgentias, certe earum particeps non fit; continuatis de novo praedictis operibus iterum eas lucratur (30). Admitti autem possunt fideles omnes, qui expresse non prohibentur sive iure communi sive statutis associationis, imo eadem persona potest adscribi pluribus associationibus, non autem pluribus tertiis Ordinibus (can. 693, § 2).

Iure communi prohibentur admitti: I. Acatolici et damnatae sectae adscripti aut censura notorie irritati et in genere publici peccatores: hi *invalide* reciperentur (can. 693, § 1) (31).

II. Non possunt *licite* admitti *absentes* in associationibus ad modum organici corporis constitutis: in his enim ritus admissionis personalem praesentiam adscribendi postulat (32).

num. Non facile admiserim, ob rationes dictas, sodales posse inter se bona dividere, si communi consensu associationi et pio fini renuntiant; nam a bonis iam pio fini destinatis privata auctoritate illa pia destinatio non videtur posse auferri.

Qua occasione oportet addere, quoad associationes quae sunt personae morales, quod cessante associatione (quae cessatio solum obtinet ad normam can. 102), bona devolvuntur ad personam moralem ecclesiasticam immediate Superiorem (i. e. plerumque ad Ordinarium, non ad parochum), can. 1201. Quodsi talis associatio non fuit suppressa per decretum competentis Superioris, sed mansit suspensa ex membrorum defectu per spatium 100 annis inferius, dicendum est bona inde non mutasse subiectum domini, sed remanere in dominio associationis adhuc iuridice existentis. Quare durante suspensione bona videntur servari et administrari debere ab illa persona morali immediate superiori, ad quam de iure devolvuntur in proprietatem superveniente (post 100 annos) extinctione. Quoad bonorum applicationem, a praedicta persona morali immediate superiori, dum associatio suspensa manet, attendenda erunt voluntas fundatorum vel offerentium, iura legitime quaesita et statuta pecuniaria quibus associatio regitur. Hac extincta, bona debent destinare ad finem *specifice* eundem, salva tamen praecisa obligatione subveniendi determinato *in individuo* operi pio, in cuius favorem aliqua pars bonorum esset gravata.

(30) *Beringer-Steinen* l. c. n. 150; *Ferreres*, Las Cofradias n. 129, Razón y Fe t. 39, p. 489 sq.

(31) Cfr. *Matth. a Coronata* l. c. n. 679.

(32) Cfr. apud *Ferreres*, Institut. n. 967, 4° privilegium per Breve Benedicti XIV 25. Maii 1754 concessum, ut in confraternitatem B. V. de Guadalupe possint adscribi, tametsi absentes, reges et principes eorumque consanguinei usque ad secundum gradum. — Ubi illud quoque est animadvertendum, quoad associationes universales non intelligi esse absens, qui, quocumque in loco, sese praesentat ei qui habeat facultatem admittendi, tametsi in eo loco nec adsit associatio instituta, nec ibi habeat domicilium aut petens aut recipiens (Decr. auth. n. 453.). In associatione non universali, tam recipiens quam recipiendus

III. *Praesentes* et a fortiori *absentes*, nonnisi scientes et volentes adscribi possunt; debet praecedere postulatio recipiendi, quae implicitae continet voluntariam susceptionem obligationum; postulatio vero, ubi non requiritur praesentia, fieri potest etiam per litteras vel per procuratorem. Quare adscribi non possunt **mortui** etiam in ordine ad habendam participationem in suffragiis et bonis operibus, quibus fruuntur qui in vita fuerunt associationis membra aut in ordine ad participandum in orationibus quae in associatione fiunt. Item non expedit *pueros* recipere ante rationis usum, licet quoad Scapulare et quoad receptionem in Unionem S. Infantiae S. C. id permiserit (33).

IV. Religiosi utriusque sexus excluduntur a receptione in Tertiis Ordinibus; possunt autem piis associationibus nomen dare, iis exceptis quarum leges, Superiorum iudicio, cum observantia regulae et constitutionum conciliari nequeat (cit. can. 693, § 4).

475. Modus et ritus receptionis. Receptio fieri debet ad normam statutorum uniuscuiusque associationis (can. 694, § 1).

Plerumque associationis *Rectori* competit fideles in associationem recipere; quo in munere alium presbyterum sibi subrogare licite et valide non potest, nisi speciali gaudeat subdelegandi facultate aut haec sibi fiat per statuta legitime approbata. Plerumque ii, quorum est Rectorem constituere, alium etiam ad receptionem delegare possunt v. gr. Episcopi et Superiores regulares; et, si excipiantur stricte confraternitates, Episcopi vel Ordinum capita solent habere amplas facultates designandi alios plures, qui novos socios adscribere seu recipere valeant. Ut plurimum vero in associationibus per modum organici corporis constitutis praerequiritur ut candidatus praevis admittatur a maiori parte sodalium; quae praevis conditio,

debent esse praesentes saltem in illa regione ad quam extenditur associatio. In associationibus non ita stricte constitutis ad modum corporis organici solet permitti adscriptio absentium, nonnumquam etiam per litteras v. gr. in ass. *Propagationis fidei*, *Unionis missionalis Cleri*, *Apostolatus orationis* etc.

Non certo modo eruitur ex Codice *praesentiam*, ubi requiritur, pertinere ad valorem adscriptionis; cfr. Decr. Generale S. C. Ind. 26 Nov. 1880, § 3; *Mostaza* l. c. n. 1118. Cfr. quoque *Beringer-Steinen* l. c. n. 138, 142.; *Vermeersch*, De relig. l. n. 551; *Ferreres*, Las Cofradias n. 150 sq.; Instit. l. n. 967, 4^a; *Matth. a Coronata* l. c. n. 679, b).

(33) *Ferreres* Inst. n. 967; Las Cofradias, n. 145 sq.; *Beringer-Steinen* n. 141, 142.

si adsit, observanda est, nec potest Ordinarius loci aut Rector iubere ut determinatae personae recipiantur (34).

Ritus receptionis nullus est determinate praescriptus pro omnibus associationibus; solet tamen adhiberi et plerumque consistit in determinatae formulae recitatione, nonnumquam cum impositione habitus, scapularis aut alterius signi sacri vel traditione schedulae. Ubi nihil in particulari praescriptum fuerit, receptio fieri potest per quemlibet actum externum receptionem significantem, aut per simplicem inscriptionem in albo associationis.

Inscriptio autem ipsa est *ad valorem* necessaria, si associatio in personam moralem erecta est, nec sine illa frui quis potest gratiis et indulgentiis praedictae associationis (35); pro ceteris fieri omnino *debet*, ut *constet* de receptione, at receptus etiam sine inscriptione est verus ipsius sodalis et lucrari potest indulgentias (can. 694).

Qui a Sede Apostolica facultatem obtinuerit benedicendi scapularia, habet eo ipso facultatem ea imponendi fidelibus et eosdem adscribendi confraternitatibus a S. Sede probatis, ita tamen ut nomina scribat in privato regesto et quamprimum commode possit transmittat ad Superiores respective sodalitatis ut in huius albo inscribantur (36). Sed dantur haud raro facultates imponendi scapularia sine onere inscriptionis (37).

(34) *Ferreres* Inst. n. 967, III, Las Cofradias, n. 119, 121 sq. 132.; *Tachy*, l. c. n. 193, 195; *De Meester* l. c. n. 1077, 3º; *Beringer-Steinen*, l. c. n. 136; *Mostaza* l. c. n. 1093.

(35) Ita videtur dicendum, si conferatur can. 694, § 2 cum can. 692; in quo altero canone, etiam ad lucrandas indulgentias et alias gratias spirituales requiritur *valida receptio*, et inscriptio (can. 694) decernitur necessaria *ad validitatem* receptionis in associatione in personam moralem erecta. Unde esset dicendum ad solas associationes in quibus inscriptio ad valorem non requiritur pertinere, saltem nunc. responsum S. O. 23 Apr. 1914 (A. A. S. VI, p. 307). *Matth. a Coronata*, n. 680, b; *Schäfer*, n. 624, q; *De Meester* l. c. n. 1077, 3º b.; *Vermeersch-Creusen*, Epit. I, n. 792. Aliter *Beringer-Steinen* l. c. n. 145; *Mostaza* l. c. n. 1126, ubi declarat. S. O. censet esse interpretationem iuris antiqui de iure novo, quae ex can. 6, 2 retinet suum valorem (?).

(36) S. C. Ind. 18 Aug. 1868, Decr. Auth. n. 428.

(37) Cfr. concess. Pii X quoad milites 22 Nov. 1905 iunct. S. O. 22 Mart. 1912; S. Poen. 4 Apr. 1926 in A. A. S. XVIII, 230; *Rituale Rom.* (1925) *Benedict.* pro *Ordin. Regul.* n. 14. Cfr. quoque can. 239 de iure Cardinalium.

Legitime receptis *iura* et *privilegia* et praesertim numerosae indulgentiae obveniunt, si debitae conditiones servantur. *Obligatio* sub culpa ad servanda *statuta* non existit ideoque *poenis ecclesiasticis* sive ab Episcopo sive a recto-

Taxae admissionis. Occasione receptionis in associationem nihil directe vel indirecte exigi potest, praeter id quod in statutis legitime approbatis fuerit designatum, aut ab Ordinario loci ratione specialium circumstantiarum expresse permittatur in associationis favorem (can. 695). Semper debent esse modicae ne pauperes excludantur, et praestat ut sodalium bonae voluntati permittantur quam rigore exigantur, ita ut potius rationem habeant eleemosynae voluntariae. S. C. Ind. 11. Unc. 1838.

476. Sodalium dimissio. Posse unumquemque sodalem propria voluntate ab associatione ita recedere, ut non amplius ad eam pertineat, non est dubitandum, cum in eam ingressi non sese obligent ad permanendum nec voto aliquo nec alio vinculo iuridicae obligationis: porro ita renuntiantes *nova* indigent receptione. Sed praeterea in certis casibus dimitti possunt.

Quis possit dimittere, eruendum imprimis est ex associationis statutis; in quibus nihil vetat quominus in organico sodalizio statuatur, ut dimissio fiat in sociorum comitiis. Etiam silentibus aut aliis facultatem dantibus associationis statutis, semper facultas dimittendi competit: 1°) Ordinario loci quoad omnes associationes; 2°) Superiori religioso in associationibus ex indulto apostolico a religiosis erectis, salvo recurso ad S. Sedem.

Causa dimissionis debet esse iusta ad normam statutorum: semper erit causa iusta, iure communi iam recognita, si sodalis ex propria culpa inciderit in casum ob quem in sodalitatem admitti valide non potuisset, praemissa tamen monitione, servatis statutis et salvo recurso ad Ordinarium cum effectu suspensivo (can. 696).

477. Comititia et electiones. Associationibus legitime erectis agnoscitur ius, ad normam statutorum et sacrorum canonum, celebrandi comitia, edendi peculiare normas quae ipsum sodalitium respiciunt, eligendi administratores bonorum, officiales et ministros, firmis praescriptis can. 715 si agatur de confraternitatibus. Quoad modum vero convocandi comitia et faciendi electiones, servari de-

ribus (qui iurisdictione ecclesiastica carent) urgeri nequit. At observantia statutorum certe summopere est commendanda, et *privatione* commodorum atque favorum promovenda; neque quidquam obstat, quominus etiam *poenae conventionales* contra negligentes sodales ad tramites statutorum infligantur. Decr. auth. n. 298, 347, 379.

bent iuris communis praescripta (sc. can. 161-182) et statuta iuri communi non contraria (can. 697, §). Ceterum quaelibet associationes solent habere de facto sociorum adunationes ad promovendam ipsam associationem, ad diversa munera sodalibus impertienda et ad ordinanda pia opera sive cultus sive caritatis quibus ipsa associatio incumbit.

478. *Moderator et capellanus* sunt duo munera distincta. Moderatoris est dirigere et gubernare associationem; capellani vero sub directione moderatoris peragere religiosas ceremonias et functiones cultus divini. Utrumque munus ab eadem persona etiam modo permanenti expleri potest.

Moderatorem et capellanum *nominare*, salvo contrario privilegio apostolico (38), pertinet ad loci Ordinarium: 1°) in associationibus ab ipso erectis vel approbatis; 2°) in erectis vel approbatis a S. Sede; 3°) in erectis a religiosis extra proprias ecclesias. — Ad superiorem religiosum pertinet quoad associationes ex privilegio ab ipso erectas in propriis religionis ecclesiis, salva necessitate approbationis Ordinarii loci si assumatur ex clero saeculari (can. 698, § 1.) (39).

Moderator et capellanus possunt, durante munere, benedicere associationis habitum seu insignia, scapularia etc., eaque inscribendis imponere; pro habendis vero concionibus servari debent praescripta can. 1337-1342 (can. 698, § 2).

Moderatorem et capellanum revocare ex iusta causa possunt qui illos nominaverunt eorumque successores vel Superiores (can. 698, § 3) (40).

(38) In confraternitatibus SS. Rosarii rectores nominandi ius pertinet ad Magistrum Gen. Ord. Praedicat. de consensu tamen Ordinarii loci cum agitur de ecclesiis clero saeculari concredit. Const. « *Ubi primum* » Leonis XIII, 2. Oct. 1898.

(39) Ius eligendi Rectorem et Capellanum, quod ex decr. S. C. Ind. (decr. auth. n. 304) habebant associationes ad modum corporis organici institutae pluribus abrogatum non videtur: cfr. *Beringer-Steinen* l. c. n. 88, 90; *Mostaza* l. c. n. 1097. Cfr. quoque Schäfer n. 627; *Vermeersch Creusen* n. 735 qui potius provocant ad consuetudinem centenariam. Quoad Tertium Ordinem franciscanum privilegium apostolicum nominandi moderatores Superiori regulari validis argumentis vindicat *Matth. a Coronata* l. c. n. 680; cui adhaeret Schäfer et alii qui de Tertio Ordine scripserunt velut *Stein, Holzapfel*.

(40) Si parochus non fuerit rector confraternitatis, ad vitandos conflictus cum sodalibus utrumque religiose servandum est decr. S. C. R. 10 Dec. 1703

479. *Suppressio associationum.* Ob graves causas et salvo iure recursus ad Apost. Sedem potest loci Ordinarius suppressere non solum associationem a se vel a decessoribus suis erectam, sed etiam ex Apost. indulto a religiosis erectam de consensu Ordinarii loci; associationes vero ab ipsa Apost. Sede erectae nonnisi ab eadem supprimi possunt (can. 699). A fortiori, sub eodem ambitu, potest Ordinarius loci suppressere associationes dumtaxat *approbatas*; quae praeterea extingui possunt voluntario omnium membrorum cessatione vel discessu, dum erectae non exstinguuntur nisi sodales per centum annorum spatium defecerint (can. 102)).

480. Scholion I. Ex hactenus dictis patet associationes erectas in personas iuridicas strictioribus regi praescriptis, dum ad ipsas pertinent praescriptiones speciales de possessione et administratione bonorum, de sodalium inscriptione, de celebrandis comitiis et administratoribus et officialibus eligendis, de associationum suppressione: in aliis vero eodem iure quo ceterae associationes substant.

Scholion II. *Translatio associationum.* Sive confraternitates, sive piae uniones ab una sede ad aliam, seu ab uno oratorio vel ecclesia ad aliam transferri possunt de licentia Ordinarii, nisi iure aut statutis a Sede Apost. probatis translatio prohibeatur. — Quoties autem agatur de transferenda confraternitate vel pia unione alicui religioni reservata, Superioris consensus est requirendus (can. 719).

Art. 2. -- De fidelium associationibus in specie.

481. Can. 700 triplicem, ut vidimus, distinguit associationum speciem: *tertios Ordines saeculares, confraternitates, pias uniones*: cfr. supra n. 464.

Inter quas hic ordo praecedentiae est servandus: a) 1°) Tertii Ordines; 2°) Archiconfraternitates; 3°) Confraternitates; 4°) Piae uniones primariae; 5°) Ceterae piae uniones (can. 701, § 1).

cum clausulis finalibus. Cfr. decisiones S. C. C. in A. S. S. t. XIV, p. 231, 467 sq; t. XVIII. p. 193 sq; t. XXII, p. 465 sq. — De huiusmodi relationibus associationum cum parocho sive propriam habeant ecclesiam vel oratorium, sive sint erectae in ipsa eccl. parociali cfr. *Regatillo*, Cuestiones canonicas l. n. 926 sq.; *Ferreres*, Las Cofradias n. 214 sq.

b) Inter associationes eiusdem speciei et gradus, attendendum est ad quasi possessionem, ad prioritatem temporis in loco, ad praescripta Ordinarii, cuius est in casu controversiae litem dirimere (can. 106, 5 et 6).

c) Confraternitas SS. Sacramenti in processionibus SS. Sacramenti praecedat ipsis archiconfraternitatibus, non tertiis Ordinibus (can. cit. § 2).

d) Quovis in casu, omnes associationes tunc solum ius habent praecedentiae, cum *collegialiter* incedunt, *sub propria cruce vel vexillo* et cum *habitu* vel insignibus associationis (41).

I. - De Tertiis Ordinibus saecularibus (42).

482. Notio. *Tertius Ordo* est pia associatio fidelium, qui in saeculo, sub moderatione alicuius Ordinis et secundum eiusdem spiritum, ad christianam perfectionem contendere nituntur, modo vitae saeculari consentaneo, secundum regulas ab Apost. Sede approbatas. Si tertius saecularis Ordo in plures associationes dividatur, harum quaelibet legitime constituta dicitur *sodalitas* tertiariorum (can. 702).

Inde patet discrimen a veris institutis religiosis et praesertim ab Ordinibus religiosis, licet nomine Ordinis honestentur; quae appellatio inde videtur esse repetenda, quod initio fuerunt veri succedanei Ordinum, in commodum eorum qui in saeculo vivere cogebantur ideoque nec in primum nec in secundum ordinem recipi

(41) Cfr. *Beringer-Steinen* l. c. n. 158 sq.; *Ferreres* Instit. I, n. 974 sq.; *Las Cofradias*, n. 410 sq.; *Monitore eccl.* t. XVI, p. 446, t. XVI, p. 387 sq., t. XXIV, p. 148, t. XXII, p. 492; S. Rom. Rota in A. A. S. t. VII, p. 151 sq., t. VIII, p. 120 sq.

(42) Praeter canones Codicis, consulenda sunt: Leonis XIII, const. « *Auspicato* » 17 Sept. 1882; Const. « *Misericors* », 29 Maii 1883 qua novae leges tertio Ordini Franciscalium datae sunt; const. « *Cum dilectus* » 7 Iulii 1896; Pii X const. 5 Maii 1909 apud *Nouv. Rev. Theol.* t. 45 p. 569; Pii X const. « *Tertium Francisc. Ordinem* » 7 Sept. 1912 (A. A. S. IV, 582); *Benedictus* XV litt. encycl. « *Sacra propediem* » 6 Ian. 1919 (A. A. S. XIII, 33). *Vermeersch*, De relig. I, n. 534 sq.; *Mocchegiani*, Directorium tert. Ordin. saec. S. Franc.; *Cerri*, Il terz' Ordine franc. e la nova giurispr. eccl. (Roma 1921); *Mileta*, Tratt. giuridico sul Terz' Ord. sec. di S. Francesco (Roma 1921); *Mostaza*, Questiones canonicae I, n. 1137 sq.; *Matth. a Coronata* l. c. n. 687 sq.; *Schäfer* l. c. n. 632 sq.; *Kirchenlexicon* v. Tertiärer und Tertiärerinnen; *Ferreres*, Instit. I, n. 976 sq.; *Stein*, Tertius Ordo Franciscalis; *Beringer-Steinen* t. II, n. 350 sq.

poterant; quorum etiam nunc rationem imitantur saltem externe in cooptatione sodalium, per habitus impositionem, per novitiatum et professionem. Ab aliis associationibus differt, quatenus aliqua ratione tertiarius constituitur veluti in speciali statu vitae, et vi talis status ad christianam vitam perfectiore ratione agendam tenetur, et in hoc habetur canonicum discrimen.

Inde etiam patet pertinere aliquem posse ad tertium Ordinem quin adscriptus sit alicui tertiariorum sodalitati: quae sodalitates, ad instar communitatis religiosae, efformant organicum corpus seu personam moralem, quarum singulae autonomae sunt, licet inter se aliquo iuridico vinculo colligentur per Superiores regulares, et ideo omnes simul constituunt determinatum Tertium Ordinem.

Privilegio tertii Ordinis gaudent Praemonstratenses, Praedicatorum, Franciscani omnes, Carmelitae, Augustiniani, Minimi, Servi B. M. Virginis, Trinitarii: quibus Tertiaris assimilandi sunt oblatores saeculares S. Benedicti. Nulla autem nova religio potest tertium Ordinem sibi adiungere (can. 703 § 1).

483. Historia. Tertios Ordines quoad substantiam fuisse antiquiores saec. XIII, inde videtur deduci quod iam saec. XI extiterunt *Oblati* S. Benedicti et *Societates de Poenitentia* quas S. Franciscus suo Ordini aggregavit; sicut *Fratres et sorores de Militia Iesu Christi* quos contra Albigenses ordinavit S. Dominicus antecessere et prima initia videntur fuisse Tertii Ordinis Dominicani (43). Nihilominus Tertii Ordines proprie tales orti sunt saec. XIII, opera praesertim S. Francisci, qui primum sodalitium videtur condidisse a. 1221, cuius exemplum alii secuti sunt.

484. I. Erectio sodalitatum Tertii Ordinis pertinet ad Ordines, qui iam habent privilegium, qui possunt libere ad Tertium Ordinem aggregare fideles qui in nullum simul cooptentur collegium seu sodalitium Tertii Ordinis; at sine speciali Ordinarii loci licentia scriptis data nequeunt: a) valide erigere *sodalitatem* tertiariorum; b) sine speciali nova licentia sodalitatibus a se erectis concedere usum particularium vestium in publicis sacris functionibus deferendarum (can. 703, § 2, 3).

(43) Cfr. *Hilarium*, Liber tertii ordinis pag. 57 sq.; *Pruemmer* Man. iuris eccl. q. 270; *Fredegando de Anversa*, II terz' Ord. di S. Francesco, cap. 1.

II. Ad illas adscribi possunt personae *saeculares* atque etiam clerici, non hi qui vota emiserunt sive in perpetuum sive ad tempus in aliqua religione. Quare antea adscriptus post emissa vota desinit esse tertiarius; cessantibus votis, per reditum ad saeculum antiqua adscriptio reviviscit (can. 704) (44).

III. Nemo simul pertinere potest ad duos Tertios Ordines: ex iusta tamen causa potest tertiarius relicto tertio Ordine, cui erat adscriptus, in alium ingredi, peracto novitiatu et aliis expletis requisitis; insuper permissus est transitus ab una ad aliam sodalitatem eiusdem Ordinis sine necessitate iterandi novitiatum (can. 705). Tertiis autem Ordinibus adscriptio fit per novitiatum et professionem simili modo ac in religionibus proprie dictis (45).

IV. Ad regimen quod attinet, Ordo, a quo dependent tertiarii, pro ipsorum regimine deputat Visitatorem Regularem sacerdotem Ordinis, a quo pro qualibet sodalitate praeponitur sacerdos saecularis vel regularis, qui tertiariis praesideat, eis benedictionem sive absolutionem generalem impertiatur. Cfr. const. Leonis XIII « *Misericors* »; *Ferreres* Inst. I, n. 978, VI, c.

V. Publicis processionibus, funeribus aliisque ecclesiasticis functionibus tertiarii possunt, sed non tenentur collegialiter interesse; at si intersint, cum suis insignibus sub cruce propria incedant necesse est (can. 706). Quare non amplius, ut antea, incedere possunt incorporati primo Ordini.

VI. Privilegia et gratiae spirituales, quibus tertiarii fruuntur sunt praesertim indulgentiae, cum quibus connectitur *Absolutio generalis*, exclusa communicatione privilegiorum et gratiarum spiritua-

(44) Cfr. resp. S. C. de Rel. 20 Maii 1917 (A. A. S. IX, 350); *Larraona* in *Commentarium* V, 83; *Vermeersch*, *Periodica* IX, p. 48 sq. Cfr. quoque S. C. Ind. 7 Aug. 1906 in A. S. S. t. 39, p. 568; *Matth. a Coronata* l. c. n. 690.

(45) *Mileta* l. c. tit. 3, art. 1 sq. pag. 24 sq.; *Matthaeus a Coronata* l. c. n. 690, ubi in nota animadvertit Capuccinos, Conventuales, Minores et tertiarios Regulares franciscales censi in hac re unicum Ordinem, salva obligatione servandi quod praescribitur resp. S. C. de Rel. 6. Dec. 1911.; *Mostaza* l. c. n. 1144 sq. — *Professio* nihil aliud est, quam promissio vivendi in tertio Ordine secundum ipsius regulam; quae regula generatim profitentem non obligat sub culpa, sed certi regulae articuli si non servantur a professo, is gratiis adnexis non fruitur.

lium sive cum Ordinibus regularibus sive cum aliis tertiis Ordinibus, nisi constet de speciali privilegio (46).

Absolutio illa generalis est nihil aliud quam deprecatoria poenarum absolutio per modum sacramentalis, cum qua a S. Sede coniungitur indulgentiae plenariae concessio; quam *statis diebus* impertitur publice Rector sodalitiis vel confessarius ab eo delegatus vel, his impeditis, quivis sacerdos ad confessiones approbatus; *privatim* vero recipi potest a quovis confessario post absolutionem sacramentalem *statis* ut supra *diebus* vel in pervigilio et a tertiariis S. Francisci per integrum festivitatis octiduum.

II. - Confraternitates et piae uniones.

485. In praemissis de piis associationibus in genere manet explicatum, associationes fidelium, quae ad exercitium alicuius *operis pietatis aut caritatis* erectae sint, designari nomine *piarum unionum*, et si *ad modum organici corporis* sint constitutae *sodalitia* vocari. Cum vero in *incrementum* quoque *publici cultus* eriguntur, tunc speciali nomine *confraternitates* dicuntur (can. 707). Porro solae *confraternitates* sunt quae per formale erectionis decretum erigi omnino debent; *piae vero uniones*, licet etiam erigi possint et per erectionem personalitate iuridica in Ecclesia donari, nihilominus ad ipsas constituendas sufficit Ordinarii *approbatio*; qua obtenta, ipsae, licet morales personae non sint, capaces tamen sunt obtinendi gratias spirituales ac praesertim indulgentias (can. 708) (47).

(46) S. C. Ind. 31 Ian. 1893 in A. S. S. t. 25, p. 506; 18 Iul. 1902 ib. t. 36, p. 434; *Beringer-Steinen* l. c. p. 398, not. 3; n. 348 sq; S. Off. 7 Iul. 1916 in A. A. S. t. VIII, p. 263.; *Vermeersch, Periodica* V, 182; 266; VII, (4).

(47) Cum de *sodalitiis*, praeter can. 707, non amplius fiat specialis sermo in hac parte Codicis, licet evidenter constet ea sub piis unionibus comprehendi (antea potius subsumebantur sub confraternitatibus sensu minus stricto acceptis); accurata tamen distinctio inter simplices pias uniones, *sodalitia* et *confraternitates* non invenitur clare proposita. Criterium distinctionis ex integro complexu canonum huius partis ita videtur posse exhiberi.

1. *Confraternitates* stricte tales tria de necessitate habent: a) erectionem canonicam; b) constitutionem organicam plerumque ad formam collegii, exceptis paucis casibus; v. gr. confraternitas SS. Rosarii in nonnullis regionibus illa constitutione caret; c) personalitatem iuridicam; d) specialem finem incrementi

De huiusmodi confraternitatibus et piis unionibus nunc addenda praescripta specialia.

486. A. — Regulae utrisque communes (48). *Lex distantiae.* Plures confraternitates vel piae uniones eiusdem tituli ac instituti erigi aut approbari in eodem loco non debent, nisi aliud speciali concessione aut iure cautum sit: quodsi agatur de magnis civitatibus, id licet, dummodo inter ipsas conveniens, iudicio Ordinarii loci, distantia servetur (can. 711, § 1). Quae mitigatio circa distantiam in antiqua lege, quae exigebat distantiam trium saltem milliariorum (Decr. aut. n. 308), iam inducta fuerat a Leone XIII (49), et est de novo firmata in cit. canone, qui illam distantiam non videtur requirere ad valorem.

Praeter memoratam exceptionem de magnis civitatibus, quae fit ipso iure, dantur exceptiones ex concessione, quam habent plures confraternitates seu sodalitia, v. gr. Confraternitates SS. Cordis Iesu, immaculati Cordis Mariae, B. M. V. in coelum assumptae, Congregationes Marianae, Congregationes Bonae Mortis, sodalitates Filiarum Mariae, pia unio familiarum christianarum (50).

cultus divini, penitus tamen non exclusis aliis finibus promovendi vel exercendi opera pietatis seu caritatis.

II. *Sodalitia*, sodalitates, Congregationes (iure praecedenti confraternitates in sensu lato) habent peculiare characteres: *a)* generatim habent (non tamen de necessitate) erectionem canonicam; *b)* habent constitutionem organicam, licet generatim non referant formam collegii sed potius societatis; in sensu iuridico sunt *instituta* canonica; *c)* habent personalitatem iuridicam, sed non *collegialem*, sed per modum societatis, instituti (v. gr. Seminarium, Universitas non sunt personae collegiales sed instituta canonica cum personalitate); *d)* non habent ut principale finem incrementum cultus divini, licet hunc finem non excludant, immo plures illum maxime fovant et ornant; opera vero pietatis et caritatis, praeter propriam membrorum sanctificationem, praecipua quadam ratione sibi habent propoita.

III. *Simplices piae uniones*: *a)* stricta organizatione hierarchica, sive per modum collegii sive per modum strictae societatis cum unione personali membrorum, solent carere; *b)* erectionem ut plurimum non habent, sed approbationem; licet hoc non sit de necessitate, nam ob convenientiam etiam possunt erigi in personam moralem, sicut alia opera pia. *Mostaza* l. c. n. 1159 sq.

(48) Ante Codicem regebantur pro erectione regulis contentis in const. Clementis VIII « *Quaecumque* » 7 Dec. 1604 et decr. S. C. Ind. 8 Ian. 1681 (Decr. auth. n. 388).

(49) S. C. Ind. 5 Mart. - 20 Maii 1896.

(50) *Ferreres*, Inst. l. n. 981, b; *Las Cofradias* n. 72, 73.; *Beringer-Steinen* l. c. n. 129. — Si nomina confraternitatum vel piarum unionum sint quidem

Praeterea locorum Ordinariis commendatur, ut curent ut in qualibet paroecia instituantur confraternitates SS. Sacramenti ac Doctrinae christianae; quae, legitime erectae, ipso iure aggregatae sunt eisdem Archiconfraternitatibus in Urbe a Cardinali Urbis Vicario erectis (can. 711, § 2). Hae profecto non sunt incompatibiles cum aliis, et ideo illarum respectu non urget lex distantiae (51).

Cum *lege distantiae* connexa est *lex loci*, quae sic in Codice urgetur: Confraternitates vel piae uniones ne erigantur, nisi in ecclesia aut oratorio publico vel saltem semi-publico. In ecclesia cathedrali aut collegiali ne instituantur sine Capituli consensu. In ecclesiis vel oratoriis *religiosarum* Ordinarius loci solum permittere potest erectionem *associationum pro solis mulieribus* aut piarum unionum, quae, etsi viris etiam constent, nonnisi precationibus incumbant et gratiarum dumtaxat spiritualium communicatione gaudeant. Priorum exemplum habetur in sodalitis filiarum Mariae, posteriorum in apostolatu orationis (52).

487. Communicatio gratiarum. Confraternitatibus et piis unionibus religiosi possunt et debent communicare omnes et solas gratias spirituales, quae in facultatibus a Sede Apost. receptis specificae et nominatim communicabiles declarentur, eaeque in actu erectionis manifestandae sunt singulis, salvo praescripto can. 919 de non evulgandis sine Ordinarii licentia indulgentiis quae Romae non fuerint promulgatae (can. 713) (53).

Pariter quae erigantur a religiosis non possunt vestem propriam seu insignia, quae in publicis processionibus aliisque sacris functionibus deferantur, assumere sine speciali licentia Ordinarii loci

distincta, sed et finis et media seu exercitia sint eadem, subsunt legi distantiae: cui non adstringuntur si media et exercitia sint distincta: quare v. gr. in eodem parvo oppido potest simul constitui confraternitas SS. Sacramenti et Adoratio perpetua eiusdem; item Confraternitas S. Cordis Iesu et Adoratio perpetua eiusdem. S. C. Ind. 13 Febr. 1894. *Ferreres* loc. supra citatis.

(51) Cfr. const. Pii X « *Acerbo nimis* » 15 Apr. 1905.

(52) A lege loci fit exceptio pro locis missionum ubi non estent ecclesiae et oratoria, S. C. de P. F. Collect.² n. 996. Alias exceptiones vide in *Analect. eccl.* t. 15, p. 72 et in A. A. S. t. 19, p. 161.

Relate *ad altare* solent confraternitates erigi in aliquo altari, etiam plures in eodem, melius tamen in diversis. S. C. Ind. decr. auth. n. 291. *Ferreres*, La Cofradias n. 107.

(53) *Ferreres* Inst. I. n. 984; Las Cofradias n. 75 sq.

(can. 713). Item proprium habitum vel insignia non possunt dimittere vel immutare sine eiusdem Ordinarii licentia (can. 714).

488. *Quoad functiones sacras:* in *ecclesiis propriis*, eas functiones exercere possunt, servatis servandis, quae non sint paroeciales, idque independenter a paroco, modo ministerio paroeciali in paroeciali ecclesia non noceant. Quae facultas eodem modo valet etiam in casu quo paroecia erecta sit in ipsa confraternitatis ecclesia (can. 716, § 1, 2). — Porro in dubio utrum functiones confraternitatis vel piae unionis noceant, necne, ministerio paroeciali, ad Ordinarium loci spectat ius decidendi, itemque statuendi practicas normas servandas (can. 716, § 3.).

In *ecclesiis non propriis* functiones ecclesiasticas proprias peragere possunt tantum in sacello vel altari, in quo sunt erectae, ad normam statutorum et ea ratione ut non impendant functiones paroeciales nec divina officia communitatis, si agatur de sacello vel altari ecclesiae religiosorum.

Patrimonium confraternitatis vel piae unionis erectae in ecclesia non propria, vel in ecclesia propria quae sit simul ecclesia paroecialis, debet esse separatum a bonis fabricae vel communitatis (can. 717) (54).

489. *Translatio ad aliam sedem.* Haec translatio de alia ad aliam sedem sive confraternitatis sive piae unionis fieri potest de Ordinarii loci consensu, nisi aut iure aut statutis a Sede Apost. probatis translatio prohibeatur (can. 719, § 1). A iure est prohibita translatio confraternitatis ab una ad aliam dioecesim (55). Quodsi transferenda sit confraternitas vel pia unio alicui religioni reservata, Superioris consensus est requirendus (can. 719, § 2).

Ex natura rei requiritur consensus ipsius associationis in corpus organicum constitutae, aut, si illa organica constitutio desit, saltem rectoris et officialium seu administratorum.

(54) Specialia de relationibus inter parochum et confraternitates cfr. *Ferreres, Las Cofradias* n. 214 sq.

(55) Fundamentum iuris, quo de se etiam confraternitates transferri possint, illud est, quod licet sint erecte ad modum collegii, sunt collegia personalia, non realia determinato loco affixa, quemadmodum capitulum cathedrale vel collegiatum. De huiusmodi translatione plura confer apud *Ferreres, Las Cofradias* n. 342 sq.

Associatio translata conservat indulgentias proprias, his exceptis quae antiquae ecclesiae vel altari erant affixae; insuper conservat sua bona, iis exceptis, quae concludenter probentur esse data unice ratione loci.

490. B. — Regulae confraternitates respicientes. Ita compendio proponi possunt:

a) Constitui debent per formale decretum (can. 708).

b) In ecclesiis et oratoriis religiosarum erigi non possunt (can. 712).

c) Mulieres illis adscribi non possunt nisi ad lucrandas indulgentias (can. 709, § 2).

d) Vestes proprias vel insignia, publicis in processionibus vel functionibus deferenda, assumere, assumpta dimittere vel mutare non possunt sine *speciali* Ordinarii loci licentia (can. 713, 714).

e) Vicissim in sacris functionibus operam praestare non possunt confraternitates ut tales, nisi habitum vel insignia propria deferentes (can. 709).

f) Processionibus consuetis et aliis, quas Ordinarius loci indixerit, tenentur confraternitates interesse cum propriis insignibus et sub proprio vexillo, nisi Ordinarius loci aliud praescripserit (can. 718) (56).

g) **Comitia celebrare** per se proprie pertinet ad confraternitates. His comitiis, tametsi celebrentur in ecclesiis vel oratoriis regularium, ius habet interessendi, per se vel per delegatum, Ordinarius loci iisque praesidendi sine suffragii tamen iure; pariter ad ipsum pertinet idoneos officiales et ministros electos confirmare, indignos vel non idoneos respuere aut remove, statuta aliasve normas, nisi a Sede Apost. approbatae fuerint, corrigere et approbare. — Pro comitiis ordinariis non est praemonendus Ordinarius, nec hanc praemonitionem exigere potest — Pro *extraordinariis* vero potest exigere ut tempestive praemoneatur; secus Ordinarii ius est comitia impediendi vel eorum decreta penitus infirmandi (can. 715).

(56) Si praeceptum can. 718 non urget pias uniones, hae ad invitationem Ordinarii vel parochi laudabiliter sua praesentia honestabunt huiusmodi actus publici cultus.

Quodsi praemonitus hora constituta non adfuerit nec ipse nec eius delegatus, sessio incipi potest et ad finem usque perducitur et quae in ea statuta fuerint valore non destituuntur.

491. C. — Pro piis unionibus valent regulae communes, et de iure communi pari ratione tractantur piae uniones simplices et sodalitia, quae confraternitates in pluribus imitantur. Quodsi piae uniones generice sumptae formali erectione non indigent et simplici approbatione constitui possunt; plures tamen, (antiquae videlicet confraternitates late tales) et ut existant et ut aggregari possint erectione opus habebunt.

III. - De archiconfraternitatibus et primariis unionibus.

492. Notio. *Archiconfraternitates* et *archisodalitia* sunt confraternitates vel sodalitia, quae iure gaudent alias eiusdem speciei associationes sibi aggregandi: vicissim vocantur *Primariae* illae *piae uniones*, *congregationes* et *societates*, quae simili iure gaudent sibi aggregandi alias eiusdem speciei associationes (can. 720).

Manet tamen, quod titulus *archisodalitii*, *archiconfraternitatis*, *unionis primariae*, etiam honoris tantum causa, non potest alicui associationi competere, nisi ex sola concessione Apost. Sedis (can. 725). Etiam translatio in aliam sedem est reservata S. Sedi (can. 724).

Unde proveniat ius aggregandi aperte sancit can. 721, in quo tale ius unice repetitur ex indulto apostolico. Porro, nisi aliud expresse dicatur in indulto, nulla associatio alias sibi aggregare potest, nisi quae sint eiusdem tituli et finis (57).

Aggregationis effectus. Per aggregationem communicantur associationi aggregatae omnes indulgentiae, privilegia et aliae gratiae spirituales et communicabiles, quae associationi aggreganti *directe* et *nominatim* ab Apost. Sede concessae fuerint vel in posterum

(57) Fit exceptio de Archiconfr. B. M. V. in coelum assumptae Romae institutae, cui aliae diversi nominis et finis aggregari possunt, modo proprio titulo addant « in suffragium animarum Purgatorii ». *Ferreres*, Inst. n. 997, Las Cofrad. n. 80.

concedantur, nisi aliud in indulto apostolico caveatur (58). Nullum porro ius ex hac communicatione acquirit associatio aggregans supra aggregatam (can. 722): vicissim per aggregationem iura Ordinarii in associationem aggregatam non perimuntur.

493. Conditiones validae aggregationis in Codice, can. 723, recensentur sequentes:

1°) Associatio iam fuerit canonice erecta nec alii archiconfraternitati vel piaee unioni aggregata. Quare excluditur duplex aggregatio (59).

2°) Fiat de consensu Ordinarii loci scripto dato una cum eius litteris testimonialibus.

3°) Indulgentiae, privilegia et aliae gratiae spirituales quae per aggregationem communicantur, enumerentur in elencho ab Ordinario loci, in quo archiconfraternitas sita est, recognito et societati aggregatae tradendo, nisi elenchus indulgentiarum et gratiarum iam fuerit a Sancta Sede recognitus et approbatus (60).

(58) Haec non significant, in qualibet associatione indulgentias et alios spirituales favores non obtineri nisi per aggregationem. Nam imprimis sunt confraternitates, quae ex S. Sedis dispositione per ipsum factum erectionis gaudent indulgentiis concessis archiconfraternitatibus eiusdem nominis et finis, v. gr. confr. SS. Sacramenti et Doctrinae Christianae, dummodo pro hac ultima una saltem in qualibet dioecesi fuerit aggregata (Breve 5 dec. 1905, in *Monitore eccl.* t. 18, p. 115.) cfr. *Beringer-Steinen* l. c. n. 99 sq.; p. III, n. 562. — Porro indulgentiae possunt directe a S. Sede obtineri independenter ab aggregatione; deinde Episcopi possunt frui indulto erigendi confraternitates easque dotandi indulgentiis quibus gaudent Archiconfraternitates eiusdem tituli, *Beringer-Steinen* l. c. n. 131. — Frequentius tamen obtinentur per aggregationem, imo plures eas obtinere non possunt, nisi praevis Ordinarii consensu aggregentur. *Beringer-Steinen* l. c. n. 118 sq.

(59) Hoc fuerat constitutum a Clemente VIII; cfr. Ferreres, *Las Cofr.* n. 85. De exceptione cfr. not. 57 hoc cap.; *Beringer-Steinen* l. c. n. 110 sq. n. 120 nota 1.

(60) Supponitur dari *archiconfraternitates* et *uniones primarias universales*, quae habent ius aggregandi associationes ex toto orbe catholico, quales sunt quae in *Urbe* suam habent sedem; alias vero esse particulares i. e. *locales* vel *regionales* quae facultatem aggregandi habent restrictam ad locum vel regionem: pro his recognitio facienda est ab Ordinario; pro prioribus sufficit quae facta sit a Cardinali Urbis Vicario. Porro pro confraternitate SS. Rosarii nulla est quae habeat facultatem aggregandi, sed omnes, ipso facto canonicae erectionis, gaudent gratiis sine necessitate aggregationis cfr. *Ferreres* *Instit.* n. 996; *Las Cofradías*, n. 90. — Cfr. quoque *Amanieu* in *Dict. de Droit canonique* v. *Archiconfrérie*.

4º) Aggregatio fiat formula in statutis praecepta et in perpetuum.

5º) Litterae aggregationis expediantur gratis omnino et nulla prorsus recepta mercede etiam sponte oblata, exceptis necessariis expensis (61).

(61) De singulis associationibus in particulari agere, quae satis amplam constituunt materiam, non est huius loci: sed conferendi sunt speciales tractatus; praesertim completa quadam ratione agit *Beringer* sive in ultima editione post Codicem publicata a *Steinen*, sive in praecedentibus aut in versione Gallica.

LAUS DEO et B. V. M.

INDEX ALPHABETICUS

(Numeri referuntur ad numeros marginales, non ad numeros paginarum).

Abbas est superior major, 44, 96; ejus privilegia, 407.

Actuarius in dimissionis processu, 443.

Adjuutores superiorum interni: *consilium consultorum*, ejusque officium, 153; numerus consultorum, electio, etc., 155; — *oeconomus* generalis, provincialis, localis, 156; — *procurator generalis*, 157.

Administratio bonorum temporalium, 218; dotis religiosarum, 269; in fine novitiatus cedenda, 292; post professionem supplenda, 292.

Admissio in religionem quibus concedi possit, 237; sub quibus conditionibus, 238; utrum specialem vocationis gratiam supponat, 239; quando stricto sensu habeatur 240; quibus impedimentis invalida, 246 sqq.; quibus illicita reddatur, 254 sqq.; impedimentorum dispensatio, 260.

Cuinam competat facultas admit-
tendi, 261.

Aedificatio ecclesiae, domus, hospitii, 71 sqq.

Apostasia a religione, 431; status iuridicus apostatae, 433; poenae, 433.

Archiconfraternitates, 492 sqq. (vide *Associationes*).

Arctior seu strictior et laxior religio quo sensu veniat in jure, 27.

Associationes fidelium, 461 sqq.; earum notio et divisio, 462 sqq.; historia, 466 sqq.; erectio et approbatio, 468 sqq.; statuta, 471; subjectio ad Or-

dinarium, 472; bona temporalia, 473; admissio in eas et receptio, 474; modus et ritus, 475; sodalium dimissio, 476; comitia et electiones, 477; moderator et capellanus, 478; suppressio, 479; translatio, 480.

Beneficia ecclesiastica religiosis an conferenda, 392; an possint a novitiis renuntiari, 290; vacant post triennium a professione, excepto beneficio parochiali, 290.

Bona temporalia definiuntur et distincta indicantur, 217; quibus principiis legitimetur capacitas religiosi, 214 sqq.; exceptio, 215; bonorum administratio, 218; ordinaria, 221; ejus limites, 222; collocatio pecuniae, 220; ejusque limitatio, 223 sqq.; bonorum alienatio, 219; ejus restrictio, 227; pro obligationibus contrahendis, 228 sqq.; de persona respondente, 231 sqq.; de bonorum reddenda ratione, 234 sqq.; de largitione munerum, 236. — V. *Dos* religiosarum.

Capacitas possidendi in communi, 342.

Capellanus in religionibus laicalibus, 206, sive non exemptis, sive exemptis virorum vel monialium, 207; ejus jura et obligationes, 209.

Capitula religiosorum, 103 sqq.; generalia, 105; provincialia, 108; conventualia, 109.

- Cardinalis protector*, 86; religiosus, 412 sqq.
- Castitatis virtus*, 360.
- Castitatis votum*: ejus obligatio et dispensatio, 360 — V. *Clausura*.
- Census vitalitii*, 354.
- Chori obligatio*, 383, I.
- Clausura*: quid hoc nomine veniat, ejusque divisio 374; virorum regularium, 375 sqq.; monialium, 377 sqq.; *episcopalis clausura*, 380; accessus ad monasteria, 381; commoratio extra domum, 382; commercium epistolare, 382.
- Collocatio pecuniae*, 220; dotis religiosarum, 223.
- Communicatio privilegiorum*, 389.
- Concionatores* vid. apud *Superiores et Ordinarius*.
- Confessarius* religiosorum in religione clericali *ordinarius*, 162; nequit esse superior, 165; quisnam designandus in religione non exempta, 162, II; facultas religiosus facta adeundi quemlibet ab Ordinario loci approbatum, 162, V sqq.; potestas confessorii ordinarii, 163; pro casibus in religione reservatis, 166. — Quid jus praecedens, 167; religiosarum *ordinarius*, 170; ejus nominatio, mutatio, 172; remotio, 173 sq. *extraordinarius* (generalis), 175 sqq.; id. (specialis) 181 sqq.; *supplementaris*, seu *ad casum*, 185 sqq.; a quonam debeant nominari, 190; eorum qualitates, 191 sqq.; obligationes, 194; confessarius *occasionalis*, 196 sqq.; *in gravi corporis infirmitate*, 200 sqq. — Superiorissae obligationes, 195. — Religiosorum laicalium, 205.
- Confraternitates*, 485 sqq.; lex distantiae et loci, 486; gratiarum communicatio, 487; translatio, 489; leges peculiares, 490.
- Conscientiae* manifestatio quid sit, 210 sqq.; nequit a superiore exigi, 213, 1°; libere a subdito fieri potest, ib., 2°; si de dubiis et anxietatibus conscientiae agatur regulariter non praestanda superiori laico, ib.
- Consilium* apud Superiores sive majores sive minores, 110, 153.
- Convalidatio* professionis irritae, 311.
- Conventus* seu domus religiosa, 43; ejus erectio, 71 sqq.; innovatio vel mutatio, 79 sq.; suppressio, 81 sq.; — ejus exemptio, si est, 398 sq.
- Delicta* quae dimissionem a religione afferunt, 438; quae dimissionem praecedere debent, 443.
- Dimissi* religiosi status juridicus, 450 sqq.; quoad vota, 451; redeundi obligatio, 451; ejus conditio in saeculo, 452.
- Dimissio* religiosi in casu extraordinario et urgenti, 448 sqq.
- Dimissionis* religiosorum varii modi, 434 sq.; notae historicae de dimissione, 436; quae decernitur ipso jure, 438; religiosi votorum temporaneorum, 439 sqq.; causae ex quibus dimitti possit, 439; religiosi votorum perpetuorum, non exempti, vel exempti in religione laicali, 441 sqq.; in religione mulierum, 442; religiosi perpetuo professi, 443 sqq. vide *Processus*.
- Dispersi* religiosi, 454.
- Domus religiosa*, v. *Conventus*.
- Dos* religiosarum quid sit, 266 sq.; a quibus afferenda, 268; quomodo tradi, conservari, administrari, restitui debeat, 269 sq.; ad quem dotis dominium spectet, 271.
- Episcopi* potestas in religiosos, 87 sqq.; in exemptos, 404; in parochum religiosum, 415; in clausuram monialium, 378.
- Episcopus* religiosus, 412 sqq.
- Egressus* a religione, 423 sqq.; per exclaurationem, 424; ejus effectus

- 425; per saecularizationem, 427; ejus effectus, 428.
- Exclaustratio*, v. *Egressus*.
- Exemptionis* regularium notio, 394; divisio, 395; fundamentum et convenientia, 396; historica origo, 397; exemptio quoad personas, 398, 400; quoad domos, 401 sq.; in missionibus, 403; ejus limitatio, 404;
- Fuga** a religione, 432; status juridicus fugitivi, 433.
- Habilitas** religiosorum ad munera ecclesiastica, 392.
- Habitus* religiosi gestatio, 373.
- Hereditaria successio* apud mendicantes, 340.
- Impedimenta** validae et licitae admissioni in novitiatum, vide *Admissio*.
- Informationes* ad admissionem in religionem praemittendae, 262 sqq.
- Largitio** munerum, 355.
- Magister** novitiorum, ejus qualitates, 283; jura et officia, 284.
- Manuscripta* religiosi professi objectum paupertatis, 348 sqq.
- Novitiatum** nomine quid veniat, 274; substantia validae in eo probationis, 275; circumstantiae pro validitate novitiatum, 276; novitiatum initium, 277; duratio, 279; interruptio, 280; integritas, 281; domus, 282; a quibus gubernetur, 283; qualis probatio et instructio novitiorum, 285 sq.; novitiatum cessatio, 298.
- Novitiorum* status iuridicus, 288; obligationes, 289; jura, 290; dispositio de bonis temporalibus, 292; testamentum, 293; vota in articulo mortis, 296; vota devotionis, 297.
- Obedientiae** virtus an detur specialis, 362.
- Obedientiae votum*: ejus obligatio, 361, 363 sq.; discrimen inter solemne et simplex, 365; dispensatio, 366.
- Obligationes* religiosorum, qua clerici sunt, 370, 373, et v. *Officium divinum*, *Ministerium sacrum*, *Cultum divinum*, etc.; qua religiosi, 368, 371 sqq. et vide *Perfectio*, *Status religiosus*, *Paupertatis*, *obedientiae*, *Castitatis* vota, *Clausura*, *Regula*, etc.; qua Superiores, v. *Superiores*.
- Oeconomus* generalis, provincialis, localis, 156.
- Officium divinum* a religiosis recitandum, 383; a quibus et quatenus in choro, 383, I; a quibus et quatenus privatim, 383, II.
- Parochus** religiosus, 414 sqq.
- Paupertatis* virtus, 345; discrimen a voto, 345; laesio iustitiae in paupertate, 356.
- Paupertatis votum* simplex aufert dominium utile, nisi aliter cautum sit, 327, II; 339, III; solemne, dominium radicale, 327, VIII, 339 II; cui acquiritur solemniter professus in religione possidendi incapax, 340; in capaci, 341; concessio tridentina pro capacitate in communi possidendi, 342; excepti in ipsa concessione, 342, I, IV; incapacitas eorum qui renuntiarunt quo jure regatur, 342, I, III, not. 29, V, not. 30;
- Speciales obligationes ex voto paupertatis 347; quoad manuscripta, 348 sqq.; de peculio, 352 sq.; pensiones et vitalitia, 354; largitio munerum, 355.
- Peculium* religiosorum, 352.
- Perfectio* christiana a religiosis persequenda, 5; vi professionis seu contractus cum religione, 337 sq.; per observantiam votorum, 337; et juxta regulas et constitutiones 368 sqq. — V. *Regula*.
- Postulatio* in electione superioris, 121.

Postulatus historia et jus praecedens, 241; quibus praecipitur, 242; ejus duratio, 242; quibus conditionibus regatur, 243 sq.

Praecedentia inter religiosos et laicos, 53, a); i. r. diversarum religionum, ib. b); inter r. et clerum saecularem, ib. c); inter se, 55.

Privilegia religiosorum, 385; modi ea acquirendi, 388; per Codicem firmata, 389; eorum usus, 390.

Processus in dimissione solemniter professi in casibus ordinariis, 443 sqq.; praevia ad processum, 443; causae dimissionis, 443; monitiones adhibendae, 443; incorregibilitas, 443; instructio processus, 444 sqq.; sententia dimissionis, 446; in dissitis regionibus, 447.

Procurator generalis, 157.

Professio religiosa, ejus natura, 299; et notio, 300; divisio, 301; requisita ad ejus valorem, 302 sqq.; speciatim circa aetatem, 303, I; consensum, 303, IV; legitimum superiorem acceptantem, 303, V; recipientem, 303, VI; prof. rel. eorum qui militari servitio astringuntur, 315 sqq.; jus praecedens de nullitate professionis, 313; jura ex professione orta, 386, 327 sqq.

Professio temporanea in jure Codicis, 305; ex historia, 306; ejus renovatio, 307; prorogatio, 308; locus et tempus, 309; ritus, 310; convalidatio, 311; utrum in professione invalida stet obligatio ad castitatem ex voto simplici, 312, Schol. I; sitne iterandus novitiatus, 312 Schol. II.

Professio perpetua sollemnis, quae sit, 318 sqq.; quomodo historice fuit, 321; cur sollemnis, seu in quo repugnanda ratio sollemnitis 322 sq.; renuntiatio bonorum ante professionem sollemnem, 294; quaestio de renuntiatione bonorum in spe, 343, sqq.; testamentum professi, 357.

Professionis cujusvis effectus, 325; temporaneae, 326; simplicis ut talis, 327; perpetuae etiam simplicis, 328; sollemnis, 329.

Promotor justitiae in dimissione, 443.

Provinciae notio, 43, 65; institutio seu erectio, innovatio, 66 sqq.; suppressio, 69.

Quaestuatio, jus religiosorum, 408, 410.

Relatio de statu religionis, quinto quoque anno, a quo conficienda, et subsignanda, ad S. Sedem mittenda, 150, A; quaenam capita complectatur, ib. B, C.

Religio: quanam societas hoc nomine veniat, 40; species religionis: ordo, congregatio, id. monastica, 41; exempta, 42; juris pontificii vel dioecesiani; clericalis, laicalis, 42; antiquata distinctio monachalis et clericalis, 23; religionis institutio, 56 sqq.; innovatio, 62; suppressio, 64; distinctio in arctiorem seu strictiorem et laxiorem, 27.

Regula prout distinguitur a Constitutionibus, 24, not. 17; 47 sq.; ejus relatio ad novum jus, 49 sqq.; obligatio servandi regulam, 368; plerumque ut veram legem ecclesiasticam, 368, I; cujus naturae esse possit haec obligatio, 368, II sq.; ad professos certe extenditur, 368, IV; quomodo ad novitios, 368, IV; ad Episcopos, saecularizatos, excommunicatos, dispersos, 368, V; legitima dispensatio, 368, VI.

Saecularizatio, v. *Egressus*. - Prohibitiones saecularizato factae, 428; indulti forma, 429.

Societatis in communi viventium notio et divisio, 455 sqq.; historia, 457; sociorum obligationes, 458.

Socius magistri novitiorum in eorum gubernatione, 283.

Sorores externae novi juris, 407.

Status religiosi notio, 4; finis: Christiana perfectio, 5; essentialia elementa, 8 sqq.; divisio, 19 sqq.; origo, 28 sqq.; historia, 31 sqq.

Studiorum ratio in religione clericali praescripta, 330; quoad domum, 331; quoad praefectum spiritus, 332; quoad disciplinas ipsas et tempus seu curriculum, 333; quoad examina quinquennalia post studia, 334; quoad collationes casus conscientiae, 335; quoad disciplinas profanas, et laicarum universitatum frequentiam, 336

Superiores majores, minores, 44, 96; habilitas ad munus, 112; eorum electio 113, sive capitularis sive a superiore majore, quibus conditionibus subjiciatur, 114 sqq.; postulatio, 121; duratio muneris in superioribus majoribus, 101; in minoribus, 102; extensio potestatis, 97 sq.; 125 sqq.; officia superiorum, 143 sqq.; praecipuum: executio, 152; amissio potestatis, 159; facultas reservandi casus, 164; audiendi confessiones subditorum restricta, 165; eis in religione clericali exempta competit designare capellanum et concionatores pro communitate, 208.

Tertii ordines (vide *Associationes*) 481 sqq.; notio et historia, 482 sq.; socialitatum tert. ord. erectio, 484; peculiariora jura, 484.

Testamentum professi, 357; novitii, 293.

Tituli honorifici, quinam retineri possint, quinam prohibiti, 158.

Transitus ad aliam religionem, 418 sqq.; jus Codic. praecedens, 419; modus transeundi ex Codice, 420; ejus effectus, in genere, 420; quoad bona, 420; ab uno ad aliud monasterium, 421.

Uniones piae (v. *Confraternitates*), 485 sqq.;

Uniones primariae, 492 sqq. (vide *Associationes*).

Visitatio canonica, 144; ejus objectum, 145; et finis, 148; modus in ea procedendi, 149; jura Ordinarii loci, 146, 404 sq.

Vitae communis obligatio, 371.

Vocatio ad statum religiosum, 239.

Vota religiosa — vide *Paupertatis*, *Castitatis*, *Obedientiae*, *Religio*, etc. — alia vota praeter tria substantialia, 367.

Ius Canonicum / P.F.X.
Wernz

GRADUATE THEOLOGICAL UNION LIBRARY
BERKELEY, CA 94709

